N.V. GOGOL

OPERE

CASA RUSA

Н. В. ГОГОЛЬ

Собрание сочинений

В ШЕСТИ ТОМАХ

ТОМ ЧЕТВЕРТЫЙ

ДРАМАТИЧЕСКИЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
МОСКВА 1952

N. V. GOGOL

Opere

ÎN ȘASE VOLUME

VOLUMUL IV

OPERE DRAMATICE

EDITURA CARTEA RUSĂ
BUCUREȘTI 1957

Traducere de
ALEXANDRU KIRIȚESCU și ADA STEINBERG

Comedia *„Căsătoria"* tradusă de
LUCIA DEMETRIUS
Laureată a Premiului de Stat
și
ELENA CULACOV

Coperta și prezentarea grafică D. ADLER

N. V. Gogol

Daguerreotip 1845

REVIZORUL

COMEDIE ÎN CINCI ACTE

De ţi-e mutra strîmbă, nu da vina pe oglindă.
Zicătoare populară

PERSONAJELE

ANTON ANTONOVICI SKVOZNIK-DMUHANOVSKI, primarul oraşului.
ANNA ANDREEVNA, nevasta lui.
MARIA ANTONOVNA, fiica lor.
LUKA LUKICI HLOPOV, inspector şcolar.
NEVASTA LUI.
AMMOS FEODOROVICI LEAPKIN-TEAPKIN, judecător.
ARTEMI FILIPPOVICI ZEMLIANIKA, epitropul aşezămintelor de binefacere.
IVAN KUZMICI ŞPEKIN, dirigintele poştei.
PIOTR IVANOVICI DOBCINSKI, PIOTR IVANOVICI BOBCINSKI } moşieri locuind la oraş.
IVAN ALEXANDROVICI HLESTAKOV, cinovnic din Petersburg.
OSIP, sluga acestuia.
HRISTIAN IVANOVICI GHIBNER, medicul judeţului.
FEODOR ANDREEVICI LIULIUKOV, IVAN LAZAREVICI RASTAKOVSKI, STEPAN IVANOVICI KOROBKIN } cinovnici la pensie şi persoane cu vază ale oraşului.
STEPAN ILICI UHOVERTOV, comisar de poliţie.
SVISTUNOV, PUGOVIŢÎN, DERJIMORDA } gardieni
ABDULIN, negustor.
FEVRONIA PETROVA POŞLEOPKINA, lăcătuşăreasă.
NEVASTA UNUI SUBOFIŢER.
MIŞKA, sluga primarului.
O SLUGĂ DE LA HAN.
Tot felul de musafiri, negustori, tîrgoveţi şi jelbari.

CARACTERE ŞI COSTUME

OBSERVAŢII PENTRU DOMNII ACTORI

PRIMARUL este un cinovnic îmbătrînit în slujbă şi — în felul lui — deloc prost. Cu toate că-i şperţar, ştie să-şi ţină foarte bine rangul. Destul de serios, chiar oarecum filozof; vorbeşte nici prea tare, nici prea mult, nici prea puţin. Fiecare vorbă pe care o spune, îşi are greutatea ei. Trăsăturile feţei i-s aspre şi grosolane, ca la toţi care şi-au început slujba grea de la treptele cele mai de jos. Trecerile de la spaimă la bucurie şi de la ton umil la îngîmfare sînt la el destul de repezi, ca la oamenii primitivi. Poartă de obicei mundir cu epoleţi şi botfori cu pinteni. Părul cărunt îl poartă tăiat scurt.

ANNA ANDREEVNA, nevasta lui, este o cochetă de provincie încă destul de tînără, crescută pe jumătate în lumea romanelor şi albumelor cu suveniruri, pe jumătate în grija cămării şi a servitoarelor. Foarte curioasă, de cum i se iveşte prilejul, îşi arată îndată vanitatea. Dacă îşi domină cîteodată bărbatul, asta se întîmplă numai din pricină că el nu găseşte ce să-i răspundă. Autoritatea asta a ei, care constă din tot felul de muştruluieli şi înţepături, se referă numai la fleacuri. Cît ţine piesa, schimbă rochiile de patru ori.

HLESTAKOV este un tînăr de vreo douăzeci şi trei de ani, subţirel, slăbuţ, cam prostănac şi, cum se spune, fără scaun la cap — unul dintre oamenii care sînt consideraţi fluşturatici prin cancelarii. Vorbeşte şi face totul fără nici o raţiune. Nu-i în stare să-şi fixeze luarea-aminte asupra vreunei idei. Vorba lui este nelegată, iar cuvintele îi ies din gură cînd nici nu te aştepţi. Cu cît interpretul acestui rol va arăta mai multă simplitate şi naivitate, cu atît mai bine are să joace. E îmbrăcat la modă.

OSIP este o slugă cum sînt de obicei toate slugile cînd îmbătrînesc. Vorbeşte cu multă seriozitate şi se uită mai mult în jos. E sfătos şi-i place să facă pe moralistul cu stăpînul său, însă cînd acesta nu-i de faţă. Glasul lui, totdeauna potolit, de cîte ori vorbeşte cu stăpînu-său sună răstit şi capătă oarecare asprime, ba ajunge chiar să sune oarecum grosolan. Mai deştept decît stăpînul lui, ghiceşte mai repede cum stau lucrurile, dar nu-i place vorba lungă şi-i un potlogar din cei tăcuţi. Haina pe care o poartă este o redingotă ponosită, cenuşie sau albastră.

BOBCINSKI şi DOBCINSKI sînt amîndoi mărunţei, îndesaţi şi foarte curioşi să ştie toate cîte se întîmplă. Seamănă unul cu altul nici

că se poate mai bine: amîndoi au burticică, amîndoi vorbesc pe nerăsuflate şi-şi ajută aşa de mult vorba cu gesturi din mîini, încît stai şi te minunezi. Dobcinski care-i ceva mai năltuţ, arată mai serios decît Bobcinski; în schimb, Bobcinski este mai puţin sfios şi mai vioi decît Dobcinski.

LEAPKIN-TEAPKIN, judecătorul, este un om care să tot fi citit cinci sau şase cărţi în viaţa lui, pricină care l-a făcut să ajungă întrucîtva liber-cugetător. E mare iubitor de tot soiul de subînţelesuri, şi din această cauză fiecare cuvînt pe care îl rosteşte e cu tîlc. Interpretul acestui personaj trebuie să păstreze necontenit o mină care să exprime importanţă. De vorbit, trebuie să vorbească lungind cuvintele şi cu o voce adîncă de bas, răguşită şi hîrîită, de parcă ar fi un ceas de perete vechi, care mai întîi şuieră şi numai după aceea bate ora.

ZEMLIANIKA, epitropul aşezămintelor de binefacere ale oraşului, este un om foarte gras, greoi şi stîngaci, ceea ce nu-l împiedică să fie un şmecher şi jumătate, şi, pe deasupra, potlogar. Foarte îndatoritor, se află veşnic în treabă.

DIRIGINTELE POŞTEI este un om a cărui naivitate merge pînă la prostie.

Celelalte roluri n-au nevoie de explicaţii deosebite, deoarece tipurile pe care le reprezintă le avem totdeauna dinaintea ochilor noştri.

Domnii actori trebuie să bage bine de seamă mai ales la ultima scenă. Ultimele cuvinte care se pronunţă trebuie să producă efectul unei comoţiuni electrice instantanee asupra tuturor. Întreg grupul de interpreţi trebuie să-şi schimbe poziţia cît ai clipi din ochi. Strigătul de uimire pe care îl scot femeile trebuie să răsune deodată, parc-ar ieşi dintr-un singur piept. Neţinerea în seamă a acestor observaţii poate face să se piardă tot efectul finalului.

ACTUL ÎNTÎI

O odaie în casa primarului

SCENA I

Primarul, epitropul aşezămintelor de binefacere, inspectorul şcolar, judecătorul, comisarul de poliţie, medicul judeţului, doi gardieni.

PRIMARUL: Domnilor, v-am poftit ca să vă aduc la cunoştinţă o veste foarte neplăcută: vine la noi un revizor.

AMMOS FEODOROVICI: Cum aşa, un revizor?

ARTEMI FILIPPOVICI: Ce fel de revizor?

PRIMARUL: Un revizor de la Petersburg. Vine incognito. Şi pe deasupra cu dispoziţii secrete.

AMMOS FEODOROVICI: Na-ţi-o bună!

ARTEMI FILIPPOVICI: N-aveam, se vede, destule belele, ca să ne mai cadă şi ăsta pe cap!

LUKA LUKICI: Doamne, dumnezeule! Şi, pe deasupra, cu dispoziţii secrete!

PRIMARUL: Parcă presimţeam eu ceva: toată noaptea am visat doi şobolani tare ciudaţi. Drept să vă spun, n-am văzut de cînd sînt şobolani ca ăştia: negri şi de o mărime nefirească. Au venit, au adulmecat şi s-au dus. Dar staţi să vă citesc scrisoarea pe care am primit-o de la Andrei Ivanovici Cimîhov. Dumneata, Artemi Filippovici, o ştii. Iată ce-mi scrie: „Iubite prietene, cumetre şi binefăcător... *(îşi trece repede ochii peste scrisoare, mormăind ceva cu glas scăzut)*... să-ţi aduc la cunoştinţă"... A, da... „mă grăbesc să-ţi aduc la cunoştinţă

că a sosit aici un cinovnic, cu însărcinarea de a revizui toată gubernia și mai cu seamă județul nostru. *(Ridică degetul cu înțeles.)* Cu toate că se dă drept persoană particulară, am aflat despre însărcinarea lui de la niște persoane cum nu se poate mai demne de încredere. Fiindcă știu că ai și tu micile tale păcate, ca toată lumea dealtfel, că doar ești om cu cap și nu-ți place să lași să-ți scape ce-ți pică în mînă..." *(Se oprește.)* Ei, și aici înșiră... *(urmează)* „așa că te sfătuiesc să-ți iei toate măsurile, pentru că el poate sosi în orice clipă, dacă nu s-a întîmplat chiar să fi sosit pînă acum, și să fi tras undeva incognito... Ieri..." Ei, aici a trecut la chestii de familie: „... a sosit la noi soră-mea Anna Kirilovna, împreună cu bărbatu-său. Ivan Kirilovici s-a îngrășat foarte tare și tot mai cîntă din scripcă..." și așa mai departe. Așa că vedeți cum stă chestia.

AMMOS FEODOROVICI: Da. E o chestie ciudată... nemaipomenit de ciudată! Degeaba nu vine el. Trebuie să fie ceva!

LUKA LUKICI: De ce să vină, Anton Antonovici? De ce să vină revizorul la noi?

PRIMARUL: De ce? Pesemne c-așa ne-a fost scris! *(Oftează.)* Pîn-acuma — slavă domnului — călcau alte orașe, dar azi, uite că ne-a venit și nouă rîndul.

AMMOS FEODOROVICI: Anton Antonovici, eu unul aș crede că trebuie să fie aici mai degrabă o chestie subțire și mai mult politică. Uite cum mă socot eu: Rusia... da... Rusia are de gînd să pornească război și ministeriul, cum vedeți, a trimis pe-un cinovnic să afle dacă n-o fi undeva vreo trădare.

PRIMARUL: De unde-ai mai scos-o și pe asta? Tocmai dumneata, om deștept! Trădare într-un oraș de provincie! Da' ce? Parcă aici sîntem la graniță? De-aici trei ani să tot alergi și tot nu dai de hotarele împărăției.

AMMOS FEODOROVICI: Ba nu, vă spun că așa-i: are ea, stăpînirea, o socoteală. Măcar că-i departe capitala, vrea să miroase cum stau lucrurile pe la noi.

PRIMARUL: C-o fi știind, că n-o fi știind, treaba-i însă, domnilor, că eu v-am prevenit. În ceea ce mă privește, am și luat unele măsuri și vă sfătuiesc să faceți și dumneavoastră la fel. Mai cu seamă pe dumneata, Artemi Filippovici. Nu încape îndoială că cinovnicul care sosește are să vrea, înainte de toate, să viziteze așezămintele de binefacere de sub oblă-

duirea dumitale, așadar, ia seama ca toate să fie în bună rînduială, scufiile curate, iar bolnavii să nu umble prin spital ca la ei acasă cum fac de obicei, și murdari de crezi că-s coșari.

ARTEMI FILIPPOVICI: Nu e cine știe ce treabă! Cît despre scufii, mă rog, pot să le dau și curate.

PRIMARUL: Da. Și mai trebuie ca la fiecare pat să fie scris pe latinește sau mai știu eu pe care altă limbă... — Asta-i de-acu' treaba dumitale, Hristian Ivanovici: la fiecare trebuiește trecută boala, ziua și luna în care s-a îmbolnăvit... Nu-i bine că la dumneata bolnavii fumează un tutun așa de tare că de cum intri în spital îți vine a strănuta. Și ar fi nimerit dacă s-ar putea să fie cît mai puțintei la număr, pentru că, altminteri, are să deie îndată vina pe îngrijirea proastă sau pe nepriceperea doctorului.

ARTEMI FILIPPOVICI: Despre partea medicală, Hristian Ivanovici și cu mine am avut grija să luăm măsurile noastre: cu cît lăsăm să lucreze natura, cu atîta-i mai bine. Nu folosim doctorii scumpe. Ia, niște oameni de rînd: dacă-i să moară, tot mor, iar dacă o fi să se vindece, se vindecă și-așa. Unde mai pui că tare-i vine greu lui Hristian Ivanovici să se-nțeleagă cu bolnavii, căci nu știe o boabă rusește.

Hristian Ivanovici scoate un sunet care aduce în parte cu i, însă puțin și cu e.

PRIMARUL: Te-aș sfătui și pe dumneata, Ammos Feodorovici, să vezi mai de aproape ce se petrece la judecătorie. Acolo, în sală, unde se adună de obicei părțile, aprozii au pus niște gîște pe ouă și au scos boboci, care ți se încurcă întruna în picioare. Nu zic să nu se îngrijească tot omul de gospodărie. Asta-i faptă de toată lauda și de ce n-ar face-o și aprodul? Numai că, vezi dumneata, într-un loc ca ăsta nu șade bine. Voiam să ți-o spun și mai înainte, numai că am tot uitat.

AMMOS FEODOROVICI: Iacătă, chiar acum îi poruncesc să ducă gîștele la bucătărie. N-ai vrea să vii azi la masă la noi?

PRIMARUL: Și, afară de asta, nu-i bine să fie întinse la uscat, acolo la dumneata, chiar în sala de ședințe, tot felul de otrepe, iar deasupra dulapului cu arhiva să atîrne harapnicul dumitale de vînătoare. Știu că ești vînător pătimaș, însă, oricum, tot socot că ar fi mai potrivit să-l iei de acolo pentru o bucată de vreme, cît rămîne la noi revizorul. După asta,

mă rog, îl poți atîrna iar la loc. Tot așa și în privința asesorului dumitale. Și-o fi cunoscînd el meseria, nu zic nu, dar cînd te apropii de el, te trăsnește un miros de parcă acu' ar ieși din velniță — și asta iarăși nu-i bine. De cînd mă tot țineam să-ți spun, dar m-am luat cu una, cu alta, și-am uitat. Dacă-i în adevăr mirosul lui natural, cum zice el, este atunci leac și împotriva acestei metehne: trebuiește sfătuit să mănînce ceapă sau usturoi... sau mai știu eu ce. În privința asta l-ar putea ajuta și Hristian Ivanovici, cu diferite doctorii.

Hristian Ivanovici scoate din nou același sunet.

AMMOS FEODOROVICI: Degeaba. Mirosul ăsta nu i-l mai poți scoate. Spune că de mic copil l-a lovit doică-sa de nu știu ce, și că de atunci cam împrăștie miros de votcă.

PRIMARUL: Dacă am amintit de asta, apoi am făcut-o numai așa între altele. În privința felului cum îs făcuți oamenii, adică a micilor păcate, cum le zice Andrei Ivanovici în scrisoarea lui, n-am ce spune. Ar fi și ciudat să vorbim despre asta, pentru că nu-i om care să nu-și aibă micile lui păcate. Așa e de la dumnezeu, degeaba se ridică volterienii împotrivă.

AMMOS FEODOROVICI: Dar ce înțelegi dumneata, Anton Antonovici, prin mici păcate? Sînt păcate și păcate. Iaca, eu spun deschis că iau mită. Da', mă rog, vorba-i ce fel de mită iau? Căței de vînătoare! Păi, asta-i cu totul altceva.

PRIMARUL: Ei c-or fi căței de vînătoare, c-o fi altceva, tot mită se cheamă că este.

AMMOS FEODOROVICI: Ba să mă ierți, Anton Antonovici. Uite, dacă are cineva, să zicem, o șubă, care face cinci sute de ruble, sau are nevastă-sa un șal...

PRIMARUL: Ei și dacă dumneata primești mită numai căței de rasă? Ce-i cu asta? În schimb nu crezi în dumnezeu și pe la biserică nu calci, pe cînd eu cel puțin sînt neclintit în credința mea și nu-i duminică să nu ascult liturghia. Dumneata însă... Las' că te știu. Cînd începi să vorbești despre facerea lumii, ți se face părul măciucă, nu alta.

AMMOS FEODOROVICI: Eu am ajuns singur cu mintea mea la asemenea convingeri.

PRIMARUL: Ei, cîteodată-i rău să ai prea multă minte, mai rău chiar decît să n-ai deloc. Dealtfel, dacă am pomenit de judecătoria județeană, am făcut-o numai așa, fiindcă,

la dreptul vorbind, nu prea cred să-și vîre vreodată nasul cineva acolo. Judecătoria este un loc de pizmuit, ocrotit de însuși dumnezeu. Dar iacă dumneata, Luka Lukici, cum ești inspector școlar, trebuie să ai mai cu seamă grijă în privința profesorilor. Or fi ei oameni învățați, cu educația făcută în tot felul de școli înalte, nu-i însă mai puțin adevărat că au niște năravuri—firește datorite însușirii lor de oameni învățați, însă foarte ciudate. Unul dintre ei, de pildă acel buhăit la față... — nu mi aduc aminte cum îl cheamă — nu-i chip să se urce pe catedră, fără să se strîmbe, uite-așa *(se strîmbă)*, iar după asta își trece mîna pe sub cravată și începe să-și netezească barba, parc-ar călca-o. Că se strîmbă așa la elevi, bineînțeles încă n-ar fi mare lucru: poate că așa trebuie să facă, acolo, la școală — eu, unul, nu-s în stare să-mi dau seama de asta — dar judecați mă rog și dumneavoastră, ce se întîmplă dacă se strîmbă față de străini. Poate să iasă rău de tot. Domnul revizor, sau altul cine-o mai fi, o să creadă că-l maimuțărește pe dînsul. Dracu' știe ce mai poate ieși din una ca asta.

LUKA LUKICI: Da' ce-i pot face eu, zău așa! I-am spus pînă acuma de cîteva ori. Chiar și zilele trecute, cînd a intrat în clasă mareșalul nobilimii i-a tras o strîmbătură cum n-am văzut de cînd sînt. De făcut, n-o fi făcut-o el într-adins ca să-mi atragă un pocinog, dar eu m-am ales c-o mușteluială: că de ce vîrîm în cap tineretului idei liber-cugetătoare?

PRIMARUL: Trebuie să-ți mai atrag atenția și asupra profesorului de partea istorică. Că-i om învățat, asta se vede, îi doar tobă de carte, numai că explică cu atîta foc, încît uită de toate. L-am auzit și eu odată: ei, cîtă vreme a fost vorba de asirieni și de babilonieni, treacă-meargă, dar cum a ajuns la Alexandru Machedon, nici nu pot să vă spun ce l-a apucat. Credeam că s-a aprins școala, zău așa! A sărit jos de pe catedră, a pus mîna pe un scaun și l-a trîntit de pămînt, să-l facă praf. Că Alexandru Machedon e un erou, nu mai încape vorba, dar de ce să fărîme din pricina asta scaunul? Că-i doar avutul statului!

LUKA LUKICI: Da, asta așa-i: tare-i pătimaș! I-am spus-o pîn-acum de cîteva ori... Și mi-a răspuns: „Dumneata faci ce vrei, da' eu cînd e vorba de știință îmi dau și viața".

PRIMARUL: De, așa-i legea neînțeleasă a destinului. Omul deștept — sau îi bețiv, sau se strîmbă în așa hal, de-ți vine să te crucești, nu alta.

LUKA LUKICI: Să te ferească dumnezeu să slujești în învățămînt. Tremuri întruna: fiecare se amestecă unde nu-i fierbe oala și fiecare vrea s-arate că-i și el om deștept.

PRIMARUL: Asta încă n-ar fi nimic, de n-ar fi blestematul acela de incognito. Iacătă-l ivindu-se deodată și aruncîndu-și ochii: „Aha! Aicea îmi sînteți, hulubașilor? Ia să-mi spuneți, mă rog, care din voi este judecătorul?" „Leapkin-Teapkin". „Ia fă-te-ncoace, Leapkin-Teapkin! Și cine-i epitropul așezămintelor de binefacere?" „Zemlianika". „Aduceți-l încoace pe Zemlianika!" Iacă asta nu-i bine!

SCENA II

Aceiași și dirigintele poștei.

DIRIGINTELE POȘTEI: Ia spuneți-mi și mie, domnilor, ce s-a întîmplat? Ce cinovnic urmează să vină?

PRIMARUL: Da' ce, dumneata n-ai auzit?

DIRIGINTELE POȘTEI: Am auzit-o de la Piotr Ivanovici Bobcinski. A trecut pe la mine, la oficiu.

PRIMARUL: Ei și ce zici dumneata de asta?

DIRIGINTELE POȘTEI: Ce să zic? Cred c-o să avem război cu turcii.

AMMOS FEODOROVICI: Ce-am spus mai adineauri? Și eu tot așa cred.

PRIMARUL: Da, și-ați nimerit-o amîndoi cu oiștea-n gard.

DIRIGINTELE POȘTEI: Să știți că avem război cu turcii. Și de ticăloșia asta numai franțuzu-i de vină.

PRIMARUL: Care război cu turcii? Rău are să fie de noi nu de turci. Asta o știu de pe acum: am aici o scrisoare...

DIRIGINTELE POȘTEI: Dacă-i așa, atuncea n-avem război cu turcii.

PRIMARUL: Ei, cum îi? Dumneata ce zici, Ivan Kuzmici?

DIRIGINTELE POȘTEI: Ce să zic? Dar dumneata, Anton Antonovici, ce zici?

PRIMARUL: Ce să zic eu? De temut nu mă tem, da' mă cam neliniștesc... Negustorimea și toți cetățenii mă cam pun pe gînduri... Spune lumea că am cam făcut-o de oaie, dar eu, zău așa, chiar de-am luat de la cîte unu', am făcut-o, ce-i drept, fără dușmănie. Îmi vine chiar a crede... (*Îl ia de braț pe dirigintele poștei și-l duce cu el într-un colț.*) Îmi vine

Revizorul

Pictor P. Boklevski 1865

chiar a crede să nu fi fost vreun denunț împotriva mea. Într-adevăr, de ce-ar veni la noi un revizor? Ascultă, Ivan Kuzmici, n-ai putea dumneata, în interesul nostru, al tuturor, să faci așa ca orice scrisoare care ajunge la dumneata, la oficiul poștal, atît cele care sosesc cît și cele care pleacă, să fie — știi dumneata — să fie puțin despecetluite și citite? Ca să vezi ce-i în ele: vreun denunț sau numai corespondență obișnuită. Dacă nu-i denunț, pecetluiești scrisoarea, dar, la urma urmei, îi poți da drumul și așa, despecetluită.

DIRIGINTELE POȘTEI: Las' că știu! Știu! N-ai să mă-nveți dumneata asta pe mine. Dar n-o fac atîta din precauțiune, cît din curiozitate. Mor să știu ce mai este nou în lume. Află dumneata că-i o lectură foarte interesantă. Dai de cîte o scrisoare care-ți umple inima de plăcere cînd o citești, nu alta, așa de frumos sînt întoarse anumite pasaje. Pe urmă, afli atîtea... Mai abitir chiar decît în „Moskovskie vedomosti"[1]).

PRIMARUL: Ei și ce? Spune te rog, n-ai citit în nici una din ele despre vreun cinovnic din Petersburg?

DIRIGINTELE POȘTEI: Nu. Despre cei din Petersburg n-am citit nimic, însă de unii din Kostroma și din Saratov se vorbește mult. Tare-i păcat, zău așa, că nu citești și dumneata scrisorile. Găsești cîte un pasaj minunat. Uite, nu demult, am citit o scrisoare în care un locotenent scria prietenului său, și-i zugrăvea un bal cu vorbe cum nu se poate mai șăgalnice... Tare, tare frumos mai scria. „Viața mea, dragă prietene, se scurge parc-aș trăi în nori. Domnișoare cîte vrei, muzica cîntă, stindardele flutură..." Și cu ce avînt descrie tot. Cu ce avînt! Am oprit-o anume la mine. Vrei să ți-o citesc?

PRIMARUL: Nu de asta îmi arde mie acum. Dragă Ivan Kuzmici, uite ce te rog să faci: dacă din întîmplare îți cade în mînă vreo plîngere sau vreun denunț, nu sta deloc pe gînduri și oprește-le.

DIRIGINTELE POȘTEI: Cu cea mai mare plăcere.

AMMOS FEODOROVICI: Bagă numai de seamă să nu-ți găsești beleaua.

DIRIGINTELE POȘTEI: Of, doamne!

PRIMARUL: N-avea grijă! Nu se-ntîmplă nimica. Altceva ar fi dacă s-ar bate toba, dar așa, e o afacere care rămîne în familie.

---

[1]) Analele Moscovei, ziar fondat de Universitatea din Moscova. A apărut între 1756 și 1917. (N. red. rom.)

AMMOS FEODOROVICI: Da, rău se încurcă treaba. Şi eu care trebuie să-ţi mărturisesc, am venit la dumneata, Anton Antonovici, ca să-ţi dăruiesc o căţeluşă. Ii soră bună cu cîinele pe care îl cunoşti. Trebuie să fi auzit că Ceptovici l-a dat în judecată pe Varhovinski şi acuma ţine-te băiete trai: bate cîmpul după iepuri şi pe moşia unuia şi pe a celuilalt.

PRIMARUL: Bine omule, de iepurii dumitale îmi arde mie acum. Mi-e capul numai la blestematul acela de incognito. Mă tot aştept să se deschidă uşa şi să dea buzna...

SCENA III

Aceiaşi şi Bobcinski cu Dobcinski, care intră amîndoi cu sufletul la gură.

BOBCINSKI: O întîmplare nemaipomenită!

DOBCINSKI: O veste neaşteptată!

TOŢI: Da' ce-i? Ce s-a întîmplat?

DOBCINSKI: Ceva la care nu ne aşteptam deloc: intrăm amîndoi la hotel...

BOBCINSKI: *(tăindu-i vorba)*. Intrăm, Piotr Ivanovici şi cu mine, la hotel...

DOBCINSKI: *(tăindu-i vorba)*. Dă-mi voie, Piotr Ivanovici. Lasă-mă să spun eu.

BOBCINSKI: Ba nu. Dă-mi voie mie. Dă-mi voie mie, te rog... Dealtfel, dumneata nici n-ai darul să istoriseşti.

DOBCINSKI: Iar dumneata ai să te încurci şi ai să uiţi cîte ceva.

BOBCINSKI: Ba nu uit. Ce dumnezeu! Las' că-mi aduc aminte. Nu te amesteca dumneata şi lasă-mă să spun eu, zău nu te amesteca! Faceţi bunătatea, domnilor, şi-i spuneţi lui Piotr Ivanovici să nu se mai amestece.

PRIMARUL: Zii odată, pentru numele lui dumnezeu! Ce s-a întîmplat? Mi-a sărit inima din loc. Staţi jos, domnilor! Luaţi-vă scaune! Uite, Piotr Ivanovici, un scaun pentru dumneata.

Toţi se aşează în jurul celor doi.

Ei, ce s-a întîmplat?

BOBCINSKI: Daţi-mi voie, daţi-mi voie! Las' că vă spun toate pe rînd. Cum am avut plăcerea să plec de la dumneata, ştii atunci cînd ai binevoit să te tulburi atîta din pricina scrisorii pe care ai primit-o... Da. Şi-aşa, cum am plecat, am

dat fuga... numai vezi, te rog, Piotr Ivanovici, de nu mă întrerupe. Știu tot. Știu tot, tot, tot. Așa că eu, să vedeți, am dat fuga la Korobkin. Dar negăsindu-l acasă, am cotit-o la Rastakovski, care nici el nu era acasă, așa că am intrat la Ivan Kuzmici ca să-i comunic și lui noutatea pe care ai primit-o dumneata. Plecînd de la el, mă întîlnesc cu Piotr Ivanovici...

DOBCINSKI: *(întrerupîndu-l)*. Lîngă chioșcul unde se vînd plăcinte.

BOBCINSKI: Lîngă chioșcul unde se vînd plăcinte. Mă întîlnesc cu Piotr Ivanovici și-i spun: „Ai auzit de vestea pe care i-a dat-o lui Anton Antonovici cineva de toată încrederea?" Cînd colo Piotr Ivanovici o și aflase de la Avdotia, cămărășița dumitale, care fusese trimisă cu nu știu ce treabă la Filip Antonovici Poceciuiev.

DOBCINSKI: *(întrerupîndu-l)*. După un butoiaș pentru votcă franțuzească.

BOBCINSKI: *(dîndu-i mîinile la o parte)*. După un butoiaș pentru votcă franțuzească. Și iacătă ne-am dus amîndoi, Piotr Ivanovici și cu mine, la Poceciuiev... Dumneata, Piotr Ivanovici... asta... Te-aș ruga să ai bunătatea să nu mă întrerupi!... Și ne-am dus la Poceciuiev, dar pe drum Piotr Ivanovici îmi spune: „Hai să trecem pe la han. De dimineață n-am luat nimic în gură și simt parc-aș avea un gol în stomah..." Da... așa-i cu stomahul lui Piotr Ivanovici. „Le-a venit la han, zice el, niște păstrugă proaspătă. Ce zici de-o gustare?" N-am intrat bine în han cînd, deodată, un tînăr...

DOBCINSKI: *(întrerupîndu-l)*. Cu o înfățișare destul de plăcută, în haine particulare...

BOBCINSKI: Cu o înfățișare destul de plăcută, în haine particulare, se învîrtea prin sală — uite așa — parcă gîndindu-se la ceva, iar după chip se arăta că are multă minte, multă de tot... *(învîrtind arătătorul în dreptul frunții)*. Eu parc-am presimțit ceva și-i spun lui Piotr Ivanovici: „Să știi că aici nu-i lucru curat". Da, așa i-am spus. Iar Piotr Ivanovici i-a și făcut semn cu degetul hangiului, lui Vlas, hangiul... căruia nevasta i-a născut acum trei săptămîni un băiat straș-nic de vioi, parcă anume făcut să fie și el hangiu, ca și taicăsău. Și, chemîndu-l Piotr Ivanovici pe Vlas, l-a întrebat încetișor: „Cine-i, mă rog, tînărul ăsta?" Iar Vlas zice: „Ăsta-i..." Te rog din nou, Piotr Ivanovici, să nu mă între-

rupi! Te rog să nu mă întrerupi! Dumneata nu poți povesti. Zău așa, nu poți povesti. Dumneata sîsîi. Știu că ai un dinte lipsă în gură și d-aia sîsîi... „Ăsta-i, zice, un tînăr cinovnic care vine de la Petersburg — da — și-l cheamă Ivan Alexandrovici Hlestakov, se duce în gubernia Saratovului și se poartă cum nici că se poate mai ciudat. Iacă-i a doua săptămînă de cînd stă la noi, nu iese din han, spune să i se treacă totul la socoteală și nu vrea să plătească măcar o copeică". Cum mi-a spus asta, m-am și lămurit. Parcă mă luminase cel de sus. „Ehei!" i-am spus eu lui Piotr Ivanovici...

DOBCINSKI: Ba nu, Piotr Ivanovici, eu am spus „Ehei!"

BOBCINSKI: Intîi ai spus dumneata, dar apoi am spus și eu. „Ehei, am spus noi, Piotr Ivanovici și cu mine, ce are el de stat aici, cînd drumul lui este în gubernia Saratovului?" Da. Ăsta trebuie să fie cinovnicul cu pricina.

PRIMARUL: Cine? Care cinovnic?

BOBCINSKI: Păi cinovnicul acela despre care ai primit dumneata încunoștiințare. — Revizorul!

PRIMARUL: *(înspăimîntat)*. Nu mai spune! Doamne ferește! N-o fi ăsta?

DOBCINSKI: El e! Nici nu plătește și nici nu pleacă. Cine altul poate fi decît el? Foaia lui de drum e vizată doar pentru Saratov.

BOBCINSKI: El e! Zău că-i el! In toate își vîră nasul — toate vrea să le afle. Văzîndu-ne, pe Piotr Ivanovici și pe mine că mîncăm somon — și că mîncăm mai mult, din cauză că Piotr Ivanovici, în privința stomahului... — ni s-a uitat și în farfurii. Am simțit că mă trec fiorii, zău așa.

PRIMARUL: Indură-te doamne de păcătoșii de noi! Și-n care odaie a tras la han?

DOBCINSKI: În cea de sub scară. La numărul cinci.

BOBCINSKI: În camera în care s-au luat la bătaie anul trecut ofițerii care erau în trecere.

PRIMARUL: Și-i demult aici?

DOBCINSKI: De vreo două săptămîni. A sosit în ziua de sfîntul Vasili Egipteanul.

PRIMARUL: De două săptămîni! *(Aparte.)* O doamne, dumnezeule! Induratți-vă de mine sfinți părinți! Păi în aceste două săptămîni a fost bătută la poliție nevasta accea de subofițer... nu s-au dat provizii pentru arestați... pe ulițe parcă-i

la crîșmă, așa zac gunoaiele! Mai mare rușinea! M-am făcut de rîs! *(Se apucă cu mîinile de cap.)*

ARTEMI FILIPPOVICI: Cum rămîne, Anton Antonovici? Ne punem în mare ținută și să ne ducem la hotel?

AMMOS FEODOROVICI: Nu, nu! Să trimitem întîi polițaiul, preoțimea, și negustorimea. Așa scrie și-n „Cartea lui Ioan Masonul"...

PRIMARUL: Nu, nu! Dacă-i așa, dați-mi voie să mă duc singur. Am mai avut eu întîmplări grele în viața mea și am ieșit basma curată, ba am mai primit și mulțumiri pe deasupra. Poate că dumnezeu m-a scoate și acu' din încurcătură. *(Lui Bobcinski.)* Spuneai că-i tînăr?

BOBCINSKI: Tînăr. Cam la vreo douăzeci și trei—douăzeci și patru de ani, nu mai mult.

PRIMARUL: Cu atît mai bine; pe unul tînăr mai degrabă îl dibuiești. Rău îi cînd ai de-a face cu un drac bătrîn, dar unuia tînăr îi citești tot pe față. Dumneavoastră, domnilor, luați măsurile cuvenite fiecare la slujba lui, iar eu m-oi duce singur — sau uite, îl iau și pe Piotr Ivanovici, chipurile, să facem așa, o simplă plimbare ca niște particulari și ne abatem pe la han, ca să vedem dacă n-au cumva călătorii a se plînge de ceva neajunsuri sau neplăceri. Ei, Svistunov!

SVISTUNOV: PoruncițI!

PRIMARUL: Repede-te numaidecît la comisar, sau nu, am nevoie de tine. Spune-i cuiva din curte să vină comisarul la mine și asta cît mai repede, iar tu întoarce-te aici.

Gardianul o zbughește afară.

ARTEMI FILIPPOVICI: Hai, Ammos Feodorovici, hai să mergem! Mai știi ce bocluc ne paște?

AMMOS FEODOROVICI: Dar dumneata de ce te-ai teme? Le pui în cap bolnavilor scufii curate și gata!

ARTEMI FILIPPOVICI: Parcă de scufii e vorba! Avem dispoziții să le dăm bolnavilor supă de ovăz, dar toate coridoarele trăsnesc a varză, că trebuie să te ții de nas.

AMMOS FEODOROVICI: În privința asta eu îs liniștit. La dreptul vorbind, cine să treacă pe la judecătorie? Ei și chiar de-o fi să-și arunce ochii pe o hîrtie oarecare, o să-i pară rău cît o trăi. Iaca eu, sînt cincisprezece ani de cînd tot stau în scaunul de judecător, dar numai de-mi arunc ochii pe

vreun memoriu, că îmi vine să iau cîmpii. Nici chiar Solomon n-ar ajunge să se dumirească unde-i dreptatea și unde-i strîmbătatea.

Judecătorul, epitropul așezămintelor de binefacere, inspectorul școlar și dirigintele poștei pleacă toți. Dînd să iasă, se ciocnesc în ușă cu gardianul care se întoarce.

SCENA IV

Primarul, Bobcinski, Dobcinski și gardianul.

PRIMARUL: Droșca mai e la poartă?

GARDIANUL: Mai este.

PRIMARUL: Ieși în uliță... Ba nu, stai! Fugi și adă... Dar ceilalți unde-s? Cum se poate să fii numai tu singur aici? Doar am dat ordin să vină și Prohorov. Unde-i Prohorov?

GARDIANUL: E la secție, da' ce folos.

PRIMARUL: Cum așa?

GARDIANUL: Iac-așa! L-au adus azi dimineață beat mort. Am turnat două vedre de apă pe el și tot nu s-a trezit.

PRIMARUL: *(luîndu-se cu mîinile de cap)*. Of, doamne dumnezeule! Ieși repede în uliță. Ba nu: intră iute în odaia de alături — auzi ce-ți spun? — și adă-mi de acolo șpanga și bicornul meu cel nou. Hai, Piotr Ivanovici, să mergem!

BOBCINSKI: Și eu... și eu... Anton Antonovici, dați-mi voie să viu și eu.

PRIMARUL: Nu, nu, Piotr Ivanovici, asta nu se poate. Ar fi o nesăbuială fără rost. Afară de asta, nu-i nici loc în droșcă.

BOBCINSKI: Nu face nimica, nu face nimica. Că atîta vreau, să-mi arunc măcar ochii prin crăpătura ușii, să văd ce-are să iasă.

PRIMARUL: *(luînd șpanga din mîna gardianului)*. Dă fuga chiar acuma de-i strînge pe toți vătafii și las' să-și iee fiecare cîte o... Dar tare-i zgîriată șpanga! Blestematul cela de negustoraș, Abdulin, vede doar cît îi de veche șpanga asta a mea de primar, dar să-mi aducă una nouă nu-i vine în minte! Măi, că șireată-i tagma asta! Eu unul socot că potlogarii de negustori au și ticluit pe ascuns jalbele împotriva mea... Las' să-și iee fiecare vătaf cîte o uliță în mînă... —

Ei drace, ce zic eu o uliță? — să ia fiecare cîte-o mătură în mînă și să măture ulița care duce la han. Numai s-o mături pînă o fac oglindă... Auzi ce-ți spun? Și bagă de seamă! Că te știu eu pe tine. Te-ai înhăitat cu toți pungașii, șterpelești linguriețele de argint și le vîri în botfori. Luați seama, eu toate le știu... Ia spune, ce-ai făcut negustorului aceluia, lui Cerniaev? Ha? Ți-a dat doi arșini de postav de-un mundir și tu i-ai înșfăcat tot balotul. Furi prea mult pentru cinul tău. Vezi de-ți bagă mințile în cap. Hai, șterge-o!

SCENA V

Aceiași și comisarul.

PRIMARUL: Bine c-ai venit, Stepan Ilici! Păi bine, treabă-i asta? Spune-mi, pentru numele lui dumnezeu, unde dracu' te-ai topit?

COMISARUL: Aici am fost, chiar lîngă poartă.

PRIMARUL: Ian-ascultă Stepan Ilici! Află că cinovnicul cela de la Petersburg a sosit. Ce măsuri ai luat în privința asta?

COMISARUL: Acelea pe care le-ați poruncit. L-am pus pe gardianul Pugovițîn cu vătafii de poduri să măture trotuarele.

PRIMARUL: Dar Derjimorda unde-i?

COMISARUL: Derjimorda este dus cu tulumba.

PRIMARUL: Prohorov tot beat?

COMISARUL: Tot.

PRIMARUL: Și cum se face că ai tolerat așa ceva?

COMISARUL: Numai unul dumnezeu știe. Ieri s-a întîmplat o păruială la o barieră și s-a dus acolo să facă ordine... Cînd s-a întors, era criță.

PRIMARUL: Ascultă la mine! Uite ce să faci: cum gardianul Pugovițîn... îi înalt, să-l pui cu ordinea la pod. Să dai jos cît mai repede zaplazul cel vechi de lîngă cizmar și să pui să bată pe locul acela niște pari cu șomoioage de paie în vîrf, ca să semene, chipurile, cu o lucrare începută. Cu cît s-or vedea mai multe dărîmări, cu atît o să se zică că primarul are grijă de oraș. Of, doamne dumnezeule. Am uitat că lîngă zaplazul acela au fost aruncate vreo patruzeci de căruțe cu tot felul de gunoaie! Scîrnav oraș! Abia ai ridicat undeva un monument oarecare, sau chiar un simplu gard, că dracu' știe de unde se și înființează tot soiul de gunoaie! *(Oftează.)*

Dacă cinovnicul care a venit s-o apuca să întrebe pe vreunul dacă-i mulțumit cu slujba, să i se răspundă: „Sîntem mulțumiți de toate, înălțimea voastră!“ Celuia care ar răspunde că nu-i mulțumit, i-oi arăta eu pe urmă nemulțumire de-are să-i placă... Of-of-of! Păcate și numai păcate. *(In loc să-și ia bicornul, apucă cutia bicornului.)* Dă doamne să ies cît mai repede din încurcătura asta ș-am să aprind o lumînare la biserică, cum nu s-a mai văzut pînă acuma. Am să pun pe bestiile de negustori să dea fiecare cîte trei puduri de ceară. Of, doamne dumnezeule! Haidem, Piotr Ivanovici. *(Dă să-și pună în cap în locul bicornului, cutia de carton.)*

COMISARUL: Anton Antonovici, asta-i cutia, nu bicornul.

PRIMARUL: *(aruncă cutia)*. Aha, cutia. Dracu' s-o ia de cutie! Dacă o fi să întrebe de ce n-am ridicat biserica de pe lîngă bolniță, pentru care-i alocată suma încă de-acuma cinci ani, nu uita să-i spui c-am început s-o clădim, însă a ars. Am și înaintat un raport în privința asta. Vezi, te tog, să nu uite vreunul și să-i vină a spune, din prostie, că nici gînd s-o fi început. Înștiințează-l pe Derjimorda să-și mai stăpînească pumnii. Prea le învinețește oamenilor ochii, de dragul ordinei, și celor cu vină, și celor fără. Hai, Piotr Ivanovici, să mergem. *(Dă să iasă, dar se întoarce.)* Mai cu seamă, nu lăsați soldații să iasă pe uliță. Mîrlanii ăștia de la garnizoană pun peste cămașă numai mundirul, iar în jos, umblă goi.

Ies toți.

SCENA VI

Anna Andreevna și Maria Antonovna dau buzna pe scenă.

ANNA ANDREEVNA: Dar unde-s? Unde-or fi? Of, doamne!... *(Deschide ușa.)* Măi bărbate! Antoșa! Antoane! *(Vorbește repede.)* Tu ești de vină! Numai tu! Cu fîțîielile tale! Ba unde mi-e agrafa, ba cine mi-a luat eșarfa... „Agrafa... eșarfa...“ *(Aleargă la fereastră și strigă.)* Anton, încotro? Unde te duci? Cine a sosit?... Revizorul? Cu mustăți?... Ce fel de mustăți?

GLASUL PRIMARULUI: Lasă maică, îți spun eu mai tîrziu! Mai tîrziu!

ANNA ANDREEVNA: Mai tîrziu! Auzi, mai tîrziu! Dar eu nu vreau... mai tîrziu... Mie să-mi spui un singur lucru: Ce este? Colonel?... Aud?... *(Cu dispreț.)* A plecat! Te fac eu să mă pomenești!... Și toată treaba asta numai din pricina ta: „Mamaie, mamaie, așteaptă numai să prind eșarfa la spate, cu agrafa. Indată-s gata!" Ei, acum îți place „îndată"? Uite că n-am aflat nimica! De vină-i numai blestemata asta de cochetărie a ta. Cum a auzit că-i aici dirigintele poștei: dă-i și dă-i și fandosește-te dinaintea oglinzii, și sucește-te la dreapta, și sucește-te la stînga. Își închipuie că nu mai poate după dumneaei! Dar ia să vadă cum se strîmbă la ea, de îndată ce întoarce spatele!

MARIA ANTONOVNA: Acuma ce mai vrei să facem, mamaie! Oricum, peste două ceasuri, avem să aflăm tot.

ANNA ANDREEVNA: Peste două ceasuri? Foarte mulțumesc! A și găsit, mă rog, răspuns! De ce nu ți-a venit să spui că peste o lună? Ar fi și mai nimerit. *(Se apleacă pe fereastră afară.)* Ei, Avdotia! Ai auzit tu, Avdotia, să fi sosit cineva la noi în oraș?... N-ai auzit? Proastă mai ești!... Ți-au făcut semn cu mîna să pleci? Ei și? N-aveau decît să facă. Tu tot se cuvenea să-i descoși. N-ai putut afla? Ești îmbrobodită rău. Capul ți-e numai la măritiș. Ce spui? Au plecat repede? Trebuia să fugi după droșcă. Du-te, du-te chiar acuma! Auzi? Fugi de află încotro au plecat. Și vezi de-i descoase binișor: cine-i călătorul, ce fel de om este? Auzi tu? Uită-te prin crăpătura ușii și află tot. Ce ochi are: negri sau de ce culoare or fi? Și îndată să și fii înapoi. Auzi? Repede! Dar știi: repede, repede! *(Strigă pînă ce cade cortina. Și tot pînă atunci rămîn amîndouă la fereastră.)*

ACTUL AL DOILEA

O odăiță într-un han. Un pat, o masă, un geamantan, o sticlă goală, niște cizme, o perie de haine și altele.

SCENA I

Osip, tolănit pe patul lui stăpînu-său.

OSIP: Al dracului mi-e a mînca! Îmi chiorăie mațele de foame, parcă mi-ar suna în pîntece trompeții unui regiment întreg. Cum văd eu, slabă nădejde să ajungem acasă. Ce te faci? Iaca-i a două lună de cînd am plecat din Piter. Hulubașul a topit pe drum toți bănișorii, s-a aerisit și acuma șade cu coada între vine. Ar fi ajuns ei, banii, cu vîrf și îndesat pentru caii de poștă, dar se putea să nu-și arate ifosele în fiecare oraș? *(Maimuțărindu-și stăpînul.)* „Ei, Osip, ia du-te de vezi să-mi deie cea mai bună odaie, și spune să mi se pregătească la masă tot ce au mai bun. Mîncări de rînd nu pot lua în gură; mie-mi trebuie masă aleasă.“ Drept să spun, aș înțelege dac-ar fi cel puțin ceva de capul lui, dar așa, i-un biet conțopist. Face cunoștință pe drum cu tot felul de călători, bate cărțile cu ei și iese curățat. Uf, m-am săturat pînă-n gît de așa viață! Zău că-i mai bine la țară: o fi lipsind acolo publicul distins, mai acătării, dar și grijile-s mai puține. Iți iei o muiere, stai întins pe cuptor cît îi veacul și înfuleci la plăcinte. Nu zic ba, dacă e să vorbim după dreptate, apoi cea mai bună viață din toate îi la Piter. Numai bani să fie, că acolo-i viața subțire, cu politețuri: ai tiatre, cîini care-ți saltă în două picioare și tot ce poftești.

Și toți vorbesc acolo așa cu dichis și cu delicatese, că doar nobilimea dacă e mai ceva. Cînd ieși în Piața Șciukin, te strigă negustorii „stimabile"; la trecerea cu podul umblător de pe un mal pe altul, șezi laolaltă cu cinovnicii; dacă-ți vine gust să stai la taifas — o ștergi la vreo dugheniță unde dai de cîte-un cavaler care-ți spune verzi și uscate despre viața în tabără și-ți tălmăcește cum le zice stelelor de pe cer, deți se pare că le vezi pe toate ca-n palmă. Mai vine pe acolo și cîte-o ofițereasă bătrînă, și, cîteodată, cîte o fată în casă, știi, una așa... fiu, fiu, fiu! *(Rîde și clatină din cap.)* Lumea-i dată dracului, are purtări cu adevărat galantorești. O vorbă nesăbuită n-auzi acolo și fiecare îți dă numai cu „dumneavoastră". Ți se urăște de umblat pe jos, iai un birjar și te tolănești în trăsură ca boierii, iar dacă nu vrei să-i plătești, nu te silește nimeni: nu-i casă să nu-și aibă două ieșiri, așa că o zbughești pe din dos, și nici dracu' nu te mai găsește. Un singur lucru îi rău: cîteodată te ghiftuiești pe cinste, iar altădată mai să crăpi de foame. Ca, de pildă, acuma. Și de toate acestea numai dumnealui e de vină. Da' parcă ce-i poți face? Cînd îi trimite babacu' bănișori, ce-ar fi să-i chibzuiască? — Da'ți-ai găsit!... Se pune pe ciolhanuri, umblă numai în trăsură, trebuie să-i cumperi neapărat în fiecare zi bilet la tiatru și cînd te uiți, n-a trecut bine săptămîna că mă și trimite la talcioc, să-i vînd fracul cel nou. Uneori își vinde tot, pînă și ultima cămașă, de rămîne numai cu un surtucel și cu o mănțăluță... Zău că spun drept! Să fi văzut frumusețe de postav, de cel inglizesc! Numai fracul singur l-a costat o sută cincizeci de ruble și i-a făcut vînt cu douăzeci. Cît despre pantaloni, ce să mai pomenim — îi dă chiar pe degeaba. Și de ce asta? Pentru că nu vrea să se țină de treabă. În loc să-și vadă de slujbă, umblă teleleu pe Nevski Prospekt și bate cărțile. Ehei, de-ar ști boierul bătrîn! Nu s-ar uita el că ești cinovnic, ți-ar ridica cămeșuica și așa papară ți-ar da că patru zile te-ai tot scărpina. Dacă-i de slujit, apăi slujește! Iacătă, ne-a spus acuma hangiul că nu ne mai dă de mîncare, pînă ce nu-i plătește pe trecut. Ei, și dacă nu-i plătește? *(Oftează.)* Of, doamne dumnezeule! Măcar o ciorbă cu varză! Cît mi-e de foame mie acuma, toată lumea aș înghiți-o. Bate cineva. El trebuie să fie. *(Sare repede din pat.)*

SCENA II

Osip și Hlestakov.

HLESTAKOV: Ține astea *(îi dă șapca și bastonul)*. Ce, iar te-ai tăvălit pe crivat?

OSIP: De ce să mă tăvălesc? Parcă ce, n-am mai văzut crivat?

HLESTAKOV: Minți! Te-ai tăvălit. Nu vezi că-i tot răscolit?

OSIP: Da' ce-mi trebuie mie crivat? Nu știu eu ce-i crivat? Am doar picioarele mele și pot sta și în picioare... Ce nevoie am eu de crivatul dumneavoastră?

HLESTAKOV: *(se plimbă prin odaie)*. Ia vezi acolo, mai e tutun în pungă?

OSIP: De un' să fie? Ce mai rămăsese, l-ați fumat de acu' patru zile.

HLESTAKOV: *(se plimbă întruna prin odaie și își mușcă buzele, strîmbîndu-se în toate felurile, apoi spune cu glasul tare și hotărît)*. Ian-ascultă. Osip!

OSIP: Ce doriți?

HLESTAKOV: *(cu glasul tot așa de tare, însă mai puțin hotărît)*. Ia du-te tu...

OSIP: Unde să mă duc?

HLESTAKOV: *(cu glasul chiar deloc hotărît și nicidecum tare, sunînd mai mult a rugăminte)*. Jos, la bufet... Și spune acolo... să-mi aducă masa.

OSIP: Nici prin gînd nu-mi trece să mă duc.

HLESTAKOV: Cum de cutezi, prostule?

OSIP: Iac-așa! De m-oi duce, sau de nu m-oi duce, totuna, nu iese nimica. Hangiul a zis că nu ne mai dă de mîncare.

HLESTAKOV: Cum de îndrăznește să nu deie? Auzi prostie!

OSIP: Ba mi-a mai zis și așa: „Află, zice, că mă duc pînă la primar să mă jeluiesc că-i a treia săptămînă de cînd boieru-tău nu plătește. Tu și cu boieru-tău — cică — sînteți amîndoi niște potlogari, ba boieru-tău îi și pungaș. Am mai văzut noi — zice — golani și nemernici ca de-alde voi".

HLESTAKOV: Iar tu, dobitocule, te bucuri să mi le aduci îndată la ureche.

OSIP: Și-a mai zis: „Păi așa poate veni oricine să se nărăvească la viață bună, pe datorie și să nu te mai poți descotorosi după asta de dînsul. Eu — zice — n-am să șuguiesc, eu am să mă jăluiesc, ca să-l ducă la secție și să-l închidă la pușcărie".

HLESTAKOV: Ei, ei, ajunge, prostule! Hai, du-te, du-te și-i spune să-mi dea de mîncare. Auzi, vită încălțată.

OSIP: Da' mai bine mă duc să-l chem la dumneavoastră chiar pe hangiu.

HLESTAKOV: Ce-mi trebuie mie hangiul? Du-te tu de-i spune.

OSIP: Zău conașule că...

HLESTAKOV: Ei bine, du-te dracului și cheamă-l aici pe hangiu.

Osip iese

SCENA III

Hlestakov singur.

HLESTAKOV: Grozav aș vrea să mănînc ceva! M-am plimbat puțin crezînd că poate mi-a trece pofta de mîncare, dar — dracu' s-o ia de poftă! Văd că nu-mi trece. De n-ar fi fost cheful de la Penza, mi-ar fi rămas bani de drum pînă acasă. Căpitanul acela de pedestrași m-a dat gata de tot! Al naibii cîștigă la stos, bestia! Am stat în totul un sfert de ceas la joc — și m-a lefterit. Cu toate acestea, grozav aș mai fi vrut să mă măsor încă odată cu dînsul. Păcat numai că n-am mai avut prilejul. Scîrbos orășel! Nici la băcănii nu capeți nimic pe datorie. Asta-i chiar o mîrșăvie! *(Începu să fluiere uvertura din „Robert le Diable", apoi „Nu mai coase, maică", iar la urmă le încurcă pe toate.)* Văd că nu vrea să vină nimeni.

SCENA IV

Hlestakov, Osip și o slugă de la han.

SLUGA: Jupînul mi-a poruncit să vă întreb ce doriți.

HLESTAKOV: Bună-ziua, frățioare! Ei, cum o duci? Sănătos?

SLUGA: Slavă domnului!

HLESTAKOV: Dar la han la voi, cum mai merge? Toate-s bune?

SLUGA: Slavă domnului. Toate-s bune.

HLESTAKOV: Și aveți mulți călători?

SLUGA: Destui.

HLESTAKOV: Ascultă, drăguță, pînă acuma tot nu mi s-a adus masa, așa că grăbește-i te rog. Vezi să mi-o aducă mai repede că îndată după masă am niște treburi.

SLUGA: Păi, jupînul a zis că nu vă mai dă nimic. Mi se pare chiar că are de gînd să meargă azi să se jăluiască primarului.

HLESTAKOV: Şi de ce s-ar jălui? Judecă şi dumneata, drăguţă. Se poate una ca asta? Vreau şi eu să mănînc ceva. Altfel, s-ar putea să slăbesc şi mai rău. Mi-e tare foame. Îţi spun ca să ştii: nu glumesc deloc.

SLUGA: Aşa o fi. Dar dumnealui a zis: „Nu-i dau de mîncare, pînă nu-mi plăteşte ce-a luat pînă acuma". Aşa a zis.

HLESTAKOV: Du-te şi-l mai îmbunează. Mai înduplecă-l.

SLUGA: În ce chip?

HLESTAKOV: Vezi de-l lămureşte şi tu ca lumea, că am nevoie să mănînc. Cît priveşte banii, asta-i altă treabă... Şi-o fi închipuind cumva mocofanul că dacă lui nu-i pasă cînd nu mănîncă o zi, apoi şi cu alţii e la fel? Ia te uită la el!

SLUGA: Mă rog. Eu am să-i spun.

SCENA V

Hlestakov singur.

HLESTAKOV: Oricum, proastă treabă dacă nu-mi dă nimica de mîncare. Foame ca acuma, nu mi-a fost încă niciodată. Să mai pun la bătaie ceva din haine? Să-mi vînd pantalonii? Nu. Mai bine să flămînzesc puţin, dar să ajung acasă îmbrăcat ca la Petersburg. Păcat numai că Ioahim nu mi-a dat cu chirie o caretă. Al dracului de bine ar fi fost să fi sosit acasă în caretă, să fi tras ţanţoş la scară la vreunul din moşierii vecini, cu felinarele aprinse şi cu Osip dinapoi, în livrea. Îmi închipui ce zarvă s-ar stîrni. „Cine a venit? Cine să fie?" Deodată, intră lacheul şi anunţă: *(Se îndreaptă din şale şi imită pe un lacheu.)* „Ivan Alexandrovici Hlestakov de la Petersburg întreabă dacă binevoiţi să-l primiţi?" Bădăranii de-acolo nici măcar nu ştiu ce înseamnă „dacă binevoiţi să-l primiţi". Orice caraghios de moşier care vine la dînşii, de cum a sărit din brişcă, dă buzna ca un urs de-a dreptul în salon... Iar dacă-ţi iese înainte vreo domnişoară, fată mai frumuşică, te apropii şi hodoronc-tronc: „Domnişoară, mă bucur... *(îşi freacă mîinile şi pocneşte din călcîie)*. Ptiu! *(Scuipă.)* Îmi vine leşin de foame ce mi-e!

SCENA VI

Hlestakov, Osip, apoi sluga.

HLESTAKOV: Ce se aude?

OSIP: Aduce masa.

HLESTAKOV: *(bate din palme şi saltă pe scaun)*. Aduce! Aduce! Aduce!

SLUGA: *(intră cu nişte farfurii şi un şervet)*. Jupînul a zis că vă mai dă azi şi gata!

HLESTAKOV: Ei jupînu-tău, jupînu-tău... Puţin îmi pasă de jupînu-tău! Ce-ai acolo?

SLUGA: Supă şi friptură.

HLESTAKOV: Cum aşa? Numai două feluri?

SLUGA: Numai.

HLESTAKOV: Da' ce e prostia asta! Nu primesc! Du-te şi-i spune: Ce treabă e asta? E prea puţin.

SLUGA: Jupînul zice că şi asta-i prea mult.

HLESTAKOV: Dar mîncărică de ce n-ai adus?

SLUGA: Mîncărică nu-i.

HLESTAKOV: Şi de ce nu-i? Doar am trecut pe lîngă bucătărie şi am văzut cu ochii mei c-au gătit o mulţime de mîncare. Iar în sufragerie am văzut azi dimineaţă doi bondoci mîncînd somon şi cîte altele.

SLUGA: O fi aşa, dar nu-i...

HLESTAKOV: Cum aşa, nu-i?

SLUGA: S-au isprăvit.

HLESTAKOV: Dar somonul, dar peştele, dar pîrjoalele?

SLUGA: Păi astea-s pentru domni mai acătării.

HLESTAKOV: Of!... Nerodule!

SLUGA: Mă rog...

HLESTAKOV: Bine, mă ticălosule, cum se face că lor le daţi de mîncare şi mie nu? De ce, dracu' să vă ia, nu-mi daţi şi mie? Parcă nu-s şi eu călător ca şi ei?

SLUGA: Păi, ce mai vorbă, nu sînteţi ca ei.

HLESTAKOV: Dar ei cum sînt?

SLUGA: Cum vreţi să fie? Ce mai vorbă: d-ăia care plătesc.

HLESTAKOV: Nu mai vreau să stau la discuţii cu un nerod ca tine. *(Îşi toarnă supă din ceaşcă în farfurie şi începe să mănînce.)* Ce fel de supă e asta? Ai turnat în ceaşcă apă chioară: n-are nici un gust, ba mai şi pute. Nu vreau supa asta. Adă-mi alta!

SLUGA: O luăm înapoi. Jupînul a zis că dacă nu vă place, atîta pagubă.

HLESTAKOV: *(apărînd farfuria cu mîna).* Ei, ei... Domol, prostule! Apucături de accstea prind poate la alții, nu la mine. Eu nu-s de teapa lor. Nu te-aș sfătui să te porți așa cu mine. *(Mănîncă.)* Doamne dumnezeule, ce supă! *(Mănîncă mai departe.)* Nu cred să fie un singur om în lumea asta care să fi mîncat asemenea supă. Uite, în locul ochiurilor de grăsime, plutesc fulgi! *(Taie carnea de pasăre.)* Văleu, văleu! Ce fel de găină-i asta? Dă-mi friptura! A mai rămas în farfurie puțină supă. Ia-o tu, Osip! *(Incepe să taie friptura.)* Ce fel de friptură-i asta? Asta nu-i friptură.

SLUGA: Atuncea ce-i?

HLESTAKOV: Dracu' știe ce-o fi, numai friptură nu-i. Asta-i talpă friptă, nu carne de vacă. *(Mănîncă.)* Ia te uită cu ce mă hrănesc potlogarii, canaliile! O bucățică numai de mesteci, că te și fulgeră în fălci. *(Se scobește în dinți cu degetele.)* Nemernicilor! Parcă-i scoarță de copac, nu alta. Poftim, a rămas în măsele! Ți se înnegresc și dinții de la așa mîncare. Potlogarii! *(Își șterge gura cu șervetul.)* Altceva nu mai este?

SLUGA: Nu.

HLESTAKOV: Canalii! Nemernici! Măcar să mai fi dat vreo mîncărică sau o prăjitură. Atîta știți, trîntorilor: să-i jupuiți pe călători!

Sluga strînge masa și iese împreună cu Osip, ducînd amîndoi tacîmurile.

SCENA VII

Hlestakov, apoi Osip.

HLESTAKOV: Parcă nici n-aș fi mîncat, zău așa! Mai rău mi-am stîrnit foamea! De-aș avea ceva mărunțiș, aș trimite în piață să-mi cumpere măcar o jimblă.

OSIP: *(intrînd).* A venit primarele ca să afle nu știu ce și întreabă de dumneavoastră.

HLESTAKOV: *(speriat).* Na-ți-o bună! Bestia asta de hangiu s-a și grăbit să mă reclame. Ce să mă fac dacă într-adevăr mă înhață și mă bagă la închisoare? Ce-ar fi, poate, dacă... în chip demn... Nu, nu. Nu vreau! În oraș umblă ofițeri și lume, și tocmai

Revizorul

Victor D. Kardovski 1922

eu, care mi-am luat aere și am schimbat ochiade cu fata unui negustor... Nu, nu vreau. Dar, la drept vorbind, cum de îndrăznește? Ce-s eu, negustor sau meseriaș? *(Făcîndu-și curaj și scoțîndu-și pieptul în afară.)* Am să-i spun drept în față: „Cum de îndrăznești? Cum de..." *(Clanța ușii se mișcă: Hlestakov pălește și se face mic de tot.)*

SCENA VIII

Hlestakov, primarul și Dobcinski. Primarul intră și se oprește. Timp de cîteva minute stau amîndoi speriați și se holbează unul la altul.

PRIMARUL: *(își mai vine puțin în fire și duce mîinile la vipușca pantalonului).* Să trăiți!

HLESTAKOV: *(se înclină).* Am onoarea...

PRIMARUL: Mă iertați...

HLESTAKOV: Mă rog...

PRIMARUL: Ca părinte al acestui oraș, socot de datoria mea să mă îngrijesc ca tuturor călătorilor și fețelor cinstite să nu li se facă nici un fel de strîmbătăți...

HLESTAKOV: *(la început se cam bîlbîie, însă către sfîrșitul replicii glasul i se întărește.)* Ce să faci? Nu-i din vina mea... Zău, am să plătesc... Îmi trimite de la țară...

Bobcinski își vîră capul pe ușă.

Mai degrabă el e de vină: carnea de vacă pe care mi-a dat-o era așa de tare, parcă era talpă, iar supa — dracu' știe ce a turnat acolo. Am fost silit s-o arunc afară pe geam. Zile întregi m-a lăsat să mor de foame... Ceaiul, iarăși, e groaznic: pute a pește. Atunci de ce aș... Asta-i bună!

PRIMARUL: *(cu sfiiciune).* Iertați-mă, dar zău că nu-i din vina mea. La mine în piață carnea de vacă totdeauna-i bună. O aduc negustorii de la Holmogor, oameni așezați și cu frica lui dumnezeu. Nici nu mă dumiresc de unde o fi luat, hangiul, carnea asta! Și dacă ceva, cumva, nu-i cum trebuie... Binevoiți a-mi îngădui să vă propun ceva. Poate că veniți cu mine să vă găsesc altă gazdă.

HLESTAKOV: Nu, nu vreau! Știu eu ce înseamnă altă gazdă... Închisoarea, vrei să spui! Ce drept aveți, mă rog? Cum de îndrăzniți?... Iaca eu... Eu am o funcție la Petersburg. *(Făcîndu-și curaj).* Eu, eu, eu...

PRIMARUL: *(aparte.)* Doamne, dumnezeule... Da' ce se mai înfurie! Știe tot! Blestemații aceia de negustori i-au spus tot!

HLESTAKOV: *(făcîndu-și curaj).* N-am să merg, chiar de ai veni aici cu toți oamenii dumitale. Am să mă plîng de-a dreptul ministrului. *(Bate cu pumnul în masă.)* Cine ești dumneata aici?

PRIMARUL: *(stă drepți și tremură din tot corpul).* Îndurați-vă de mine și nu mă nenorociți! Am nevastă și copii mici... Nu duceți la pierzanie pe un biet om!...

HLESTAKOV: Nimic nu vreau s-aud! Atîta mai lipsea! Ce-i, treaba mea? Și pentru că ai dumneata nevastă și copii, înseamnă să intru eu la pușcărie? Frumos, n-am ce zice!

Bobcinski își vîră capul pe ușă și de frică și-l trage înapoi.

Nu, vă foarte mulțumesc, dar nu vreau.

PRIMARUL: *(tremurînd).* Din nepricepere, zău așa. Din nepricepere. Nu ne ajung mijloacele... Judecați și dumneavoastră: leafa nu ajunge nici pentru ceai și zahăr. Și chiar dacă am luat pe aici, pe colo cîte un sperț, au fost doar mezelicuri, cîte ceva de-ale gurii, sau de-un rînd-două de haine. Cît despre ce spune văduva subofițerului, care se îndeletnicește cu negoțul și care trăncănește că, eu, chipurile, aș fi pus s-o bată, asta-i clevetire, zău așa, curată clevetire! Scorneli de-ale dușmanilor mei. Lumea așa-i de rea aicea, că ar fi gata să-mi facă de petrecanie.

HLESTAKOV: Ei și? Ce am eu cu ea? *(Cade pe gînduri.)* Oricum, nu pricep de ce-mi îndrugi dumneata despre răutatea oamenilor de aici sau de nu știu ce văduvă de subofițer... Că ai bătut-o pe nevasta subofițerului, asta-i cu totul altă treabă, dar să mă bați pe mine, n-ai să te încumeți dumneata. Pînă să-ți îngădui una ca asta, mai paște murgule iarbă verde... Atîta ar mai lipsi. Ia te uită la dumnealui! De plătit banii, i-oi plăti... numai că n-am acuma. De aceea am și rămas aici, pentru că n-am o copeică.

PRIMARUL: *(aparte).* Mă ia subțire! Ian te uită cum bate șaua și cum le îmbrobodește pe toate. Pas de te dumirește ce vrea, din care parte să te apropii de el! Dar n-am încotro, de încercat tot trebuie să încerc. Ce-o fi, o fi! Ia să încerc, poate că tot iese ceva... *(Tare.)* Dacă aveți într-adevăr nevoie de bani, sau de altceva, sînt gata să vă servesc chiar și în clipa asta. Am îndatorirea să-i ajut pe călători.

HLESTAKOV: Da, da. Împrumutați-mi atunci niște bani, ca să plătesc îndată hangiului. Vreo două sute de ruble mi-ar ajunge; poate chiar și mai puțin.

PRIMARUL: *(scoțînd niște bancnote)*. Aveți aici două sute de ruble în cap. Nu vă mai osteniți să le numărați.

HLESTAKOV: *(luînd banii)*. Mulțumesc foarte mult. Cum ajung la țară vi-i trimit... Nu m-am așteptat să rămîn... Văd că sînteți un om cu suflet nobil. Acuma se schimbă chestia.

PRIMARUL: *(aparte)*. Slavă domnului! A luat banii. De acuma încolo treaba pare să meargă strună. Dealtfel, în loc de două sute, i-am vîrît patru.

HLESTAKOV: Ei, Osip!

Intră Osip.

Ia cheamă încoace sluga hangiului. *(Primarului și lui Dobcinski.)* Dar ce stați în picioare? Aveți, mă rog, bunătatea și luați loc. *(Lui Dobcinski.)* Ședeți, vă rog.

PRIMARUL: Lăsați. Stăm foarte bine și-n picioare.

HLESTAKOV: Aveți, mă rog, bunătatea și stați jos. Acum văd pe deplin sinceritatea caracterului și bunăvoința dumneavoastră, dar la început recunosc că m-am gîndit să nu fi venit ca să mă... *(Lui Dobcinski.)* Ședeți, vă rog.

Primarul și Dobcinski se așază. Bobcinski își vîră capul pe ușă și trage cu urechea.

PRIMARUL: *(aparte)*. Ar trebui să fiu mai îndrăzneț. Vrea să-i respectăm incognitoul. Bine. S-o luăm de bună și să ne facem că nu știm cu ce fel de om avem de-a face. *(Tare.)* Treceam tocmai pe aici în interes de serviciu, cu dumnealui, cu Piotr Ivanovici Dobcinski, moșier de prin partea locului, și am intrat dinadins la han, ca să aflu dacă-s găzduiți cum se cuvine călătorii, fiindcă cu nu-s ca alți primari, cărora nici că le pasă de așa ceva, deoarece eu, eu, chiar lăsînd la o parte îndatoririle slujbei mele, vreau și din creștinească dragoste pentru aproapele nostru ca fiecare muritor să fie bine primit. Și iată, ca un fel de răsplată, întîmplarea mi-a dat prilejul să fac o cunoștință așa de plăcută.

HLESTAKOV: Și eu sînt foarte bucuros. Recunosc, că fără de dumneavoastră, zăceam aici mult și bine. Habar n-aveam cu ce să plătesc.

PRIMARUL: *(aparte)*. Asta s-o spui altora, că nu știai cu ce ai fi plătit. *(Tare.)* Mi-ngăduiți oare să vă întreb unde și înspre ce locuri binevoiți să plecați?

HLESTAKOV: Plec la mine la moșie, în gubernia Saratovului.

PRIMARUL: *(aparte, cu o față care a căpătat deodată o expresie ironică)*. În gubernia Saratovului! Și nici măcar nu roșește! Cu ăsta trebuie să fii cu ochii în patru. *(Tare.)* Bună ispravă ați pus la cale. În privința drumurilor, pe de o parte unii spun că ar fi oarecari neplăceri, din pricina întîrzierilor cu caii de schimb la stațiile de poștă, dar pe de altă parte, ce desfătare a minții! Pentru că — nu-i așa? — faceți călătoria asta mai mult pentru propria dumneavoastră plăcere.

HLESTAKOV: Ba deloc. M-a chemat taică-meu. S-a supărat bătrînul că n-am înaintat pînă acuma în slujbă la Petersburg. Crede că numai ce-ai ajuns acolo, îți și agață ordinul Vladimir la cheutoare. Nu, că tare l-aș trimite să se vînture și el pe la cancelarie!

PRIMARUL: *(aparte)*. Ia te uită mă rog, ce mai toarnă la gogoși! Acuma l-a mai scos și pe tată-său. *(Tare.)* Și pentru multă vreme binevoiți să plecați acolo?

HLESTAKOV: Drept să vă spun, nu știu. Vedeți că ghiujul bătrîn de taică-meu e îndărătnic și dîrz ca un catîr. Am să i-o torn drept în față: poți să faci ce vrei, dar eu fără Petersburg nu pot trăi. D-apoi, chiar așa, de ce să-mi prăpădesc eu zilele cu mujicii? Acum sînt alte cerințe. Sufletul mi-e însetat de cultură.

PRIMARUL: *(aparte)*. Frumos le mai învîrtește! Minte-minte — și nicăieri nu se încurcă. Și cînd te gîndești ce mic, ce prăpădit este! Să-l strivești cu unghia, nu alta! Ehei, așteaptă tu, cu mine nu-ți merge, tot scapi tu vreo vorbă. Las' că te trag de limbă și aflu eu mai multe de la tine. *(Tare.)* Ați binevoit să faceți o observație foarte justă. Ce poate face cineva într-un fund de țară? Chiar de-am lua, de pildă, tîrgul nostru: nu dormi nopțile, te străduiești pentru patrie, nu precupețești nimica, cît despre răsplată, cine știe dacă are să vie vreodată. *(Își plimbă ochii prin odaie.)* Mi se pare că odaia asta e cam igrasioasă?

HLESTAKOV: Scîrboasă odaie și niște ploșnițe cum n-am mai văzut nicăieri. Te mușcă parc-ar fi cîini, nu alta.

PRIMARUL: Nu mai spuneți! Cum se poate ca un oaspete așa de luminat ca dumneavoastră, să rabde una ca asta? Și încă

de la cine? De la niște netrebnice de ploșnițe care nici n-ar fi trebuit să se nască pe lume! Dar nu-i și întunecoasă odaia dumneavoastră?

HLESTAKOV: Cum nu, întunecoasă de tot. Iar hangiul și-a luat obiceiul să nu dea lumînări. Cînd vreau cîteodată să fac ceva, să citesc, sau îmi vine gustul să compun vreo poezie — degeaba, nu pot, e întuneric de-ți scoți ochii.

PRIMARUL: Aș îndrăzni să vă rog... dar nu, nu-s vrednic.

HLESTAKOV: Cum așa?

PRIMARUL: Nu, nu. Sînt nevrednic, cu totul nevrednic!

HLESTAKOV: Dar despre ce-i vorba?

PRIMARUL: Aș îndrăzni poate... Am la mine acasă o odaie minunată, luminoasă, liniștită. Dar nu... Îmi dau seama că ar fi o cinste mult prea mare pentru mine. Nu vă supărați, — dacă v-am propus-o, am făcut-o, zău așa, din bunătatea inimii.

HLESTAKOV: Ba mă rog, dimpotrivă, sînt încîntat. Mi-e neasemuit mai plăcut să locuiesc într-o casă particulară, decît în cîrciuma asta.

PRIMARUL: Mare bucurie mi-ați face! Da'ce-o să se mai bucure nevastă-mea! Așa sînt eu de felul meu încă din copilărie: primitor, mai cu seamă cînd oaspetele este un om așa de luminat. Să nu credeți că vi-o spun din lingușire. Nu, n-am cusurul ăsta. Totul vine din adîncul sufletului.

HLESTAKOV: Vă mulțumesc foarte mult. Nici eu n-am ochi să văd oamenii cu două fețe. Îmi place foarte mult că sînteți sincer și primitor. Trebuie să recunosc că nici n-am nevoie de altceva decît să mi se arate devotament și considerație, considerație și devotament.

SCENA IX

Aceiași, și sluga de la han, însoțită de Osip. Bobcinski se uită din ușă.

SLUGA: Ați binevoit să mă chemați?

HLESTAKOV: Da. Dă-mi socoteala.

SLUGA: Păi v-am dat-o deunăzi.

HLESTAKOV: Nu-mi mai aduc aminte de socotelile tale tîmpite. Spune cît era acolo?

SLUGA: În ziua întîia ați binevoit să cereți masa, a doua zi ați cerut numai somon și după asta ați luat toate pe datorie.

HLESTAKOV: Tîmpitule! Iar începi cu socotelile tale? Spune cît face tot ce-am luat?

PRIMARUL: Nu vă mai îngrijiți de asta. Lăsați că așteaptă. *(Slugii.)* Banii ți-i trimite dumnealui. Șterge-o!

HLESTAKOV: Că bine zici! Chiar așa. *(Pune banii la loc.)*

Sluga iese. Bobcinski se tot uită din ușă.

SCENA X

Primarul, Hlestakov, Dobcinski.

PRIMARUL: N-ați dori cumva să vizitați acum cîteva din instituțiile orașului nostru, cum ar fi, de pildă, așezămintele de binefacere și altele?

HLESTAKOV: Ce să fac acolo?

PRIMARUL: Numai așa, ca să vedeți cum merge treaba... buna rînduială care domnește...

HLESTAKOV: Sînt gata. Cu cea mai mare plăcere.

Bobcinski își vîră capul pe ușă.

PRIMARUL: Dacă veți dori, vom trece de asemenea pe la școala județeană ca să vedeți metoda noastră de predare a științelor.

HLESTAKOV: Mă rog, mă rog!

PRIMARUL: După asta, dacă veți mai binevoi, veți vizita arestul și închisorile orașului, ca să vă dați seama cum sînt ținuți la noi răufăcătorii...

HLESTAKOV: Ce nevoie să văd închisorile? Dacă-i să vizităm ceva, atuncea mai degrabă așezămintele de binefacere.

PRIMARUL: Voia dumneavoastră. Și cum aveți de gînd să mergeți? În trăsura dumneavoastră, sau împreună cu mine, în droșca mea?

HLESTAKOV: Merg mai degrabă cu droșca.

PRIMARUL: *(lui Dobcinski)*. Ei, Piotr Ivanovici, dacă-i așa, nu mai este loc pentru dumneata.

DOBCINSKI: Nu-i nimica. Merg și pe jos.

PRIMARUL: *(lui Dobcinski, încetișor)*. Ascultă! Trage o fugă, cît te țin picioarele, și du două bilețele, unul lui Zemlianika, la eforia așezămintelor de binefacere, iar celălalt nevesti-mi. *(Lui Hlestakov.)* Aș putea îndrăzni să vă cer voie să scriu de față cu dumneavoastră numai două rînduri nevestei

mele ca să se pregătească de primirea unui oaspe așa de onorabil?

HLESTAKOV: La ce să vă mai osteniți?... Dealtfel aveți acolo cerneală, numai hîrtie, nu știu zău dacă se găsește. Poate scriți pe socoteala asta?

PRIMARUL: Cum nu, scriu și pe socoteală. *(Scrie, și cît timp scrie, vorbește aparte.)* Acu' să vedem cum o merge treaba după o gustare și o butelcă pîntecoasă. Am o Maderă din pivnițele guberniei care chiar dacă nu-i arătoasă la vedere, dar îl dărîmă și pe un elefant. Numai să aflu cu cine am de-a face și în ce măsură trebuie să mă feresc de el... *(Dă biletelele lui Dobcinski, care le ia și dă să plece spre ușă, cînd, deodată, ușa iese din țîțîni și Bobcinski, care asculta de cealaltă parte a ușii, zboară cu ușă cu tot pînă în mijlocul scenei. Toți strigă de uimire. Bobcinski se ridică de jos.)*

HLESTAKOV: Ce-i? Nu cumva v-ați lovit?

BOBCINSKI: Nu-i nimica, nu-i nimica. N-am pățit cine știe ce nenorocire. Numai o mică julitură deasupra nasului. Trag o fugă la Hristian Ivanovici, care are un soi de plasture... Cum îl pune, trece.

PRIMARUL: *(îi face lui Bobcinski tot felul de semne de mustrare. Apoi lui Hlestakov.)* Nu-i nimica. Poftiți vă rog, să mergem. Iar servitorului dumneavoastră îi voi spune să vă ducă geamantanul la mine. *(Lui Osip.)* Ascultă prietene, duci toate lucrurile la mine acasă, la primar. Pe oricine l-ai întreba îți arată. Poftiți mă rog. *(Îi face loc lui Hlestakov să treacă înainte și dă să iasă după el, însă din ușă se întoarce să-i spună lui Bobcinski cu dojană în glas.)* Ai făcut-o fiartă! Alt loc să cazi, n-ai găsit? Te-ai întins ca o plăcintă! *(Iese cu Bobcinski după el.)*

Se lasă cortina.

ACTUL AL TREILEA

Odaia din actul întîi

SCENA I

Anna Andreevna şi Maria Antonovna mai stau încă la fereastră în aceeaşi poziţie.

ANNA ANDREEVNA: Ei, poftim! De-un ceas întreg de cînd aşteptăm, iar tu n-ai mai isprăvit cu fîţîielile tale prosteşti. Eram gata, dar tot mai trebuia să te mocoşeşti cu cîte ceva. Mai bine nu te ascultam. Tare mi-e necaz! Şi, ca dinadins, ţipenie de om nu se vede pe uliţă, parc-au murit toţi.

MARIA ANTONOVNA: Nu te necăji, mamaie. Peste cîteva minute aflăm tot. Acuşi trebuie să pice şi Avdotia. *(Se uită pe fereastră şi scoate un ţipăt.)* Ah! mamaie, mamaie! Uite, colo, în capul uliţei, vine cineva.

ANNA ANDREEVNA: Unde vine? Totdeauna ai fel de fel de vedenii!... Ba nu, ai dreptate. Vine. Cine să fie?... Nu-i tocmai înalt... cu frac... Oare cine să fie? Tu ce zici? De-ai şti ce necaz mi-e! Cine poate să fie?

MARIA ANTONOVNA: E Dobcinski, mamaie!

ANNA ANDREEVNA: Care Dobcinski? Totdeauna ţi se năzare mai ştiu eu ce... Ba nu-i deloc Dobcinski. *(Face semn cu batista.)* Ei, dumneata, de-acolo, vină-ncoace! Dar mai repede!

MARIA ANTONOVNA: Zău mamaie că-i Dobcinski.

ANNA ANDREEVNA: Uite, vezi, nu faci decît să mă contrazici. Cînd îţi spun eu că nu-i Dobcinski!

MARIA ANTONOVNA: Acum ce mai spui mamaie? Vezi că-i Dobcinski?

ANNA ANDREEVNA: Destul! Acuma văd și eu că-i Dobcinski. De ce te mai ciorovăiești cu mine? *(Strigă pe fereastră.)* Vino mai repede, mai repede! Abia te miști. Hai, spune unde-s?... Cum?... Dar vorbește odată, omule, de-acolo de unde ești — că-i totuna. Cum... E tare sever? Daa? Dar bărbatu-meu, bărbatu-meu?... *(Se trage puțin îndărăt de la fereastră și spune înciudată.)* Că prost mai este! Cică pînă n-o intra în odaie, nu poate spune nimic.

SCENA II

Aceleași și Dobcinski.

ANNA ANDREEVNA: Spune, mă rog, și dumneata: frumos îți șade? M-am bizuit numai pe dumneata, ca pe un om cumsecade. Dintr-o dată, toți au fugit din casă și dumneata după ei! Iar eu pînă acuma n-am aflat nimic precis de la nimeni. Nu ți-e rușine? Ți-am botezat pe Vanicika și pe Lizanka dumitale, iar dumneata uite cum te porți cu mine!

DOBCINSKI: Zău cumătră, așa de tare am fugit să-ți aduc respectele mele, încît nici nu mai pot răsufla. Respectele mele, Maria Antonovna!

MARIA ANTONOVNA: Bună ziua, Piotr Ivanovici!

ANNA ANDREEVNA: Ei, ce se aude? Hai, spune-ne și nouă, cum și ce fel e pe acolo?

DOBCINSKI: Anton Antonovici v-a trimis un bilețel.

ANNA ANDREEVNA: Dar el... el ce e? General?

DOBCINSKI: Nu, nu-i general, dar nici nu-i mai prejos de un general... Să vezi cultură ce are, și ce măreție în tot ce face!

ANNA ANDREEVNA: Ah! Trebuie să fie chiar acela despre care i s-a scris lui bărbatu-meu.

DOBCINSKI: Chiar el e! Noi am descoperit-o cei dintîi, Piotr Ivanovici și cu mine.

ANNA ANDREEVNA: Hai spune: ce-i și cum?

DOBCINSKI: Slavă domnului, merge bine. La început l-a primit pe Anton Antonovici cam aspru... Da, cam aspru... Era supărat și i-a spus că la han toate merg prost, că n-o să vină la Anton Antonovici și că nu vrea să stea la închisoare pentru el, însă pe urmă, cînd a aflat de nevinovăția lui Anton Anto-

novici și cînd au început să discute mai intim, și-a schimbat numaidecît părerea și, slavă domnului, treaba s-a pus pe roate. Acuma s-a dus să viziteze așezămintele de binefacere... Drept să vă spun, Anton Antonovici s-a gîndit chiar să nu fie cumva un denunț secret. O cam sfeclisem și eu.

ANNA ANDREEVNA: Dar dumneata de ce-ai avea să te temi, că doar nu ești slujbaș?

DOBCINSKI: Păi să vedeți: cînd vorbești cu un înalt dregător, simți că te-apucă frica.

ANNA ANDREEVNA: Bine, dar... Toate astea-s prostii. Mai bine mi-ai spune cum arată. E tînăr sau bătrîn?

DOBCINSKI: Tînăr, foarte tînăr. Să tot aibă vreo douăzeci și trei de ani. Însă de vorbit, vorbește ca un om bătrîn: „Mă rog, zice, am să mă duc și acolo, și dincolo..." *(Face un gest cu mîinile.)* Și așa de frumos le spune pe toate: „Mie îmi place, zice, să scriu și să citesc, mă stinghereşte numai că aici în odaie e cam întuneric".

ANNA ANDREEVNA: Dar cum e, brunet sau blond?

DOBCINSKI: Nu. E mai mult șantret. Și are niște ochi vioi, ca de sălbătăciune, încît te fac să te îfstîcești.

ANNA ANDREEVNA: Ia să văd ce-mi scrie în bilet. *(Citește.)* „Sufletelule, mă grăbesc să te înștiințez că situația mea a fost foarte jalnică, însă cu ajutorul domnului, pentru doi castraveți murați și separat o jumătate porție de icre, o rublă și douăzeci și cinci de copeici..." *(Se oprește.)* Nu mai pricep nimic. Ce au de-a face aici castraveții murați și icrele?

DOBCINSKI: Să vedeți, de tare ce se grăbea, Anton Antonovici a scris biletelul pe o hîrtie, pe care era o socoteală.

ANNA ANDREEVNA: Ah, da! Ai dreptate. *(Citește mai departe.)* „...Însă, cu ajutorul domnului, pare că totul se va isprăvi cu bine. Pregătește cît mai repede pentru un oaspe simandicos odaia cu tapetele galbene. Nu te mai osteni să faci gustări înainte de masă, pentru că gustările avem să le luăm la Artemi Filippovici, la eforia așezămintelor de binefacere. Vin, însă, vezi de pregătește cît mai mult. Spune-i negustorului Abdulin să-mi trimeată tot ce are mai bun, că de nu, îi întorc pe dos toată pivnița. Îți sărut mînușița, sufletelule, și rămîn al tău Anton Skvoznik-Dmuhanovski..." Vai de mine! Dar atunci trebuie să ne grăbim. Ei, cine-i pe-acolo? Mișka!

DOBCINSKI: *(se repede și strigă din ușă)*. Mișka! Mișka! Mișka!...

Intră Mișka.

ANNA ANDREEVNA: Ascultă. Repede-te pînă la prăvălie la Abdulin... Stai să-ți dau un bilet. *(Se așează la masă și, în timp ce scrie, vorbește.)* Biletul ăsta îl dai lui Sidor, vizitiul, să tragă o fugă la prăvălia lui Abdulin și să aducă de acolo niște vin, iar tu apucă-te numaidecît de scuturat odaia de alături, ca pentru musafiri. Pui acolo un pat, un spălător și tot ce mai trebuie.

DOBCINSKI: Eu, Anna Andreevna, dau o fugă cît mai repede, să văd cum se descurcă dumnealui pe acolo.

ANNA ANDREEVNA: Du-te, du-te! Nu te mai țin.

SCENA III

Anna Andreevna și Maria Antonovna.

ANNA ANDREEVNA: Ei, Mașenka, acuma trebuie să ne ocupăm de toaletele noastre. Dumnealui e fante de capitală, atît ar mai lipsi să mai și rîdă de noi! Ție ți s-ar potrivi cel mai bine rochia albastră cu volănașe.

MARIA ANTONOVNA: Vai mamaie! Rochia albastră nu-mi place nici de frică. Și Leapkina-Teapkina poartă rochie albastră, și fata lui Zemlianika tot albastră. Nu, mai curînd pun rochia cea înflorată.

ANNA ANDREEVNA: Aia înflorată!... Zău că spui asta numai ca să mă contrazici. Aia albastră are să te prindă mult mai bine, pentru că eu vreau să pun rochia mea galbenă-pai. Îmi place foarte mult rochia galbenă-pai.

MARIA ANTONOVNA: Uf, mamaie! Dar nu te prinde deloc rochia galbenă-pai!

ANNA ANDREEVNA: Nu mă prinde rochia galbenă-pai?

MARIA ANTONOVNA: Nu te prinde. Nu te prinde în ruptul capului: pentru rochia asta trebuie să ai ochii de culoare închisă.

ANNA ANDREEVNA: Asta-i nostim! Cum așa? Ochii mei nu-s de culoare închisă? Nici că se poate mai închisă. Auzi prostie! Cum să nu fie de culoare închisă, dacă eu, cînd îmi dau în cărți, totdeauna mă pun de treflă?

MARIA ANTONOVNA: Vai, mamaie! Dar mata ești mai mult de cupă.

ANNA ANDREEVNA: Prostii, curat prostii! N-am fost niciodată de cupă. *(Iese grăbită, împreună cu Maria Antonovna și spune*

din culise.) Auzi ce i se năzărește: eu de cupă! Doamne ferește!

După plecarea lor, ușa odăii de alături se deschide și Mișka aruncă afară niște gunoi. În același timp, pe cealaltă ușă, intră Osip cu un geamantan în cap.

SCENA IV

Mișka și Osip.

OSIP: Unde să-i dau drumul?

MIȘKA: Aicea, nenicule, aicea!

OSIP: Așteaptă! Lasă-mă întîi să răsuflu. Of! Amărîtă viață! Cînd ți-e pîntecele gol, orice povară ți se pare grea.

MIȘKA: Ia spune, nenicule, generalul vine degrabă?

OSIP: Care general?

MIȘKA: Păi boierul dumitale.

OSIP : Boierul? Păi ce fel de general e?

MIȘKA: Cum așa, nu-i general?

OSIP: Ba-i general, da' din partea ailaltă.

MIȘKA: Și asta-i mai mult sau mai puțin decît un general adevărat?

OSIP: Mai mult.

MIȘKA: Zi așa?! De asta s-a stîrnit pesemne asemenea zarvă la noi.

OSIP: Ian ascultă, băiete! Cum văd eu, ești iute de picior. Ce-ar fi să-mi pregătești ceva de mîncare?

MIȘKA: Pentru dumneata, nenicule, nu-i încă nimica gata. Doară n-ai să mănînci din mîncarea noastră obișnuită. Da' cum s-o pune boierul dumitale la masă, are să ți se dea din aceeași mîncare ca și lui.

OSIP: D-apoi din mîncarea voastră obișnuită ce aveți?

MIȘKA: Ciorbă, cașă și plăcintă.

OSIP: Ciorbă, cașă și plăcintă? Adă-ncoace! Nu-i nimica, mîncăm de toate. Ei, hai și-om duce întîi geamantanul. Dar altă ieșire mai este?

MIȘKA: Este.

Amîndoi duc geamantanul în odaia de alături.

SCENA V

Cei doi gardieni dau de perete amîndouă canaturile uşii, pe care intră Hlestakov, urmat de primar. Vin apoi epitropul aşezămintelor de binefacere, inspectorul şcolar, Dobcinski şi Bobcinski cu un plasture pe nas. Primarul arată cu un gest celor doi gardieni o hîrtie căzută pe jos. Amîndoi se reped s-o ridice, îmbrîncindu-se unul pe altul.

HLESTAKOV: Bune aşezăminte aveţi! Îmi place că în oraşul dumneavoastră arătaţi călătorilor în trecere tot ce aveţi. În alte oraşe nu mi s-a arătat nimic.

PRIMARUL: În alte oraşe — daţi-mi voie să vă raportez — primarii şi cinovnicii au mai multă grijă de ei, adică de folosul cu care se pot alege. Aicea însă, putem spune că alt gînd n-avem, decît să ne arătăm, prin sîrguinţă şi băgare de seamă, vrednici de luarea-aminte a mai-marilor noştri.

HLESTAKOV: Gustarea a fost foarte bună. M-am îndopat de-a binelea! La dumneavoastră se mănîncă în fiecare zi aşa?

PRIMARUL: Nu. A fost pregătită anume pentru un oaspete aşa de plăcut.

HLESTAKOV: Mie, dealtfel, îmi place să mănînc. Doară de asta trăieşte omul, pentru desfătarea lui. Cum se cheamă, mă rog, peştele acela?

ARTEMI FILIPPOVICI: *(se apropie în fugă de Hlestakov)*. Păstrugă!

HLESTAKOV: Dar ştiţi că-i grozavă! Unde am luat noi gustarea? La spital, sau unde?

ARTEMI FILIPPOVICI: La eforia aşezămintelor de binefacere.

HLESTAKOV: Da-da, mi-aduc aminte. Erau acolo şi nişte paturi. Bolnavii s-au însănătoşit? Mi s-a părut că nu prea erau mulţi.

ARTEMI FILIPPOVICI: Au mai rămas cel mult vreo zece. Ceilalţi s-au făcut sănătoşi. Asta-i, dealtfel, orînduiala la noi. Poate să nu vă vină a crede, însă de cînd am luat eu conducerea, toţi se înzdrăvenesc ca muştele. Nici n-apucă bine bolnavul să intre în spital, că se şi face sănătos, şi asta datorită nu atît leacurilor, cît omeniei şi rînduielii care domnesc la noi.

PRIMARUL: Nici nu îndrăznesc să vă raportez toată bătaia de cap legată de îndatoririle de părinte al oraşului! Atîtea treburi şi de tot felul, privind mai ales curăţenia, reparaţiile, ordinea... Într-un cuvînt, chiar celui mai destoinic om şi încă i-ar veni greu. Însă, cu ajutorul domnului, toate merg bine. Desigur că alt primar s-ar fi gîndit numai la interesele lui, dar să

mă credeți că eu, chiar și atuncea cînd mă culc, tot mă gîndesc: „doamne dumnezeule, cum aș face ca șefii mei să-mi vadă rîvna și să fie mulțumiți de mine?...“ De m-or răsplăti sau nu m-or răsplăti, asta-i, bineînțeles, voia lor, dar eu am cel puțin liniștea sufletească. Cînd știu că în oraș toate-s în bună rînduială, cînd străzile sînt măturate, pușcăriașii bine ținuți, bețivii puțini la număr, ce-mi mai trebuiește mie? Zău că nu mai vreau nici un fel de onoruri. Onorurile sînt, ce-i drept, ademenitoare, dar, față de virtute toate sînt numai praf și deșertăciune.

ARTEMI FILIPPOVICI: *(aparte.)* Ian te uită, trîntorul, ce se mai laudă! Mare dar i-a dat dumnezeu!

HLESTAKOV: Asta așa este. Vă mărturisesc că-mi place și mie să-mi las mintea pradă visărilor; uneori în proză, alteori în versuri.

BOBCINSKI: *(către Dobcinski).* Are dreptate, Piotr Ivanovici. Perfectă dreptate! Și face niște observații... vezi cît de colo că-i tobă de carte.

HLESTAKOV: Spuneți-mi, mă rog, n-aveți aici la dumneavoastră niscaiva distracții sau cercuri unde s-ar putea, de pildă, juca cărți?

PRIMARUL: *(aparte).* Ehei! Știm noi, drăguță, unde bați tu șaua! *(Tare.)* Doamne ferește! Aici la noi nici nu s-a auzit măcar de asemenea cercuri. N-am luat o carte în mînă de cînd sînt, ba nici nu știu cum se joacă în cărți. Niciodată nu le-am putut suferi iar de mi s-a întîmplat vreodată să văd un rigă de tobă, sau altă figură, m-a apucat așa scîrbă, că-mi venea să scuip, nu alta. Odată mi s-a întîmplat că vrînd să fac plăcere copiilor, le-am clădit un castel din cărți de joc, iar după asta le-am visat toată noaptea blestematele acele de cărți. Ducă-se pe pustii! Cum de-și poate pierde cineva cu ele un timp așa de prețios?

LUKA LUKICI: *(aparte).* Iar mie mi-a cîștigat abia ieri, potlogarul, o sută de ruble!

PRIMARUL: Mai degrabă întrebuințez timpul ăsta în folosul statului.

HLESTAKOV: Totuși n-aveți dreptate... Totul atîrnă de latura din care privești lucrurile. Dacă, de pildă, ții numaidecît să treci mîna, cînd ar trebui să triplezi miza... atuncea da, desigur... Nu, nu spuneți așa. Cîteodată tare te mai ispitește să joci.

SCENA VI

Aceiași, Anna Andreevna și Maria Antonovna.

PRIMARUL: Îndrăznesc să vă prezint familia mea: nevastă-mea și fiică-mea.

HLESTAKOV: *(salutîndu-le)*. Cît de fericit sînt, doamnă, că am, ca să zic așa, deosebita plăcere de a vă privi...

ANNA ANDREEVNA: Nouă ne e și mai plăcut să vedem o persoană așa de însemnată.

HLESTAKOV: *(pozînd)*. Să am iertare, doamnă, dar e întocmai dimpotrivă. Pentru mine e și mai plăcut.

ANNA ANDREEVNA: Cum se poate? Sau binevoiți să spuneți așa, numai ca să-mi faceți un compliment. Stați jos vă rog.

HLESTAKOV: Chiar în picioare de-aș sta alături de dumneavoastră, și încă e o mare fericire pentru mine. Dealtfel, dacă țineți cu tot dinadinsul să șed, uite că șed. Cît de fericit mă simt să pot ședea în sfîrșit lîngă dumneavoastră!

ANNA ANDREEVNA: Vai de mine! Nici nu îndrăznesc să iau vorbele dumneavoastră pe seama mea. Cred că, după traiul din capitală, voiajul trebuie să vă fi părut foarte neplăcut.

HLESTAKOV: Nici că se poate mai neplăcut! *Comprenez-vous*, să fii obișnuit să trăiești în lumea mare și să te trezești dintr-odată la drum, prin hanuri murdare și în bezna inculturii... Vă mărturisesc că dacă nu se ivea prilejul acesta care să mă fi... *(se uită la Anna Andreevna, pozînd)* răsplătit pe deplin pentru toate...

ANNA ANDREEVNA: În adevăr, a trebuit să vă fie foarte neplăcut.

HLESTAKOV: Dealtfel, doamnă, în clipa asta mi-e foarte plăcut.

ANNA ANDREEVNA: Vai de mine! Îmi faceți prea mare onoare. N-o merit.

HLESTAKOV: De ce să n-o meritați? O meritați, doamnă.

ANNA ANDREEVNA: Trăiesc aici ca într-un sat...

HLESTAKOV: Dar și la țară e dealtfel frumos, sînt dealuri, pîraie... Desigur, ce alt loc s-ar putea compara cu Petersburgul? Ehei, Petersburgul! Zău, ce viață e acolo! Poate vă închipuiți de mine că aș fi un biet copist? Nu-i așa. Șeful de secție mi-e prieten bun. Mă bate pe umăr și-mi zice: „Vină, frate, la mine la masă!" Pe la departament trec numai pentru două minute și numai ca să spun: „Treaba asta trebuie făcută așa,

iar astălaltă așa". Iar contopistul de acolo, un adevărat zgîrie hîrtie, îi și dă drumul penei ce prinde a zbura scîrț... scîrț... Au vrut chiar să mă facă asesor de colegiu, dar mi-am zis: ce folos? Aprodul, cum mă vede, fuge după mine pe scări cu peria în mînă strigîndu-mi: „Ivan Alexandrovici, dați-mi voie să vă șterg cizmele de praf". *(Către primar.)* De ce stați în picioare, domnilor? Luați loc, mă rog!

Toți vorbesc laolaltă

PRIMARUL: După cinul nostru mai putem sta și în picioare.

ARTEMI FILIPPOVICI: Lăsați că stăm și în picioare.

LUKA LUKICI: Nu vă supărați pentru noi...

HLESTAKOV: Vă rog nu faceți fasoane și stați jos.

Primarul și toți ceilalți se așează.

Nu-mi plac ceremoniile. Ba dimpotrivă, totdeauna caut să mă furișez ca să trec nevăzut. Dar niciodată nu te poți ascunde. Niciodată! N-apuc să mă duc undeva, că îndată aud șoptind: „Uite că vine Ivan Alexandrovici!" Într-o zi m-au luat chiar drept comandantul suprem. Soldații au sărit cu toții din postul de gardă și au înțepenit, așa, cu armele. După asta, ofițerul, care mi-e bun prieten, mi-a zis: „Ei frate. Te-au asemuit cu comandantul suprem".

ANNA ANDREEVNA: Nu mai spune!

HLESTAKOV: Cunosc și actrițe drăguțe. Pentru că, să vedeți, eu scriu tot felul de mici vodeviluri... Mă văd adesea cu literați. Sînt foarte bun prieten cu Pușkin. Se întîmplă adesea să-i zic: „Ce mai faci, frate Pușkin?". „Ce să fac, frate? îmi răspunde. Toate-s parcă nu știu cum..." Mare original!

ANNA ANDREEVNA: Va să zică dumneavoastră, afară de alte îndeletniciri, mai și scrieți? Ce plăcut trebuie să fie cînd ești scriitor. Probabil că publicați și în reviste?

HLESTAKOV: Da. Public și în reviste. Dealtfel am o mulțime de opere: „Nunta lui Figaro", „Robert le Diable", „Norma". Nici nu-mi mai aduc aminte de toate titlurile. Și toate acestea au pornit de la o întîmplare. Nu voiam să scriu, însă, direcția teatrului mi-a spus: „Te rugăm frate, scrie ceva pentru noi". Și mi-am zis: „Hai fraților, să vă scriu". Mi se pare chiar

Revizorul

Pictor P. Boklevski

că le-am scris toate într-o singură seară, de-au rămas toți cu gura căscată. Am o ușurință de gîndire nemaipomenită! Tot ce s-a publicat sub pseudonimul Baronul Brambeus, „Fregata Speranța", „Telegraful moscovit"... Toate le-am scris eu.

ANNA ANDREEVNA: Spuneți, vă rog, atunci dumneavoastră sînteți baronul Brambeus?

HLESTAKOV: Mai încape vorbă! Unde mai pui că eu le corectez tuturora articolele. Editorul Smirdin îmi plătește pentru asta patruzeci de mii de ruble.

ANNA ANDREEVNA: Atunci fără îndoială că și „Iuri Miloslavski" e opera dumneavoastră?

HLESTAKOV: Da. Opera mea.

ANNA ANDREEVNA: Mi-am închipuit numaidecît.

MARIA ANTONOVNA: Vai, mamaie! Dar acolo scrie că e opera domnului Zagoskin!

ANNA ANDREEVNA: Ei poftim! Știam eu că și în asta ai să mă contrazici.

HLESTAKOV: Ah, da! E adevărat. Romanul este scris de Zagoskin, dar vedeți că mai este și alt „Iuri Miloslavski"— pe care l-am scris eu.

ANNA ANDREEVNA: Atunci probabil că l-am citit pe al dumneavoastră. Tare frumos e scris!

HLESTAKOV: Drept să vă spun, trăiesc numai de pe urma literaturii. Casa mea e cea mai de seamă casă din tot Petersburgul. Așa i se și spune: casa lui Ivan Alexandrovici. *(Adresîndu-se tuturor.)* Domnilor, dacă se întîmplă să călătoriți la Petersburg, vă rog să poftiți la mine. Că doară dau și baluri.

ANNA ANDREEVNA: Îmi închipui ce gust și ce splendoare trebuie să domnească la aceste baluri!

HLESTAKOV: Mai încape vorbă! De pildă am un pepene pe masă, un pepene verde care costă șapte sute de ruble. Crăticioara cu supă vine direct de la Paris, cu vaporul. Cînd deschizi capacul, iese un abur care n-are seamăn în natură. În fiecare zi sînt poftit la alt bal. Avem acolo partida noastră de whist la care joacă ministrul afacerilor externe, ambasadorul Franței, Angliei, Germaniei și cu mine. Nici nu vă puteți închipui cît de tare obosești jucînd whist. La întoarcere, după ce-am urcat în fugă scara, pînă la etajul al patrulea unde stau, atîta îi spun bucătăresei: „Ține Mavruska, mantaua!" Dar ce îndrug eu? Am și uitat că stau la mezanin. Numai scara

mă costă... Dar ce interesant e să te uiți la mine în anticameră, cînd încă nu m-am trezit. Conții și prinții se înghesuiesc acolo și bîzîie ca niște bondari. Atîta aud bzzz, bzzz... Uneori pică și cîte un ministru...

Primarul și ceilalți, cuprinși de sfiiciune, se ridică de la locurile lor.

Chiar și pe scrisorile mele scrie „Excelenței sale..." Mi s-a întîmplat odată să conduc chiar departamentul. Fapt curios, directorul plecase undeva — unde plecase nu știa nimeni. Ei, bineînțeles că au început numaidecît discuții, cine și cum să-i ia locul? Erau destui doritori printre generali și unii se și apucaseră chiar de treabă, însă și-au dat numaidecît seama că lucrul nu sporește — prea era complicat. La prima vedere li se părea ușor, însă cînd se uitau mai de aproape și dădeau de greu, o lăsau dracului. Cînd au văzut ei că nu pot face nimica, au prins a umbla după mine și, în aceeași clipă pe toate ulițele au început să mișune curieri și iar curieri. Vă puteți închipui ce era, dacă numai curierii care mă căutau erau treizeci și cinci de mii. „Care-i situația?" am întrebat eu. „Ivan Alexandrovici, poftiți de conduceți dumneavoastră departamentul!" Ieșisem în halat și, drept să vă spun, m-am cam fîstîcit. La început am vrut să refuz, însă m-am gîndit să nu ajungă pînă la suveran. Apoi mai era și chestia avansării în grad. „Mă rog, domnilor, le-am zis, primesc funcția asta, o primesc, tocmai așa, vorbă cu vorbă am zis, pentru că n-am încotro. Numai să știți că la mine nu merge cu șoalda... nu merge deloc! Am ochi și la ceafă. Păi eu..." Și, ce-i drept, cînd treceam prin departament, parcă se cutremura pămîntul. Toți se vînzoleau și tremurau ca varga.

Primarul și ceilalți tremură și ei de spaimă. Hlestakov se înflăcărează și mai tare.

Ehei! Mie, unuia, nu-mi place șaga. Am făcut să le intre frica în oase. Pînă și Consiliul de stat se teme de mine. Păi cum! Așa sînt eu! Nu-mi pasă de nimeni... Le-am spus tuturor: „Lăsați, că știu eu ce am de făcut". Mă repezeam peste tot. În fiecare zi mă duceam la palat. Chiar mîine mă face feldmare... *(Lunecă și-i cît pe ce să cadă, dar cinovnicii sar și l sprijină.)*

PRIMARUL: *(se apropie de Hlestakov, tremurînd din tot trupul, și se silește să vorbească).* Dar... ex... ex... ex... exce...

HLESTAKOV: *(repede, cu glas tăios).* Ce este?

PRIMARUL: Dar... ex... ex... ex... ex...

HLESTAKOV: *(cu același glas)*. Ce te tot bîlbîi? Nu pricep nimic.

PRIMARUL: Ex... ex... Excelența voastră, n-ar vrea să se odihnească?... Iaca, aveți aici o odaie și tot ce vă trebuiește.

HLESTAKOV: Să mă odihnesc? Fleacuri... Dar mă rog, dacă vreți, sînt gata să mă odihnesc. Gustarea dumneavoastră, domnilor, a fost tare bună. Sînt mulțumit, foarte mulțumit. *(Declamator.)* Chetadon, chetadon!... *(Intră în odaia de alături, urmat de primar.)*

SCENA VII

Aceiași, afară de Hlestakov și de primar.

BOBCINSKI: (către Dobcinski). Iaca om, Piotr Ivanovici! Așa om zic și eu. De cînd trăiesc, nu m-am nimerit în fața unei persoane atît de simandicoase. Era cît pe ce să mor de frică. Cum crezi, Piotr Ivanovici? Cine poate fi dumnealui, după cin?

DOBCINSKI: Eu socot că-i aproape general.

BOBCINSKI: Ba eu cred că generalii nu-i ajung nici la călcîie. Dar, dacă o fi general, atuncea să știi că-i generalisim în persoană. Ai auzit cum ținea din scurt Consiliul de stat? Haide repede să le spunem și lui Ammos Feodorovici și lui Korobkin. La revedere, Anna Andreevna!

DOBCINSKI: La revedere, cumătră!

Pleacă amîndoi.

ARTEMI FILIPPOVICI: *(lui Luka Lukici)*. Mi-e groază, nu alta. Dar de ce mi-e groază nu știu nici eu. Nici nu ne-am pus mundirele. Ce ne facem, dacă după ce se scoală toarnă un raport la Petersburg? *(Pleacă îngîndurat, împreună cu inspectorul școlar, rostind)*: La revedere, doamnă!

SCENA VIII

Anna Andreevna și Maria Antonovna.

ANNA ANDREEVNA: Ah! Ce om plăcut!

MARIA ANTONOVNA: Ah! Drăguțul de el!

ANNA ANDREEVNA: Și ce purtări distinse! Vezi îndată că-i om din lumea mare a capitalei. Recepții și toate celelalte... Vai, ce bine e! Tare îmi plac tinerii ca el! Sînt moartă după ei. Dealtfel, i-am plăcut și eu foarte mult. Am băgat de seamă că se uita tot timpul la mine.

MARIA ANTONOVNA: Ah, mamaie! La mine se uita.

ANNA ANDREEVNA: Mai domol, mă rog, cu prostiile tale. De data asta n-ai nimerit-o.

MARIA ANTONOVNA: Nu mamaie, zău că-i așa.

ANNA ANDREEVNA: Ei poftim! Se poate ca tu să nu mă contrazici? Nu-i chip cu tine și pace! Cum așa, să se uite la tine? Și de ce, mă rog, să se uite la tine?

MARIA ANTONOVNA: Zău mamaie că s-a uitat tot timpul la mine. Și cînd a început să vorbească despre literatură și pe urmă, cînd povestea cum a jucat whist cu ambasadorii, tot la mine se uita.

ANNA ANDREEVNA: Poate că s-a uitat la tine o dată sau de două ori, da' numai așa. Probabil că și-a zis: „Hai să mă uit o dată și la asta!"

SCENA IX

Aceleași și primarul.

PRIMARUL: *(intră în vîrful picioarelor)*. Sst!... Sst!...

ANNA ANDREEVNA: Ce este?

PRIMARUL: Îmi pare rău că l-am îmbătat. Dar ce ne facem dacă o fi adevărat măcar jumătate din ce a spus? *(Cade pe gînduri.)* Da' se poate oare să nu fie adevărat? Omul la beție spune tot! Ce are pe inimă are și pe limbă. Desigur că a mai înflorit el puțintel lucrurile, dar parcă se poate ca cineva să stea de vorbă, fără să-și mai înflorească povestea? Joacă în cărți cu miniștri, se duce la curte... Nu zău, cu cît mă gîndesc mai mult — dracu' să-l știe, mă întreb ce să mai cred. Și așa îmi vuiește capul, parc-aș sta într-o clopotniță, sau aș aștepta să mă spînzure.

ANNA ANDREEVNA: Ba eu n-am simțit nici cea mai mică sfiiciune. N-am văzut într-însul altceva decît un om cult, subțire, din lume'naltă. Cît despre cinurile lui, nici nu vreau să știu.

PRIMARUL: Așa sînteți voi, femeile. O vorbă vă e deajuns și ați luat-o razna. Aveți toate capul numai la fleacuri. Aruncați vorbele în vînt, fără nici o noimă. Și ce vă pasă? Scăpați cu o bătaie și gata. Dar cu noi, bărbații, alta-i treaba. Într-o bună zi, ia-l de unde nu-i! Tu, sufletelule, ai vorbit cu el fără să te sinchisești de nimic, parc-ar fi un Dobcinski oarecare.

ANNA ANDREEVNA: De asta te-aș ruga să nu duci tu grijă. În privința asta, noi două știm ceva. *(Se uită la fiică-sa.)*

PRIMARUL: *(vorbind numai pentru el).* Ehei! Ce mai pierz eu vremea cu voi? Na-ți-o bună!... Nici pînă acuma nu mi-am venit în fire din spaima pe care am tras-o. *(Deschide ușa și strigă din ușă:)* Mișka! Ia cheamă-i pe gardieni, pe Svistunov și pe Derjimorda. Trebuie să fie undeva pe-aici prin apropiere, după poartă. *(După o scurtă pauză.)* Ciudat e orînduită acuma lumea: de-ar fi măcar un om arătos. Dar așa slăbănog și subțirel cum e—pas de află cine-i. De-ar fi fost în uniformă militară era, oricum, mai arătos, da' așa, cînd își pune frăcușorul — ai zice că-i o muscă cu aripile ciuntite. Dar la han, tare s-a mai ținut pe poziție. Așa îi dădea înainte cu pildurile și cu vorbele în doi peri, de mi se părea că o viață întreagă n-avem s-o scoatem la capăt cu dînsul. Însă pînă la urmă, tot s-a dat pe brazdă. Ba a și vorbit mai mult decît se cuvenea. Se vede cît de colo că omul e încă tînăr.

SCENA X

Aceiași și Osip. Toți fug înaintea lui și-i fac semn cu degetul să vină mai aproape.

ANNA ANDREEVNA: Ia vină-ncoace, dragă.
PRIMARUL: Sst! Ce-i? Ce face? Doarme?
OSIP: Încă nu. Deocamdată cască oleacă și se întinde.
ANNA ANDREEVNA: Ascultă, cum te cheamă?
OSIP: Osip, doamnă.
PRIMARUL: *(către nevastă-sa și fiică-sa).* Ajunge! Isprăviți odată! *(Lui Osip.)* Ei prietene, te-au hrănit bine?
OSIP: Cum nu! M-au hrănit bine. Mulțămesc dumneavoastră.
ANNA ANDREEVNA: Ia să-mi spui: pe la boierul tău trebuie să vină o mulțime de conți și de prinți?
OSIP: *(aparte).* Ce să-i spun? Dacă pînă acuma m-a hrănit bine, înseamnă că după asta are să mă hrănească și mai bine. *(Tare.)* Da, vin și conți.
MARIA ANTONOVNA: Osip, sufletelule, tare drăguț e boierul tău!
ANNA ANDREEVNA: Ia spune-mi, te rog, Osip, cum e...
PRIMARUL: Da' mai isprăviți-o odată! Cu vorbele voastre goale, mă împiedicați pe mine. Ia spune, prietene...
ANNA ANDREEVNA: Dar ce fel de cin are boierul tău?
OSIP: Un cin ca toate cinurile.

PRIMARUL: Of, doamne! Da' nu mai conteniți odată cu întrebările voastre prostești? O vorbă nu mă lăsați să scot, și doară-i chestie serioasă! Ia spune, prietene, ce fel de om e boierul tău? Este aspru din fire? Îi place să dojenească oamenii, sau ba?

OSIP: Îi place rînduiala. Cere ca toate să fie după tipic.

PRIMARUL: Știi că-mi place chipul tău! Măi, prietene, cum socot eu, trebuie să fii om bun. Ei acum...

ANNA ANDREEVNA: Ascultă, Osip, cum umblă îmbrăcat boierul tău? În mundir, sau...

PRIMARUL: Ajunge, moriștelor! Zău așa că ajunge! Trebuie să vorbesc despre ceva de seamă, de care atîrnă viața unui om... *(Lui Osip.)* Ei, prietene, zău că-mi placi foarte mult. Știi că acuma-i cam rece și întrucît voi sînteți călători, nu strică să bei un păhărel de ceai mai mult. Na, ține de la mine două ruble.

OSIP: *(ia banii)*. Mulțămesc, domnule. Să vă deie dumnezeu sănătate, că ați ajutat un om sărac.

PRIMARUL: Bine, bine. Mă bucur și eu. Ia spune, prietene...

ANNA ANDREEVNA: Ascultă Osip, ce ochi îi plac mai mult boierului tău?

MARIA ANTONOVNA: Osip dragă, tare drăguț nas are boierul tău!...

PRIMARUL: Da' stați oleacă! Lăsați-mă și pe mine să scot o vorbă. *(Lui Osip.)* Ia spune, te rog, prietene, la ce cată mai mult boierul tău, adică ce-i place lui mai mult la drum?

OSIP: Îi place și lui după cum se întîmplă. Mai mult decît toate îi place însă primirea bună și ospătarea, de asemenea bună.

PRIMARUL: Zici ospătarea bună?

OSIP: Da, bună. Măcar că-s iobag, boierul îmi poartă de grijă, ca să-mi fie și mie bine. Zău așa! Cînd se întîmplă să ne oprim undeva, mă întreabă: „Ei, Osip, te-au hrănit bine?" „Prost, înălțimea voastră!" „Ei, Osip, zice dumnealui, gazda asta nu-i de nădejde! Vezi de-mi adă aminte de ea cînd ne-om întoarce acasă". „Da'eu, nu. Lasă, îmi zic, *(face un gest cu mîna a lehamite)* ce să-i mai duc aminte? Dumnezeu cu el! Lasă-l în plata domnului! Că eu îs om de rînd".

PRIMARUL: Da, da. Ai dreptate! Ți-am dat adineauri de-un pahar de ceai. Mai ține acuma, pe deasupra și pentru covrigi.

OSIP: La ce vă mai osteniți? *(Ascunde banii.)* Poate numai așa, să beau un păhărel în sănătatea înălțimii voastre.

ANNA ANDREEVNA: Vină, Osip, la mine, să-ți dau și eu.

MARIA ANTONOVNA: Osip dragă, sărută-l pe boierul tău din partea mea.

Din odaia de alături se aude tușind nu prea tare Hlestakov.

PRIMARUL: Ssst! *(Se ridică în vîrful degetelor. Toată scena urmează în șoaptă.)* Să vă ferească dumnezeu să faceți zgomot. Hai plecați odată! Ajungă-vă!...

ANNA ANDREEVNA: Haidem, Mașenka. Am să-ți spun ce am băgat de seamă la musafirul nostru, ceva de care nu putem vorbi decît între noi.

PRIMARUL: Doamne! Ce-au să mai trăncănească acuma împreună! Cred că dacă i-ar veni cuiva în gînd să le asculte, și-ar astupa urechile. *(Lui Osip.)* Ei, prietene...

SCENA XI

Aceiași, Derjimorda și Svistunov.

PRIMARUL: Ssst! Mai rar urși ca voi! Ce v-a găsit de bocăniți așa cu cizmele? Parcă aruncă cineva saci dintr-o căruță. Unde dracu'ați fost?

DERJIMORDA: Am fost din porunca...

PRIMARUL: St! *(Îi închide gura cu palma.)* Ia te uită cum cîrîie cioara! *(Îl îngînă.)* Am fost din porunca... Urli ca din butoi! *(Lui Osip.)* Tu, prietene, du-te de pregătește alături ce-i trebuie boierului tău. Cere să-ți deie din casă tot de cc ai nevoie.

Osip iese.

Iar voi să stați în cerdac și să nu vă clintiți din loc. Nu lăsați pe nimeni în casă, și, mai cu seamă, pe negustori. Dacă dați drumul măcar unuia, să știți... Cum vedeți pe vreunul cu o jalbă, sau chiar dacă nu vine cu jalbă, dar pare că ar vrea să se jeluiască împotriva mea, luați-l de gît și faceți-i vînt binișor, uite așa... *(Arată cu piciorul.)* Auziți? Ssst!... Ssst!... *(Iese în vîrful picioarelor în urma gardienilor.)*

ACTUL AL PATRULEA

Aceeaşi odaie în casa primarului.

SCENA I

Ammos Feodorovici, Artemi Filippovici, dirigintele poştei, Luka Lukici, Dobcinski şi Bobcinski, toţi în mundire de mare ţinută, intră încetişor aproape în vîrful picioarelor. Intreaga scenă este jucată cu jumătate de glas.

AMMOS FEODOROVICI: *(aşezîndu-i pe toţi în semicerc).* Domnilor, pentru numele lui dumnezeu! Aşezaţi-vă mai repede în semicerc şi luaţi seama să fie mai multă ordine. Vai de capul nostru! Şi la palat se duce, şi Consiliul de stat îl ţine din scurt. Aşezaţi-vă în front, neapărat în front! Dumneata Piotr Ivanovici fugi din partea asta, iar dumneata Piotr Ivanovici stai aici.

Cei doi Piotr Ivanovici dau fuga în vîrful degetelor la locurile indicate.

ARTEMI FILIPPOVICI: Orice-ai zice dumneata, Ammos Feodorovici, dar trebuie să întreprindem ceva.

AMMOS FEODOROVICI: Dar ce să întreprindem?

ARTEMI FILIPPOVICI: Lasă că ştii dumneata ce.

AMMOS FEODOROVICI: Să-i vîrîm ceva?

ARTEMI FILIPPOVICI: Mda! Să-i vîrîm! Dar cum?

AMMOS FEODOROVICI: La dracu'! Primejdioasă treabă. Are să înceapă să zbiere, că de!... e om de stat. Poate să-i înfăţişăm ca un fel de danie din partea nobilimii, pentru vreun monument?

DIRIGINTELE POȘTEI: Se mai poate și altfel: să-i spunem că au venit niște bani prin poștă și nu știm cui au fost expediați.

ARTEMI FILIPPOVICI: Bagă numai de seamă să nu te expedieze prin poștă undeva mai departe. Ascultați-mă pe mine. Într-un stat bine organizat, treburile astea nu așa se fac. De ce, mă rog, ne-am adunat aici un întreg escadron? Trebuie să ne prezentăm unul cîte unul, și să facem... cele de cuviință între patru ochi, ca nici urechea să nu audă... Iac-așa se face într-o societate bine organizată. Uite, dumneata Ammos Feodorovici, ai să fii cel dintîi.

AMMOS FEODOROVICI: Mai bine să fii dumneata, că doar la instituția dumitale a gustat pîine și sare înaltul oaspe.

ARTEMI FILIPPOVICI: Atuncea ar fi mai bine să înceapă Luka Lukici, care-i dascălul tineretului.

LUKA LUKICI: Nu pot, domnilor, nu pot, vă mărturisesc că eu am fost educat în așa fel, încît atunci cînd mă aflu dinaintea unui superior în grad, bîțîi de frică și mi se leagă limba în gură. Nu, domnilor. Pe mine vă rog să mă scutiți. Zău așa, scutiți-mă!

ARTEMI FILIPPOVICI: Păi, cum vezi, Ammos Feodorovici, afară de dumneata nu-i nimeni care să înceapă. Dumitale îți curg vorbele din gură, parc-ai fi Cicero.

AMMOS FEODOROVICI: Da' de unde! Eu și Cicero! Ia te uită ce-au născocit. Este drept că uneori, cînd vorbesc de ogari sau de vreun copoi mă cam aprind...

TOȚI: *(tăbărăsc asupra lui).* Nu. Nu te aprinzi numai cînd e vorba de cîini, dar și despre turnul Babel... Ammos Feodorovici, nu ne lăsa la aman!... Fii pentru noi ca un părinte!... Înduplecă-te de noi, Ammos Feodorovici!

AMMOS FEODOROVICI: Mai slăbiți-mă, domnilor.

În timpul acesta vine din odaia lui Hlestakov zgomot de pași și de tuse. Toți se grăbesc care mai de care spre ușă, înghesuindu-se ca să iasă mai repede, ceea ce nu se poate face fără ca unii dintre ei să nu fie călcați pe picior. Răsună tot felul de exclamații înăbușite.

GLASUL LUI BOBCINSKI: Aoleu, Piotr Ivanovici, Piotr Ivanovici! M-ai călcat pe picior!

GLASUL LUI ZEMLIANIKA: Dați-vă înlături, domnilor, să răsuflu și eu, prea din cale-afară mă strîngeți.

Se mai aud cîteva exclamații de „Vai!" și „Valeu!" pînă ce, în sfîrșit, ies toți și scena rămîne goală.

SCENA II

Hlestakov singur iese din odaia lui cu ochii umflați de somn.

HLESTAKOV: Mi se pare că i-am tras un somn, pe săturate. De unde dracu' au luat atîtea saltele și pilote? Sînt ud leoarcă. Tare mă tem că ieri, la gustare, mi-au pus ceva în vin. Și acuma îmi vîjîie capul. După cîte văd eu, aicea poți petrece vremea foarte plăcut. Îmi place foarte mult ospitalitatea, dar recunosc că-mi place încă și mai mult cînd sînt primit din toată inima și nu din interes. Fata primarului nu-i deloc urîtă, iar maică-sa nu-i nici ea de lepădat... Nu știu ce să zic, dar mie unuia, drept să spun, traiul de aici îmi place.

SCENA III

Hlestakov și Ammos Feodorovici.

AMMOS FEODOROVICI: *(intră și se oprește. Aparte).* Doamne dumnezeule! Scoate-mă basma curată din încurcătura asta! Simt cum mi se taie picioarele! *(La poziție de drepți, cu mîna la șpangă. Tare.)* Am onoarea să mă prezint: Leapkin-Teapkin, asesor de colegiu, judele judecătoriei locale a județului.

HLESTAKOV: Vă rog stați jos. Care va să zică, dumneavoastră sînteți judecătorul din localitate?

AMMOS FEODOROVICI: Din opt sute șaisprezece am fost ales prin voința nobilimii pe termen de trei ani și de atunci am păstrat slujba asta pînă în ziua de azi.

HLESTAKOV: Cred că-i profitabil să fii judecător.

AMMOS FEODOROVICI: După trei termene de cîte trei ani, la propunerea șefilor mei am fost decorat cu ordinul sfîntul Vladimir, clasa patra... *(Aparte.)* Am banii în palmă și simt cum mă ard.

HLESTAKOV: Ordinul Vladimir îmi place... Uite ordinul Anna de clasa treia, nu-mi mai place așa de mult...

AMMOS FEODOROVICI: *(întinde înainte, puțin cîte puțin, pumnul strîns. Aparte).* Doamne, dumnezeule! Parcă stau pe jăratic. Nici nu mai știu unde mă aflu.

HLESTAKOV: Mă rog, da' ce țineți în mînă?

AMMOS FEODOROVICI: *(se zăpăcește și lasă să-i scape bancnotele din pumn).* Nimic!

HLESTAKOV: Cum aşa nimic? Am văzut că v-au căzut nişte bani.

AMMOS FEODOROVICI: *(tremurînd din tot trupul).* Ce bani? Care bani? *(Aparte.)* Of, doamne! Mă şi văd dat în judecată şi cu duba la poartă.

HLESTAKOV: *(ridică bancnotele de jos).* Ba sînt bani.

AMMOS FEODOROVICI: *(aparte).* Ei, de-acu' s-a isprăvit cu mine. Sînt pierdut, pierdut!...

HLESTAKOV: Ştiţi ceva? Împrumutaţi-mi-i mie!

AMMOS FEODOROVICI: *(cu grabă).* Cum nu, cum nu... Cu cea mai mare plăcere. *(Aparte.)* Hai, curaj, curaj! Maică precistă, scoate-mă din încurcătură!

HLESTAKOV: Înţelegi dumneata, am cheltuit pe drum ba cu una, ba cu alta... şi am ajuns cam lefter. Cum sosesc la ţară, vi-i trimit.

AMMOS FEODOROVICI: Vai de mine! Se poate? şi aşa cinstea-i mult prea mare pentru mine... Desigur, cu slabele mele puteri, cu rîvna pe care o pun şi cu stăruinţa faţă de mai marii mei, voi căuta să fiu vrednic de... *(Se ridică în picioare şi rămîne ţeapăn, cu mîna la vipuşcă.)* Ne mai îndrăznind să vă supăr cu prezenţa mea mai mult. N-aveţi cumva să-mi daţi vreo poruncă?

HLESTAKOV: Ce poruncă?

AMMOS FEODOROVICI: Vreau să spun dacă n-aveţi cumva de dat vreo poruncă în privinţa judecătoriei din judeţ.

HLESTAKOV: Ce am eu să dau poruncă? N-am acuma nici o treabă cu judecătoria.

AMMOS FEODOROVICI: *(îl salută şi, în timp ce iese, aparte).* A noastră-i izbînda!

HLESTAKOV: *(după ieşirea acestuia).* De treabă om, judecătorul!

SCENA IV

Hlestakov şi dirigintele poştei care intră, ţanţoş, ca la paradă în mundirul lui şi cu mîna la şpangă.

DIRIGINTELE POŞTEI: Am onoarea să mă prezint: Şpekin, consilier de curte, dirigintele poştei.

HLESTAKOV: Poftiţi, mă rog! Îmi place foarte mult societatea agreabilă! Staţi jos. Cred că locuiţi tot timpul aici?

DIRIGINTELE POŞTEI: Întocmai.

HLESTAKOV: Mie îmi place orășelul ăsta. Bineînțeles că ulițele nu-s chiar așa de pline de lume, dar ce-are a face? Doar nu-i capitală aici. Nu-i așa că nu-i capitala?

DIRIGINTELE POȘTEI: Nici că se poate mai adevărat.

HLESTAKOV: Numai în capitală găsești oameni de bon-ton și nu niște provinciali nătîngi. Nu sînteți de aceeași părere?

DIRIGINTELE POȘTEI: Întocmai. *(Aparte.)* Cum văd eu, nu-i deloc mîndru. Întreabă de toate.

HLESTAKOV: Trebuie totuși să recunoașteți că și într-un orășel mic poți trăi fericit.

DIRIGINTELE POȘTEI: Întocmai.

HLESTAKOV: Pentru asta n-ai nevoie de mare lucru. Să fii stimat și iubit din toată inima, și atîta tot. Așa este?

DIRIGINTELE POȘTEI: Așa. Nici că se poate mai adevărat.

HLESTAKOV: Drept să vă spun, mă bucur că sîntem de aceeași părere. Desigur că lumea va spune despre mine că-s ciudat, dar dacă așa mi-e firea! *(I se uită drept în ochi. Aparte.)* Ce-ar fi să-i cer acestui șef de poștă un împrumut? *(Tare.)* Să vedeți ce lucru ciudat mi s-a întîmplat în drum. M-am lefterit de tot. Nu mi-ați putea împrumuta trei sute de ruble?

DIRIGINTELE POȘTEI: Cum nu! Socotesc chiar drept o mare fericire... Sînt gata din tot sufletul să vă servesc. Poftim!

HLESTAKOV: Vă sînt foarte recunoscător. Trebuie să vă spun că tare nu-mi place să mă lipsesc de ceva la drum. Și apoi, la ce bun? Nu-i așa?

DIRIGINTELE POȘTEI: Întocmai. *(Se ridică și ia poziția de drepți, cu mîna la șpangă.)* Ne mai îndrăznind să vă supăr mai mult cu prezența mea... Nu cumva aveți vreo observație de făcut în privința administrației poștelor?

HLESTAKOV: Nu. Nimic.

Dirigintele poștei salută și iese.

(Hlestakov își aprinde o țigară de foi.) Mi se pare că și dirigintele poștei este un om foarte bun. Că e foarte îndatoritor, asta o știu. Îmi plac oamenii ca el.

SCENA V

Hlestakov şi Luka Lukici, care intră pe uşă mai mult împins. Cineva din spatele lui spune cu glas aproape tare: „Ce te pierzi aşa cu firea?"

LUKA LUKICI: *(intră ţanţoş ca la paradă, cu mîna la spangă şi tremură destul de tare).* Am onoarea să mă prezint: Hlopov, consilier titular şi inspector şcolar al judeţului.

HLESTAKOV: A, poftiţi!... Vă rog staţi jos. Nu doriţi o ţigară de foi? *(Îi întinde o ţigară.)*

LUKA LUKICI: *(nehotărît, aparte).* Ei poftim! La aşa ceva chiar nu m-am aşteptat!... Să iau, să nu iau...

HLESTAKOV: Luaţi, luaţi vă rog. E o ţigară bună. Desigur că nu-i ca la Petersburg... Acolo, drăguţă, fumam ţigări de cele cu douăzeci şi cinci de ruble suta. Cînd fumezi una, îţi vine să-ţi săruţi degetele. Poftim foc. *(Îi întinde lumînarea.)*

Luka Lukici, care tremură din tot trupul, încearcă să aprindă ţigara.

Nu cu capătul ăsta.

LUKA LUKICI: *(de frică ce-i este, lasă să scape ţigara, scuipă şi face cu mîna un semn de deznădejde. Aparte.)* Dracu' să le ia pe toate! M-a nenorocit blestemata asta de sfiiciune...

HLESTAKOV: După cîte văd eu, nu sînteţi mare amator de ţigări. Eu însă trebuie să vă mărturisesc că ţigările sînt slăbiciunea mea. Nici în privinţa sexului frumos nu pot rămînea niciodată nepăsător. Dar dumneavoastră? Care vă plac mai mult, brunetele sau blondele?...

Luka Lukici e cu desăvîrşire nedumerit ce să răspundă.

Nu, nu. Spuneţi-mi deschis! Brunetele sau blondele?

LUKA LUKICI: Nici nu mă încumet să mă gîndesc la aşa ceva.

HLESTAKOV: Nu, nu! Vă rog, nu căutaţi să schimbaţi vorba. Vreau să ştiu neapărat care e gustul dumneavoastră.

LUKA LUKICI: Îndrăznesc să vă raportez... *(Aparte.)* Am ajuns să nu mai ştiu ce vorbesc...

HLESTAKOV: Aha! Nu vreţi să-mi spuneţi. Nu cumva v-a sucit capul vreo brunetă? Recunoaşteţi: vi l-a sucit?

Luka Lukici tace.

Aha! V-aţi înroşit!... Vedeţi? Vedeţi? De ce nu vreţi să-mi spuneţi?

LUKA LUKICI: M-am intimidat exce... înăl... înălţimea voastră... *(Aparte.)* Mi-a făcut pocinogul, blestemata asta de limbă!... M-a nenorocit!

HLESTAKOV: V-aţi pierdut cumpătul? Ce-i drept, în ochii mei este ceva care descumpăneşte oamenii. Cel puţin ştiu că nu-i femeie care să-mi poată înfrunta privirea. Nu-i aşa?

LUKA LUKICI: Ba aşa!

HLESTAKOV: Să vedeţi ce lucru ciudat mi s-a întîmplat în drum. M-am lefterit de tot. Nu mi-aţi putea înlesni trei sute de ruble?

LUKA LUKICI: *(îşi pipăie buzunarul. Aparte).* Asta ar fi frumos, să n-am... Ba am, ba am! *(Scoate bancnotele şi,tremurînd, i le întinde lui Hlestakov.)*

HLESTAKOV: Vă mulţumesc frumos.

LUKA LUKICI: *(ia poziţia de drepţi cu mîna la şpangă).* Ne mai îndrăznind să vă supăr mai mult, cu prezenţa mea.

HLESTAKOV: La revedere.

LUKA LUKICI: *(iese aproape în goană în timp ce spune aparte).* Slavă domnului! Poate că acuma nu mai inspectează clasele!

SCENA VI

Hlestakov şi Artemi Filippovici, care intră ţanţoş, ca la paradă, cu mîna la şpangă.

ARTEMI FILIPPOVICI: Am onoarea să mă prezint: Zemlianika, consilier de curte, eforul aşezămintelor de binefacere ale oraşului.

HLESTAKOV: Bună ziua. Mă rog dumneavoastră, staţi jos.

ARTEMI FILIPPOVICI: Am avut onoarea să vă însoţesc personal şi să vă primesc la eforia aşezămintelor de binefacere, a căror conducere îmi este încredinţată.

HLESTAKOV: A, da! Mi-aduc aminte. M-aţi primit cu o gustare foarte bună.

ARTEMI FILIPPOVICI: Sînt bucuros că-mi pot sluji patria.

HLESTAKOV: Trebuie să recunosc că-mi place bucătăria bună. Asta-i slăbiciunea mea! Spuneţi-mi, mă rog, ieri mi s-a părut că sînteţi mai scund? Este drept?

ARTEMI FILIPPOVICI: Se prea poate. *(După o pauză.)* Ce vă pot spune, însă, este că nu-mi cruț nici o osteneală și îmi îndeplinesc slujba cu toată rîvna. *(Se trage, cu scaun cu tot, mai aproape de Hlestakov și vorbește cu glas scăzut).* În schimb, știți, dirigintele poștei de aici, nu-și vede deloc de treabă, dar știți deloc. Toate-s la el nici că se poate mai încurcate, coletele întîrzie... Vă rog să cercetați înadins chiar dumneavoastră. Tot așa și judecătorul, care a fost aici chiar acuma, înainte de a intra eu. Umblă numai după iepuri, ține cîini la sediul instituției, iar purtarea lui, de-ar fi să spun tot adevărul în fața dumneavoastră — și desigur nu e treabă ușoară, dar o fac pentru binele patriei, cu toate că mi-e rudă și prieten — purtarea lui, zic, e din cele mai scandaloase. Este aici un moșier, căruia îi zice Dobcinski, pe care ați binevoit să-l vedeți. Nu iese bine acest Dobcinski de acasă, hop că se înființează judecătorul la nevastă-sa. Sînt gata s-o declar sub jurămînt... Să vă uitați într-adins la copiii lui Dobcinski: nici unul nu seamănă cu el. Toți, pînă și fetița cea mică, seamănă leit cu judecătorul.

HLESTAKOV: Nu mai spuneți! Asta n-aș fi crezut-o în ruptul capului.

ARTEMI FILIPPOVICI: De asemenea și inspectorul școlar al județului. Mă mir cum de i-a putut încredința stăpînirea un astfel de post. E mai rău ca un iacobin![1])... Îndrumează tineretul spre principii atît de dăunătoare, încît îmi vine și greu să vi le spun. Nu binevoiți a porunci să vi le aștern mai bine toate acestea pe hîrtie?

HLESTAKOV: Bun. Fie și pe hîrtie. Îmi va face multă plăcere. Știți, cînd mă plictisesc, tare îmi place să citesc ceva distractiv... Cum e numele dumneavoastră de familie? Mereu îl uit.

ARTEMI FILIPPOVICI: Zemlianika.

HLESTAKOV: Ah, da!... Zemlianika... Spuneți-mi, mă rog, copii aveți?

ARTEMI FILIPPOVICI: Cum nu, am. Cinci. Doi sînt chiar mari.

HLESTAKOV: Nu mai spuneți! Chiar mari? Și cum?... Adicătă...

ARTEMI FILIPPOVICI: Adicătă binevoiți să mă întrebați cum îi cheamă?

HLESTAKOV: Da, da. Cum îi cheamă?

---

[1]) Membru al clubului iacobin, reprezentant al burgheziei revoluționare, în perioada revoluției din Franța între 1793—94. (N. red. rom.)

ARTEMI FILIPPOVICI: Nikolai, Ivan, Elizaveta, Maria, și Perepetuia.

HLESTAKOV: Foarte bine.

ARTEMI FILIPPOVICI: Ne mai îndrăznind să vă supăr mai mult cu prezența mea și să vă iau din timpul pe care îl aveți pentru sfintele dumneavoastră îndatoriri... *(Dă să plece.)*

HLESTAKOV: *(care îl petrece)*. Nu face nimic. Știți că-i nostim ce mi-ați spus! Mai poftiți și altădată. Mă dau în vînt după asemenea istorii. *(Se întoarce înapoi la ușă, o deschide și strigă pe urma lui Artemi Filippovici care a ieșit între timp.)* Ei, dumneavoastră, cum vă zice? Vă uit mereu numele.

ARTEMI FILIPPOVICI: Artemi Filippovici.

HLESTAKOV: Artemi Filippovici, fiți bun... Mi s-a întîmplat ceva curios: pe drum am rămas fără lețcaie. N-aveți cumva să-mi împrumutați patru sute de ruble?

ARTEMI FILIPPOVICI: Ba am.

HLESTAKOV: De-ați ști ce bine pică... Vă mulțumesc frumos.

SCENA VII

Hlestakov, Bobcinski și Dobcinski.

BOBCINSKI: Am onoarea să mă prezint: Piotr Bobcinski, fiul lui Ivan Bobcinski, locuitor al acestui oraș.

DOBCINSKI: Piotr Dobcinski, moșier — fiul lui Ivan Dobcinski.

HLESTAKOV: Ah, da! V-am mai văzut. Mi se pare chiar că ați căzut atunci. Ei, cum merge nasul?

BOBCINSKI: Slavă domnului! Nu face să vă îngrijiți de asta. Zgaiba s-a și uscat, s-a uscat de tot.

HLESTAKOV: Bine că s-a uscat. Îmi pare bine... *(Deodată, tăios)*. Bani aveți?

BOBCINSKI: Bani? Ce fel de bani?

HLESTAKOV: *(repede și cu glas tare)*. Să-mi împrumutați vreo mie de ruble.

BOBCINSKI: O sumă așa de mare n-am. Zău că n-am! Nu cumva ai dumneata, Piotr Ivanovici?

DOBCINSKI: N-am la mine. Pentru că — binevoiți să aflați — eu țin banii la casa asistenței sociale.

HLESTAKOV: Ei, dacă n-aveți o mie, dați-mi măcar o sută.

BOBCINSKI: *(scotocind prin buzunare)*. Piotr Ivanovici, nici o sută de ruble n-ai la dumneata? Eu am cu totul patruzeci în hîrtii.

DOBCINSKI: *(desfăcînd portofelul)*. Am în totul douăzeci și cinci de ruble.

BOBCINSKI: Caută mai bine, Piotr Ivanovici. Știu că ai o gaură în buzunarul din dreapta. Vezi să nu fi căzut ceva pe acolo.

DOBCINSKI: Nu, zău, nici în gaură n-am.

HLESTAKOV: Nu face nimica. Am cerut așa, într-o doară. Bine. Fie atunci șaizeci și cinci. Totuna-i. *(Ia banii.)*

DOBCINSKI: Îmi iau îndrăzneala să vă cer ceva cu privire la o afacere foarte delicată.

HLESTAKOV: Despre ce-i vorba?

DOBCINSKI: Este un caz foarte delicat. Să vedeți: feciorul meu mai mare mi s-a născut înainte de a mă fi însurat.

HLESTAKOV: Da?

DOBCINSKI: Adică așa vine vorba. Însă de născut, mi s-a născut tot așa de bine ca și cînd aș fi fost însurat în toată legea. Situației acesteia i-am pus apoi capăt, cum se și cuvenea, prin cununie, după toate rînduielile. Binevoiți să aflați că aș vrea acuma să-l recunosc de fiu și după lege, ca să-l cheme și pe el Dobcinski, ca și pe mine.

HLESTAKOV: Bine. Să-l cheme! Asta se poate.

DOBCINSKI: Nu v-aș mai fi supărat, dar e păcat de băiat care-i foarte înzestrat... Tare mult mai făgăduiește! Spune pe de rost tot felul de poezii, iar de-i cade în mînă un briceag, îndată se apucă să cioplească. Cioplește cărucioare și cu atîta iscusință, mai dihai ca cel mai bun scamator. Iaca, știe și Piotr Ivanovici.

BOBCINSKI: Da. Foarte înzestrat băiat.

HLESTAKOV: Bine, bine. Mă ocup eu de asta... Am să vorbesc... Nădăjduiesc s-o fac... Da, da. *(Lui Bobcinski.)* Poate aveți și dumneavoastră să-mi spuneți ceva?

BOBCINSKI: Cum să n-am? Am chiar o rugăminte cît se poate de umilă.

HLESTAKOV: Și care anume? În ce privință?

BOBCINSKI: Vă rog cu respect că atunci cînd va fi să vă duceți la Petersburg, să le spuneți tuturor marilor dregători de acolo, adică senatorilor, amiralilor, uite așa: excelența voastră sau luminăția voastră, în orașul cutare și cutare locuiește

Piotr Ivanovici Bobcinski. Să le spuneți chiar așa: locuiește Piotr Ivanovici Bobcinski.

HLESTAKOV: Foarte bine.

BOBCINSKI: Iar de aveți cumva prilejul să-l vedeți pe suveranul nostru, vă rog să-i spuneți și suveranului: Maiestatea voastră imperială, în orașul cutare și cutare locuiește Piotr Ivanovici Bobcinski.

HLESTAKOV: Foarte bine.

DOBCINSKI: Ne iertați că v-am supărat cu prezența noastră.

BOBCINSKI: Ne iertați că v-am supărat cu prezența noastră.

HLESTAKOV: Dimpotrivă... dimpotrivă... Mi-a făcut mare plăcere. *(Îi petrece pînă la ușă.)*

SCENA VIII

Hlestakov singur.

HLESTAKOV: Dar mulți cinovnici mai sînt aici! Mi se pare totuși că ei mă iau drept un om de stat. E adevărat că ieri le-am cam aruncat cu praf în ochi... Mai rar așa tîmpiți! Ce-ar fi să-i scriu despre toată istoria asta lui Triapicikin, la Petersburg? Tot ticlește el articolașe. Încalte să-i încondeieze binișor!... Ei Osip! Ia să-mi aduci tu hîrtie și cerneală.

(Osip își vîră capul pe ușă) „Îndată."

HLESTAKOV: ... Ce-i drept, ferească dumnezeu să nimerească cineva în gura lui Triapicikin. Pentru un cuvînt de duh, nici pe tată-său nu-l cruță. Și afară de asta, îi plac și banii... Dealtfel, cinovnicii aceștia sînt oameni tare de treabă. Frumos din partea lor că m-au împrumutat cu bani. Ia să văd cîți bani am strîns. Trei sute de la judecător, trei sute de la dirigintele poștei, fac șase sute, șapte sute, opt sute... — slinoasă hîrtie! — opt sute, nouă sute... Oho! am întrecut mia... Ehei, căpitane!... Acuma să-mi ieși în cale! Am vedea noi care pe care!

SCENA IX

Hlestakov și Osip, care intră cu cerneală și hîrtie.

HLESTAKOV: Ei, ai văzut prostule, cum sînt primit și ospătat? *(Începe să scrie.)*

OSIP: Văd. Slavă domnului! Numai, știți ceva, Ivan Alexandrovici?

HLESTAKOV: *(scriind)*. Ce?

OSIP: Plecați de-aici. Zău așa, e timpul.

HLESTAKOV: *(scriind mai departe)*. Prostii! Și de ce-ai pofti să plec?

OSIP: Iac-așa! Lăsați-i în plata domnului. Am petrecut aici două zile. Ajunge! La ce să vă încurcați cu ei mai mult? Dați-i încolo! Ne trezim, doamne ferește, că mai vine altul... zău așa, Ivan Alexandrovici! Caii de poștă îs buni aici. Ce-am mai zbura!

HLESTAKOV: *(scrie)*. Nu. Am chef să mai rămîn. Plecăm mîine.

OSIP: De ce să lăsăm pe mîine? Zău, Ivan Alexandrovici, haideți să plecăm azi! Cu toate că vi se arată aicea mare cinste, dar știți și dumneavoastră, tot mai bine este să plecați. Că doar v-au luat drept altul... Pe urmă și boieru' ăl bătrîn are să se supere că am zăbovit atîta. Ce-am mai zbura! Aici ne-ar da și cai buni.

HLESTAKOV: *(scrie)*. Bine, bine. Dar mai întîi, du-te cu scrisoarea asta și, totodată, ia și foaia de drum pentru caii de poștă. Vezi de deschide bine ochii, să fie caii buni. Spune-le surugiilor că le dau cîte o rublă, dar să mă ducă întocmai ca pe curierii împărătești și să cînte tot drumul... *(Scrie întruna.)* Îmi închipui cum are să moară de rîs Triapicikin...

OSIP: Eu, boierule, oi trimite scrisoarea cu un om de aici, și mai curînd m-oi apuca să strîng lucrurile, ca să nu ne pierdem vremea degeaba.

HLESTAKOV: Bine. Adă numai o lumînare.

OSIP: *(iese și vorbește din culise)*. Ia ascultă, frate, duci scrisoarea asta la poștă și-i spui dirigintelui s-o trimită fără plată. Și-i mai spui să repeadă îndată aicea cea mai bună troică, din acele pentru curieri, iar drumu' spune-i că boieru' nu-l plătește, pentru că merge pe socoteala statului. Să grijească să se facă treaba cît mai degrabă, pentru că altfel se supără boieru'. Stai, că scrisoarea încă nu-i gata.

HLESTAKOV: *(tot mai scriind)*. Sînt curios să știu unde o fi stînd acuma Triapicikin, pe strada Poștei sau pe Gorohovaia? Că și lui îi place să se mute des dintr-o casă într-alta,

fără să plătească. Hai să pun la întîmplare strada Poștei... *(Împăturește scrisoarea și scrie adresa.)*

Osip aduce lumînarea. Hlestakov pecetluiește plicul. În timpul acesta se aude glasul lui Derjimorda: „Unde te vîri bărbosule? Parcă ți-am mai spus odată că nu-i voie să las pe nimeni înăuntru..."

(Îi dă scrisoarea lui Osip). Ține scrisoarea și du-o!

GLASURILE NEGUSTORILOR: Lasă-ne, tătucule. N-ai dreptul să ne oprești, că doar am venit cu treabă.

GLASUL LUI DERJIMORDA: Hai căraţi-vă! Căraţi-vă de-aici! Nu primește pe nimeni: doarme.

Zgomotul se tot înteţește.

HLESTAKOV: Ce să fie asta, Osip? Ia vezi tu ce-i afară!

OSIP: *(se uită pe fereastră).* Niște negustori care vor să intre, da' nu-i lasă gardianul. Flutură în mîini niște hîrtii. Pesemne că vor să vă vadă pe dumneavoastră.

HLESTAKOV: *(se apropie de fereastră).* Ce s-a întîmplat, dragii mei?

GLASURILE NEGUSTORILOR: Am venit la înălțimea voastră. Porunciți să ne primească jalbele.

HLESTAKOV: Dați-le drumul, dați-le drumul! Lăsați-i înăuntru! Osip, spune-le să intre.

Osip iese.

(Hlestakov ia jalbele pe fereastră, desface una și citește): „Prea înaltei sale luminății, domnului financiar, din partea negustorului Abdulin..." Dracu' să-i știe! Cinuri de-alde astea nici nu-s!

SCENA X

Hlestakov și negustorii, care au cu ei un coș cu sticle de vin și niște căpățîni de zahăr.

HLESTAKOV: Ce s-a întîmplat, iubiților?

NEGUSTORII: Am venit să ne jăluim înălțimii voastre...

HLESTAKOV: Și ce poftiți?

NEGUSTORII: Stăpîne, nu ne lăsa la aman! Răbdăm pe degeaba tot soiul de obide.

HLESTAKOV: Din partea cui?

UNUL DINTRE NEGUSTORI: Păi toate din partea primarului de aci. Așa primar, stăpîne, n-a fost de cînd îi lumea. Atîtea obide ne face, că nici nu le poți zugrăvi. Ne-a nenorocit de tot cu cartiruirea. Nu ne-a rămas alta decît să ne punem gîtul în juvăț. Tare urît se poartă cu de-alde noi. Ne apucă de barbă și ne strigă: „Măi tătarule, măi...“ Zău așa! Și măcar de nu i-am face pe plac! Dar noi toate hatîrurile i le facem. Că-i dăm nevesti-si și fiică-si de rochii, n-avem nimic împotrivă. Dar să vedeți, că lui tot nu-i ajunge. Vine prin prăvălii și ia tot ce vede. Cum ochește o bucată de postav, zice: „Ehei, drăguțule, bun postav! Ia să-l duci la mine acasă!“ Și-l duci, n-ai ce-i face. Dar în bucata aia să tot fie pe puțin cincizeci de arșini.

HLESTAKOV: Cum se poate? Auzi potlogarul!

NEGUSTORII: Zău așa! N-am pomenit încă așa primar. Cum îl vezi venind spre prăvălie, ascunzi tot. Și să vedeți că nu ia numai cine știe ce trufandale; orice porcărie îi bună pentru dînsul. Ia cîte un pumn, de pildă, și din niște prune uscate, care, de șapte ani de cînd zac în butoi, și nu le mănîncă nici băieții mei din prăvălie. Ziua lui e de sfîntul Anton, și ți s-ar părea că, de vreme ce i-ai adus tot de ce are nevoie, gata, ai scăpat. De unde! Mai trebuie să-i dai, pentru că, zice el, ziua lui e și de sfîntul Onufri. Ce să-i faci? Îi duci și de sfîntul Onufri.

HLESTAKOV: Ăsta-i un bandit, nu alta!

NEGUSTORII: Și ce bandit! Dar ia încearcă de te pune cu dînsul, că-ți încartiruiește în casă un regiment întreg. Iar de nu-i faci pe plac, poruncește să-ți închidă prăvălia. „N-am să te pedepsesc cu bătaia, îți zice el, și nici n-am să te pun la cazne, că asta-i oprit de lege, dar am să te fac, drăguțule, să mănînci numai scrumbii sărate!“

HLESTAKOV: Auzi nemernicul! Ăsta merită să fie trimis în Siberia.

NEGUSTORII: Oriunde l-ai trimite, milostenia ta, toate ar fi bune, numai să fie cît mai departe de noi! Părintele nostru, nu ne disprețui pîinea și sarea! Ți-am adus plocon niște zahăr și un coș cu vin.

HLESTAKOV: Nici să nu vă gîndiți la una ca asta. Nu iau nici un fel de mită. Ei dacă ar fi, de pildă, să-mi propuneți un împrumut de trei sute de ruble, atunci ar fi cu totul altceva. Un împrumut, pot lua.

NEGUSTORII: Te rugăm părinte. *(Scot banii.)* Dar de ce să-ți dăm doar trei sute? Ia mai bine cinci sute, numai ajută-ne.

HLESTAKOV: Mă rog! Dacă-i vorba de împrumut, n-am nimic împotrivă; pot lua.

NEGUSTORII: *(îi prezintă banii pe o tavă de argint).* Te rugăm să-i primești cu tavă cu tot.

HLESTAKOV: La urma urmei, dați încoa' și tava.

NEGUSTORII: *(înclinîndu-se).* Dacă-i așa, te rugăm, ia totodată și vinul și zahărul.

HLESTAKOV: Nu, asta nu! Nu iau nici un fel de mită...

OSIP: De ce nu vreți să luați, înălțimea voastră? Luați! Prinde bine la drum. Ia aduceți încoace căpățînile și sacul. Dați toate încoace, că toate-s de folos. Ce mai aveți acolo? O frînghiuță, dați aici frînghiuța, că și-o frînghiuță prinde bine la drum. Se strică telega, sau altceva, să ai cu ce lega.

NEGUSTORII: Ne faci bunătatea asta, înălțimea voastră? Că dacă nici înălțimea voastră nu ne poate ajuta, nici nu mai știm ce ne rămîne de făcut: nu ne rămîne alta decît să ne spînzurăm.

HLESTAKOV: Neapărat, neapărat! Am să mă străduiesc.

Negustorii pleacă. Se aude un glas de femeie. „Nu. N-ai să îndrăznești tu să mă oprești. Află că m-oi jălui de tine chiar lui. Nu mă-mpinge așa!"

HLESTAKOV: Cine-i acolo? *(Se apropie de fereastră).* Ce s-a întîmplat, mătușico?

GLASURILE A DOUĂ FEMEI: Te rog, părinte, fie-ți milă de mine!... Te rog, stăpîne, ascultă-mă!

HLESTAKOV: *(din fereastră).* Dă-i drumul.

SCENA XI

Hlestakov, lăcătușăreasa și o nevastă de subofițer.

LĂCĂTUȘĂREASA: *(se înclină pînă la pămînt.)* Milostivește-te de mine!...

NEVASTA DE SUBOFIȚER: Milostivește-te de mine!...

HLESTAKOV: Dar cine sînteți voi?

NEVASTA DE SUBOFIȚER: Sînt nevasta subofițerului Ivanov.

LĂCĂTUȘĂREASA: Pe mine mă cheamă Fevronia Petrova Poșleopkina. Sîntem tîrgoveți de aici. Bărbatu-meu îi lăcătuș, tată-meu...

HLESTAKOV: Stai, vorbește întîi dumneata. Spune, ce dorești?

LĂCĂTUȘĂREASA: Îndurați-vă de mine. Am venit să mă jăluiesc de primar. Trimeată-i-ar dumnezeu toate pacostele pe cap! Potlogarul! N-aibă parte de nimica nici el, nici copiii lui, nici neam din neamul lui...

HLESTAKOV: Dar ce este?

LĂCĂTUȘĂREASA: Pungașul mi-a tuns chilug bărbatul și l-a luat la oaste, cu toate că nu ieșise la sorți. Dar nici după lege nu putea să-l ia, că bărbatu-meu era doar însurat.

HLESTAKOV: Și-atuncea cum de-a făcut-o?

LĂCĂTUȘĂREASA: A făcut-o pungașul, iaca, a făcut-o! Bătu-l-ar dumnezeu pe lumea asta și pe ailaltă! Și dacă o fi avînd vreo mătușă, dare-ar boala și-n mătușă-sa, iar de mai trăiește taică-său, deie damblaua într-însul și oprească-i-se un os în gît, ticălosul! Trebuia să-l ieie la oaste pe feciorul croitorului, care-i un bețivan cum nu se află, însă părinții i-au dat niște plocoane pe cinste și-atuncea s-a legat de feciorul Panteleevei, negustoreasa. Dar și Panteleeva a trimis nevesti-si vreo trei valuri de pînză și atunci s-a apucat de capul meu: „Ce-ți trebuie ție bărbat? Bărbatu-tău nu-i bun de nimica". Oi fi știind eu mai bine dacă bărbatu-meu îi bun sau nu. Asta-i treaba mea și nu a lui, potlogarul! „Bărbatu-tău i-un hoț, mi-a zbierat, și chiar de n-a furat pînă acuma, totuna, are să fure. Afară de asta, la anul tot îl ia". Dar cum să stau eu făr' de bărbat? Nu s-a gîndit, ticălosul, că-s o biată femeie? Stinge-i-s-ar tot neamul de pe lumea asta să i se stingă! Iar de-i trăiește soacra, apoi și soacră-si...

HLESTAKOV: Bine, bine... *(În timp ce-o petrece pe bătrînă, către nevasta subofițerului.)* Ei, dar cu tine ce este?

LĂCĂTUȘĂREASA: *(plecînd)*. Nu uita, părintele nostru. Milostivește-te de noi.

NEVASTA SUBOFIȚERULUI: Am venit să mă plîng împotriva primarului...

HLESTAKOV: Ei, despre ce-i vorba? Ce ți-a făcut? Spune pe scurt.

NEVASTA SUBOFIȚERULUI: M-a bătut, domnule.

HLESTAKOV: Cum așa, te-a bătut?

NEVASTA SUBOFIȚERULUI: Din greșeală, părintele nostru. Muierile de-aici de la noi s-au luat de păr în piață. Poliția

a venit prea tîrziu, și, găsindu-mă acolo, m-a înhățat pe mine. Și așa mamă de bătaie mi-au tras, că două zile n-am putut să șed jos.

HLESTAKOV: Și ce-i de făcut acuma?

NEVASTA SUBOFIȚERULUI: De bunăseamă nu mai ai ce face acuma. Dar poruncește-i să-mi plătească măcar o amendă pentru greșeală. Eu n-am de ce da cu piciorul norocului, așa că banii tare bine mi-ar prinde acuma.

HLESTAKOV: Bine, bine! Am să dau poruncă.

În fereastră mai apar mîini care țin jalbe.

Mai sînteți acolo? *(Se apropie de fereastră.)* Nu mai primesc! Ajunge, ajunge! Lăsați-mă în pace! *(Pleacă de la fereastră.)* Ei drăcia dracului! M-am săturat! Osip, nu mai dai drumul la nimeni.

OSIP: *(strigă din fereastră)*. Hai plecați! Plecați de-aici! Nu mai are timp azi. Veniți mîine!

Ușa se deschide și apare silueta unui om într-o manta de postav păros, cu barbă, cu o buză umflată și legat la fălci. În spatele acestuia, se ivesc în perspectivă alte siluete.

Hai, cară-te!... Cară-te de-aici!... Ce te bagi? *(Se proptește înaintea primului om, cu palmele în burta acestuia, îl împinge îndărăt, iese odată cu dînsul în antret și închide ușa după el.)*

SCENA XII

Hlestakov și Maria Antonovna.

MARIA ANTONOVNA: Ah!

HLESTAKOV: De ce v-ați speriat așa, domnișoară?

MARIA ANTONOVNA: Nu m-am speriat.

HLESTAKOV: *(pozînd)*. Vai de mine, domnișoară, îmi pare foarte bine că m-ați luat drept un om care... Îngăduiți-mi să vă întreb: încotro ați avut intenția să vă duceți?

MARIA ANTONOVNA: Drept să vă spun, nu mă duceam nicăieri.

HLESTAKOV: Și de ce, mă rog, nu vă duceați nicăieri?

MARIA ANTONOVNA: Credeam că mamaia poate-i aici...

HLESTAKOV: Nu-i. Aș vrea să știu, de ce nu vă duceați nicăieri?

MARIA ANTONOVNA: Mi se pare că v-am stingherit. Erați ocupat cu afaceri importante.

HLESTAKOV: *(pozînd)*. Ochișorii dumneavoastră fac mai mult decît toate afacerile importante... Dumneavoastră nu mă puteți stingheri nicicum și niciodată. Dimpotrivă, îmi puteți face numai plăcere.

MARIA ANTONOVNA: Vorbiți cum se vorbește în capitală.

HLESTAKOV: Fiindcă am de-a face cu o făptură atît de minunată cum sînteți dumneavoastră. Pot năzui la fericirea de a vă oferi un scaun? Ba nu. Dumneavoastră nu un scaun ar trebui să vi se ofere, ci un tron.

MARIA ANTONOVNA: Drept să vă spun, nu știu... Trebuie numaidecît... *(Se așază.)*

HLESTAKOV: Ce splendidă eșarfă!

MARIA ANTONOVNA: Sînteți un zeflemist. D-abia așteptați prilejul să rîdeți de noi, provincialii.

HLESTAKOV: Cît de mult aș dori, domnișoară, să fiu eșarfa dumneavoastră și să vă înlănțui gîtul de crin.

MARIA ANTONOVNA: Nu înțeleg deloc ce vreți să spuneți: eșarfă... Ciudată vreme e azi afară.

HLESTAKOV: Dar buzele dumneavoastră, domnișoară, fac mai mult decît orice vreme.

MARIA ANTONOVNA: O, cum vorbiți... V-aș ruga mai curînd să-mi scrieți niște versuri în album, drept amintire. Trebuie să știți multe versuri.

HLESTAKOV: Pentru dumneavoastră, domnișoară, fac tot ce vreți. Ce versuri doriți? N-aștept decît poruncă.

MARIA ANTONOVNA: Niște versuri, știți, din acele noi, frumoase.

HLESTAKOV: Mare scofală niște versuri! Cunosc o mulțime de versuri.

MARIA ANTONOVNA: Spuneți, spuneți ce versuri aveți de gînd să-mi scrieți?

HLESTAKOV: Ce să le mai scriu? Le știu și așa.

MARIA ANTONOVNA: Îmi plac foarte mult versurile!...

HLESTAKOV: Știu o mulțime de versuri, de tot soiul. De pildă, aceste: „O, tu, om, care, în amărăciune, cîrtești zadarnic împotriva lui dumnezeu...“ Și cîte altele... Numai, vedeți, acum nu-mi vin în minte. Dealtfel, toate acestea sînt fleacuri. În loc de a vă spune versuri, mai bine să vă zugrăvesc amorul meu, pe care o privire a dumneavoastră... *(Își trage scaunul mai aproape.)*

MARIA ANTONOVNA: Amorul!... Nu înțeleg ce-i amorul. N-am cunoscut încă niciodată amorul. *(Își trage scaunul înapoi.)*

HLESTAKOV: *(își apropie iar scaunul)*. De ce vă trageți scaunul? Stăm mai bine aproape unul de altul.

MARIA ANTONOVNA: *(își trage scaunul și mai înapoi)*. De ce-am sta aproape? Nu-i totuna dacă stăm departe?

HLESTAKOV: *(își apropie iar scaunul)*. De ce să stăm departe? Nu-i totuna dacă am sta aproape?

MARIA ANTONOVNA: *(își trage scaunul înapoi)*. Dar nu văd de ce-am sta?

HLESTAKOV: *(își apropie iar scaunul)*. Vi se pare numai că stăm aproape. Închipuiți-vă că stăm departe. Cît de fericit aș fi, domnișoară, dacă v-aș putea strînge în brațe!

MARIA ANTONOVNA: *(se uită pe fereastră)*. Ce pasăre zboară acolo? O coțofană, sau ce?

HLESTAKOV: *(o sărută pe umăr și se uită pe fereastră)*. O coțofană.

MARIA ANTONOVNA: *(se ridică indignată)*. Ce obrăznicie! Asta-i chiar din cale-afară...!

HLESTAKOV: *(o oprește)*. Mă iertați, domnișoară. Am făcut-o din dragoste, numai din dragoste!

MARIA ANTONOVNA: Prea mă socotiți provincială!... *(Dă să plece, dar nu se hotărăște.)*

HLESTAKOV: *(căutînd s-o oprească)*. Asta-i din dragoste, numai din dragoste! Nu vă supărați, Maria Antonovna! Am glumit numai. Sînt gata să vă cer iertare în genunchi. *(Cade în genunchi)*. Iertați-mă, iertați-mă! Vedeți și dumneavoastră că v-am căzut în genunchi...

SCENA XIII

Aceiași și Anna Andreevna.

ANNA ANDREEVNA: *(dînd cu ochii de Hlestakov în genunchi)*. Ah! Ce figură!

HLESTAKOV: *(ridicîndu-se)*. Ei, drăcia dracului!

ANNA ANDREEVNA: *(către fiică-sa)*. Ce înseamnă, domnișoară? Ce fel de purtări sînt astea?

MARIA ANTONOVNA: Eu, mamaie...

ANNA ANDREEVNA: Pleacă de aici! Auzi? Pleacă, pleacă! Să nu te mai văd în ochi!...

Maria Antonovna pleacă plîngînd.

Mă iertați... Drept să vă spun, sînt atît de uluită.

HLESTAKOV: *(aparte).* Dar și mama e destul de nurlie, și nu-i deloc urîtă... *(Cade în genunchi.)* Aflați, doamnă, că ard de dragoste!

ANNA ANDREEVNA: Cum așa? Stați în genunchi? Ah! Ridicați-vă, ridicați-vă, vă rog! Podeaua nu-i deloc curată.

HLESTAKOV: Nu se poate. Trebuie să rămîn în genunchi, neapărat în genunchi! Vreau să știu ce mi-e sortit: viața sau moartea!

ANNA ANDREEVNA: Dar dați-mi voie, nu pot să-mi dau bine seama de înțelesul cuvintelor dumneavoastră. Dacă nu mă înșel, declarația pe care o aud, privește pe fiica-mea.

HLESTAKOV: Ba nu. Sînt îndrăgostit de dumneavoastră. Viața îmi atîrnă de un fir de păr. Dacă nu-mi împărtășiți dragostea mea veșnică, nu mai sînt vrednic să trăiesc în lumea asta. Cu inima în flăcări, vă cer mîna.

ANNA ANDREEVNA: Dați-mi însă voie să vă spun, că într-un anumit fel sînt... oricum... măritată.

HLESTAKOV: Nu-i nimic. Dragostea nu cunoaște deosebiri! Deși Karamzin a spus: „Legile condamnă". Vom fugi undeva, în desiș, pe un mal de apă. Vă cer mîna. Mîna dumneavoastră!

SCENA XIV

Aceiași, și Maria Antonovna care dă buzna pe ușă.

MARIA ANTONOVNA: Mamaie, a spus tataia... *(Dă deodată cu ochii de Hlestakov în genunchi și strigă.)* Ah!

ANNA ANDREEVNA: Ei, ce e? Ce s-a întîmplat? De ce ai venit? Ce-i zăpăceala asta? Dai buzna peste oameni ca o pisică turbată. Și ce te-a găsit, mă rog, mirarea? Ce ți s-a năzărit? Se poartă parc-ar fi o fetiță de trei ani. Nu s-ar zice deloc, dar deloc, că are optsprezece. Nu știu cînd o să-ți vină mintea la cap și ai să te porți și tu ca o fată bine crescută. Cînd ai să știi și tu odată care-s regulile bunei cuviințe și ai să te potolești în sfîrșit?

MARIA ANTONOVNA: *(printre lacrimi).* Zău mamaie, nu știam...

ANNA ANDREEVNA: Am spus eu că ai sticleți în cap. Te iei după fetele lui Leapkin-Teapkin. Ce ai tu să te uiți la ele? N-ai de ce te uita la ele. Tu ai alte pilde... Ia-te după maică-ta! Uite pildele pe care trebuie să le urmezi!

HLESTAKOV: *(apucă mîna fetei)*. Anna Andreevna, nu vă împotriviți fericirii noastre. Binecuvîntați o dragoste veșnică.
ANNA ANDREEVNA: *(uluită)*. Atuncea de dînsa sînteți...
HLESTAKOV: Hotărîți dumneavoastră: viața sau moartea?
ANNA ANDREEVNA: Ei vezi, proasto, vezi? Pentru o nătîngă ca tine musafirul nostru a binevoit să stea în genunchi, și ai mai dat buzna pe ușă ca o nebună. Zău că meriți să ți-o fac și să refuz. Nu ești vrednică de așa fericire.
MARIA ANTONOVNA: De-acuma încolo, nu mai fac, mamaie. Zău așa că nu mai fac.

SCENA XV

Aceiași și primarul, care intră cu sufletul la gură.

PRIMARUL: Excelența voastră, nu mă nenorociți, nu mă nenorociți!
HLESTAKOV: Dar ce-i cu dumneata?
PRIMARUL: Au fost aici negustorii și vi s-au plîns împotriva mea. Vă asigur, pe cinstea mea, că nici jumătate din ce v-au spus ei nu-i adevărat. Ei sînt aceia care înșeală și fură lumea la cîntar. Nevasta subofițerului a mințit spunîndu-vă că am bătut-o eu. Minte, zău că minte. Singură s-a bătut...
HLESTAKOV: Lua-o-ar naiba pe nevasta subofițerului! De ea îmi arde mie acuma?
PRIMARUL: Să nu-i credeți, excelența voastră, să nu-i credeți! Sînt așa de mincinoși că nici un copil nu i-ar crede. Tot orașul îi știe de mincinoși. Cît despre pungășiile lor, îndrăznesc să vă raportez că potlogari ca ei, nu s-a văzut de cînd lumea.
ANNA ANDREEVNA: Știi tu ce cinste ne face Ivan Alexandrovici? Ne cere mîna fiicei noastre.
PRIMARUL: Cum? Cum?... Ai căpiat se vede, maică! Nu vă supărați, vă rog, excelența voastră, da-i cam într-o ureche. Așa a fost și maică-sa.
HLESTAKOV: Ba nu... E adevărat. Vă cer mîna fiicei dumneavoastră. M-am îndrăgostit de ea.
PRIMARUL: Nu-mi vine a crede, excelența voastră!
ANNA ANDREEVNA: Păi dacă îți spune cu gura dumnealui!
HLESTAKOV: Poate credeți că glumesc? Din dragoste pot să-mi ies și din minți.
PRIMARUL: Nu îndrăznesc să cred. Nu-s vrednic de așa cinste.

HLESTAKOV: Dacă nu vă învoiți să-mi dați mîna Mariei Antonovna, dracu' știe ce sînt în stare să fac...

PRIMARUL: Nu-mi vine a crede, excelența voastră. Îmi pare că glumiți.

ANNA ANDREEVNA: Of! Tare greu de cap mai ești! Ai auzit doar cu urechile tale!

PRIMARUL: Dar nu pot crede...

HLESTAKOV: Dați-mi-o! Dați-mi-o! Cînd ajung la disperare, sînt gata de orice. Aflați că dacă mă împușc, au să vă dea în judecată.

PRIMARUL: Of, doamne, dumnezeule! Nu mă știu vinovat nici cu trupul, nici cu cugetul. Binevoiți, excelența voastră, să faceți precum doriți. Numai să nu vă supărați. Zău că nu mai știu nici eu acuma ce se petrece în capul meu. M-am prostit așa de tare, cum n-am fost de cînd sînt.

ANNA ANDREEVNA: Haide, binecuvîntează-i!

Hlestakov se apropie cu Maria Antonovna.

PRIMARUL: Să vă binecuvînteze dumnezeu! Eu n-am aicea nici o vină...

Hlestakov și Maria Antonovna se sărută. Primarul se uită la ei.

Ei, drace! E chiar așa!... *(Se freacă la ochi.)* Da, se sărută! Ah doamne! Chiar se sărută! Atuncea s-au logodit cu adevărat! *(Sare în sus de bucurie și strigă.)* Halal, Antoșa, Antoșa! Halal primar! Ian te uită cum s-au întors lucrurile!...

SCENA XVI

Aceiași și Osip.

OSIP: Caii așteaptă la scară.

HLESTAKOV: Bine... Vin îndată.

PRIMARUL: Cum asta? Binevoiți să plecați?

HLESTAKOV: Da. Plec.

PRIMARUL: Dar atunci cum rămîne? Adică... Mi se pare că ați binevoit să faceți aluzie cu privire la o căsătorie?...

HLESTAKOV: A, asta? Dar plec numai pentru un minut... pentru o zi, la un unchi al meu, un bătrîn bogat. Mîine mă și întorc.

PRIMARUL: Nu îndrăznim deloc să vă reținem. Nădăjduim să vă întoarceți cu bine.

HLESTAKOV: Sigur, sigur, mă întorc numaidecît. La revedere, dragostea mea... Nu... Nici n-am cuvinte... La revedere, sufleţelule! *(Ii sărută mîinile.)*

PRIMARUL: N-aveţi nevoie de ceva la drum? Mi se pare că vă trebuiau nişte bani?

HLESTAKOV: O, nu! Ce să fac cu ei? *(După o clipă de gîndire.)* Adică... mă rog...

PRIMARUL: Şi cît doriţi?

HLESTAKOV: Mi-aţi dat atunci două sute, adică nu două, patru sute. Nu vreau să profit de greşeala dumneavoastră. Şi acuma, dacă sînteţi aşa de drăguţ, daţi-mi tot atîta, ca să se facă opt sute în cap.

PRIMARUL: Îndată. *(Scoate asignatele din portofel.)* Ca să vedeţi cum s-a nimerit! Numai hîrtii noi-nouţe.

HLESTAKOV: Ah, da! *(Ia asignatele şi se uită la ele.)* Bun lucru! Bani noi, noroc nou! Parcă aşa se spune?

PRIMARUL: Intocmai.

HLESTAKOV: La revedere, Anton Antonovici! Vă rămîn foarte îndatorat pentru ospitalitatea dumneavoastră. Vă mărturisesc deschis că nicăieri n-am fost aşa de bine primit. La revedere, Anna Andreevna! La revedere Maria Antonovna, sufleţelul meu!

Ies cu toţii.

Din culise.

GLASUL LUI HLESTAKOV: La revedere, Maria Antonovna, îngerul sufletului meu!

GLASUL PRIMARULUI: Cum asta? Plecaţi cu căruţa de poştă?

GLASUL LUI HLESTAKOV: Da. Aşa-s eu obişnuit. Caretele cu arcuri îmi dau dureri de cap.

GLASUL SURUGIULUI: Prrr!...

GLASUL PRIMARULUI: Atunci măcar să vă aşternem ceva. Poate vreun covoraş? Nu porunciţi să vă dau un covoraş?

GLASUL LUI HLESTAKOV: Nu. Ce nevoie? Astea-s fleacuri. Adică... mă rog, puteţi da şi un covoraş.

GLASUL PRIMARULUI: Ei, Avdotia, du-te în pod şi scoate cel mai bun covor, acela persan, pe fond albastru. Hai fuga!

GLASUL SURUGIULUI: Prrr!...

GLASUL PRIMARULUI: Atunci pe cînd porunciţi să vă aşteptăm?

GLASUL LUI HLESTAKOV: Mîine sau poimîine.

GLASUL LUI OSIP: Aha! Un covor? Ia dă-l încoace! Așterne-l, uite așa. Acuma dă-mi niște fîn să pun în partea asta.
GLASUL SURUGIULUI: Prrr!
GLASUL LUI OSIP: Uite, în partea asta. Aici! Mai pune! Buun. De-acu' are să fie bine. *(Bate cu palma peste covor.)* Acuma, înălțimea voastră, vă puteți așeza.
GLASUL LUI HLESTAKOV: La revedere, Anton Antonovici!
GLASUL PRIMARULUI: La revedere, excelența voastră!
GLASURILE FEMEILOR: La revedere, Ivan Alexandrovici!
GLASUL LUI HLESTAKOV: La revedere, mamaie!
GLASUL SURUGIULUI: Hii, zmeilor!

Se aude zvon de zurgălăi. Se lasă cortina.

ACTUL AL CINCILEA

Aceeași odaie

SCENA I

Primarul, Anna Andreevna și Maria Antonovna.

PRIMARUL: Ei, ce zici acuma, Anna Andreevna? Te-ai fi gîndit tu vreodată la una ca asta? Mai rar așa noroc pe capul cuiva, fie el dracu' afurisit! Acuma recunoaște și tu deschis că nici în vis n-ai visat așa ceva. Dintr-o biată primăreasă, să te trezești deodată... Măi că mare drăcie! Ian te uită cu ce om de seamă te-ai înrudit!...

ANNA ANDREEVNA: Ba să mă ierți. De cînd știam eu de asta! Minunea ți s-o fi părînd așa de mare ție, care ești om de rînd și n-ai văzut niciodată oameni de lume.

PRIMARUL: Da' parcă ce, maică? Sînt doar și eu om de lume. Dar oricum, Anna Andreevna, mari ipochimeni am ajuns amîndoi, cînd stai și te gîndești! Ce zici Anna Andreevna? Dracu' să mă ia, da' tare sus ne-am cocoțat! De-acum, să vezi ce-o să-i frec pe berecheții mei, de le-o trece gustul de jalbe și denonsuri. Ei, care-i acolo?

Intră unul din gardieni.

Aha! Tu ești, Ivan Karpovici? Ia să mi-i poftești mata pe negustori. Le arăt eu, canaliilor! Tocmai de mine au găsit să se jăluiască? Auzi, blestematele de iude! Așteptați oleacă, hulubașilor. V-am jumulit eu pînă acuma cît v-am jumulit,

da' de-acuma-ncolo pielea o iau de pe voi! Ia să-i treci la catastif pe toți cîți s-au jăluit de mine, dar și mai vîrtos să-i treci pe scribălăii ăia, care le-au scris jalbele. Și-apoi, spune-le tuturor, ca să știe, marea cinste pe care a hărăzit-o dumnezeu primarului, ca să-și deie fata nu după un om de rînd, ci după unul fără seamăn pe lume, unul care poate tot, tot, tot! Vezi de vestește toată lumea ca s-o afle fiecare. Strigă în gura mare, trage clopotele! La naiba! Dacă-i praznic, praznic să fie!

Gardianul iese.

Va să zică așa-i, Anna Andreevna! Ei, ce zici? Ce facem acum? Mai stăm aici, sau plecăm la Piter?

ANNA ANDREEVNA: Natural că la Petersburg. Cum putem rămîne aici?

PRIMARUL: Ei, dacă zici tu la Piter, fie și la Piter. Da-i bine și aici. Mă gîndesc numai că am s-o dau la dracu' slujba asta a mea de primar. Așa-i, Anna Andreevna?

ANNA ANDREEVNA: Nici vorbă! Parcă mare lucru e să fii primar?

PRIMARUL: Cînd stai și te gîndești, Anna Andreevna, poate că pun mîna acuma pe un cin de seamă, pentru că el e prieten la cataramă cu toți miniștrii, se duce pe la curte, așa că poate să-mi facă rost de o asemenea avansare încît cu timpul să mă pricopsesc cu un mundir de general. Cum crezi, Anna Andreevna: pot eu ajunge general?

ANNA ANDREEVNA: Ba bine că nu! Desigur că poți.

PRIMARUL: Ei drace! Bună treabă să fii general! Îți pune un cordon peste umăr... Ce fel de cordon ți se pare ție mai bun, Anna Andreevna?... Roșu sau albastru?

ANNA ANDREEVNA: Bineînțeles că albastru. E mai frumos.

PRIMARUL: Ian te uită, i s-a deschis pofta. Dar și roșu e bun. Ai să mă întrebi de ce vreau să fiu general? Pentru că de s-ar întîmpla să plec undeva, curierii și aghiotanții ar galopa peste tot locul înaintea mea la stațiile de poștă, strigînd: „Repede, cai!" Pe la popasuri așteaptă tot felul de consilieri titulari, căpitani, primari, dar degeaba, pentru că lor nu li se dau cai, pe cînd ție, nici că-ți pasă. Tu stai la masă la cîte-un guvernator, iar primarul tot mai așteaptă la stație! He-he-he!... (Se strică de rîs.) Dracu' să mă ieie, da' tare ispititoare treabă!

ANNA ANDREEVNA: Ţie tot ce-i grosolan îţi place. Înţelege, odată, omule, că trebuie să-ţi schimbi viaţa pe de-a întregul. Cunoştinţele tale n-au să mai fie, acolo, un judecător oarecare, cu capul numai la cîini, cu care te duci la vînat iepuri, sau un de-alde Zemlianika. Cunoştinţele tale au să fie dimpotrivă conţi şi altă lume bine, ştii, tot oameni cu purtări subţiri. Numai, drept să-ţi spun, mă cam tem să n-o scrîntești. Cîteodată trîntești niște vorbe pe care în lumea bună nu le auzi.

PRIMARUL: Ei şi mare lucru? Ce poate strica o vorbă?

ANNA ANDREEVNA: Bine, cît eşti primar, mai merge, însă acolo-i cu totul altă viaţă.

PRIMARUL: Da. Zice lumea că se găsesc pe acolo mai cu seamă două feluri de peştişori grozav de buni la gust: stridiile şi păslăreii, pe care numai să-i vezi, şi-ţi lasă gura apă.

ANNA ANDREEVNA: Poftim, la ce se gîndeşte! I-e capul numai la peştişori! Eu, dacă mă întrebi, vreau ca locuinţa noastră să fie cea dintîi din toată capitala, iar în odaie la mine aşa de tare să miroasă a parfumuri, încît să nu poţi intra fără să-ţi închizi ochii. *(Îşi închide ochii şi respiră adînc.)* Ah! Ce frumos miroase!

SCENA II

Aceiaşi şi negustorii.

PRIMARUL: Aha, şoimilor!... Noroc!

NEGUSTORII: *(i se închină)*. Să trăieşti, tătucule!

PRIMARUL: Ei, hulubaşilor, cum o mai duceţi? Merge alişverişul?... Ce-i berecheţilor, staţi cît e ziulica de mare lîngă samovar, la ceai, şi înşelaţi lumea la arşin? Şarlatanilor, pungaşilor, bestiilor! V-aţi jăluit, aşa e? Ei, şi cu ce v-aţi ales? Credeaţi poate că îndată mă şi închid? Lua-v-ar toţi dracii să vă ia! Ştiţi voi că...

ANNA ANDREEVNA: Ah! Doamne dumnezeule! Antoşa, urît mai vorbeşti!

PRIMARUL: *(cu nemulţumire în glas)*. Doar n-oi sta acuma să mă uit cum vorbesc!... Ştiţi voi că cinovnicul acela, căruia v-aţi jăluit, se însoară cu fiică-mea? Aţi auzit? Ei, ce ziceţi acuma? Acuma am să vă... Ehei!... Înşelaţi lumea... Luaţi cîte o furnitură, predaţi postav putred şi înşelaţi vistieria

cu o sută de mii de ruble, iar pentru cei douăzeci de arşini pe care îi azvîrliţi plocon, aţi vrea poate să vă dea şi decoraţii. Apăi de s-ar fi aflat astea, atunci... Vă scoateţi pîntecul înainte şi o luaţi razna, că deh! omul e negustor şi nimeni n-are voie să-l atingă. „Noi negustorii, ziceţi, nu sîntem mai prejos decît nobilimea". Halal nobilime! — n-am ce zice. Vai de capul tău, pocitanie! Păi nobilul învaţă carte. L-o fi bătînd la şcoală, da' treaba asta îşi are rostul ei: îl baţi ca să înveţe lucruri folositoare. Dar cu voi cum stă treaba? De la început o luaţi cu coţcăriile; jupînul vă bate pentru că nu vă pricepeţi să înşelaţi lumea. Vezi cîte unul, un mucos, nu ştie bine „Tatăl nostru", dar a şi învăţat să fure la cîntar. Cum însă i se rotunjeşte pîntecul şi-şi umple buzunarele, prinde a se fuduli de nici cu prăjina nu-i ajungi la nas. Credeţi că dacă daţi pe gît şaisprezece samovare pe zi, trebuie numaidecît să faceţi pe grozavii? Scuip pe voi şi pe toată ţîfna voastră!

NEGUSTORII: *(i se închină).* Iertaţi-ne, Anton Antonovici!

PRIMARUL: Aha! V-aţi dus cu jalba? Dar ia spune, cine te-a ajutat pe tine să învîrteşti şmecheria ceea cu construcţia podului, atunci cînd ai pus în deviz douăzeci de mii de ruble pentru lemn, deşi nu era acolo nici măcar de-o sută? Cine te-a ajutat, ţăcălie de ţap? Eu te-am ajutat. Ai uitat asta? De te-aş fi denunţat pentru treaba asta, te trimiteau în Siberia. Ei, ce spui? Aud?

UNUL DINTRE NEGUSTORI: Am păcătuit faţă de dumnezeu, Anton Antonovici! Ne-a împins necuratul. Nu ne mai jăluim cît îi lumea. Cere-ne tot ce pofteşti, numai nu te supăra!

PRIMARUL: „Nu te supăra!" Uite, acuma te tăvăleşti la picioarele mele. Şi de ce te tăvăleşti? Pentru că a ieşit pe-a mea. Dar să se fi aplecat cumpăna cît de cît de partea ta, canalie, m-ai fi înfundat tu bine în mocirlă, şi mi-ai fi dat pe deasupra şi cu parul în cap.

NEGUSTORII: *(se înclină pînă la pămînt).* Anton Antonovici, nu ne nenoroci!

PRIMARUL: „Nu ne nenoroci!" Acuma vă miorlăiţi: nu ne nenoroci, dar înainte cum spuneaţi? *(Ridică mîna.)* Ce v-aş mai... Să vă ierte dumnezeu. Ajunge! Nu port pică nimănui. Numai băgaţi bine de seamă, şi deschideţi bine urechile la ce vă spun: nu-mi mărit fata după un boiernaş oarecare, aşa că potriviţi-o şi voi cu felicitările... Că doar nu-mi dau fata

după un nobil oarecare! Să nu credeți cumva că scăpați cu o bucată de batog sau cu o căpățînă de zahăr... Ați înțeles? Ei, și acu' duceți-vă cu dumnezeu.

Negustorii pleacă.

SCENA III

Aceiași, Ammos Feodorovici, Artemi Filippovici, și apoi Rastakovski.

AMMOS FEODOROVICI: *(încă din pragul ușii).* I-adevărat, Anton Antonovici, ce se zvonește? Cică ar fi dat norocul cel mare peste dumneata.

ARTEMI FILIPPOVICI: Am onoarea să vă felicit pentru marea dumneavoastră fericire. M-am bucurat din toată inima cînd am auzit. *(Se apropie de Anna Andreevna și-i sărută mîna.)* Anna Andreevna!... *(Se apropie de Maria Antonovna și-i sărută mîna.)* Maria Antonovna!...

RASTAKOVSKI: *(intră).* Felicitările mele, Anton Antonovici! Să vă dea dumnezeu ani mulți, dumneavoastră și tinerei perechi. Să ajungeți să vedeți o droaie de nepoți și de strănepoți, Anna Andreevna!... *(Se apropie de Anna Andreevna și-i sărută mîna.)* Maria Antonovna!... *(Se apropie de Maria Antonovna și-i sărută mîna.)*

SCENA IV

Aceiași, Korobkin cu nevasta și Liuliukov.

KOROBKIN: Anton Antonovici, am onoarea să vă felicit! Anna Andreevna!... *(Se apropie de Anna Andreevna și-i sărută mîna.)* Maria Antonovna!... *(Se apropie de Maria Antonovna și-i sărută mîna.)*

NEVASTA LUI KOROBKIN: Anna Andreevna, vă felicit din toată inima. Deie dumnezeu să fiți fericiți!

LIULIUKOV: Anna Andreevna, am onoarea să vă felicit. *(Se apropie de Anna Andreevna, îi sărută mîna, apoi se întoarce spre spectatori și plin de el plescăie din limbă.)* Maria Antonovna, am onoarea să vă felicit. *(Se apropie de Maria Antonovna, îi sărută mîna, apoi se întoarce spre spectatori și plin de el iarăși plescăie din limbă.)*

SCENA V

Intră o mulțime de musafiri în redingote și fracuri, se apropie mai întîi de Anna Andreevna, îi sărută mîna exclamînd „Anna Andreevna!" apoi spre Maria Antonovna, exclamînd „Maria Antonovna!". Printre musafiri își fac loc Bobcinski și Dobcinski.

BOBCINSKI: Am onoarea să vă felicit...
DOBCINSKI: Anton Antonovici, am onoarea să vă felicit.
BOBCINSKI: ...cu prilejul acestui fericit eveniment.
DOBCINSKI: Anna Andreevna!
BOBCINSKI: Anna Andreevna!

Dau buzna amîndoi în același timp spre Anna Andreevna, se apleacă să-i sărute mîna și se ciocnesc cu frunțile.

DOBCINSKI: Maria Antonovna! *(Îi sărută mîna.)* Am onoarea să vă felicit. Aveți să fiți foarte, foarte fericită, aveți să purtați numai rochii de aur, iar la masă numai ciorbe delicate aveți să mîncați. Cred că vă veți petrece foarte plăcut timpul.
BOBCINSKI: *(întrerupîndu-l).* Maria Antonovna, am onoarea să vă felicit! Să vă dea dumnezeu toate bogățiile și tot aurul din lume. Și un fecioraș mic de tot, *(arată cu mîna)* iac-așa de mic, ca să-l poți ține în palmă și care să țipe oa-oa-oa!...

SCENA VI

Mai sosesc cîțiva musafiri, care sărută mîna gazdelor, printre ei este și Luka Lukici cu nevasta.

LUKA LUKICI: Am onoarea...
NEVASTA LUI LUKA LUKICI: *(o ia înaintea bărbatului ei).* Te felicit Anna Andreevna!

Se sărută.

Așa m-am bucurat! Mi-a spus cineva: „Anna Andreevna își mărită fata". „Ah! Doamne", mi-am zis eu și așa m-am bucurat, că i-am și spus lui bărbatu-meu: „Ascultă, Lukancik, auzi noroc ce-a dat peste Anna Andreevna!" „Ei, m-am gîndit eu, slavă domnului!" Și zic: „Așa sînt de încîntată, încît ard de nerăbdare să i-o spun Annei Andreevna personal..." „Ah! Doamne dumnezeule, mi-am zis eu, Anna

Andreevna tocmai aștepta să-i cadă o partidă bună pentru fiică-sa, și uite că soarta a vrut să se întîmple tocmai precum și-a dorit". Și crede-mă, că de bucurie, mi s-a încleștat gura! Plîngeam, doar plîngeam... dar ce plîns: cu hohote! Luka Lukici m-a și întrebat: „Ce ai, Nastenka, de plîngi așa de tare?" „Nu știu nici eu, Lukancik, i-am spus eu, însă uite cum îmi curg lacrimile șiroaie".

PRIMARUL: Domnilor, stați jos, vă rog! Ei, Mișka, mai adă scaune!

Musafirii se așază.

SCENA VII

Aceiași, comisarul și cei doi gardieni.

COMISARUL: Înălțimea voastră, am onoarea să vă felicit și să vă doresc ani mulți și fericiți.

PRIMARUL: Mulțumesc, mulțumesc! Domnilor, stați jos, vă rog!

Musafirii se așază.

AMMOS FEODOROVICI: Dar spune-ne, mă rog, Anton Antonovici, cum a început asta, adicătă cum s-a desfășurat treptat toată tărășenia?

PRIMARUL: S-a desfășurat într-un chip nemaipomenit: chiar domnia sa, personal, a binevoit să ne facă cererea.

ANNA ANDREEVNA: Și a făcut-o în felul cel mai respectuos și delicat. Ce minunat de frumos mi-a vorbit. Mi-a spus: „Anna Andreevna, numai din respect pentru meritele dumneavoastră..." Și este un om atît de admirabil, atît de bine educat și cu purtări atît de nobile! „Credeți-mă, Anna Andreevna, mi-a spus, viața mea nu face o lețcaie, dar, dacă am luat hotărîrea asta, e din respect pentru rarele dumneavoastră calități".

MARIA ANTONOVNA: Ah! mamaie. Dar asta mi-a spus-o mie!

ANNA ANDREEVNA: Isprăvește odată! Tu nu înțelegi nimic și nu te amesteca în treburi care nu te privesc! „Anna Andreevna, sînt uimit..." Și, uite așa, m-a copleșit cu un șuvoi de cuvinte măgulitoare... Iar cînd am vrut să-i spun: „Nu îndrăznim în ruptul capului să nădăjduim într-o cinste atît de mare...", a căzut deodată în genunchi și a rostit

în chipul cel mai nobil: „Anna Andreevna, nu mă nenorociți! Răspundeți sentimentelor mele, că de nu îmi pun capăt zilelor".

MARIA ANTONOVNA: Zău, mamaie, că asta mi-a spus-o mie!

ANNA ANDREEVNA: Bineînțeles... a adus vorba și de tine. Asta nu tăgăduiesc...

PRIMARUL: Ce ne-a mai speriat! Zor, nevoie, că se împușcă. „Mă împușc, mă împușc!... " așa striga!

MAI MULȚI MUSAFIRI: Nu mai spuneți!

AMMOS FEODOROVICI: Extraordinară întîmplare!

LUKA LUKICI: Adevărat voia soartei.

ARTEMI FILIPPOVICI: Nu soarta, batiuška; soarta-i oarbă, dar meritele lui Anton Antonovici. *(Aparte.)* Porcului ăstuia îi pică totdeauna norocul în covată.

AMMOS FEODOROVICI: Anton Antonovici, dacă ții să iei cățelul pe care l-ai tocmit, mă rog, ți-l pot da.

PRIMARUL: Nu-mi arde mie acum de căței.

AMMOS FEODOROVICI: Ei, dacă nu-l vrei, ne putem înțelege asupra altui cîine.

NEVASTA LUI KOROBKIN: Ah! Anna Andreevna. Nici nu-ți închipui cît de mult mă bucur de fericirea dumitale!

KOROBKIN: Dați-mi voie să vă întreb unde se află acum înaltul oaspe! Am auzit că a plecat nu știu pentru ce.

PRIMARUL: Da. A plecat pentru o zi, cu o treabă foarte însemnată.

ANNA ANDREEVNA: E dus la un unchi al lui, ca să-i ceară binecuvîntarea.

PRIMARUL: Ca să-i ceară binecuvîntarea, dar chiar mîine... *(strănută).*

Urările de sănătate se contopesc într-o singură larmă de glasuri.

Vă mulțumesc foarte mult... dar mîine chiar se întoarce. *(Strănută).*

Iar se aude larma de urări, dintre care mai tare glasurile:

COMISARUL: Să trăiți înălțimea voastră!

AL LUI BOBCINSKI: O sută de ani și-un sac de bani.

AL LUI DOBCINSKI: Să trăiești, să-mbătrînești!

AL LUI ARTEMI FILIPPOVICI: Lua-te-ar dracu' să te ia!

AL NEVESTEI LUI KOROBKIN: Dare-ar ciuma în tine!...

PRIMARUL: Mulțumesc, mulțumesc! Asemenea și dumneavoastră.

ANNA ANDREEVNA: Ne gîndim acum să ne mutăm la Petersburg. Drept să vă spun, atmosfera de aici e din cale-afară de provincială, chiar ca la țară. Recunosc că-i o pacoste să stai aici... Apoi mai este și bărbatu-meu care capătă acolo cinul de general.

PRIMARUL: Domnilor, ce mai la deal la vale, vă spun deschis: tare aș vrea să ajung general!

LUKA LUKICI: Dumnezeu să-ți ajute să izbutești!

RASTAKOVSKI: Nu poate omul ce poate domnul!

AMMOS FEODOROVICI: La corabie mare, ape largi.

ARTEMI FILIPPOVICI: Cum îi fapta și răsplata!

AMMOS FEODOROVICI: *(aparte)*. Te pomenești că ăsta chiar ajunge general. Și-i șade lui să fie general, cum îi șade chelului tichia de mărgăritar. Ehei, frate, ia-o mai domol. Pînă acolo mai e! Am mai văzut eu și pe alții, mai dihai decît tine, și care pînă azi tot n-au ajuns generali.

ARTEMI FILIPPOVICI: *(aparte)*. Ia te uită, lua-l-ar dracu'! I-a venit acum gustul să se facă general. Dar mai știi? poate că ajunge și general, pentru că rîie, are el destulă. *(Către primar.)* Anton Antonovici, cînd o fi, vezi de nu uita de noi.

AMMOS FEODOROVICI: Iar dacă ni s-o întîmpla ceva, de pildă să avem nevoie de dumneata pentru vreo treabă, ocrotește-ne și mai departe.

KOROBKIN: La anul vreau să-mi duc feciorul în capitală ca să intre în slujba statului. Tare te-aș ruga, să ai mata bunătatea să-l iei sub ocrotirea dumitale și să-i ții loc de tată sărăcuțului de orfan.

PRIMARUL: Din partea mea, bucuros, sînt gata să stărui...

ANNA ANDREEVNA: Așa ești tu Antoșa. Totdeauna gata să promiți. Mai întîi, nici n-ai să ai timp să te gîndești la toate. Și apoi ce ai tu să te încurci cu fel de fel de făgăduieli? De ce mă rog ai face-o?

PRIMARUL: De ce, draga mea? Cîteodată mai poți face un bine.

ANNA ANDREEVNA: Desigur că de făcut, poți face, dar n-ai să iei doar sub ocrotirea ta pe orice flecușteț.

NEVASTA LUI KOROBKIN: Ați auzit cum ne tratează?

O DOAMNĂ DINTRE MUSAFIRI: Da. O cunosc eu! Totdeauna a fost așa: n-apuci s-o poftești să șadă, că și pune picioarele pe masă...

SCENA VIII

Aceiași și dirigintele poștei care vine gîfîind, în mînă cu o scrisoare despecetluită.

DIRIGINTELE POȘTEI: Ce chestie, domnilor! Cinovnicul pe care l-am luat drept revizor, nu era revizor!

TOȚI: Cum așa? Nu era revizor?

DIRIGINTELE POȘTEI: Iac-așa! Nu era revizor! Am aflat-o din scrisoarea asta...

PRIMARUL: Ce vorbești! Cum așa? Din care scrisoare?

DIRIGINTELE POȘTEI: Păi chiar din scrisoarea lui. Mi s-a adus o scrisoare la poștă. Cînd mă uit la adresă, văd „strada Poștei". Am sfeclit-o! „Ei, mi-am zis eu, se vede că a găsit nereguli în privința poștei și dă de știre direcției". Și atunci am luat scrisoarea și am deschis-o.

PRIMARUL: Cum așa, ai deschis-o?

DIRIGINTELE POȘTEI: Nu-mi dau seama nici acum. M-a împins o putere nefirească. Chiar chemasem un curier, ca să-l trimit cu ștafetă — însă m-am simțit cuprins de o curiozitate cum n-am mai avut de cînd sînt. Nu puteam răbda. Nu puteam răbda și pace! Era ceva care mă atrăgea întruna. Un glas îmi șoptea la ureche: „N-o deschide! Te nenorocești! Ai să pieri ca un pui de vrabie". Iar la ccalaltă îmi șoptea chiar necuratul: „Deschide-o, deschide-o, deschide-o!" Cum am tras de pecete am simțit foc în vine, iar cînd am deschis scrisoarea, am început să dîrdîi de frig. Îmi tremurau mîinile și mi se învîrtea capul.

PRIMARUL: Cum de te-ai încumetat să deschizi scrisoarea unui împuternicit așa de sus-pus?

DIRIGINTELE POȘTEI: Păi să vezi, aicea-i toată șotia: nu-i nici împuternicit și nici sus-pus.

PRIMARUL: Atuncea ce-o fi, după părerea dumitale?

DIRIGINTELE POȘTEI: Dracu' știe ce-o fi! Nici cîine, nici ogar.

PRIMARUL: *(înfuriindu-se)*. Cum așa? Nici cîine, nici ogar? Cum de îndrăznești să-l faci cîine și ogar? Și să mai spui „că dracu' știe ce-o fi". Îndată te arestez...

DIRIGINTELE POȘTEI: Cine să mă aresteze? Dumneata?

PRIMARUL: Da, eu!

DIRIGINTELE POȘTEI: N-ai atîta putere!

PRIMARUL: Știi dumneata că se însoară cu fiica-mea? Știi c-o să ajung și eu curînd un mare dregător și că te pot trimite în Siberia?

DIRIGINTELE POȘTEI: Ehei, Anton Antonovici! Care Siberie?... Siberia e departe! Mai bine, să vă citesc scrisoarea. Domnilor, dați-mi voie să vă citesc scrisoarea.

TOȚI: Citește!... Citește!...

DIRIGINTELE POȘTEI: *(citește).* „Dragul meu Triapicikin, mă grăbesc să-ți împărtășesc minunățiile care s-au petrecut cu mine. Pe drum am fost curățat și lăsat lefter de către un căpitan de pedestrași, așa că hangiul avea de gînd să mă bage la pușcărie, cînd deodată, luîndu-se după fizionomia mea petersburgheză, cum și după îmbrăcăminte, tot orașul a crezut că sînt un guvernator general. Acum stau în gazdă la primar, mă desfăt din plin și le fac o curte îndrăcită atît nevesti-si, cît și fiică-si. Nu m-am hotărît încă cu care să încep — cred însă mai întîi cu mama, pentru că, după cîte îmi pare mie, e gata să cedeze. Mai ții minte cum trăgeam amîndoi mîța de coadă și făceam tot felul de șmecherii ca să mîncăm de pomană? Cum m-a apucat odată de guler cofetarul acela pentru niște plăcinte pe care le consumasem în contul regelui Angliei? Acum însă s-a întors roata. Toți îmi împrumută cît vreau. Sînt niște caraghioși de toată nostimada. De i-ai cunoaște, te-ai strica de rîs. Cum știu că scrii articolașe, ce-ar fi să-i pui în istorioarele tale? În primul rînd vine primarul, care numai paie nu mănîncă, de prost ce e...“

PRIMARUL: Nu se poate! Nu scrie asta acolo!

DIRIGINTELE POȘTEI: *(arătîndu-i scrisoarea).* Uite, citește și dumneata!

PRIMARUL: *(citește.)* „Care numai paie nu mănîncă de prost ce e“. Nu se poate! Dumneata ai scris!

DIRIGINTELE POȘTEI: Ce rost avea să scriu eu?

ARTEMI FILIPPOVICI: Citește mai departe!

LUKA LUKICI: Citește!

DIRIGINTELE POȘTEI: *(citește).* „Primarul care numai paie nu mănîncă de prost ce e...“

PRIMARUL: Lua-l-ar dracu'! Mai era nevoie să repete? Parcă nu ajunge cît e scris acolo?

DIRIGINTELE POȘTEI: *(citește mai departe).* Hm... hm... hm... hm... „numai paie nu mănîncă de prost ce e. Dirigin-

tele poștei este și el un om cumsecade..." *(Se oprește din citit.)* Ei, și despre mine spune ceva urît.

PRIMARUL: Ce anume spune? Citește!

DIRIGINTELE POȘTEI: Ce rost are să citesc?...

PRIMARUL: Ei drăcia dracului! Dacă-i să citim, atunci să citim! Citește tot!

ARTEMI FILIPPOVICI: Dați-mi voie să citesc eu. *(Își pune ochelarii și citește.)* „Dirigintele poștei este leit Miheev, paznicul departamentului și mă prind că ticălosul trage la măsea tot așa de strașnic ca și el".

DIRIGINTELE POȘTEI: *(către spectatori)*. Un mucos obraznic căruia i se cuvine o bătaie bună, și atîta tot!

ARTEMI FILIPPOVICI: *(citește mai departe)*. „Epitropul așezămintelor de binefa... fa... fa... fa..." *(Se bîlbîie.)*

KOROBKIN: De ce te-ai oprit?

ARTEMI FILIPPOVICI: Scrisul nu-i citeț... Dar, ce mai calea, valea, se vede cît de colo că-i un ticălos.

KOROBKIN: Dați-mi mie scrisoarea. Cred că ochii mei sînt mai buni. *(Vrea să ia scrisoarea.)*

ARTEMI FILIPPOVICI: *(nu vrea să dea scrisoarea din mînă)*. Lăsați că trec peste asta. Mai departe scrisul e citeț.

KOROBKIN: Permiteți-mi, mă pricep eu...

ARTEMI FILIPPOVICI: Lăsați că de citit pot citi și eu. Mai departe zău că totul e citeț!

DIRIGINTELE POȘTEI: Nu. Pînă acuma s-a citit tot, așa că citește tot și de-aici înainte.

TOȚI: Artemi Filippovici, dă scrisoarea! Dă-o! *(Lui Korobkin.)* Citește-o dumneata!

ARTEMI FILIPPOVICI: O dau îndată! *(Dă scrisoarea.)* Poftim... *(Acoperă ceva cu degetul.)* Uite, citește de aici încolo.

Toți tabără pe el.

DIRIGINTELE POȘTEI: Citește, citește! Auzi prostii! Citește tot!

KOROBKIN: *(citește)*. „Epitropul așezămintelor de binefacere, unul anume Zemlianika, este un adevărat porc cu tichie".

ARTEMI FILIPPOVICI: *(către spectatori)*. Măcar de-ar fi de duh! Auzi, porc cu tichie! A mai văzut cineva porc cu tichie?

KOROBKIN: *(citește mai departe)*. „Inspectorul școlar pute a ceapă cale de o poștă".

LUKA LUKICI: *(către spectatori)*. Zău că n-am luat ceapă în gură de cînd sînt.

AMMOS FEODOROVICI: *(aparte)*. Slavă domnului că de mine, cel puțin, nu scrie nimic!

KOROBKIN: *(citește)*. „Judecătorul..."

AMMOS FEODOROVICI: *(aparte)*. Poftim! *(Tare.)* Domnilor, mi se pare că scrisoarea e prea lungă. Ce dracu' găsiți într-însa? La ce să mai citim așa prostii?

LUKA LUKICI: Ba nu! Citește!...

DIRIGINTELE POȘTEI: Citește!

ARTEMI FILIPPOVICI: Te rog, citește!

KOROBKIN: *(citește mai departe)*. „Judecătorul Leapkin-Teapkin este un om de cel mai îngrozitor... *moveton*[1])..." *(se oprește)*. Ăsta trebuie să fie vreun cuvînt franțuzesc.

AMMOS FEODOROVICI: Dracu' știe ce-o fi însemnînd! Ar fi bine să însemne numai potlogar. Dar mai știi? S-ar putea să însemne și mai rău.

KOROBKIN: *(citește mai departe)*. „Dar dealtfel oamenii sînt primitori și cumsecade. Dragă Triapicikin, te las cu bine. Vreau să-ți urmez pilda și să mă îndeletnicesc și eu, de-acum încolo, cu literatura. Tare-i plictisitor, frate, să trăiești așa. Simt și eu nevoie de-o hrană sufletească. Îmi dau seama că trebuie să mă ocup de ceva înălțător. Scrie-mi la Podkatilovka în Gubernia Saratovului". *(Întoarce scrisoarea și citește adresa.)* „Domniei sale domnului Ivan Vasilievici Triapicikin, la Sankt-Petersburg, strada Poștei, numărul nouăzeci și șapte, în curte, etajul al treilea, dreapta."

UNA DIN DOAMNE: Ce duș neașteptat!

PRIMARUL: Dacă a vrut să mă omoare, apoi m-a omorît! Sînt pierdut, pierdut de-a binelea! Nici nu mai văd bine înaintea ochilor. În loc de obraji, văd rîturi de porc și atîta tot... Întoarceți-l! Întoarceți-l din drum. *(Face semne cu mîna)*.

DIRIGINTELE POȘTEI: De unde să-l mai întorci? Parcă anume am poruncit căpitanului de poștă să-i dea cea mai bună troică și dracu' m-a pus să-i mai și scriu ordin pentru celelalte stații.

NEVASTA LUI KOROBKIN: Mai rar așa rușine!

AMMOS FEODOROVICI: Lua-o-ar dracu' de treabă! I-am împrumutat trei sute de ruble...

---

[1]) Mauvais ton — prost crescut (în limba franceză). (N. trad.)

ARTEMI FILIPPOVICI: Şi eu i-am dat trei sute.

DIRIGINTELE POŞTEI: *(oftează).* Of! Şi eu tot trei sute i-am dat.

BOBCINSKI: De la Piotr Ivanovici şi de la mine a luat şaizeci şi cinci de ruble asignate.

AMMOS FEODOROVICI: *(îşi desface mîinile înlături cu nedumerire).* Cum de s-a putut întîmpla una ca asta? Cum de ne-am lăsat prostiţi în aşa hal?

PRIMARUL: *(îşi dă cu pumnii în cap).* Cum de-am putut eu? Cum de am putut — eu, bătrîn nătîng? Mi-am ieşit din minţi, berbec tîmpit ce sînt! De treizeci de ani, de cînd sînt în slujba asta, nu s-a găsit negustor, nu s-a găsit antreprenor, care să mă ducă de nas! Am băgat în cofă pe toţi potlogarii, şmecherii şi pungaşii care înşelau lumea. Pe trei gubernatori i-am păcălit. Şi încă ce gubernatori! *(Face un semn cu mîna.)* Da' ce să mai vorbim de gubernatori!

ANNA ANDREEVNA: Dar asta nu se poate Antoşa! Doar s-a logodit cu Maşenka!...

PRIMARUL: *(furios).* S-a logodit! Pe dracu' s-a logodit! Mai slăbeşte-mă cu logodna ta! *(Înnebunit.)* Iaca, uitaţi-vă oameni buni! Uitaţi-vă toţi, toată lumea, toată creştinătatea, cum a fost tras pe sfoară primarul, prostul de primar, ticălosul de bătrîn!... *(Se ameninţă singur cu pumnul.)* Ei năsosule! Ai luat pe-un sfrijit de coate-goale drept un om de seamă. Iar el îşi vede liniştit de drum în clinchete de zurgălăi. Toată lumea are s-o umple cu istoria asta. N-ajunge că ai să fii de rîsul tuturor — dar s-o mai găsi un scriitoraş, un zgîrie-hîrtie, care să te pună într-o comedie de-a lui. Şi vezi, asta-i jignitor. N-or să se uite nici la numele bun pe care îl ai, nici la cinul pe care îl porţi, şi toţi s-or hlizi şi vor bate din palme. De cine rîdeţi? De voi rîdeţi!... Ehei, ticăloşilor!... *(Cuprins de furie, tropăie cu picioarele în podea.)* Oof! Pe toţi zgîrie-hîrtie ăştia, pe scriitoraşi, pe blăstămaţii aceştia de liberali, sămînţa diavolului, pe toţi i-aş lega burduf şi praf i-aş face. Lua-i-ar dracu' pe toţi!... *(Ameninţă cu pumnul şi bate cu călcîiul în podea. După o oarecare pauză.)* Nici acuma nu-mi pot veni în fire. Adevărat: dacă dumnezeu vrea să pedepsească pe cineva, mai întîi îi ia minţile. Avea vreo asemănare filfizonul ăsta cu un revizor? Nici una! *(Arată unghia degetului mic.)* Nici atîtica nu semăna! Dar toţi s-au găsit să strige într-un glas

că el e revizorul, că el e revizorul!... Cine a scornit-o cel dintîi că el e revizorul? Răspundeți!

ARTEMI FILIPPOVICI: *(desfăcînd mîinile înlături în semn de neputință)*. Să mă tai dacă știu cum de s-a întîmplat. Parcă am avut orbul găinilor. Ne-a încurcat dracul mințile.

AMMOS FEODOROVICI: Cine a scornit-o?... Uite cine a scornit-o!... *(Arătînd către Dobcinski și Bobcinski)*. Uite, berecheții ăștia au scornit-o!

BOBCINSKI: Ba nu! Zău că n-am nici o vină! Nici prin gînd să-mi fi trecut așa ceva!

DOBCINSKI: Eu n-am spus nimic, curat nimic!

ARTEMI FILIPPOVICI: Ba voi ați spus!

LUKA LUKICI: Ba bine că nu! N-ați venit voi în goană de la han urlînd ca nebunii: „A sosit, a sosit! Și nu vrea să plătească nimic!" Că bună poamă ați mai găsit!

PRIMARUL: Bineînțeles că voi! Bîrfitorii tîrgului! Mincinoși blestemați!

ARTEMI FILIPPOVICI: Lua-v-ar dracu' cu revizorul vostru și cu poveștile voastre cu tot!

PRIMARUL: Cît îi ziulica de mare, umblați lela prin tîrg și înnebuniți lumea. Meliță blestemate! Numai de bîrfeli vă țineți, coțofane jumulite!

AMMOS FEODOROVICI: Flecari blestemați!

LUKA LUKICI: Caraghioșilor!

ARTEMI FILIPPOVICI: Stîrpiturilor!

Toți tabără pe ei.

BOBCINSKI: Zău că n-am spus eu. Piotr Ivanovici a spus!

DOBCINSKI: Ba nu! Piotr Ivanovici. Cel dintîi dumneata ai... asta...

BOBCINSKI: Ba deloc! Dumneata întîi...

ULTIMA SCENĂ

Aceiași și un jandarm.

JANDARMUL: Un cinovnic trimis de împărat a sosit de la Petersburg și vă poftește să veniți chiar acuma la el. Dumnealui a tras la han.

La auzul acestor cuvinte, toți rămîn ca trăsniți. Toate doamnele scot în același timp un strigăt de uimire. Întreg grupul își schimbă brusc poziția și rămîne ca împietrit.

SCENĂ MUTĂ

Primarul stă în mijloc, drept ca un stîlp, cu mîinile desfăcute înlături și cu capul dat pe spate. La dreapta lui, stau în picioare nevastă-sa și fiică-sa, amîndouă cu întregul trup înclinat către el. În spatele lor, dirigintele poștei, întors către spectatori în chipul unui mare semn de întrebare; îndărătul lui, Luka Lukici, zăpăcit și arătînd cît se poate de nevinovat. În spatele acestuia, chiar la marginea scenei, tot în picioare, și rezemate una de alta, stau trei doamne, ale căror fețe exprimă cea mai cumplită ironie față de familia primarului. În stînga primarului se află: Zemlianika, cu capul puțin aplecat într-o parte, parcă ar asculta ceva; în spatele lui, cu mîinile deschise înlături, aproape chircit, stă judecătorul care își mișcă buzele parc-ar vrea să șuiere sau să spună: „Naţi-o bună că ţi-am dres-o". În spatele lui se află Korobkin, întors spre spectatori și privind, cu un ochi micșorat, sclipind de batjocură, la adresa polițaiului. După el, chiar la marginea scenei stau Bobcinski și Dobcinski cu mîinile întinse unul către altul, cu gura căscată și ochii zgîiți. Ceilalți musafiri au înțepenit, nici mai mult nici mai puțin, parcă i-ar fi trăsnit. Tot grupul stă așa încremenit, păstrînd această poziție cam timp de un minut și jumătate. Apoi se lasă cortina.

Revizorul. Scena finală

Desenul unui pictor necunoscut

CĂSĂTORIA

O ÎNTÎMPLARE CU TOTUL NEVEROSIMILĂ
ÎN DOUĂ ACTE

scrisă în anul 1833

PERSONAJELE

AGAFIA TIHONOVNA, fată de măritat, fiică de negustor.
ARINA PANTELEIMONOVNA, mătuşa ei.
FIOKLA IVANOVNA, peţitoare.
PODKOLESIN, funcţionar de gradul al 7-lea.
KOCIKARIOV, prietenul lui.
IAIŞNIŢA[1]), funcţionar de administraţie.
ANUCIKIN, ofiţer de infanterie în retragere.
JEVAKIN[2]), ofiţer de marină.
DUNIAŞKA, o fetiţă (slujnică).
STARIKOV, hangiu.
STEPAN, servitorul lui Podkolesin.

---

1) *Iaişniţa* — jumări (în limba rusă). (N. trad.)
2) De la cuvîntul *jevati* — a mesteca (în limba rusă). (N. trad.)

ACTUL I

SCENA I

Odaie de burlac.

PODKOLESIN: *(singur, stă culcat pe divan cu luleaua în gură).* Uite, cînd începi să te gîndești și să te răzgîndești așa, singur, în clipele de răgaz, vezi că tot trebuie să te căsătorești, la urma urmei. Ce să faci? Trăiești, trăiești și pînă la sfîrșit ți se urăște. Uite că iar am lăsat să treacă cîșlegile! Și doar totul e gata; pețitoarea vine întruna de trei luni. Zău că mi-e și rușine! Hei, Stepan!

SCENA II

Podkolesin, Stepan.

PODKOLESIN: N-a venit pețitoarea?
STEPAN: Nu, să trăiți!
PODKOLESIN: Da' la croitor ai fost?
STEPAN: Fost.
PODKOLESIN: Ei, coase la frac?
STEPAN: Coase.
PODKOLESIN: A ajuns departe cu lucrul?
STEPAN: Da, departe. A început să facă butonierele.
PODKOLESIN: Ce spui?
STEPAN: Asta spun: a început să facă butonierele.
PODKOLESIN: Și nu te-a întrebat pentru ce, adică, are nevoie conașul de frac?

STEPAN: Nu, n-a întrebat.

PODKOLESIN: Poate că ți-a spus: nu cumva conașul vrea să se însoare?

STEPAN: Nu, nu mi-a spus nimic.

PODKOLESIN: Bine, dar ăi fi văzut la el și alte fracuri. Că doar lucrează și pentru alții?

STEPAN: Da, atîrnau acolo o grămadă de fracuri.

PODKOLESIN: Da'postavu'lor, ce zici, nu era mai prost decît al meu?

STEPAN: De, al dumneavoastră parcă e mai cilibiu.

PODKOLESIN: Ce spui?

STEPAN: Spui că al dumneavoastră, de la frac, e mai cilibiu.

PODKOLESIN: Bine. Ei și nu te-a întrebat de ce adică își face conașul un frac dintr-un postav așa de fin?

STEPAN: Nu.

PODKOLESIN: N-a adus vorba așa, că boierul, adică, poate vrea să se căsătorească?

STEPAN: Nu, n-a pomenit de asta.

PODKOLESIN: Dar tu i-ai spus ce grad am și unde fac serviciul?

STEPAN: Spus.

PODKOLESIN: Și el ce-a zis?

STEPAN: A spus: o să-mi dau osteneala.

PODKOLESIN: Bine. Acum du-te.

Stepan iese.

SCENA III

Podkolesin singur

PODKOLESIN: Eu unul sînt de părere că fracul negru e totuși mai serios. Cele colorate li se potrivesc funcționarilor de gradul al 8-lea, al 9-lea... și a altora, din ăștia mai mărunței, e prea tineresc. Cei cu grade mai mari trebuie să observe... aia... cum îi zice? Na, c-am uitat cuvîntul. Și era un cuvînt strașnic, dar l-am uitat! Da, tătucule, ori cum ai suci-o, dar un funcționar de gradul al 7-lea e egal în grad cu un colonel, numai că n-are epoleți pe uniformă. Hei, Stepane!

SCENA IV

Podkolesin, Stepan

PODKOLESIN: Da' vax ai cumpărat?
STEPAN: Cumpărat.
PODKOLESIN: De unde l-ai cumpărat? De la prăvălioara aia de pe Voznesenski Prospekt despre care ți-am vorbit eu?
STEPAN: Da, chiar de acolo.
PODKOLESIN: Și e bun vaxul?
STEPAN: Bun.
PODKOLESIN: Ai încercat să faci ghetele cu el?
STEPAN: Încercat.
PODKOLESIN: Ei, și strălucește?
STEPAN: De strălucit, strălucește el bine.
PODKOLESIN: Da' cînd ți-a vîndut vaxul nu te-a întrebat pentru ce adică are nevoie conașul de asemenea vax?
STEPAN: Nu.
PODKOLESIN: Și n-a spus el: Nu cumva boierul are de gînd, ca să zicem așa, să se însoare?
STEPAN: Nu, n-a spus nimic.
PODKOLESIN: Bine, du-te.

(Stepan iese)

SCENA V

Podkolesin singur

PODKOLESIN: S-ar părea că ghetele sînt un lucru simplu, da' uite, dacă sînt cusute prost, dacă vaxul e roșcat, nu mai ai parte în societatea înaltă de același respect. Nimic nu mai merge cum trebuie... Și, dacă mai ai și bătături, ți-e lehamite. Sînt gata să îndur orice, numai bătături nu. Hei, Stepane!

SCENA VI

Podkolesin, Stepan

STEPAN: Poruncești?
PODKOLESIN: I-ai spus cizmarului să aibă grijă să nu-mi facă bătături?

STEPAN: Spus.
PODKOLESIN: Şi ce-a zis?
STEPAN: A zis: bine. (Iese)

SCENA VII

Podkolesin, apoi Stepan

PODKOLESIN: Multă bătaie de cap îţi mai dă şi însurătoarea asta, naiba s-o ia. Ba una, ba alta, ba mai ştiu eu ce, ca să meargă toate strună. Nu, naiba s-o ia, nu-i o treabă aşa de uşoară cum se spune. Hei, Stepane! *(Stepan intră)* Voiam să-ţi mai spun...
STEPAN: A venit bătrîna.
PODKOLESIN: A! A venit? Cheam-o aici.

Stepan iese

Da, asta e o treabă... o treabă nu prea... o treabă grea.

SCENA VIII

Podkolesin, Fiokla

PODKOLESIN: A! Bună ziua, bună ziua, Fiokla Ivanovna. Ei, ce mai e? Cum e? Ia scaunul, stai jos şi povesteşte. Ei, cum e, cum? Ce-i cu... stai cum îi zice: Melania?
FIOKLA: Agafia Tihonovna.
PODKOLESIN: Da, da, Agafia Tihonovna. O fi o fecioară de vreo 40 de ani.
FIOKLA: Ei, uite că nu! Ba după ce-o să te-nsori, o să mă lauzi şi o să-mi mulţumeşti în fiecare zi.
PODKOLESIN: Minţi, Fiokla Ivanovna!
FIOKLA: Sînt prea bătrînă, tătucule, ca să mai mint. Dracu' minte!
PODKOLESIN: Dar zestre? Zestrea? Ia mai povesteşte-mi o dată.
FIOKLA: Ca zestre, o casă de piatră, în cartierul Moscova chiar, cu două iataje, care aduce bani, nu glumă! Mai mare dragul! Numai negustorul de cereale le plăteşte 700 pentru prăvălioară. La hala de bere vine lume peste lume. Două corpuri de case: unu' numai din lemn şi altul cu temelia de piatră. Fiecare aduce cîte 400 rubluri venit. Mai are şi o grădină de zar-

zavat în cartierul Vîborg. Acu' trei ani, i-a închiriat-o un negustor ca să pună varză, dar ce negustor cumpătat! Nu ia în gură nici o băutură spirtoasă și are și trei flăcăi: pe doi i-a însurat și „al treilea, zice, e încă tînăr. Lasă să stea în prăvălie, ca să mai dea o mînă de ajutor la negoț. Eu, zice, sînt bătrîn, lasă să stea fecioru-miu în prăvălie, ca să meargă negustoria mai ușor".

PODKOLESIN: Dar ea, cum e? Cum arată?

FIOKLA: O bomboană de fată! Albă ca laptele, rumenă ca un bujor, așa de dulce cum nici nu poci să spui! O să fii mulțumit pînă aici! *(Arată pînă la gît.)* O să spui și la prieteni și la dușmani: „Halal de Fiokla Ivanovna! Foarte mulțumesc!"

PODKOLESIN: Ei bine, totuși nu e din familie de ofițer superior!

FIOKLA: E fată de negustor de gradul al treilea. Da' cum e ea, nu l-ar face de rușine nici p-un general. Nici nu vrea să audă de negustor. „După mine, zice, fie el cum o fi, bărbatul, zice, chiar și nearătos, numai să fie nobel!" Velicates, nu altceva! Dumineca, cînd își pune rochia de mătasă, doamne, ce-i mai foșnește. Juri că-i prințesă!

PODKOLESIN: Tocmai de-asta te-am întrebat și eu, că sînt funcționar de gradul 7, așa că pentru mine, înțelegi...

FIOKLA: Păi, cum să nu înțeleg, că e normal. Am avut și noi unu' de gradu' ăsta, dar l-au refuzat, nu le-a plăcut. Avea un năravcurios: cum spunea un cuvînt, era o minciună. Și ce chipeș era! Ce să-i faci, așa l-a făcut dumnezeu. Nici el nu era mulțumit, dar nu putea să nu mintă. Așa a vrut dumnezeu!

PODKOLESIN: Ei, și afară de asta, nu mai ai și altele, de alt soi?

FIOKLA: Dar de care soi mai vrei? Asta e a mai bună din toate.

PODKOLESIN: E chiar cea mai bună?

FIOKLA: Chiar dacă ai să colinzi lumea întreagă, n-ai să găsești alta ca ea.

PODKOLESIN: Să ne gîndim, să ne mai gîndim, maică. Mai vino și poimîine. Și atunci, amîndoi, știi, uite așa, eu o să stau iarăși culcat și tu o să-mi povestești...

FIOKLA: Ia mai lasă, tătucule, că vin de trei luni la tine și fără nici un folos. Stă în halat și atîta știe, să tragă din lulea! să pufăie din lulea!

PODKOLESIN: Tu crezi că însurătoarea e ca și cum aș striga: Hei, Stepane, dă-mi ghetele! Mi le trag în picioare și gata! Trebuie să te gîndești bine, să te uiți bine.

FIOKLA: Fie și așa. Dacă vrei să te uiți, uită-te. Pentru asta e marfa, ca să te uiți la ea. Hai, poruncește să-ți dea caftanul și pornește deîndată la drum, că tot e dimineață și ai timp berechet.

PODKOLESIN: Acum? Păi, uite ce vreme închisă e. Dacă pornesc și deodată mă apucă ploaia?

FIOKLA: De, tot tu te alegi cu paguba. Că, vezi, ai început să încărunțești. În curînd, n-ai să mai fii bun pentru o treabă ca însurătoarea. Mare lucru că ești fucsionar de gradu' 7. Păi, facem noi rost de asemenea pretandanți, că nici nu o să ne mai uităm la tine!

PODKOLESIN: Ce tot îndrugi la prostii? Cum ți s-a năzărit deodată să spui că am părul cărunt? Unde e păr cărunt? *(Își pipăie părul.)*

FIOKLA: Cum să nu încărunțească părul, că de asta trăiește omul? Ia te uită! Nu poci să-i faci pe plac cu asta, nu poci să-i faci pe plac cu aia. Păi, am eu în vedere un căpitan, că nu-i ajungi nici pînă la degetu' ăl mic. Are un glas, curat trompetă, face serviciu la amilaritate.

PODKOLESIN: Minți. O să mă uit în oglindă, să văd de unde ai scos tu că am păr alb. Ei, Stepane! Adu-mi oglinda! Ba nu, așteaptă, o iau eu. Auzi, auzi! Dumnezeu să mă păzească, asta ar fi mai rău decît vărsatul! *(Intră în altă odaie.)*

SCENA IX

Fiokla, Kocikariov

KOCIKARIOV: *(intră în fugă în odaie)*. Podkolesin, ce e? *(O vede pe Fiokla.)* Dar tu, cum de ești aici? Ia ascultă... de ce dracu' m-ai însurat?

FIOKLA: Păi, ce rău e în asta? Ai îndeplinit legea.

KOCIKARIOV: Am îndeplinit legea. Mare lucru e o nevastă! Crezi că nu mă puteam lipsi de ea?

FIOKLA: Păi, tu singur mă zoreai întruna: însoară-mă și însoară-mă, mătușă.

KOCIKARIOV: Ah! Cîrtiță bătrînă ce ești! Da' pe aici ce cauți? Nu cumva și Podkolesin ar vrea...

FIOKLA: Ei și? L-a luminat dumnezeu.

KOCIKARIOV: Așa? Ce ticălos! Și mie nu mi-a spus nimic despre asta. Ia te uită! Pe ascunselea, mă rog dumitale, hai?

SCENA X

Aceiași. Podkolesin cu oglinda în mînă se privește cu atenție.

KOCIKARIOV: *(se apropie de el pe furiș pe la spate și-l sperie).* Puf!

PODKOLESIN: *(scoate un țipăt și scapă oglinda).* Nebunule! Ce-i asta? Te ții de prostii! M-ai speriat în așa hal, că mi-a sărit inima din loc.

KOCIKARIOV: Ei, nu-i nimic! Am glumit.

PODKOLESIN: Ce-ți trece prin cap! Glume-s astea? Nu pot nici acuma să-mi vin în fire de spaimă. Uite că am spart și oglinda. Și doar n-am căpătat-o pe degeaba. A fost cumpărată la magazinul englezesc!

KOCIKARIOV: Ei lasă, îți fac eu rost de alta.

PODKOLESIN: Da, îmi faci rost! Lasă că știu eu cîte parale fac oglinzile alea! Te arată mai bătrîn cu zece ani și cu mutra strîmbă.

KOCIKARIOV: Ia ascultă, eu ar trebui să fiu supărat pe tine. Mi-ascunzi mie, prietenul tău, tot. Ți-ai pus în gînd să te însori?

PODKOLESIN: Ei aș! Fleacuri! Nici nu mi-a trecut prin minte.

KOCIKARIOV: Uite mărturia aici, de față. *(Arată spre Fiokla.)* Uite-o aici, știe toată lumea ce vînează asta. Bine, nu-i nimic, nu-i nimic. Nu e nimic rău în asta. O treabă creștinească, de folos chiar patriei. Poftim, am să iau asupra mea toată osteneala. *(Arată spre Fiokla.)* Hai, spune, cum e, ce fel e și așa mai departe. Din neam nobil, funcționăresc, negustoresc, cine e și cum o cheamă?

FIOKLA: Agafia Tihonovna.

KOCIKARIOV: Agafia Tihonovna Brandahlîstova?[1])

FIOKLA: Da' de unde. Kuperdeaghina.[2])

KOCIKARIOV: Nu stă cumva pe Șestilavocinaia?[3])

FIOKLA: Da' de unde; mai curînd spre Peski, pe ulicioara Mîlnîi.

KOCIKARIOV: Aha, sigur, pe ulicioara Mîlnîi, casa de lemn, numaidecît după prăvălioară.

FIOKLA: Nicidecum după prăvălioară, după hala de bere.

---

[1]) De la cuvîntul *brandahlîst* — poșircă (în limba rusă). (N. trad.)
[2]) De la cuvîntul *kuper* — tîrțiță (în limba rusă). (N. trad.)
[3]) De la cuvîntul *șesti-lavok* — șase prăvălii (în limba rusă). (N. trad.)

KOCIKARIOV: Cum după hala... uite că nu mai știu!
FIOKLA: Uite cum: dacă o apuci pe ulicioară, vezi ghereta de vardist drept în fața ta; cum treci de gheretă, o iei la stînga și dai cu ochii, da, știi, uite așa, dai drept cu ochii de o casă de lemn în care locuiește croitoreasa care a trăit înainte cu secletaru general de la sinat. Tu să nu intri la croitoreasă, da' numaidecît după ea e o a doua casă, de piatră, aia e tocmai casa ei, în care, adică, stă Agafia Tihonovna, fata.
KOCIKARIOV: Bine, bine. Lasă pe mine, că le fac eu toate. Tu du-te, că nu mai e de tine aici.
FIOKLA: Cum așa? Adică vrei să rînduiești tu singur nunta?
KOCIKARIOV: Singur. Singur. Tu să nu te mai amesteci de-acum înainte.
FIOKLA: Vai, ce nerușinat! Păi, asta nu e treabă bărbătească! Tătucule, zău, lasă-te păgubaș!
KOCIKARIOV: Pleacă, pleacă. Nu te pricepi și nu te mai amesteca. Fiecare să-și cunoască lungul nasului! Șterge-o!
FIOKLA: Atîta știi: să iei oamenilor pîinea de la gură. Om fără dumnezeu! S-a amestecat într-un moft ca ăsta! Dacă aș fi știut, n-aș mai fi scos o vorbuliță. *(Pleacă furioasă.)*

SCENA XI

Podkolesin, Kocikariov

KOCIKARIOV: Ei, frate, treaba asta nu rabdă amînare. Haidem.
PODKOLESIN: Bine, dar eu încă nu m-am hotărît. Doar așa, m-am gîndit...
KOCIKARIOV: Fleacuri! Fleacuri! Numai să nu te rușinezi... am să te însor fără să simți cînd. Mergem chiar acum la fată și ai să vezi că s-a și făcut.
PODKOLESIN: Ia te uită! Să plecăm acum, pe loc!
KOCIKARIOV: Păi, sigur. Ce te împiedică? Vezi și tu, ce chilipir că nu ești însurat? Uită-te la odaia ta. Ce vezi aicea? Colo zace o cizmă murdară, dincolo ciubărul de spălat, pe masă, o movilă întreagă de tutun și tu însuți stai tolănit toată ziua într-o rînă, ca un talaghir.
PODKOLESIN: Adevărat, știu și eu că nu prea e ordine la mine.
KOCIKARIOV: Ei, cînd ai să ai o nevastă, n-o să te mai recunoști, nici pe tine, nici ce-i în jurul tău. O să ai aici o canapea, un cățeluș poate, un scatiu în colivie, un lucru de mînă... și

închipuiește-ți că te așezi pe canapea și, deodată, se așează lîngă tine o femeiușcă drăgălașă și cu mînuța ei te...

PODKOLESIN: Ah! Drace! Cînd te gîndești, zău, ce mai mînuțe au, în adevăr... ca laptele, frate, zău!

KOCIKARIOV: Ce știi tu? Ei, frate, parcă ele au numai mînuțe! Au, frate... Ce să mai vorbim, numai dracu' știe ce n-au!

PODKOLESIN: Să-ți spun drept, tare îmi place cînd se așează una frumușică lîngă mine!

KOCIKARIOV: Vezi că te trage ața? Acum trebuie numai să punem totul la cale. Tu să nu te îngrijești de nimic. Masa de nuntă și celelalte, le fac eu... Șampanie, să știi, frate, nu se poate, doamne ferește, mai puțin de o duzină, orice ai spune tu; Maderă, iar, trebuie neapărat o jumătate de duzină. Fata desigur că are o grămadă de mătuși și de cumetre, cu care nu-i de glumit. Da' vin de Rin, dracu' să-l ia, ce zici, nu-i așa? Iar masa, frate, mă gîndesc eu la un chelner de la curte: bestia asta o să-ți dea de mîncare, că n-o să te mai poți urni din loc, pe onoarea mea.

PODKOLESIN: Ascultă, văd că te-ai pornit cu atîta foc, de parcă mîine ar fi nunta.

KOCIKARIOV: De ce nu? De ce s-o amînăm? Doar și tu vrei.

PODKOLESIN: Eu? Nu, încă nu m-am hotărît deabinelea.

KOCIKARIOV: Ei, poftim! Adineauri ai spus că vrei.

PODKOLESIN: Am spus numai că n-ar fi rău.

KOCIKARIOV: Păi cum, știi că treaba era ca și făcută... Dar de ce? Nu-ți place viața de om însurat?

PODKOLESIN: Ba da... îmi place.

KOCIKARIOV: Atunci ce e? Ce te împiedică?

PODKOLESIN: Nu mă împiedică ceva, dar e așa, ciudat...

KOCIKARIOV: Ce e ciudat?

PODKOLESIN: Cum să nu fie ciudat? Am fost totdeauna neînsurat și acum, deodată, însurat!

KOCIKARIOV: Ei, ei... Nu ți-e rușine? Văd că trebuie să vorbesc serios cu tine. O să vorbesc sincer ca un tată cu fiu-su. Uită-te, uită-te bine la tine, uite, poftim, cum te uiți acum la mine. Ce ești tu acum? O buturugă. Doi bani nu faci. Pentru ce trăiești? Uită-te în oglindă, ce vezi acolo? Un chip tîmpit — și atît. Și acum, închipuiește-ți niște copilași lîngă tine, și nu așa doi sau trei, șase poate, și toți seamănă cu tine ca două picături de apă. Uite, acum ești singur, consilier de curte, expeditor sau șef pe undeva, dumnezeu te știe.

Dar atunci, închipuiește-ți niște șefuleți pe lîngă tine, mititei, afurisiți, și unul din ei, mai strengar, își întinde mînuța și te trage de favoriți și tu faci la el ca un cîine: ham! ham ham! Spune și tu, se poate ceva mai bun?

PODKOLESIN: Ce-i drept, n-ar fi rău, dar sînt prea zburdalnici: au să strice tot și au să împrăștie hîrtiile.

KOCIKARIOV: Lasă-i să zburde, că doar toți îți seamănă. Aici e aici.

PODKOLESIN: Al naibii lucru, zău că-i caraghios: un dolofan, un țînc și seamănă de pe acum cu tine.

KOCIKARIOV: Cum să n-aibă haz? Sigur că are haz. Va să zică mergem?

PODKOLESIN: Fie, mergem!

KOCIKARIOV: Ei, Stepane, dă-i boierului să se îmbrace, repede!

PODKOLESIN: *(se îmbracă în fața oglinzii).* Eu cred totuși că ar trebui să pun jiletca albă.

KOCIKARIOV: Mofturi. Totuna e.

PODKOLESIN: *(punîndu-și gulerul).* Afurisită spălătoreasă, a scrobit gulerele așa de prost, că nu stau defel. Să-i spui Stepane, că, dacă-i proastă și o să-mi calce mereu rufele așa, o să iau alta. Sigur că își pierde vremea cu ibovnicii în loc să calce.

KOCIKARIOV: Hai, frate, mai iute. Ce tîndălești așa!

PODKOLESIN: Acuș, acuș. *(Își pune fracul și se așază.)* Ascultă, Ilia Fomici, știi ce? Ia o trăsură și du-te singur.

KOCIKARIOV: Cum? Ai înnebunit? Să mă duc eu? Dar care dintre noi se însoară: tu sau eu?

PODKOLESIN: Zău că nu prea vreau. Lasă mai bine pe mîine.

KOCIKARIOV: N-ai nici un pic de minte? Nu ești tu un nătăntoc? Te-ai gătit cum trebuie și acuma, deodată, nu mai vrei. Spune-mi, te rog, dacă nu ești un porc, un ticălos?

PODKOLESIN: Ei, asta-i. De ce mă înjuri? Cu ce drept? Ce ți-am făcut?

KOCIKARIOV: Un tîmpit! Un tîmpit și jumătate, asta poate să ți-o spună oricine. Ești un prost. Pur și simplu prost, cu toate că ești... expeditor. Pentru ce mă străduiesc eu? Pentru folosul tău: să nu ți-o ia altul de sub nas! Ce burlac afurisit! Stă ca un talaghir! Spune-mi, te rog, cu ce semeni tu? Of, of, secătură, nerodule, aș spune o vorbă și mai și... dar nu se cuvine. Muiere! Mai rău decît o muiere!

PODKOLESIN: Şi tu eşti bun, n-am ce spune! *(Cu jumătate de glas.)* Eşti în toate minţile? Aici stă o slugă, un iobag, şi el înjură în faţa lui şi cu ce cuvinte încă! N-ai găsit alt loc?

KOCIKARIOV: Da, dar cum să nu te-njur, ia spune, te rog? Cine n-ar face asta? Cine s-ar putea opri să nu te înjure? S-a hotărît, ca un om cumsecade, să se însoare, a urmat calea înţelepciunii şi, deodată, aşa din senin, a luat-o razna, necioplitul!

PODKOLESIN: Ei, ajunge, merg, ce ţipi aşa de tare?

KOCIKARIOV: Merg! Ce ai de făcut altceva decît să mergi? *(Către Stepan).* Dă-i pălăria şi mantaua.

PODKOLESIN: *(la uşă).* Zău, ce om ciudat! Nu poţi să ai de-a face cu el. Te înjură deodată, aşa, pe degeaba. Habar n-are cum trebuie să se poarte.

KOCIKARIOV: Ei, acum am isprăvit, gata, nu te mai înjur.

(Ies amîndoi.)

Cortina

SCENA XII

O încăpere în casa Agafiei Tihonovna.

Agafia Tihonovna îşi dă în cărţi; mătuşa ei, Arina Panteleimonovna, se uită peste umărul ei.

AGAFIA TIHONOVNA: Mătuşică, iar îmi cade drum! Mă gîndeşte un crai de tobă, lacrimi, o scrisorică de dragoste şi aici, la stînga, unul de ghindă cu dragoste, dar o duşmancă îi stă în drum.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Cine crezi tu că ar fi de ghindă?

AGAFIA TIHONOVNA: Nu ştiu.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Ei, eu ştiu cine e.

AGAFIA TIHONOVNA: Ei, cine?

ARINA PANTELEIMONOVNA: E un negustor cumsecade, ăla care are o dugheană în rîndul prăvăliilor cu postavuri, Alexei Dmitrievici Starikov.

AGAFIA TIHONOVNA: Ba eu zic că nu e el, mă prind pe ce vrei că nu e el.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Nu mă contrazice, Agafia Tihonovna. Are părul castaniu. Alt crai de ghindă nici nu se există.

AGAFIA TIHONOVNA: Uite că nu! Aici, craiul de ghindă înseamnă un nobil. De la negustor pînă la craiul de ghindă, mai va!

ARINA PANTELEIMONOVNA: Of, Agafia Tihonovna! N-ai vorbi tu așa dacă răposatul taică-tu, Tihon Panteleimonovici, ar fi în viață. Cum da el cîteodată cu toată palma în masă și răcnea: „Scuip, zicea, pe ăla care se rușinează să fie negustor, și nu dau pe fie-mea, zicea, după un colonel. Lasă-i pe alții s-o facă. Și pe fiu-meu, zicea, nu-l dau la slujbă. Ce zicea, negustorul nu-l slujește pe țar la fel ca oricine altul?" Și, uite așa, cu toată palma da în masă. Și avea o mînă cît o lopată. O grozăvie! Să vorbim drept, el a făcut-o pastramă și pe maică-ta, că, altfel, răposata ar mai fi avut zile.

AGAFIA TIHONOVNA: Și să iau și eu un bărbat așa de rău! Nu mă duc pentru nimic în lume după negustor!

ARINA PANTELEIMONOVNA: Dar Alexei Dmitrievici nu-i așa.

AGAFIA TIHONOVNA: Nu vreau! Nu vreau! Are barbă; cînd o să mănînce, o să i se prelingă toate în barbă. Nu, nu vreau!

ARINA PANTELEIMONOVNA: Da' de unde să scoatem un nobel bun? Că doar ăștia nu se găsesc pe toate drumurile.

AGAFIA TIHONOVNA: O să ne facă rost Fiokla Ivanovna. A făgăduit că o să-l găsească ea pe cel mai bun.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Da' e o mincinoasă, inimioara mea!

SCENA XIII

Aceleași, Fiokla

FIOKLA: Asta nu, Arina Panteleimonovna, îți faci un păcat să bîrfești pe degeaba.

AGAFIA TIHONOVNA: A, Fiokla Ivanovna. Ei, ce e? Spune, povestește! S-a găsit?

FIOKLA: S-a găsit, s-a găsit. Lasă-mă întîi să-mi trag sufletu'. Uf! Ce de alergătură! Am colindat după comisiunea ta prin

toate casele, m-am istovit prin toate birăurile, menesterele, mi-a ieșit sufletu' prin corpurile de gardă, am umblat, maică! Era gata, gata să mănînc și bătaie. Zău, baba aia care l-a însurat pe Aferov, s-a năpustit iac-așa la mine: „tu, așa și pe dincolo, nu știi decît să iei oamenilor pîinea de la gură, să-ți vezi de mahalaua ta", zice. „Da' ce, i-am spus eu pe șleau, eu pentru domnișoara mea, să nu-ți fie cu supărare, sînt gata să fac orice ca s-o mulțumesc." Da, și ce pretandanți ți-am găsit! De cînd e lumea lume, așa soi n-a mai fost. Unii o să sosească aici chiar azi. Am trecut dinadins ca să te vestesc.

AGAFIA TIHONOVNA: Cum așa? Azi? Fiokla Ivanovna, suflețelule, mi-e frică.

FIOKLA: Să nu te sperii, măiculiță. De-ale vieții. O să vie, o să se uite și altceva nimic. Te uiți și tu la ei și, dacă nu-ți sînt pe plac, să se ducă.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Ei, cred că i-ai momit pe ăia buni.

AGAFIA TIHONOVNA: Și cîți sînt? Mulți?

FIOKLA: Sînt ca la șase persoane.

AGAFIA TIHONOVNA: *(scoate un țipăt)*. Ah!

FIOKLA: Ce, măiculiță, ce, te-ai pierdut cu firea? Mai bine să ai de unde alege: nu-ți vine unu' la socoteală, îți vine altu'.

AGAFIA TIHONOVNA: Sînt nobili?

FIOKLA: Toți, unu și unu. Asemenea nobili nici nu s-a mai văzut.

AGAFIA TIHONOVNA: Și cum sînt, cum?

FIOKLA: Toți sînt drăguți, și buni, și spilcuiți. Primul, Baltazar Baltazarovici Jevakin e așa de drăguț! A slujit la marină, ți se potrivește de minune. El zice că-i trebuie o nevastă durdulie, nu-i plac deloc uscățivele. Dar Ivan Pavlovici, cel care e în admenestrație, e așa de mîndru că nu-i ajungi cu prăjina la nas. E așa de falnic și de gras, și cînd a țipat o dată la mine: „Să nu-mi trăncănești mie fleacuri, că fata e așa și pe dincolo; pe scurt, cît are în mobile și imobile?" „Atîta și atîta, tătucule!" „Minți, javră!" Și i-a mai scăpat aici, măicuță, un cuvințel, că mi-e și rușine să ți-l spui. Și, în clipa aia, mi-am și dat seama: ei, ăsta trebuie să fie un domn cu greutate!

AGAFIA TIHONOVNA: Ei și mai cine?

FIOKLA: Mai e Nikanor Ivanovici Anucikin. Ăsta e așa de velicat, și buzele lui, măicuță, ca zmeura! Curată zmeură. Tare e drăguț! „Am nevoie, zice, ca fata să fie bine la înfă-

țișare, să fie educată și să știe să vorbească franțuzește." Da, e un om cu purtare fină, marfă nemțească, și e tot sobtil și are picioruşele îngustuțe și sobțirele!

AGAFIA TIHONOVNA: Nu. Ăștia, sobtilii, nu prea, mie... nu știu... nu văd nimic în ei.

FIOKLA: Dacă vrei ceva mai zdravăn, ia-l atunci pe Ivan Pavlovici. Nici nu se poate să alegi mai bine. Și dealtfel, n-am ce zice, boieru' e o dată boier: încă nițel și nu mai încape pe ușa asta, așa e de bine.

AGAFIA TIHONOVNA: Dar cîți ani are?

FIOKLA: A, e încă tînăr. Vreo 50 de ani, poate că nici nu are 50.

AGAFIA TIHONOVNA: Cum îl cheamă?

FIOKLA: Ivan Pavlovici Iaișnița.

AGAFIA TIHONOVNA: Așa e numele lui de familie?

FIOKLA: Numele de familie.

AGAFIA TIHONOVNA: Ah, doamne! Ce nume! Ascultă, Feklușa, cum vine asta, dacă mă mărit cu el, o să mă cheme deodată Agafia Tihonovna Iaișnița. Păi, nume e ăsta? Doamne ferește!

FIOKLA: Ei, măicuță, sînt în Rusia nume așa de afurisite, că-ți vine să scuipi și să te crucești cînd le auzi. Dar, dacă nu-ți place, ia-l pe Baltazar Baltazarovici Jevakin, e un mire bun.

AGAFIA TIHONOVNA: Ce fel de păr are?

FIOKLA: Păr bun.

AGAFIA TIHONOVNA: Dar nasul?

FIOKLA: Ei, și nasu' e bun. Toate e la locul lor. Și el, tot, e așa de bun! Numa', fără supărare: la el acasă, nu găsești decît trabucu'! Nu mai are nimic, nici un fel de mobilă.

AGAFIA TIHONOVNA: Și cine mai e?

FIOKLA: Akim Stepanovici Panteleiev, funcționar de gradu' al 8-lea, e un pic cam bîlbîit, da' în schimb, e așa de la locul lui...

ARINA PANTELEIMONOVNA: Ce tot dai zor cu funcționar și funcționar. Mai bine spune dacă-i place ori nu să bea! Aia e?

FIOKLA: Da, bea, nu te contrazic, bea. Ce să-i faci, e doar funcționar de gradu' al 8-lea; în schimb, e blînd și moale, ca de catifea.

AGAFIA TIHONOVNA: Ei, asta nu. Nu vreau ca bărbatul meu să fie bețiv.

FIOKLA: Cum vrei tu, măicuță. Nu-l vrei pe unu', i-al pe altu'; dealtminterea, ce-i dacă bea cîteodată ceva mai mult, că doar nu-i beat toată săptămîna! Se mai întîmplă și cîte o zi fără cherchelează.

AGAFIA TIHONOVNA: Ei, și cine mai e?

FIOKLA: Da, mai e unu', da' ăla e numai așa... Lasă-l în plata domnului! Ăștia sînt mai de nădejde.

AGAFIA TIHONOVNA: Dar cine e?

FIOKLA: Nici nu-mi vine să vorbesc despre el. E drept că-i funcționar de gradul al 7-lea și poartă și panglicuță la botonieră, dar se urnește greu, nu-i de momit afară din casă.

AGAFIA TIHONOVNA: Ei și cine mai e, că sînt numai cinci, și ai spus șase?

FIOKLA: Poate că ți-or fi prea puțini? Uite cum ai luat foc deodată și adineauri erai gata să te sperii.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Ce folos cu nobelii tăi, cît de șase ar fi ei, că, zău, un negustor face cît toți la un loc.

FIOKLA: Ba nu, Arina Panteleimonovna. Nobelu' e mai onorabil.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Ce să faci cu onoarea? Uite la Alexei Dmitrievici, are căciula de samur, numai să-l vezi cînd se plimbă cu sania!

FIOKLA: Și cînd se întîlnește față-n față cu el nobelu' cu epoleți, îi zice: „Hei, negustorașule, ia descurcă drumu'". Sau: „Ia arată, negustorașule, catifeaua cea mai bună." Și negustorul: „Poftim, domnișorule!" „Hei, mocofanule, scoateți căciula! " zice nobelul.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Și negustorul, dacă n-o să vrea, n-o să-i dea postav, și iacătă-l pe nobil gol goluț, n-are cu ce să se îmbrace nobilu'!

FIOKLA: Și nobelu' o să bage sabia în negustor.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Atunci negustoru' o să se ducă să se plîngă la poliție.

FIOKLA: Și nobelu' o să se ducă să se plîngă de negustor la sinator.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Și negustoru' la guvirnator.

FIOKLA: Da' nobelu'...

ARINA PANTELEIMONOVNA: Minți! Minți! Nobelu'! Guvirnatorul e mai presus decît sinatorul. Ce vă tot dați aere cu nobili? Și ei se ploconesc la nevoie. *(Se aude clopoțelul.)* Parcă sună cineva.

FIOKLA: Aoleu! Ei sînt!
ARINA PANTELEIMONOVNA: Care ei?
FIOKLA: Ei... careva dintre pretandanți.
AGAFIA TIHONOVNA: *(scoate un țipăt.)* Ah!
ARINA PANTELEIMONOVNA: Maică precistă, miluiește-ne pe noi, păcătoșii. Nu am rînduit deloc odaia. *(Ia tot ce găsește pe masă și începe să alerge prin odaie.)* Și fața de masă, fața care e pe masă, e neagră de murdară. Duniașka! Duniașka! *(Duniașka apare.)* Repede, o față de masă curată. *(Trage fața de masă și aleargă dintr-un colț într-altul al odăii.)*
AGAFIA TIHONOVNA: Vai, mătușică, ce să mă fac? Sînt aproape în cămașă!
ARINA PANTELEIMONOVNA: Vai, măiculiță, dă fuga și te îmbracă. *(Aleargă de colo pînă colo prin odaie. Duniașka aduce fața de masă. La ușă sună.)* Dă fuga și spune-le că nu-maidecît. *(Duniașka strigă de departe la ușă:„ Numaidecît")*
AGAFIA TIHONOVNA: Mătușică, da' rochia nu-i călcată.
ARINA PANTELEIMONOVNA: Ah, dumnezeule milostiv! Nu ne lăsa! Pune-ți alta.
FIOKLA: *(intră în fugă).* Ce, n-ați ieșitără? Agafia Tihonovna, măicuță, repede! *(Se aude soneria.)* Aoleu! Auzi că așteaptă!
ARINA PANTELEIMONOVNA: Duniașka, bagă-l în casă și roagă-l să aștepte.

Duniașka fuge în antreu și deschide ușa. Se aud voci: „Acasă?" „Acasă. Poftim înăuntru". *Toate se uită cu curiozitate prin gaura cheii*

AGAFIA TIHONOVNA: *(scoate un țipăt).* Ah! Ce gras e!
FIOKLA: Vine! Vine! *(Toate fug ca niște nebune.)*

SCENA XIV

Ivan Pavlovici Iaișnița și slujnicuța

DUNIAȘKA: Așteptați aici. *(Iese.)*
IAIȘNIȚA: Fie, de așteptat o să așteptăm, da' să nu mă zăbovească prea mult. Am plecat doar numai pentru o clipă din departament. Și dacă generalului i se năzare așa deodată: „Unde e administratorul?" „S-a dus la o vedere". Atunci o să-mi arate el mie vedere! Hai să mai cercetăm o dată inventarul: *(Citește.)* „O casă de piatră cu două caturi". *(Ridică ochii și cercetează încăperea.)* Este. *(Citește mai departe.)* „Două cor-

puri de casă, unul cu temelia de piatră și unul de lemn"... Ei, ăla de lemn e cam șubred. „O droșcă, o sanie pentru doi cai, cu sculpturi, la care merge covorul mare și unul mai mic". Poate or fi bune de aruncat la vechituri? Bătrîna totuși se jură că sînt de prima calitate. Bine, lasă să fie de prima calitate. „Două duzini de linguri de argint"... Bineînțeles, în casă e nevoie de linguri de argint. „Două șube de vulpi"... Hm! „Patru saltele mari de puf și două mici" *(Strînge buzele cu înțeles.)* „O jumătate de duzină de rochii de mătase și jumătate duzină de rochii de stambă." „Două capoate de noapte, două..." Articolul ăsta e un fleac! „Albituri, șervete..." Asta, lasă să fie cum vrea ea. Dealtfel, toate astea trebuie controlate pe loc. Acum îți făgăduiesc și căși și trăsuri, dar după ce te însori găsești numai saltele de puf și plăpumi de puf.

Se aude clopoțelul. Duniaşka fuge grăbită prin odaie să deschidă ușa. Se aud voci: „Acasă?" „Acasă!"

SCENA XV

Aceiași, Anucikin

DUNIAȘKA: Așteptați aici. Or să vină și dumnealor.

Iese. Anucikin îl salută pe Iaișnița

IAIȘNIȚA: Respectele mele.

ANUCIKIN: Nu cumva am onoarea să vorbesc cu tătucul fermecătoarei gazde?

IAIȘNIȚA: Defel. Nu cu tătucul. Eu n-am copii încă.

ANUCIKIN: Ah! Iertați! Iertați!

IAIȘNIȚA: *(aparte)*. Figsionomia acestui om mi-e camsuspectă. Nu cumva vine aici pentru același lucru ca și mine? *(Tare.)* Dumneavoastră aveți desigur vreo treabă cu gazda?

ANUCIKIN: Nu, de ce?... N-am nici o treabă; am trecut așa, de la plimbare.

IAIȘNIȚA: *(aparte)*. Minte, minte! De la plimbare! Vrea să se însoare, ticălosul!

Se aude clopoțelul. Duniaşka străbate odaia în fugă să deschidă ușa. În antreu se aud voci: „Acasă?" „Acasă".

SCENA XVI

Aceiași, Jevakin, întovărășit de slujnicuță

JEVAKIN: *(către fetiță)*. Perie-mă puțin, drăguță, te rog... Știi, m-am umplut de praf pe stradă. Uite acolo, te rog, ia scămuța aia. *(Se întoarce)* Așa, mulțumesc, drăguță. Ia uită-te, mai e ceva, parcă se cațără pe mine un păianjen. Ia te uită la poale, la spate, n-am nimic? Mulțumesc, drăguță. Uite, mi se pare că mai e ceva aici. *(își scutură mînecа fracului și se uită din cînd în cînd la Anucikin și la Ivan Pavlovici)*. Stofulița asta e doar englezească. Uite ce bine se poartă. Am cumpărat-o din 1795, cînd eram sublocotenent de marină și cînd escadra noastră a fost în Sicilia, și mi-am făcut un mundir din ea; în 1801, pe timpul lui Pavel Petrovici, cînd am fost făcut locotenent, stofa era nouă-nouță; în 1814, am făcut o expediție în jurul lumii și s-a ros puțin la cusături; în 1815, cînd am intrat în rezervă, am întors-o pe dos și uite că o port de zece ani și pînă azi e ca nouă. Mulțumesc, drăguțo! m-m-m... frumușico! *(O salută cu un gest, se apropie de oglindă, își zbîrlește ușor părul.)*

ANUCIKIN: Dacă îmi dați voie, aș vrea să știu cum e în Sicilia. Dumneavoastră ați binevoit să vorbiți despre Sicilia. E frumoasă această Sicilie?

JEVAKIN: Ah! E minunată! Am stat acolo treizeci și patru de zile. Priveliștea, să vă spun, e încîntătoare: colo munți, colo cîte un pomișor cu rodii, și peste tot niște italiencuțe ca niște bobocei de trandafirași, de-ți vine să le săruți.

ANUCIKIN: Și sînt bine crescute?

JEVAKIN: Minunat! Sînt crescute așa cum nu sînt la noi decît contesele. Se întîmplă să mergi pe stradă, ei, bineînțeles, locotenent rus, natural, aici epoleți *(arată la umeri)*, galoane de aur și vezi frumusețile astea brune, că fiecare are lîngă casă balconașe și acoperișuri așa ca dușumeaua asta, drepte de tot. Și se întîmplă să te uiți, de! și acolo stă cîte un boboc de trandafiraș!... Ei, natural, ca să nu te faci de rîs... *(Salută și dă din mînă.)* Și ea, doar atît! *(Face o mișcare cu mîna.)* Gătită, natural: ici tăftăluță, colo șnurulețe, fel de fel de cerceluși... Ei, într-un cuvînt, o bucățică dulce!

ANUCIKIN: Dacă-mi dați voie să vă mai fac o întrebare: pe ce limbă se vorbește în Sicilia?

JEVAKIN: O, natural, numai pe franțuzește.

ANUCIKIN: Şi absolut toate domnişoarele vorbesc franţuzeşte?

JEVAKIN: Absolut toate. Poate că nici n-o să credeţi ce-am să vă raportez: am stat treizeci şi patru de zile şi în tot timpul acesta n-am auzit de la ci o vorbă pe rusește.

ANUCIKIN: Nici o vorbă?

JEVAKIN: Nici o vorbă. Nu mai pomenesc de nobili şi de alţi seniori, adică fel de fel de ofiţeri de-ai lor, dar luaţi anume un simplu mujic de acolo, care cară pe umeri orice porcărie, şi încercaţi să-i spuneţi: „Dă-mi, frăţioare, pîinea!" şi nu înţelege. Zău, nu înţelege. Da' ia spune-i pe franţuzeşte: „Dateci del pane" sau: „Portate vino", o să înţeleagă, o să dea fuga şi o să-ţi aducă întocmai.

IVAN PAVLOVICI: Ei, cum văd eu, interesantă trebuie să fie Sicilia aia. Da' spune-mi, fiindcă vorbeai despre mujici. Ce e cu mujicul? Cum e? E aşa, la fel, leit, cum e mujicul rus, e lat în umeri şi ară pămîntu' sau nu?

JEVAKIN: Nu pot să vă spun, n-am observat dacă ară sau nu, dar în ce priveşte tutunul, să vă spun, nu numai că toţi trag tutun, dar îl bagă şi în gură. Transportul e şi el foarte ieftin. Acolo e apă aproape peste tot şi peste tot sînt gondole... şi, natural, în gondolă, stă o italiencuţă, ca un boboc de trandafiraş, gătită, un pieptăraş, o batistuţă... Erau o dată cu noi şi ofiţerii englezi. Oameni la fel cu ai noştri: marinari. La început, a fost foarte curios, nu ne înţelegeam unul pe altul. Apoi, cînd am făcut cunoştinţă mai bine, am început să ne înţelegem uşor. Se întîmpla aşa să arăţi la sticlă sau la pahar. El ştia imediat că asta înseamnă că vrei să bei. Pui aşa pumnul la gură şi faci numai din buze: Pfu! Pfu! şi el ştie că vrei să fumezi o lulea. În general, să vă spun, limba e destul de uşoară. Marinarii noştri, în vreo trei zile, au început să se înţeleagă de minune unul pe altul.

IAIŞNIŢA: După cum văd eu, e foarte interesantă viaţa în ţinuturi străine. Îmi face mare plăcere să mă întîlnesc cu un om umblat. Îmi daţi voie să aflu cu cine am onoarea?

JEVAKIN: Jevakin, locotenent în rezervă. Îmi daţi şi mie voie să întreb cu cine am fericirea să stau la discuţiune?

IAIŞNIŢA: Ivan Pavlovici Iaişniţa, funcţionar de administraţie.

JEVAKIN: *(care n-a auzit bine)*. Da, şi eu am luat o gustare. Mai am destul drum de făcut şi vremea e cam friguroasă. Am mîncat o scrumbioară cu pîine.

IAIȘNIȚA: Mi se pare că n-ați înțeles bine. Numele meu de familie e Iaișnița.

JEVAKIN: *(înclinîndu-se).* Ah, vă rog, să mă iertați, sînt cam tare de ureche, să spun drept, am crezut că ați spus că ați mîncat jumări.

IAIȘNIȚA: De, ce să fac? Am vrut să-l rog pe general să-mi dea voie să mă numesc Iaișnițîn, dar familia s-a împotrivit. Au spus că o să semene cu spîn!

JEVAKIN: Da, se întîmplă. La noi, toată escadra a treia avea nume de familie curioase. Toți ofițerii și marinarii se chemau Pomoikin[1]), Iarîșkin[2]), locotenentul Perepreiev[3]). Un sublocotenent, și chiar unul bun, se numea Dîrka[4]), și căpitanul spunea: „Hei, Dîrka, vino încoace!" Apoi și noi de cîte ori nu ne-am bătut joc de el: Ei, fir-ar al dracului de dîrcă! *(Se aude clopoțelul.)*

(Fiokla trece în fugă prin odaie ca să deschidă ușa).

IAIȘNIȚA: Ah, bună ziua, măicuță!

JEVAKIN: Bună ziua. Ce mai faci, sufletele?

ANUCIKIN: Bună ziua, maică Fiokla Ivanovna.

FIOKLA: *(fuge grăbită).* Mulțumesc, tătucilor, sănătoasă, sănătoasă. *(Deschide ușa.)*

În antreu se aud iar voci: „Acasă?" „Acasă." Apoi cîteva cuvinte șoptite care nu se aud, la care Fiokla răspunde înciudată: „Uită-te la el!"

SCENA XVII

Aceiași, Kocikariov, Podkolesin și Fiokla

KOCIKARIOV: *(către Podkolesin).* Ține minte: să nu-ți pierzi firea și altceva nimic. *(Se uită în jurul lui și salută cu oarecare mirare; aparte.)* Phi! O grămadă de lume! Ce înseamnă asta? N-or fi toți pretendenți. *(Îi dă un ghiont Fioklei și-i spune încet.)* De unde ai adunat atîți corbi deodată?

FIOKLA: *(în șoaptă).* Ce corbi vezi aici? Toți sînt oameni cinstiți.

---

1) De la cuvîntul *pomoi* — zoaie (în limba rusă). (N. trad.)
2) De la cuvîntul *iaruşka* — oiță (în limba rusă). (N. trad.)
3) De la cuvîntul *pret* — a putrezi (în limba rusă). (N. trad.)
4) *Dîrka* — gaură (în limba rusă). (N. trad.)

Căsătoria

Victor K. Savițki

KOCIKARIOV: Musafiri numeroși, la caftane zdrențăroși.
FIOKLA: Ia te uită! Rîde ciob de oală spartă! N-ai cu ce să te fălești: el gătit și pomădat, ciorba fără zarzavat.
KOCIKARIOV: Pesemne că ăi de care te-ai învîrtit tu au buzunarul spart în fund. *(Cu voce tare).* Dar ea ce face acum? Sigur că ușa asta dă în dormitorul ei. *(Se apropie de ușă.)*
FIOKLA: Nerușinatule! Ți s-a spus doar că se îmbracă.
KOCIKARIOV: Ia te uită ce nenorocire! Ei, și ce e? Numai să mă uit și atît. *(Se uită prin gaura cheii.)*
JEVAKIN: Îmi dați voie să fiu și eu curios?
IAIȘNIȚA: Îmi dați voie să arunc și eu o privire?
KOCIKARIOV: *(uitîndu-se mai departe).* Dar nu se vede nimic, domnilor. Nici nu poți să te dumirești ce anume licărește colo alb: femeie sau pernă?

(Totuși, toți înconjoară ușa și își fac loc să se uite.)

KOCIKARIOV: Ssst!... Vine cineva.

Toți sar înlături.

SCENA XVIII

Aceiași. Arina Panteleimonovna și Agafia Tihonovna. Toți salută.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Dar cu ce ocazie ați binevoit să ne onorați cu o vizită?
IAIȘNIȚA: Am aflat din ziare că doriți să luați în antrepriză furnizarea de cherestea și de lemne și deci, aflîndu-mă în funcțiune de administrator la un post de stat, am venit să aflu ce fel de cherestea este, în ce cantitate și la ce termen puteți să o furnizați.
ARINA PANTELEIMONOVNA: Nu luăm nici un fel de antrepriză, dar, cu toate astea, sîntem bucuroase de vizita dumneavoastră. Cum vă numiți, de familie?
IAIȘNIȚA: Funcționar de gradu' al 9-lea Ivan Pavlovici Iaișnița.
ARINA PANTELEIMONOVNA: Vă rog cu plecăciune să stați jos. *(Către Jevakin, privindu-l.)* Dar... dați-mi voie să aflu...
JEVAKIN: Eu, de asemenea, văd că ziarele anunță ceva. Mă gîndesc: Ia să merg și eu! Vremea părea frumoasă. Pe drum, peste tot, iarbă...
ARINA PANTELEIMONOVNA: Cum vă numiți, după familie?

JEVAKIN: Locotenent de marină în rezervă Baltazar Baltazarovici Jevakin al II-lea. Am mai avut noi încă un Jevakin, dar acela a trecut în rezervă înaintea mea; a fost rănit, maică, sub genunchi; l-a străpuns un glonț, dar așa de curios, că nu i-a atins chiar genunchiul, ci i-a pătruns în vînă, parcă l-a cusut cu acu', așa că, dacă se întîmpla să stai lîngă el, ți se părea întruna că vrea să-ți tragă un genunchi în spate.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Vă rog cu plecăciune să ședeți. *(Către Anucikin.)* Dar îmi dați voie să aflu cu care ocazie?

ANUCIKIN: Ca vecin. Găsindu-mă într-o vecinătate foarte apropiată...

ARINA PANTELEIMONOVNA: Dar nu binevoiți să locuiți în casa nevestei negustorului Tulubov de vizavi?

ANUCIKIN: Nu, deocamdată locuiesc încă în Peski, dar am totuși de gînd, cu timpul, să mă mut aici, în vecinătate, în partea asta a orașului.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Vă rog cu plecăciune să stați jos. (*Către Kocikariov.*) Dar îmi dați voie să aflu...

KOCIKARIOV: Se poate oare să nu mă recunoașteți (*Către Agafia Tihonovna.*) Și dumneavoastră de asemenea domnișoară?

AGAFIA TIHONOVNA: Pe cît se pare, nu v-am mai văzut.

KOCIKARIOV: Totuși, aduceți-vă aminte. Desigur că m-ați văzut undeva.

AGAFIA TIHONOVNA: Zău că nu știu. Poate că la Biriușkini?

KOCIKARIOV: Tocmai, la Biriușkini.

AGAFIA TIHONOVNA: A, dar nu știți, cu ea s-a întîmplat o istorie.

KOCIKARIOV: Cum de nu, s-a măritat.

AGAFIA TIHONOVNA: Nu, asta ar fi bine, dar și-a rupt piciorul.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Da, și l-a rupt tare. Se întorcea destul de tîrziu acasă cu droșca, și vizitiul era beat și a răsturnat-o din droșcă.

KOCIKARIOV: Da, da, mi-aduc aminte că a fost ceva: sau s-a măritat sau și-a rupt piciorul.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Dar cum vă numiți, după familie?

KOCIKARIOV: Păi, nu mă cunoașteți. Ilia Fomici Kocikariov, doar sîntem rubedenii. Soția mea vorbește întruna despre... Îmi dați voie... *(Îl ia pe Podkolesin de mînă și îl aduce cu el.)* Prietenul meu Podkolesin Ivan Kuzmici, funcționar de gra-

dul al 7-lea, face serviciu ca expeditor, toate lucrările le face singur și a perfecționat minunat serviciul.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Dar cum vă numiți, după familie?

KOCIKARIOV: Podkolesin. Ivan Kuzmici Podkolesin. Directorul e pus așa, numai pentru funcție, dar toate lucrările le face dumnealui, Ivan Kuzmici Podkolesin.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Așa, vă rog cu plecăciune să luați loc.

SCENA XIX

Aceiași și Starikov

STARIKOV: *(salută vioi și repede ca negustorii și își pune mîinile ușor în șolduri)*. Bună ziua, Arina Panteleimonovna. Niște flăcăi din hanu' Gostinîi ziceau că vindeți niscai lînă. Așa e, maică?

AGAFIA TIHONOVNA: *(întoarce capul cu dispreț, cu jumătate de voce, dar așa ca să audă el)*. Aici nu-i prăvălie de negustori.

STARIKOV: Na! Oi fi nimerit ca musca în lapte. Ați fi învîrtit afacerea și fără mine.

ARINA PANTELEIMONOVNA: Vă rog, vă rog, Alexei Dmitrievici, nu vindem noi lînă, dar de musafiri tot sîntem bucuroși. Vă rog cu plecăciune să luați loc.

Toată lumea se așază. Tăcere.

IAIȘNIȚA: Curioasă vreme e azi. De dimineață, parcă tot stătea să plouă și acum, uite, a și trecut.

AGAFIA TIHONOVNA: Da, chiar, ce vreme, e astăzi, nu seamănă a nimic. Cîteodată e senin, dar altă dată e ploios deabinelea. E o mare neplăcere.

JEVAKIN: Să vezi, în Sicilia, maică, am fost noi cu escadra pe primăvară, adică, dacă comparăm, vine cam în februarie al nostru; ei, și se întîmpla să ieși din casă: ziua însorită, apoi se pornea o ploiță și, cînd te uitai, ploua de adevărat.

IAIȘNIȚA: Cel mai neplăcut e cînd stai singur, pe un timp ca ăsta. Pentru un om însurat e cu totul altceva: nu e plicticos. Dar dacă ești singur, atunci e, pe drept cuvînt...

JEVAKIN: O, e moarte, nu alta, moarte adevărată...

ANUCIKIN: Da, se poate spune că...

KOCIKARIOV: Ce mai: chin adevărat! Ți se urăște cu viața. Să ferească dumnezeu să încerci asemenea situație.

IAIȘNIȚA: Dar dumneavoastră, domnișoară, dacă ar fi trebuit să vă decideți la alegerea obiectului, îmi dați voie să vă cunosc gustul. Iertați-mă că întreb așa, de-a dreptul. În ce funcție credeți că e mai potrivit să fie bărbatul?

JEVAKIN: Ați dori să aveți un soț care cunoaște furtunile maritime?

KOCIKARIOV: Nu, nu. Bătatul ăl mai bun, după părerea mea, e cel care conduce aproape singur departamentul întreg.

ANUCIKIN: De unde prejudecata asta? De ce vreți să arătați dispreț unui om care, cu toate că a slujit în infanterie, știe să prețuiască manierele societății înalte?

IAIȘNIȚA: Domnișoară, decideți dumneavoastră.

Agafia Tihonovna tace.

FIOKLA: Răspunde, măiculiță, zi-le ceva.

IAIȘNIȚA: Va să zică cum e maică?

KOCIKARIOV: Care e părerea dumneavostră... Agafia Tihonovna?

FIOKLA: *(încet Agafiei)*. Spune-le, spune-le: „mulțumesc, zi, mai mare plăcerea pentru mine". Nu-i bine să stai așa.

AGAFIA TIHONOVNA: *(încet)*. Mi-e rușine, zău că mi-e rușine. Eu plec, zău că plec. Mătușică, stai în locul meu.

FIOKLA: Vai, să nu faci rușinea asta, nu pleca. Te faci de rîs deabinelea. Ăștia or să creadă cine știe ce parascovenie.

AGAFIA TIHONOVNA: Nu, zău că plec. Plec! Plec! *(Fuge)*.

Fiokla și Arina Panteleimonovna pleacă în urma ei.

SCENA XX

Aceiași, afară de cele plecate.

IAIȘNIȚA: Asta-i bună! Au plecat toate. Ce înseamnă asta?

KOCIKARIOV: Sigur că s-a întîmplat ceva.

JEVAKIN: Poate că ceva cumva la tualetuțele damelor, să aranjeze poate ceva... să prindă o brasieruță.

Intră Fiokla. Toți se reped cu întrebări în întîmpinarea ei: „Ce e? Ce este?"

KOCIKARIOV: S-a întîmplat ceva?

FIOKLA: D-apoi cum să se întîmple? Zău că nu s-a întîmplat nimic.

KOCIKARIOV: Dar pentru ce a plecat?

FIOKLA: Păi, ați rușinat-o, d-aia a plecat. S-a rușinat de tot și n-a mai avut putere să stea locului. Vă roagă s-o iertați, da' să poftiți deseară la o ceașcă de ceai. *(Iese.)*

IAIȘNIȚA: *(aparte)*. Cunosc eu cestile astea de ceai. Uite de ce nu-mi place mie petitoria, că-ncep cu încurcăturile: azi nu se poate, da' veniți mîine, da' mai veniți și poimîine la o ceșcuță, că mai trebuie să ne gîndim. Și doar toată treaba e un fleac, nu-i nici o bătaie de cap. Fir-ar al dracului să fie, sînt om cu funcțiune, n-am timp.

KOCIKARIOV: *(lui Podkolesin)*. Nu-i urîtă gazda, hai?

PODKOLESIN: Nu-i, urîtă, nu.

JEVAKIN: Eh, dar știi că e bine găzduța!

KOCIKARIOV: *(aparte)*. Uite, al dracului. Tîmpitu' ăsta s-a amorezat. Te pomenești că o să ne stea în drum. *(Tare.)* Nu e bine defel, nu e bine defel.

IAIȘNIȚA: Are nasul cam mare.

JEVAKIN: Ei, nu, eu n-am observat nasu'. E... așa... ca un bobocel de trandafir.

ANUCIKIN: Și eu, de asemenea, sînt de părerea dumnealor. Nu e tocmai așa cum trebuie. Eu chiar cred că nu prea cunoaște purtarea din societatea înaltă. Da' oare o fi cunoscînd franțuzește?

JEVAKIN: Dar de ce, dați-mi voie să vă întreb, n-ați făcut încercarea să vorbiți pe franțuzește cu ea? Poate că o fi știind.

ANUCIKIN: Credeți că eu vorbesc pe franțuzește? Nu, n-am avut fericirea să am parte de asemenea educație. Tata a fost un păcătos, o brută. Nici nu i-a trecut prin cap să mă învețe franțuzește. Cînd eram copil, ar fi fost ușor să mă deprindă, era deajuns să mă bată bine cu nuiaua și aș fi știut, aș fi știut cu siguranță.

JEVAKIN: Păi, dacă tot nu știi, ce folos pentru dumneata dacă ea...

ANUCIKIN: A, nu! Nu! Femeia e cu totul altceva. Trebuie să știe neapărat, căci, fără de asta, nici una, nici alta... *(Arată prin gesturi.)* Nimic n-o să fie așa cum trebuie.

IAIȘNIȚA: *(aparte)*. Cît despre asta, să aibă grijă alții; eu mă duc să cercetez pe dinafară casa și celelalte corpuri de casă și, dacă or fi toate așa cum trebuie, atunci chiar deseară o să încerc să închei tîrgul. Pretendanții ăștia nu sînt pericu-

loși pentru mine. Prea sînt prăpădiți. Nu le plac de ăștia la fetele de măritat.

JEVAKIN: Să mă duc să trag o luleluță. Nu avem oare același drum? Îmi dați voie să vă întreb unde locuiți?

ANUCIKIN: În Peski, pe ulicioara Petrovski.

JEVAKIN: Da, o să fie un ocol, eu locuiesc pe insulă, în linia 18 dar în orice caz, totuși, vă conduc.

STARIKOV: Ce de ifose pe aici! Las' c-o să vezi, Agafia Tihonovna, că o să vă aduceți aminte o dată și despre noi. Domnilor, respecturile mele. *(Salută și pleacă.)*

SCENA XXI

Podkolesin și Kocikariov

PODKOLESIN: Ei, ce zici, mergem și noi?

KOCIKARIOV: Nu-i așa că e drăguță gazda?

PODKOLESIN: Deh! Spun drept că nu-mi place.

KOCIKARIOV: Ia te uită! Ce mai e și asta? Doar tu singur ai zis că e bine.

PODKOLESIN: Mă înțelegi, parcă nu-i așa cum trebuie: și nasu' îl are lung, și franțuzește nu știe!

KOCIKARIOV: Ia te uită, frate! La ce îți trebuie ție franțuzeasca?

PODKOLESIN: Ei, totuși, o fată de măritat trebuie să știe franțuzește.

KOCIKARIOV: De ce?

PODKOLESIN: Fiindcă... nu știu nici eu de ce, dar nimic n-o să fie la ea așa cum trebuie.

KOCIKARIOV: Poftim, acușica a zis-o un tîmpit și lui i-a și intrat în cap. E o frumusețe, nici mai mult, nici mai puțin: o frumusețe. Nu mai găsești nicăieri așa fată.

PODKOLESIN: Păi, și mie mi-a căzut cu tronc la început, dar pe urmă, cînd au început să spună că nasu' e lung, și nasu' și iar nasu', m-am uitat bine și eu, și văd, că adevărat, are nasu' lung.

KOCIKARIOV: Aoleu, ce nătăfleață! Păi ei au zis anume ca să nu-i mai tocești pragu'; nici eu n-am lăudat-o, așa se face. Asta, frate, e o fată și jumătate. Uită-te bine la ochii ei. Dracu' știe ce fel de ochi are: vorbesc, respiră. Da' nasu'! Nici nu pot spune ce nas are! E alb ca alabastru'. Și nici nu

se poate compara cu un alabastru oarecare. Să te uiți bine, tu singur.

PODKOLESIN: *(zîmbind)*. Uite, acum parcă iar văd că e bine.

KOCIKARIOV: Păi, se-nțelege că e bine. Ascultă, acușa, fiindcă au plecat toți, să mergem la ea, să ne deslușim și să încheiem treaba.

PODKOLESIN: Nu, asta n-o fac.

KOCIKARIOV: Da' de ce?

PODKOLESIN: Ei nu, asta ar fi obrăznicie! Sîntem mulți, las' s-aleagă ea singură.

KOCIKARIOV: Da 'ce-ți pasă de ei? Nu cumva ți-e frică de concurență? Vrei să le fac vînt de aici?

PODKOLESIN: Cum o să le faci vînt?

KOCIKARIOV: Asta-i treaba mea. Numai să-mi dai cuvîntu' tău că, pe urmă n-o să începi să dai înapoi.

PODKOLESIN: Păi de ce să nu-l dau? Poftim. Eu nu dau înapoi, eu vreau să mă însor.

KOCIKARIOV: Mîna!

PODKOLESIN: *(îi întinde mîna)*. Ia-o.

KOCIKARIOV: Atîta am vrut.

Pleacă amîndoi.

ACTUL AL DOILEA

O odaie în casa Agafiei Tihonovna

SCENA I

Agafia Tihonovna singură, apoi Kocikariov.

AGAFIA TIHONOVNA: Zău că mare greutate e alegerea asta. Să fi fost unu', doi, da' sînt patru... Alege dacă poţi! Nikanor Ivanovici nu-i urît cu toate că e cam uscăţiv. Ivan Kuzmici, de asemenea, nu-i nici el urît. Da', ca să vorbim drept, Ivan Pavlovici, cu toate că e gras, e şi el un bărbat foarte arătos. Poftim, ce-i de făcut? Baltazar Baltazarovici, iarăşi, e un bărbat cu merite. E aşa de greu să te hotărăşti, că nici nu se poate spune cît e de greu. Ah, dacă am lua buzele lui Nikanor Ivanovici şi le-am adăuga la nasu' lui Ivan Kuzmici şi să mai luăm ceva din aerele lui Baltazar Baltazarovici şi, poate, să adăugăm la asta şi corpolenţa lui Ivan Pavlovici, atunci m-aş hotărî pe loc. Da' aşa, poftim, stai şi te gîndeşti. A început, nici mai mult, nici mai puţin, să mă doară capu'. Cred că cel mai bine e să trag la sorţi. Să mă las în voia domnului! Care o ieşi, ăla mi-o fi bărbat. Să-i scriu pe toţi pe cîte o hîrtiuţă, să le împăturesc, şi fie ce-o fi! *(Se apropie de măsuţă, scoate din ea un foarfece şi o hîrtie, taie bileţele şi le împătureşte, continuînd să vorbească.)* Ce situaţie nenorocită are o fată îndeosebi cînd mai e şi amorezată. Nici un bărbat nu-şi poate închipui aşa ceva, ba nici măcar nu vrea să înţeleagă. Uite că sînt gata toate, să le pun în gentuţa mea, să închid

ochii şi fie ce-o fi. *(Pune bileţelele în gentuţă şi le amestecă cu mîna.)* Mor de frică! Ah! De-ar da dumnezeu să iasă Nikanor Ivanovici. Nu. De ce el? Mai bine Ivan Kuzmici. Da' de ce Ivan Kuzmici? Ce cusur au ceilalţi? Nu, nu vreau... Care o fi, să iasă şi aşa să rămînă. *(Scormoneşte cu mîna în gentuţă şi le scoate pe toate în loc de unu.)* Ah! Toţi! Au ieşit toţi! Ah, cum îmi bate inima! Nu, unu' singur, numai unu' singur! *(Pune bileţelele în punguţă şi le amestecă. În vremea asta, intră binişor Kocikariov şi se aşază în spatele ei.)* Ah! Dacă l-aş trage pe Baltazar... Da' ce spun eu? Am vrut să spun pe Nikanor Ivanovici... Nu, nu vreau, nu vreau. Pe ăla pe care mi-l urseşte soarta.

KOCIKARIOV: Ia-l pe Ivan Kuzmici, e cel mai bun din toţi.

AGAFIA TIHONOVNA: Ah! *(Scoate un ţipăt, îşi acoperă faţa cu amîndouă mîinile şi se teme să se uite înapoia ei.)*

KOCIKARIOV: De ce te-ai speriat? Nu te speria, eu sînt. Zău, ia-l pe Ivan Kuzmici.

AGAFIA TIHONOVNA: Ah! Mi-e ruşine! Ai tras cu urechea!

KOCIKARIOV: Nu-i nimic, nu-i nimic, eu sînt doar de-al casei, rubedenie. Faţă de mine, n-ai de ce să te ruşinezi. Hai, descoperă-ţi obrăjoru'!

AGAFIA TIHONOVNA: *(îşi descoperă faţa pe jumătate.)* Zău că mi-e ruşine!

KOCIKARIOV: Ei, hai, ia-l pe Ivan Kuzmici.

AGAFIA TIHONOVNA: Ah! *(Scoate un ţipăt şi îşi acoperă iar faţa cu mîinile.)*

KOCIKARIOV: Pe cinstea mea, e o minune de om, nu alta, şi-a perfecţionat serviciu'. E un om grozav!

AGAFIA TIHONOVNA: *(îşi descoperă faţa treptat).* Cum, da' ălalt? Da' Nikanor Ivanovici? Nu e şi el un om bun?

KOCIKARIOV: Ei lasă, că e un gunoi faţă de Ivan Kuzmici.

AGAFIA TIHONOVNA: Da' de ce?

KOCIKARIOV: Păi, e limpede de ce. Ivan Kuzmici e un om, e un om cum trebuie... Poţi să cauţi cu lumînarea şi nu găseşti altul ca el!

AGAFIA TIHONOVNA: Ei, dar Ivan Pavlovici?

KOCIKARIOV: Şi Ivan Pavlovici e un gunoi, toţi sînt nişte gunoaie

AGAFIA TIHONOVNA: Să fie chiar toţi aşa?

KOCIKARIOV: Da' gîndeşte-te puţin, compară-i: ăsta, oricum ar fi el, e Ivan Kuzmici, şi ceilalţi sînt ce vrei şi ce nu vrei: Ivan Pavlovici, Nikanor Ivanovici şi dracu' mai ştie ce.

AGAFIA TIHONOVNA: Ei, cum așa, sînt foarte... de treabă.
KOCIKARIOV: Ce de treabă! Niște bătăuși. Neam de scandalagii. Poftești să fii bătută chiar a doua zi după nuntă?
AGAFIA TIHONOVNA: Ah, doamne! Asta e cea mai mare nenorocire care se există!
KOCIKARIOV: Mai e vorbă! Nici nu se poate scorni ceva mai rău.
AGAFIA TIHONOVNA: Va să zică, după sfatul dumitale, e mai bine să-l iau pe Ivan Kuzmici?
KOCIKARIOV: Sigur că pe Ivan Kuzmici. *(Aparte.)* Mi se pare că treaba e gata să se urnească. Podkolesin așteaptă la cofetărie. Să mă duc iute după el.
AGAFIA TIHONOVNA: Și zici că pe Ivan Kuzmici?
KOCIKARIOV: Neapărat pe Ivan Kuzmici.
AGAFIA TIHONOVNA: Și oare pe ceilalți să-i refuz?
KOCIKARIOV: Sigur că să-i refuzi.
AGAFIA TIHONOVNA: Dar cum o să fac eu asta? Parcă e cam rușine.
KOCIKARIOV: De ce să fie rușine? Spune-le că ești încă prea tînără și nu vrei să te măriți.
AGAFIA TIHONOVNA: N-o să creadă și o să înceapă să întrebe cum și de ce.
KOCIKARIOV: Atunci, dacă vrei să le-o retezi, spune-le de-a dreptu': Ieșiți afară, dobitocilor!
AGAFIA TIHONOVNA: Cum se poate spune una ca asta?
KOCIKARIOV: Păi, să încerci. Te asigur că după asta o s-o zbughească toți.
AGAFIA TIHONOVNA: Atunci o să iasă cam un fel de ocară.
KOCIKARIOV: Tot n-ai să-i mai vezi, așa că e totuna.
AGAFIA TIHONOVNA: Oricum, parcă nu merge... Au să se supere.
KOCIKARIOV: Ei și ce nenorocire, dacă au să se supere? Dacă ar ieși ceva din asta, atunci ar fi altceva, da' așa? Cel mult, unu' dintre ei o să te scuipe între ochi, și atît.
AGAFIA TIHONOVNA: Ei, poftim, vezi?
KOCIKARIOV: Și ce nenorocire e asta? Alții au fost scuipați și de mai multe ori, zău! Eu cunosc pe unu', un bărbat strașnic, cu niște obraji ca doi bujori, care atît s-a învîrtit și atît l-a pisat pe șeful lui ca să-i mărească leafa că ăla n-a mai putut răbda și l-a scuipat drept în obraz, zău. „Na, zice, mărirea ta de leafă și lasă-mă în pace, satano!" Și totuși i-a mărit leafa. Ei și ce-i dacă te scuipă? Dacă batista ar fi departe, ar fi altceva, da' ea e aici, în buzunar, o iei și te ștergi. *(În*

antreu se aude clopoţelul.) Na, bate cineva, desigur că e unu' dintre ei. N-aş vrea să-l întîlnesc acum. N-ai cumva altă ieşire?

AGAFIA TIHONOVNA: Cum să nu, pe scara din dos. Da' zău că tremur toată!

KOCIKARIOV: Nu-i nimic. Ţin-te bine. La revedere. *(Aparte.)* Să mă duc cît mai iute după Podkolesin.

SCENA II

Agafia Tihonovna şi Iaişniţa

IAIŞNIŢA: Domnişoară, am venit dinadins ceva mai devreme, ca să vorbesc de unu' singur cu dumneata, pe-ndelete. Va să zică, domnişoară, cred că gradu' meu îl ştiţi: fac serviciu, sînt iubit de şefi, inferiorii mă respectă... îmi lipseşte un singur lucru: o tovarăşă de viaţă.

AGAFIA TIHONOVNA: Da.

IAIŞNIŢA: Acum am găsit tovarăşa de viaţă: tovarăşa eşti dumneata. Spune-mi de-a dreptu': da sau nu? *(Se uită la umărul ei; aparte.)* Nu e slăbănoagă ca nemţoaicele. Are ceva carne.

AGAFIA TIHONOVNA: Eu sînt încă prea tînără... nu sînt încă dispusă să mă mărit.

IAIŞNIŢA: Pentru dumnezeu, da' atunci de ce aleargă peţitoarea? Poate că vrei să spui altceva. Explică-te. *(Se aude clopoţelul.)* Să fiu al dracului, nici acum nu te lasă să-ţi vezi de treabă.

SCENA III

Aceiaşi, Jevakin

JEVAKIN: Scuzaţi, domnişoară, am venit poate prea devreme. *(Se întoarce şi-l vede pe Iaişniţa.)* Ah! a şi venit... Respectele mele, Ivan Pavlovici!

IAIŞNIŢA: *(aparte)*. Fir-ai tu să fii cu respectele tale cu tot. *(Tare.)* Ei cum a rămas, domnişoară? Spune numai un singur cuvînt: da sau nu? *(Se aude clopoţelul. Iaişniţa scuipă cu scîrbă.)* Iarăşi clopoţelul!

SCENA IV

Aceiași, Anucikin

ANUCIKIN: Domnișoară, poate că m-am prezentat mai devreme decît trebuie și decît impune datoria bunei cuviințe. *(Îi vede pe ceilalți, scoate o exclamație și salută.)* Respectele mele.

IAIȘNIȚA: *(aparte)*. Să-ți fie ție în nas respectele tale! Scaraoschi te-a adus, că mai bine ți se rupeau picioarele astea uscate! *(Tare)*. Atunci cum hotărîți, domnișoară? Eu sînt om cu funcție, n-am vreme multă: da sau nu?

AGAFIA TIHONOVNA: *(încurcată)*. Nu-i nevoie, nu-i nevoie... *(Aparte.)* Nici eu nu știu ce spun.

IAIȘNIȚA: Cum nu-i nevoie? Adică, în ce fel nu-i nevoie?

AGAFIA TIHONOVNA: Nimic. Nimic... eu nu mă... *(Își adună curajul.)* Ieșiți afară! *(Aparte, dînd din mîini.)* Ah, dumnezeule, ce-am spus!

IAIȘNIȚA: Cum, ieșiți afară? Ce înseamnă ieșiți afară? Dați-mi voie să aflu ce înțelegeți prin asta. *(Își pune mîinile în șolduri și se apropie amenințător de ea.)*

AGAFIA TIHONOVNA: *(îl privește și scoate un țipăt.)* Ah! O să mă cotonogească! O să mă cotonogească! *(Fuge.)*

Iaișnița stă cu gura căscată. La auzul țipetelor vine Arina Panteleimonovna, aruncă o privire asupra lui Iaișnița și țipă și ea. „A! O să ne cotonogească!" Fuge afară.

IAIȘNIȚA: Ce-o fi drăcia asta? Ia te uită ce daraveră!

La ușă, se aude clopoțelul și voci.

VOCEA LUI KOCIKARIOV: Hai, intră, intră. Ce, te-ai poticnit?

VOCEA LUI PODKOLESIN: Du-te tu 'nainte. Eu mă aranjez o clipă: mi s-a desfăcut supieu'.

VOCEA LUI KOCIKARIOV: Iar vrei s-o ștergi.

VOCEA LUI PODKOLESIN: N-o șterg. Zău că n-o șterg.

SCENA V

Aceiași, Kocikariov

KOCIKARIOV: Mare zor să-ți așezi supieu'!

IAIȘNIȚA: *(i se adresează)*. Spuneți, vă rog, fata asta de măritat e proastă?

KOCIKARIOV: Da' ce? S-a întîmplat ceva?
IAIȘNIȚA: Da. Niște lucruri ciudate. A ieșit în fugă și a început să țipe: „O să mă cotonogească! O să mă cotonogească!" Ce dracu' o fi și asta?
KOCIKARIOV: Ei da, se întîmplă și d-astea. E cam tîmpită.
IAIȘNIȚA: Spuneți, sînteți rubedenii?
KOCIKARIOV: Cum să nu, rubedenii.
IAIȘNIȚA: Da' ce fel de rubedenii, dacă îmi dați voie să aflu?
KOCIKARIOV: Zău că nu știu: așa, cumva, mătușa mamei e ceva cu tat-su sau tat-su e ceva cu mătușa mea. Astea le știe nevastă-mea, e treaba lor.
IAIȘNIȚA: Și a picnit-o demult prostia?
KOCIKARIOV: Da, de pe cînd era copilă.
IAIȘNIȚA: Sigur că era mai bine să fi fost deșteaptă, dar și așa, proastă, tot e bine. Numai dacă articolele suplimentare ar fi în ordine.
KOCIKARIOV: Păi, n-are nici un pic de zestre.
IAIȘNIȚA: Cum așa? Da' casa de piatră?
KOCIKARIOV: Aș, de unde, vorba vine că e de piatră, da' dacă ai știi cum e clădită: pereții sînt ridicați dintr-o singură cărămidă și înăuntru cu tot felul de porcării: gunoi, surcele, talaș.
IAIȘNIȚA: Ce spui?
KOCIKARIOV: D-apoi cum? Parcă nu știți cum se clădesc acum casele? Numai ca să le ipotecheze.
IAIȘNIȚA: Dar totuși casa nu-i ipotecată.
KOCIKARIOV: Cine v-a spus? Aia e, nu numai că-i ipotecată, da' nici procentele nu sînt plătite de doi ani. Are și la senat un frate care a pus și el ochii pe casă. E un coțcar cum nu s-a mai văzut pe lumea asta, a smuls, nelegiuitu', și ultima țoală după maică-sa.
IAIȘNIȚA: Atunci, cum petitoarea aia bătrînă... Ah! parșivenia, monstru cu chip de om!... *(Aparte.)* Da' poate că și ăsta minte. Am s-o iau pe bătrînă la un interogatoriu aspru și dacă e adevărat... ehei! o s-o fac eu să joace ca ursu'!
ANUCIKIN: Îmi dați voie să vă deranjez și eu de asemenea cu o întrebare! Eu, spun drept, nu cunosc limba franceză, așa că este extrem de greu să judec dacă o femeie știe sau nu franceza. Oare gazda știe?
KOCIKARIOV: Nu știe o boabă.
ANUCIKIN: Ce spui?

KOCIKARIOV: Ei, asta-i! Știu foarte bine. A învățat la pension împreună cu nevastă-mea. Era o leneșă cunoscută, stătea totdeauna cu tichia de proastă pe cap. Păi, profesoru' de franceză o bătea cu bățu'!

ANUCIKIN: Inchipuiți-vă că, din prima dată cînd am văzut-o, am avut așa, ca o presimțire că nu știe franțuzește.

IAIȘNIȚA: Dracu' s-o ia de franțuzească! Ei, dar petitoarea asta blestemată... Ah, scîrnăvie ce ești, vrăjitoare! Dacă ați ști cu ce cuvinte a zugrăvit-o, ca un pictor, ca un pictor adevărat: o casă, alte corpuri de casă, zice, pe temelie, linguri de argint, sanie, poftim numai să te așezi și să te plimbi! Ce mai, nici în romane nu înemerești așa ceva. Ah, jigodie bătrînă, să-mi cazi numai tu mie în mînă...

SCENA VI

Aceiași, Fiokla. Toți cînd o văd se reped cu următoarele cuvinte

IAIȘNIȚA: Aha, uite-o! Hai, vino încoace păcătoasă bătrînă, vino încoace!

ANUCIKIN: Va să zică, m-ai păcălit, Fiokla Ivanovna?

KOCIKARIOV: Hai, Varvară, du-te la ocară!

FIOKLA: Nu pricep o iotă. M-ați asurzitără deabinelea.

IAIȘNIȚA: Casa e clădită dintr-o singură cărămidă, jigodie bătrînă, și tu m-ai mințit că are mezanine și dracu' mai știe ce.

FIOKLA: Păi, ce știu eu, ce, eu am clădit-o? Poate că așa trebuie să fie dintr-o singură cărămidă și d-aia a făcut-o așa.

IAIȘNIȚA: Ba mai e și ipotecată! Să te ia dracu', vrăjitoare afurisită ce ești! *(Dă din picior.)*

FIOKLA: Ia te uită la el! Mă mai și ceartă! Altu' mi-ar mulțumi pentru plăcerea că m-am ostenit pentru el.

ANUCIKIN: Da, Fiokla Ivanovna, și mie mi-ai spus că știe franțuzește.

FIOKLA: Știe, drăguțule, știe de toate, și pe nemțește, și pe toate felurile, pe ce fel vrei tu, le știe toate.

ANUCIKIN: Ba nu. Mi se pare că vorbește numai pe rusește.

FIOKLA: Păi ce, asta e rău? Pe rusește e mai pe înțelese, de asta vorbește rusește. Păi, dacă ar ști pe musulmană, ar fi mai rău pentru tine, că n-ai mai înțelege tu nimic. Ce ai tu de zis despre vorba rusească, că doar toți sfinții vorbeau rusește.

IAIȘNIȚA: Apropie-te, afurisito, apropie-te de mine!

FIOKLA: *(merge de-andaratelea către ușă)*. Uite că nu mă apropii. Te cunosc eu. Ești un om sucit; o să mă croiești pe degeaba.

IAIȘNIȚA: Stai, puicuțo, că n-o să scapi tu așa. O să te duc la poliție și o să-ți arăt eu ție să mai tragi pe sfoară oamenii cinstiți. O să vezi tu! Și să-i spui fetei că e o ticăloasă, auzi? Să-i spui, că dracu' te ia! *(Iese.)*

FIOKLA: Ia te uită cine-mi mai fu și ăsta! Ce s-a mai zborșit! Dacă e gras, crede că nu mai e nimeni ca el. Ei, ți-o spun că tu ești un ticălos, na!

ANUCIKIN: Spui cinstit, stimabilo, nu mi-a trecut prin cap că o să mă înșeli în așa hal. Dacă aș fi știut că fata are asemenea educație, n-aș... nici n-aș fi pus piciorul aici. Asta e. *(Iese.)*

FIOKLA: Au căpiat sau au tras la măsea mai mult decît trebuie. Ia te uită ce mai mofturoși! I-a înnebunit tîmpita de învățătură.

SCENA VII

Fiokla, Kocikariov, Jevakin. Kocikariov rîde cu hohote, uitîndu-se la Fiokla și arătînd-o cu degetul

FIOKLA: *(mînioasă)*. Ce te spargi așa de rîs?

Kocikariov continuă să rîdă cu hohote

Ia te uită cum l-a apucat!

KOCIKARIOV: Halal peținoare! Halal peținoare! E meșteră în căsătorii, știe cum să învîrtească treaba. *(Rîde cu hohote mereu.)*

FIOKLA: Ia te uită cum se tăvălește de rîs! Pesemne că răposata s-a țicnit în ceasu' în care te-a făcut. *(Pleacă înciudată.)*

SCENA VIII

Kocikariov, Jevakin

KOCIKARIOV: *(rîde mereu cu hohote)*. Uf! nu mai pot! Zău că nu mai pot. Nu mă mai țin băierile. Simt că o să crăp de rîs.

Jevakin începe și el să rîdă uitîndu-se la el

(cade pe un scaun de oboseală). Of! Zău că nu mai pot. Simt că dacă mai încep iar să rîd, o să crăp.

JEVAKIN: Îmi place că aveți un caracter hazliu. La noi, la escadra căpitanului Boldîrev, era un aspirant de marină, Petuhov Anton Ivanovici. Și el de asemenea avea un caracter hazliu. Se întîmpla așa, să-i arăți un deget, nimic mai mult, și deodată se pornea pe rîs și rîdea pînă seară, zău așa. Dacă te uitai la el, se întîmpla să te apuce și pe tine rîsul. Te uitai și rîdeai și tu ca el.

KOCIKARIOV: *(respirînd adînc)*. Of, doamne, miluiește-ne pre noi, păcătoșii! Uite ce i-a trăsnit prin cap dobitoacei! Să facă ea căsătorii! Parcă poate ea să căsătorească oamenii? Uite, eu, da, îi însor, îi însor pe loc!

JEVAKIN: Adică, fără glumă, poți să însori?

KOCIKARIOV: Cum de nu! Pe oricine cu oricine.

JEVAKIN: Dacă-i așa, să mă însori cu gazda de aici.

KOCIKARIOV: Pe dumneata? Da' de ce să te căsătorești?

JEVAKIN: Cum de ce? Dă-mi voie să observ că asta este o întrebare puțin cam ciudată. Păi, toată lumea știe de ce.

KOCIKARIOV: Ați auzit doar că zestre, ioc!

JEVAKIN: Eh, de unde nu-i, nici dumnezeu nu cere. Sigur că-i rău, da' fata e drăguță, cu purtările ei, poți trăi și fără zestre. O odăiță nu prea mare *(o măsoară aproximativ cu mîinile)*, o săliță, un părăvănaș nu prea mare sau ceva așa, niște despărțiturele...

KOCIKARIOV: Da' ce ți-o fi plăcut așa la ea?

JEVAKIN: Să-ți spun drept, mi-a plăcut ea fiindcă e o femeie durdulie. Sînt mare amator de femei durdulii.

KOCIKARIOV: *(îi aruncă din cînd în cînd o privire piezișă. Aparte.)* Da, ăsta nu prea are cu ce să facă pe craiu', că parcă e o pungă de tutun golită. *(Tare.)* Dumneata nu trebuie să te căsătorești deloc.

JEVAKIN: Cum așa?

KOCIKARIOV: Uite așa. Cu fasonul dumitale, fie vorba între noi, cu picioru' ăsta de cocoș...

JEVAKIN: De cocoș?

KOCIKARIOV: Păi, sigur. Ce înfățișare e asta?

JEVAKIN: Da' cum adică, picior de cocoș?

KOCIKARIOV: Nici mai mult, nici mai puțin, de cocoș.

JEVAKIN: Mi se pare că te legi de personalitatea mea?

KOCIKARIOV: Ți-o spun, pentru că știu că ești un om de înțeles; altuia, nu i-aș fi spus-o. Poftim, o să te însor, dar cu alta.

JEVAKIN: Te-aș ruga să nu mă însori cu alta. Fii așa de bun, să fie cu asta.

KOCIKARIOV: Poftim, o să te însor, da' cu o condiție: să nu te amesteci defel și nici măcar să nu te arăți în fața logodnicei. O să fac eu tot fără dumneata.

JEVAKIN: Cum adică, tot, fără mine? Ar trebui totuși să mă arăt în fața ei.

KOCIKARIOV: Nu-i nevoie defel. Du-te acasă și așteaptă. În seara asta, o să se facă tot.

JEVAKIN: *(frecîndu-și mîinile).* Uite, asta ar fi grozav. Dar poate e nevoie de certificat, de foaie matricolă, că de, poate că logodnica o să fie curioasă. Dau fuga numaidecît după ele.

KOCIKARIOV: Nu-i nevoie de nimic, numai du-te acasă. O să-ți dau eu de știre chiar azi. *(Îl împinge afară.)* Ei, fir-ar al dracului, vezi să nu! Dar ce-o fi? Podkolesin nu mai vine. Ce curios! Se poate să-și așeze pînă acum supieul? Să dau o fugă după el?

SCENA IX

Kocikariov. Agafia Tihonovna

AGAFIA TIHONOVNA: *(uitîndu-se jur împrejur.)* Cum, au plecat? Nu mai e nimeni?

KOCIKARIOV: Au plecat. Au plecat. Nimeni!

AGAFIA TIHONOVNA: Ah, dacă ați ști! Am tremurat toată! Niciodată nu mi s-a mai întîmplat așa ceva! Vai! Da' ce groaznic e Iaișnița ăsta. Sigur că o să fie un tiran cu nevastă-sa. Uite, mi se pare întruna că, acum-acum vine înapoi.

KOCIKARIOV: Nu mai vine ăsta înapoi pentru nimic în lume. Îmi pun capul că nici unu' din ăștia doi n-o să-și mai arate nasu' pe aici.

AGAFIA TIHONOVNA: Da' al treilea?

KOCIKARIOV: Care al treilea?

JEVAKIN: *(bagă capul pe ușă).* Mor să știu cum o să se exprime despre mine cu guriță aia... bobocel de trandafir!

AGAFIA TIHONOVNA: Dar Baltazar Baltazarovici?

JEVAKIN: *(își freacă mîinile)* E, aia e, aia e!

KOCIKARIOV: Ptiu, ce pacoste! Nu știam despre cine vorbești: d-apoi pe ăsta dracu' îl mai știe cine e, un tîmpit și jumătate.

JEVAKIN: Ce înseamnă asta? Spun drept că așa ceva nu înțeleg.

AGAFIA TIHONOVNA: Totuși părea la vedere un om foarte bun.
KOCIKARIOV: Un beţiv!
JEVAKIN: Zău că nu înţeleg.
AGAFIA TIHONOVNA: Se poate să mai fie și beţiv?
KOCIKARIOV: Vai de mine, un ticălos renumit.
JEVAKIN: *(tare.)* Nu, daţi-mi voie, nu v-am rugat defel să spuneţi așa ceva. Ca să spuneţi o vorbă bună în favorul meu, ca să mă lăudaţi, asta-i altă treabă. Da' așa, cu asemenea cuvinte, așa poate că binevoiţi să vorbiţi despre altu', cît despre mine vă rog să mă iertaţi. Respectele mele!
KOCIKARIOV: *(aparte).* De unde-a răsărit și ăsta? *(Încet Agafiei Tihonovna.)* Ia uită-te că nici nu se ţine pe picioare. Poftim, uite așa o duce întruna. Dă-l afară, și să-i vină numele. *(Aparte.)* Și Podkolesin tot nu s-arată. Ce ticălos! O să-mi vărs tot focu' pe el. *(Iese.)*

SCENA X

Agafia Tihonovna, Jevakin

JEVAKIN: *(aparte).* A făgăduit c-o să mă laude; în loc de asta, m-a înjurat. Ce om ciudat! *(Tare.)* Domnișoară, să nu crezi...
AGAFIA TIHONOVNA: Iartă-mă, nu mă simt bine... mă doare capu'! *(Vrea să iasă).*
JEVAKIN: Poate că nu vă place ceva la mine. *(Arată la cap.)* Nu vă uitaţi că am aicișa o chelie mică. Asta nu-i nimic. E din cauza frigurilor. O să-mi crească păru' în curînd.
AGAFIA TIHONOVNA: Mi-e totuna ori ce-aţi avea acolișa.
JEVAKIN: Eu am, domnișoară... dacă o să pun fracu' negru, atunci am să fiu mai alb la faţă.
AGAFIA TIHONOVNA: Cu atît mai bine pentru dumneata. Adio! *(Iese.)*

SCENA XI

Jevakin, singur, vorbește în urma ei.

JEVAKIN: Domnișoară, daţi-mi voie, spuneţi-mi cauza de ce? Pentru ce? Am oare vreun defect esenţial?... A plecat! Ce caz curios! Poftim, cred că mi se întîmplă așa ceva pentru a șaptesprezecea oară și aproape în același fel. La început,

parcă toate merg bine și, cînd să ajungă treaba la deznodămînt, m-au și refuzat! *(Umblă prin odaie îngîndurat.)* Da, mi se pare că asta e a șaptesprezecea partidă; și, totuși, ce-o fi dorind ea? Ce ar vrea ea, de exemplu? Așa?... Și pentru ce? *(Gîndindu-se.)* E o enigmă, o enigmă grozavă! Înțeleg, dacă mi-ar lipsi ceva. *(Se cercetează.)* Dar mi se pare că nu se poate spune asta, că, slavă domnului, natura nu m-a oropsit. E de neînțeles! Ce-ar fi să mă duc acasă și să cotrobăiesc în cufăraș! Am avut acolo niște poezioare, la care nici una nu poate să reziste... Zău că creieru' nici nu poate să dovedească. La început, se arăta că am noroc... Se vede că trebuie să mă las păgubaș. Da' păcat, zău că e păcat! *(Iese.)*

SCENA XII

Podkolesin, Kocikariov. Intră amîndoi și se uită înapoi

KOCIKARIOV: Nu ne-a zărit. Ai văzut cu ce mutră păguboasă a ieșit?

PODKOLESIN: Se poate oare să-l fi refuzat și pe el ca pe ceilalți?

KOCIKARIOV: Verde în față.

PODKOLESIN: *(cu un zîmbet de înfumurare.)* Vai, da' trebuie să fie mai mare rușinea să te refuze!

KOCIKARIOV: Cum să nu!

PODKOLESIN: Mie tot nu-mi vine a crede că ea a spus pe față că mă preferă tuturor.

KOCIKARIOV: Ce să te prefere! E nebună deabinelea după tine. Ce dragoste! Cu ce nume te-a dezmierdat! Ce patimă! Clocotește, ce mai tura-vura!

PODKOLESIN: *(zîmbește îngîmfat.)* Adevărat, cînd vrea femeia, ce mai cuvinte nu știe să-ți înșire! N-ai fi în stare toată viața ta să le găsești: mutrișoară, gîndăcelule, negriciosule!

KOCIKARIOV: Ei, cuvintele astea nu-s nimic. Să vezi după ce o să te însori ce cuvinte o să mai curgă în primele două luni. Știi, frate, să te topești, nu alta!

PODKOLESIN: *(zîmbește superior).* Oare?

KOCIKARIOV: Acum poartă-te ca un om cinstit. Ascultă-mă, mergi drept la țintă. Declară-te, deschide-ți inima pe loc și pretinde-i mîna.

PODKOLESIN: Cum, pe loc? Ce spui?

KOCIKARIOV: Pe loc, fără ocol... Uite-o și pe ea în persoană...

SCENA XIII

Aceiaşi, Agafia Tihonovna

KOCIKARIOV: Domnişoară, ţi-am adus muritoru' pe care îl vezi aici. Niciodată nu s-a mai văzut un asemenea îndrăgostit, zău, să mă ferească dumnezeu, că n-o doresc nici duşmanilor.

PODKOLESIN: *(îi face încet semn cu cotul)*. Mai domol, frate, prea te întreci.

KOCIKARIOV: Nu-i nimic, nu-i nimic. *(Încet către Agafia.)* Fii mai îndrăzneaţă, că el e foarte sfios, încearcă să fii mai dezgheţată. Joacă aşa nitel din sprîncene sau lasă ochii în jos, aşa, deodată: să-i iei piuitul afurisitului sau dezgoleşte-ţi aşa un umăr, ca să rămîie cu ochii căscaţi, nemernicu'! Păcat că n-ai pus o rochie cu mîneci scurte, da' lasă că şi asta e bună. *(Tare.)* Ei, eu vă las în societate' plăcută! Să trec numai o clipă prin sufragerie, trebuie să dau ordin şi la bucătărie, că vine acuşica chelnăru', la care s-a comandat supeul, poate că s-au adus şi vinurile... La revedere! *(Către Podkolesin.)* Fii mai îndrăzneţ! Fii mai îndrăzneţ! *(Iese.)*

SCENA XIV

Podkolesin şi Agafia Tihonovna

AGAFIA TIHONOVNA: Vă rog să staţi jos.

Se aşază şi tac.

PODKOLESIN: Domnişoară, vă place să vă plimbaţi?

AGAFIA TIHONOVNA: Cum să mă plimb?

PODKOLESIN: Vara. La ţară. E foarte plăcut să te plimbi vara cu barca.

AGAFIA TIHONOVNA: Da, cîteodată facem cîte o plimbare cu cunoştinţele.

PODKOLESIN: Cum o să fie la vară... nu se ştie.

AGAFIA TIHONOVNA: Da' e de dorit să fie frumoasă.

Tac amîndoi.

PODKOLESIN: Domnişoară, ce floare vă place mai mult?

AGAFIA TIHONOVNA: Care miroase mai tare: garoafa.

PODKOLESIN: La coniţe le stă bine cu flori.
AGAFIA TIHONOVNA: Da, e o ocupaţie plăcută.

Pauză.

La ce biserică aţi fost duminica trecută?
PODKOLESIN: La biserica Voznesenskaia, şi acum o săptămînă am fost la catedrala Kazanski. Dealtminteri, e totuna în orice biserică te închini. Numai că podoabele sînt mai frumoase.

Tac. Podkolesin bate toba cu degetele în masă

În curînd are să fie o serbare la Ekaterinhof.
AGAFIA TIHONOVNA: Mi se pare că peste o lună.
PODKOLESIN: Nu mai e nici o lună pînă atunci.
AGAFIA TIHONOVNA: Pesemne că o să fie o serbare veselă.
PODKOLESIN: Azi sîntem în 8. *(Numără pe degete.)* Nouă, zece, unşpe... peste douăzeci şi două de zile.
AGAFIA TIHONOVNA: Ca să vezi cît de curînd!
PODKOLESIN: Eu nici nu mai pun la socoteală ziua de azi.

Pauză

Ce viteaz este poporul rus!
AGAFIA TIHONOVNA: Cum?
PODKOLESIN: Dar lucrătorii! Stătea chiar în vîrf... Am trecut pe lîngă o bina şi zidaru' tencuia şi nu-i era frică de nimic.
AGAFIA TIHONOVNA: Da? În ce loc?
PODKOLESIN: Chiar pe drumu' pe care mă duc eu în fiecare zi la serviciu. Că doar în fiecare dimineaţă mă duc la serviciu.

Pauză. Podkolesin bate iar toba cu degetele în masă. În sfîrşit, îşi ia pălăria şi salută

AGAFIA TIHONOVNA: Vreţi să şi plecaţi?
PODKOLESIN: Da. Scuzaţi! Poate că v-am plictisit.
AGAFIA TIHONOVNA: Cum se poate una ca asta? Din contra, eu chiar trebuie să vă mulţumesc: pentru că am petrecut aşa de bine.
PODKOLESIN: *(zîmbeşte)*. Zău că mi se pare că v-am plictisit.
AGAFIA TIHONOVNA: Zău că nu.

PODKOLESIN: Ei, dacă nu, atunci îmi daţi voie şi altă dată, într-o seară, cîndva...

AGAFIA TIHONOVNA: Cu plăcere.

Se salută reciproc. Podkolesin pleacă

SCENA XV

Agafia Tihonovna singură

AGAFIA TIHONOVNA: Ah! Ce om meritos! Abia acum l-am cunoscut bine! Zău că nu se poate să nu-l iubeşti, e şi cuviincios, şi cu scaun la cap. Da, prietenul lui spunea drept adineauri; păcat numai că a plecat aşa de iute, tare aş fi vrut să-l mai ascult. Cît e de plăcut să stai de vorbă cu el! Şi, ce-i mai bine, e că nu trăncăneşte pe degeaba. Aş fi vrut şi eu să-i spun două cuvinţele, da' să spun drept, m-am pierdut cu firea... îmi bătea inima atît de tare. Ce om minunat! Mă duc să-i povestesc mătuşichii! *(Iese.)*

SCENA XVI

Podkolesin, Kocikariov.

KOCIKARIOV: Da' pentru ce te duci acasă? Ce prostie! De ce acasă?

PODKOLESIN: Da' pentru ce să rămîn aici? Că doar i-am spus tot ce trebuie.

KOCIKARIOV: Va să zică, ţi-ai deschis inima?

PODKOLESIN: Păi, să vezi, că tocmai inima nu mi-am deschis-o.

KOCIKARIOV: Asta-i bună! De ce nu ţi-ai deschis inima?

PODKOLESIN: Cum ăi fi vrînd şi tu să-i spun aşa, netam-nesam, fără să fi vorbit înainte de nimic, şi deodată tronc: duducă, hai să mă însor cu dumneata!

KOCIKARIOV: Da' despre ce aţi vorbit? Ce prostii aţi îndrugat o jumătate întreagă de ceas?

PODKOLESIN: Ei, am vorbit şi noi despre toate. Să-ţi spun drept, eu sînt foarte mulţumit. Mi-am petrecut vremea cu multă plăcere.

KOCIKARIOV: Ascultă ici, judecă şi tu singur: cînd o să avem vreme să le facem toate? Că doar peste un ceas trebuie să mergem la biserică, la cununie.

PODKOLESIN: Ce-i cu tine? Ai înnebunit? Azi, la cununie?
KOCIKARIOV: Păi, de ce nu?
PODKOLESIN: Azi, la cununie?
KOCIKARIOV: Doar tu singur ți-ai dat cuvîntu' că, dacă sînt alungați pretendenții, ești gata să te căsătorești numaidecît.
PODKOLESIN: Păi, eu nici n*-mi iau cuvîntu' înapoi, numai că trebuie să am răgaz cel puțin o lună.
KOCIKARIOV: O lună?
PODKOLESIN: Da. Sigur.
KOCIKARIOV: Nu cumva ai înnebunit?
PODKOLESIN: Nici nu se poate mai puțin de-o lună.
KOCIKARIOV: Păi bine, nătărăule, eu am și comandat chelnerului supeul! Ascultă, Ivan Kuzmici, nu te încăpățîna, dră-gutule, însoară-te acușica!
PODKOLESIN: Vai de mine, frate, ce tot spui? Cum se poate acușica?
KOCIKARIOV: Ivan Kuzmici, dacă te rog eu! Uite, dacă nu vrei s-o faci pentru tine, atunci măcar fă-o pentru mine!
PODKOLESIN: Zău că nu se poate!
KOCIKARIOV: Se poate, sufletele, totul se poate! Ei, te rog sufletele, nu face nazuri!
PODKOLESIN: Zău că nu-mi vine la îndemînă, nu-mi vine deloc la îndemînă.
KOCIKARIOV: De ce nu-ți vine la îndemînă? Cine ți-a spus-o și p-asta? Judecă și tu. Ești doar om deștept. Eu ți-o spun, nu ca să mă lingușesc pe lîngă tine, nu fiindcă ești expeditor, ți-o spun pur și simplu din dragoste; hai, sufletele, hotărăște-te, uită-te și tu cu ochii unui om cu scaun la cap.
PODKOLESIN: Dacă s-ar putea, atunci eu aș...
KOCIKARIOV: Ivan Kuzmici! Păpușică frumușică, vrei să mă pun în genunchi în fața ta?
PODKOLESIN: Da' pentru ce?
KOCIKARIOV: *(îngenunchiînd)*. Na, poftim, mă pun în genunchi! Ei, vezi cum te rog? N-o să uit toată viața binele pe care mi-l faci acuși. Nu te încăpățîna, sufletele!
PODKOLESIN: Nu se poate, frate, zău că nu se poate!
KOCIKARIOV: *(se ridică furios)*. Porcule!
PODKOLESIN: Așa, înjură-mă cît vrei!
KOCIKARIOV: Ce om prost! Niciodată n-a mai existat unu' ca el.
PODKOLESIN: Înjură-mă! Înjură-mă!

KOCIKARIOV: Uite pentru cine mi-am dat eu osteneala, pentru ce m-am zbătut? Numa' în folosu' tău, tîmpitule! Ce chilipir am eu d-aici? Păi, te las şi plec. Ce-mi pasă mie?

PODKOLESIN: Da' cine te-a rugat să-ţi dai osteneala? Lasă-mă şi gata.

KOCIKARIOV: Ai să te prăpădeşti, n-o să faci nimic fără mine. Dacă nu te însor, o să rămîi un prost toată viaţa.

PODKOLESIN: Ce-ţi pasă?

KOCIKARIOV: Pentru tine mă ostenesc, vită încălţată ce eşti.

PODKOLESIN: N-am nevoie eu de străduinţele tale.

KOCIKARIOV: Atunci du-te la dracu'!

PODKOLESIN: Ei şi? O să mă duc.

KOCIKARIOV: Acolo ţi-e locul.

PODKOLESIN: Ei, o să mă duc!

KOCIKARIOV: Du-te, du-te, şi să-ţi frîngi şi picioarele pe acolo! Îţi urez din suflet să-ţi intre un birjar beat cu oiştea în gîtlej! Eşti o cîrpă, nu un funcţionar! Îţi jur că între noi s-a sfîrşit totul, să nu te mai arăţi în ochii mei!

PODKOLESIN: Nici n-o să mă mai arăt. *(Iese.)*

KOCIKARIOV: La sarsailă, la prietenu' tău vechi! *(Deschide uşa şi strigă în urma lui.)* Dobitocule!

SCENA XVII

Kocikariov singur

KOCIKARIOV: *(umblă încoace şi încolo agitat)*. Ei, aţi mai văzut, de cînd e lumea, un om ca ăsta? Ce dobitoc! La drept vorbind, nici eu nu-s mai breaz. Spuneţi, vă rog, că sînteţi martori, nu sînt eu un tîmpit, un prost? De ce mă zbat şi zbier de mi s-a uscat gîtu'? Spuneţi-mi şi mie, ce e el cu mine? Mi-e rudă? Ce-i sînt eu lui: dădacă, mătuşă, soacră, cumătră? Pentru ce dracu' pentru ce mă ostenesc pentru el, nu stau să răsuflu, lua-l-ar dracu' să-l ia? Numai dracu' ştie pentru ce! Du-te şi întreabă cîteodată un om pentru ce face ceva! Ce ticălos! Ce mutră scîrboasă, mîrşavă! Ce te-aş mai lua, animal nerod, şi ce de bobîrnace ţi-aş mai da în nas, în urechi, în gură — dinţi, în toate locurile! *(De furie, dă cîteva bobîrnace în aer.)* Da' uite de ce mi-e necaz: a plecat, nici habar n-are, pentru el e ca şi cînd n-ar fi fost nimic, şi asta nu pot eu să îndur! O să se ducă acasă, o să se tolănească şi să pufăie alene din

lulea. Ce creatură nesuferită! Se întîmplă să mai dai de o mutră scîrboasă, da' una ca asta nu poți nici măcar să inventezi. Nu, mai rău decît asta nu poți să născocești, zău că nu poți. Ba nu, mă duc într-adins să-l aduc înapoi pe talaghir. N-o să-l las eu să spele putina, o să-l aduc eu, ticălosu'! *(Iese în fugă.)*

SCENA XVIII

Intră Agafia Tihonovna

AGAFIA TIHONOVNA: Așa de tare îmi bate inima, că nici nu pot să spun. Oriunde mă întorc, unde mă sucesc, peste tot parcă ar fi Ivan Kuzmici! Adevărată e vorba că nu poți să scapi nici într-un fel de soartă. Adineauri, voiam cu tot dinadinsu'să mă gîndesc la altceva, am încercat să depăn ață, să cos săculețe de mînă, dar, orice făceam, Ivan Kuzmici parcă mi se tot năzărea sub mînă. *(Pauză mică.)* Și uite, că în sfîrșit, mă așteaptă o schimbare de situațiune! Au să mă ia, au să mă ducă în biserică...apoi au să mă lase singură cu un bărbat. Ah! Cum mă ia cu fiori! Adio, viața mea de fată de pînă acum! *(Plînge.)* Am trăit atîția ani de liniște!... Uite că am trăit, am trăit, și acușica trebuie să mă mărit! Cîte griji: copii, băieții sînt niște bătăuși, pe urmă o să vină și fetele, o să crească, trebuie să le măriți. E bine dacă o să se mărite cu oameni cumsecade; da' dacă o să fie cu beți sau cu din ăștia care sînt gata să dea la cărți tot ce au pe ei! *(Începe să plîngă din ce în ce mai tare — pînă la hohote.)* Nu mi-a fost dat să petrec destul cît am fost fată; încă n-am împlinit 27 de ani și mă mărit. *(Schimbă vocea.)* Da' ce-o fi cu Ivan Kuzmici de întîrzie așa de mult?

SCENA XIX

Agafia Tihonovna și Podkolesin împins în scenă de Kocikariov.

PODKOLESIN: *(Vorbește șoviind.)* Domnișoară, am venit să vă explic un lucrușor... Dar vreau mai dinainte să știu dacă n-o să pară cam ciudat?

AGAFIA TIHONOVNA: *(plecînd ochii.)* Ce este?

PODKOLESIN: Domnișoară, spuneți-mi mai întîi dacă nu cumva o să vi se pară cam curios?

AGAFIA TIHONOVNA: *(la fel.)* Nu pot să știu ce vreți să spuneți.
PODKOLESIN: Recunoașteți măcar că, desigur, ce o să vă spun, o să vi se pară curios?
AGAFIA TIHONOVNA: Vai, cum se poate să fie curios cînd e plăcut de auzit orice vine din partea dumitale!
PODKOLESIN: Da' asta n-ați auzit-o încă niciodată.

Agafia Tihonovna lasă și mai mult privirea în jos. În vremea asta, intră încetișor Kocikariov și se așază în spatele lui.

Uite ce e... Dar, lasă, că mai bine o să vă spun altă dată, mai tîrziu.
AGAFIA TIHONOVNA: Dar ce este?
PODKOLESIN: E ceva... drept să vă spun, am vrut să vă declar acum, da' tot mă îndoiesc nițel.
KOCIKARIOV: *(aparte, împreunîndu-și mîinile).* Doamne sfinte! Ce om mai e și ăsta! E o cîrpă, o batjocură, nu e om, o caricatură de om!
AGAFIA TIHONOVNA: De ce vă îndoiți?
PODKOLESIN: Nu știu, dar mereu mă apucă îndoiala.
KOCIKARIOV: *(tare.)* Ce dobitocie! Ce dobitocie! Nu vezi, domnișoară, că-ți cere mîna? Vrea să spună că nu poate să trăiască fără dumneata! Te întreabă numai dacă nu vrei să-l fericești.
PODKOLESIN: *(aproape speriat, îl împinge, șoptind).* Pentru dumnezeu, ce spui tu!
KOCIKARIOV: Cum rămîne, domnișoară? Te hotărăști să-l fericești pe acest muritor?
AGAFIA TIHONOVNA: Eu nici nu îndrăznesc să mă gîndesc că aș putea să fericesc... da' dealtfel, primesc.
KOCIKARIOV: Firește, firește! Așa trebuia să se întîmple demult. Dați-vă mîna.
PODKOLESIN: Acușica. *(Vrea să-i spună ceva lui Kocikariov la ureche; acesta îi arată pumnul și încruntă din sprîncene. Podkolesin întinde mîna.)*
KOCIKARIOV: *(unindu-le).* Ei, dumnezeu să vă binecuvînteze! Admit și aprob unirea voastră. Căsătoria e o treabă așa... Adică nu e ca și cum ai lua un birjar și te-ai duce pînă colo. E o obligație, dealtfel, cu totul de altă natură. E o obligațiune... uite că acuși n-am timp, da' o să-ți povestesc eu mai tîrziu ce fel de obligațiune e. Ei, Ivan Kuzmici, sărută-ți logodnica. Acu' poți s-o faci. Chiar trebuie s-o faci! *(Agafia*

pleacă ochii.) Nu-i nimic, nu-i nimic, domnișoară. Așa trebuie, lasă-l să te sărute.

PODKOLESIN: Nu, domnișoară, dați-mi voie, acu' dați-mi voie. *(O sărută și o ia de mînă.)* Ce mînuță drăgălașă! De ce aveți o mînuță așa de drăgălașă?... Dă-mi voie, doresc să facem cununia acuși, pe loc, da' neapărat acuși, pe loc.

AGAFIA TIHONOVNA: Cum pe loc? Poate că e ceva cam prea repede.

PODKOLESIN: Nici nu vreau să aud. Vreau chiar mai repede, vreau să facem cununia chiar în clipa asta.

KOCIKARIOV: Bravo! Bine! Ești un om nobil! Să-ți spun drept că așteptam totdeauna multe de la tine în viitor. Dumneata, acușica, grăbește-te să te îmbraci, că, să spun adevărat, eu am și trimis după cupeu și am și poftit musafiri, care au și plecat de-a dreptu' la biserică. Lasă că știu eu că rochia de mireasă a matale e gata.

AGAFIA TIHONOVNA: Cum să nu. E gata demult. Mă-mbrac într-o clipă.

SCENA XX

Kocikariov și Podkolesin

PODKOLESIN: Ei, frate, îți mulțumesc! Acum văd eu ce bine mi-ai făcut. Nici tata n-ar fi făcut pentru mine ce-ai făcut tu. Văd eu c-ai făcut-o din prietenie. Mulțumesc, frate, toată viața am să țiu minte binele care mi l-ai făcut. *(Mișcat.)* La primăvară, am să mă duc neapărat la mormîntu' lui taică-tu.

KOCIKARIOV: Nu-i nimic, frate, și eu sînt bucuros. Hai, vino încoa' să te sărut. *(Îl sărută pe amîndoi obrajii.)* Să dea dumnezeu să trăiești fericit *(îl sărută)*, în mulțumire și în belșug, să faci o grămadă de copii...

PODKOLESIN: Mulțumesc, frate. În sfîrșit, ca să zic așa, am aflat și eu ce e viața. Acuma se deschide în fața mea o lume cu totul nouă, acuși văd că totul se mișcă, trăiește, simte, așa, nu știu cum, se evaporă. E așa, că nu știu nici eu ce se întîmplă. Înainte, n-am văzut nimic din toate astea, nu înțelegeam, adică eram, ca să zic așa, un om lipsit de orice cunoștințe, nu judecam, nu chiverniseam, și trăiam așa, uite, ca orice alt om.

KOCIKARIOV: Mă bucur, mă bucur. Acuși mă duc să văd cum au aranjat masa și mă întorc într-o clipă. *(Aparte.)* Da' tot e parcă mai bine să-i ascund pălăria pentru cazu' că, știu eu... *(Ia pălăria și o duce eu el.)*

SCENA XXI

Podkolesin singur

PODKOLESIN: *(singur.)* Adevărat, ce-am fost eu pînă acum? Pricepeam, adică, eu înțelesu' vieții? Nu pricepeam, nu pricepeam nimic. Ei, cum era viața mea de burlac? Cum eram eu? Ce făceam eu? Trăiam, trăiam, slujeam, mergeam la birou, mîncam, dormeam, într-un cuvînt eram omul ăl mai gol și mai obișnuit din lume. Abia acum vezi ce proști sînt toți ăia care nu se însoară. Da' dacă te uiți bine, ce de oameni trăiesc așa, în orbirea asta! Dacă aș fi eu rege undeva, aș da poruncă să se însoare toți, da' toți, ca în țara mea să nu existe nici măcar un om neînsurat. Zău, cînd te gîndești, în cîteva minute ești însurat. Și deodată începi să guști din fericirea asta care nu se află parcă decît în basme, care, va să zică, nici nu poți ca s-o exprimi, da' nici măcar n-ai cuvinte ca s-o exprimi. *(După o oarecare pauză.)* Totuși, orice ai spune, tot ți se face așa nițel frică cînd te gîndești mai bine la asta. Adică să te legi așa, pe toată viața, pe vecie, orice-ar fi, și, pe urmă, nici o scăpare, nici părere de rău, nimic, nimic, s-a isprăvit, s-a făcut! Nici acum nu se mai poate da înapoi — peste o clipă cununia! Nu mai poți nici să pleci, că doar a venit și cupeul și totul e gata! Adică, în adevăr, nu se mai poate pleca? Sigur că nu se poate. Colo, pe la uși, peste tot, stă lumea și o să te întrebe: pentru ce? Nu se poate, nu. Uite fereastra deschisă. Ce-ar fi dacă aș sări prin fereastră? Nu se poate. Nu se poate și nu se cade, și mai e și înaltă. *(Se apropie de fereastră.)* Ei, păi, nu-i chiar așa de sus. E numai temelia și-i joasă. Nu, nu se poate, n-am nici șapca la mine. Cum să plec fără șapcă? Nu-i frumos. Și oare nu s-ar putea fără șapcă? Ei, și ce o să fie dacă am să încerc? Ai? Oare să încerc? *(Se urcă pe fereastră și după ce spune: „Doamne ajută!" sare în stradă. Se aude gemînd și suspinînd.)* Au! Tot a fost! Hei, birjar!

VOCEA BIRJARULUI: Să trag?

VOCEA LUI PODKOLESIN: Pînă la Kanavka, lîngă podul Semionovski.
VOCEA BIRJARULUI: Păi, să-mi daţi 10 copeici fără bacşiş.
VOCEA LUI PODKOLESIN: Haide, mînă!

Se aude zgomotul birjei care pleacă

SCENA XXII

Agafia Tihonovna intră în rochie de mireasă, sfioasă şi cu capul plecat.

AGAFIA TIHONOVNA: Nici eu nu mai ştiu ce e cu mine. Iar mi s-a făcut ruşine şi tremur toată. Ah, măcar dacă el n-ar fi pentru o clipă în odaie, dacă ar fi ieşit puţin pentru ceva! (*Se uită în jurul ei* cu *sfială.*) Da' unde o fi el? Nu-i nimeni. Unde o fi plecat el? (*Deschide uşa spre antreu şi strigă într-acolo.*) Fiokla, unde s-a dus Ivan Kuzmici?
VOCEA FIOKLEI: Păi e acoloşa.
AGAFIA TIHONOVNA: Unde acolo?
FIOKLA: *(intrînd.)* Păi, aici în odaie a şezut.
AGAFIA TIHONOVNA: Uită-te că nu-i, nu vezi?
FIOKLA: Da' nici din odaie n-a ieşit, că eu am stat în antreu, pe scaun.
AGAFIA TINOHOVNA: Atunci unde e?
FIOKLA: Nu mai ştiu. N-o fi ieşit pe altă uşă, pe scara din jos sau n-o fi în odaie la Arina Panteleimonovna?
AGAFIA TIHONOVNA: Mătuşică! Mătuşică!

SCENA XXIII

Aceleaşi, Arina Panteleimonovna

ARINA PANTELEIMONOVNA: *(împopoţonată.)* Da' ce-i?
AGAFIA TIHONOVNA: Ivan Kuzmici e la dumneata?
ARINA PANTELEIMONOVNA: Nu, aici trebuie să fie, n-a dat pe la mine.
FIOKLA: Păi, nici prin antreu n-a dat, că doar eu am şezut acolo pe scaun.
AGAFIA TIHONOVNA: Ei asta-i! Uite că nu-i nici aici, doar vezi şi dumneata.

SCENA XXIV

Aceleaşi, Kocikariov

KOCIKARIOV: Ce s-a întîmplat?
AGAFIA TIHONOVNA: Nu e Ivan Kuzmici.
KOCIKARIOV: Cum nu e? A plecat?
AGAFIA TIHONOVNA: Nici nu e şi nici n-a plecat.
KOCIKARIOV: Cum vine asta nu e şi nici n-a plecat?
FIOKLA: Da' unde a putut să piară, că nici nu-mi trăsnește prin minte? Eu am stat tot timpul în antreu, nici nu m-am clintit din loc.
ARINA PANTELEIMONOVNA: Pe scara din dos n-a putut să iasă.
KOCIKARIOV: Da' cum se poate asta, ei, drăcie, că doar nu putea să dispară fără să iasă din odaie. Nu cumva s-o fi ascuns? Ivan Kuzmici, unde eşti? Nu mai face pe prostu', destul, ieşi mai iute! Ei, ce sînt glumele astea? Ar fi trebuit să plecaţi de mult la biserică! *(Aruncă o privire după dulap, se uită peste tot chiar pe sub scaune.)* E de neînţeles! Ei, nu, n-a putut defel să plece. E aici. Uite şi şapca lui e în odaia de dincolo, am pus-o anume acolo.
ARINA PANTELEIMONOVNA: Ia să întrebăm servitoarea: a stat tot timpul în stradă, poate că ştie ea ceva... Duniaşka! Duniaşka!

SCENA XXV

Aceiaşi, Duniaşka

ARINA PANTELEIMONOVNA: Unde e Ivan Kuzmici? Nu l-ai văzut?
DUNIAŞKA: Păi, dumnealui a sărit pe fereastră.

Agafia Tihonovna scoate un strigăt şi dă din mîini.

TOŢI TREI: Pe fereastră?
DUNIAŞKA: Da, după ce a sărit, a luat o birjă şi a plecat.
ARINA PANTELEIMONOVNA: Spui de-adevăratelea?
KOCIKARIOV: Minţi, nu se poate.
DUNIAŞKA: Zău că a sărit. Uite că şi negustoru' cu prăvălioara de mărunţişuri a văzut. A tocmit birjaru' cu 10 copeici şi a plecat.

ARINA PANTELEIMONOVNA: *(vine amenințătoare la Kocikaiov.)* Cum, tătucule? Asta-i batjocură? V-ați pusără în gînd să vă bateți joc de noi? Ce, am ajuns de rîsu' vostru? Uite, eu merg pe șaizeci de ani, da' o rușine ca asta n-am înghițit încă! Pentru asta, tătucule, am să te scuip în obraz dacă ești om cinstit. După una ca asta, ești un ticălos, dacă ești un om cinstit! Să faceți de rușine o fată față de lumea întreagă! Eu sînt țărancă, da' așa ceva nu fac! Și vă mai ziceți și nobili! Se vede că nobelețea e bună numai la murdării și pungași! *(Pleacă furioasă și ia și mireasa cu ea.)*

Kocikariov rămîne ca trăsnit

FIOKLA: Na, uite-l pe ăla care știe să învîrtească treaba! Știi să faci nuntă fără peținitoare! Bine ziceai că eu am pretandanți așa și pe dincolo, jerpeliți și de tot felul, da' de ăștia care să sară pe fereastră, d-ăștia n-am, mă rog frumos!

KOCIKARIOV: Astea sînt prostii, nu-i deloc așa, dau fuga după el și-l aduc înapoi *(Iese.)*

FIOKLA: Da, du-te, adu-l! Parcă nu știi tu treaba peținitoriei? Dacă ar fi fugit pe ușă, treacă-meargă, da' dacă mirele a șters-o pe fereastră, atunci ce mai vorbă? S-auzim de bine!

FRAGMENTE DRAMATICE ŞI SCENE IZOLATE

(1832–1837)

JUCĂTORII DE CĂRȚI

Sînt vechi poveşti din vremi apuse[1])

O cameră de han într-un oraş oarecare

SCENA I

Iharev intră însoţit de Alexei, slugă la han şi de Gavriuşka, servitorul său.

ALEXEI: Poftiţi, poftiţi, mă rog! Iaca un iatac liniştit, nici că se poate mai liniştit. N-ajunge nici un zgomot pîn-aici.

IHAREV: Zgomot n-o fi ajungînd, dar ceva săritori d-ăia, din arma cavaleriei, n-aveţi cumva?

ALEXEI: Adică binevoiţi să vorbiţi despre purici? Din partea asta, nici o grijă. Dacă vă pişcă vreun purice sau vreo ploşniţă, răspundem noi. Asta v-o dăm în scris.

IHAREV: *(lui Gavriuşka.)* Du-te atunci şi dă jos boccelele din caleaşcă.

Gavriuşka iese

Da' pe tine cum te cheamă?

ALEXEI: Alexei.

IHAREV: Ia ascultă! (*Dîndu-şi importanţă.*) Spune-mi, cam cine locuieşte la voi?

ALEXEI: Păi, stau mulţi acuma. Aproape toate odăile-s ocupate.

IHAREV: Da' cine anume?

---

[1]) Vers din „Ruslan şi Liudmila" de A. S. Puşkin, Opere alese, vol. I Editura Cartea Rusă, 1954. În romîneşte de Miron Radu Paraschivescu. (N. red. rom.)

ALEXEI: Şvohnev Piotr Petrovici, colonelul Krughel, Stepan Ivanovici Uteşitelnîi.
IHAREV: Cărţi joacă?
ALEXEI: Păi, iaca, de şase nopţi joacă întruna.
IHAREV: Ţine două ruble. *(Îi bagă rublele în mînă.)*
ALEXEI: *(ploconindu-se)*. Mulţumim cu plecăciune.
IHAREV: Las' că-ţi mai dau eu.
ALEXEI: Mulţumim cu plecăciune.
IHAREV: Şi joacă numai între ei?
ALEXEI Nu. Deunăzi l-au lăsat lefter pe locotenentul Artunovski. Prinţului Şenkin i-au luat treizeci şi şase de mii.
IHAREV: Mai ţine o bumaşcă de zece! Şi, de mă slujeşti cinstit, îţi mai dau. Ia spune, cărţile tu le-ai cumpărat?
ALEXEI: Nu. Le-au cumpărat dumnealor.
IHAREV: De la cine?
ALEXEI: De la un negustor de aici, unu' Vahrameikin.
IHAREV: Minţi! Minţi, şmechere!
ALEXEI: Zău c-aşa-i!
IHAREV: Bine. Las' că vorbim noi mai tîrziu.

Gavriuşka aduce o casetă.

Pune-o aici. Acuma duceţi-vă de-mi pregătiţi de spălat şi de bărbierit.

Servitorii ies.

SCENA II

Iharev singur, deschide caseta plină de pachete de cărţi de joc.

IHAREV: Ehei! Frumoase cărţi! Fiecare duzină face o avere! Cîtă trudă şi sudoare pînă le-am meşterit! Uşor de spus, da' şi acuma-mi mai joacă pe dinaintea ochilor blestematele de picăţele de pe dos. Dar în schimb, ăsta-i capital, nu glumă. Îl poţi lăsa moştenire copiilor. Uite şi pacheţelu' meu drag: o perlă, nu altceva! De aceea i-am şi dat un nume. Da, perla asta am botezat-o Adelaida Ivanovna. Vezi de mă slujeşte, drăguţă, aşa cum m-a slujit şi soră-ta şi cîştigă-mi şi tu optzeci de mii de ruble! Cînd m-oi întoarce acasă la moşie, am să-ţi ridic un monument de marmoră. Ţi-l comand la Moscova. *(Auzind zgomot, închide în grabă caseta.)*

SCENA III

Alexei şi Gavriuşka aduc un hîrdău de lemn, o cană şi un prosop.

IHAREV: Ce-i cu domnii ceia? Unde-s acuma? Acasă? În han?
ALEXEI: Da. Acuma-s în sala a mare.
IHAREV: Mă duc să văd ce fel de oameni sînt. *(Iese.)*

SCENA IV

Alexei şi Gavriuşka

ALEXEI: Veniţi de departe?
GAVRIUŞKA: Ia, de la Riazan.
ALEXEI: Sînteţi de-acolo din gubernie?
GAVRIUŞKA: Nu, boierul meu şi cu mine sîntem din Smolensk.
ALEXEI: Aşa! Va să zică, moşia ţine de gubernia Smolensk?
GAVRIUŞKA: Nu numai de Smolensk. În gubernia Smolensk avem o sută de suflete şi-n Kaluga optzeci.
ALEXEI: Am înţeles. Moşia-i în amîndouă guberniile.
GAVRIUŞKA: Da, în amîndouă guberniile. Şi-avem la slugi! Pe Ignati, sufragiul; pe Pavluşka, care umbla mai înainte cu boierul; pe Gherasim, lacheul; pe Ivan, lacheu şi el; pe alt Ivan, vătaful la ogari; şi încă un Ivan, Ivan lăutarul. Apoi pe bucătarul Grigori, pe bucătarul Semion, pe Varuh grădinarul, pe Dementi vizitiul. C-aşa-i la noi!

SCENA V

Aceiaşi, Krughel şi Şvohnev intrînd încetişor.

KRUGHEL: Zău că mă tem să nu ne găsească aici...
ŞVOHNEV: Nici o grijă! Îl ţine de vorbă Stepan Ivanovici. *(Lui Alexei,)* Du-te, frate, te cheamă jos!

Alexei iese. Şvohnev se apropie repede de Gavriuşka

De unde-i boierul tău?
GAVRIUŞKA: Acuma pică de la Riazan.
ŞVOHNEV: Moşier?
GAVRIUŞKA: Moşier.
ŞVOHNEV: Joacă?
GAVRIUŞKA: De zvîntă!

ȘVOHNEV: Ține mîndrețea asta de bumașcă! *(Îi dă bumașca.)* Și-acuma dă-i drumu'!
GAVRIUȘKA: Da' nu mă spuneți boierului?
KRUGHEL și ȘVOHNEV: *(amîndoi.)* Mormînt! N-avea teamă.
ȘVOHNEV: Ia spune, cum stă acuma? E-n cîștig, hai?
GAVRIUȘKA: Pe colonelu' Cebotarev îl știți?
ȘVOHNEV: Nu. Dar ce-i cu el?
GAVRIUȘKA: Acuma trei săptămîni, i-am luat optzeci de mii, bani peșin, apoi o caleașcă de Varșovia, mai apoi o casetă, pe urmă un covor și, la urmă de tot, epoleții de aur... Epoleții i-am topit, numai aur curat am scos de șase sute de ruble.
ȘVOHNEV: *(uitîndu-se semnificativ la Krughel.)* Cum? Optzeci de mii!

Krughel clatină din cap

Crezi că-i ceva necurat aici? Asta o aflăm noi îndată. *(Lui Gavriușka.)* I-ascultă, ce face boieru' cînd stă acasă?
GAVRIUȘKA: Cum ce face? E știut ce face. Că-i doar boier și-o duce bine: nu face nimic.
ȘVOHNEV: Minți! Mă prind că nu lasă cărțile din mînă!
GAVRIUȘKA: Asta nu știu. Sînt cu boierul abia de două săptămîni. Înainte umbla cu dînsul Pavlușka. Mai avem încă un lacheu, Gherasim, apoi pe Ivan, care-i tot lacheu, alt Ivan, vătaful la ogari, încă un Ivan, lăutarul, pe Dementi vizitiul, ba deunăzi, a mai luat boierul încă pe-un om din sat.
ȘVOHNEV: *(lui Krughel)*. Crezi că le măsluiește?
KRUGHEL: Se prea poate.
ȘVOHNEV: De încercat, tot îl încercăm noi!

Amîndoi ies în grabă

SCENA VI

Gavriușka singur

GAVRIUȘKA: Șmecheri mai sînt boierii ăștia! Cum o fi, da' pentru bumăști le mulțumesc. Are să aibă Matriona de-o scufie și dracii de copii turtă dulce! Ehei! Tare-mi place viața de hoinar! Mereu îți pică cîte ceva. De te trimite boierul după cumpărături, oricum, din fiecare rublă tot pui un grivenic în buzunar. Și cînd te gîndești ce trai duc pe lumea

asta boierii! Unde vor, acolo zboară! Te plictisești la Smolensk, pleci la Riazan; nu-ți mai place la Riazan, o tulești la Kazan; te-ai plictisit și de Kazan, întinde-o la Iaroslav. Da' pîn-acuma n-am ajuns să știu care din orașe-i mai cu moț, mai țivilizat. Riazan sau Kazan? Parcă ar fi Kazan, pentru că, vezi, acolo...

SCENA VII

Iharev, Gavriuṣka, apoi Alexei

IHAREV: După cîte-mi pare mie, nu-i mare scofală de capul lor. Da' totuși... mare chef aș avea să-i las lefteri! Doamne, doamne, strașnic chef aș mai avea să-i curăț! Numai cînd mă gîndesc și-mi bate inima! *(Ia săpunul și pămătuful, se așază în fața oglinzii și începe să se bărbierească.)* Uite cum îmi tremură mîna. Nici nu mă pot bărbieri.

Intră Alexei

ALEXEI: Binevoiți să mîncați?

IHAREV: Cum de nu, cum de nu! Adă aperitive pentru patru persoane: icre, batog de somon și vreo patru sticle cu vin. *(Arătînd spre Gavriuṣka.)* Și dă-i numaidecît și lui să îmbuce ceva.

ALEXEI: *(lui Gavriuṣka).* Poftește în bucătărie. Am pregătit acolo totu' pentru dumneata.

Gavriuṣka iese

IHAREV: *(continuînd să se radă).* Ascultă! Încaltea, mult ți-au dat?

ALEXEI: Cine?

IHAREV: Hai, nu te mai preface! Spune!

ALEXEI: Mda... pentru cît serviciu le-am făcut...

IHAREV: Cît? Cincizeci de ruble?

ALEXEI: Da, cincizeci.

IHAREV: De la mine, n-o să ai cincizeci. Uite colo, pe masă, o hîrtie de-o sută. Ia-o! Ce, te temi? Nu mușcă. Nu-ți cer altceva decît să fii cinstit. Pricepi? Poți cumpăra cărțile la Vahrameikin sau la alt negustor, nu mă privește! Însă, uite, ai de la mine, pe deasupra, o duzină. *(Îi dă o duzină de pachete de cărți de joc cu banderolele intacte.)* Mă-nțelegi?

ALEXEI: Cum să nu! Vă rog s-aveți toată încrederea. La d-alde astea, ne pricepem.

IHAREV: Vezi de le-ascunde bine, ca nu cumva să te simtă sau să vadă ceva. *(Pune pămătuful și săpunul la o parte și se șterge cu prosopul.)*

Alexei iese

Bine-ar fi, tare bine-ar fi! Trebuie să recunosc că strașnic chef aș avea să-i curăț!

SCENA VIII

Șvohnev, Krughel și Stepan Ivanovici Uteșitelnîi care intră salutînd

IHAREV: *(îi întîmpină, salutînd și el).* Vă rog să mă iertați. Odaia, cum vedeți, nu-i cine știe ce: patru scaune ș-atîta tot...

UTEȘITELNÎI: Să fie gazda bucuroasă de oaspeți, că de altceva nu-i nevoie.

ȘVOHNEV: Casa fie cum o fi; oamenii, însă să fie de treabă.

UTEȘITELNÎI: Asta-i drept. Eu unul n-aș putea trăi fără societate. *(Lui Krughel.)* Îți amintești, stimabile? Cînd am picat aici, eram singur-singurel. Închipuiți-vă, nici un cunoscut. Stăteam în gazdă la o babă... O femeie, urîciunea pămîntului, tot spăla scara, iar un militar, flămînd se vede, îi dădea tîrcoale... Într-un cuvînt, mă plictiseam de moarte... Dintr-o dată, soarta mi l-a scos în cale pe dumnealui și apoi l-am cunoscut din întîmplare și pe dumnealui... Ce bucurie pe mine! Nu pot, nu pot sta măcar un ceas fără societate plăcută. Sînt gata să-mi deschid sufletul oricui...

KRUGHEL: Ăsta-i, frate, mai curînd un cusur al tău decît o virtute. Tot ce-i prea mult, strică. Pesemne că nu o dată ai fost înșelat.

UTEȘITELNÎI: Oho, de cîte ori. Și așa voi fi întotdeauna. Dar, cum spusei, nu-s în stare să tac. Spun tot.

KRUGHEL: De mă-ntrebați pe mine, nu pricep să fie cineva sincer față de oricine. Față de prieteni — asta-i altceva.

UTEȘITELNÎI: Așa-i. Da' omul aparține totuși societății.

KRUGHEL: Aparține, da' nu întreg.

UTEȘITELNÎI: Ba da, întreg!

KRUGHEL: Ba nu, nu întreg!

UTEȘITELNÎI: Ba da, întreg!

KRUGHEL: Ba nu, nu întreg!
UTEȘITELNÎI: Ba da, întreg!
ȘVOHNEV: *(lui Uteșitelnîi)*. Degeaba te certi, frățioare, că n-ai dreptate.
UTEȘITELNÎI: *(înfuriindu-se)*. Ba da și o să ți-o dovedesc. Asta-i o obligație... asta, asta, asta-i... asta-i o datorie... asta, asta, asta-i...
ȘVOHNEV: Poftim c-a luat-o razna! Nemaipomenit de iute om! Primele două vorbe care le spune le mai poți pricepe, da', după asta, nu mai înțelegi nimic.
UTEȘITELNÎI: Nu pot, nu pot! Dacă-i vorba de obligație sau de datorie, uit de toate... De obicei, declar dinainte: „Domnilor, dacă vine vorba de așa ceva, mă iertați, da' nu mai răspund de mine. Zău că nu mai răspund". Parcă-s beat. Simt cum se răscolește fierea în mine și cum fierb.
IHAREV: *(aparte)*. Mai las-o, amice! Cunoaștem noi d-ăia care s-aprind și-și ies din fire cînd aud de „obligații". Ți s-o fi răscolind fierea, dar nu în ocazii de astea. *(Tare.)* Ia spuneți, domnilor! În loc să discutăm de obligații sfinte, n-ar fi mai bine să dăm un băncușor?

Cît au stat de vorbă, pe masă au și fost aduse aperitivele

UTEȘITELNÎI: Mă rog. Dacă nu jucați mare, de ce nu?
KRUGHEL: Nu-s niciodată împotriva plăcerilor nevinovate.
IHAREV: Te pomenești că-n șandramaua asta s-or găsi și cărți?
ȘVOHNEV: Mai întrebi? Poruncește numai!
IHAREV: Cărți!

Alexei își face de lucru lîngă masa de joc

Pînă una alta, domnilor, poftiți, vă rog! *(Trece spre masă, arătînd cu mîna aperitivele.)* Îmi pare că batogu' nu-i grozav, da' icrele merg.
ȘVOHNEV: *(băgînd o bucată în gură)*. Ba și batogu' merge.
KRUGHEL: *(cu același ton.)* Și brînza-i bună. Icrele, iarăși, nu-s rele.
ȘVOHNEV: *(lui Krughel)*. Ți-amintești de brînza aceea delicioasă pe care am mîncat-o acuma două săptămîni?
KRUGHEL: Da. N-am să uit cît oi trăi, brînza pe care am mîncat-o la Piotr Alexandrovici Alexandrov.
UTEȘITELNÎI: Ia spune, stimabile, cînd e bună brînza? Cînd, după ce-ai mîncat o dată, îți dă ghies s-o iei de la capăt.

Iată adevăratul ei rost. Ca și un priceput ofițer cu cartiruirea, brînza pare a spune: „Poftiți, domnilor, mai este loc!"

IHAREV: Poftiți, domnilor, cărțile sînt pe masă!

UTEȘITELNÎI: *(apropiindu-se de masa de joc).* Ehei... de cînd n-am mai jucat! Auzi, Șvohnev, să jucăm cărți... De cîți ani n-am mai...

IHAREV: *(aparte).* Mai las-o cu prefăcătoria!

UTEȘITELNÎI: Dai dumneata bancul?

IHAREV: Jucăm mic. Îmi dați voie. Cinci sute de ruble în bancă. Cine taie? *(Dă cărțile.)*

Jocul începe. Se aud exclamații.

ȘVOHNEV: Patru, as — amîndoi cîte zece.

UTEȘITELNÎI: Dă-mi, frate, tot pachetul, să-mi aleg o carte pe norocul nevestei mareșalului nobilimii.

KRUGHEL: Îmi dați voie să mai adaug un nouă?

UTEȘITELNÎI: Șvohnev, dă-mi creta. Adun și scad.

ȘVOHNEV: La dracu'! Parole!

UTEȘITELNÎI: Plus cinci ruble!

KRUGHEL: *Atande*! Dați-mi voie să mă uit. În pachet mai trebuiesc să fie doi de trei.

UTEȘITELNÎI: *(sărind în sus, aparte).* Ce dracu'! E ceva aici care nu merge. Se vede că-s alte cărți.

Jocul continuă

IHAREV: *(lui Krughel).* Dați-mi voie: merg amîndouă?

KRUGHEL: Amîndouă.

IHAREV: Nu plusezi?

KRUGHEL: Nu.

IHAREV: *(lui Șvohnev).* Dar dumneata nu mizezi?

ȘVOHNEV: Dați-mi voie să nu joc talia asta. *(Se scoală, se apropie grăbit de Uteșitelnîi și-i spune repede.)* Dracu' să-l ia, frate! Scoate cărțile de dedesubt. Un trișor de mîna întîia!

UTEȘITELNÎI: *(agitat).* Atunci ne spălăm pe bot de cele optzeci de mii?

ȘVOHNEV: Păi, cum altfel? De... vreme ce tot nu i le putem lua.

UTEȘITELNÎI: Asta rămîne de văzut. Deocamdată, trebuie s-avem cu el o explicație.

ȘVOHNEV: Cum așa?

UTEȘITELNÎI: Îi spunem tot pe șleau.
ȘVOHNEV: Nu văd scopul.
UTEȘITELNÎI: O să afli pe urmă. Deocamdată, haidem.

Se apropie amîndoi de Iharev și, în același timp, îl bat pe umăr, fiecare dintr-o parte

Nu mai strica muniția degeaba!

IHAREV: *(tresărind)*. Cum?

UTEȘITELNÎI: Ce mai tura-vura? Să nu recunoaștem noi pe unul de-ai noștri?

IHAREV: *(politicos)*. Dați-mi voie să vă întreb: în ce chip trebuie să tălmăcesc asta?

UTEȘITELNÎI: În cel mai simplu. Fără vorbe și farafastîcuri. V-am văzut măiestria și vă rog să ne credeți că știm să recunoaștem meritul. De aceea vă propunem din partea tovarășilor noștri o alianță prietenească. Unindu-ne cunoștințele și capitalurile, avem putința să activăm cu mai mult succes decît fiecare de capul lui.

IHAREV: În ce măsură trebuie să cred în vorbele dumneavoastră?...

UTEȘITELNÎI: În ce măsură? Sinceritate pentru sinceritate! Recunoaștem de la început, în mod deschis, că ne-am înțeles să vă lefterim pentru că v-am luat drept un ageamiu. Dar ne dăm seama acum că dumneavoastră cunoașteți cele mai adînci taine ale jocului. Așadar, vreți să primiți prietenia noastră?

IHAREV: Cum aș putea respinge o propunere atît de ispititoare?

UTEȘITELNÎI: Dacă-i așa, hai să ne dăm mîna.

Unul după altul, îi strîng toți mîna lui Iharev

De-acum înainte, operăm împreună. Înlături cu prefăcătoria și cu fasoanele! Poate îmi dați voie să aflu de cînd ați început să adînciți cunoștințele dumneavoastră în materia asta?

IHAREV: Recunosc că ea a alcătuit țelul năzuințelor mele de pe cînd eram tînăr de tot. Încă din școală. În timp ce profesorul explica lecția, eu ascuns sub pupitru, dădeam banc colegilor mei.

UTEȘITELNÎI: Mi-am închipuit eu. N-ajungi la asemenea măiestrie, dacă n-ai practicat meseria asta din fragedă tinerețe. Mai ții minte, Șvohnev, pe copilul ăla minune?

IHAREV: Care copil?

UTEȘITELNÎI: Ia povestește, Șvohnev!

ȘVOHNEV: Un eveniment ca ăsta nu se uită niciodată. Andrei Ivanovici Piatkin, ginerele dumisale, *(Îl arată pe Uteșitelnîi)*. îmi spune într-o zi: „Șvohnev, vrei să vezi o minunăție? Un băiat de unsprezece ani, fiul lui Ivan Mihailovici Kubîșev, care măsluiește cărțile cu o măiestrie ce întrece orice jucător. Mergi în județul Tetiușevski și-ai să vezi". Drept să vă spun, m-am repezit numaidecît în județul Tetiușevski. Ajuns acolo, am întrebat de satul lui Ivan Mihailovici Kubîșev și m-am dus de-a dreptul la el. Am spus că vreau să-l văd pe Ivan Mihailovici. Mi-a ieșit înainte un om de-o vîrstă respectabilă. I-am arătat cine sînt și-am adăugat: „Mă iertați: am auzit că dumnezeu v-a blagoslovit c-un băiat cum nu sînt doi pe lume". „Da, recunosc și eu", răspunde el (și ce mi-a plăcut, mă înțelegeți, e că mi-a spus-o așa, de-a dreptu', fără codeli și fără să facă pe grozavul). „Da, adaugă el, întocmai, și cu toate că-s tatăl lui și nu șade bine să-mi laud odrasla, băiatu' e în adevăr o minune... Mișa! strigă tatăl, vino aici și arată musafirului ce știi!" Ei, și a venit băiatu' ia, un copil, nu-mi ajungea măcar la umăr, iar în priviri nimic deosebit. Începu să dea cărțile — și m-a zăpăcit, nu altceva! Întrecea orice închipuire!

IHAREV: Adevărat că nu se putea observa nimic?

ȘVOHNEV: Nimic. Nici urmă! Și-am fost doar cu ochii în patru.

IHAREV: Nemaipomenit!

UTEȘITELNÎI: Fenomenal! Fenomenal!

IHAREV: Și cînd mă gîndesc că, afară de asta, mai ai nevoie de cunoștințe bazate pe agerimea ochiului și mai trebuie să studiezi cu atenție și dosul cărților...

UTEȘITELNÎI: Chestia e depășită demult. A ieșit cu totul din uz să te mai iei după picățele și însemnări făcute pe dosul cărților. Acuma oamenii se străduiesc să studieze cheia.

IHAREV: Adică cheia desenului?

UTEȘITELNÎI: Da, cheia desenului de pe dosul cărților. Într-un oraș— în care anume nu vă pot spune — trăiește un bărbat onorabil, care nu se ocupă cu nimic altceva decît cu asta. În fiecare an, primește de la Moscova cîteva sute de pachete de cărți — de la cine anume, asta-i mare secret. Toată treaba lui este să deosebească desenul de pe fiecare carte și să trimită numai cheia, adică cum e dispus desenul. Așa-i dispus,

de pildă, desenul la cutare carte, așa la cutare, așa la cutare. Și, pentru asta, primește cinci mii de ruble pe an, bani peșin.

IHAREV: Păi, ăsta-i lucru foarte însemnat.

UTEȘITELNÎI: Da. Dealtfel, așa și trebuie să fie. Asta-i ceea ce se cheamă în economia politică diviziunea muncii. La fel c-un caretaș: doar n-o să facă el toată careta singur! Împarte lucrul cu fierarul, cu tapițerul. Altfel, nu i-ar ajunge o viață de om!

IHAREV: Îmi permiteți să vă pun o întrebare? Cum ați procedat pînă acum ca să puneți în circulație pachetele? Pentru că nu întotdeauna poți mitui servitorii.

UTEȘITELNÎI: Doamne ferește! Da-i și primejdios! Asta ar însemna cîteodată să te dai singur legat de mîini și de picioare! Noi procedăm altfel. Iată cum am făcut odată: un agent de-al nostru vine la un iarmaroc și trage la un han, unde se dă drept negustor. Gheretă n-a avut încă vreme să închirieze, iar sipetele și baloturile le mai ține în odaie. Stă la han, mănîncă, bea, benchetuiește pe datorie și, dintr-o dată, dispare, nu se știe unde, fără să fi plătit. Stăpînul hanului răscolește prin odaie și dă de-un balot. Cînd îl desface, găsește o sută de duzini de pachete de cărți. Le vinde bineînțeles numaidecît la licitație. Le dă cu o rublă mai ieftin și cît ai clipi, negustorii i le-au și rupt din mîini. În patru zile, tot orașul era curățat!

IHAREV: Foarte dibaci!

ȘVOHNEV: Da' ailaltă, cu moșierul?!

IHAREV: Ce-a fost cu moșierul?

UTEȘITELNÎI: Și treaba asta am scos-o binișor la capăt! Nu știu dacă dumneata îl cunoști pe moșierul Arkadie Andreevici Dergunov. Om foarte bogat, joacă frumos și-i de o cinste fără de cusur. De trișat, mă înțelegi, nu era nici un chip. Observa tot. Și musafirii lui — toți nobili, oameni cu creștere; casa — un palat; moșia, grădinile — toate după tipicul inglezesc. Într-un cuvînt: un adevărat boier rus în cel mai deplin înțeles al cuvîntului. Eram de trei zile acolo. Cum să punem treaba pe roate? Pur și simplu, imposibil. Pînă la urmă, am găsit clenciul. Într-o dimineață, trece în goană, chiar prin fața curții, o telegă trasă de trei cai. În telegă, cîțiva flăcăi, beți turtă, cîntînd cît îi ținea gura și gonind de mama focului. Bineînțeles că toată slugărimea a ieșit să vadă asemenea priveliște. Cască gura, rîd și, deodată, bagă de seamă că a căzut

ceva din telegă. Toți dau fuga și, cînd colo, un geamantan. Strigă și fac cu mîna: „Opriți!" Aș!... Nu-i aude nimeni. Flăcăii se tot duc și pe drum nu rămîne decît colbul! Au deschis geamantanul și au dat de niște albituri, ceva haine, două sute de ruble și vreo patruzeci de duzini de pachete de cărți. Ei, firește că banii i-au împărțit între ei, iar cărțile au ajuns pe mesele de joc ale boierului... A doua zi, spre seară, toți, atît gazda cît și musafirii, rămăseseră fără o copeică în buzunar, și bancul se termină.

IHAREV: Foarte dibaci! Oamenii numesc asta excrocherie sau mai știu eu cum. În realitate, este însă un rafinament al minții, o dezvoltare deosebită a inteligenței!

UTEȘITELNÎI: Oamenii nu înțeleg ce-i jocul de cărți. La joc, nu încap menajamente. Nu te uiți la nimic. Poate sta alături de mine și tată-meu: îl curăț! De ce s-a așezat la joc? Toți o apă și-un pămînt!

IHAREV: Tocmai asta n-o înțelege nimeni: că jucătorul poate fi omul cel mai plin de virtuți. Cunosc pe cineva care are înclinații pentru trișat și pentru tot ce vreți, dar e în stare să dea pînă și ultima copeică unui cerșetor. Totuși, nu refuză niciodată să se unească cu alți doi împotriva unui al patrulea ca să-l lase fără cămașă. Ei, domnilor, pentru că-i vorba de sinceritate, am să vă arăt un lucru extraordinar. Știți oare ce înseamnă un pachet de adunătură din care să poți ghici chiar de la distanță fiecare carte?

UTEȘITELNÎI: Asta o știu și eu, dar poate-n alt fel.

IHAREV: Mă pot lăuda că un pachet la fel nu se află nicăieri în lume! Am muncit la el aproape jumătate de an. După asta, n-am putut suferi lumina zilei timp de două săptămîni. Doctorul se temea să n-am ceva la ochi. *(Scoate un pachet din casetă.)* Iată-l! În schimb, să nu vă fie cu supărare dacă poartă un nume omenesc.

UTEȘITELNÎI: Cum... un nume omenesc?

IHAREV: Adelaida Ivanovna.

UTEȘITELNÎI: *(zîmbind ironic)*. Auzi, Șvohnev? Uite o idee nouă! Să dai unui pachet de cărți numele de Adelaida Ivanovna! Găsesc că e foarte spiritual.

ȘVOHNEV: Adelaida Ivanovna... Foarte bine! Minunat!

UTEȘITELNÎI: Adelaida Ivanovna... Și încă nemțoaică! Auzi, Krughel? Asta nevastă pentru tine!

KRUGHEL: Ce fel de neamţ mai sînt eu? Bunicu-meu era neamţ, da' nemţeşte nu ştia nici el.

UTEŞITELNÎI: *(examinînd pachetul)*. Da. Ce-i drept, nici un fel de semne... Un adevărat juvaier! Adevărat că puteţi ghici de la distanţă orice carte?

IHAREV: Îmi daţi voie să mă aşez la cinci paşi de dumneavoastră şi să vă spun de acolo orice carte? De greşesc cumva, sînt gata să plătesc două mii de ruble.

UTEŞITELNÎI: Ei, ce carte-i asta?

IHAREV: Şapte.

UTEŞITELNÎI: Exact! Dar asta ce-i?

IHAREV: Valet.

UTEŞITELNÎI: Ei, drăcie! Aşa-i. Da' asta?

IHAREV: Trei.

UTEŞITELNÎI: Nemaipomenit!

KRUGHEL: *(ridică din umeri)*. Nemaipomenit!

ŞVOHNEV: Nemaipomenit!

UTEŞITELNÎI: Daţi-mi voie să le mai văd o dată. *(Le examinează iar.)* Uimitore şmecherie. Merită s-o cheme Adelaida! Dar îngăduiţi-mi să vă atrag atenţia că sistemu-i greu de întrebuinţat. Doar cu un partener foarte neexperimentat, de vreme ce chiar tu trebuie să înlocuieşti pachetul!

IHAREV: Păi, asta nu se face decît atunci cînd jocu-i în toi, cînd fierbinţeala partidei a crescut într-atît, încît şi cel mai dibaci jucător devine neliniştit. Ajunge ca omul să-şi iasă puţin din fire, ca să poţi face cu el ce vrei. Ştiţi şi dumneavoastră că şi celor mai buni jucători li se întîmplă ceea ce se cheamă s-o ia razna. După două zile şi două nopţi de joc neîntrerupt, nedormiţi, o iau razna şi gata! La un joc de noroc, reuşesc întotdeauna să schimb pachetul. Vă rog să credeţi că tot meşteşugul e să rămîn calm cînd celălalt se aprinde. Cît priveşte mijloacele să zăpăceşti atenţia cuiva, ele sînt mii. Legaţi-vă de unul din ponţi şi spuneţi-i că n-a înscris exact: ochii tuturor se vor întoarce spre el, iar între timp pachetul a şi fost înlocuit.

UTEŞITELNÎI: Văd prin urmare că, în afară de măiestrie, mai aveţi şi însuşirea de a vă păstra sîngele rece. Asta-i mare lucru! Prietenia dumneavoastră a devenit acum pentru noi şi mai preţioasă. Şi-acuma, hai să lăsăm fasoanele şi eticheta de prisos şi să ne tutuim.

IHAREV: Trebuia s-o facem mai demult!

UTEŞITELNÎI: Băiete, şampanie! În cinstea alianţei noastre!
IHAREV: Pentru aşa ceva, face să bem!
ŞVOHNEV: Domnilor, ne-am adunat aici pentru isprăvi mari. Sîntem puternici, toate armele-s în mîna noastră. Numai un singur lucru ne lipseşte...
IHAREV: Ne lipseşte numai fortăreaţa pe care s-o asediem. Asta-i nenorocirea.
UTEŞITELNÎI: Ce să-i faci? Deocamdată, inamicul nu se arată! *(Se uită cu luare aminte la Şvohnev.)* Ce-i? După mutră, ai vrea parcă să spui că există totuşi un inamic!
ŞVOHNEV: Există, dar... *(Se opreşte.)*
UTEŞITELNÎI: Ştiu la cine te gîndeşti.
IHAREV: *(cu vioiciune).* La cine, la cine? Cine-i acela?
UTEŞITELNÎI: Ei, fleacuri! Îşi închipuie prostii! Uite ce e: la hanul ăsta se află în trecere un moşier, un oarecare Mihail Alexandrovici Glov. Da' ce să mai vorbim de el cînd nu joacă deloc!!! Ne-am bătut destul capul... De-o lună de cînd îi tot dau tîrcoale; am ajuns prieteni, a căpătat încredere în mine, dar tot n-am făcut nimic.
IHAREV: Ia ascultă, n-aş putea să-l văd şi eu? Mai ştii? Poate că...
UTEŞITELNÎI: Îţi spun dinainte că orice trudă e cu totul zadarnică.
IHAREV: Ce pierdem, dacă mai încercăm... Să mai încercăm o dată...
ŞVOHNEV: Ascultă, adă-l cel puţin aici! Nu izbutim?... Mai stăm de vorbă! De ce n-am încerca?...
UTEŞITELNÎI: Mă rog! De costat, tot nu mă costă nimic. Vi-l aduc!
IHAREV: Adă-l, te rog, chiar acuma!
UTEŞITELNÎI: Bine, bine! *(Iese.)*

SCENA IX

Aceiaşi, afară de Uteşitelnîi

IHAREV: Mai ştii? Cîteodată ceva pare absolut cu neputinţă şi...
ŞVOHNEV: Sînt de aceeaşi părere. Doar n-avem de-a face cu un zeu, ci tot c-un om! Iar omu-i om. Azi nu, mîine nu, poimîine iarăşi nu. Dar de-l toci bine la cap, a patra zi spune „da"! Vezi cîteodată pe unul care se preface că nu-i nimic de

făcut cu el! Cînd te uiţi mai de aproape, vezi pur şi simplu că te-ai speriat degeaba.

KRUGHEL: Ei, cu ăsta nu-i tocmai aşa.

IHAREV: Ah, de-ar veni numai!... N-o să credeţi ce sete mi-e să mă aştern pe lucru! Trebuie să ştiţi că-i o lună încheiată de cînd am cîştigat cele optzeci de mii de la colonelul Cebotarev. De atunci, de-o lună întreagă, n-am mai meşterit nimic. Nici nu vă închipuiţi cum mă plictisesc acum. Mă plictisesc, mă plictisesc de moarte!

ŞVOHNEV: Înţeleg starea dumitale. E aceeaşi cu a unui comandant de oşti. Cum se poate simţi el bine în timp de pace? Ăsta-i, stimabile, pur şi simplu un antract fatal. O ştiu din păţite: cu aşa ceva, nu-i de glumit.

IHAREV: Mă crezi? M-apucă cîte un dor că, dacă-ar pune cineva chiar şi cinci ruble în bancă, tot aş fi gata să m-aşez la joc.

ŞVOHNEV: Bineînţeles! Aşa pierd cîteodată la cărţi cei mai buni jucători. N-au ce face, se plictisesc, au ghinionul să dea peste vreun sărac lipit pămîntului şi pierd ca proştii.

IHAREV: Şi Glov ăsta-i bogat?

KRUGHEL: Bani are destui! Ţărani pare să aibă cam o mie de suflete.

IHAREV: Ei, drace! Hai să-l îmbătăm! Să spun s-aducă şampanie?

ŞVOHNEV: Nu ia în gură nici picătură!

IHAREV: Atunci, ce e de făcut? Cum îl momim? Eu aş crede că... Ştiţi, jocul ispiteşte. Uite, mă prind că dacă s-aşază să chibiţeze, n-are să poată răbda să nu joace.

ŞVOHNEV: Să-ncercăm! Facem aici deoparte, cu Krughel, un joc mic de tot. Numai vedeţi să nu-i daţi cumva prea multă atenţie. Bătrînii-s bănuitori.

Se aşază la o parte cu cărţile

SCENA X

Aceiaşi, Uteşitelnîi şi Mihail Alexandrovici Glov, om de o vîrstă respectabilă.

UTEŞITELNÎI: Uite, Iharev, îţi recomand pe Mihail Alexandrovici Glov.

IHAREV: Recunosc că demult rîvnesc la această cinste. Cum locuim în acelaşi han...

GLOV: Îmi pare foarte bine şi mie să vă cunosc. Păcat numai că s-a întîmplat tocmai acuma cînd sînt gata de plecare...

IHAREV: *(îi dă un scaun).* Vă rog cu respect, staţi jos... Sînteţi demult aici în oraş?

Uteşitelnîi, Şvohnev şi Krughel se sfătuiesc în şoaptă

GLOV: Ehei, tătucule, tare mi-e lehamite de tîrgul ăsta. M-aş bucura din toată inima să scap cît mai repede de-aici.

IHAREV: Şi ce? Vă reţin treburi?

GLOV: Treburi, treburi. Mare bucluc şi cu treburile acestea!

IHAREV: Aveţi, se vede, un proces?

GLOV: Nu, slavă domnului, procese n-am, dar am şi aşa destule încurcături. Îmi mărit fata, tătucule, o fată de opt'şpe ani. Înţelegi dumneata situaţia mea de părinte? Am venit după tot felul de cumpărături, şi, mai cu seamă, să-mi ipotechez moşia. Afacerea e ca şi isprăvită, dar pîn-acuma nu-s bani la credit. Îmi pierd vremea degeaba.

IHAREV: Îmi daţi voie să vă întreb: pentru ce sumă aţi ipotecat moşia?

GLOV: Pentru două sute de mii. Zilele astea, trebuia să-i primesc, dar văd că treaba se tot lungeşte. Mi s-a făcut lehamite de cînd tot stau aici. Vezi că am lăsat acasă toate baltă, ca pentru o lipsă scurtă. Fata-i logodită... Toate treburile aşteaptă... Aşa că m-am hotărît s-o iau din loc.

IHAREV: Cum aşa? Şi nici banii nu mai vreţi să-i încasaţi?

GLOV: Ce să-i faci, tătucule? Gîndeşte-te la situaţia mea: de-o lună nu mi-am văzut nevasta şi copiii. Şi nici măcar scrisori nu mai primesc; dumnezeu ştie ce-i p-acolo! Las toată afacerea pe mîna băiatului care rămîne aici. M-am plictisit de cînd mă tot ţin de ea. *(Adresîndu-se lui Şvohnev şi lui Krughel.)* Dar dumneavoastră, domnilor, ce mai faceţi? Parcă vă ocupaţi cu ceva?... Nu cumva vă stingheresc?

KRUGHEL: Fleacuri! Uite aşa, n-aveam ce face şi ne-am pus la joc.

GLOV: Parc-ar fi ceva care seamănă a băncuşor?

ŞVOHNEV: Ce, ăsta-i banc? Jucăm şi noi pe copeici, aşa, ca să ne trecem timpul.

GLOV: Ehei, domnilor, sînteţi tineri! Ascultaţi şi pe-un om bătrîn. Desigur că nu faceţi aicea nici un rău, doar aşa, mai mult ca să vă treacă vremea. Şi apoi, la un joc pe copeici, nu poţi pierde mare lucru. Toate-s bune, totuşi... Ehei, am jucat

şi eu, domnilor, şi ştiu multe, le-am încercat pe pielea mea. Toate în lume încep de la un fleac, iar cînd te uiţi, jocul mic s-a şi făcut mare.

ŞVOHNEV: *(lui Iharev)*. Iar s-a pornit babalîcul cu ale lui!... *(Lui Glov.)* Păi vezi, dumneata, din ţînţar faci armăsar. Aşa fac de obicei oamenii bătrîni.

GLOV: Da' nu-s încă chiar aşa de bătrîn. Ce spun, o spun din experienţă.

ŞVOHNEV: Nu vorbesc de dumneata. În general, dacă vreun bătrîn se arde, crede morţiş că şi altuia are să i se întîmple la fel. Dacă, mergînd pe drum, cască gura şi alunecă pe un gheţuş, strigă în gura mare să nu mai treacă nimeni pe acolo, fiindcă-i un gheţuş într-un loc şi au să alunece toţi. Dar nu ţine-n seamă că altul poate că se uită unde pune piciorul şi nici nu i-s tălpile lunecoase. Bătrînii nu înţeleg aşa ceva. Dacă-l muşcă pe altul un cîine în stradă apoi toţi cîinii muşcă, şi de aceea, nu mai trebuie să iasă nimeni din casă.

GLOV: Aşa-i, tătucule. Într-o privinţă-i drept că bătrînii au cusurul ăsta. Dar nici tinerii nu-s mai breji. Prea o iau la trap. Iar cînd te uiţi, şi-au şi rupt gîtul.

ŞVOHNEV: Asta-i că la noi nu-i cale de mijloc, nu-s decît extreme. Tinerii îşi fac de cap în aşa hal, încît ajung nesuferiţi, iar la bătrîneţe se schimbă în făţarnici, adică la fel de nesuferiţi.

GLOV: Aşa de proastă părere ai despre bătrîni?

ŞVOHNEV: Să mă ierţi! Nici o părere proastă: ăsta-i adevărul şi atîta tot!

IHAREV: Dă-mi voie să-ţi spun: părerea ta e cam aspră...

UTEŞITELNÎI: În privinţa cărţilor, sînt cu totul de părerea lui Mihail Alexandrovici. Am jucat şi eu; am jucat mult şi am jucat mare. Dar, slavă domnului, m-am lăsat pentru totdeauna. Şi nu pentru că aş fi pierdut sau că am avut tăria să nu mai joc. Credeţi-mă, asta încă n-ar însemna nimic. Nu-i atîta că pierzi, cît e de însemnată liniştea sufletească. Orice s-ar spune, dar numai emoţia pe care o dă jocul şi încă ajunge să ne scurteze simţitor viaţa.

GLOV: Aşa-i, tătucule, zău, c-aşa-i. Ce judecată înţeleaptă! Dă-mi voie să-ţi pun o întrebare poate nelalocul ei: de cînd mă bucur de cinstea cunoştinţei dumitale, pînă acum încă nu ştiu...

UTEŞITELNÎI: Şi ce-ai vrea să ştii?

GLOV: Dă-mi voie să te întreb, deşi chestiunea e cam gingaşă: cîţi ani ai?

UTEŞITELNÎI: Treizeci şi nouă.

GLOV: Închipuiţi-vă! Ce-s treizeci şi nouă de ani? Eşti încă un om tînăr. Ce-ar fi dacă la noi în Rusia ar fi mai mulţi de vîrsta dumitale care să judece atît de înţelept? Doamne-dumnezeule, ce-ar mai fi! Ar fi veacul de aur, raiul pe pămînt, nu altceva! Zău că mulţumesc soartei care m-a făcut să te cunosc.

IHAREV: Vă rog să mă credeţi că şi eu împărtăşesc părerea dumnealui. N-aş da voie tinerilor nici măcar să ia cărţile în mînă. Dar oameni în toată firea de ce nu s-ar distra, de ce n-ar petrece cît de cît? Un bătrîn venerabil, de pildă, oare nu se mai cuvine să danseze?

GLOV: Aşa-i. Asta-i drept. Dar vă rog să mă credeţi că în viaţă sînt atîtea bucurii, atîtea îndatoriri aşa-zise sfinte. Ehei, domnilor, ascultaţi pe un om bătrîn. Nu se dovedeşte pentru om lucru mai bun decît viaţa de casă, în sînul familiei. Afară de asta, tot ce te înconjoară nu-i decît zăpăceală, zău, zăpăceală! Dar adevărata fericire n-aţi gustat-o încă. Uite, eu — mă credeţi? —mă topesc de nerăbdare să-i revăd pe-ai mei... Zău. Numai cînd mi-o închipui pe fata mea cum are să mi se arunce de gît şi are să-mi spună: „Tataie, dragă tataie" şi băiatul care trebuie să fi venit de la liceu... Nu l-am văzut de jumătate de an. Nici n-am cuvinte să vă spun ce rău mă simt, zău aşa! După asta, nici că-ţi mai vine să te uiţi la cărţi.

IHAREV: Dar de ce amestecaţi sentimentele părinteşti cu cărţile? Sentimentele de tată sînt una, iar cărţile alta...

ALEXEI: *(intră şi se adresează lui Glov).* Servitorul domniei voastre întreabă ce să facă cu geamantanele: să le ducă jos? Trăsura aşteaptă.

GLOV: Iaca vin. Mă iertaţi, domnilor, vă las pentru o clipă. *(Iese.)*

SCENA XI

Şvohnev, Iharev, Krughel, Uteşitelnîi

IHAREV: Nu mai este nici o nădejde!

UTEŞITELNÎI: V-am spus de mai înainte. Nu înţeleg cum de nu vă puteţi da seama cu ce oameni aveţi de-a face! Ajunge să te uiţi numai la el ca să vezi că nu-i chip să-l faci să joace.

IHAREV: Ar trebui totuşi să ne ţinem de capul lui cum trebuie. Ce te-a apucat să-i baţi în strună... tocmai tu...?

UTEŞITELNÎI: Apoi altfel nu se poate, frate. Cu oameni dintr-ăştia, trebuie să te porţi cu dibăcie; altfel, îşi dau seama numaidecît că ţi-ai pus în gînd să-i lefteresti.

IHAREV: Ei şi cu ce te-ai ales? Tot vrea să plece.

UTEŞITELNÎI: Un pic de răbdare! Partida nu-i încă pierdută!

SCENA XII

Aceiaşi şi Glov

GLOV: Vă mulţumesc, domnilor, pentru plăcerea de a vă fi cunoscut. Păcat numai că s-a întîmplat tocmai înaintea plecării mele. Dar — cine ştie? — poate dă dumnezeu şi ne mai întîlnim undeva...

ŞVOHNEV: Asta-i fără doar şi poate. Cei ce bat drumurile, se mai întîlnesc. Numai de-o vrea soarta!

GLOV: Zău că-i tocmai cum spui! De ne e scris, ne întîlnim chiar mîine. Perfect adevărat! Rămîneţi cu bine, domnilor. Vă mulţumesc din suflet. Iar dumitale, Stepan Ivanovici, îţi rămîn foarte îndatorat. Sincer îţi spun, mi-ai îndulcit singurătatea.

UTEŞITELNÎI: Vai de mine, n-ai pentru ce! Am făcut şi eu ce-am putut.

GLOV: Ei, dacă eşti chiar aşa de drăguţ, mai fă-mi, te rog, un bine. Pot să-ndrăznesc?

UTEŞITELNÎI: Despre ce-i vorba? Spune. Sînt gata să fac orice.

GLOV: Linişteşte pe un bătrîn părinte.

UTEŞITELNÎI: Şi cum anume?

GLOV: Îmi las aici băiatul, pe Saşa al meu. Minunat băiat şi bun la suflet. Totuşi, încă nu te poţi bizui pe el. Are douăzeci şi doi de ani. Ei, asta-i vîrstă? Aproape un copil... A isprăvit şcoala şi nu vrea să audă de nimic altceva decît de husari. Eu îi spun: „Eşti prea tînăr, Saşa, mai aşteaptă, uită-te mai întîi în jurul tău. Ce să cauţi tu la husari? De unde ştii, poate ai aptitudini civile? Nici n-ai văzut încă lumea... mai ai timp berechet!..." Parcă nu ştiţi şi dumneavoastră cum îi firea omului tînăr! Capul îi e numai la husari, la toată strălucirea aia, la fireturi, tunici cu găetane... Ce să-i faci? În privinţa asta, nu-i chip să-l struneşti... Stepan Ivanovici, fii aşa de

drăguț, tătucule! Băiatul rămîne acum singur. L-am însărcinat cu cîteva treburi și, cum e tînăr, cîte nu i se pot întîmpla! Mai știi? Să nu-l înșele cumva cinovnicii ceia de la credit. Ia-l sub oblăduirea dumitale, supraveghează-l și nu-l lăsa să facă prostii. Fii așa de bun, tătucule! *(Îi apucă amîndouă mîinile.)*

UTEȘITELNÎI: Mă rog, mă rog. Am să fac pentru dînsul tot ce poate face un tată pentru copilul lui.

GLOV: Ah, tătucule! *(Amîndoi se îmbrățișează și se sărută.)* Zău, cum se cunoaște omul bun la suflet. Să te răsplătească dumnezeu pentru toate. La revedere! Rămîneți cu bine, domnilor!

IHAREV: La revedere! Drum bun!

ȘVOHNEV: Să-i găsești sănătoși pe cei de-acasă!

GLOV: Vă mulțumesc, domnilor.

UTEȘITELNÎI: Eu am să te petrec totuși pînă la caleașcă ș-am să te ajut să te urci.

GLOV: Ah, tătucule, ce om de treabă ești!

Ies amîndoi

SCENA XIII

Șvohnev, Krughel, Iharev

IHAREV: A zburat pasărea!

ȘVOHNEV: Da, de-aici aveai cu ce să te alegi!

IHAREV: Vă mărturisesc că atunci cînd a rostit: două sute de mii, mi-a trecut un junghi prin inimă.

KRUGHEL: La așa sumă, e plăcut chiar numai să visezi.

IHAREV: Cînd te gîndești cîți bani se irosesc degeaba, absolut fără nici un folos. Și ce-are să fie cînd o pune mîna pe cele două sute de mii? Au să meargă toate pe cîrpe și pe zorzoane...

ȘVOHNEV: Pe niște porcării, pe niște nimicuri.

IHAREV: Sigur c-așa e! Dar cîți bani nu se pierd pe lume, fiindcă nu circulă! Cîte capitaluri moarte nu zac prin bănci, adevărate leșuri! Zău că te-apucă mila! Nici n-aș vrea să am mai mult decît banii care zac la Consiliul de tutelă.

ȘVOHNEV: Eu m-aș împăca și cu jumătate.

KRUGHEL: Ba eu m-aș mulțumi și cu-n sfert.

ȘVOHNEV: Nu minți, neamțule, c-ai vrea mai mult.

KRUGHEL: Ca om cinstit ce sînt...

ȘVOHNEV: Te lauzi!

SCENA XIV

Aceiaşi şi Uteşitelnîi care intră grăbit, cu aerul voios.

UTEŞITELNÎI: Nu-i nici o pagubă, nici o pagubă, domnilor! A plecat — dracu' să-l ia! Cu atît mai bine! A rămas băiatul! Glov i-a lăsat o procură care-i dă dreptul să primească banii de la credit şi m-a rugat să supraveghez eu totul. Băiatul... halal băiat! Vrea cu orice preţ să intre la husari! Al nostru e. Mă şi reped să-l aduc încoace! *(Iese în fugă.)*

SCENA XV

Şvohnev, Krughel, Iharev

IHAREV: Straşnic om Uteşitelnîi ăsta!
ŞVOHNEV: Bravo! Afacerea ia o întorsătură favorabilă.

Toţi îşi freacă mîinile de bucurie.

IHAREV: Halal de Uteşitelnîi! Acum abia înţeleg de ce-l tot peria pe Glov şi-i bătea în strună. Da, cît de subţire şi de îndemînatic le-a întors!
ŞVOHNEV: Are un talent nemaipomenit!
KRUGHEL: Capacităţi extraordinare!
IHAREV: Mărturisesc că atunci cînd bătrînul a spus că-şi lasă băiatul aici, mi-a trecut şi mie prin cap acelaşi gînd, dar numai aşa, ca un fulger... Pe cînd el... numaidecît... Ce agerime!
ŞVOHNEV: Ehei, şi încă nu-l cunoşti îndeajuns!

SCENA XVI

Aceiaşi, Uteşitelnîi şi Glov Alexandr Mihailovici junior

UTEŞITELNÎI: Vă recomand, domnilor, pe Alexandr Mihailovici Glov, un prieten minunat. Arătaţi-i, vă rog, aceeaşi dragoste ca şi mie.
ŞVOHNEV: Foarte încîntat... *(Îi strînge mîna).*
IHAREV: Cunoştinţa cu dumneavoastră ne...
KRUGHEL: Daţi-mi voie să vă primim în braţele noastre...
GLOV: Domnilor, sînt...

UTEŞITELNÎI: Lasă fasoanele, zău, lasă-le, te rog! Domnilor, egalitate înainte de toate! Vezi, Glov, sîntem aici între prieteni. S-o dăm dracului de etichetă. Hai să ne tutuim!

ŞVOHNEV: Chiar aşa: să ne tutuim!

GLOV: Fie! Să ne tutuim! *(Dă mîna cu toţi.)*

UTEŞITELNÎI: Aşa. Bravo! Băiete, şampanie! Aţi băgat de seamă, domnilor, că de pe acum are ceva de husar? Să ştii că taică-tu — ca să nu spunem un cuvînt urît — este un mare dobitoc! Mă ierţi — doar ne tutuim! Cum de i-a trecut prin cap ca un băiat ca ăsta să zgîrie hîrtie într-o cancelarie? Ia spune, frate, mult mai trece pînă se mărită soră-ta?

GLOV: Lua-o-ar dracu' cu nunta ei cu tot! Mi-e ciudă că din cauza ei m-a ţinut tata trei luni la ţară.

UTEŞITELNÎI: I-ascultă! Soră-ta-i frumoasă?

GLOV: Şi încă ce frumoasă!... De nu era sora mea, n-o lăsam eu în pace.

UTEŞITELNÎI: Bravo, bravo, husarule! Numaidecît se vede în el husarul... I-ascultă, m-ai ajuta de-ar fi s-o răpesc?

GLOV: De ce nu? Sigur că ţi-aş ajuta.

UTEŞITELNÎI: Bravo, husarule! Ei, drace! Uite ce înseamnă un adevărat husar! Şampanie! Hotărît că-i pe gustul meu! Îmi plac oameni de-aceştia, deschişi. Vino, sufleţelule, să te-mbrăţişez.

ŞVOHNEV: Lasă-mă să-l îmbrăţişez şi eu. *(Îl îmbrăţişează.)*

IHAREV: Hai să-l îmbrăţişez şi eu. *(Îl îmbrăţişează.)*

KRUGHEL: Dacă-i aşa, hai şi eu. *(Îl îmbrăţişează.)*

Alexei aduce o sticlă, ţinînd cu degetul dopul, care pocneşte şi sare în tavan. Umple cupele.

UTEŞITELNÎI: Domnilor, în sănătatea viitorului iuncăr de husari! S-ajungă cel dintîi viteaz, cel dintîi curtezan, cel dintîi beţivan, cel dintîi... într-un cuvînt, să ajungă tot ce vrea!

TOŢI: S-ajungă tot ce-o vrea! *(Toţi beau.)*

GLOV: *(ridicînd cupa.)* În sănătatea tuturor husarilor!

TOŢI: În sănătatea tuturor husarilor! *(Toţi beau.)*

UTEŞITELNÎI: Domnilor, acuma trebuie să-i împărtăşim toate obiceiurile husarilor. De băut, cum se vede, bea destul de bine. Dar asta încă nu-i nimic. Trebuie să ajungă şi un cartofor de mîna întîia. Joci banco?

GLOV: Mor să joc, numai că n-am bani.

UTEŞITELNÎI: „N-am bani". Ce prostie! Numai să ai cu ce te aşeza la joc, că banii vin ei — cîştigi imediat.

GLOV: Păi, n-am nici cu ce mă aşeza la joc.

UTEŞITELNÎI: Poţi juca şi pe datorie. Ai doar procură să primeşti banii de la credit. Te-om aştepta şi, cum îi primeşti, ne plăteşti. Iar pînă atunci, poţi să ne dai o poliţă. Dar ce spun eu?... Parcă-i neapărat să pierzi? Poţi cîştiga pe loc cîteva mii de ruble, bani gheaţă.

GLOV: Dar dacă pierd?

UTEŞITELNÎI: Ruşine să-ţi fie! Ce husar mai eşti tu, dacă vorbeşti aşa? Natural că nu se poate decît una din două: sau cîştigi sau pierzi. Toată chestia-i însă să rişti. Riscu-i cea mai mare virtute. Mă rog, să nu rişte, asta poate oricine. Mergînd la sigur, şi-un biet conţopist poate face vitejii, şi-un fricos poate cuceri o cetate.

GLOV: *(făcînd cu mîna un gest că se învoieşte)*. La dracu'! Nu mă mai gîndesc la tata! Dacă-i aşa, joc şi eu!

UTEŞITELNÎI: Bravo, iuncăre! Băiete, cărţi! *(Îi toarnă şampanie.)* În primul rînd, de ce ai nevoie? Ai nevoie de curaj şi de-o lovitură... Hai, domnilor, fie! Am să vă dau eu un băncuşor de douăzeci şi cinci de mii. *(Împarte cărţile în dreapta şi-n stînga.)* Ei, husarule... Tu, Şvohnev, ce pui? *(Continuă să împartă.)* Curios au mai căzut cărţile! Ce interesant pentru calcule! Valetu-i tăiat! Cîştigă nouă. Tu ce ai? Cîştigă şi patru. Dar husarul, husarul ce face? Observi, Iharev, cît de magistral măreşte miza? Asul tot n-a ieşit. Ce-i, Şvohnev, de ce nu-i mai torni?... Uite, uite... uite asul! L-a luat Krughel. Neamţul are întotdeauna noroc. Cîştigă patru şi trei. Bravo, bravo, husarule! Auzi, Şvohnev? Husarul cîştigă aproape cinci mii.

GLOV: *(îndoaie cartea)*. La dracu'! *Parole pe*! Uite şi nouă pe masă, merge şi el şi mai pun şi cinci sute ruble în plus.

UTEŞITELNÎI: *(continuînd să dea cărţile)*. Bravo, husarule! Cîştigă şap... ba nu. *Plie*, la dracu'! *Plie*! Şi încă odată *plie*! Ai pierdut, husarule!... Ce să-i faci, frate? Nu te vede întotdeauna dumnezeu. Ajunge, Krughel, ce tot socoteşti? Ei, pune-o pe aceea pe care ai tras-o. Bravo! A cîştigat husarul! De ce nu-l felicitaţi? *(Toţi îl felicită, ciocnesc paharele cu el şi beau.)* Se spune că dama de pică trădează întotdeauna. Eu unu' n-o spun... Îţi aduci aminte, Şvohnev, de bruneta aia căreia îi spuneai dama de pică? Unde-o fi acum, sărăcuţa?

Te pomenești c-a apucat-o pe căi greșite. Krughel, te-ai ars! *(Lui Iharev.)* Și tu te-ai ars. Și tu, Șvohnev!... Husarul a crăpat și el...

GLOV: La dracu'! *Banco!*

UTEȘITELNÎI: Bravo, husarule! Uite, în sfîrșit, adevărate apucături de husar! Ai observat, Șvohnev, că o vocație adevărată iese întotdeauna la iveală? Pînă acuma, arăta numai a husar, dar acuma se vede că și este! Ați văzut caracter?... Te-ai ars husarule!

GLOV: Banco!

UTEȘITELNÎI: Bravo, husarule! Cincizeci de mii! Iată ce-nseamnă filotimie! Du-te și caută de mai găsești undeva trăsătură de caracter ca asta! În adevăr, mare ispravă! A crăpat husarul!

GLOV: *(aprinzîndu-se.) Banco*! La dracu'! *Banco*!

UTEȘITELNÎI: Ehehei, husarule... o sută de mii! De-ăștia-miești? Tii, dar ce mai ochișori! Observi, Șvohnev, cum îi sticlesc ochișorii? Are într-însul ceva din Barclay de Tolly. Iaca eroism!... Dar riga tot nu vine! Ține, Șvohnev, dama de caro. Ție, neamțule, n-ați un șapte; înghite-l! Baftă, hotărît baftă! Și nu-i decît *exoflă*! Pesemne că riga nu-i în pachet. Curios, foarte curios. A, iat-o! Iat-o! A crăpat husarul!

GLOV: *(înfierbîntîndu-se.) Banco* pe toți! *Va banque*, la dracu' *va banque*!

UTEȘITELNÎI: Nu așa, frate! Potolește-te! Două sute de mii, le-ai și dat gata! Întîi, plătește. Făr' de asta, nu putem începe un joc nou. Nu te putem crede pe cuvînt pentru o sumă așa de mare.

GLOV: Păi, de unde să iau bani? Acum, n-am!

UTEȘITELNÎI: Dă-ne o poliță! Semnează...

GLOV: Mă rog, sînt gata. *(Ia pana.)*

UTEȘITELNÎI: Și ne dai și procura pentru primirea banilor...

GLOV: Poftim și procura.

UTEȘITELNÎI: Acum, semnează aici... și aici. *(Îi dă să semneze.)*

GLOV: Sînt gata, mă rog, să fac orice. Uite, am semnat. Ei, acum jucăm mai departe.

UTEȘITELNÎI: Ho, frate, stai! Arată întîi banii.

GLOV: Vă plătesc eu, n-aveți nici o grijă.

UTEȘITELNÎI: Nu așa, frate, banii pe masă!

GLOV: Dar ce-nseamnă asta?... Asta-i curată ticăloșie!

KRUGHEL: Unde vezi tu ticăloşie?

IHAREV: Nu, asta-i cu totul altceva. Şansele, măi frăţioare, nu-s egale.

ŞVOHNEV: În felul ăsta, te pomeneşti că te-ai aşezat iar cu noi la joc ca să ne leftereşti? E ştiut că cine joacă fără bani îi curăţă la sigur pe ceilalţi.

GLOV: Ei bine, ce vreţi? Stabiliţi ce dobîndă credeţi. Sînt gata la orice. Vă plătesc îndoit.

UTEŞITELNÎI: Ce să facem, frate, cu dobînda ta? Mai curînd, noi sîntem gata să plătim orice dobîndă, dacă ne împrumuţi tu.

GLOV: *(disperat şi hotărît.)* Atunci spuneţi-mi ultimul vostru cuvînt: nu vreţi să jucaţi?

ŞVOHNEV: Adu banii şi jucăm.

GLOV: *(scoţînd un pistol din buzunar)*. Atunci, adio, domnilor! N-o să mă mai întîlniţi pe lumea asta! *(Iese în goană cu pistolul în mînă.)*

UTEŞITELNÎI: *(speriat)*. Ce ai? Ce te-a găsit? Ai înnebunit? Fug după el. Mai ştii? E-n stare să se împuşte! *(Iese în fugă.)*

SCENA XVII

Şvohnev, Krughel, Iharev

IHAREV: Dacă-i vine nebunului în gînd să se împuşte? Atunci să vedeţi dandanaua dracului!

ŞVOHNEV: Dracu' să-l ia! Împuşcă-se, dar nu acum! Banii nu-s încă în mîinile noastre, asta-i nenorocirea.

KRUGHEL: Eu mă tem de orice. Se prea poate ca...

SCENA XVIII

Aceiaşi, Uteşitelnîi şi Glov

UTEŞITELNÎI: *(ţinînd pe Glov de mîna în care acesta are pistolul)*. Ce-i, frate, ce-i cu tine? Ai căpiat? Aţi auzit, domnilor? Aţi auzit? A vrut să-şi bage ţeava pistolului în gură. Ruşine să-ţi fie!

TOŢI: *(înconjurîndu-l.)* Ce-i cu tine? Spune, ce te-a apucat?

ŞVOHNEV: Băiat deştept şi gata să se-mpuşte dintr-o prostie!

IHAREV: De-ar fi aşa, toată Rusia ar trebui să se-mpuşte! Oricine sau a pierdut sau e pe cale să piardă! De n-ar pierde nimeni, gîndeşte-te şi tu, cum s-ar mai putea cîştiga?

UTEŞITELNÎI: Dă-mi voie să-ţi spun că eşti un nătărău. Nu-ţi vezi norocul. Oare nu-ţi dai seama că, pierzînd, ai cîştigat?

GLOV: *(înciudat.)* Credeţi în adevăr că-s prost? La dracu'! Ce fel de cîştig e să pierzi două sute de mii?!

UTEŞITELNÎI: Ehei, nătăfleaţă! Ştii tu ce faimă are să-ţi facă asta la regiment? Auzi, tîrîie-sabie? Încă nu-i iuncăr şi a şi pierdut două sute de mii! Husarii au să te poarte pe braţe!

GLOV: *(recăpătînd curaj.)* Dar ce credeţi? Mult am să jelesc eu toată întîmplarea asta? De-acuma, ce să-i faci? La dracu'! Trăiască husarii!

UTEŞITELNÎI: Bravo! Trăiască husarii! Teremtete! Şampanie!

Servitorii aduc sticle cu şampanie.

GLOV: *(cu paharul în mînă)*. Trăiască husarii!

IHAREV: La dracu'! Trăiască husarii!

ŞVOHNEV: Teremtete! Trăiască husarii!

GLOV: Dacă-i aşa, nici că-mi mai pasă! *(Pune paharul pe masă.)* Nenorocirea-i numai cum să mă întorc acasă. Ce-are să-mi facă tata! *(Se apucă cu mîinile de cap.)*

UTEŞITELNÎI: Dar ce să cauţi la tată-tu? Nu-i deloc nevoie.

GLOV: *(zgîndu-se la dînsul)*. Cum?

UTEŞITELNÎI: Ai să pleci de-aici de-a dreptul la regiment. Îţi dăm noi banii pentru echipament. Şvohnev, trebuie, frate, să-i dăm vreo două sute de ruble, să aibă de unde chefui iuncărul. Tare mi se pare că are el una aici... Una oacheşă, ai?

GLOV: Drace! Mă duc drept la ea şi-o iau cu asalt.

UTEŞITELNÎI: Ce mai husar! Aşa e? Şvohnev, n-ai cumva o hîrtie de două sute de ruble?

IHAREV: Las' că-i dau eu. S-o cheltuiască pe cinste!

GLOV: *(ia bancnota şi o flutură prin aer)*. Şampanie!

TOŢI: Şampanie!

Servitorii aduc alte sticle de şampanie.

GLOV: Trăiască husarii!

UTEŞITELNÎI: Trăiască... Ştii, Şvohnev, ce mi-a venit în minte? Hai să-l ridicăm pe braţe cum era obiceiul la noi în regiment. Hai. Apucaţi-l!

Toţi îl înconjoară, îl apucă de mîini şi de picioare şi îl saltă însus în timp ce fredonează un cîntec cunoscut pe o melodie cunoscută.

Te iubim cu înfocare,
Fii al nostru şef pe veci.
Un părinte bun, în stare
Chiar pe tata să-l întreci!

GLOV: *(ridicînd paharul).* Ura!

TOŢI: Ura!

Îl lasă jos. Glov sparge paharul de podea. Toţi sparg paharele, lovindu-le fie de tocul cizmei, fie de podea.

GLOV: Mă duc întins la ea!

UTEŞITELNÎI: N-am putea veni şi noi după tine? Ce zici?

GLOV: Nu... Nu vine nimeni! Îndrăznească numai cineva cît de cît... şi ne răfuim cu sabia.

UTEŞITELNÎI: Halal viteaz! Ce ziceţi? Gelos şi neastîmpărat ca un drac. Domnilor, cred că dintr-ăsta iese un husar, nu glumă! Ei, la revedere, la revedere, husarule! Nu te mai reţinem.

GLOV: La revedere!

ŞVOHNEV: Întoarce-te mai tîrziu de ne spune şi nouă.

Glov iese.

SCENA XIX

Aceiaşi, afară de Glov

UTEŞITELNÎI: Trebuie să-l răsfăţăm deocamdată pînă nu-s banii în mîna noastră. Pe urmă, ducă-se dracului!

ŞVOHNEV: Mă tem de-un lucru: să nu cumva să tărăgăneze cu plata ăia de la credit.

UTEŞITELNÎI: Da, asta ar fi prost. Dealtfel... ştiţi şi voi că pentru asta sînt oameni care-ar putea grăbi treaba. Oricum, tot o să trebuiască să dai ceva unuia şi altuia pentru păstrarea rînduielii.

SCENA XX

Aceiaşi şi Zamuhrîşkin, slujbaş la credit, care poartă un frac de uniformă oarecum uzat. Îşi vîră capul pe uşă.

ZAMUHRÎŞKIN: Îmi daţi voie să vă întreb: Glov Alexandr Mihailovici este aici?

ŞVOHNEV: Nu-i. A ieşit chiar acum. Dar ce doreşti dumneata?

ZAMUHRÎŞKIN: Păi, venisem pentru afacerea aceea cu plata banilor.

UTEŞITELNÎI: Dar cine eşti dumneata?

ZAMUHRÎŞKIN: Funcţionar la credit.

UTEŞITELNÎI: A, poftim! Şezi, te rog. În adevăr, afacerea ne interesează şi cu atît mai mult cu cît am încheiat o oarecare convenţie amicală cu Alexandr Mihailovici. De aceea trebuie să înţelegi că şi dumnealui, şi dumnealui, şi dumnealui *(Îi arată pe rînd pe toţi cu degetul.)* îţi vor fi sincer recunoscători. Totu-i numai să primim cît mai repede banii de la credit.

ZAMUHRÎŞKIN: Orice aţi spune, înainte de două săptămîni nu-i chip în nici un caz.

UTEŞITELNÎI: Nu, asta-i mult prea tîrziu. Dumneata să nu uiţi că o să ai din partea noastră...

ZAMUHRÎŞKIN: Asta se-nţelege de la sine. Cum să uităm? Ţinem socoteală. De aceea şi spunem „două săptămîni". Că altfel, mai ştii, aţi umbla şi trei luni pe la noi. Bani vor fi cam peste vreo zece zile. În tot creditul, nu găseşti acum o leţcaie. Săptămîna trecută am primit o sută cincizeci de mii şi le-am dat toate la trei moşieri care şi-au ipotecat moşiile şi aşteptau încă din februarie.

UTEŞITELNÎI: Ei, asta-i pentru alţii. Dar pentru noi, cum sîntem prieteni... Ar trebui să ne cunoaştem mai de aproape ... De ce nu?... Eşti doar de-ai noştri! Şi cum te cheamă? Cum? Fenteflei Perpentici sau cum?

ZAMUHRÎŞKIN: Psoi Stahici.

UTEŞITELNÎI: Cam tot aia e! Ascultă, Psoi Stahici, ia să vorbim ca nişte vechi prieteni. Ei, cum o mai duci? Cum îţi merg treburile? Cum stai cu slujba?

ZAMUHRÎŞKIN: Păi, vorba aia: slujba e slujbă!

UTEŞITELNÎI: Ei, da... Da'venituri de la slujbă, din acelea pe de lături, pricepi mata... Hai să vorbim deschis: iei mult?

ZAMUHRÎŞKIN: Fireşte! Gîndeşte-te şi dumneata. Altfel, cum să-ţi ţii zilele?

UTEŞITELNÎI: Spune deschis, la dumneavoastră, la credit, sînt toţi şperţari?

ZAMUHRÎŞKIN: Da' ce-i? Văd că rîdeţi. Ehei, domnilor!... Iacătă, toţi domnii scriitori îşi bat şi ei joc de cei care iau şperţ. Dar, cînd te uiţi mai bine, vezi că şi cei care-s mai sus decît noi iau şi ăia şperţ. Numai că dumneavoastră, domnilor, i-aţi născocit un nume cum nu se poate mai nobil... filantropie sau mai ştiu eu cum... Numai dumnezeu ştie ce-o fi însemnînd asta! Dar, la drept vorbind, tot şperţ e!... Ce mi-e Tanda, ce mi-e Manda?

UTEŞITELNÎI: Îmi pare că Psoi Stahici s-a cam supărat. Iaca ce înseamnă s-atingi cinstea cuiva!

ZAMUHRÎŞKIN: Vedeţi că ştiţi şi dumneavoastră: cinstea-i o treabă delicată. Dar de supărat, n-am de ce mă supăra. Am văzut eu multe, tătucule...

UTEŞITELNÎI: Ei, ajunge. Acum să stăm de vorbă prieteneşte. Ce mai faci? Cum o duci? Cum o mai scoţi la capăt? Ai nevastă, copii?

ZAMUHRÎŞKIN: Slavă domnului! Copii mi-a dăruit dumnezeu. Doi feciori umblă la şcoala judeţeană; cît despre ceilalţi doi mai mici, unul fuge deocamdată în cămeşuică, iar celălalt se tîrîie încă în patru labe.

UTEŞITELNÎI: Mici, dar la asta se pricep?... *(Face cu degetele gestul de a lua bani.)*

ZAMUHRÎŞKIN: Vai, domnilor! Ce fel de oameni sînteţi! Iar aţi început?

UTEŞITELNÎI: Nu-i nimic, nu-i nimic, Psoi Stahici! O facem doar din prietenie! Ce găseşti dumneata rău în ce spunem? Sîntem doar între noi. Ei, ia adă-i lui Psoi Stahici o cupă de şampanie!... Mai repede! Trebuie doar să ne împrietenim la cataramă. Uite, avem să-ţi facem o vizită.

ZAMUHRÎŞKIN: *(luînd cupa în mînă)*. Poftiţi, domnilor! Să vă spun sincer: ceai ca la mine nu bei nici la guvernator.

UTEŞITELNÎI: O fi un dar de la vreun negustor?

ZAMUHRÎŞKIN: Da, de la un negustor care l-a adus tocmai de la Kiahta.

UTEŞITELNÎI: Dar cum vine asta, Psoi Stahici? Doar n-aveţi de-a face cu negustorii?

ZAMUHRÎŞKIN: *(bea şampania, apoi îşi sprijină mîinile pe genunchi).* Uite cum s-a întîmplat: negustorul a fost nevoit să plătească aici suprataxă mai mult din pricina prostiei lui. Moşierul Frakasov, dacă vreţi să ştiţi, îşi ipotecase moşia. Totul era făcut cum trebuie şi nu rămăsese decît să primească a doua zi banii. Voia să facă nu ştiu ce fabrică în tovărăşie c-un negustor. Mă-nţelegi că nu ne priveşte pe noi să ştim pentru ce are nevoie de bani, pentru fabrică sau pentru altceva, şi cu cine-i tovarăş. Asta nu-i treaba noastră. Dar, din prostie, negustorul a umplut tot oraşul că-i tovarăş cu moşierul şi c-aşteaptă banii din ceas în ceas. Am trimis pe cineva să-i spuie să ne trimeată două mii şi-i dăm banii îndată, că de nu — are să aştepte el mult şi bine. Între timp — mă-nţelegeţi — la fabrică au sosit şi cazanele, şi uneltele... Nu aşteptau decît banii. Negustorul, văzînd că n-are încotro, dădu două mii şi cîte trei funturi de ceai pe deasupra de fiecare din noi. O fi spunînd lumea că-i şperţ, dar i s-a cuvenit, dacă-i prost! Cine l-a pus să trăncănească? De ce nu şi-a ţinut gura?

UTEŞITELNÎI: Ascultă, Psoi Stahici! Stai, te rog, să vorbim despre afacerea noastră. Avem să-ţi dăm şi noi, numai vezi de o potriveşte cu şefii ca să iasă cum trebuie. Dar mai repede, Psoi Stahici, pentru numele lui dumnezeu...

ZAMUHRÎŞKIN: Ne-om sili. *(Ridicîndu-se în picioare.)* Dar, vă spun sincer, aşa de repede cum vreţi dumneavoastră, nu se poate. Jur înaintea lui dumnezeu că în tot creditul nu-i un ban. Dar ne-om sili.

UTEŞITELNÎI: Şi de cine să-ntreb acolo?

ZAMUHRÎŞKIN: Păi, întreabă, uite — de mine, de Psoi Stahici Zamuhrîşkin. La revedere, domnilor. *(Se îndreaptă spre uşă.)*

ŞVOHNEV: Ascultă, Psoi Stahici *(se uită-n jur)*, ai grijă!

UTEŞITELNÎI: Psoi Stahici, scoate-ne mai repede din încurcătură!

ZAMUHRÎŞKIN: *(în timp ce pleacă).* Păi, v-am spus: ne-om sili.

UTEŞITELNÎI: La dracu'! Mult mai e de aşteptat! *(Deodată se loveşte cu palma peste frunte.)* Nu! Mai bine alerg după el! Poate că tot reuşesc să fac ceva. N-am să mă uit la bani. Ducă-se dracului! Îi dau trei mii de la mine. *(Iese în fugă.)*

SCENA XXI

Şvohnev, Krughel, Iharev

IHAREV: Sigur că-i mai bine să primim banii cît mai repede.
ŞVOHNEV: Şi avem o nevoie de bani de ne scapără măselele!
KRUGHEL: Ah, de l-ar convinge numai într-un fel!
IHAREV: Dar parcă afacerile dumneavoastră... n-ar putea să mai aştepte?

SCENA XXII

Aceiaşi şi Uteşitelnîi.

UTEŞITELNÎI: *(intră disperat)*. Dracu' să-l ia! Mai curînd decît peste patru zile nu-i chip! Îmi vine să mă dau cu capul de pereţi!
IHAREV: Dar ce te-a apucat? Nu mai poţi zăbovi patru zile?
ŞVOHNEV: Tocmai asta-i, frate, că nu putem. Prea e însemnată afacerea!
UTEŞITELNÎI: Cum să zăbovim? Sîntem aşteptaţi la Nijni Novgorod din ceas în ceas. Nu ţi-am spus încă, dar acum patru zile am primit o înştiinţare să facem numaidecît rost de ceva bani şi să venim cît mai repede. Un negustor a adus fier de şase sute de mii.Marţi, vînzarea se încheie definitiv şi primeşte banii peşin. Iar ieri a mai venit unu' cu fire de cînepă pentru jumătate de milion.
IHAREV: Ei, şi?
UTEŞITELNÎI: Cum ei şi? Bătrînii au rămas acasă şi au trimis băieţii în locul lor.
IHAREV: Dar parcă băieţii au să-nceapă numaidecît să joace?
UTEŞITELNÎI: Dar tu unde trăieşti, în China? Nu ştii tu ce-s feciorașii de negustor? Cum îşi creşte un negustor băiatul? Sau aşa ca să nu ştie nimic sau să ştie tot ce trebuie, ca un fecior de nobil, iar nu de negustor. Şi. bineînţeles, ajung de se cred nobili: umblă cu ofiţerii la braţ, chefuiesc... Ăştia-s frate, pentru noi oamenii care ne trebuie. Nătîngii de părinţi nu bănuiesc că fiecare rublă cu care ne fură la cîntar o plătesc înmiit. Ăsta-i şi norocul nostru: negustoru' nu se gîndeşte decît cum să-şi mărite fata după un general şi cum să facă rost băiatului de un rang.
IHAREV: Şi afacerea e sigură?

UTEŞITELNÎI: Ce vorbă-i asta? Am fost doar înştiinţaţi. Aproape totu-i în mîinile noastre. Aşa că fiecare clipă e preţioasă.

IHAREV: Ei, drace! Atunci ce mai aşteptăm? Domnilor, avem doar o convenţie să lucrăm împreună.

UTEŞITELNÎI: Avem. Şi e spre folosul nostru, al fiecăruia. Ştii ce mi-a venit în minte? Deocamdată, n-are rost să te grăbeşti şi tu. Ai optzeci de mii. Dă-ni-le nouă şi ia de la noi poliţa lui Glov. Primeşti o sută cincizeci de mii în cap, adică tocmai îndoitul, iar nouă ne faci şi un serviciu pentru că avem nevoie de bani şi sîntem bucuroşi să plătim pentru o copeică trei.

IHAREV: Mă rog, de ce nu? Ca să vă arăt că legăturile de prietenie... *(Se apropie de casetă şi scoate un pachet de bancnote.)* Poftim optzeci de mii.

UTEŞITELNÎI: Ţine poliţa. Plec acum după Glov. Trebuie să-l aduc aici, ca să fie totul în regulă. Krughel, poftim cheia de la casetă. Du banii în odaia mea. *(Krughel iese.)* Ah, de-am termina tot, ca să putem pleca spre seară! *(Iese.)*

IHAREV: Bineînţeles! Bineînţeles! Nici o clipă nu trebuie pierdută!

ŞVOHNEV: Te sfătuiesc să nu rămîi nici tu multă vreme aici. Cum primeşti banii, vii îndată la noi. Ştii tu ce poţi face cu două sute de mii? Poţi să spargi un iarmaroc... Ah, am uitat să-i spun lui Krughel ceva foarte important. Aşteaptă, mă-ntorc numaidecît. *(Iese în grabă.)*

SCENA XXIII

Iharev singur

IHAREV: Cum s-au întors lucrurile! Ce să spun? Dimineaţa, am avut optzeci de mii, iar acum, seara, am două sute! Pentru alţii, asta înseamnă un veac de slujbă, de muncă, preţul veşnicului stat pe scaun, al lipsurilor nesfîrşite, al sănătăţii pierdute, iar aici, în cîteva ore, nu, în cîteva clipe, am şi ajuns bogat ca un prinţ! Două sute de mii, nu-i glumă! Unde găseşti acum două sute de mii? Ce moşie, ce fabrică produc două sute de mii? Nu zău, tare bine mi-ar fi stat să rămîn la ţară şi să-mi bat capu' cu starostele şi cu ţăranii

ca să strîng un venit de trei mii de ruble pe an! Dar învățătura pe care am căpătat-o? Asta-i puțin lucru? Ignoranța care se prinde de tine la țară n-o mai scoți nici rîcîind-o cu cuțitul! Și cu ce mi-aș fi trecut timpul? Stînd la sfat cu starostele și cu toți țărănoii? Dar eu vreau să stau de vorbă cu oameni învățați! Acum mi-am asigurat existența, așa că am timp berechet. Mă pot ocupa de ceea ce contribuie la cultura mea. Îmi vine poftă să mă duc la Petersburg, mă duc la Petersburg! Văd teatru, Monetăria statului, mă plimb prin fața palatului, pe cheiul Inglezesc, vizitez Parcul de Vară. Pe urmă, mă duc la Moscova să mănînc și eu la restaurantul „Iar". Mă îmbrac după moda din capitală ca să fiu și eu în rînd cu lumea bună și să-mi împlinesc datoria de om subțire. Și de unde vin toate? Cui datorez eu toate astea? Tocmai acelui lucru care se cheamă escrocherie. Un fleac! Nu-i deloc escrocherie! Escroc poți deveni într-o clipă! Dar aici e vorba de practică, de studii. Bine, să zicem că-i escrocherie... Da-i un lucru necesar. Ce m-aș face eu fără asta? Apoi, dacă ne gîndim bine, e și o măsură de prevedere. Dacă, de pildă, n-aș cunoaște toate subtilitățile, dacă nu le-aș înțelege, eu aș fi cel înșelat! Uite-i, la început, au vrut să mă-nșele, dar au văzut că n-au de-a face cu un prostănac și singuri mi-au cerut să-i ajut. Orice s-ar spune, mare lucru e să fii deștept! În lumea asta-i nevoie de dibăcie! Acum privesc viața dintr-un punct de vedere cu totul deosebit. Să trăiești ca un prost, asta poate oricine. Dar să poți trăi cu dibăcie, cu artă, ca să înșeli toată lumea și tu să nu fii înșelat, iată adevărata problemă, adevăratul scop al vieții!

SCENA XXIV

Iharev și Glov, care intră în fugă.

GLOV: Ce, nu sînt la dumneata? Am fost la dînșii în odaie și nu-i nimeni.

IHAREV: Adineauri, mai erau aici. Au plecat pentru o clipă.

GLOV: Cum? Au și plecat? Dar banii i-au luat de la tine?

IHAREV: Da, am încheiat un tîrg. Numai pe tine te mai așteptam.

SCENA XXV

Aceiaşi şi Alexei

ALEXEI: *(adresîndu-se lui Glov)*. Aţi binevoit să mă întrebaţi unde-s domnii?

GLOV: Da.

ALEXEI: Păi, au plecat.

GLOV: Cum au plecat?

ALEXEI: Aşa. De-o jumătate de ceas aştepta o telegă cu caii gata.

GLOV: *(pocnindu-şi palmele)*. Să vezi că ne-au tras pe sfoară pe amîndoi!

IHAREV: Ce-s aiurelile astea? Nu mai înţeleg nimic. Uteşitelnîi trebuie să se întoarcă îndată. Ştii, acum toată datoria mi-o plăteşti mie. Au trecut-o în favoarea mea.

GLOV: Care datorie, la naiba? Mai primeşti tu datoria? Nu-ţi dai seama că te-au prostit ca pe un neghiob?

IHAREV: Ce tot îndrugi acolo? Se vede că tot aburiţi de beţie ţi-s creierii.

GLOV: Atunci, amîndoi sîntem beţi. Trezeşte-te odată! Crezi că-s Glov? Sînd Glov cum eşti tu împăratul Chinei.

IHAREV: *(neliniştit)*. Ce-ai spus? Ce-s prostiile astea? Şi tată-tău... şi...

GLOV: Bătrînul? În primul rînd, nu-i tată şi dracu' ştie de-o mai face vreodată copii. În al doilea rînd, nu-i Glov, ci Krîniţîn, şi nu-i Mihail Alexandrovici, ci Ivan Klimîci, şi-i chiar din cîrdăşia lor!

IHAREV: I-ascultă!... Vorbeşte odată serios. Crezi că-i vreme de glume?

GLOV: Ce glume? Şi eu am luat parte la jocul ăsta ş-am fost şi eu înşelat. Mi-au făgăduit trei mii pentru osteneală...

IHAREV: *(se apropie de el; răstit)*. Lasă gluma îţi spun! Crezi că-s chiar aşa de prost?... Dar procura? Dar creditul? Dar Psoi Stahici Zamuhrîşkin, slujbaşul de la credit, care, adineauri, nu mai departe, a fost aici?... Crezi că nu pot trimite îndată să-l cheme?

GLOV: În primul rînd, nu e slujbaş la credit, ci ştabs-căpitan în retragere, şi este şi el tot din cîrdăşia lor; pe urmă, nu-i Zamuhrîşkin, ci Murzafeikin, şi nu-l cheamă Psoi Stahici, ci Flor Semionovici.

IHAREV: *(înnebunit)*. Da' tu cine eşti? Să te ia toţi dracii! Spune: cine eşti?

GLOV: Cine să fiu? Am fost om cinstit şi am ajuns, fără să vreau, un escroc. M-au scuturat pînă la ultima leţcaie; nu mi-au lăsat nici cămaşa pe mine. Atunci, ce era să fac? Să mor de foame? M-am învoit, pentru trei mii, să iau parte la joc, să te duc de nas, să te înşel... Vezi? Mă port ca un om cinstit şi ţi-o spun deschis.

IHAREV: *(furios, îl apucă de guler)*. Eşti un pungaş!

ALEXEI: *(aparte)*. Ei, se vede treaba că iese bătaie! Mai bine s-o şterg de-aici. *(Iese.)*

IHAREV: *(încercînd să-l tîrască după el)*. Hai cu mine... poftim cu mine!

GLOV: Cu tine? Unde?

IHAREV: *(înnebunit)*. Unde? La judecată, la judecată!

GLOV: Mă iartă, dar n-ai nici un drept.

IHAREV: Cum? N-am drept? Să-mi furaţi banii ziua în amiaza mare... să mă pungăşiţi şi să n-am dreptul?... Voi vă purtaţi ca nişte escroci şi eu să n-am dreptul? Iacă, ai să vezi tu cînd o să putrezeşti la închisoare, la Nercinsk, dacă am sau nu dreptul. Aşteaptă numai, c-are să fie prinsă toată banda voastră de escroci! Aveţi să vă-nvăţaţi minte să mai înşelaţi buna credinţă şi încrederea oamenilor de treabă. Sînt legi, sînt legi! Am să invoc legea! *(îl tîrîie după el.)*

GLOV: Ai fi putut invoca legea, de n-o călcai singur. Dar adu-ţi aminte că te-ai unit cu dînşii ca să mă cureţi la sigur. Iar pachetele erau măsluite chiar de tine! Nu, frate, aicea-i buba: n-ai nici un drept să te plîngi.

IHAREV: *(în disperarea lui, se bate cu palma peste frunte)*. La dracu'! Ai dreptate! *(Sleit de puteri, cade pe scaun.)*

Între timp Glov o şterge.

Vai, ce lucrătură drăcească!

GLOV: *(bagă capul pe uşă)*. Mîngîie-te! Nenorocirea ta nu-i decît pe jumătate: ţi-a mai rămas Adelaida Ivanovna! *(Dispare.)*

IHAREV: *(furios)*. Dracu' s-o ia şi pe Adelaida Ivanovna! *(Ia pachetul şi-l aruncă în uşă. Damele şi doii se împrăştie pe podea.)* Şi se mai găsesc, spre ocara şi ruşinea neamului omenesc, asemenea potlogari! Simt că înnebunesc. Ce iscusit,

ce drăceşte am fost tras pe sfoară! Şi tatăl, şi fiul, şi slujbaşul ăla Zamuhrîşkin! Ia-i de unde nu-s! Şi nici măcar n-am cui mă plînge! *(Se scoală de pe scaun şi umblă agitat prin odaie.)* La ce-ţi mai slujeşte atunci şiretenia! Degeaba îţi storci mintea! Degeaba născoceşti şi te perfecţionezi. Dracu' să le ia pe toate! Nu face nici să munceşti, nici să te străduieşti ca un om cinstit! Chiar aici, alături de tine, are să se găsească totdeauna un escroc care să te întreacă, un pişicher care, dintr-o lovitură, să dărîme clădirea la care te-ai străduit ani de zile. *(Înciudat, face cu mîna gestul că-i lehamite de toate.)* Aşa-i pe lumea asta; n-ai parte decît de păcăleli. Ducă-se la dracu' de lume! Norocul se îndeasă numai în cel care-i prost ca o ciubotă, care nu se gîndeşte la nimic, nu înţelege nimic, nu face nimic şi joacă doar panţarole cu cărţi soioase, mizînd o para chioară!

DIMINEAȚA UNUI OM OCUPAT

I

Un birou; cîteva dulapuri cu cărți; pe masă sînt împrăștiate hîrtii. Intră Ivan Petrovici, om ocupat, în halat; se întinde un timp alene, apoi sună. Din antreu se aude o voce: „Îndată!" Ivan Petrovici mai sună o dată și iar îi răspunde vocea: „Îndată!" Ivan Petrovici sună cu nerăbdare a treia oară. Intră valetul.

IVAN PETROVICI: Ce? Ai asurzit?

VALETUL: Nu, n-am asurzit.

IVAN PETROVICI: Atunci de ce n-ai binevoit să apari și mă lași să sun a treia oară?

VALETUL: Dar ce era să fac? Doar nu-mi puteam lăsa treaba: lustruiam tocmai cizmele.

IVAN PETROVICI: Dar Ivan ce face?

VALETUL: Ivan a măturat prin odăi și apoi s-a dus la grajd.

IVAN PETROVICI: Adă încoace cățelușa!

Feciorul aduce cățelușa Ziuziușka

Ziuziușka!... Ei, Ziuziușka!... Stai să-ți atîrn o hîrtiuță. *(Îi agață o hîrtiuță de coadă.)*

Pe ușă dă buzna alt valet

AL DOILEA VALET: A venit Alexandr Ivanovici.

IVAN PETROVICI: Să poftească! *(Lasă în grabă cățelușa din brațe și deschide un cod de legi.)*

II

Ivan Petrovici şi Alexandr Ivanovici, şi el un om ocupat.

ALEXANDR IVANOVICI: Bună dimineaţa, Ivan Petrovici!

IVAN PETROVICI: Cum o mai duci cu sănătatea, Alexandr Ivanovici?

ALEXANDR IVANOVICI: Mulţumesc, bine. Nu cumva te-am deranjat?

IVAN PETROVICI: Vai de mine! Se poate una ca asta! Cu toate că sînt aşa de ocupat! Ei, la ce oră te-ai întors acasă?

ALEXANDR IVANOVICI: Era şase. Cum a cotit trăsura din Ofiţerskaia, am întrebat pe o caraulă pe lîngă care treceam: „N-ai auzit, frate, cît e ceasul?" „Ba da! mi-a răspuns. Chiar acum a bătut şase". Şi uite aşa am aflat că erau ceasurile şase.

IVAN PETROVICI: Închipuieşte-ţi că am ajuns şi eu acasă cam la aceeaşi oră. Ei, ce spui de jocul de aseară? He-he-he!

ALEXANDR IVANOVICI: He-he-he! Drept să-ţi spun, mi s-a năzărit şi în vis.

IVAN PETROVICI: He-he-he-he! Mă uit. Ce să însemne oare că pune riga? Cînd eu am în mînă dama de treflă şi încă alte două, iar Lukian Fedoseevici văzusem demult că era renons.

ALEXANDR IVANOVICI: Cel mai mult a durat roberul al optulea.

IVAN PETROVICI: Da. *(După o pauză.)* Îndată i-am şi făcut cu ochiul lui Lukian Fedoseevici ca să tragă atuu'. Dar dumnealui, nu, nu vrea. Numai să fi tras atuu', şi luam cu valetul meu de pică.

ALEXANDR IVANOVICI: Îmi dai voie, Ivan Petrovici: valetul nu lua.

IVAN PETROVICI: Ba lua.

ALEXANDR IVANOVICI: Ba nu lua! Fiindcă oricum n-aveai cum să iei mîna.

IVAN PETROVICI: Dar şaptele de pică de la Lukian Fedoseevici? Se vede că l-ai uitat?

ALEXANDR IVANOVICI: Parcă nu-mi amintesc. Să fi avut pică?

IVAN PETROVICI: Sigur că a avut. A avut două pici, un patru pe care l-a pus la damă şi un şapte.

ALEXANDR IVANOVICI: Dă-mi voie, Ivan Petrovici. Nu se poate să fi avut mai mult de-o pică.

IVAN PETROVICI: Ah, doamne! Alexandr Ivanovici, mie îmi spui asta! Avea două pici, doar îmi aduc bine aminte, parcă ar fi acum: un patru şi un şapte.

ALEXANDR IVANOVICI: Pe patru îl avea, asta așa-i, dar pe șapte nu. Dacă îl avea, ar fi mers cu atuu'. Recunoaște și dumneata că ar fi mers atuu'.

IVAN PETROVICI: Zău, Alexandr Ivanovici, zău că-i cum spun eu.

ALEXANDR IVANOVICI: Nu, Ivan Petrovici. Așa ceva nu se poate nici în ruptul capului.

IVAN PETROVICI: Dă-mi voie, Alexandr Ivanovici... Uite, mai potrivit e să mergem mîine la Lukian Fedoseevici. Ce zici?

ALEXANDR IVANOVICI: Bine, consimt.

IVAN PETROVICI: Și atunci îl întrebăm personal: a avut sau nu șaptele de pică în mînă?

ALEXANDR IVANOVICI: Mă rog, n-am nimic împotrivă. Dealtfel, dacă stai să te gîndești, îți pare curios că Lukian Fedoseevici joacă așa de prost. Doar nu poți spune c-ar fi fără cap. Pe urmă e om subțire și în purtarea lui...

IVAN PETROVICI: Și unde mai pui că-i foarte bine informat. Oamenii ca dînsul — asta ți-o spun numai dumitale — sînt puțini la noi în Rusia. La spune, ai fost la excelența sa?

ALEXANDR IVANOVICI: Am fost, Chiar acum vin de-acolo. Azi dimineață, era cam frigușor. Cred că știi și dumneata că port de obicei o vestă de piele de căprioară. E mult mai bună decît una de lînă și apoi nici nu ține așa de cald. Din pricina asta, am poruncit să-mi dea blana. Cînd am ajuns la excelența sa, excelența sa mai dormea. Ei bine, am așteptat pînă s-a sculat. Ei, și după asta m-am pus la taifas ba de una, ba de alta.

IVAN PETROVICI: Dar despre mine n-ați vorbit nimic?

ALEXANDR IVANOVICI: Cum nu! Și despre dumneata. De-ai ști încă ce întorsătură curioasă a luat discuția.

IVAN PETROVICI: *(se înviorează)*. Ei și ce? Ce-ați vorbit?

ALEXANDR IVANOVICI: Așteaptă, mă rog, așteaptă să-ți spun toate pe rînd, așa după cum s-au petrecut lucrurile. Nici că se poate ceva mai interesant. Între altele, excelența sa m-a întrebat unde tot umblu de nu mă vede de-atîta vreme. Apoi a dorit să știe amănunte despre serata de aseară și cine a mai fost acolo. I-am spus: „Excelența voastră, au fost acolo Pavel Grigorievici Borșciov, Ilia Vladimirovici Bubunițîn". După fiecare cuvînt, excelența sa spunea: „Hm!" I-am mai spus: „A mai fost acolo cineva pe care excelența voastră îl cunoaște..."

IVAN PETROVICI: Și cine anume?

ALEXANDR IVANOVICI: Dă-mi voie! Și ce crezi dumneata c-a spus excelența sa auzind răspunsul meu?

IVAN PETROVICI: Habar n-am.

ALEXANDR IVANOVICI: Excelența sa a întrebat: „Cine o mai fi și ăsta?" „Ivan Petrovici Barsukov" i-am răspuns. „Hm! spuse excelența sa. Da' slujbașul acela? Doar e..." *(Ridică ochii în tavan.)* Tavanele, aici, la dumneata, sînt destul de bine pictate. Le-ai făcut pe socoteala proprietarului sau din punga dumitale?

IVAN PETROVICI: Cum din punga mea? Casa e doar a statului.

ALEXANDR IVANOVICI: Știi că nu-i urît deloc! Dar deloc! Coșulețele, lira, raiurile, tamburinele și tobele, toate sînt foarte, foarte naturale.

IVAN PETROVICI: *(care și-a pierdut răbdarea).* Ei și ce-a spus excelența sa?

ALEXANDR IVANOVICI: A, da, uitasem. Ce-a mai spus? Unde am rămas?

IVAN PETROVICI: Excelența a spus: „Hm! Da' slujbașul acela? Doar e..."

ALEXANDR IVANOVICI: Da, da! „Slujbașul acela? Doar e... la mine." După asta, discuția n-a mai fost așa de interesantă și am vorbit despre lucruri obișnuite.

IVAN PETROVICI: Și n-a mai adus vorba de mine?

ALEXANDR IVANOVICI: Nu.

IVAN PETROVICI: *(aparte).* Deocamdată, n-a spus mare lucru! Doamne dumnezeule! Ce era de spunea: „Pentru cutare și cutare merite, am să-l propun pe numitul Barsukov..."

III

Aceiași și Șreider, care își vîră capul pe ușă.

IVAN PETROVICI: Nu ne tulburi. Intră, intră! Ai venit pentru referat?

ȘREIDER: Pentru semnătură. Aveți aici raportul către director și adresa către curte.

IVAN PETROVICI: *(între timp s-a și apucat de citit).* „Domnule director..." Ce înseamnă asta? Cum se face că marginile textului nu-s egale? Știi că pentru una ca asta te paște închisoarea?... *(Își aţinteşte asupra lui Șreider o privire plină de înțeles adînc).*

ȘREIDER: I-am spus asta lui Ivan Ivanovici și mi-a răspuns că ministrul nu ține el seamă de un fleac.

IVAN PETROVICI: Fleac? Lui Ivan Ivanovici îi vine ușor să vorbească. Și eu cred că ministrul nu intră în amănunte de soiul ăsta... Dar ce te faci, dacă îi vine totuși în gînd să intre?

ȘREIDER: Aș putea să-l transcriu. Numai să nu întîrzie prea mult. Cum ați binevoit să spuneți chiar dumneavoastră, ministrul n-o să intre...

IVAN PETROVICI: Da. Toate sînt bune. Sînt perfect de acord cu dumneata că n-o să se ocupe de un fleac ca ăsta. Ei, dar ce ne facem dacă-i vine în cap să-și spună: „Ia să mă uit eu ce margine a lăsat?"

ȘREIDER: Dacă e așa, pot să-l transcriu imediat.

IVAN PETROVICI: Păi, vezi? „Dacă e așa!..." Dacă stau de vorbă cu dumneata și-ți explic, este fiindcă ai studii universitare. Cu altul, nu-mi pierdeam timpul.

ȘREIDER: Apoi și eu am îndrăznit să-i dau drumul așa numai pentru că domnul ministru...

IVAN PETROVICI: Dă-mi voie, dă-mi voie! E doar purul adevăr. Nu te contrazic nici atîtica. Așa e. Ministrul n-are să se uite niciodată la asta. Nici nu-i trece prin gînd așa ceva. Ei, dar dacă, totuși... Ce ne facem atunci?

ȘREIDER: Îl transcriu. *(Iese.)*

IV

IVAN PETROVICI: *(ridică din umeri și se întoarce către Alexandr Ivanovici)*. Tot îi mai umblă sticleții în cap. E un tînăr cumsecade, proaspăt ieșit din universitate, dar aici *(arată fruntea)*, nimic. Nici nu-ți poți închipui, stimate Alexandr Ivanovici, cîtă trudă mi-a trebuit să fac aici rînduială. Să fi văzut halul în care erau toate cînd am luat în primire postul. Închipuiește-ți! În toată cancelaria, nu era unul în stare să separe silabele ca lumea. Cînd te uitai, unul trecea o singură literă pe rîndul următor, altul scria „ex" pe un rînd, „celență" pe celălalt. Într-un cuvînt, era îngrozitor! O babilonie! Cînd iei acum o hîrtie în mînă, arată frumos și e bine scrisă. Îți crește inima de bucurie: un triumf al spiritului! Dar ordinea? Cea mai desăvîrșită ordine în toate!

ALEXANDR IVANOVICI: S-ar putea spune atunci că ți-ai cîștigat rangul cu sînge și sudoare.

IVAN PETROVICI: *(oftează)*. Întocmai: cu sînge și sudoare! Ce să-i faci? Așa e firea mea. Ehei, unde n-aș fi ajuns, dacă umblam după mărire! Nu mai aveam loc pe piept de atîtea decorații. Dar ce să-i faci? Nu pot! Pe ocolite, fac adesea cîte o aluzie și mai strecor și eu cîte o vorbă cu tîlc. Dar să spun ceva de-a dreptul, să cer ceva pentru mine? Asta nu! Nu-i de mine! Alții trag mereu foloase... Pe cînd eu, asta mi-e firea, pot coborî pînă oriunde, dar să ajung să fac o mîrșăvie, asta nu, niciodată. *(Oftează.)* Aș vrea acum un singur lucru. Să capăt și eu o decorație la gît. Nu fiindcă așa ceva m-ar preocupa prea mult, dar numai ca ceilalți să vadă că șefii mei sînt atenți față de mine. Te-aș ruga, Alexandr Ivanovici, pe dumneata, care ești cum nu se poate mai mărinimos, dacă ai cumva prilejul, să-i faci o aluzie excelenței sale — asta bineînțeles în treacăt — că în biroul lui Barsukov e o ordine cum rar întîlnești aiurea sau ceva asemănător.

ALEXANDR IVANOVICI: Cu cea mai mare plăcere. Numai să am prilejul.

V

Aceiași și Katerina Alexandrovna, nevasta lui Ivan Petrovici.

KATERINA ALEXANDROVNA: *(dînd cu ochii de Alexandr Ivanovici)*. A, dumneata erai, Alexandr Ivanovici! Doamne, de cînd nu ne-am mai văzut! M-ai dat uitării? Ce mai face Natalia Fominișna?

ALEXANDR IVANOVICI: Slavă domnului, bine. Numai că acum o săptămînă era cît pe ce să se îmbolnăvească.

KATERINA ALEXANDROVNA: Nu mai spune!

ALEXANDR IVANOVICI: Avea un junghi în piept și colici la lingurea. Doctorul i-a dat o curățenie și cataplasme cu mușețel și amoniac.

KATERINA ALEXANDROVNA: Trebuia să fi încercat mai degrabă leacuri homeopatice.

IVAN PETROVICI: Tare mă minunez, zău, așa, cînd vezi unde a ajuns cultura. Uite, tu, Katerina Alexandrovna, vorbești de meopatie. Acum cîteva zile, am fost la un spectacol. Și ce credeți? Era acolo un băiețel — cum să vă spun? — cam atîta de mărișor. *(Arată cu mîna.)* Să fi avut cel mult vreo trei ani; să-l fi văzut cum juca pe o frînghie subțire, subțiri-

că. Vă asigur cum nu se poate mai serios că ţi se tăia răsuflarea de groază cînd te uitai.

ALEXANDR IVANOVICI: Bine mai cînta Melas!

IVAN PETROVICI: *(dîndu-şi importanţă)* Melas? O, da! Cu mult sentiment!

ALEXANDR IVANOVICI: Foarte bine!

IVAN PETROVICI: Aţi observat cu ce îndemînare ia... asta?..

(Face un gest de îndemînare cu mîna.)

ALEXANDR IVANOVICI: Da. Tocmai asta o ia extraordinar de bine. Dar văd că e aproape ora două.

IVAN PETROVICI: Dar unde te grăbeşti aşa, Alexandr Ivanovici?

ALEXANDR IVANOVICI: S-a făcut timpul să plec. Mai trebuie să trec înainte de masă prin vreo trei locuri.

IVAN PETROVICI: Dacă e aşa, atunci la revedere. Cînd ne mai vedem?... A, da, uitasem. Am zis că mîine mergem la Lukian Fedoseevici?

ALEXANDR IVANOVICI: Neapărat! *(Se înclină.)*

KATERINA ALEXANDROVNA: La revedere, Alexandr Ivanovici.

ALEXANDR IVANOVICI: *(în antreu, unde îşi pune şuba pe umeri)*. Să nu văd în ochi oameni d-ăştia! Nu fac nimic, se îmbuibă şi se prefac că sînt aşa şi pe dincolo, că au făcut cutare, că au dres cutare. Ia te uită ce vrea acum: o decoraţie! Şi are s-o capete, escrocul, are s-o capete! Ăştia izbutesc totdeauna. Iar eu sînt cu cinci ani mai vechi în slujbă ca el şi pînă azi n-am fost încă propus. Scîrboasă mutră! Şi ce se mai răsfaţă! Chipurile, nu i-ar trebui decoraţia decît ca să vadă şi alţii că şefii lui sînt atenţi cu el. Mă mai roagă să pun o vorbă bună pentru el! Da, da! Şi-a găsit, puişorul, pe cine să-l roage. Las' că ţi-oi pune o vorbuliţă, să mă pomeneşti! Ţi-o fac eu, n-avea grijă! N-ai s-o capeţi. *(Bate de cîteva ori cu pumnul în palmă în semn de întărire a celor spuse şi pleacă.)*

PROCESUL

I

Un birou. Proletov, ober-secretar la senat, şade într-un jilţ şi sughite întruna.

PROLETOV: Ce să fie cu mine? Întruna sughit. Mi-a rămas în gît, se vede, masa de ieri. Ciupercile acelea şi ciorba de peşte rece trebuie să fie de vină. Mănînci şi tot mănînci... Numai dracul ştie ce nu mănînci! *(Sughite.)* Ei poftim! *(Sughite.)* Încă o dată! *(Sughite.)* şi încă o dată! *(Sughite.)* Iaca, cu asta fac patru sughiţuri. *(Mai sughite o dată.)* S-a dus dracului şi al patrulea! Ia să mai văd ce scrie în „Albina Nordului". M-am săturat de albina asta a nordului. Parcă-i o fată bătrînă. *(Citeşte cît citeşte, apoi exclamă.)* Ia te uită: l-au decorat pe Krahmanov! Ei, comedie! Tocmai pe Petruşka Krahmanov! Era un pici numai p-atîta *(arată cu mîna)* cînd l-am băgat în şcoala de cadeţi. Aşa-i? *(Citeşte mai departe, zgîieşte ochii şi exclamă iar.)* Dar asta ce-i? Ce-o mai fi şi asta? Să fie oare Burdiukov? Da, el e: Pavel Petrovici Burdiukov! Şi l-au avansat! Ei, cum vine adică? Un şperţar, judecat de două ori, feciorul unui tată hoţ, care a prădat vistieria, un om josnic cum nici nu-şi poate închipui cineva. Cum vine asta? Şi toată lumea care îl socoteşte un om cumsecade! Ticălosul! Mi-a spus: „Afacerea Buhtelev n-a fost rezolvată ca lumea. Senatul n-a adîncit chestiunea." Ei? Se vede c-a aflat, ticălosul, că partea care mi-a revenit se ridică la douăzeci de mii de ruble şi-i pare rău că n-a

luat-o el. Îi place să șadă cum șade cîinele pe căpița de fîn — nici el nu ia, nici pe altul nu-l lasă să ia. Ehei, dar eu te știu cine ești. Dacă vrei să îmbrobodești pe cineva, îmbrobodește-i pe alții! Prefă-te față de alții. Am auzit eu cîte ceva pe socoteala ta! Ți-e ciudă, zău așa, să-ți mai arunci ochii într-o gazetă; cînd o citești, simți că te apucă o scîrbă și o plictiseală... și alt nimic. Ei, Andrei!

II

VALETUL: *(intrînd)*. Doriți ceva?

PROLETOV: Ce-i cu gazeta asta, la ce-ai adus-o? Prostule! Ia-o de aici!

Andrei ia ziarul și iese

Ei, poftim, și Burdiukov ăsta! Uite pe cine — ca să nu spun mai multe — l-aș trimite bucuros în Kamciatka. Mărturisesc că sînt în stare să-i fac cu cea mai mare plăcere o porcărie chiar în clipa de față de s-ar putea. Numai că pînă acum n-am avut nici un prilej, dar, ce să zic, nici unul. Ce să-i faci? S-a mîniat, se vede, cerul pe mine. Ce te-aș mai mîngîia? Ce ți-aș mai freca botul! Și ce buze ai! Niște buze de bou, de canalie.

VALETUL: A venit Burdiukov.

PROLETOV: Cee?

VALETUL: A venit Burdiukov.

PROLETOV: Ce tot îndrugi prostii?

VALETUL: Așa cum v-am spus.

PROLETOV: Minți, prostule! Burdiukov aici, la mine? Pavel Petrovici Burdiukov?

VALETUL: Nu. Nu-i Pavel Petrovici, da-i alt Burdiukov.

PROLETOV: Care altul?

VALETUL: Binevoiți să-l vedeți și dumneavoastră. E afară.

PROLETOV: Poftește-l înăuntru.

III

Proletov și Hristofor Petrovici Burdiukov

BURDIUKOV: Vă rog să-mi iertați deranjul ce vi-l pricinuiesc, dar împrejurările și niște treburi ale mele m-au silit să-mi

părăsesc orășelul și să vin să vă cer ajutorul și apărarea dumneavoastră personală.

PROLETOV: *(aparte)*. Ce-i drept, ăsta-i altul. Totuși, oarecum, tot seamănă. *(Cu glas tare.)* Și ce doriți? Cu ce vă pot fi de folos?

BURDIUKOV: *(ridică din umeri)*. E vorba de o afacere, de-un proces.

PROLETOV: De un proces? Cu cine?

BURDIUKOV: Cu un frate bun al meu.

PROLETOV: Dați-mi voie să cunosc întîi numele dumneavoastră. Apoi aveți să-mi expuneți și cazul. Vă rog frumos să stați jos.

BURDIUKOV: Numele meu este Burdiukov Hristofor, feciorul lui Piotr, și mă judec cu fratele meu bun, Pavel Petrovici Burdiukov.

PROLETOV: Nu mai spune! Cum? Dar nu se poate!

BURDIUKOV: Ce căscați așa ochii la mine? N-ați fi crezînd cumva că mi-am lăsat Tambovul așa pe degeaba ca să vin încoace, în goana mare, cu caii de poștă?

PROLETOV: Să vă blagoslovească dumnezeu, că bine ați făcut! Aș vrea să-mi dați voie să vă cunosc mai bine. Nici că puteați proceda mai inteligent. Poftească acum să mai spună cineva că nu există pe lume mărinimie și dreptate! Dar asta ce mai e atunci? Cînd te gîndești, frate, legături de sînge și totuși nu-l cruțați! Auzi, să se judece cu-n frate! Îmi dați voie să vă îmbrățișez?

BURDIUKOV: Mă rog! Vă îmbrățișez și eu pentru atîta bunăvoință.

Se îmbrățișează

Vă mărturisesc că, luînd seama înainte la fiziognomia dumneavoastră, n-aș fi crezut nicidecum că ați fi un om de nădejde.

PROLETOV: Ei, asta-i! Cum așa?

BURDIUKOV: Vorbesc serios. Îmi dați voie să vă întreb: nu cumva răposata maica dumneavoastră s-o fi speriat de ceva pe vremea cînd era grea cu dumneavoastră?

PROLETOV: Ce bate ăsta cîmpii?

BURDIUKOV: Să vedeți. Stați să vă spun. N-aveți de ce vă supăra, pentru că asta se întîmplă foarte des. Așa, de pildă, asesorul nostru are toată partea de jos a feței, cum s-ar zice, țeșită și seamănă leit cu-n berbec. Ba i-a și crescut barba întocmai ca la berbeci. Și asta i se trage de la o întîmplare neîn-

Procesul

Pictor P. Boklevski

semnată. Pe cînd răposata maiceă-sa era în durerile facerii, ce-i dă prin cap unui berbec? Se apropie de fereastră, ba-l mai împinge necuratul să și behăie...

PROLETOV: Ei, să lăsăm în pace și pe asesor, și pe berbec. Tare mă mai bucur!

BURDIUKOV: D-apoi ce să mai zic! Mai rar să pici peste asemenea protecție! Abia acum, cînd încep să mă uit mai bine la dumneavoastră, parcă v-aș asemui cu cineva. Era la noi, în regimentul de carabinieri, un locotenent care semăna leit cu dumneavoastră, ca două picături de apă. Strașnic bețivan! Trebuie să vă spun că nu trecea o zi să nu se întoarcă acasă cu mutra stîlcită.

PROLETOV: *(aparte)*. Se vede că ursul ăsta provincial nu știe să-și țină gura. Toate porcăriile din suflet le are și pe limbă. *(Cu glas tare)*. Nu prea am timp. Așa că v-aș ruga să trecem la chestie.

BURDIUKOV: Îmi dați voie, dar, stînd jos, nu-i chip să vă spun de ce-i vorba. Asta-i o afacere încurcată de tot. Ați cunoscut cumva, în județul Ustiujski, pe o moșieriță pe nume Evdokia Malafeevna Jerebțova? N-ați cunoscut-o? Buun! E mătușa noastră bună, a mea și a bestiei mele de frate. Cei mai apropiați moștenitori ai ei sîntem noi, frate-meu și cu mine, iată cum stă treaba! Afară de noi, mai este și o soră, care s-a măritat cu generalul Povalișcev. Ei, dar ce să mai pomenim de ea, fiindcă și-a primit și fără asta partea care i se cuvenea. Îmi dați voie: și iacătă-l pe acest potlogar, adică pe frate-meu — pentru că el, cînd îi vorba de potlogării, nici dracul nu-l întrece — iacătă-l că i se vîră mătușii noastre în suflet și-i spune: „Dumneata, mătușică, ai ajuns să ai, slavă domnului, șaptezeci de ani. De ce, ai mai vedea mata singură de gospodărie la o vîrstă așa de înaintată? Mai bine m-ai lăsa pe mine să am grija dumitale și să te țiu eu". Ei, vă dați seama? Vă dați seama? S-a mutat la dînsa în casă, unde a prins a trăi și a porunci parcă el ar fi cu adevărat stăpînul. Auziți ce vă spun?

PROLETOV: Aud.

BURDIUKOV: Păi, așa. Și iacătă-o pe mătușica — dumnezeu știe din ce pricină — că începe să bolească. Mai știi? Poate să-i fi dat chiar el ceva. De aflat, am aflat eu de la alții. Băgați de seamă! Și atuncea sosesc și eu la moșie. În antret, îmi iese înainte bestia aceea, adică frate-meu, cu ochii scăl-

dați în lacrimi și topindu-se de durere, nu alta. Și-mi spune: „Ei, frățioare, de-acum încolo, nenorociți om fi pe o viață întreagă! Binefăcătoarea noastră..." „Ce? Și-a dat sufletul domnului?..." „Încă nu, dar trage să moară." Intru și, ce-i drept, mătușica zăcea lată și holba numai ochii în neștire. Ce era să fac? Să plîng? Asta nu ajută la nimic. Așa-i că n-ajută?

PROLETOV: N-ajută.

BURDIUKOV: Ei, ce era să fac? N-aveam ce face. Pesemne că așa era voia domnului. M-am dat mai aproape de dînsa. „Ei, mătușică, îi spun eu, sîntem cu toții muritori. Numai unul dumnezeu este stăpîn peste viața noastră și, cum se zice, cine nu moare azi, moare mîine. N-ai dori cumva mata cît mai este vreme, să faci o diată?" Ei, și ce credeți dumneavoastră c-a făcut mătușica? Cum nu-și mai putea întoarce limba în gură, am auzit-o numai spunînd: „e... e... e..." Iar potlogarul acela care stătea lîngă patul ei, adică fratemeu, îmi spune: „Mătușica vrea să-ți dea a înțelege că diata ce a avut de făcut a făcut-o". Ați auzit dumneavoastră? Ați auzit?

PROLETOV: Cum nu. Dar ea a spus așa ceva cu gura ei?

BURDIUKOV: De unde dracu' să fi spus! Ea a îngăimat numai: „e... e... e..." și atîta tot. Eu însă îi dau ghies mătușicăi: „Dă-mi mata voie, mătușică, să știu și eu cam ce diată ai lăsat mata?" Și ce credeți dumneavoastră că-mi răspunde mătușica? Îmi răspunde iarăși: „e... e... e..." Iar nemernicul sare din nou cu gura: „Mătușica zice că toate dispozițiile ei se află în testament". Ați auzit, mă rog? Ați auzit? Ce era să fac? Am tăcut și n-am mai scos o vorbă.

PROLETOV: Dați-mi voie să vă întreb: de ce nu l-ați prins chiar pe loc cu minciuna?

BURDIUKOV: Cum eram să fac? *(Își desface brațele înlături în semn de deznădejde.)* Frate-meu a început să se jure că mătușica într-adevăr așa spusese. Ei... și l-am crezut.

PROLETOV: Și ați deschis diata?

BURDIUKOV: Am deschis-o.

PROLETOV: Ei și?

BURDIUKOV: Să vedeți cum s-au petrecut lucrurile. După ce ne-am îndeplinit toate datoriile după datina creștinească, l-am întrebat pe frate-meu dacă n-ar fi timpul să citim care anume era voința moartei. Suferința și deznădejdea lui fratemeu așa erau de mari, că nu era în stare să scoată o vorbă. Îngăima numai atît: „Ia diata și citiți-o fără mine". S-au

strîns martori și am citit-o. Și ce credeți dumneavoastră că scria în diată? Iaca ce scria: „Nepotului meu Pavel Petrov, feciorul lui Burdiukov — auziți! — ca răsplată pentru grija cu adevărat filială și pentru faptul că a stat nelipsit lîngă mine pînă la moartea mea — luați, vă rog aminte! — îi las în stăpînire moșia mea strămoșească și cea cumpărată de mine, aflătoare în județul Ustiujski... Vedeți, vedeți pînă unde a ajuns! — cu cinci sute de suflete, potrivit controalelor revizuite, cu tot ce ține de moșie și așa mai departe..." Ei? Ați auzit așa ceva? „Nepoatei mele, Maria Petrova, fiica Povalișcevei, născută Burdiukova, îi las satul care i se cuvine cu o sută de suflete. Iar nepotului meu... — băgați de seamă! — aicea-i tot clenciul: nepotului meu Hrisanfie, feciorul lui Piotr Burdiukov — auziți, mă rog! Auziți! — ca să-și aducă aminte de mine — o-ho-ho! — îi las următoarele: trei fuste împletite cu igliță și toate vechiturile care se află în pod, ca de pildă: două pilote de puf, tacîmuri de porțelan, cearșafuri, scufii" și dracu' știe cîte otrepe încă. Ei? Cum vi se pare asta? Vă întreb pe dumneavoastră. Ce dracu' am eu nevoie de fuste împletite cu igliță? Ah!

PROLETOV: Mai rar așa potlogar! Iertați-mă, vă rog!

BURDIUKOV: Curat potlogărie! În privința asta, sînt de aceeași părere cu dumneavoastră. Dar vă întreb: ce nevoie am eu de fuste împletite cu igliță? Ce să fac eu cu ele? Să mi le pun broboadă în cap?

PROLETOV: Și martorii au iscălit toate aceste?

BURDIUKOV: Cum să nu fi iscălit! A adunat tot felul de ticăloși.

PROLETOV: Dar răposata? A iscălit cu mîna ei?

BURDIUKOV: Vedeți, aicea-i buba: de iscălit, a iscălit. Numai că dracu' știe cum a iscălit.

PROLETOV: Cum adică?

BURDIUKOV: Uite cum: pe răposata o chema Evdokia, dar ea a zgîriat un soi de scară a mîței, de nu te poți dumeri ce este.

PROLETOV: Cum așa?

BURDIUKOV: Dracu' știe cum s-a făcut că în loc să fi scris Evdokia, ea a scris „Obmokni".

PROLETOV: Nu mai spuneți!

BURDIUKOV: Oho-ho! Trebuie să vă spun că frate-meu e în stare să facă orice. „Iar nepotului meu Hrisanfie Petrov îi las trei fuste împletite cu igliță".

PROLETOV: *(aparte.)* Oricum ar fi, halal de Pavel Petrovici Burdiukov! Nu l-aș fi crezut niciodată așa de pișicher!

BURDIUKOV: *(desfăcîndu-și brațele, larg înlături.)* Ce-o fi însemnînd oare „Obmokni"? Că doar nu-i un nume!

PROLETOV: Ei, și acum ce aveți de gînd să faceți?

BURDIUKOV: Am și dat o jalbă pentru anularea diatei pe temeiul că iscălitura-i plăsmuită. Prea e gogonată minciuna! Pe răposata o chema Evdokia, nu „Obmokni".

PROLETOV: Și bine ați făcut. Dar să-mi dați voie ca de-acum încolo să iau eu toată afacerea asta în mînă. Scriu îndată un bilețel către un secretar pe care îl cunosc. Iar, pînă una alta, să-mi faceți rost de o copie a diatei.

BURDIUKOV: Vă sînt nespus de-ndatorat! *(Pune mîna pe căciulă).* Pe care ușă trebuie să ies? Pe aceea de colo sau pe asta?

PROLETOV: Poftiți, vă rog, pe asta.

BURDIUKOV: Așaa! V-am întrebat ca să știu pentru cînd oi mai avea nevoie. La revedere, onorabile! Cum vă spune? Că uit mereu.

PROLETOV: Alexandr Ivanovici.

BURDIUKOV: Alexandr Ivanovici! Știu de un Alexandr Ivanovici Proldiukovski. Nu cumva îl cunoașteți?

PROLETOV: Nu.

BURDIUKOV: Mai locuiește încă și azi la cinci verste de satul meu. La revedere!

PROLETOV: La revedere, onorabile! La revedere!

IV

Proletov, apoi servitorul

PROLETOV: Ce comoară neașteptată! Ce chilipir! Mi-a pus dumnezeu mîna în cap, nu alta. E cam curios s-o spun, dar simt în suflet o mulțumire nelămurită, asemenea aceleia pe care o ai cînd ți-a născut nevasta întîia dată un băiat sau te-a sărutat ministrul în public, în fața tuturor slujbașilor. Zău așa! Parcă mă simt magnetizat. Ei, Andrei, ia dă fuga chiar acum la secretarul meu și roagă-l să poftească aici. Auzi? Stai puțin: uite, na de-un rachiu pentru tine. Îmbată-te criță — în cinstea zilei de azi, îți dau voie. Uite și gologani, să-i cumperi turtă dulce lui fecioru-tău. Îi spui secretarului

să vină îndată aici — o afacere extraurgentă. În sfîrșit mi-a venit și mie apa la moară: ehei, acum va fi sărbătoare și pe ulița noastră. Așteaptă numai, încep eu să-ți cînt și om vedea noi cum ai să joci. Iar cînd ți-oi alcătui o orchestră cu lăutari de cei de la Senatul cîrmuitor[1]), apoi să știi că atît ai să joci, c-au să te doară șalele cîte zile ai să trăiești.

[1]) Instituție guvernamentală superioară înființată în Rusia de Petru I; avea misiunea de a supraveghea justiția, finanțele și administrația. În prima jumătate a secolului XIX, Senatul a devenit instanța judecătorească supremă. (N. red. rom.)

ANTICAMERA

I

Scena reprezintă un vestibul. La dreapta, o uşă care duce la scara de intrare. La stînga, altă uşă, care dă în salon. În fund, ceva mai la o parte, a treia uşă, care dă în birou. De-a lungul întregului perete pînă la această uşă, o banchetă lungă. Piotr, Ivan şi Grigori şed pe banchetă, fiecare cu capul pe umărul vecinului, şi dorm. La uşa de la scară sună strident soneria. Lacheii se trezesc.

GRIGORI: N-auzi că sună? Du-te şi deschide uşa!

PIOTR: Da' tu de ce şezi şi nu te duci? Ce? Poate că ţi-s băşicate tălpile? Nu te poţi scula?

IVAN: *(face un gest de plictiseală.)* Treacă de la mine! Las' că mă duc eu. *(Deschide uşa şi exclamă.)* Ia uite, Andriuşka!

Intră un valet străin. Poartă manta, are şapcă în cap şi o bocceluţă în mînă

GRIGORI: Aha, cioara moscovită! Ce vînt te-aduce pe la noi?

VALETUL CEL STRĂIN: Ce-ţi pasă ţie, huzureşti, nepricopsitule de finlandez! Ehei, de-ai alerga şi tu cît alerg eu... *(Ridică bocceluţa.)* Iaca, mi-a poruncit cucoana să-i duc bocceluţa asta unei florărese care şade tocmai pe Peterburgskaia. Să-mi fi dat măcar o băncuţă pentru birjă. M-a trimis şi la boierul vostru. Da' ce? Mai doarme?

GRIGORI: Cine? Ursul? Mai doarme. Pîn-acu', n-a început încă să mîrîie din bîrlogul lui.

PIOTR: I-adevărat că vă pune cucoana voastră la cîrpit ciorapi?

Toți rîd

GRIGORI: Așa, frate! Înseamnă că ești cîrpaci? Atunci, deacum încolo, așa ți-om zice.

VALETUL CEL STRĂIN: Fleacuri! Iaca, eu unul, n-am cîrpit niciodată ciorapi.

PIOTR: Păi, la voi, e lucru știut: rîndașul, pînă e masa gata, e bucătar, iar după masă, vizitiu sau lacheu sau coase papuci.

VALETUL CEL STRĂIN: Ei și ce? Nu strică să te îndeletnicești și cu cîte o meserie. Iaca, eu unul, de pildă, sînt și valet și croitor de dame. Îi cos cucoanei și mai cos și altora. Așa mai scot și eu cîte o copeică. Da' voi parcă ce faceți? Stați tot timpul cu mîinile în sîn și nu vă îndeletniciți cu nimic.

GRIGORI: Nu-i așa, frate. La un boier ca lumea, lacheul nu-i pus la treabă. Pentru asta-s meșterii. Uite frate, la contele Bulkin sînt treizeci de servitori și fiecare om își are treaba lui. Acolo nu merge să i se spună cuiva: „Ei, Petrușka, ia du-te acolo și acolo". Pentru că acela are să-i răspundă: „Nu, boierule, asta nu-i treaba mea. Pentru asta, binevoiți să-i porunciți lui Ivan". Așa-i acolo! Așa-i cînd boierul ține să trăiască ca un adevărat boier. Nu ca bufnița ta de cucoană, care a venit de la Moscova cu caleașca ca o coajă de nucă spartă și cu caii cu cozile înnodate cu frînghie.

Toți rîd

VALETUL CEL STRĂIN: Rîzi tu, da' rîzi de pomană! Crezi că-i mare ispravă să trîndăvești cît îi ziulica de mare? De aceea n-ai o copeică a ta.

GRIGORI: Da' ce nevoie am de copeicile tale? Boierul, atuncea, la ce-o mai fi? De-oi lucra, de n-oi lucra, el simbria tot mi-o plătește. Și ce nevoie am eu să strîng bani pentru bătrînețe? Ce fel de boier o mai fi și acela care să nu deie servitorilor pensie pentru că l-au slujit?

VALETUL CEL STRĂIN: Ce-am auzit, măi băieți? Spune lumea că aveți de gînd să dați un bal?

PIOTR: Dăm. Vii și tu?

VALETUL CEL STRĂIN: Ce fel de bal o mai fi și ăsta? Vorba vine că are să fie bal.

GRIGORI: Nu frate. Are să fie bal în toată regula. Unii dau cîte o rublă, alții și mai mult. Bucătarul prințesei a dat

cinci ruble și a spus că pregătește el masa. Ca tratații, n-au să fie numai nuci: am și cumpărat jumătate de pud de bomboane. Are să fie și înghețată...

Se aude o sonerie subțire care vine din biroul boierului

VALETUL CEL STRĂIN: Du-te, că sună boierul.

GRIGORI: Las' că mai așteaptă... O să fie și foc de artificii. Tocmim și muzică, numai că nu ne-am înțeles încă, fiindcă n-au bas. Că altfel am și fi...

Soneria din birou sună iar, mai tare ca înainte

VALETUL CEL STRĂIN: I-auzi cum sună! Hai, du-te. Mișcă o dată!

GRIGORI: Să mai aștepte. Dar tu cît dai?

VALETUL CEL STRĂIN: Ce fel de bal o mai fi și ăsta? Numai gura-i de voi.

GRIGORI: Mă, cîrpaciule, dezleagă-ți baierile pungii! Ia te uită la dînsul, Petruşka, ce zgîrcioabă de om...

Dă să-l împungă cu degetul. În aceeași clipă se deschide ușa biroului și se ivește boierul, care întinde mîna și-l apucă de ureche pe Grigori. Toți se ridică de la locurile lor.

II

BOIERUL: Ce-i cu voi, trîntorilor? Trei oameni sînteți și nu se urnește unul de la locul lui! Și eu sun de nu mai pot, mai-mai să rup cordonul.

GRIGORI: Păi, n-am auzit nimic, cuconașule.

BOIERUL: Minți!

GRIGORI: Zău că nu mint! De ce-aș minți? N-a stat și Petruşka cu noi? Așa-i clopoțelul ăsta, cuconașule. Nu-i bun de nimic. Cînd sunați, nu se aude niciodată. Trebuie chemat lăcătușul.

BOIERUL: Chemați atunci lăcătușul.

GRIGORI: Păi, i-am spus intendentului. Și parcă ce-a ieșit din asta? Degeaba îi spui. Ba te mai și ocărăște.

BOIERUL: *(dînd cu ochii de valetul cel străin.)* Ce-i cu omul acesta?

GRIGORI: E de la Anna Petrovna și a venit cu nu știu ce la dumneavoastră.

BOIERUL: Ce-ai de spus, frate?

VALETUL CEL STRĂIN: Cucoana mi-a poruncit să vă salut din partea dumneaei și să vă vestesc că vine azi la dumneavoastră.

BOIERUL: Și nu știi pentru ce anume vine?

VALETUL CEL STRĂIN: Asta nu pot s-o știu. Atît mi-a poruncit: „Spune-i lui Feodor Feodorovici că-l salut și că am să vin azi pe la dînsul".

BOIERUL: Dar cînd? Și la ce ceas vine?

VALETUL CEL STRĂIN: Nu pot să știu la ce ceas. Mi-a zis numai: vestește-l pe Feodor Feodorovici că trec astăzi pe la dînsul...

BOIERUL: Bine. Petruşka, ia să-mi dai mai repede să mă-mbrac. Ies în oraș. Iar voi — nu dați drumul nimănui. Ați auzit? Spuneți cui vine că nu-s acasă. *(Iese, urmat de Petruşka.)*

III

VALETUL CEL STRĂIN: *(către Grigori)*. Ai văzut? Căpătași o săpunealâ!

GRIGORI: *(face semn cu mîna că-i e totuna)*. Așa-i slujba asta! Oricît ai căta să le intri în voie, tot te ocărăsc. *(Sună la ușa de la scară)*. Iar a picat dracu' știe cine. *(Către Ivan.)* Ce casti gura? Du-te și deschide!

IV

Ivan se duce să deschidă. Intră un domn cu blană

DOMNUL CU BLANĂ: Feodor Feodorovici e acasă?

GRIGORI: Nu. Nu-i acasă.

DOMNUL CU BLANĂ: Păcat! Și nu știi unde s-a dus?

GRIGORI: Nu se știe. Pesemne că s-a dus la departament. Cine să-i spun că l-a căutat?

DOMNUL CU BLANĂ: Spune că l-a căutat Neveleşciaghin. Şi că i-a părut foarte rău că nu l-a găsit acasă. Auzi? N-ai să uiți? Neveleşciaghin.

GRIGORI: Lentiaghin.

DOMNUL CU BLANĂ: *(căutînd să rostească cît mai lămurit)* Neveleşciaghin.

GRIGORI: Da' dumneavoastră sînteți neamț?

DOMNUL CU BLANĂ: Ce neamț? Rus toată ziua: Ne-ve-leș-ci-a-ghin.

GRIGORI: Auzi, Ivan? Vezi de nu uita: Erdeșciaghin.

Domnul cu blană pleacă.

V

VALETUL CEL STRĂIN: Îi tîrziu. De-acu' mă duc. La revedere, fraților.

GRIGORI: Da' la bal vii sau nu vii?

VALETUL CEL STRĂIN: Ei, asta am să mai văd. La revedere, Ivane!

IVAN: La revedere! *(Se duce să închidă ușa după dînsul.)*

VI

Fata din casă trece grăbită prin vestibul

GRIGORI: Încotro, încotro? Binevoiește a-ți arunca ochii și la mine. *(O prinde de poala rochiei.)*

FATA: Lasă-mă, Grigori Pavlovici! Nu se poate! Nu mă ține, că n-am vreme deloc. *(Se smulge din mîinile lui și iese fugind pe ușa care dă la scară.)*

GRIGORI: *(uitîndu-se după ea)*. Ian te uită la ea cum a șters-o! *(Rîde.)* He-he-he!

IVAN: *(rîde și el)*. Hi-hi-hi!

Din birou iese boierul. Grigori și Ivan își încruntă deodată mutrele și arată serioși. Grigori scoate din cuier blana boierului și i-o pune pe umeri. Boierul iese.

GRIGORI: *(rămîne în mijlocul vestibulului și se scobește cu degetul în nas)*. Iacătă-mă-s slobod și eu! Boierul a plecat și-ai zice că, de-acuma încolo, pune-te pe trai, măi băiete. Ei bine, nu! Acușica îl vezi venind pe dracul cela burtos de majordom.

Din culise se aud strigătele majordomului: „Curat pedeapsa lui dumnezeu! Zece oameni sînt în casă și unul nu se apucă să strîngă cît de cît!

GRIGORI: Auzi? A și început să urle, burtosul!

VII

MAJORDOMUL CEL BURTOS: *(intră repezit, dînd din mîini).* De v-aţi teme cel puţin de cugetul vostru, dacă nu vi-e frică de dumnezeu! Uite, pînă acum, covoarele-s tot nebătute! S-ar cuveni ca măcar dumneata, Grigori Pavlovici, să dai pildă celorlalţi. Ţi-ai găsit! De dimineaţă şi pînă seară, dormi întruna. Ţi-s ochii cîrpiţi de-atîta somn. Drept să-ţi spun, Grigori Pavlovici, eşti un ticălos fără de margini.

GRIGORI: Da' ce? Nu-s şi eu om? N-am voie şi eu să-aţipesc?

MAJORDOMUL: Parcă spune cineva un cuvînt împotriva somnului dumitale? De ce n-ai dormi? Da' chiar aşa, toată ziua! Iată, măcar şi tu, Piotr Ivanîci, ca să nu spun altă vorbă urîtă, zău că semeni cu-n porc. Şi care-i, mă rog, treaba pe care o faci? Cureţi două-trei sfeşnice ş-atîta tot. De ce stai aici la taclale?

Piotr iese fără să se grăbească.

Iar ţie, Vanka, ţi s-ar cuveni să-ţi dau una după ceafă, nu alta.

GRIGORI: *(în timp ce iese).* Asta-i viaţă? Cum se scoală şi începe să urle.

MAJORDOMUL: *(rămas singur).* Atunci se cheamă că omul se poartă aşa cum se cuvine cînd îşi cunoaşte datoria. Dacă eşti slugă, apoi să fii slugă; dacă eşti nobil — nobil; dacă eşti arhiereu — arhiereu. Că de nu, ar începe, mă rog, fiecare... Ce-ar fi, de pildă, dacă eu aş spune acum: „Nu, eu nu-s majordom, sînt guvernator sau nu ştiu care din infanterie?" Oricine mi-ar putea răspunde: „Ba deloc! Minţi! Eşti majordom şi nu general!" Asta este! „Datoria ta este să ai grija casei şi să vezi cum se poartă slugile". Asta este! „Bonjur, coman vu franse... nu se potriveşte cu tine. Treaba ta e să spui oamenilor ce să facă şi să vezi să fie rînduială". Da, asta-i treaba ta!

VIII

Intră Annuşka, fată în casă la alt boier.

MAJORDOMUL: Ah! Anna Gavrilovna! Dacă-i să vă spun cît de multă stimă am pentru dumneavoastră, apoi aflaţi că mare plăcere am să vă văd.

ANNUŞKA: Nu vă mai deranjaţi, Lavrenti Pavlovici. Am întîlnit careta boierului dumneavoastră şi, aflînd aşa că nu-i acasă, am venit înadins la dumneavoastră c-o treabă, da' numai pentru-n minut.

MAJORDOMUL: Şi foarte bine aţi făcut! Tare ne mai bucurăm, nevastă-mea şi cu mine, cînd vă vedem. Ia staţi jos, vă rog.

ANNUŞKA: *(se aşază)*. Ia spuneţi-mi, poate ştiţi ceva de balul care se dă zilele astea?

MAJORDOMUL: Cum să nu ştiu? Să vedeţi: ca să zic aşa, punem mînă de la mînă. Dă unul, dă şi altul, mai dă şi al treilea, ca să zic aşa. Bineînţeles c-am strîns dealtminteri o sumă destul de frumoasă. Nevastă-mea şi cu mine am dat cinci ruble. Fireşte, un bal sau cum i se mai zice de obicei, serată. Bineînţeles c-au să fie şi trataţii şi, ca să zic aşa, răcoritoare... Iar pentru tineret, dans şi tot soiul de alte distracţii de astea.

ANNUŞKA: Să ştiţi că vin şi eu. Vin neapărat! Am trecut pe aici numai ca să aflu dacă veniţi şi dumneavoastră cu Agafia Ivanovna.

MAJORDOMUL: Agafia Ivanovna vorbeşte tot timpul numai de dumneavoastră.

ANNUŞKA: Mă cam tem numai în privinţa societăţii.

MAJORDOMUL: Nu vă temeţi, Anna Gavrilovna. La noi vine cea mai bună societate. N-aş putea spune sigur, dar am auzit că vin feciorul contelui Tolstogub, sufragiul şi vizitiul prinţului Briuhoveţki, fata din casă a nu ştiu cărei prinţese... Şi cred că au să mai vină şi nişte slujbaşi.

ANNUŞKA: Un singur lucru nu-mi prea place: că vin şi vizitii... Aceştia miros totdeauna a tutun de cel prost şi a votcă. Şi-apoi, sînt toţi nişte neciopliţi şi nişte bădărani.

MAJORDOMUL: Anna Gavrilovna, daţi-mi voie să vă spun că, printre vizitii, sînt vizitii şi vizitii. Bineînţeles, ca vizitii ce sînt, îşi petrec cea mai mare parte a timpului pe lîngă cai şi le mai curăţă, mă iertaţi, balega. Şi iarăşi, de, ca oamenii simpli, nu încape îndoială că mai beau şi ei cîte-un pahar de votcă, iar de fumat, fumează mahorcă — nu de alta, da' mai mult de nevoie, cum, dealtfel, fumează mahorcă cea mai mare parte a lumii de rînd. Da. Natural că de aceea se întîmplă, ca să zic aşa, să pută a bălegar şi a votcă. Asta aşa este. Totuşi, trebuie să recunoaşteţi, Anna Gavrilovna, că sînt şi vizitii care, cu toate că-s vizitii, după treaba pe care o

fac, sînt mai degrabă vătafi peste cai decît vizitii. Slujba lor sau, ca să zic aşa, funcţia lor e să împartă ovăzul sau să mai muştruluiască pe cîte un rîndaş sau pe un vizitiu cînd se fac vinovaţi de mai ştiu eu ce.

ANNUŞKA: Ce frumos vorbiţi dumneavoastră, Lavrenti Pavlovici! Nu mă mai satur ascultîndu-vă.

MAJORDOMUL: *(cu un zîmbet de mulţumire)*. Nu face să-mi mulţumiţi, domnişoară. Desigur că nu tot omul are, ca să zic aşa, darul vorbirii. Natural că se întîmplă cîteodată să dai şi de cîte unul care este, cum se zice... peltic. Da, da. Sau mai dai şi de alte cazuri asemănătoare, care îşi au, dealtfel, obîrşia tot în natură... N-aţi dori cumva să poftiţi la mine în odaie?

Annuşka iese cu Lavrenti după dînsa.

FRAGMENT

O cameră în casa Mariei Alexandrovna

I

Maria Alexandrovna, o doamnă în vîrstă, şi Mihail Andreevici, fiul ei.

MARIA ALEXANDROVNA: Ascultă, Mişa, demult de cînd tot vreau să stau de vorbă cu tine. Trebuie să-ţi schimbi slujba.

MIŞA: Mă rog. Din partea mea şi mîine.

MARIA ALEXANDROVNA: Trebuie să intri în armată.

MIŞA: *(holbîndu-se la maică-sa)*. În armată?

MARIA ALEXANDROVNA: Da, în armată!

MIŞA: Cum aşa, mamaie! În armată?!

MARIA ALEXANDROVNA: Ei şi ce te miri aşa?

MIŞA: Parcă nu ştii şi mata că, în armată, trebuie s-o iei de la gradul de iuncăr?

MARIA ALEXANDROVNA: Ei şi? Ai să fii iuncăr timp de un an şi apoi te face ofiţer. Lasă asta pe mine!

MIŞA: Dar ce-ai găsit mata milităros în mine? Nici statura nu mi-e tocmai potrivită pentru militărie. Vorbeşti serios, mamaie? M-ai uluit de tot cu ce mi-ai spus, aşa că nici... că nici nu ştiu ce să cred. Sînt, slavă domnului, cam plinuţ, şi, cînd oi mai pune pe mine şi mundirul de iuncăr, cu coada scurtă, are să-mi fie ruşine să mă şi uit la mine.

MARIA ALEXANDROVNA: N-ai să-l porţi mult. Te fac ofiţer, şi atunci ai să îmbraci mundirul cu falduri lungi, care au să-ţi acopere toată rotunjimea, aşa că n-are să se vadă nimic. Şi apoi, are să-ţi prindă bine că eşti ceva mai plinuţ. Au să

te avanseze mai repede pentru că are să le fie ruşine să aibă în regiment la ei un rotovei de praporşcic ca tine.

MIŞA: Bine mamaie, dar vezi că mie mi-a mai rămas cu totul un an pînă să ajung asesor de colegiu. Au trecut doi ani de cînd sînt consilier titular.

MARIA ALEXANDROVNA: Isprăveşte, isprăveşte odată! Mi-ai împuiat urechile cu acest „titular". Îmi tot vine în minte dumnezeu ştie ce! Vreau ca feciorul meu să servească în gardă. La un conţopist nici nu mă uit.

MIŞA: Dar gîndeşte-te şi mata mamaie! Uită-te mai bine la mine, la înfăţişarea mea. Încă din şcoală m-au poreclit: „ţîştarul". În armată trebuie să călăreşti voiniceşte, să ai glas răsunător, să fii cît un zdrahon de'nalt, şi să mai ai şi talie pe deasupra.

MARIA ALEXANDROVNA: Le capeţi pe toate! Pe toate le capeţi! Vreau cu orice preţ să intri în armată. Am eu pentru asta o pricină de seamă.

MIŞA: Şi care-i pricina asta?

MARIA ALEXANDROVNA: O pricină însemnată de tot.

MIŞA: Oricum, spune-mi-o şi mie! Care-i?

MARIA ALEXANDROVNA: E o pricină... Nici nu ştiu măcar dacă ai s-o pricepi bine. Acum trei zile, proasta aceea de Gubomazova a spus la Rogojini, în gura mare, aşa ca să aud şi eu... Eram a treia din rînd: eu şedeam alături de prinţesa Alexandrina, iar în faţa noastră era Sofi Votruşkova. Şi ce-ţi închipui c-a îndrăznit să spună ticăloasa aceea?... Crede-mă că mi-a venit să mă scol şi dacă nu era prinţesa Alexandrina acolo, nu ştiu ce făceam. Auzi ce-a spus? „Îmi pare foarte bine că la balurile curţii nu-s primiţi civilii. Toţi sînt *mauvais genre*,[1]) spunea ea, şi au ceva grosolan într-înşii. Îmi pare bine că Alexis al meu, spunea ea, nu poartă fracul lor dezgustător". Şi toate acestea le-a spus sclifosindu-se şi cu un ton aşa de... Îţi spun drept că nu ştiu ce-aş fi fost în stare să-i fac. Cît priveşte pe fecioru-său, e un idiot desăvîrşit. Atîta ştie: să bată talpa. Ai mai pomenit o ticăloasă şi o scîrboasă ca ea?

MIŞA: Şi asta-i toată pricina?

MARIA ALEXANDROVNA: Da. Vreau să-i fac în ciudă, ca feciorul meu să intre şi el în gardă şi să se ducă la toate balurile curţii.

---

[1]) Oameni fără educaţie (în limba franceză). (N. trad.)

MIŞA: Gîndeşte-te şi mata mamaie! Toată tevatura asta, numai fiindcă o proastă...

MARIA ALEXANDROVNA: Nu. M-am hotărît să fac aşa, şi gata! Las' să crape de necaz, să turbe.

MIŞA: Oricum, mamaie...

MARIA ALEXANDROVNA: Oho! Las' că-i arăt eu! De-acuma încolo, creadă ce-o vrea! Eu am să fac pe dracu' în patru şi fecioru-meu are să intre şi el în gardă. Chiar de-o fi să îndure greutăţi cu asta, dar de ajuns în gardă, tot ajunge. Auzi, mă rog: să dau eu voie oricărei ticăloase să se umfle în pene în faţa mea şi să-şi ridice nasul care şi aşa îl are destul de cîrn. Ei nu! Asta nu se întîmplă în ruptul capului! N-avea grijă, Natalia Andreevna, n-o să fie cum vrei dumneata!

MIŞA: Şi crezi să-i faci cu asta în ciudă?

MARIA ALEXANDROVNA: Aşa ceva nu admit eu!

MIŞA: Dacă vrei mata aşa, mamaie, trec la militărie. Numai, zău, aşa, c-o să-mi vină şi mie a rîde, cînd m-oi vedea în mundir.

MARIA ALEXANDROVNA: Mundirul e oricum mai frumos decît fracul acesta nenorocit. Acuma al doilea lucru: vreau să te însor.

MIŞA: Cum aşa? Dintr-o dată să-mi schimb şi slujba, să mă şi însori?

MARIA ALEXANDROVNA: Ei şi? Parcă nu poţi şi să-ţi schimbi slujba, şi să te însori în acelaşi timp?

MIŞA: N-am încă de gînd aşa ceva. Nu vreau încă să mă însor.

MARIA ALEXANDROVNA: Cum ai să afli de cine-i vorba, ai să vrei numaidecît. Însurătoarea asta are să-ţi aducă fericirea şi în slujbă şi în viaţa ta de familie. Ce mai una alta? Vreau să te însor cu prinţesa Slepohvostova.

MIŞA: Mamaie, dar asta-i o tîmpită de mîna întîia.

MARIA ALEXANDROVNA: Întîi de toate nu-i de mîna întîia, ci la fel ca toate celelalte, E o fată minunată, numai că n-are memorie. Cînd i se întîmplă cîteodată să uite, mai spune şi ea ce nu trebuie. Dar asta o face de distrată ce e. În schimb nu-i deloc bîrfitoare şi n-o să născocească niciodată vreo răutate.

MIŞA: Vai de mine! Dar cum ar putea ea să bîrfească, cînd abia dacă-i în stare să scoată o vorbă? Şi chiar cînd o scoate, stai şi te minunezi de ce-ţi aud urechile. Parcă mata, mamaie,

nu ştii că însurătoarea este o chestie de inimă. Trebuie ca sufletul...

MARIA ALEXANDROVNA: Ei, poftim! Am avut parcă o presimţire. Ia ascultă: isprăveşte odată cu liberalismele! Pe tine nu te prinde asta. Nu te prinde! Ţi-am spus-o de zeci de ori. Altuia i s-o mai fi potrivind, dar ţie, chiar deloc.

MIŞA: Ah, mamaie! Spune şi mata: cînd oare nu te-am ascultat? Uite, am împlinit treizeci de ani şi tot îţi mai sînt supus în toate, ca un copil. Mata îmi porunceşti să mă duc undeva, unde nici mort nu m-aş duce — şi eu mă duc şi nici nu las măcar să se vadă cît de greu îmi vine asta. Sau îmi porunceşti să fac anticameră la cineva — şi eu mă duc glonţ acolo, cu toate că nu-mi face nici o plăcere. Mata îmi dai poruncă să dansez la baluri — şi eu dansez, deşi toţi îşi bat joc de mine şi de înfăţişarea mea. Acuma ai ajuns să vrei să-mi schimbi slujba. Bine, îmi schimb slujba şi intru la treizeci de ani iuncăr... Mă fac copil, la treizeci de ani, numai ca să-ţi fac matale pe plac. Şi, cu toate acestea, nu trece o zi să nu mă împungi cu liberalismul meu. Nu trece o clipă să nu-mi spui: liberal. Ascultă, mamaie, astă mă doare. Zău că mă doare. Faţă de devotamentul şi dragostea mea sinceră, cred că aş merita o soartă mai bună...

MARIA ALEXANDROVNA: Te rog să nu mai vorbim de asta. Ce crezi? Parcă eu nu ştiu că eşti liberal? Şi mai ştiu şi cine te aţîţă: tot netrebnicul acela de Sobacikin.

MIŞA: Asta-i din cale-afară, mamaie! Să crezi mata că eu aş putea asculta de unul ca Sobacikin! Sobacikin acesta i-un ticălos, un cartofor şi tot ce vrei, dar în chestia asta n-are nici o vină. N-am să-i dau niciodată voie să aibă asupra mea măcar o umbră de influenţă.

MARIA ALEXANDROVNA: Ah, doamne! Ce om îngrozitor! M-am speriat cînd l-am cunoscut. Nu respectă nici o regulă, n-are nici o virtute... Un tip josnic. De-ai şti ce-a spus de mine!... Trei luni de zile n-am putut scoate nasul în lume. A spus că la mine se aprind numai mucuri de lumînare, că nu se perie covoarele cu săptămînile, că am ieşit la plimbare în trăsură cu hamuri de frînghie şi căpestre la cai, ca la trăsurile de piaţă. M-am făcut toată roşie, ca para focului, şi am fost bolnavă mai mult de-o săptămînă. Nu ştiu nici eu cum de-am putut răbda toate acestea. Ce-i drept, numai credinţa în providenţă m-a întărit.

MIŞA: Şi crezi mata că un om de teapa lui să poată avea vreo putere asupra mea? Crezi mata că aş putea eu admite una ca asta?

MARIA ALEXANDROVNA: I-am trimis răspuns să nu mai îndrăznească să se arate în ochii mei. Iar tu, ai putea să te reabilitezi numai dacă nu te-ai mai încăpăţîna şi i-ai face chiar în seara asta o déclaration[1]) prinţesei.

MIŞA: Dar cum să fac, mamaie, dacă nu pot?

MARIA ALEXANDROVNA: Cum adică nu poţi? Şi de ce nu poţi?

MIŞA: *(aparte).* Ei acuma-i acu'! *(Tare.)* Îmi dai voie măcar într-o chestiune de care atîrnă fericirea vieţii mele viitoare, să am şi eu părerea mea. Nici nu mă-ntrebi măcar... Dar ce te faci dacă-s îndrăgostit de altcineva?

MARIA ALEXANDROVNA: Îţi mărturisesc că asta-i o noutate pentru mine. Pînă acuma n-am auzit încă de aşa ceva. Şi cine-i, mă rog, această altcineva?

MIŞA: Mamaie, îţi jur că n-a fost încă niciodată pe lume una care să-i semene! Un înger, nu alta! Un înger şi la chip şi la suflet!

MARIA ALEXANDROVNA: Dar a cui e? Cine-i tată-său?

MIŞA: Tată-său este Alexandr Alexandrovici Odosimov.

MARIA ALEXANDROVNA: Odosimov?... Nu ştiu nimic de Odosimovi... N-am auzit de asemenea familie. Dar ce-i el? Om bogat?

MIŞA: E un om cum rar întîlneşti, un om extraordinar!

MARIA ALEXANDROVNA: Şi bogat?

MIŞA: Cum să-ţi spun?... Ar trebui să-l vezi şi mata. Însuşiri sufleteşti cum are el, nu găseşti pe lumea asta.

MARIA ALEXANDROVNA: Dar ce-i el? Ce grad are? Ce avere are?

MIŞA: Înţeleg, mamaie ce doreşti mata. În privinţa asta, să-mi dai voie să-ţi spun deschis ce gîndesc. Orice s-ar spune, nu-i acum un tînăr în toată Rusia care să nu-şi caute o logodnică bogată. Fiecare vrea să-şi îndrepte treburile pe socoteala zestrei nevesti-si. Într-o oarecare privinţă, lucrul acesta e de iertat. Înţeleg că un om sărac, căruia nu i-a mers în slujbă, sau în altă afacere a lui, sau pe care cinstea lui prea mare l-a împiedicat să-şi închege o avere, într-un cuvînt, oricum ar fi, eu îl socot îndreptăţit să-şi caute o logodnică bogată. Şi poate că şi părinţii ar fi nedrepţi faţă de dînsul,

---

[1]) Declaraţie de dragoste (în limba franceză). (N. trad.)

de nu i-ar face cinstea ce i se cuvine şi nu i-ar da fata. Dar gîndeşte-te şi mata, mamaie: are un om bogat dreptul să-şi caute logodnică tot bogată? Asta ar fi ca şi cum ţi-ai mai pune peste şubă şi o manta, cînd ţi-e şi aşa destul de cald, şi cînd mantaua asta ar putea acoperi mai degrabă umerii altcuiva. Nu mamaie! Asta nu-i drept. Tatăl şi-a cheltuit toată averea ca să-i dea fetei creştere.

MARIA ALEXANDROVNA: Ajunge, ajunge! N-am putere să te ascult mai mult. Ştiu tot. Tot! Te-ai îndrăgostit de-o lepădătură! De fata unui oarecare funcţionar cu aprovizionarea care — mai ştii? — ţine poate şi o casă de întîlnire.

MIŞA: Mamaie!...

MARIA ALEXANDROVNA: Taică-său e un beţivan, maică-sa bucătăreasă, rudele, ipistaţi de mahala sau chelneri pe la cîrciumi... Şi eu trebuie să aud toate acestea, să le rabd chiar de la fiul meu... pentru care nu mi-am cruţat viaţa... Nu! Nu pot îndura una ca asta!

MIŞA: Dar mamaie! Dă-mi voie...

MARIA ALEXANDROVNA: Doamne dumnezeule! Ce morală are tineretul din ziua de azi! Nu! Nu pot îndura una ca asta. Jur că nu pot! Ah! Ce-i cu mine? Simt cum începe să mi se învîrtească capul... *(Scoate un ţipăt.)* Au!... M-au apucat colicele într-o parte. Maşka! Maşka!... Adă-mi flaconul cu săruri! Nu ştiu dacă mai ajung pînă-n seară... Ce fiu fără inimă!

MIŞA: *(se repede la ea)*. Mamaie, linişteşte-te! Îţi faci singură rău..

MARIA ALEXANDROVNA: Şi toate astea numai netrebnicul de Sobacikin le-a pus la cale! Nu ştiu cum de n-au dat afară pînă acum ciuma asta?

UN VALET: *(din uşă)*. A venit Sobacikin!

MARIA ALEXANDROVNA: Ce-ai spus? Sobacikin? Nu-i da drumul! Să nu-i mai calce piciorul pe aici!

II

Aceiaşi şi Sobacikin

SOBACIKIN: Maria Alexandrovna! Vă rog din suflet să mă iertaţi că n-am fost de-atîta vreme pe la dumneavoastră. Zău că n-am putut deloc! Nici nu vă puteţi închipui cîte treburi

am avut. Ştiam că aveţi să vă supăraţi. Zău că ştiam... *(Dă cu ochii de Mişa.)* Bună ziua frate! Cum o mai duci?

MARIA ALEXANDROVNA: *(aparte)*. Nici nu-mi vine în minte ce să-i spun. Şi dumnealui se scuză că n-a fost demult pe aici!

SOBACIKIN: Dacă-i să judec după faţă, tare-mi pare bine să văd cît de proaspătă şi de sănătoasă arătaţi. Cum o mai duce fratele dumneavoastră? Ca să vă spun drept, credeam să-l găsesc şi pe el aici.

MARIA ALEXANDROVNA: Pentru asta te puteai duce mai curînd la el, nu să vii la mine.

SOBACIKIN: *(zîmbind)*. Am venit să vă povestesc o istorie, nici că se poate mai hazlie.

MARIA ALEXANDROVNA: Nu-s amatoare de istorii hazlii.

SOBACIKIN: Despre Natalia Andreevna Gubomazova.

MARIA ALEXANDROVNA: Cum? Despre Gubomazova!... *(Caută să-şi ascundă curiozitatea)*. Probabil că s-a întîmplat de curînd.

SOBACIKIN: Zilele astea.

MARIA ALEXANDROVNA: Şi ce anume?

SOBACIKIN: Ştiţi dumneavoastră că dînsa îşi bate fetele cu mîna ei?

MARIA ALEXANDROVNA: Nu zău? Nu mai spune! Vai, mai mare ruşinea! Cum se poate una ca asta?

SOBACIKIN: Eu m-am crucit. Daţi-mi voie să vă povestesc cum s-a întîmplat. Într-o bună zi, îi porunceşte ea uneia dintre fete care se făcuse vinovată de nu ştiu ce, să se întindă pe sofa aşa cum se cuvine, iar ea trece în odaia de alături, nu mai ţin minte pentru ce anume, — pare-mi-se ca să ia nişte nuiele. În timpul acela iese şi fata pentru nu ştiu care treabă, iar în odaie intră bărbatul Nataliei, care se culcă pe pat în locul fetei şi aţipeşte. Iată că se iveşte Natalia Andreevna cu nuielele, aşa cum se cuvine, şi porunceşte altei fete să i se aşeze pe picioarele lui bărbatu-său, îl acoperă cu un cearşaf şi... prinde a-l croi!...

MARIA ALEXANDROVNA: *(lovindu-şi palmele de mirare)*. Vai doamne! Ce ruşine! Cum se poate de n-am ştiut nimic? Drept să-ţi spun, totdeauna am crezut-o în stare de aşa ceva.

SOBACIKIN: Fireşte! Păi eu am spus-o tuturor. Lumea zice de dînsa că-i „o nevastă model, care şade tot timpul acasă, se ocupă de educaţia copiilor şi-i învaţă chiar dînsa singură

inglizeşte". N-am ce zice: frumoasă educaţie! Nu-i zi să nu-şi bată bărbatul, ca pe-o mîţă!... Tare-mi pare rău că nu pot rămîne mai mult la dumneavoastră! *(Se înclină.)*

MARIA ALEXANDROVNA: Unde te grăbeşti aşa, Andrei Kondratievici? Nu ţi-e ruşine? După ce că n-ai mai dat atîta vreme pe la mine?... M-am obişnuit de totdeauna să te socotesc drept un prieten al casei. Ia mai stai puţin. Aş vrea să vorbim ceva. Ascultă, Mişa: mă aşteaptă în odaia mea, caretaşul. Du-te tu de vorbeşte cu el. Întreabă-l dacă poate preface careta pînă la întîi ale lunii. Să fie albastră, iar ciubucăria de culoare mai deschisă, cam în felul caretei Gubomazovei.

Mişa iese.

L-am trimis într-adins pe feciorul-meu, ca să putem sta de vorbă între patru ochi. Ia spune: dumneata trebuie să ştii de unul Alexandr Alexandrovici Odosimov?...

SOBACIKIN: Odosimov?... Odosimov... Odosimov... Ştiu că este undeva un Odosimov. Dar dealtfel, mă pot interesa.

MARIA ALEXANDROVNA: Te rog.

SOBACIKIN: Da, mi-aduc aminte, mi-aduc aminte de-un Odosimov — care-i undeva şef de birou, sau şef de secţie.... Sigur că da!

MARIA ALEXANDROVNA: Închipuieşte-ţi: a ieşit o istorie caraghioasă... Mi-ai putea face un mare serviciu.

SOBACIKIN: N-aveţi decît să porunciţi. Ştiţi doar că pentru dumneavoastră sînt gata să fac orice.

MARIA ALEXANDROVNA: Uite despre ce-i vorba: fecioru-meu s-a îndrăgostit, sau mai bine zis nu s-a îndrăgostit... i-au intrat în cap nişte gărgăuni... Ce să-i faci? Tinereţe... Într-un cuvînt, nu-i iese din cap fata lui Odosimov.

SOBACIKIN: Nu-i iese din cap? Cum se face că mie nu mi-a mărturisit nimic? Dar dacă spuneţi dumneavoastră că nu-i iese din cap, aşa o fi.

MARIA ALEXANDROVNA: Andrei Kondratievici, aş vrea să-mi faci un mare serviciu. Ştiu că placi femeilor.

SOBACIKIN: He-he-he!... Şi de ce credeţi dumneavoastră asta?... Dar aflaţi c-aşa-i. Închipuiţi-vă că de lăsata secului şase negustorese... Poate credeţi despre mine că aş fi umblat eu după ele, sau aşa ceva? Da' de unde! Vă jur că nici nu m-am uitat la ele. Da' să vă spun ceva şi mai frumos: dumneavoastră

îl ştiţi pe acela cum îi zice? Ermolai, Ermolai... Of doamne!... Ermolai acela care locuia pe uliţa Liteinaia, lîngă Kirocinaia.

MARIA ALEXANDROVNA: Nu cunosc acolo pe nimeni.

SOBACIKIN: Of, doamne! Mi se pare că-i zice Ermolai Ivanovici. Să mă omori dar nu-mi pot aduce aminte de numele lui. Acela cu pătania... nu ştiţi, nevastă-sa acum cinci ani s-a băgat într-o istorie... sînt sigur că o cunoaşteţi. O cheamă Silfida Petrovna.

MARIA ALEXANDROVNA: Habar n-am. Nu cunosc nici un Ermolai Ivanovici şi nici o Silfidă Petrovna.

SOBACIKIN: Vai de mine! Tot pe acolo locuia şi Kuropatkin.

MARIA ALEXANDROVNA: Nici pe Kuropatkin nu-l cunosc.

SOBACIKIN: Lăsaţi, că v-aduceţi aminte mai tîrziu. Fata era straşnic de bogată. Avea zestre pînă la două sute de mii. Şi nu aşa, ca să te ducă cu vorba. Pînă la cununie îţi dădea în mînă chitanţa de la credit.

MARIA ALEXANDROVNA: Ei şi ce-ai făcut? Nu te-ai însurat?

SOBACIKIN: Nu m-am însurat. Trei zile a stat tată-său în genunchi şi s-a rugat de mine să mă însor. Iar fata de mult ce-a suferit, s-a dus la mînăstire. Şi azi e acolo.

MARIA ALEXANDROVNA: Şi de ce nu te-ai însurat?

SOBACIKIN: Aşa mi-a venit mie. Îmi ziceam: tatăl fetei ţine otcupul — rudele-s care de care mai proaste. Drept să vă spun, după asta mi-a părut rău. S-o dai dracului de lume, cum îi făcută. Zău aşa! Toate-s numai minciuni convenţionale şi fasoane. Cîtă lume nu s-a nenorocit din pricina asta!

MARIA ALEXANDROVNA: De ce să te iei după lume? *(aparte.)* Ei poftim! Acum orice gînganie, care abia îşi ţine capul, se şi crede aristocrat. Uită-te la un nenorocit de consilier titular şi ascultă-l cum vorbeşte!

SOBACIKIN: Dar nu se poate Maria Alexandrovna! Zău că nu se poate. Toate parcă-s... Ei, înţelegi... Lumea are să înceapă să vorbească: „Uite-l cum s-a însurat cu dracu' ştie cine..." Dealtfel mie mi se întîmplă totdeauna istorii de felul ăsta. Şi zău, uneori n-am nici o vină. Din partea mea nu-i absolut nimic... Da' ce să-i faci? *(Cu glasul scăzut).* Cînd se revarsă Neva, se scot totdeauna două-trei femei înecate. Iar eu nu pot decît să tac, pentru că m-aş mai putea încurca în cine ştie ce istorie!... Da. Li-s drag femeilor. Şi mă întreb: de ce? Nu s-ar putea spune că-s prea chipeş...

MARIA ALEXANDROVNA: Lasă! Parcă dumneata nu ştii că eşti bine?

SOBACIKIN: *(zîmbeşte)*. Închipuiţi-vă, pe cînd încă eram copil, nu trecea una pe lîngă mine să nu-mi ridice bărbia cu degetul şi să nu-mi spună: „Drăguţ eşti, puştiule!"

MARIA ALEXANDROVNA: *(aparte)*. Ei poftim! Se mai crede şi frumos! Dacă-i vorba de frumuseţe, apoi seamănă cu-n mops... *(Tare.)* Ei, Andrei Kondratievici, atunci ascultă: cu înfăţişarea dumitale mi-ai putea face serviciul de care am nevoie. Fecioru-meu este îndrăgostit prosteşte, pînă peste urechi, şi-şi închipuieşte că fata este întruchiparea bunătăţii şi a nevinovăţiei celei mai desăvîrşite. N-ar fi chip — ştii dumneata — s-o facem să apară în ochii lui altfel? Cum se cheamă, s-o mai mînjim puţintel? Dacă dumneata, să zicem ai face impresie asupra ei şi ea ar înnebuni de dragoste...

SOBACIKIN: Va înnebuni, Maria Alexandrovna. Nici vorbă va înnebuni! Să-mi tai mie capul de nu înnebuneşte! Să-ţi spun acum, Maria Alexandrovna, ce istorii mi s-au întîmplat, încă şi mai dihai. Uite, chiar acu' cîteva zile....

MARIA ALEXANDROVNA: Orice s-ar întîmpla, înnebuneşte ori nu, este neapărată nevoie să se răspîndească prin oraş vestea că între voi sînt legături... Şi asta trebuie să-i ajungă la ureche lui fecioru-meu.

SOBACIKIN: Feciorului dumneavoastră?

MARIA ALEXANDROVNA: Da, lui fecioru-meu.

SOBACIKIN: Da.

MARIA ALEXANDROVNA: Ce da?

SOBACIKIN: Nimica. Am spus şi eu aşa: da.

MARIA ALEXANDROVNA: Şi cum crezi? Are să-ţi vină greu s-o faci?

SOBACIKIN: Deloc! Numai că toţi îndrăgostiţii ăştia... Nici nu vă puteţi închipui ce bătuţi la cap sînt, şi ce copilării nelalocul lor le trec prin minte! Ba pistoale, ba... dracul mai ştie ce... Desigur, că nu asta m-ar... Dar ştiţi, aşa ceva nu merge în lumea bună.

MARIA ALEXANDROVNA: Dacă-i numai asta, atunci încredeţe în mine. Nu las eu lucrurile să ajungă pînă acolo.

SOBACIKIN: Dealtfel, am spus-o numai aşa, Maria Alexandrovna, vă rog să mă credeţi că chiar de-ar fi să-mi risc viaţa, sînt gata s-o fac oricînd, şi cu plăcere. Zău cu plăcere. Aşa de mult ţiu la dumneavoastră, încît drept vorbind, mi-e şi ruşine

să v-o spun, pentru c-aţi putea crede dumnezeu ştie ce despre mine. Dar de fapt nu-i decît cea mai adîncă stimă. Aha! Bine că mi-am adus aminte. V-aş ruga, Maria Alexandrovna să-mi împrumutaţi, pentru foarte puţin timp, vreo două miişoare. Dracu' ştie cum se face, dar tare-s uituc. În timp ce mă îmbrăcam, mă tot gîndeam să nu-mi uit carnetul şi l-am pus pe masă ca să-l am dinaintea ochilor. Am luat tot, tabachera, chiar şi o batistă de prisos... Ei, dar carnetul de depuneri l-am uitat.

MARIA ALEXANDROVNA: *(aparte)*. Ce mă fac cu el! Dacă-i dau, nu-i mai văd înapoi; dacă nu-i dau, e în stare să răspîndească pe socotela mea atîtea năzbîtii, că nu mai mă încumet să scot nasul nicăieri. Şi îmi place cînd spune că şi-a uitat carnetul. Carnet ai, ştiu asta, dar vezi că-i gol. N-am încotro, trebuie să-i dau. *(Tare.)* Mă rog, Andrei Kondratievici, ţi le aduc îndată. Aşteaptă, mă rog, aici.

SOBACIKIN: Bine, aştept aici.

MARIA ALEXANDROVNA: *(în timp ce pleacă, aparte)*. Ticălosul! Fără bani nu-i chip să-ţi facă ceva.

SOBACIKIN: *(singur)*. Aceste două miişoare îmi prind acum minunat. Datoriile, însă nici nu mă gîndesc să le plătesc. Las' să mai aştepte şi cizmarul, şi croitorul. Să aştepte şi Anna Ivanovna. Desigur, o să zbiere. Dar ce să-i faci? Doar n-oi arunca banii în dreapta şi-n stînga. Să se mulţumească cu dragostea mea. Iar în ce priveşte rochia, minte. Are ea rochii destule. Uite ce-am să fac: în curînd are să fie o serbare. Cu toate că-i nouă, caleaşca mea au văzut-o toţi şi o ştiu. Se spune că Ioahim caretaşul are una terminată chiar acum, după ultima modă şi pe care n-a arătat-o încă nimănui. Dacă îi dau caleaşca mea şi mai adaug aceste două mii, pot foarte bine să mi-o schimb. Să vezi atunci efect ce are să facă. Poate că la serbarea asta, să mai fie o caleaşcă la fel, sau cel mult două. Şi atunci lumea are să vorbească peste tot de mine. Printre altele, o să fie nevoie să mă gîndesc şi la misiunea pe care mi-a dat-o Maria Alexandrovna. Mi se pare că cel mai potrivit ar fi să încep cu scrisori de dragoste. Să-mi scriu de pildă o scrisoare ca din partea acestei fete şi s-o las să cadă ca din întîmplare, cînd o fi Mişa de faţă. Sau s-o uit pe masa din odaia lui. Desigur că poate ieşi de aici şi un bocluc. Ei şi? La urma urmei, ce mi se poate întîmpla? Imi dă cîţiva pumni. Nici vorbă că pumnii te

dor, dar nu chiar aşa ca să... Ba, la nevoie, pot să şi fug. Şi la adică fug în odaia de culcare a Mariei Alexandrovna şi mă vîr de-a dreptul sub pat! Lasă să mă scoată de acolo dacă poate! Lucrul cel mai de seamă este, însă: cum să scriu scrisoarea? Tare nu-mi place să scriu. Mai bine să mă tai! Dracu' ştie cum se face asta. De-ar fi să vorbesc, mi se pare că aş spune eu ce am de spus, cum însă pun mîna pe pană, parcă mi-ar da cineva o palmă. Mă fîstîcesc, toate mi se încurcă în cap, mîna mi se înţepeneşte şi gata. Sau poate mai bine, uite ce: am la mine nişte scrisori pe care le-am primit nu demult. Ce-ar fi să aleg din ele una mai înflăcărată, să rad iscălitura şi să pun alt nume în loc? Nu-i asta o idee bună? Zău aşa! Ia să scotocesc prin buzunare. Mai ştii? — poate că am norocul să găsesc tocmai ceea ce-mi trebuie. *(Scoate din buzunar un teanc de scrisori).* Ia să vedem, de pildă, asta: *(citeşte.)* „Sînt slavă domnului sănătoasă, dar inima îmi boleşte. Să mă fi uitat de tot, drăguţule? Ivan Danilovici te-a văzut, sufleţelule, la tiatru, de-ai veni şi dumneata să mai mă înveseleşti cu dulceaţa vorbei". Ei drace! Mi se pare că asta nu prea ştie să scrie gramatical. Nu, cu aşa scrisoare nu-l trag eu pe sfoară. *(Citeşte mai departe.)* „Am brodat pentru dumneata, sufleţelule, o pereche de jartiere..." Ei, acuma a apucat-o duioşia. Parcă-i cam prea bucolică. Miroase a Chateaubriand! Dar poate că găsesc aici ceva. *(Despătureşte altă scrisoare şi-şi face ochii mici, căutînd să descifreze scrisul.)* „Stimate prietene...." Nu, nu scrie „stimate prietene". Ce-o fi scriind oare aici: prea scump? prea drag? Nu, nu-i asta. Nu-i prea scump. *(Citeşte iar.)* „Ti, ti... că... losule..." Hm! *(Strînge din buze.)* „Dacă tu, seducător perfid al nevinovăţiei mele, n-ai să-mi dai banii cu care am rămas datoare la băcănie, cheltuiţi pentru tine, mutră scîrboasă... *(ultimul cuvînt îl citeşte aproape printre dinţi.)*... Atuncea să ştii că te reclam la poliţie". Mare porcărie, zău aşa! Mare porcărie! Oricum, scrisoarea asta nu poate folosi la mare lucru. De spus, poţi spune, bineînţeles orice, dar s-o spui cuviincios, alegîndu-ţi expresiile, aşa ca să nu jigneşti omul. Nu, nu! Cum văd eu, nu-i aici în toate scrisorile astea nici una care să se potrivească... Dar deloc! Trebuie să găsesc ceva tare, unde să se vadă, cum se spune, clocotind patima. Dar ia să vedem şi asta. *(Citeşte.)* Crud tiran al sufletului meu!" Ei, asta-mi pare că începe bine. „Înduplecă-te de soarta inimii mele!" Foarte

nobil! Nici că se poate mai nobil, zău aşa! Se vede numaidecît educaţia. De la început îţi dai seama cu cine ai de-a face. Vezi? Aşa trebuie să scrii. Sentimental şi nici să nu jigneşti omul. Uite, scrisoarea asta am să i-o las. Nici nu-i nevoie s-o citesc mai departe. Numai nu ştiu cum să fac să şterg numele fără să se cunoască. *(Se uită la semnătură.)* Ehei! Dar ştii că-i bine! Nici nu şi-a pus numele! Perfect! Să ştii c-o semnez. Bună treabă am făcut!... Şi mai spune lumea că nu înseamnă mare lucru să fii arătos. De nu erai tu drăguţ, nu se îndrăgosteau femeile de tine; de nu se îndrăgosteau femeile de tine, nu-ţi scriau scrisori; de nu erau scrisorile, nu ştiai cum să te apuci de treaba asta. *(Se apropie de oglindă.)* Parcă azi n-aş arăta prea bine. Altă dată am ceva expresiv în figură... Păcat numai că mi-s dinţii urîţi, căci altfel semănam de-a binelea cu Bagration. Nu ştiu cum să-mi las favoritele: în chip de ciucuri sub fălci, adică, cum se zice, colier? Sau să rad tot ca-n palmă şi să-mi las un smoc de păr sub buza de jos?

LA IEȘIREA DIN TEATRU, DUPĂ REPREZENTAREA UNEI COMEDII NOI

Foaierul unui teatru. Într-una din părți scara care duce la loji și la galerie; la mijloc intrarea la fotolii și staluri. În cealaltă parte ieșirea. Din sală vine ropot înăbușit de aplauze.

AUTORUL[1]) PIESEI: *(ieșind din sală)*. M-am smuls parcă dintr-o vîltoare. Ia te uită cum răsună, în sfîrșit, întreg teatrul de strigăte și de aplauze... Iată c-a venit și gloria! Doamne dumnezeule, ce mi-ar mai fi bătut inima, de se întîmplau toate astea acum șapte sau opt ani! Ce m-ar mai fi răscolit! Dar așa, au fost odată. Eram pe atunci încă tînăr și gîndurile mi-erau îndrăznețe, ca ale oricărui tînăr. Binecuvîntată fie providența, care nu mi-a dat să gust prea de timpuriu entuziasmul publicului și laudele! Acum... Pe cine n-a domolit, însă, răceala rațiunii care vine cu vîrsta? Pînă în cele din urmă afli că aplauzele nu înseamnă mare lucru și că ele-s gata să slujească pentru a răsplăti pe oricine: pe un actor care a ajuns să cunoască toate tainele sufletului și ale inimii omenești, pe un dansator care izbutește niște piruete, pe un scamator. Aplauzele răsună deopotrivă pentru toți! Și, orice-ar face oricare din ei, fie că ar gîndi cu mintea, fie că ar simți cu inima, fie că le-ar vibra sufletul pînă în adîncuri, fie că ar lucra cu picioarele, fie că ar sălta talgere din mînă în mînă,

[1]) Se înțelege de la sine că autorul piesei este un personaj fictiv, care ilustrează situația autorului comic în societate, autor care și-a ales rîsul drept mijloc de a-și bate joc de abuzurile a tot felul de dregători și reprezentanți ai diferitelor pături sociale. (N. aut.)

aceleași aplauze acopăr tot. Nu! N-aș dori acum aplauze. Ce-aș vrea acum, e să mă aflu în loji, la balcoane, în fotoliile de la parter, sus de tot la galerie, să pătrund peste tot și să aud toate părerile și impresiile cît sînt încă proaspete și feciorelnice, cîtă vreme spectatorii nu s-au lăsat influențați de părerile și vorbele cunoscătorilor și ziariștilor și fiecare mai este încă sub impresia propriei lui judecăți. Sînt un autor comic și am nevoie de asta. Toate celelalte genuri și opere sînt supuse judecății cîtorva oameni; numai autorul comic e supus judecății tuturora. Orice spectator are un drept asupra lui; orice om, oricare i-ar fi profesia, se face judecătorul lui. O! cît aș vrea ca fiecare să-mi arate lipsurile și cususurile operei mele! Chiar de-ar rîde de mine, chiar dacă lipsa de bunăvoință ar fi pricina care să le pișie limba, sau părtinirea, sau indignarea, sau ura, sau cine știe ce, și încă aș dori ca să-și spună cu toții gîndul. Nimeni nu poate rosti o vorbă fără să aibă o pricină și pretutindeni se poate strecura o scînteie de adevăr. Cel ce s-a hotărît să arate oamenilor părțile lor caraghioase, trebuie să primească cu înțelegere observațiile cu privire la propriile lui slăbiciuni și caraghioslîcuri. Ia să încerc eu să rămîn aici în foaier tot timpul cît publicul se strecoară afară. E cu neputință să nu se vorbească de piesa asta nouă. Sub înrîurirea primei lui impresii, spectatorul este totdeauna vioi și se grăbește s-o împărtășească și altora. *(Se trage mai de o parte.)*

Apar cîțiva oameni îmbrăcați cuviincios. Unul din ei, adresîndu-se altuia. „Mai bine să plecăm acuma. Mai joacă nu știu ce fleac de vodevil."

Amîndoi ies

Doi oameni *comme il faut.*[1])

ÎNTÎIUL COMME IL FAUT: Bine-ar fi să nu-mi fi alungat poliția careta cine știe unde. Nu știi cumva cum o cheamă pe actrița aceea tinerică?

AL DOILEA COMME IL FAUT: Habar n-am. Da-i nostimă de tot!

ÎNTÎIUL COMME IL FAUT: Da, nostimă! Totuși, parcă i-ar lipsi ceva. Ascultă, am să-ți recomand un restaurant nou. Ieri mi-a

[1]) Distinși (în limba franceză). (N. trad.)

servit niște mazăre verde, trufanda. *(Își sărută buricul degetelor.)* O minune, nu alta!

Ies amîndoi

Un ofițer venind în fugă este oprit de mînă de alt ofițer.

ÎNTÎIUL OFIȚER: Hai să mai rămînem.

AL DOILEA OFIȚER: Nu frate. Nu mă ademenești tu cu vodevilul, pentru nimica în lume. Știm noi piesele astea, care se servesc în loc de desert. În locul actorilor, apar niște valeți, iar cît privește femeile, una-i mai urîtă ca alta.

Ies amîndoi

UN OM DE LUME: *(elegant îmbrăcat coboară scara)*. Puślamaua de croitor mi-a făcut pantalonii mult prea strîmți și tot timpul m-au sîcîit groaznic. Pentru asta am de gînd să-l amîn cu plata și timp de vreo doi anișori să nu-i dau nimic. *(Iese.)*

ALT OM DE LUME: *(ceva mai voinic către altul, vorbind cu vioiciune)*. Crede-mă pe mine! Pentru nimica în lume nu se așază cu tine la joc. Nu joacă roberul pe mai puțin de-o sută cincizeci de ruble. Asta o știu eu bine, pentru că nu-i zi să n-aibă partener pe cumnatu-meu Pafnutiev.

AUTORUL PIESEI: *(aparte)*. Parcă s-au jurat să nu scoată unul o vorbă despre comedie!

UN CINOVNIC DE VÎRSTA MIJLOCIE: *(ieșind cu brațele desfăcute înlături)*. Așa ceva... așa ceva!... Numai dracu' știe ce-o mai fi și asta!... Nu-i nici sabie, nici biciușcă. *(Iese.)*

UN DOMN CAM NEPĂSĂTOR ÎN PRIVINȚA LITERATURII: *(adresîndu-se unui alt domn)*. Mi se pare totuși că-i o traducere.

CELĂLALT DOMN: Vai de mine! Cum să fie traducere? N-ai văzut că acțiunea se petrece în Rusia și că-s zugrăvite obiceiurile și chiar cinurile de la noi?

DOMNUL NEPĂSĂTOR ÎN PRIVINȚA LITERATURII: Nu-ți aduci aminte? Parc-am mai văzut așa ceva în franțuzește, dar nu chiar în genul ăsta...

Amîndoi ies.

UNUL DIN DOI SPECTATORI: *(care ies tocmai și ei)*. Acum nu poți să-ți faci o părere. Așteaptă mai întîi să vezi ce spun ziarele ș-apoi afli și tu.

UN OM CU SCURTĂ: *(către alt om cu scurtă)*. Ei ce zici? Aș vrea să știu și eu ce crezi dumneata de comedia asta.

CELĂLALT OM CU SCURTĂ: *(făcînd o mișcare de superioritate cu buzele).* Da, desigur nu s-ar putea spune că n-ar fi, asta... că n-ar fi în felul ei... Firește, cine poate fi împotrivă, ca să fie iar... și unde-i, cum s-ar spune... Da' dealtfel... *(Strînge buzele afirmativ.)* Da-da.

Ies amîndoi

AUTORUL PIESEI: *(aparte).* Ei, deocamdată, n-au spus nici ăștia mare lucru despre piesă. Discuții, oricum tot au să fie. Văd în fața mea niște spectatori care gesticulează cu aprindere.

Doi ofițeri

ÎNTÎIUL OFIȚER: De cînd sînt n-am rîs atîta!
AL DOILEA OFIȚER: Cred și eu. Grozavă comedie!
ÎNTÎIUL OFIȚER: Mă rog, să vedem întîi ce-au să spună ziarele. Piesa trebuie să fie supusă judecății criticii... Ia te uită, ia te uită! *(Îi dă un ghiont sub braț.)*
AL DOILEA OFIȚER: Ce-i?
ÎNTÎIUL OFIȚER: *(arătînd cu degetul pe cineva care cobora scara împreună cu altcineva).* Ăsta-i *literat.*
AL DOILEA OFIȚER: Care?
ÎNTÎIUL OFIȚER: Uite ăsta. St! Ia să ascultăm ce-or să spună.
AL DOILEA OFIȚER: Dar celălalt cine-i?
ÎNTÎIUL OFIȚER: Nu știu. Un necunoscut.

Cei doi ofițeri se dau la o parte, și îi lasă pe ceilalți doi să treacă.

NECUNOSCUTUL: În ce privește meritele ei literare, nu pot judeca piesa, dar mi se pare că unele observații au mult haz. Chiar mult de tot.
LITERATUL: Și ce-ați găsit, mă rog, aici cu haz? Numai oameni de rînd! Și ce ton! Dar glumele: nici că se poate mai anoste! De-a dreptul obscene!
NECUNOSCUTUL: Asta-i altceva. Doar am spus: nu pot judeca piesa în ce privește meritele ei literare. Repet că piesa e comică și că mi-a făcut plăcere.
LITERATUL: Ba nu-i deloc comică. Unde vezi, mă rog, aici comicul? Și care-i plăcerea! Subiectul este nereal. Nici că se poate mai nereal. Toată piesa e o năzbîtie. N-are nici intrigă, nici acțiune, și nici un fel de logică.
NECUNOSCUTUL: Asta așa e... Împotriva părerii tale nici nu spun nimic. Din punct de vedere literar, piesa nu-i deloc

comică. Dar văzută, cum s-ar zice, de un profan, are totuşi ceva...

LITERATUL: Dar ce are, mă rog? N-are nimic!... Şi ce fel de limbă vorbită este asta? Cine vorbeşte aşa în societatea înaltă? Ia spune dumneata singur: vorbim, noi doi, aşa?

NECUNOSCUTUL: Ce-i drept, asta aşa-i! Ai făcut o observaţie foarte subtilă. M-am gîndit şi eu la asta. N-are nici o distincţie în dialog. S-ar zice că nu-i personaj în piesă care să-şi poată ascunde originea lui de jos. Asta aşa-i!

LITERATUL: Şi dumneata mai lauzi piesa!

NECUNOSCUTUL: Cine o laudă? Eu, unul, n-o laud. Îmi dau şi eu acuma seama că piesa i-o năzbîtie. Dar chiar aşa, la repezeală, n-am putut să-mi dau seama, fiindcă n-o pot judeca din punctul de vedere literar.

Amîndoi ies.

ÎNCĂ UN LITERAT: *(apare însoţit de cîţiva inşi, cărora le vorbeşte dînd din mîini).* Credeţi-mă pe mine, că mă pricep la una ca asta: piesa-i nici că se poate mai proastă. O murdărie şi nimic altceva! N-ai într-însa un singur personaj real. Toţi sînt nişte caricaturi. În viaţă nu există aşa ceva. Credeţi-mă, vă rog, pe mine, că mă pricep mai bine ca oricare altul. Doară-s şi eu literat. Unii spun că piesa ar fi plină de vioiciune şi că ar dovedi spirit de observaţie... Nerozii! Dar cei care o laudă, sînt prietenii. Toţi numai prieteni! Am auzit chiar că mai-mai să-l pună pe autor alături de Fonvizin! Piesa nici nu merită măcar să fie numită comedie. I-o farsă, o simplă farsă. Şi pe deasupra, cît se poate de nereuşită. O nenorocită de comedioară, fără nici un miez. Dacă-i să-l asemuieşti pe Kotzebue cu comedia asta, apoi pare ca Mont-Blancul faţă de dealul Pulkovskaia. Las' că le-o dovedesc eu asta tuturora. Le-o dovedesc matematic, aşa precum doi ori doi fac patru. Aşa din cale-afară l-au lăudat actorii şi prietenii, încît i-a intrat acum în cap că-i aproape un Shakespeare. La noi se întîmplă totdeauna să-l ridice în slavă prietenii pe cîte unul. Uite, de pildă, cum a fost şi cu Puşkin. De ce, mă rog, vorbeşte acum toată Rusia de dînsul? Tot din pricina prietenilor. Au urlat şi-au tot urlat, pînă s-au luat toţi după ei şi a prins a urla toată Rusia. *(Iese laolaltă cu ascultătorii.)*

Cei doi ofiţeri vin în faţă şi iau locul celor plecaţi.

ÎNTÎIUL OFIȚER: Asta-i drept. Cum nu se poate mai drept. Întocmai: o farsă. Am spus-o și mai înainte: o farsă tîmpită, sprijinită de prietenii autorului. Recunosc că în multe locuri mi-a fost și scîrbă să ascult.

AL DOILEA OFIȚER: Parcă spuneai că niciodată n-ai mai rîs așa?

ÎNTÎIUL OFIȚER: Apoi asta-i cu totul altăceva! Văd că nu înțelegi și că trebuie să te lămuresc. Ce are, mă rog, piesa asta? Întîi de toate n-are nici o intrigă, nici o acțiune și absolut nici un fel de logică. Toate-s numai fantezii și, pe deasupra, caricaturi.

În spatele lor apar alți doi ofițeri

UNUL DIN CEI DOI: *(către celălalt)* Cine discută acolo? Mi se pare că-i unul de-ai voștri?

Celălalt trage cu coada ochiului la ofițerul care discută și face cu mîna un semn de plictiseală.

Ce-i cu el? Prost?

CELĂLALT: Nu. Nu chiar așa ca să dea în gropi. Judecată are el, însă numai după ce apare revista. Cum întîrzie să iasă foiletonul, îi înțepenesc creierii. Ei, oricum, hai să mergem!

Ies amîndoi

Doi amatori de artă.

ÎNTÎIUL AMATOR DE ARTĂ: Nu-s dintre aceia care se slujesc numai de cuvinte ca: murdar, foarte prost, ton urît și altele la fel. Da-i lucru aproape dovedit că asemenea aprecieri pornesc din gura acelora al căror ton este și el îndoielnic, și care de vorbit, vorbesc despre saloane, însă nu-s primiți decît în anticameră. Dar nu asta vreau să spun. Vreau să spun că piesa-i lipsită cu desăvîrșire de orice intrigă.

AL DOILEA AMATOR DE ARTĂ: Da. Dacă-i să luăm intriga în înțelesul în care e luată de obicei, adică în înțelesul de intrigă de amor, atunci drept este: nu există intrigă în piesă. Dar eu sînt de părere c-a venit timpul ca să înceteze odată să se învîrtească totul în jurul aceleiași și aceleiași intrigi, cum a făcut pînă acum. Ajunge să-ți arunci ochii în jurul tău. Demult s-au schimbat toate! Acum năzuința de a-ți găsi un locșor convenabil, de a străluci, coborîndu-l cu orice preț pe altul, de a te răzbuna de o nebăgare în seamă sau de-o batjocură, mai degrabă alcătuiesc intriga unei piese. Oare goana

după rang, după avere, după o însurătoare potrivită, nu-s ele subiecte de intrigă, mai atrăgătoare decît dragostea?

ÎNTÎIUL AMATOR DE ARTĂ: Toate sînt foarte bune. Numai că nici cu privire la astea, nu văd ca piesa să aibă vreo intrigă.

AL DOILEA AMATOR DE ARTĂ: N-am să m-apuc acum să susțin că în piesă ar exista sau n-ar exista vreo intrigă. Spun numai că îndeobște toți caută într-o piesă intrigă cu caracter particular și nu vor să vadă tema generală! Naivi cum sînt, oamenii s-au obișnuit cu veșnicii amorezi, fără de însurătoarea cărora nu se poate isprăvi nici o piesă. Firește că-i și asta intrigă. Da-i vorba ce fel de intrigă? Mai degrabă un nod mic, făcut în colțul unei batiste. Nu. O comedie trebuie să se înnoade de la sine, în tot cuprinsul ei, într-un singur mare nod, un nod general. Intriga nu trebuie să se oprească numai la unul sau doi eroi ai piesei, ci trebuie să-i cuprindă pe toți și să atingă ceea ce frămîntă, mai mult sau mai puțin toate personajele. Fiecare trebuie să fie un erou. Mișcarea și cursul acțiunii trebuie să zguduie întreaga mașină. Nici o rotiță nu trebuie să rămînă țeapănă, fiindc-ar fi, chipurile, ruginită sau nepotrivită cu acțiunea.

ÎNTÎIUL AMATOR DE ARTĂ: Dar nu toți pot fi eroi. N-ar trebui oare ca numai unul sau doi dintre ei să determine acțiunea celorlalți?

AL DOILEA AMATOR DE ARTĂ: Ba n-ar trebui deloc s-o determine, ci s-o predomine. Și într-o mașină sînt roți care sînt mai la vedere și se mișcă cu mai multă putere. Le-am putea numi principale. Piesa, însă, este condusă de o idee, de un gînd. Fără de asta, n-are unitate. Cît privește înnodarea intrigii, de înnodat poate înnoda orice: spaimă, frica pe care ți-o dă așteptarea, amenințarea îndepărtată a legii care atîrnă asupra capului cuiva...

ÎNTÎIUL AMATOR DE ARTĂ: Asta ar însemna să-i dai comediei un înțeles mai general.

AL DOILEA AMATOR DE ARTĂ: Oare nu-i acesta înțelesul ei direct și real? La început de tot, comedia era o creație socială, populară. Așa cel puțin o arată părintele ei, Aristofan. Ea a păsit abia mai tîrziu pe drumul îngust al intrigii particulare și a introdus acțiunea amoroasă, care a ajuns veșnica intrigă obligatorie. În schimb, cît de slabă a rămas această intrigă chiar la autorii comici cei mai buni! Cît de neînsemnați sînt acești amorezi teatrali, cu inima lor de mucava!

AL TREILEA AMATOR DE ARTĂ: *(se apropie și-l bate ușor pe al doilea pe umăr)*. N-ai dreptate. La fel cu celelalte sentimente, dragostea poate intra și ea în comedie.

AL DOILEA AMATOR DE ARTĂ: Parcă eu zic că nu poate să intre? Dar și dragostea, și toate celelalte sentimente mai înalte vor produce o impresie mare numai atunci cînd se vor desfășura în toată profunzimea lor. Cînd te ocupi de ele, e fatal să le sacrifici tot restul. Și astfel, tocmai aceea ce alcătuiește latura comică a piesei va păli și însemnătatea comediei sociale va dispare neapărat.

AL TREILEA AMATOR DE ARTĂ: Înseamnă atunci că obiectul comediei trebuie să fie tot ce este inferior? Și comedia considerată drept un gen inferior?

AL DOILEA AMATOR DE ARTĂ: Pentru cine se va uita numai la cuvinte, fără să le pătrundă tîlcul, așa și este. Dar elementul pozitiv și cel negativ, nu pot oare servi amîndouă aceluiași scop? Să nu poată exprima amîndouă — și comedia și tragedia — același gînd măreț? Oare sufletul unui om josnic și necinstit, nu arată pînă în cea mai mică întortochiere a lui, cum trebuie să fie chipul omului cinstit? Oare toată îngrămădirea asta de josnicii, toate abaterile de la legi și dreptate nu ne arată lămurit ce ne cer nouă legea, datoria și dreptatea? În mîinile unui medic iscusit, atît apa rece cît și cea fierbinte, vindecă cu același succes, aceleași boli. În mîinile unui scriitor cu talent, totul poate servi drept instrument al frumosului, cu condiția ca acest scriitor să fie călăuzit de înaltul gînd de a sluji frumosul.

AL PATRULEA AMATOR DE ARTĂ: *(apropiindu-se)*. Cum poate fi slujit frumosul? Și despre ce vorbeați, mă rog?

ÎNTÎIUL AMATOR DE ARTĂ: Discuția a pornit de la comedie. Vorbim toți de comedie, în general, dar nimeni n-a spus încă nimic de comedia asta nouă. Ei, ce spuneți?

AL PATRULEA AMATOR DE ARTĂ: Uite ce spun eu: se vede că autorul are talent, spirit de observație, mult comic și că întrebuințează o mulțime de situații adevărate, luate din viață. În genere însă, parcă i-ar lipsi ceva piesei acesteia. Parcă nu i-ai vedea nici intriga, nici deznodămîntul. Ce-i curios, e că autorii noștri comici nu se pot lipsi deloc să nu se lege de stăpînire. Fără stăpînire nu-i chip să vezi la noi deznodămîntul nici unei comedii.

AL TREILEA AMATOR DE ARTĂ: Asta-i drept. Şi, pe de altă parte foarte firesc. Sîntem cu toţii ai stăpînirii şi cu toţi în slujba ei. Interesele noastre sînt toate, mai mult sau mai puţin legate de stăpînire. Aşa că nu-i nici o mirare ca acest lucru să se oglindească în operele scriitorilor noştri.

AL PATRULEA AMATOR DE ARTĂ: Bine. Dacă-i aşa, atunci legătura asta n-are decît să se vadă. Da' ce-i caraghios, este că nu-i piesă care să se isprăvească fără să se amestece stăpînirea. Stăpînirea trebuie să apară numaidecît, la fel ca fatalitatea inevitabilă în tragediile antice.

AL DOILEA AMATOR DE ARTĂ: Ei vedeţi? Asta înseamnă că aşa ceva le vine în minte autorilor noştri de comedii chiar şi fără de voie. Înseamnă că asta alcătuieşte un fel de caracter distinctiv al comediei noastre. Avem în fundul inimilor noastre o numită credinţă tainică în stăpînire. Ei şi? Nu văd nici un rău în asta! Ajute dumnezeu stăpînirii să-şi dea seama totdeauna şi în orice împrejurare de menirea ei de a fi reprezentanta providenţei pe pămînt, ca noi să credem într-însa, cum credeau cei din vechime în fatalitate, care lovea fărădelegile.

AL CINCILEA AMATOR DE ARTĂ: Bună seara, domnilor! N-aud decît cuvîntul stăpînire. Comedia asta a stîrnit tot felul de discuţii şi de urlete...

AL DOILEA AMATOR DE ARTĂ: Mai bine vorbim de discuţiile şi strigătele acestea la mine acasă, decît aici, în foaierul teatrului. *(Pleacă)*

Apar, unul după altul, cîţiva domni onorabili, bine îmbrăcaţi.

No. 1.: Aşa-i, aşa-i! Îmi dau seama că-i adevărat şi că la noi se întîmplă pe alocuri chiar şi mai rău. Dar pentru ce-i nevoie să le dai pe faţă? Şi cu ce scop anume? Asta-i întrebarea. La ce servesc aceste spectacole? Ce folos aduc? Asta vă rog eu să mi-o lămuriţi. Ce nevoie am eu să ştiu că în cutare loc sînt potlogari? Eu, pur şi simplu... Eu, unul, nu înţeleg nevoia unor asemenea spectacole. *(Pleacă)*

Nr. 2.: Nu. Asta nu-i o biciuire a năravurilor! Asta-i o batjocorire dezgustătoare a Rusiei! Asta înseamnă să pui într-o lumină proastă însăşi stăpînirea, pentru că a înfăţişat cinovnici proşti şi abuzuri, care se nimeresc în diferite clase ale

societății, înseamnă a înfățișa însăși stăpînirea. Nici n-ar trebui să se permită asemenea spectacole. *(Pleacă)*

Apar Domnul A. și Domnul B. oameni cu ranguri destul de însemnate.

DOMNUL A.: Nu vorbesc de asta. Dimpotrivă. Abuzurile trebuiesc arătate. Trebuie să ne vedem racilele. Și eu nu împărtășesc deloc părerea multora din patrioții care s-au înflăcărat peste măsură. Numai că mie mi se pare că se desprinde din ea prea multă tristețe...

DOMNUL B.: Tare-aș dori să asculți observațiile unui om îmbrăcat foarte modest, care a stat în fotoliul de lîngă mine... Uite-l!

DOMNUL A.: Care e?

DOMNUL B.: Chiar omul acesta, foarte modest îmbrăcat. *(Adresîndu-se omului foarte modest îmbrăcat)*. N-am isprăvit încă discuția al cărei început l-am găsit așa de interesant.

OMUL FOARTE MODEST ÎMBRĂCAT: Vă mărturisesc că-mi pare foarte bine s-o putem urma. Chiar acuma am auzit spunîndu-se că nimic nu-i adevărat în piesă, că toate nu-s decît batjocuri împotriva stăpînirii și a obiceiurilor de la noi și că piesa nici n-ar trebui reprezentată. Asta m-a silit să reconstitui în minte toată comedia și s-o cercetez cu de-amănuntul. Și recunosc, expresia comediei acesteia mi-a apărut acuma și mai semnificativă. După cum mi se pare mie, aici rîsul biciuiește mai presus de toate, fățărnicia, acea mască de omenie sub care se ascund josnicia și ticăloșia, șarlatanul care face mutra de om bine intenționat. Vă mărturisesc că am simțit o mare bucurie cînd am auzit cît de caraghios sunau în gura potlogarului aceluia cuvintele pline de intenții bune, încît toată lumea, începînd de la fotolii și pînă sus la galerie, și-a dat seama cît de grotescă era masca pe care și-o pusese. Și cînd te gîndești că mai sînt oameni care spun că asta n-ar trebui arătat pe scenă. Am auzit o observație făcută de un spectator, după mine destul de cumsecade: „Dar ce-are să spună poporul cînd va vedea că la noi se fac astfel de abuzuri?"

DOMNUL A.: Mă iertați, dar mărturisesc că mi-am pus și eu, fără voie, întrebarea: „Ce-o să spună poporul nostru văzînd toate acestea?"

OMUL FOARTE MODEST ÎMBRĂCAT: Ce-o să spună poporul?...

(Se dă la o parte) Trec doi oameni îmbrăcați cu niște sumane.

SUMANUL ALBASTRU: *(către cel cenuşiu)*. Au fost ei, voievozii, iuţi de mînă, dar cînd a venit judecata ţarului, au sfeclit-o cu toţii!

Amîndoi ies

OMUL FOARTE MODEST ÎMBRĂCAT: Aţi auzit? Iată ce spune poporul.

DOMNUL A.: Şi ce spune?

OMUL FOARTE MODEST ÎMBRĂCAT: Asta spune: „Au fost ei, voievozii, iuţi de mînă, dar cînd a venit judecata ţarului au sfeclit-o cu toţii!" Aţi auzit dumneavoastră cît e de credincios omul, instinctului şi simţămîntului firesc care-l animă? Cît de bine vede ochiul omului celui mai simplu, cînd nu-i înceţoşat de gînduri şi teorii culese de prin cărţi, ci-şi scoate gîndurile şi teoriile din însăşi firea lui? Nu-i oare cît se poate de limpede ca după o reprezentaţie ca asta, poporul să capete şi mai multă încredere în stăpînire? Da. Poporului îi trebuie reprezentaţii de acestea! Las' să poată deosebi stăpînirea, de organele ei executive proaste. Las' să vadă lumea că abuzurile nu vin de la stăpînire, ci de la cei care nu înţeleg ce le cere stăpînirea oamenilor, cum şi de la acei care nu vor să răspundă chemării stăpînirii. Las' să vadă că stăpînirea este cumsecade, că ochiul ei, veşnic treaz, îi supraveghează deopotrivă pe toţi, că, mai tîrziu sau mai curînd, tot le va pune mîna în gît celor care calcă legea, cinstea şi datoria sfîntă de om, şi că vor păli înaintea ei toţi cei cu cugetul necurat. Da! Poporului îi trebuie să vadă reprezentaţii cum e asta. Vă rog să mă credeţi că, dacă i s-a întîmplat să îndure mizerii şi nedreptăţi chiar pe pielea lui, are să iasă de la o reprezentaţie ca asta, mîngîiat şi cu credinţa dîrză în legea supremă, veşnic trează. Mi-a mai plăcut şi altă observaţie, pe care am auzit-o: „Proastă părere capătă poporul de nacialnicii lui!" Acei care gîndesc aşa îşi închipuie că poporul îşi vede nacialnicii întîiaşi dată aici, la teatru şi că dacă vreun potlogar de staroste are să-i strîngă în chingi la ei acasă, nu-şi va putea da seama de asta, decît venind la teatru. Drept e că dumnealor socotesc poporul prost ca o cioată, prost să nu fie în stare să deosebească o plăcintă cu carne de una cu păsat. Nu zău, dar să ştiţi că acum îmi pare chiar bine că n-a fost scos pe scenă un singur om cinstit. Omul are amor propriu: Alături de o mulţime de trăsături de caracter

proaste, arată-i măcar una singură bună, şi el are să iasă din teatru plin de mîndrie. Da! Bine că au fost arătate aici numai excepţii şi cusururi care, de tare ce sar în ochi, fac pe oameni nu numai să nu voiască să fie asemuiţi cu asemenea excepţii, pline de cusururi, dar li-e şi ruşine să recunoască că s-ar putea găsi printre ei aşa ceva.

DOMNUL A.: Se poate oare, să fie la noi oameni care să semene leit cu aceştia?

OMUL FOARTE MODEST ÎMBRĂCAT: Daţi-mi voie să vă răspund următoarele. Nu ştiu de ce, dar de fiecare dată cînd aud aşa ceva, mă apucă tristeţea. În trăsăturile feţei dumneavoastră, văd ceva care mă îndeamnă să fiu sincer, aşa că pot vorbi deschis. Orice om îşi pune întîi întrebarea: „Se poate oare să fie asemenea oameni?" S-a văzut, însă, vreodată, ca cineva să-şi pună şi altă întrebare, de pildă: „Dar eu? Oi fi eu oare lipsit de toate aceste cusururi?" Însă aşa ceva nu se întîmplă niciodată. Niciodată! Vedeţi, am să vă vorbesc pe şleau. Am o inimă bună şi mi-e plin sufletul de dragoste pentru oameni. De-aţi şti dumneavoastră însă cît m-am zbătut şi m-am chinuit ca să nu alunec şi eu în tot felul de păcate şi s-o scrîntesc, cum se întîmplă, chiar fără voie, cînd trăieşti printre oameni! Şi atunci, cum aş putea eu veni acuma să vă spun dumneavoastră că n-aş avea deloc aceleaşi înclinaţii de care au rîs toţi acuma zece minute şi de care am rîs şi eu?

DOMNUL A.: *(după cîteva clipe de tăcere)*. Drept să-ţi spun, vorbele dumitale m-au cam pus pe gînduri. Cînd îmi aduc acum aminte de asta şi stau să mă gîndesc cît de mîndri sîntem de educaţia noastră europeană şi, îndeobşte cît de mult ne-a ascuns această educaţie firea noastră cea adevărată, cînd îmi aduc aminte cu cîtă trufie şi cu cît dispreţ ne uităm la cei care n-au primit şlefuiala noastră pe din afară şi, cum fiecare din noi se socoate aproape un sfînt, iar despre tot ce-i rău vorbeşte numai la persoana a treia, îţi mărturisesc că fără voie mi se lasă o povară pe suflet... Dar, te rog, să-mi ierţi indiscreţia. Dealtfel, vina-i a dumitale. Dă-mi voie să aflu cu cine am plăcerea să vorbesc?

OMUL FOARTE MODEST ÎMBRĂCAT: Nu-s nici mai mult şi nici mai puţin decît un cinovnic într-una din funcţiile în care au apărut personajele comediei. Nu-s venit aici din oraşelul meu decît de trei zile.

DOMNUL B.: Asta n-aş fi crezut-o niciodată! Ei, şi acum nu ţi se pare jignitor să mai trăieşti şi să munceşti alături de asemenea oameni?

OMUL FOARTE MODEST ÎMBRĂCAT: Jignitor? Vă răspund numaidecît. Mărturisesc că de multe ori îmi pierdeam răbdarea. În orăşelul nostru nu toţi cinovnicii erau din cei cinstiţi. De multe ori trebuia să mă dau cu capul de pereţi, ca să pot face treabă bună. Mă gîndeam chiar să mă las de slujbă. Dar tocmai acum, după ce-am văzut acest spectacol, simt în mine parcă o înviorare şi totodată venindu-mi puteri noi, ca să-mi urmez mai departe activitatea. Mă mîngîi cu gîndul că ticăloşia nu rămîne la noi ascunsă sau încurajată şi că rîsul tuturor oamenilor cu sufletul nobil o nimiceşte acolo, pe scenă chiar în faţa lor. Mă mîngîi că undeva s-o fi aflînd ea o pană care n-o să se dea înlături să scoată la iveală faptele noastre josnice, cu toate că asta nu-i tocmai ceva care să măgulească mîndria naţională, dar stăpînirea pe care o avem este destul de mărinimoasă ca să dea voie să li se azvîrle tuturor celor cu pricina, toată ticăloşia lor drept în ochi. Acestea singure ajung să-mi deie rîvna să-mi văd mai departe de slujba mea folositoare.

DOMNUL A.: Să-mi dai voie să-ţi fac o propunere. Ocup o slujbă de stat destul de însemnată şi am nevoie de ajutoare cu adevărat nobile şi cinstite. Îţi propun un post unde să ai un cîmp de activitate larg, mult mai multe avantaje, şi asta în afara locului de vază în care ai să te afli.

OMUL FOARTE MODEST ÎMBRĂCAT: Îmi daţi voie să vă mulţumesc din tot sufletul şi din toată inima pentru această propunere a dumneavoastră şi totodată, să nu primesc. Dacă simt că sînt folositor în locul pe care îl ocup, frumos ar fi din partea mea să-l părăsesc? Şi cum l-aş putea eu părăsi, dacă nu-s ferm încredinţat că după mine n-ar veni cine ştie ce berechet, care să înceapă să le facă oamenilor tot felul de mizerii? Dacă propunerea dumneavoastră a fost făcută însă sub forma unei recompense, daţi-mi atuncea voie să vă spun că l-am aplaudat pe autorul piesei la fel cu toată lumea, însă nu l-am chemat la rampă. Parcă ce altă recompensă merită? De i-a plăcut cuiva piesa, o laudă. Cît priveşte autorul, el nu şi-a făcut decît datoria. Ce-i drept, lucrurile au ajuns la noi aşa de departe încît oamenii se supără cu adevărat dacă nu-i bagi în seamă şi nu-i răsplăteşti nu numai dacă se întîmplă să facă te miri ce is-

pravă de vitejie, dar chiar numai pentru a nu fi făcut nimănui o porcărie, în viață sau la slujbă, lucru care îi fac să se socoată dumnezeu știe ce oameni plini de virtuți. „Mă rog, îți spune dumnealui, toată viața am trăit cinstit și aproape că n-am făcut ticăloșii. Cum se face că nu mi se dau atuncea nici ranguri, nici decorații?" Nu! După mine, dacă cineva nu-i în stare să aibă noblețe sufletească, fără să fie nevoie pentru asta de răsplată, atunci, eu unul, nu prea cred în noblețea lui. Noblețea lui nu face doi bani.

DOMNUL A: Nădăjduiesc, cel puțin, că n-ai să-mi refuzi prietenia dumitale. Iartă-mă că te supăr, dar îți dai și dumneata seama că asta-i numai din pricina stimei mele celei mai sincere. Dă-mi te rog adresa dumitale.

OMUL FOARTE MODEST ÎMBRĂCAT: Poftiți adresa mea, dar fiți sigur că n-am să vă las să vă folosiți de ea, și chiar mîine dimineață voi veni eu la dumneavoastră. Mă iertați, dar n-am fost crescut în lumea mare și nu mă prea pricep cum să vorbesc... Dar să întîmpin atîta atenție plină de mărinimie într-un bărbat de stat, o asemenea năzuință spre mai bine... Deie dumnezeu ca toți suveranii să fie înconjurați de astfel de oameni. *(Pleacă în grabă)*.

DOMNUL A.: *(întorcînd în mînă cartea de vizită)*. Mă uit la cartea asta de vizită, la numele ăsta necunoscut și mi se umple inima de bucurie. Impresia tristă pe care am avut-o la început, s-a risipit de la sine. Aibe dumnezu în paza lui, Rusia noastră, atît de necunoscută nouă. Cînd te gîndești că un mărgăritar ca ăsta se ascunde undeva, uitat într-un colț al ei! Și poate că nu-i el singurul! Aceste mărgăritare sînt asemenea cristalelor scînteietoare ale unei roci de nestemate, risipite în granitul grosolan și întunecat. Întîmplarea care m-a făcut să întîlnesc acest slujbaș, mi-a luminat sufletul, cum i s-a luminat și lui sufletul, după reprezentarea comediei și m-a făcut să simt o mare mîngîiere. (*Către Domnul B*). La revedere! Îți mulțumesc pentru prilejul pe care mi l-ai dat să-l cunosc *(Pleacă)*.

DOMNUL V.: *(apropiindu-se de domnul B.)*. Cu cine ai fost? Mi se pare că e ministru. Nu-i așa?

DOMNUL P.: (*apropiindu-se din altă parte*). Ia spune frate, ce i asta? Cum de se poate așa ceva?...

DOMNUL B.: Ce anume?

DOMNUL P.: Cum de-a putut arăta toate astea?

DOMNUL B:. Şi de ce nu le-ar fi arătat?

DOMNUL P.: Ei, dar gîndeşte-te şi tu! Cusururi şi numai cusururi! Ce pildă urmează să ia spectatorii?

DOMNUL B.: Dar ce, a lăudat cusururile? Dacă le-a arătat, apoi a făcut-o ca să fie de batjocură.

DOMNUL P.: Orice-ai spune, frate, dar unde-i ca să zic aşa, respectul? Vezi, din pricina asta se pierde respectul pentru cinovnici şi pentru dregători.

DOMNUL B.: Ba nu se pierde deloc respectul, nici pentru cinovnici şi nici pentru dregători. Ce se pierde e numai respectul pentru acei cinovnici care îşi îndeplinesc rău îndatoririle.

DOMNUL V.: Îngăduiţi-mi, totuşi, să fac şi eu o observaţie: Într-un fel oarecare, sînt şi ele tot o ocară, care se întinde, mai mult sau mai puţin, asupra tuturora.

DOMNUL P.: Întocmai! Uite asta voiam să i-o spun şi eu. Şi-i drept că este tocmai una din ocările care se cam întind! Acuma au dat la iveală, de pildă, ceva pe seama unui oarecare consilier titular, dar, pe urmă... Ehei... mai ştii, mă rog?... Au să prindă a-i scutura şi pe consilierii de stat.

DOMNUL B.: Ei şi? Numai persoana trebuie să fie inviolabilă. Dar ce se întîmplă dacă eu am născocit un personaj şi i-am atribuit unele cusururi, din cele pe care le avem şi noi, şi i-am dat un rang, care mi-a venit mie în cap, — din partea mea chiar şi de consilier de stat? Şi dac-aş spune, de pildă, că acest consilier de stat nu-i tocmai aşa cum s-ar cuveni să fie, ce-ar fi? Nu s-a întîmplat să nimerească o poamă ca ăştia şi printre consilierii de stat?

DOMNUL P.: Nu frate. Gluma devine prea din cale-afară! Cum poate ajunge o poamă, consilier de stat? Ei, unul titular, treacă-meargă!... Dar chiar aşa... îi prea din cale-afară.

DOMNUL V.: Decît să arăţi păţile urîte, de ce nu le-ai arăta pe cele bune, care-s vrednice să fie imitate?

DOMNUL B.: De ce?... Curioasă întrebare „de ce!" Întrebări de acestea se pot pune ele, multe. De ce un tată, care a vrut să-şi smulgă feciorul dintr-o viaţă dezordonată, nu şi-a stricat gura degeaba şi nici nu l-a mustrat, ci l-a dus mai bine într-un spital unde i-au fost arătate feciorului, groaznicele urmări ale unei vieţi destrăbălate? Şi de ce-a făcut-o?

DOMNUL V.: Îngăduiți-mi să vă spun că acestea sînt într-un fel oarecare, rănile noastre sociale, și ele ar trebui mai degrabă ascunse, decît arătate.

DOMNUL P: Asta-i adevărat. Sînt cu desăvîrșire de aceeași părere. La noi răul trebuiește ascuns și nu dat în vileag.

DOMNUL B: De nu rosteai dumneata asemenea vorbe, ci altul, spuneam că-l împinge fățărnicia și nu dragostea curată pentru patria lui. După părerea dumitale ar trebui să acoperi aceste răni sociale, cum le numești dumneata, și să le tămăduiești de mîntuială, ca, deocamdată să nu se mai vadă. Iar dacă, înăuntru, boala se întinde mai departe, n-are nici o însemnătate. N-are nici o însemnătate că boala poate răbufni și astfel de simptome ies la iveală încît orice leac ar fi de prisos. Nu, n-are nici o însemnătate! Dumneata nu vrei să înțelegi că fără o spovedanie adîncă, făcută din toată inima, fără recunoașterea creștinească a păcatelor noastre, fără o exagerare a lor în ochii noștri nu vom avea puterea să ne ridicăm deasupra lor, nu vom fi în stare să ne înălțăm sufletul mai presus de toate cîte le disprețuim în viață? Dumneata nu vrei să știi de asta. Din partea dumitale rămînă omul surd, petreacă-și viața în ațipeală, rămînă nemișcat la orice, dezvețe-se să plîngă în adîncul inimii lui, adoarmă-și sufletul, încît nimic să nu i-l poată zgudui! Să am iertare, dar asta nu! Egoismul rece flutură pe buzele omului care rostește asemenea cuvinte, iar nu dragostea curată și sfîntă pentru omenire! *(Pleacă).*

DOMNUL P: *(după cîteva clipe de tăcere, către Domnul V.)* De ce taci? Ce zici de el? L-ai auzit ce a spus?

Domnul V. tace.

(După o pauză) Poate spune el ce-o vrea. Dar acestea-s totuși, rănile noastre.

DOMNUL V. *(aparte).* Ei, bine că i-a venit pe limbă rănile acestea, că de-acuma încolo are să tot pălăvrăgească de ele în dreapta și-n stînga.

DOMNUL P: Dacă-i așa, parcă n-aș avea și eu o grămadă de spus? Ei, și ce-ar fi, mă rog, atunci?... Aha! Uite-l și pe prințul N.! Ascultă prințule...

PRINȚUL N.: Ce este?

DOMNUL P.: Rămîi o clipă cu noi, să mai stăm de vorbă. Ei, ce zici de piesă?

PRINȚUL N.: Piesa-i comică.

DOMNUL P. : Spune-mi, totuși, ce-i asta? Cum se poate reprezenta așa ceva?

PRINȚUL N. : Și de ce nu s-ar reprezenta?

DOMNUL P.: Dar gîndește-te și tu. Cum se poate? Hodoronc-tronc apare pe scenă un escroc. Dar astea sînt doar niște răni ale noastre...

PRINȚUL N.: Cum, ale noastre?

DOMNUL P.: Acestea-s doar rănile noastre, ca să zic așa, rănile societății.

PRINȚUL N.: *(înciudat)*. Și ce mă privesc pe mine? Ține-le pentru tine! E timpul să plec acasă. *(Pleacă)*.

DOMNUL P.: *(urmează)*. Și apoi, ce de bazaconii a mai spus. Auzi! Un consilier de stat, poamă rea! Ei, să zicem unul titular, asta, la urma urmei, se mai poate întîmpla...

DOMNUL V.: Hai să mergem! Destul ai flecărit. Cred că toți cei care au trecut pe aici au aflat că ești consilier de stat. *(Aparte.)* Sînt oameni care se pricep să murdărească toate. Cum au auzit o părere de la tine, o repetă. Și se pricep s-o facă așa de vulgară, încît îți crapă obrazul de rușine. Ai spus o prostie, care ar fi trecut nebăgată în seamă. Ei bine, nu! Se găsește cîte un admirator sau un prieten, care o face încă și mai tîmpită și-i dă numaidecît drumul. Zău că te și apucă ciuda: parcă te-ar fi terfelit în noroi.

Pleacă amîndoi

Ies din sală un militar și un civil.

CIVILUL: Uite, așa sînteți dumneavostră, domnilor militari! Spuneți: „Acestea trebuiau arătate pe scenă". Cînd e vorba de-un cinovnic civil, sînteți gata să rîdeți cu hohote. Dar ia să se atingă cineva, fie cît de cît, de un militar, sau să spună numai că în cutare regiment ar fi niște ofițeri — fără să se apuce să vorbească de înclinările lor vicioase — ci să spună numai atîta: că se află ofițeri care se poartă urît și au apucături necuviincioase... Atîta numai să spună, și v-ar ajunge ca să băgați o jalbă pînă la Consiliul de stat!

MILITARUL: Ian-ascultă! Drept cine mă iei dumneata? Desigur c-or fi existînd și printre noi anumiți donchișoți, dar te rog să mă crezi că mai sînt și o sumedenie de oameni cu adevărat judicioși, care să se bucure de cîte unul care își mînjește gra-

dul și-i făcut de rîs față de toată lumea. Unde vezi dumneata aicea jignire? Aduceți-l, aduceți-l numai pe scenă! Sîntem gata să venim să-l vedem, chiar în fiecare seară!

CIVILUL: *(aparte)*. Așa strigă oamenii totdeauna: „Aduceți-l, aduceți-l!" Dar cînd îl aduci se supără.

Pleacă amîndoi

Se ivesc alți doi cu scurtă.

ÎNTÎIUL OM CU SCURTĂ: Franțujii, de pildă, au și ei așa ceva, numai că ei toate acestea le învîrtesc foarte drăguț. Ți-i minte, cum a fost la vodevilul de aseară? S-a dezbrăcat, s-a culcat în pat, a întins mîna după un castron de salată, de pe masă, și l-a vîrît sub pat. Decent n-o fi asta, însă-i drăguț. Poți privi foarte bine... Nu te jignesc deloc. Nevastă-mea și copiii se duc în fiecare seară la teatru. Aicea însă — zău așa, treabă-i asta? — Un ticălos, un mojic pe care nu l-aș primi nici în anticameră, se trîntește în pat cu cizme cu tot, cască sau se scobește în dinți. Nu zău, ce înseamnă asta? Ce-i porcăria asta?

CEALALTĂ SCURTĂ: La franțuji e altăceva. Acolo-i *société, mon cher.*[1]) La noi așa ceva nu-i cu putință. La noi, autorii sînt doar lipsiți de orice cultură, căci cea mai mare parte dintr-înșii sînt educați în seminarii. Și au slăbiciune pentru băutură și pentru desfrîu. Uite pînă și la valetul meu venea în vizită un autor de-aceștia. Ei, cum ai vrea dumneata atunci să aibă idee de ce-i societatea bună?

Pleacă amîndoi

O DOAMNĂ DIN LUMEA MARE: *(însoțită de doi bărbați, unul în frac, celălalt în mundir)*. Ce fel de oameni arată? Ce fel de oameni! Măcar unul să mă fi atras!... De ce oare nu se scrie la noi așa cum scriu de pildă, francezii? Cum scrie de pildă Dumas sau ceilalți? Nu cer modele de virtute. Arate din partea mea și o femeie care să nu țină calea cea dreaptă, care să-și înșele bărbatul și care, să zicem că s-ar lăsa în voia unei dragoste cum nu se poate mai desfrînate și mai de neîngăduit... Dar să mi-o arate în chip atrăgător, așa ca să-mi fie dragă și s-o compătimesc... Dar aici, toate personajele sînt unul mai dezgustător decît altul.

[1]) Lume bună, dragul meu (în limba franceză). (N. trad.)

DOMNUL ÎN MUNDIR: Da, e trivial. Trivial!

DOAMNA DIN LUMEA MARE: Spune-mi, te rog, de ce la noi în Rusia totul e încă așa de trivial?

DOMNUL ÎN FRAC: Sufletul meu, am să-ți spun pe urmă de ce-i trivial. Deocamdată aud că ne strigă careta.

Pleacă.

Apare un grup de trei bărbați.

ÎNTÎIUL BĂRBAT: Și de ce n-ai rîde? De rîs, poți rîde. Dar ce fel de obiect de batjocură pot fi cusururile și abuzurile? Unde-i aici batjocura?

AL DOILEA BĂRBAT: Dar de ce-ai vrea să-și bată joc? Poate de virtuțile și de meritele oamenilor?

ÎNTÎIUL BĂRBAT: Nu, dragul meu. Asta nu-i obiect de comedie. Însă, orice ai spune, ele lovesc întrucîtva și în stăpînire. Parcă n-ar mai fi și alte subiecte despre care s-ar putea scrie...

AL DOILEA BĂRBAT: Și care-s aceste „alte subiecte"?

ÎNTÎIUL BĂRBAT: Dar ce, puține întîmplări caraghioase se petrec în lumea mare? Să zicem de pildă, că am ieșit la plimbare pe Aptekarski Ostrov, iar vizitiul m-a dus netam-nesam în cartierul Vîborg sau spre mînăstirea Smolnîi. Nu-s atîtea înlănțuiri caraghioase pe care le poate născoci cineva?

AL DOILEA BĂRBAT: Va să zică dumneata vrei să-i răpești comediei orice înțeles adînc? Și de ce vrei, mă rog, să-i stabilești numaidecît o lege? Sînt o sumedenie de comedii tocmai în genul care-ți place dumitale. De ce n-ai admite să fie și două-trei în genul aceleia reprezentate în seara asta? Dacă-ți plac numaidecît comediile despre care vorbești, n-ai decît să te duci la anumite teatre. Poți vedea în fiecare seară o piesă în care unul se ascunde după un scaun, iar altul îl scoate de acolo, trăgîndu-l de picior.

AL TREILEA BĂRBAT: Ascultă! Nu-i chiar așa. Orice șagă își are o margine. Sînt unele lucruri de care nu se cuvine să rîzi, care-s socotite, în felul lor, drept sfinte.

AL DOILEA BĂRBAT: *(aparte, c-un zîmbet amar)*. Așa se întîmplă totdeauna în viață. Dacă-ți bați joc de ceva cu adevărat nobil, care face parte din sfînta sfintelor sufletului, n-o să-ți sară nimeni în cap. Apucă-te, însă, numai să rîzi de-un viciu, de ceva josnic, și-ai să-i vezi pe toți cum prind a urla: „Își bate joc de tot ce-i mai sfînt!"

ÎNTÎIUL BĂRBAT: Ei, vezi? Văd că te-ai convins și tu: taci chitic. Crede-mă, nu se poate să nu fii convins. Asta-i adevărul. Sînt un om obiectiv și de aceea îți spun, nu că ar fi... dar pur și simplu că așa ceva nu-i subiect de comedie. Nu-i ceva de care să se ocupe un autor. *(Pleacă.)*

AL DOILEA BĂRBAT: *(aparte)*. Mărturisesc că pentru nimic în lume n-aș vrea să fiu în pielea autorului. Poftim de mulțumește toată lumea! Dacă alegi niște întîmplări neînsemnate din lumea mare, toți au să spună: „Scrie lucruri ieftine. Îi lipsește un țel moral, adînc!" Apucă-te de alege un subiect care să aibă cîtuși de puțin un scop moral serios și au să țipe: „Asta nu-i treaba lui. Mai bine s-ar apuca de scris fleacuri!" *(Pleacă și el.)*

O doamnă tînără din înalta societate însoțită de bărbatul ei.

BĂRBATUL: Careta noastră nu trebuie să fie departe, așa că vom putea pleca repede.

DOMNUL N.: *(apropiindu-se de doamnă)*. Ce-mi văd ochii! Ați venit să vedeți o piesă rusească?

DOAMNA CEA TÎNĂRĂ: Ce are a face? N-ai vrea să spui că nu-s patriotă?

DOMNUL N.: Ei, dacă-i așa, nu cred că patriotismul dumneavoastră să fie chiar atît de satisfăcut. Cred că tunați împotriva piesei!

DOAMNA CEA TÎNĂRĂ: Ba deloc. Găsesc că are multe lucruri foarte adevărate. Am rîs din toată inima.

DOMNUL N.: Dar de ce-ați rîs? Nu cumva pentru că vă place să rîdeți de tot ce-i rusesc?

DOAMNA CEA TÎNĂRĂ: Am rîs pentru că era pur și simplu comic. Pentru că au fost scoase la iveală ticăloșia și josnicia, care, în orice haină s-ar găti, și nu într-o capitală de district, ci aici, în jurul nostru, tot ar rămînea aceeași ticăloșie și josnicie. Uite de ce-am rîs.

DOMNUL N.: Am vorbit cu o doamnă foarte deșteaptă care mi-a spus că și ea a rîs, cu toate că piesa a întristat-o.

DOAMNA CEA TÎNĂRĂ: Nu mă interesează ce a simțit doamna aceea deșteaptă a dumneavoastră. Nervii mei nu-s chiar așa de sensibili și mă bucur de cîte ori am prilejul să pot rîde de ceva comic în sine. Știu că unii din noi sînt gata oricînd să

rîdă de nasul strîmb al cuiva, dar le lipsește curajul să rîdă de sufletul lor strîmb.

Venind de sus se ivește altă doamnă, tot tînără, cu bărbatul ei.

DOMNUL N.: Iată că vine prietena dumneavoastră. Vreau să știu și părerea ei asupra comediei.

Cele două doamne își strîng mîna.

PRIMA DOAMNĂ: Te-am văzut de departe cum rîdeai.

A DOUA DOAMNĂ: Dar cine n-a rîs? Toată lumea a rîs.

DOMNUL N.: N-ați simțit nici o tristețe?

A DOUA DOAMNĂ: Ca să vă spun drept: eu, da! M-am simțit cam tristă. Știi că toate acestea-s foarte adevărate. Am văzut chiar eu multe lucruri asemănătoare. Totuși m-a apăsat pe suflet.

DOMNUL N.: Înseamnă atunci că nu v-a plăcut comedia?

A DOUA DOAMNĂ: Dar cine a spus așa ceva? V-am spus doar că am rîs din toată inima și chiar mai mult decît alții. Unii au crezut poate c-am înnebunit... Dar m-a dezamăgit, pentru că voiam să mă odihnesc, văzînd măcar un singur personaj bun. Această abundență, ba chiar prisosință, de josnicii...

DOMNUL N.: Spuneți, spuneți!

A DOUA DOAMNĂ: V-aș ruga să-l sfătuiți pe autor să ne arate măcar un singur om cinstit. Spuneți-i că-l rugăm s-o facă și ar nimeri-o mai bine.

BĂRBATUL PRIMEI DOAMNE: Ba te rog să nu-l sfătuiești deloc așa. Doamnelor le place să se găsească numaidecît un cavaler care să le spună cu fiecare cuvînt cîte ceva despre noblețea sufletului, chiar de-o fi să întrebuințeze cele mai banale expresii.

A DOUA DOAMNĂ: Nu e deloc așa. Cît de puțin ne cunoașteți! Asta-i slăbiciunea dumneavoastră: numai dumneavoastră vă place să vi se împuie urechile cu vorbe și discuții despre noblețea sufletului. Am auzit părerea unuia dintre dumneavoastră, un grăsun, care țipa așa de tare, încît a făcut pe toți să întoarcă capul spre el. Striga că cele spuse pe scenă ar fi calomnii și că asemenea josnicii și ticăloșenii nu se întîmplă niciodată la noi! Și cine credeți că era? Cel mai josnic și mai ticălos dintre oameni, gata să-și vîndă sufletul, cugetul și tot ce vreți. Numai că nu doresc să-i spun numele.

DOMNUL N.: Haide, spuneți, cine-a fost?

A DOUA DOAMNĂ: Ce nevoie să știți cine? Și apoi, nu era singurul. Am auzit mereu strigîndu-se în jurul nostru: „E o batjocură cruntă împotriva Rusiei, batjocură împotriva stăpînirii! Cum de s-a dat voie la așa ceva? Ce-are să spună poporul?" Și de ce, mă rog, țipau? Fiindcă într-adevăr gîndeau și simțeau acest lucru? Să am iertare! Au făcut-o ca să stîrnească vîlvă și piesa să fie oprită. Se prea poate să fi găsit în piesă cîte ceva care li se potrivea întocmai. Iată cum sînt, nu cavalerii de pe scenă, ci cavalerii dumneavoastră, în carne și-n oase.

BĂRBATUL PRIMEI DOAMNE: Oo! Văd că ești gata să te înfurii!

A DOUA DOAMNĂ: Da, sînt furioasă, chiar foarte furioasă. Și nu poți să nu fii furioasă cînd vezi cum apare ticăloșia sub tot felul de măști.

BĂRBATUL PRIMEI DOAMNE: Ei da! Dumneavoastră ați vrea să se ivească numaidecît un cavaler, care să sară peste o prăpastie chiar dacă-și rupe gîtul...

A DOUA DOAMNĂ: Ba vă rog să mă iertați.

BĂRBATUL PRIMEI DOAMNE: Firește! Ce-i trebuie unei femei? Viața să fie neapărat o idilă...

A DOUA DOAMNĂ: Nu, nu și nu! Sînt gata să spun și de-o sută de ori: nu! E o concepție veche și vulgară pe care ni-o aruncați mereu în spinare. Femeia are mult mai multă mărinimie adevărată, decît bărbatul. Femeia nu-i în stare și nici n-are puterea să facă toate ticăloșiile și murdăriile pe care le faceți dumneavoastră. Femeia nu este așa de fățarnică cum sînteți dumneavoastră bărbații, și ea nu se poate uita cu nepăsare la josnicii, așa cum vă uitați dumneavoastră. Ea are destulă noblețe, ca să spună adevărul cu glas tare, fără să rotească ochii în toate părțile, ca să vadă dacă a plăcut sau nu ce-a spus, fiindcă simte că trebuie să le spună. Ce-i josnic, rămîne josnic, oricît l-ați ascunde și oricare ar fi forma sub care l-ați înfățișa. E josnic, josnic, josnic!

BĂRBATUL PRIMEI DOAMNE: Cum văd eu, v-ați înfuriat de-a binelea.

A DOUA DOAMNĂ: Fiindcă sînt sinceră și nu pot suferi să aud pe cineva spunînd neadevăruri.

BĂRBATUL PRIMEI DOAMNE: Lăsați supărarea, mai curînd dați-mi mînuța. Am glumit.

A DOUA DOAMNĂ: Nu m-am supărat deloc. Poftim mîna. *(Adresîndu-se către N.)* Sfătuiți-l, vă rog, pe autor să arate în comedia lui măcar un om cinstit și cu sufletul nobil.

DOMNUL N.: Dar cum să facă? Dacă zugrăvește un om cinstit și acest om cinstit va semăna totuși cu-n cavaler din cei pe care îi vedem la teatru?

A DOUA DOAMNĂ: Nu. Dacă autorul simte adînc și puternic eroul lui nu poate fi o marionetă.

DOMNUL N.: Nu cred să fie o treabă tocmai ușoară.

A DOUA DOAMNĂ: Spuneți mai bine că autorul dumneavoastră nu simte chiar destul de adînc și puternic toate frămîntările sufletești.

DOMNUL N.: Dar ce vă face să credeți asta?

A DOUA DOAMNĂ: Unul care rîde întruna, fără să mai conteneasc ă, nu poate avea sentimente prea înalte. Nu i-e dat să cunoască ceea ce poate simți numai o inimă duioasă.

DOMNUL N.: Asta-i bună! După părerea dumneavoastră, înseamnă atunci că autorul n-ar fi un om cumsecade?

A DOUA DOAMNĂ: Ei, vedeți? Ați întors-o cu totul altfel! N-am spus deloc că autorul comic ar fi lipsit de noblețe și că n-ar avea în privința cinstei, o concepție severă, din toate punctele de vedere. Spun numai că n-ar putea... să lase să-i pice o lacrimă venită din adîncul inimii, sau să aibă pentru cineva o dragoste puternică, din tot sufletul.

BĂRBATUL CELEI DE-A DOUA DOAMNE: Dar cum poți spune asta cu atîta siguranță?

A DOUA DOAMNĂ: Pot! Fiindcă știu. Toți oamenii care au rîs sau au fost zeflemiști, toți au fost ambițioși și aproape toți sînt egoiști. Bineînțeles că de un egoism plin de noblețe, oricum însă, tot egoiști.

DOMNUL N.: Înseamnă că dumneavoastră preferați categoric numai genul de creație în care nu intervin decît năzuințele înalte ale omului?

A DOUA DOAMNĂ: Desigur! Operele din acest gen le voi considera totdeauna mai presus decît celelalte. Și recunosc că am și o încredere sufletească mai mare în autorii lor.

BĂRBATUL PRIMEI DOAMNE: *(către domnul N.)*. Ei, nu vedeți că ne întoarcem de unde am pornit? Acesta-i gustul femeilor. Ele găsesc totdeauna cea mai banală tragedie mai presus decît cea mai isteață comedie, fie numai pentru simplul fapt că-i tragedie...

A DOUA DOAMNĂ: Dacă nu taci, iar mă supăr. *(Către domnul N.)* Spune și dumneata: n-am rostit eu adevărul? Autorul de comedii trebuie să aibă o inimă de gheață.

BĂRBATUL CELEI DE A DOUA DOAMNE: Sau, dimpotrivă, înflăcărat. Pentru că nervozitatea caracterului naște și ea bătaia de joc și satira.

A DOUA DOAMNĂ: Dacă vrei, fie și nervos. Ei, dar ce înseamnă asta? Asta înseamnă că pricina care a dat naștere acestor opere era totuși furia, înverșunarea, indignarea, care își pot chiar avea justificarea din toate privințele. Nu este însă aici nici un element care să arate că opera a fost făurită numai din mare dragoste pentru omenire. Într-un cuvînt din dragoste. Am dreptate?

DOMNUL N.: Aveți!

A DOUA DOAMNĂ: Acum spune, mă rog, seamănă autorul comediei cu portretul pe care i l-am făcut?

DOMNUL N.: Cum să vă spun? Nu-l cunosc chiar așa de aproape ca să pot judeca ce suflet are. Dar dacă stau să mă gîndesc la tot ce am auzit despre el, cred că trebuie să fie un egoist, sau un om căruia îi sare foarte ușor țandăra.

A DOUA DOAMNĂ: Vedeți? Asta o știam eu bine!

PRIMA DOAMNĂ: Dacă stau și judec mai bine, poate că nici eu n-aș fi vrut ca autorul să fie un egoist.

BĂRBATUL PRIMEI DOAMNE: Uite că vine valetul nostru. Înseamnă că ne-așteaptă careta. La revedere. *(Strînge mîna doamnei a doua.)* Hotărît, veniți la noi? Luăm ceaiul împreună?

PRIMA DOAMNĂ: *(în timp ce pleacă).* Te rog să vii!

A DOUA DOAMNĂ: Venim numaidecît.

BĂRBATUL CELEI DE A DOUA DOAMNE: Mi se pare că a tras și careta noastră.

Pleacă și ei. În urma lor apar doi spectatori.

ÎNTÎIUL SPECTATOR: Uite ce te-aș ruga să-mi lămurești: de ce, dacă analizezi separat fiecare episod, fiecare personaj și caracter, vezi că toate sînt adevărate, vii, luate din viață, dar în același timp, contopite laolaltă ți se par ceva disproporționat, exagerat și caricatural, așa că ieșind de la teatru, îți pui fără să vrei întrebarea: să fie pe lume oameni ca aceștia? Oricum, nu pot spune despre ei c-ar fi niște nemernici.

AL DOILEA SPECTATOR: Dar nu-s cîtuși de puțin nemernici. Sînt întocmai cum se spune: nici negru ca păcura, dar nici alb ca zăpada.

ÎNTÎIUL SPECTATOR: Ş-apoi mai este ceva: această îngrămădire uriaşă de fapte, acest prisos de detalii, nu-s oare şi ele cusururi ale comediei? Spune-mi şi mie unde-i, mă rog, societatea care să fie alcătuită numai din asemenea oameni şi în care să nu fie jumătate, sau măcar o parte din ei cumsecade? Dacă o comedie urmează să fie imaginea şi oglinda vieţii noastre obşteşti, atunci s-o oglindească cu tot veridicul ei.

AL DOILEA SPECTATOR: După cum cred eu, întîi de toate comedia asta nu-i o imagine a vieţii, ci mai degrabă un frontispiciu. Ai văzut doar şi dumneata că şi acţiunea, şi locul acţiunii, sînt amîndouă închipuite. Altfel autorul n-ar fi făcut erori şi n-ar fi întrebuinţat anacronisme care sar în ochi, n-ar fi pus în gura unora din personaje anumite vorbe care, după rangul pe care îl ocupă şi felul lor de a vorbi, nu li se potrivesc. Numai cineva care îşi pierde uşor capul, poate lua la prima vedere drept un personaj tipic pe cineva care n-are nici măcar umbră de caracter tipic, pe cineva ale cărei trăsături le au, mai mult sau mai puţin, toţi oamenii. Comedia asta-i un loc de adunare. Un loc în care s-au scurs de prin toate colţurile Rusiei tot soiul de excepţii ale realităţii, rătăciţi şi şperţari ca să servească unui singur ţel şi anume: să producă în spectator o scîrbă adîncă şi plină de nobilă indignare faţă de o grămadă de lucruri, mai mult sau mai puţin josnice. Impresia este aici şi mai puternică, din pricină că nici unul din personajele aduse pe scenă nu şi-a pierdut chipul omenesc. Omenescul lor apare pretutindeni, şi aceasta face să te cutremuri adînc, pînă în străfundul inimii. Şi în timp ce rîde, spectatorul îşi întoarce fără voie capul îndărăt, parc-ar simţi pe undeva, aproape de el, ceva de care a rîs, şi se uită în toată clipa cu grijă în jurul lui, ca acel ceva să nu cumva să i se furişeze în suflet. Socot că straşnic trebuie să-l înveselească pe autor, auzindu-se mustrat în felul acesta: „De ce eroii şi personajele lui nu sînt deloc atrăgători?" — cînd el şi-a dat toată silinţa să-i facă cît mai respingători. De era să pună în comedia lui un singur personaj cinstit şi l-ar fi făcut cît se poate de atrăgător, toţi spectatorii, pînă la unul, ar fi trecut de partea acestui personaj cinstit şi ar fi uitat de celelalte personaje care i-au speriat aşa de tare. Şi poate că aceste figuri nu i-ar fi urmărit pînă la sfîrşitul spectacolului ca nişte fiinţe vii, iar spectatorul

n-ar fi plecat acasă cu tristețea în suflet, întrebîndu-se: „Oare-i cu putință să existe asemenea oameni?“

ÎNTÎIUL SPECTATOR: Ai dreptate! Vezi însă că oamenii nu pot înțelege asta așa, dintr-o dată.

AL DOILEA SPECTATOR: E și foarte firesc: tîlcul lăuntric se lămurește totdeauna mai tîrziu. Și cu cît sînt mai vii și mai strălucitoare figurile în care s-a întruchipat cîte o fărîmă din tîlcul piesei, cu atît mai mult rețin luarea-amintea tuturora. Numai dacă le pui una lîngă alta, ajungi să înțelegi concluzia și tîlcul creației. Să adune însă aceste buchii toate la un loc, să se dumirească ce înseamnă, și să le silabisească repede, asta n-o poate oricine. Așa că, multă vreme lumea n-are să vadă decît buchiile. Ascultă aici — ți-o spun de pe acuma — n-are să fie orășel, capitală de județ în Rusia, care să nu se supere și să nu susțină cu hotărîre că piesa e o satiră răutăcioasă, trivială și josnică, și o născocire care țintește pe fiecare.

Pleacă amîndoi.

UN CINOVNIC: Piesa asta e o scornitură trivială și josnică, o satiră, un pamflet!

ALT CINOVNIC: Înseamnă că acuma n-a mai rămas nimic în picioare, nici legi, nici dregătorii. Înseamnă că mundirul pe care îl port, este o otreapă pe care n-am decît s-o lepăd.

Doi tineri vin în fugă.

ÎNTÎIUL TÎNĂR: Ei! Toți s-au supărat! Am auzit astă-seară atîtea vorbe, încît uitîndu-mă numai la mutra cuiva, pot ghici ce gîndește despre piesă.

AL DOILEA TÎNĂR: Ia să-mi spui atunci ce gîndește, de pildă ăsta...

ÎNTÎIUL TÎNĂR: Care? Acela care își trage mantaua pe mîneci?

AL DOILEA TÎNĂR: Da!

ÎNTÎIUL TÎNAR: Uite ce gîndește: „Pentru o comedie ca asta ți se cuvine să fii trimis la Nercinsk...“ Mi se pare că a început să se urnească și poporul de la galerie. Se vede că s-a isprăvit și vodevilul. Acuși dau buzna raznocinții[1])... Hai să plecăm.

Pleacă amîndoi.

[1]) Revoluționari democrați, reprezentanți culți ai burgheziei liberale și democrate din Rusia în a 2-a jum. a sec. al XIX-lea — care aparțineau funcționărimii, micii burghezii, negustorimii și țărănimii. (N. red. rom.)

Zgomotul creşte. De pe scări coboară lumea în fugă... Aleargă oameni îmbrăcaţi cu sumane, cu scurte îmblănite şi cu scufii pe cap, negustori cu caftane nemţeşti cu poalele lungi, oameni cu tricornuri în cap, cu panaşe şi mantale de tot soiul: de şaiac şi militare, ponosite sau elegante cu gulere de biber. Mulţimea împinge pe domnul care îşi trage tocmai mantaua pe mîneci. Domnul se dă înlături şi isprăveşte să şi-o îmbrace. În mulţime se ivesc domni şi cinovnici de tot soiul, valeţi în livrele fac loc cucoanelor. Se aude strigătul unei femei: „Doamne dumnezeule! mă turtesc din toate părţile!"

UN TÎNĂR CINOVNIC NU PREA HOTĂRÎT: *(apropiindu-se de domnul care îşi pune mantaua.)* Să-mi dea voie excelenţa voastră să-i ţin mantaua.

DOMNUL CU MANTAUA: A, bună-seara! Aici erai? Ai venit şi tu să vezi piesa?

CINOVNICUL CEL TÎNĂR: Da, excelenţa voastră. Hazliu i-a mai zugrăvit!

DOMNUL CU MANTAUA: O sminteală! N-are nimic hazliu!

CINOVNICUL CEL TÎNĂR: Chiar aşa, excelenţa voastră: nimic. dar absolut nimic!

DOMNUL CU MANTAUA: Pentru aşa ceva, autorul merită să fie biciuit şi nu lăudat.

CINOVNICUL CEL TÎNĂR: Adevărat, excelenţa voastră.

DOMNUL CU MANTAUA: Păcat că se dă tineretului voie să vină la teatru. N-are ce învăţa de aici! Parcă te văd: Cum vii mîine la cancelarie, ai să începi să spui obrăznicii.

CINOVNICUL CEL TÎNĂR: Cum se poate, excelenţa voastră?... Să-mi dea voie excelenţa voastră să-i fac loc să treacă. *(Înghionteşte cînd pe unul, cînd pe altul. Către mulţime:)* I-ascultaţi! Daţi-vă la o parte că trece domnul general! *(Apropiindu-se cu un respect exagerat de doi domni îmbrăcaţi cu eleganţă.* Domnilor, aveţi, vă rog, bunătatea să lăsaţi să treacă domnu! general!

Domnii bine îmbrăcaţi se dau la o parte.

ÎNTÎIUL DOMN BINE ÎMBRĂCAT: Nu ştii cine-i generalul? Pare să fie cineva de seamă.

AL DOILEA DOMN BINE ÎMBRĂCAT: Nu ştiu. Nu l-am mai văzut niciodată.

UN CINOVNIC CAM GURALIV: *(care, din spate de unde stă, se amestecă în vorbă).* Nici mai mult, nici mai puţin decît con-

silier de stat. După slujbă, e socotit de clasa patra. Dar ce noroc pe capul lui! În cincisprezece ani s-a ales cu ordinele Vladimir, Anna și Stanislav, are trei mii de ruble leafă, două mii indemnizație, afară de diurnele și de la consiliu, și de la comisii, și de la departament.

DOMNII BINE ÎMBRĂCAȚI: *(unul altuia)*. Hai să mergem!

Pleacă amîndoi.

CINOVNICUL CEL GURALIV: Trebuie să fie niște feciori de bani gata. Cred că-s de la Colegiul afacerilor externe. Mie unuia nu-mi plac comediile. Mai degrabă tragediile. *(Pleacă.)*

UN GLAS DIN MULȚIME: Aoleu, ce e năvala asta de lume?

UN OFIȚER: *(cu o doamnă la braț, făcîndu-și loc)*. Ce vă împingeți așa, bărboșilor? Nu vedeți că sînt cu o doamnă?

UN NEGUSTOR: *(și el cu o doamnă la braț)*. Ei tătucule, păi și eu îs cu o doamnă.

UN GLAS DIN MULȚIME: O vezi, — o vezi? Uite că și-a întors capul. Și acu' s-a urîțit, dar s-o fi văzut acum trei ani...

DIFERITE GLASURI: Auzi?... I-a oprit restul de trei grivne... — Urîtă piesă! Groaznic de urîtă! — Hazlie piesă! — Ce te bagi în sufletul meu?

UN GLAS DINTR-UN CAPĂT AL MULȚIMII: Toată istoria asta-i o năzdrăvănie! Unde s-a putut întîmpla așa ceva? Poate numai în Ciukotka.

UN GLAS DIN CELĂLALT CAPĂT: O întîmplare la fel, dar știți, la fel, am avut și-n orășelul nostru. Bănuiesc că autorul, chiar de n-a fost acolo, o fi auzit de istoria asta.

GLASUL UNUI NEGUSTOR: Să vedeți dumneavoastră, aici chestiunea se pune mai mult din punct de vedere moral. Sînt, de bunăseamă, ca să zic așa, tot felul de oameni. Dar gîndiți-vă, mă rog, și dumneavoastră că așa ceva i se poate întîmpla cîteodată chiar și unui om cinstit. Cît privește moralitatea, așa ceva poți întîlni și la un nobil.

GLASUL UNUI DOMN CU MENIREA DE A-I AȚÎȚA PE ALȚII: Autorul trebuie să fie o bestie, un șmecher, care a trecut prin ciur și prin dîrmon și nu-i lucru să nu-l știe.

GLASUL UNUI CINOVNIC RĂUTĂCIOS, DAR PESEMNE CU EXPERIENȚĂ: Ce să știe? Știe pe dracu'! Și minte... minte, nevoie mare! Tot ce-a scris, sînt numai minciuni.

Iar bacșișurile, nici nu se iau așa. Căci dacă e să vorbim de mită, parcă așa se ia?...

GLASUL UNUI ALT CINOVNIC DIN MULȚIME: Ce tot îndrugi dumneata că-i comic și că-i comic? Știi de ce-i comic? Fiindcă toate personajele sînt ființe, în carne și-n oase. Autorul și-a scos pe scenă, în piesa asta, toate bunicile și mătușile. Uite de asta-i comică!

GLASUL UNUI NECUNOSCUT: Stai, că mi-a șterpelit cineva șalul!

Doi ofițeri, care s-au recunoscut în mulțime își vorbesc peste capetele oamenilor.

ÎNTÎIUL OFIȚER: Michel, te duci... acolo?

AL DOILEA OFIȚER: Acolo!

ÎNTÎIUL OFIȚER: Atunci, vin și eu.

UN CINOVNIC CU ÎNFĂȚIȘARE DE OM ÎNSEMNAT: Eu unul aș interzice orice lucru nou! Nimic nu trebuie să se tipărească. Folosește-te de cultură, citește, numai nu scrie! S-au scris pînă acuma destule cărți. Nu-i nevoie de mai multe!

UN GLAS DIN MULȚIME: Păi dacă-i ticălos, îi ticălos... De nu era un ticălos, nu rîdea nimeni de el.

UN DOMN CHIPEȘ ȘI VOINIC: *(vorbește cu înflăcărare unui alt domn mărunțel și șters).* Moralitatea! Suferă moralitatea! Asta-i lucrul cel mai de seamă!

DOMNUL CEL ȘTERS, DAR CAM VENINOS: D'apoi și morala-i tot ceva relativ.

DOMNUL CEL CHIPEȘ ȘI VOINIC: Ce înțelegi dumneata, mă rog, prin cuvîntul relativ?

DOMNUL CEL ȘTERS, DAR CAM VENINOS: Că fiecare măsoară moralitatea după sine. Unul numește moralitate cînd cineva scoate pălăria înaintea lui pe stradă; altul numește moralitate, să te uiți printre degete cînd fură; al treilea — serviciile pe care i le faci amantei lui. Cum vorbește, de pildă, fiecare din noi cu subalternii lui? De sus. „Dragă domnule, caută de-ți fă datoria față de dumnezeu, de țar și de patrie!" Pe cînd tu n-ai decît să-ți alegi singur pe acela față de care îți faci datoria. Dealtfel, de alde astea se cam petrec numai în provincie. În capitală nu se întîmplă așa ceva. N-am dreptate? Și chiar de i se nimeresc cuiva în trei ani vreo două rînduri de case de unde i se nimeresc? Nu din muncă cinstită?

DOMNUL CEL CHIPEŞ ŞI VOINIC: *(aparte)*. Ca să vezi! E mai slut ca dracul, însă are o limbă, ca de şarpe.

DOMNUL CEL ŞTERS, DAR CAM VENINOS: *(dă cu cotul unui ins pe care nici nu-l cunoaşte şi-i spune, arătîndu-i-l cu capul pe domnul cel chipeş.)* Patru case are! Pe aceeaşi stradă. În şase ani au răsărit din pămînt una lîngă alta. Ai văzut dumneata ce efect are cinstea asupra puterii de germinaţie! Ce zici de asta?

NECUNOSCUTUL: *(plecînd grăbit)*. Mă iertaţi, n-am auzit nimic.

DOMNUL CEL ŞTERS, DAR CAM VENINOS: *(dînd cu cotul unui necunoscut de alături)*. Ce spui dumneata de cum s-a răspîndit de la un timp, la noi în oraş, surzenia? Uite ce înseamnă o climă umedă şi nesănătoasă.

NECUNOSCUTUL DE ALĂTURI: Da. Bîntuie şi gripa. Mi-au zăcut toţi copiii.

DOMNUL CEL ŞTERS, DAR CAM VENINOS: Da, bîntuie şi gripa, şi brînca şi surzenia.

(Se pierde în mulţime).

O discuţie într-un grup care stă la o parte.

ÎNTÎIUL DOMN: Se spune că o chestie asemănătoare i s-ar fi întîmplat chiar autorului. Cică ar fi stat la închisoare într-un orăşel oarecare, pentru nişte datorii...

UN DOMN DIN ALTĂ PARTE A GRUPULUI: *(amestecîndu-se în vorbă)*. Nu la puşcărie. A fost închis într-un turn. L-a văzut lumea care trecea pe acolo. Oamenii spuneau că era ceva nemaipomenit. Închipuiţi-vă şi dumneavoastră: poetul stătea în vîrful unui turn straşnic de înalt, în jur numai munţi, vederea era minunată, iar el recita, de acolo de sus, versuri. Nu-i aşa că asta-i dovada unei trăsături deosebite a scriitorului?

UN DOMN CU FIREA POZITIVĂ: Autorul ăsta trebuie să fie om deştept.

UN DOMN CU FIREA NEGATIVĂ: Ba nu-i deloc deştept! Ştiu că era undeva într-o slujbă şi că erau cît pe ce să-l dea afară, pentru că nici o jalbă nu era în stare să scrie.

UN MINCINOS FĂRĂ ALTĂ ÎNSUŞIRE: Are un cap straşnic! Multă vreme n-a izbutit să capete o slujbă. Şi ce credeţi c-a făcut? A scris o scrisoare de-a dreptul unui ministru. Şi

La ieșirea din teatru, după reprezentarea unei comedii noi.

Piotr M. Dobrov

încă ce scrisoare! În stilul lui Quintilian. Să vedeți numai cum a început-o: „Prea onorate domn...“ Și dă-i, și dă-i, și dă-i. Și i-a turnat așa, din toate, vreo opt pagini. Cum a citit ministrul scrisoarea, a spus: „Ei, mulțumesc, mulțumesc. Văd că ai mulți dușmani. De acuma încolo ai să fii șef de secție“. Și din conțopist, l-a făcut de-a dreptul șef de secție.

UN DOMN CU DUHUL BLÎNDEȚII: *(către altul flegmatic din fire)*. Numai dracu' știe pe cine să mai crezi! Ba c-a stat la închisoare, ba că s-a urcat într-un turn, ba că l-au dat afară din slujbă, ba că cineva i-a dat altă slujbă...

DOMNUL CU FIREA FLEGMATICĂ: Păi toate acestea sînt improvizații.

DOMNUL CU DUHUL BLÎNDEȚII: Cum adică improvizații?

DOMNUL CU FIREA FLEGMATICĂ: Uite așa. Cu două minute înainte, nu știu nici ei ce au să spună. Și iată, fără de știrea stăpînului, limba îi trîntește deodată o noutate, iar stăpînul se bucură și se întoarce acasă vesel, parc-ar fi mîncat pe săturatele. Pînă a doua zi, chiar el a și uitat ce născocise, i se pare c-ar fi auzit-o de la altcineva și o răspîndește în oraș, s-o afle toată lumea.

DOMNUL CU DUHUL BLÎNDEȚII: Urît lucru să minți și să nu-ți dai seama că minți.

DOMNUL CU FIREA FLEGMATICĂ: Sînt pe lumea asta și oameni care își dau seama. Unii simt că mint, dar socot că asta-i ceva de care e nevoie în orice discuție: „Minciuna înveselește vorba, ca florile, livada“.

O DOAMNĂ DIN LUMEA MIJLOCIE: Rău și batjocoritor trebuie să fie autorul ăsta. Drept să spun, n-aș vrea, pentru nimica în lume, să dau ochi cu el. Ar găsi numaidecît ceva caraghios la mine.

UN DOMN CU GREUTATE: Nu știu ce fel de arătare o fi omul ăsta! E un... un... N-are nimic sfînt. Azi spune de cutare consilier că nu-i bun, iar mîine te pomenești c-o să zică că nu există dumnezeu. Pînă la asta doară nu-i decît un pas.

AL DOILEA DOMN: Auzi! Să-și bată joc în halul ăsta! Cu rîsul nu-i de glumit. Înseamnă să distrugi orice respect. Iată ce înseamnă! După așa ceva, oricine mă poate pocni în cap pe stradă și să-mi spună: „Te-a făcut de tot rîsul! Ai doară rang la fel: poftim o palmă!“ Că la urma urmii asta iese!

AL TREILEA DOMN: Și încă ce palmă! Nu-i treabă de glumit. Lumea spune: „Ei, niște nimicuri, niște fleacuri. Doar o

reprezentație de teatru și atît." Dar nu-i adevărat! Nu-s deloc fleacuri! Pentru o treabă ca asta se trimite și-n Siberia. Ehei, de-aveam eu puterea, nici pîs nu spunea autorul! L-aș fi băgat la răcoare, să nu mai vadă lumina zilei.

Se ivește un grup — numai dumnezeu știe ce fel de firi au, însă cu înfățișare distinsă și îmbrăcați cuviincios.

ÎNTÎIUL INS: Să rămînem mai bine aici, pînă se scurge lumea. Zău, ce fu asta? Atîta gălăgie și aplauze? Parcă piesa ar fi cine-știe-ce! Un fleac de comedioară, o piesuță de teatru, goală de orice conținut, să facă atîta zarvă, lumea să urle și să cheme pe autor la rampă! Ce înseamnă asta?

AL DOILEA INS: Totuși, orice ai spune, piesa ne-a înveselit și ne-a distrat.

ÎNTÎIUL INS: Asta da, nici eu n-am ce zice. De înveselit ne-a înveselit, cum ne înveselește de obicei orice fleac. Dar ce nevoie de atîtea țipete și discuții? Oamenii discută și aplaudă parc-ar fi cine știe ce lucru nemaiauzit. Ce înseamnă asta? Înțeleg, dacă era vorba de o cîntăreață, de o balerină! Asta da, zic și eu. Acolo te minunezi de artă, de mlădierea trupului, de dibăcie, de talent înnăscut. Dar aicea ce ai? Mulțimea urlă: „Autorul! autorul!" Dar ce-i, mă rog, un scriitor? Că mai spune și el un cuvînt de duh, și copiază cîte ceva din natură? Și ce mare scofală? Ce așa muncă grozavă pune? Ia, niște brașoave și nimic alta!

AL DOILEA INS: Așa e, se înțelege! Nimic de seamă!

ÎNTÎIUL INS: Gîndește-te și dumneata. Să zicem, un dansator. Acolo-i oricum artă. Oricît te-ai căzni dumneata, nu ești în stare să faci ce face el. Să zicem, de pildă, că mi-ar veni și mie gustul să dansez. Pot? Nu! Nu de alta, dar nu m-ascultă picioarele. Sau să fac un antrășat?[1]) N-am să ți-l pot face pentru nimic în lume. Cît privește însă, scrisul, n-ai nevoie să înveți să scrii. Nu știu cine-i autorul, dar mi s-a spus că ar fi cu desăvîrșire agramat și că n-ar ști nimic. Mi se pare chiar că a fost dat afară de nu știu unde.

AL DOILEA INS: Ceva tot trebuie să știe el, fiindcă fără asta, n-ar fi putut să scrie piesa.

ÎNTÎIUL INS: Ba s-avem iertare! Ce fel de știință? Ai auzit dealtfel și dumneata ce-i un literat: Un om de nimic. Toată

[1]) Figură complicată de dans. (N. red. rom.)

lumea e de aceeași părere. Au încercat să-i folosească pe scriitori, dar mai apoi s-au lăsat păgubași. Gîndește-te și dumneata: Ce scriu ei, mă rog? — Numai fleacuri și povești. Numai să vreau, c-aș putea scrie și eu. Și dumneata ai putea, și dumnealui și orișicare...

AL DOILEA INS: Ba bine că nu! De ce n-am putea scrie și noi? Să ai numai un pic de minte în cap și poți să scrii.

ÎNTÎIUL INS: Da' ce nevoie ai de minte? N-ai nici o nevoie de minte. Toate acestea-s numai povești. Ei, să zicem de era cine știe ce știință, pe care trebuie mai întîi s-o înveți, sau vreun meșteșug pe care nu-l stăpînești! Da așa, scrisul ce-i? Asta știe s-o facă orice mujic. Nu-i zi să nu vezi pe uliță întîmplări ciudate. N-ai decît să te așezi la fereastră și să înscrii tot ce se petrece pe uliță. Și cu asta ai încheiat-o!

AL TREILEA INS: Adevărat! Cînd stai să te gîndești cu ce fleacuri își pierd oamenii timpul!

ÎNTÎIUL INS: Bine ai spus. Pierdere de timp și nimic altceva. Basme! Fleacuri! Ar trebui să fie oprit a li se da scriitorilor toc și cerneală. Dar văd că lumea s-a dus. Hai să plecăm și noi! Ai auzit ce gălăgie pe ei, ce urlete, ce laude, cînd toată afacerea e o năzăreală! Curată năzăreală! Numai povești și fleacuri!

Toți pleacă. Lumea se tot rărește. Mai vin în fugă cîțiva din cei rămași la urmă.

UN CINOVNIC BLAJIN: Toate bune. Dar ce l-ar fi costat, mă rog, pe autor, să fi pus în piesa lui măcar un singur om cinstit? Toți îs numai niște potlogari și pace.

UN OM DIN MULȚIME: Ascultă! Să m-aștepți la răscruce. Trec să-mi iau mănușile.

UNUL DINTRE DOMNI: *(uitîndu-se la ceas)*. E aproape unu. Niciodată n-am ieșit așa de tîrziu de la teatru. *(Pleacă.)*

UN CINOVNIC RĂMAS ÎN URMĂ: Mi-am pierdut timpul degeaba. Nu, nu mă mai duc la teatru, cît îi lumea! *(Pleacă și el.)*

Foaierul se golește tot mai mult.

AUTORUL PIESEI: *(ieșind la iveală)*. Am auzit mai multe chiar decît mă așteptam. Ce năvală de palavre pestrițe! Fericit e autorul comic care s-a născut într-o națiune unde societatea nu s-a contopit încă într-o singură masă nemișcată, asemeni

unei ape stătătoare, unde societatea nu s-a învăluit încă în scoarța prejudecăților învechite, care să cuprindă gîndul tuturor în una și aceeași formă și măsură, unde nu-i om care să nu-și aibă părerea lui și unde fiecare își făurește singur propriul lui caracter! Și ce varietate în aceste păreri și cît de tare strălucește întru toate, mintea aceasta rusească, dîrză și limpede! Și în năzuința plină de noblețe a bărbatului aceluia de stat, și în abnegația înaltă a cinovnicului care s-a dat la fund într-un colț pierdut de țară și în duioșia delicată și plină de mărinimie a sufletului femeiesc și în simțul frumosului cunoscătorilor și în instinctul simplu, însă just al poporului. Cît de multe lucruri pe care trebuie să le știe un autor comic, nu se află pînă și în părerile cele mai puțin binevoitoare ale publicului! Ce lecție vie! Sînt mulțumit cum nici că se poate! De ce însă, simt că mă copleșește oarecare mîhnire? Curios! Îmi pare rău că nimeni n-a băgat în seamă personajul cinstit al piesei. Da. Piesa are și un personaj cinstit și nobil, care și-a jucat rolul tot timpul cît s-a desfășurat piesa. Personajul acesta nobil și cinstit, a fost *rîsul*. Nobil, pentru că s-a hotărît să apară în piesă cu toată însemnătatea minoră pe care i-o dăruiește lumea. Nobil, pentru că s-a hotărît să apară, cu toate că a dat prilejul ca să i se se poată spune autorului comic în mod jignitor că-i un egoist rece și a făcut chiar pe unii să pună la îndoială că ar putea avea sentimente duioase în suflet. Rîsului acestuia nimeni nu i-a luat apărarea. Sînt un autor comic. Cum am slujit cinstit rîsul, nu-mi rămîne decît să-i fiu tot eu și apărătorul. Nu. Rîsul este mai adînc și mai cu tîlc decît îl socot oamenii. Nu-i vorba aici de rîsul acela stîrnit de o enervare trecătoare, sau de rîsul plin de fiere, datorit dispoziției bolnăvicioase a firii cuiva și nici de rîsul acela ușor care slujește pentru petrecerea și pierderea de vreme deșartă a indivizilor, ci de rîsul care izbucnește în întregime din firea luminoasă a omului, fiindcă izvorul care se află în străfundul acestei firi nu seacă niciodată! De rîsul care adîncește toate și care face să apară limpezi toate cîte ar fi trecut altfel nebăgate în seamă — de rîsul fără de usturimea căruia, micimea și deșertăciunea vieții nu l-ar fi speriat așa de tare pe om! Fără el, ceea ce-i nebăgat în seamă și disprețuit și pe lîngă care omul trece nepăsător în fiecare zi, n-ar apare în fața lui — luînd forme așa de îngrozitoare și de carica-

turale — iar omul n-ar striga, cutremurîndu-se: „Este oare cu putință să existe asemenea oameni?“ Cîtă vreme el știe bine că sînt oameni încă și mai răi. Nu! Sînt nedrepți aceia care spun că rîsul ar supăra. Nu supără decît ceea ce-i întunecat. Rîsul însă, este luminos! Multe lucruri l-ar scoate din sărite pe om, dacă ar fi arătate în toată goliciunea lor. Dar luminate de puterea rîsului, ele aduc împăcarea în suflete. Chiar și cel ce-ar dori să se răzbune împotriva unui om rău, îi iartă aproape păcatele, cînd îi vede luate în batjocură pornirile josnice ale sufletului. N-au dreptate cei care spun că rîsul nu are nici o înrîurire asupra celora împotriva cărora este îndreptat, și că pungașul este gata, cel dintîi, să rîdă de pungașul arătat pe scenă. De rîs are să rîdă poate potlogarul care se trage din potlogari; însă potlogarul din zilele noastre nu se simte în stare să rîdă. El își dă seama că figura lui a rămas tuturor în minte, de nești, și că ajunge o singură pornire josnică din parte-i, ca să-i rămînă în vecii vecilor porecla personajului din piesă. Căci și cel care nu se teme de nimic pe lume, de batjocură tot se teme! Da! Să rîdă cu rîs luminos și plin de bunătate, nu-i este dat decît celui cu suflet adevărat bun. Dar oamenii n-aud puterea cea mare a unui asemenea rîs. „Tot ce-i caraghios este josnic“, spune lumea. Numai ce-i rostit cu glasul aspru și sentențios, numai asta-i pentru ea, înălțător. Doamne dumnezeule! De cîți inși nu dai în fiecare zi, pentru care nimic nu-i înălțător! Toate cîte-s create de inspirație, sînt pentru ei fleacuri și povești. Operele lui Shakespeare sînt pentru ei tot povești, după cum tot povești sînt și cele mai sfinte porniri ale sufletului omenesc. Nu-i amorul propriu meschin, jignit, de scriitor, care mă împinge să spun asta, și nici pricina că se spune azi de creațiile mele — slabe și necoapte — c-ar fi născociri. Nu! Eu îmi văd singur cusururile și-mi dau seama că merit mustrările. Inima nu-mi poate rămîne însă nepăsătoare cînd cele mai desăvîrșite creații ale gîndirii au fost numite fleacuri și povești, cînd toate somitățile și aștrii lumii sînt socotiți drept autori de fleacuri și povești. Mă durea în suflet văzînd mulțimea de morți și de iresponsabili care se învîrtesc în vîltoarea vieții, îngrozindu-te pe tine prin înțepeneala sufletului și prin golul sterp al inimii! Mă durea în suflet, nedeslușind pe fețele lor nesimțitoare măcar o umbră de tresărire, cînd în aceleași împrejurări un suflet

adînc iubitor ar fi vărsat lacrimi cerești. Nu știu cum de nu li s-a înțepenit limba pe cînd rosteau într-una veșnicul lor cuvînt: „povești"! Auzi, povești!... Iată c-au trecut veacuri. Cîte cetăți și noroade n-au fost măturate de pe suprafața pămîntului și au dispărut, iar toate cîte le cuprindeau, s-au risipit, ca fumul, pe cînd poveștile se mai spun pînă-n ziua de azi și-s ascultate de regi înțelepți, de conducători plini de seriozitate, de bătrîni venerabili, ca și de tineri plini de năzuințe înălțătoare. Auziți: Povești!... Iată că balcoanele și parterele teatrelor gem de lume: toată sala se cutremură de jos și pînă sus, preschimbată fulgerător într-un singur om și un singur simțămînt, toți s-au întîlnit ca niște frați, într-o singură pornire sufletească și fac să răsune un imn de recunoștință, exprimat prin aplauze unanime pentru acel care nu mai este pe lume încă de acum cinci sute de ani. Tresar oare acolo, în mormînt, oasele-i putrede? Le simte oare, sufletul lui care a îndurat nenorocirile aspre ale vieții? Povești! Iată însă că prin rîndurile mulțimii zguduite, s-a ivit un om zdrobit de durere și de povara de nesuferit a vieții, gata în deznădejdea lui să-și ridice zilele. Și deodată, prind a-i curge din ochi lacrimi înviorătoare și pleacă împăcat cu viața, rugînd cerul să-i hărăzească orice durere și suferință, numai să trăiască și să poată vărsa din nou lacrimi la auzul unor asemenea povești. Povești!... Dar lumea ar adormi fără asemenea povești, viața ar seca și sufletele s-ar acoperi de tină și de mucegai! Povești!... O! Rămînă veșnic sfinte generațiilor care vin, numele celora care au ascultat cu evlavie asemenea povești, căci mîna minunată a providenței stătea veșnic deasupra capetelor acelora care le-au creat! Chiar în clipele de asupriri și de nenorociri, tot ce era mai nobil în țară se făcea înainte de toate apărătorul lor și monarhul cu coroana pe cap, din înălțimea inaccesibilă a tronului, îi lua sub scutul lui împărătesc.

S-o pornim cu mai mult curaj la drum. Sufletul nu trebuie să se sfiască din pricina chipului în care este judecat, ci să primească cu recunoștință arătarea cusururilor și nu trebuie să se întunece nici atunci cînd nu i se recunosc pornirile înalte și dragostea lui sfîntă față de omenire. Lumea este asemenea unei învolburări de ape, în care vecinic se învălmășesc părerile și vorbele. Timpul însă, le macină pe toate. Adevărurile mincinoase se cojesc și cad, pe cînd cele veșnice

rămîn ca grăuntele cel tare. Cele socotite drept goale, pot să-şi arate cu timpul tîlcul lor aspru. În adîncul unui rîs rece, se pot zări scînteile fierbinţi ale unei iubiri puternice şi veşnice! Şi pe urmă, mai ştii! Poate că pe temeiul aceloraşi legi, să fie dat mai tîrziu tuturor să cunoască pricina care îl face pe omul mîndru şi puternic să se arate la nenorocire slab şi neputincios, iar pe cel slab — cînd îl năpădesc nenorocirile — să crească ca un gigant. În virtutea aceloraşi legi, se pare că cine plînge din adîncul sufletului, tot el şi rîde mai cu poftă decît toţi pe lume...

ANEXE

ANEXE

LA COMEDIA „REVIZORUL“

1. „REVIZORUL“

(Versiunea apărută în prima ediţie în 1836)

PERSONAJELE

ANTON ANTONOVICI SKVOZNIK — DMUHANOVSKI, primarul oraşului		Dl. Sosniţki
ANNA ANDREEVNA, nevasta lui		D-na Sosniţkaia
MARIA ANTONOVNA, fiica lor		D-na Asenkova (jr.)
LUKA LUKICI HLOPOV, inspector şcolar		Dl. Hatiainţov
NEVASTA LUI		D-na Şemaeva
AMMOS FEODOROVICI LEAPKIN-TEAPKIN, judecător		Dl. Grigoriev (sen.)
ARTEMI FILIPPOVICI ZEMLENIKA, epitropul aşezămintelor de binefacere		Dl. Tolcenov
IVAN KUZMICI ŞPEKIN, dirigintele poştei		Dl. Roslavskoi
PIOTR IVANOVICI DOBCINSKI, } PIOTR IVANOVICI BOBCINSKI }	moşieri locuind la oraş	Dl. Kramolei, (elev conservator) Dl. Petrov (elev conservator)
IVAN ALEXANDROVICI HLESTAKOV, cinovnic din Petersburg		Dl. Diur
OSIP, sluga acestuia		Dl. Afanasiev
HRISTIAN IVANOVICI GHIBNER, medicul judeţului.		

FEODOR ANDREEVICI LIULIUKOV	cinovnici la pensie şi persoane cu vază ale oraşului	Dl. Gorşenkov (elev conservator)
IVAN LAZAREVICI RASTAKOVSKI		Dl. Beker al 2-lea
STEPAN IVANOVICI KOROBKIN		Dl. Baikov
STEPAN ILICI UHOVERTOV, comisar de poliţie		Dl. Grigoriev (jun.)
SVISTUNOV	gardieni	Dl. Dubrovin
PUGOVIŢÎN		Dl. Ceaiski
DERJIMORDA		Dl. Ahalin (elev conservator)
ABDULIN, negustor		Dl. Sosnovski
FEVRONIA PETROVA POŞLEOPKINA, lăcătuşereasă		D-na Guseva
MIŞKA, sluga primarului		Dl. Markoveţki (elev conservator)
O SLUGĂ DE LA HAN		Dl. Kraiuşkin

Tot felul de musafiri, negustori, tîrgoveţi şi jelbaşi.

CARACTERE ŞI COSTUME

OBSERVAŢII PENTRU DOMNII ACTORI

PRIMARUL este un cinovnic îmbătrînit în slujbă şi, în felul lui deloc prost. Cu toate că-i şperţar, ştie să-şi ţină foarte bine rangul. Destul de serios, chiar oarecum filozof, vorbeşte nici prea tare, nici prea încet, nici prea mult, nici prea puţin. Fiecare vorbă pe care o spune, îşi are greutatea ei. Trăsăturile feţei i-s aspre şi grosolane, ca la toţi care şi-au început slujba de la treptele cele mai de jos. Trecerile de la spaimă la bucurie şi de la ton umil la îngîmfare sînt la el destul de repezi, ca la oamenii primitivi sufleteşte. Poartă de obicei mundir cu epoleţi şi botfori cu pinteni. Părul cărunt îl are tăiat scurt.

ANNA ANDREEVNA, nevasta lui, este o cochetă de provincie încă destul de tînără, crescută pe jumătate în lumea romanelor şi a albumelor cu suveniruri, pe jumătate în grija cămării şi a servitoarelor. Foarte curioasă, de cum i se iveşte prilejul, îşi arată îndată vanitatea. Dacă îşi domină cîteodată bărbatul,asta se întîmplă numai din pricina că el nu găseşte ce să-i răspundă. Autoritatea asta a ei, care constă din tot felul de muştruluieli şi înţepături, se referă numai la fleacuri. Cît ţine piesa, schimbă rochiile de patru ori.

HLESTAKOV este un tînăr de vreo douăzeci şi trei de ani, subţirel, slăbuţ, cam prostănac şi, cum se spune, fără scaun la cap — unul dintre oamenii care sînt consideraţi fluşturatici prin cancelarii. Vorbeşte şi face totul fără nici o raţiune. Nu-i în stare să-şi fixeze luarea-aminte asupra vreunei idei. Vorba îi este nelegată, iar cuvintele îi ies din gură cînd nici nu te aştepţi. Cu cît interpretul acestui rol va arăta mai multă simplitate şi naivitate, cu atît mai bine are să joace. E îmbrăcat la modă.

OSIP este o slugă cum sînt de obicei toate slugile cînd îmbătrînesc. Vorbeşte cu multă seriozitate şi se uită mai mult în jos. E sfătos şi-i place să facă pe moralistul cu stăpînul său, însă cînd acesta nu-i de faţă. Glasul lui, totdeauna potolit, de cîte ori vorbeşte cu stăpînu-său, sună răstit şi capătă o oarecare asprime, ba ajunge chiar să sune oarecum grosolan. Mai deştept decît stăpînul lui, ghiceşte mai repede cum stau lucrurile, dar nu-i place vorba lungă şi-i un potlogar din cei tăcuţi. Haina pe care o poartă este o redingotă ponosită, cenuşie sau albastră.

BOBCINSKI şi DOBCINSKI sînt amîndoi mărunţei, îndesaţi şi foarte curioşi să ştie toate cîte se întîmplă. Seamănă unul cu altul nici că se poate mai bine; amîndoi au burticică, amîndoi vorbesc pe nerăsuflate, şi-şi ajută aşa de mult vorba cu gesturi din mîini încît stai şi te minunezi. Dobcinski, care-i ceva mai înăltuţ, arată mai serios decît Bobcinski; în schimb însă Bobcinski este mai puţin sfios şi mai vioi decît Dobcinski. Amîndoi poartă fracuri cenuşii, pantaloni galbeni de nankin şi au ciucuri la cizme. Cînd apar în faţa revizorului, Dobcinski pune un frac larg de un verde gălbui, pe cînd Bobcinski îmbracă vechiul lui mundir, de pe vremea cînd îşi făcea slujba în garnizoană.

LEAPKIN-TEAPKIN, judecătorul, este un om care să tot fi citit cinci sau şase cărţi în viaţa lui, pricină care l-a făcut să ajungă întrucîtva liber-cugetător. E mare iubitor de tot soiul de subînţelesuri, şi din această pricină fiecare cuvînt pe care îl rosteşte e cu tîlc. Interpretul acestui personaj trebuie să păstreze necontenit o mină care să exprime importanţa. De vorbit trebuie să vorbească lungind cuvintele, şi cu o voce adîncă de bas, răguşită şi hîrîită, de parcă ar fi un ceas de perete, vechi, care mai întîi şuieră şi numai după aceea bate ora.

ZEMLENIKA, epitropul aşezămintelor de binefacere, este un om foarte gras, greoi şi stîngaci, ceea ce nu-l împiedică să fie un şmecher şi jumătate, şi, pe deasupra, potlogar. Foarte îndatoritor, se află veşnic în treabă. Haina lui obişnuită este un frac destul de larg, însă în actul al patrulea apare într-un mundir strîmt, cum poartă cinovnicii guberniali, cu mînecile prea scurte şi un guler uriaş pînă peste urechi.

DIRIGINTELE POŞTEI este un om a cărui naivitate merge pînă la prostie.

Celelalte roluri n-au nevoie de explicaţii deosebite, deoarece tipurile pe care le reprezintă le avem aproape totdeauna dinaintea ochilor noştri.

MUSAFIRII trebuie să fie de toate felurile: înalţi şi mărunţei, graşi şi slabi, zbîrliţi şi pieptănaţi. Hainele pe care le poartă trebuie să fie şi ele de soiuri diferite: fracuri, jantilici şi surtuce, de toate culorile şi croielile. Rochiile doamnelor vor fi şi ele foarte variate. Unele din doamne îmbrăcate destul de bine, chiar cu pretenţie de a fi la modă, însă în aceste toalete trebuie să fie ceva care să nu se potrivească cu restul; fie că boneta e pusă pe o parte, fie că geanta e cam de pe timpuri. Altele dintre doamne vor avea rochii care nu mai ţin de nici o modă, cu şaluri mari şi bonete care aduc a căpăţîni de zahăr.

În general trebuie să acordăm toată atenţia întregului ansamblu al piesei. Frica, spaima, nedumerirea, neliniştea trebuie să fie exprimate deodată şi pe neaşteptate de întregul grup al personajelor, însă expresiile să fie în acelaşi timp cu desăvîrşire deosebite la fiecare, potrivit cu caracterul individual al fiecărui personaj.

ACTUL ÎNTÎI

O odaie în casa primarului

SCENA I

Primarul, epitropul aşezămintelor de binefacere, inspectorul şcolar, judecătorul, comisarul, medicul judeţului, doi gardieni.

PRIMARUL: Domnilor, v-am poftit ca să vă aduc la cunoştinţă o veste foarte neplăcută. Am fost înştiinţat că un cinovnic, cu instrucţiuni secrete de a face o revizie în gubernia noastră în ceea ce priveşte administraţia civilă, a plecat incognito din Petersburg.

AMMOS FEODOROVICI: Ce spui! Din Petersburg?

ARTEMI FILIPPOVICI: *(înspăimîntat).* Cu instrucţii secrete?

LUKA LUKICI: *(înspăimîntat).* Incognito?

PRIMARUL: Trebuie să recunosc deschis că sînt foarte îngrijorat. Parcă presimţeam eu ceva: toată noaptea asta am visat doi şobolani tare ciudaţi. Drept să vă spun, n-am văzut de cînd sînt şobolani ca aştia: negri şi de o mărime nefirească. Au venit, au adulmecat şi s-au dus. Dar staţi să vă citesc scrisoarea pe care am primit-o de la Andrei Ivanovici Cimîhov. Dumneata, Artemi Filippovici, îl ştii. Iată ce-mi scrie: „Iubite prietene, cumetre şi binefăcător... *(îşi trece repede ochii peste scrisoare, mormăind ceva cu glas scăzut)*... să-ţi aduc la cunoştinţă...." A, da, uite: „Dealtfel mă grăbesc să-ţi aduc la cunoştinţă că a sosit aici un cinovnic cu însărcinarea de a revizui toată gubernia şi, mai cu seamă, judeţul nostru. *(Ridică degetul cu înţeles.)* Cu toate că se dă drept persoană

particulară, am aflat despre însărcinarea lui de la niște persoane cum nu se poate mai demne de încredere. Fiindcă știu că ai și tu micile tale păcate ca toată lumea dealtfel, că doar ești om cu cap și nu-ți place să lași să-ți scape ceea ce-ți pică în mînă..." *(Se oprește.)* Ei, și aici înșiră... *(urmează)* „așa că te sfătuiesc să-ți iei toate măsurile, pentru că el poate sosi în orice clipă, dacă nu s-a întîmplat chiar să fi sosit pînă acum și să fi tras undeva incognito... Ieri..." Ei, aici a trecut la chestii de familie, „...a sosit la noi soră-mea Anna Kirilovna, împreună cu bărbatu-său, Ivan Kirilovici s-a îngrășat foarte tare și tot mai cîntă din scripcă..." Și așa mai departe. Așa că vedeți cum stă chestia.

AMMOS FEODOROVICI: Într-adevăr, i-o întîmplare nemaipomenită.

LUKA LUKICI: Spune-mi, te rog, Anton Antonovici, de ce asta? De ce să vină revizorul la noi? S-ar părea că așa cum e orașul nostru, departe de toate cele, n-ar fi nevoie să i se poarte atîta grijă.

PRIMARUL: *(oftează)*. Ai zis și dumneata! Pînă azi ne-a iertat bunul dumnezeu. Ce-i drept, uneori aflai de prin ziare că în cutare și cutare loc l-au închis pe cutare pentru luare de mită, pe cutare l-au dat în judecată pentru furturi și acoperirea hoției, sau pentru fraude, însă, slavă domnului că lucrurile acestea se întîmplau aiurea, așa că noi n-am știut pînă acuma nimic din toate acestea... nici de revizii și nici de revizori.

AMMOS FEODOROVICI: Anton Antonovici, eu unul aș crede că trebuie să fie aici mai degrabă o chestie subțire și mai mult politică. Uite cum mă socot eu: Rusia vrînd să pornească război, ministerul a trimis dinadins un cinovnic să afle dacă n-o fi undeva vreo trădare.

PRIMARUL: Nu, Ammos Feodorovici. Ai fi dumneata om învățat, da' n-ai nimerit-o. Ce să afle în orășelul nostru provincial? Dacă era cel puțin la graniță, atunci am mai putea presupune una ca asta, dar așa, zăcem dracu' știe în ce fund de țară. De-aici trei ani să alergi și nu dai de hotarele împărăției.

AMMOS FEODOROVICI: Ba nu, nu aveți dreptate... nu... vă spun eu că așa-i, are ea stăpînirea o socoteală. Măcar că-i departe orașul, vrea să miroase cum stau lucrurile pe aici.

PRIMARUL: *(face cu mîna un semn de plictiseală)*. Ei, cu dumneata știu că n-o s-o scot la capăt, dacă te pornești pe vorbă...

V-am adunat aici, domnilor, dinadins... În ceea ce mă privește pe mine, adică în privința ordinei orașului și a poliției, am și luat oarecare măsuri și v-aș sfătui și pe dumneavoastră să faceți la fel. Mai cu seamă pe dumneata, Artemi Filippovici. Nu încape îndoială că cinovnicul care sosește are să vrea înainte de toate să viziteze așezămintele de binefacere de sub oblăduirea dumitale, așadar ia seama ca toate să fie în bună rînduială, scufiile curate iar bolnavii să nu umble prin spital, murdari ca niște potcovari, așa cum umblă de obicei zi de zi ca la ei acasă. Iar pe foile de la căpătîi să fie scris la fiecare pat, pe latinește sau în altă limbă după cum veți socoti de trebuință cele ce se cuvin... Dar de-aici încolo asta te privește pe dumneata Hristian Ivanovici. Trebuie pusă la fiecare boala, ziua și luna cînd s-au îmbolnăvit... în sfîrșit cum crezi și dumneata că-i mai bine. *(Tace și clatină din cap.)* Bolnavii de la dumneata fumează un tutun așa de tare că de cum intri în spital îți vine a strănuta. Și ar fi mai nimerit, dacă s-ar putea să fie cît mai puțintei la număr, pentru că altminteri îndată are să deie vina pe îngrijirea proastă sau pe nepriceperea doctorului.

ARTEMI FILIPPOVICI: Despre partea asta, Hristian Ivanovici și cu mine am luat toată măsurile trebuincioase. Totul atîrnă însă de felul tratamentului. Eu cred că, cu cît lăsăm să lucreze natura, cu atîta-i mai bine. Ba chiar așa, de ce am irosi degeaba banii, prescriind leacuri scumpe pentru cine știe ce prăpădit? Ia, niște oameni de rînd: dacă-i să moară, tot mor; iar dacă-i să se vindece, se vindecă ș-așa. Iar afară de asta, tare-i vine greu lui Hristian Ivanovici să se înțeleagă cu bolnavii, căci nu știe o boabă rusește. Mai curînd mă gîndesc la interesul statului și măresc veniturile prin micșorarea cheltuielilor. Atunci și stăpînirea, văzîndu-mi rîvna, are să mă răsplătească, fără îndoială, cu vreo decorație, dîndu-mă pildă celorlalți. *(Lui Hristian Ivanovici.)* Adică am vrut să înțeleg prin asta că și dumitale are să ți se arate într-un fel bunăvoință.

Hristian Ivanovici scoate un sunet care aduce în parte cu i *însă puțin și cu* e.

PRIMARUL: Te-aș sfătui și pe dumneata, Ammos Feodorovici, să vezi mai de aproape ce se petrece la judecătorie. Acolo, în sală, unde se adună de obicei părțile, aprozii au pus niște

gîşte pe ouă şi au scos boboci, care ţi se încurcă întruna în picioare. Nu zic să nu se îngrijească tot omul de gospodărie. Asta-i faptă de toată lauda şi de ce n-ar face-o şi aprodul? Numai că, vezi dumneata, într-un loc ca ăsta nu şade bine. Voiam să ţi-o spun şi mai înainte, numai că am tot uitat. Şi, afară de asta, nu-i bine să fie întinse la uscat acolo la dumneata, chiar în sala de şedinţe, tot felul de otrepe, iar deasupra dulapului cu arhiva, să atîrne harapnicul dumitale de vînătoare. Ştiu că eşti vînător pătimaş însă, oricum, tot socot că ar fi mai potrivit să-l iei de acolo pentru o bucată de vreme, cît rămîne la noi revizorul. După asta, mă rog, îl poţi atîrna iar la loc. Tot aşa şi în privinţa asesorului dumitale. O fi el om tare de treabă, şi-o fi cunoscînd el bine meseria, nu zic nu, dar cînd te apropii, te trăzneşte un miros de parcă acu' a ieşit din velniţă, — şi asta iarăşi nu-i bine. De cînd mă tot ţineam să-ţi spun, dar m-am luat cu una, cu alta şi am uitat. Dacă-i în adevăr mirosul lui natural, cum spune el, apoi sînt mijloace care ar putea oarecum îndrepta asta. Trebuieşte sfătuit să mănînce ceapă sau usturoi, sau mai ştiu eu ce. În privinţa asta l-ar putea ajuta Hristian Ivanovici cu diferite reţete şi doctorii.

Hristian Ivanovici scoate din nou acelaşi sunet.

AMMOS FEODOROVICI. Degeaba, mirosul ăsta nu i-l mai poţi scoate. Într-adevăr, spune, cică de mic copil l-a lovit doică-sa de nu ştiu ce, şi că de atunci cam împrăştie miros de votcă.

PRIMARUL: Dacă am amintit de asta, apoi am făcut-o numai aşa, între altele. În privinţa felului cum îs făcuţi oamenii, adică a micilor păcate, cum le zice Andrei Ivanovici în scrisoarea lui, n-am ce spune. Ar fi ciudat să vorbim despre asta, pentru că nu-i om care să nu-şi aibă micile lui păcate. Asta e de la dumnezeu, degeaba se ridică volterienii împotrivă.

AMMOS FEODOROVICI: Dar ce înţelegi dumneata, Anton Antonovici, prin mici păcate? Sînt păcate şi păcate. Chiar dacă am şi eu păcatele mele, sînt din cele mai nevinovate. După cum ştiţi şi dumneavoastră iau ca mită căţei de vînătoare.

PRIMARUL: Ei, c-o fi căţei de vînătoare, c-o fi altceva, tot mită se cheamă că este.

AMMOS FEODOROVICI: Ba să mă ierţi, Anton Antonovici, nu-i deloc aşa. Uite, dumneata ai, de pildă, o şubă care face, să zicem, cinci sute de ruble, iar...

PRIMARUL: Ei, și ce pricopseală că dumneata primești ca mită numai cățel de rasă. Ce-i cu asta? În schimb nu crezi în dumnezeu și pe la biserică nu te duci niciodată, pe cînd eu cel puțin sînt neclintit în credința mea și nu-i duminică să nu fiu la liturghie. Dumneata însă... Las' că te știu. Cînd începi să vorbești despre facerea lumii, ți se face părul măciucă, nu alta.

AMMOS FEODOROVICI: Eu am ajuns singur, cu mintea mea la asemenea convingeri.

PRIMARUL: Drept să-ți spun că în privința asta numai unul dumnezeu știe cum e mai bine: să ai prea multă minte e cîteodată chiar mai rău decît să n-ai deloc. Dealtfel am pomenit de judecătoria de județ numai așa, însă, la drept vorbind, nu prea cred să-și vîre vreodată nasul cineva acolo. Judecătoria este un loc de pizmuit ocrotit de însuși dumnezeu. Dar iacă dumneata, Luka Lukici, cum ești inspector școlar, trebuie să ai mai cu seamă grijă în privința profesorilor. Or fi ei oameni învățați, cu educația făcută în tot felul de școli înalte, nu-i însă mai puțin adevărat că au niște năravuri, firește, de nedespărțit de însușirea lor de oameni învățați, însă foarte ciudate. Unul dintre ei, de pildă acel buhăit la față... nu-mi aduc aminte cum îl cheamă, nu-i chip să se urce pe catedră, fără să se strîmbe uite-așa *(se strîmbă)* iar după asta își trece mîna pe sub cravată și începe să-și netezească barba, parcă ar călca-o. Că se strîmbă la elevi, bineînțeles, încă n-ar fi mare lucru: poate că așa trebuie să facă, acolo, la școală — eu unul nu-s în stare să-mi dau seama de asta — dar judecați, mă rog, și dumneavoastră, ce se întîmplă dacă se strîmbă și față de străini? Poate să iasă rău de tot. Domnul revizor, sau altul cine o mai fi, o să creadă că-l maimuțărește pe dînsul. Dracu' știe ce mai poate ieși din una ca asta.

LUKA LUKICI: Ah, doamne! Uitasem cu tot de el!

PRIMARUL: Trebuie să-ți mai atrag atenția și asupra profesorului de partea istorică. Că-i om învățat, asta se vede, îi doar tobă de carte, numai că explică cu atîta foc, încît uită de toate. L-am auzit și eu o dată. Ei, cîtă vreme a fost vorba de asirieni și de babilonieni, treacă-meargă, dar cum a ajuns la Alexandru Machedon, nici nu pot să vă spun ce l-a apucat. Credeam că s-a aprins școala, zău așa. A sărit jos de pe catedră, a pus mîna pe un scaun și l-a trîntit de pămînt,

să-l facă praf. Că Alexandru Machedon e un erou, nu mai încape vorbă, dar de ce să fărîme din pricina asta scaunul? Că-i doar avutul statului.

LUKA LUKICI: Da, asta așa-i, tare-i pătimaș. I-am spus pînă acuma de cîteva ori. Drept să-ți spun, nu știu ce să mă fac cu el...

PRIMARUL: De, așa-i legea neînțeleasă a destinului. Omul deștept sau îi bețiv, sau se strîmbă în așa hal de-ți vine să te închini.

LUKA LUKICI: Ce-i drept, mare bătaie de cap cu dînșii.

PRIMARUL: De ar fi numai bătaia de cap, încă n-ar fi nimic. Mai rău e că nu știi dincotro vine și la ce vreme cade blestematul acela de incognito. Asta mă neliniștește pe mine! Iacătă-l ivindu-se deodată și aruncîndu-și ochii: „Aha, aicea-mi sînteți, hulubașilor? Ia să-mi spuneți, mă rog, care din voi e judecătorul?" „Leapkin-Teapkin." „Ia fă-te-ncoace, Leapkin-Teapkin! Și cine-i epitropul așezămintelor de binefacere?" „Zemlenika". „Aduceți-l încoace, pe Zemlenika!" Iacă, asta nu-i bine!

SCENA II

Aceiași și dirigintele poștei.

PRIMARUL: Bună ziua, Ivan Kuzmici. Am trimis anume după dumneata ca să-ți comunic o noutate foarte însemnată.

DIRIGINTELE POȘTEI: Am și aflat-o de la Piotr Ivanovici Bobcinski. A trecut pe la mine, la oficiu.

PRIMARUL: Și ce zici? Ce zici dumneata de asta?

DIRIGINTELE POȘTEI: Ce să zic? Cred c-o să avem război cu turcii.

AMMOS FEODOROVICI: Ce-am spus mai adineauri? Și eu tot asta cred.

PRIMARUL: Ba, nu. Nu-i deloc așa.

DIRIGINTELE POȘTEI: Să știți că avem război cu turcii. Și de ticăloșia asta numai franțuzu-i de vină.

PRIMARUL: Care război cu turcii? Unde război cu turcii? Rău o să fie de noi, nu de turci. Știu de pe acum: un om, în care am toată încrederea, mă înștiințează că un cinovnic este pe drum, încoace, trimis anume să revizuiască toate autoritățile civile din orașul nostru.

DIRIGINTELE POȘTEI: Se poate, se prea poate. Asta așa-i.

PRIMARUL: Ei, ce zici, Ivan Kuzmici? Eu unul știu că au început să mă treacă fiorii...

DIRIGINTELE POȘTEI: Ce să mai zic!... Da' spune, dumitale ți-e tare teamă?

PRIMARUL: De ce mi-ar fi teamă? De temut, nu mă tem, dar parcă nu-mi prea vine la îndemînă... mai mult dinspre partea negustorimii și cetățenilor de-aici. La drept vorbind, le-am căzut cam greu la stomah. M-ar jumuli ca niște hultani de mi-ar zbura fulgii. Poftim încoace, Ivan Kuzmici, aș vrea, mă rog, să-ți spun ceva. *(Îl ia de o parte.)* Uite despre ce-i vorba: chiar dacă n-a venit, se prea poate să fie pe aproape. Îți mărturisesc deschis că am motive temeinice să cred că cineva s-a jăluit împotriva mea. Altfel de ce a dat năpasta asta peste orașul nostru? Și, pe deasupra, incognito? Dracu' știe ce-o fi asta incognito. Parcă ce, n-avem autorități în oraș? Și atunci ce nevoie e de incognito? Pin urmare, Ivan Kuzmici, trebuie, în interesul nostru al tuturor, să faci așa ca orice scrisoare care ajunge la dumneata la oficiul poștal, atît cele care sosesc cît și cele care pleacă, să fie — știi dumneata — să fie puțin despecetluite și citite. Ca să vezi ce-i în ele: vreun denunț sau numai corespondență obișnuită. Dacă nu-i denunț, pecetluiești scrisoarea la loc. Pentru asta trebuie mai întîi să scoți cu lut matrița pecetei și apoi s-o pecetluiești. Dealtfel poți preda scrisoarea și așa, desfăcută.

DIRIGINTELE POȘTEI: Las' că știu! Știu!... Asta o fac eu și așa. Dar n-o fac atîta din precauție, cît din curiozitate. Recunosc că tare îmi place să știu ce mai este nou pe lume. Pot să-ți spun că e o lectură foarte interesantă. Sînt scrisori care-s o adevărată desfătare, așa de frumos sînt întoarse anumite pasaje... Unele sînt chiar pline de povețe. Mai grozave decît cele din „Moskovskie Vedomosti". Dar dumneata n-ai citit niciodată așa ceva?

PRIMARUL: Nu, n-am citit. Oricum, sînt bucuros că citești dumneata. Așa ceva prinde bine în viață. Spune-mi, mă rog, pînă acum nu ți-a fost dat să citești despre vreun cinovnic din Petersburg?

DIRIGINTELE POȘTEI: Nu. Despre unul din Petersburg n-am citit nimic, însă despre cei din Kostroma și din Saratov se vorbește mult. Tare-i păcat, zău așa, că nu citești și dum-

neata scrisorile. Găsești cîte un pasaj minunat. Uite, nu de mult am citit o scrisoare, în care un locotenent scria prietenului său și-i zugrăvea cu atîta meșteșug un bal și viața pe care o duce... frumos de tot: „Imi petrec, zice, timpul cum nu se poate mai bine, domnișoare, zice, sînt cîte vrei, muzica cîntă, stindardele flutură...“ Descrie totul cu mult, foarte mult sentiment. Dacă dorești, ți-o pot da și dumitale s-o citești. Am oprit-o anume la mine.

PRIMARUL: Iți foarte mulțumesc, dar zău că nu-mi arde mie acuma de asta. Dragă Ivan Kuzmici, uite ce te rog să faci: cum primești vreo veste, fii bun și vino îndată la mine, iar dacă-i vreo jalbă sau denunț, nu sta deloc pe gînduri și oprește-le.

DIRIGINTELE POȘTEI: Cu cea mai mare plăcere.

AMMOS FEODOROVICI: Bagă numai de seamă să nu-ți găsești beleaua.

DIRIGINTELE POȘTEI: Of, doamne.

PRIMARUL: N-avea grijă! Nu se întîmplă nimica. Altceva ar fi dacă s-ar bate toba, dar așa e o afacere care rămîne în familie.

AMMOS FEODOROVICI: Ce-i drept la asemenea veste nu ne-am așteptat. Și eu care trebuie să-ți mărturisesc, am venit la dumneata, Anton Antonovici, ca să-ți dăruiesc o cățelușă. Îi soră bună cu cîinele pe care îl cunoști. Doi moșieri vecini se judecă la mine, iar eu vînez iepuri cînd pe moșia unuia, cînd pe a celuilalt.

PRIMARUL: Of, dă-i încolo de iepuri! Mi-e capul numai la blestematul acela de incognito. Mă tot aștept să se deschidă ușa și...

SCENA III

Aceiași și Bobcinski cu Dobcinski, care intră amîndoi cu sufletul la gură.

BOBCINSKI: O întîmplare nemaipomenită!

DOBCINSKI: O veste neașteptată!

TOȚI: Da' ce-i? Ce s-a întîmplat?

DOBCINSKI: Ceva la care nu ne așteptam deloc. Intrăm amîndoi la han...

BOBCINSKI: *(tăindu-i vorba)*. Intrăm, Piotr Ivanovici și cu mine la han...

DOBCINSKI: *(tăindu-i vorba).* Dă-mi voie, Piotr Ivanovici. Lasă-mă să spun eu!

BOBCINSKI: Ba nu! Dă-mi voie mie. Dă-mi voie mie, te rog... Dealtfel nici n-ai darul să istoriseşti.

DOBCINSKI: Iar dumneata n-ai să-ţi aduci aminte de toate situaţiunile şi ai să le încurci.

BOBCINSKI: Ba nu, zău că îmi aduc bine aminte. Nu te amesteca dumneata şi lasă-mă să spun eu, zău nu te amesteca! Faceţi bunătatea, domnilor, şi-i spuneţi lui Piotr Ivanovici să nu se amestece.

PRIMARUL: Dar zi odată, pentru numele lui dumnezeu! Ce s-a întîmplat? Mi-a sărit inima din loc. Staţi jos, domnilor! Luaţivă scaune! Uite, Piotr Ivanovici, un scaun pentru dumneata.

Toţi se aşază în jurul celor doi.

Ei, ce s-a întîmplat?

BOBCINSKI: Daţi-mi voie! Las' că vă spun toate pe rînd. Cum am plecat de la dumneata... Nu mă întrerupe, Piotr Ivanovici. Fă bunătatea, te rog, şi nu spune nimic. Ştiu singur tot... Cum am plecat de la dumneata, am fugit numaidecît la Korobkin, dar negăsindu-l acasă, am cotit-o la Rastakovski, care nici el nu era acasă, aşa că am intrat la Ivan Kuzmici ca să-i comunic şi lui noutatea pe care ai primit-o dumneata. Plecînd de la el, m-am întîlnit cu Piotr Ivanovici...

DOBCINSKI: Lîngă chioşcul unde se vînd plăcinte.

BOBCINSKI: Lîngă chioşcul unde se vînd plăcinte. Ai auzit, îi spun eu lui Piotr Ivanovici, de noutatea pe care i-a dat-o lui Anton Antonovici cineva de toată încrederea? — Cînd colo, Piotr Ivanovici o şi aflase de la Avdotia, cămărăşiţa dumitale, care fusese trimisă cu nu ştiu ce treabă la Filip Antonovici Poceciuiev.

DOBCINSKI: După un butoiaş pentru votcă franţuzească.

BOBCINSKI: După un butoiaş pentru votcă franţuzească. Şi iacătă ne-am dus amîndoi, Piotr Ivanovici şi cu mine, la Poceciuiev... Te rog, Piotr Ivanovici, fii aşa de bun şi nu mă întrerupe... Am plecat la Poceciuiev, dar pe drum Piotr Ivanovici îmi spune: „Ştiu că s-a adus azi la han somon proaspăt. Ce zici de-o gustare." N-am intrat bine în han, cînd, deodată, un tînăr...

DOBCINSKI: *(întrerupîndu-l).* Cu o înfăţişare destul de plăcută, în haine particulare...

BOBCINSKI: Cu o înfățișare destul de plăcută, în haine particulare... Umbla, uite așa, gînditor prin sală... și avea o fizionomie, ce mai vorbă... dar să-i vezi faptele... și aici *(învîrtind arătătorul în dreptul frunții)* multă minte, da, multă de tot. Eu parc-am presimțit ceva și îndată mi-am zis: „Aici trebuie să fie ceva cu tîlc!" Iar Piotr Ivanovici i-a și făcut semn cu degetul hangiului, știți, lui Vlas, hangiul, ăla de i-a născut nevasta acum trei săptămîni un băiețel tare drăguț, care mult făgăduiește și parcă-i anume făcut să ajungă cu timpul tot hangiu, ca și taică-său. Și chemîndu-l Piotr Ivanovici pe Vlas, l-a întrebat încetișor: „Cine-i, mă rog, tînărul ăsta?" Iar Vlas zice: „Ăsta-i..." Ia te rog, Piotr Ivanovici, să nu mă întrerupi! Dumneata nu poți povesti, zău așa, nu poți povesti. Dumitale îți lipsește un dinte din gură și din pricina asta cam sîsîi. „Ăsta-i, zice, un tînăr cinovnic venit de la Petersburg, unul Ivan Alexandrovici Hlestakov, care se duce în gubernia Saratovului și se manifestă nici că se poate mai ciudat. Iacă, e o săptămînă și jumătate de cînd stă aici, de plecat mai departe, nu pleacă și spune să-i trec tot la socoteală, dar de plătit pînă acuma n-a plătit o copeică". Cum mi-a spus asta, într-o clipă m-am și lămurit. „Ehei!" i-am spus eu lui Piotr Ivanovici...

DOBCINSKI: Ba nu, Piotr Ivanovici, eu am spus: „Ehei!"

BOBCINSKI: Intîi ai spus dumneata, dar apoi am spus și eu. „Ehei! am spus noi, Piotr Ivanovici și cu mine, ce are el de stat aici, cînd drumul lui este la dracu-n praznic nu în gubernia Saratovului?" Ăsta probabil nu poate să fie altul decît cinovnicul cu pricina.

PRIMARUL: Nu mai spune! Nu se poate. *(Își trage scaunul mai aproape.)* Poate vi s-a părut? Trebuie să fie altcineva.

DOBCINSKI: El e! Nici nu plătește și nici nu pleacă. Cine altul poate fi decît el? Ce nevoie ar avea să stea aici, cînd foaia lui de drum este vizată pentru Saratov?

BOBCINSKI: El îi! Zău că-i el! Pun capul că-i el!... Să fi văzut cum era cu ochii în patru și cum le cerceta pe toate, cum căuta prin unghere. Pînă și în farfuriile noastre s-a uitat, ca să vadă ce mîncăm. Doamne ferește că tare ager trebuie să fie.

PRIMARUL: Of, doamne dumnezeule, îndură-te de noi, păcătoșii! Și-n care odaie a tras la han?

DOBCINSKI: In aceea de sub scară. La numărul cinci.

BOBCINSKI: In camera în care s-au luat la bătaie anul trecut ofițerii, care erau în trecere.

PRIMARUL: Și-i demult aici?

DOBCINSKI: De-o săptămînă și jumătate. A sosit în ziua de sfîntul Vasili Egipteanul.

PRIMARUL: De-o săptămînă și jumătate? Nu mai spune! *(Aparte.)* Vai de mine și de mine! *(Se scarpină după ureche.)* Și eu care în săptămîna asta și jumătate am pus de-a bătut-o, mai pe degeaba, pe nevasta subofițerului, și n-am dat nici un fel de provizii pentru arestați. Iar pe uliță parcă-i la crîșmă, așa zac gunoaiele. Of, doamne, dumnezeule! *(Se apucă cu mîinile de cap.)*

ARTEMI FILIPPOVICI: Anton Antonovici, eu aș crede c-ar trebui să ne punem la repezeală mundirele și să ne ducem chiar acuma de-a dreptul la dînsul la han.

AMMOS FEODOROVICI: Ba eu, Anton Antonovici, aș crede mai degrabă că-i nevoie de o primire mai cu pompă. Ar trebui mai degrabă poftită negustorimea, în cap să-l punem pe polițai, că-i doar om cu vază. N-ar fi iarăși rău să se ducă și preoțimea. Asta are un rost adînc și tainic, pentru că uite și în „Cartea lui Ioan Masonul"...

PRIMARUL: Nu, nu! Dacă-i așa, dați-mi voie să mă descurc singur. *(Lui Bobcinski.)* Spuneai că-i tînăr?

BOBCINSKI: Tînăr. Cam la vreo douăzeci și trei, douăzeci și patru de ani, nu mai mult.

PRIMARUL: Ei, bine că-i tînăr. Acuma uite ce facem: dumneavoastră, domnilor, luați măsurile cuvenite fiecare la slujba lui cît mai repede și cum se poate mai bine, pentru această primire, iar eu m-oi duce singur, sau uite fie și cu Piotr Ivanovici, chipurile să facem așa, o simplă plimbare ca niște particulari, și om intra la han să vedem dacă n-au cumva călătorii a se plînge de ceva neajunsuri sau neplăceri. V-aș sfătui să vă folosiți chiar acuma, pe loc, de timpul pe care-l mai aveți. Ei, Svistunov!

SVISTUNOV: Porunciți!

PRIMARUL: Răpede-te numaidecît la comisarul-șef, sau nu,

am nevoie de tine. Spune-i cuiva din curte să vină comisarul la mine şi asta cît mai repede, iar tu întoarce-te aici.

Gardianul o zbugheşte afară.

ARTEMI FILIPPOVICI: Hai Ammos Feodorovici, hai să mergem. Mai ştii ce bocluc ne paşte!

AMMOS FEODOROVICI: Dar dumneata ce ai să te temi? La dumneata doară-i ordine în toate.

ARTEMI FILIPPOVICI: Pe dracu', ordine! Stau prost, prost de tot! Nu s-a pregătit nimica la bucătărie pentru bolnavi.

Judecătorul, epitropul aşezămintelor de binefacere, inspectorul şcolar şi dirigintele poştei, pleacă toţi. Dînd să iasă, se ciocnesc în uşă cu gardianul, care se întoarce.

SCENA IV

Primarul, Bobcinski, Dobcinski şi gardianul.

PRIMARUL: Droşca mai e la poartă?

GARDIANUL: Mai este.

PRIMARUL: Ieşi în uliţă. Ba nu, stai! Fugi şi adă!... Dar ceilalţi unde-s? Cum se poate să fii numai tu singur aici? Doar am dat ordin să vină şi Prohorov. Unde-i Prohorov?

GARDIANUL: E la secţie, da' ce folos?

PRIMARUL: Cum aşa?

GARDIANUL: Iac-aşa! L-au adus azi dimineaţă beat mort. Am turnat două vedre de apă pe el şi tot nu s-a trezit.

PRIMARUL: *(luîndu-se cu mîinile de cap.)* Of, doamne dumnezeule! Ieşi repede în uliţă. Ba nu, intră iute în odaia de alături — auzi ce-ţi spun? — şi adă-mi de acolo spanga şi bicornul meu cel nou. Hai, Piotr Ivanovici, să mergem!

BOBCINSKI: Şi eu... şi eu... Anton Antonovici, daţi-mi voie să vin şi eu.

PRIMARUL: Nu, nu, Piotr Ivanovici, asta nu se poate. Ar fi o faptă nelalocul ei. Afară de asta, nu-i nici loc în droşcă.

BOBCINSKI: Nu face nimica, nu face nimica. Las' — că vin şi eu pe jos. Alerg pe jos iavaş, iavaş, după droşcă. Că atîta vreau să-mi arunc măcar ochii prin crăpătura uşii. Ştii

dumneata, să văd numai, de afară... Vreau să-i văd făptura, faptele şi atîta tot.

PRIMARUL: *(luînd şpanga din mîna gardianului).* Dă fuga chiar acuma, de-i strînge pe toţi vătafii şi las' să-şi ieie fiecare cîte-o... Dar tare-i zgîriată şpanga! Blestematul acela de negustoraş, Abdulin, vede doar cît îi de veche şpanga asta a mea de primar, dar să-mi aducă una nouă nu-i vine în minte! Măi, că şireată-i tagma asta! Eu unul socot că potlogarii de negustori au şi ticluit pe ascuns jalbele împotriva mea... Las' să-şi ieie fiecare vătaf cîte o uliţă în mînă... Ei drace — ce zic eu uliţă? — să ieie fiecare cîte o mătură în mînă şi să măture uliţa care duce la han. Numai s-o măture pînă o face oglindă. Auzi ce-ţi spun? Şi bagă de seamă! Că te ştiu eu pe tine. Te-ai înhăitat cu toţi pungaşii, şterpeleşti linguriţele de argint şi le vîri în botfori. Luaţi seamă, eu toate le ştiu!... Ia spune ce i-ai făcut negustorului aceluia, lui Cerniaev? Ha? Ţi-a dat doi arşini de postav de un mundir, şi tu i-ai înşfăcat tot balotul. Furi prea mult pentru cinul tău. Vezi de-ţi bagă minţile în cap. Hai, şterge-o!

SCENA V

Aceiaşi şi comisarul.

PRIMARUL: Bine c-ai venit, Stepan Ilici. Păi bine, treabă-i asta? Spune-mi, pentru numele lui dumnezeu, unde dracu' te-ai topit?

COMISARUL: Aici am fost, chiar lîngă poartă.

PRIMARUL: Ian ascultă, Stepan Ilici! Află că cinovnicul cela de la Petersburg a sosit. Ce măsuri ai luat în privinţa asta?

COMISARUL: Acelea pe care le-aţi poruncit. L-am pus pe gardianul Pugoviţîn cu vătafii de poduri să măture trotuarele.

PRIMARUL: Dar Derjimorda, unde-i?

COMISARUL: Derjimorda este dus cu tulumba.

PRIMARUL: Prohorov, tot beat?

COMISARUL: Tot!

PRIMARUL: Şi cum se face că ai tolerat aşa ceva?

COMISARUL: Numai unul dumnezeu ştie! Ieri s-a întîmplat o păruială la barieră şi s-a dus acolo ca să facă ordine. Cînd s-a întors era criţă.

PRIMARUL: Ascultă la mine! Uite ce să faci: cum gardianul Pugoviţîn îi înalt... să-l pui cu ordinea la pod. Să daţi jos cît mai repede zăplazul cel vechi de lîngă cizmar şi să pui să bată pe locul acela nişte pari cu şomoioage de paie în vîrf, ca să semene, chipurile, cu o lucrare începută. Cu cît s-or vedea mai multe dărîmări, cu atît o să se zică că primarul are grijă de oraş. Of! doamne dumnezeule! Am uitat că lîngă zaplazul acela au fost aruncate vreo patruzeci de căruţe cu tot felul de gunoaie. Scîrnav oraş! Abia ai ridicat undeva un monument oarecare, sau chiar un simplu gard, că dracu' ştie de unde se şi înfiinţează tot soiul de gunoaie. *(Oftează.)* Dacă cinovnicul care a venit s-o apuca să întrebe pe vreunul dacă-i mulţumit cu slujba, să i se răspundă: „Sîntem mulţumiţi de toate, înălţimea voastră". Celuia care ar răspunde că nu-i mulţumit, i-oi arăta eu pe urmă nemulţumire, de are să-i placă... Of-of-of! Păcate şi numai păcate. *(In loc să-şi ia bicornul, apucă cutia bicornului.)* Dă doamne să ies cît mai repede din încurcătura asta şi-am să aprind o lumînare la biserică, cum nu s-a mai văzut pînă acum. Am să pun pe bestiile de negustori să dea fiecare cîte trei puduri de ceară. Of, doamne, dumnezeule! Haidem, Piotr Ivanovici. *(Dă să-şi pună în cap în locul bicornului, cutia de carton.)*

COMISARUL: Anton Antonovici, asta-i cutia, nu bicornul!

PRIMARUL: *(aruncă cutia)*. Aha, cutia. Dracu' s-o ia de cutie! Dacă o fi să întrebe de ce n-am ridicat biserica de pe lîngă bolniţă, pentru care-i alocată suma încă de acuma cinci ani, nu uita să-i spui că am început s-o clădim, însă a ars. Am şi înaintat un raport în privinţa asta. Vezi, te rog, să nu uite vreunul şi să-i vină a spune, din prostie, că nici gînd s-o fi început. Înştiinţează-l pe Derjimorda să-şi mai stăpînească pumnii. Prea le învineţeşte oamenilor ochii, de dragul ordinii şi celor cu vină, şi celor fără vină. Hai, Piotr Ivanovici, să mergem. *(Dă să iasă, dar se întoarce.)* Mai cu seamă nu lăsaţi soldaţii să iasă pe uliţă. Mîrlanii ăştia de la garnizoană pun peste cămaşă numai mundirul, iar în jos umblă goi.

Ies toţi.

SCENA VI

Anna Andreevna şi Maria Antonovna dau buzna pe scenă.

ANNA ANDREEVNA: Dar unde-s? Unde-or fi? Of, doamne!... *(Deschide uşa.)* Măi bărbate! Antoşa! Antoane!... *(Vorbeşte repede.)* Tu eşti de vină! Numai tu! Se mocoşeşte şi se mocoşeşte: „Agrafa... eşarfa..." *(Aleargă la fereastră şi strigă.)* Anton, încotro? Unde te duci? Cine a sosit?... revizorul? Cu mustăţi?... Ce fel de mustăţi?

GLASUL PRIMARULUI: Lasă maică. Iţi spun eu mai apoi! Mai tîrziu!

ANNA ANDREEVNA: Mai tîrziu! Auzi, mai tîrziu! Dar eu nu vreau mai tîrziu... Mie să-mi spui un singur lucru: Ce este?... Colonel?... Aud?... *(Cu dispreţ.)* A plecat! Te fac eu să mă pomeneşti!... Şi toată treaba asta numai din pricina ta: „Mamaie, mamaie, aşteaptă numai să prind eşarfa la spate cu agrafa... Indată-s gata!" Ei, acuma îţi place „îndată"? Uite că n-am aflat nimica. De vină-i numai blestemata asta de cochetărie a ta. Cum ai auzit că-i aici dirigintele poştei, dă-i şi dă-i şi fandoseşte-te dinaintea oglinzii, şi suceşte-te la dreapta, şi suceşte-te la stînga. Işi închipuie că nu mai poate după ea! Dar ia să vadă cum se strîmbă la ea de îndată ce se întoarce...

MARIA ANTONOVNA: Acuma ce mai vrei să facem, mamaie? Oricum, peste două ceasuri avem să aflăm tot.

ANNA ANDREEVNA: Peste două ceasuri? Foarte mulţumesc! A şi găsit, mă rog, răspunsul! De ce nu ţi-a venit să spui că peste o lună? Ar fi încă şi mai nimerit. *(Se apleacă pe fereastră afară.)* Ei, Avdotia! Avdotia, ai auzit tu să fi sosit cineva la noi în oraş?... N-ai auzit? Proastă mai eşti!... Ţi-au făcut semn cu mîna să pleci? Ei şi? N-aveau decît să facă! Tu tot se cuvenea să-i descoşi. N-ai putut afla? Eşti îmbrobodită rău. Capul ţi-e numai la măritiş. Ce spui? Au plecat repede? Trebuia să fugi după droşcă. Du-te, du-te chiar acuma! Auzi? Fugi de află încotro au plecat. Şi vezi de-i descoase binişor: cine-i călătorul, ce fel de om este. Auzi tu? Uită-te prin crăpătura uşii şi află tot: ce ochi are — negri sau de ce culoare or fi? Şi îndată să şi fii înapoi. Auzi?

Amîndouă rămîn uitîndu-se pe geam, în timp ce se lasă cortina.

ACTUL AL DOILEA

O odăiță într-un han. Un pat, o masă, un geamantan, o sticlă goală, niște cizme, o perie de haine și altele.

SCENA I

Osip, tolănit pe patul lui stăpînu-său.

OSIP: Al dracului mi-e a mînca! Îmi ghiorăie mațele de foame, parcă mi-ar suna în pîntece trompeții unui regiment întreg. Cum văd eu, slabă nădejde să ajungem acasă. Ce te faci? Iaca-i a doua lună de cînd am plecat din Piter. Hulubașul a topit pe drum toți bănișorii, s-a aerisit și acuma șade cu coada între vine. Ar fi ajuns ei banii, cu vîrf și îndesat, pentru caii de poștă dar se putea să nu-și arate ifosele în fiecare oraș? *(Maimuțărindu-și stăpînul.)* „Ei, Osip, ia du-te de vezi să-mi deie cea mai bună odaie și spune să mi se pregătească la masă tot ce au mai bun. Mîncări de rînd nu pot lua în gură; mie îmi trebuie masă aleasă". Drept să spun, aș mai înțelege, dacă ar fi cel puțin ceva de capul lui, dar așa i-un biet conțopist. Face cunoștință pe drum cu tot felul de călători, bate cărțile cu ei și iese curățat. Uf, m-am săturat pînă-n gît de așa viață! Zău că-i mai bine la țară: o fi lipsind acolo publicul distins, mai acătării, da' și grijile-s mai puține. Îți iei o muiere, stai întins pe cuptor cît îi veacul și înfuleci la plăcinte. Nu zic ba, dacă e să vorbim după dreptate, apăi cea mai bună viață din toate îi la Piter. Numai bani să fie, că acolo-i viața subțire, cu politețuri: ai tiatre, cîini care-ți saltă în două picioare și tot ce pofteștî. Și toți vorbesc acolo așa cu dichis și cu delicatese, că doar nobilimea dacă e mai ceva. Cînd ieși în Piața Sciukin, te strigă negustorii „stimabile"; la trecerea cu podul umblător de pe un mal pe altul, șezi laolaltă cu cinovnicii; dacă-ți vine gust să stai la taifas — o ștergi la vreo dugheniță, unde dai de cîte un cavaler care-ți spune verzi și uscate despre viața în tabără și-ți tălmăcește cum le zice stelelor de pe cer, de ți se pare că le vezi pe toate ca în palmă. Mai vine pe acolo și cîte o ofițereasă bătrînă și, cîteodată cîte o fată în casă, știi, una așa... fui... fui... fui!... *(Rîde și clatină din cap).* Lumea-i dată dracului, are purtări cu adevărat galan-

tereşti. O vorbă nesăbuită n-auzi acolo şi fiecare îţi dă numai cu „dumneavoastră". Ţi se urăşte de umblat pe jos — iei un birjar şi te tolăneşti în trăsură ca boierii, iar dacă nu vrei să-i plăteşti, nu te sileşte nimeni: nu-i casă să nu-şi aibă două ieşiri, aşa că o zbugheşti pe din dos, şi nici dracu' nu te mai găseşte. Un singur lucru îi rău: cîteodată te ghiftuieşti pe cinste, iar altă dată mai să crăpi de foame. Ca de pildă acuma. Şi de toate acestea numai dumnealui e de vină. Da' parcă ce-i poţi face? Cînd îi trimite babacu' bănişori, ce-ar fi să-i chibzuiască? — Da' ţi-ai găsit!... Se pune pe ciolhanuri, umblă numai în trăsură, trebuie să-i cumperi neapărat în fiecare zi bilet la tiatru şi, cînd te uiţi, n-a trecut bine săptămîna că mă şi trimite la talcioc să-i vînd fracul cel nou. Uneori îşi vinde tot, pînă şi ultima cămaşă, de rămîne numai cu un surtucel şi cu o mântăluţă... Zău că spun drept! Să fi văzut frumuseţe de postav, de cel inglizesc! Numai fracul singur l-a costat o sută cincizeci de ruble, şi i-a făcut vînt cu douăzeci. Cît despre pantaloni, ce să mai pomenim, îi dă chiar pe degeaba. Şi de ce asta? Pentru că nu vrea să se ţină de treabă. În loc să-şi vadă de slujbă, umblă teleleu pe Nevski Prospekt şi bate cărţile. Ehei, de-ar şti boierul bătrîn! Nu s-ar uita el, că eşti cinovnic, ţi-ar ridica cămeşuica şi aşa papară ţi-ar da, că patru zile te-ai tot scărpina. Dacă-i de slujit, apoi slujeşte! Iacătă ne-a spus acuma hangiul că nu ne mai dă de mîncare, pînă ce nu-i plăteşte pe trecut. Ei, şi dacă nu-i plăteşte? *(Oftează.)* Of, doamne dumnezeule! Măcar o ciorbă cu varză! Cît mi-e de foame mie acuma, toată lumea aş înghiţi-o. Bate cineva. El trebuie să fie. *(Sare repede din pat.)*

SCENA II

Osip şi Hlestakov.

HLESTAKOV: Ţine astea. *(Îi dă şapca şi bastonul.)* Ce, iar te-ai tăvălit pe crivat?

OSIP: Da' de ce să mă tăvălesc? Parcă ce, n-am mai văzut crivat?

HLESTAKOV: Minţi! Te-ai tăvălit. Nu vezi că-i tot răscolit?

OSIP: Da' ce-mi trebuie mie crivat? Nu ştiu eu ce-i crivat? Am doar picioarele mele şi pot sta şi în picioare. Ce nevoie am eu de crivatul dumneavoastră?

HLESTAKOV: *(se plimbă prin odaie)*. Ia vezi acolo, mai e tutun în pungă?

OSIP: De un' să fie? Ce mai rămăsese, l-aţi fumat de acum patru zile.

HLESTAKOV: *(se plimbă întruna prin odaie şi îşi muşcă buzele, strîmbîndu-se în toate felurile, apoi, cu glasul tare şi hotărît)*. Ian ascultă Osip!

OSIP: Ce doriţi?

HLESTAKOV: *(cu glasul tot aşa de tare, dar mai puţin hotărît.)* Ia du-te tu...

OSIP: Unde să mă duc?

HLESTAKOV: *(cu glasul chiar deloc hotărît şi nicidecum tare, sunînd mai mult a rugăminte)*. Jos la bufet... Şi spune... să-mi aducă masa.

OSIP: Nici gînd n-am să mă duc.

HLESTAKOV: Cum de cutezi, prostule?

OSIP: Iac-aşa! De m-oi duce, sau de nu m-oi duce, totuna, nu iese nimica. Hangiul a zis că nu ne mai dă de mîncare.

HLESTAKOV: Cum de îndrăzneşte să nu deie? Auzi prostie!

OSIP: Ba mi-a mai zis şi aşa: „Află, zice, că mă duc pînă la primar — să mă jăluiesc că-i a treia săptămînă de cînd boieru-tău nu plăteşte. Tu şi cu boieru-tău, cică, sînteţi amîndoi nişte potlogari, ba boierul tău îi şi pungaş. Am mai văzut noi, zice, pomanagii ca voi."

HLESTAKOV: Iar tu, dobitocule, te bucuri să mi le aduci îndată la ureche.

OSIP: Şi-a mai zis: „Păi aşa poate veni oricine să se nărăvească la viaţă bună pe datorie, şi să nu te mai poţi descotorosi după asta de dînsul. Eu, zice, n-am să şuguiesc, eu am să mă jeluiesc, ca să-l ducă la secţie şi să-l închidă la puşcărie."

HLESTAKOV: Ei, ei, ajunge prostule! Hai du-te, du-te, şi spune să-mi dea de mîncare.

OSIP: Ba mai bine mă duc să-l chem la dumneavoastră chiar pe hangiu.

HLESTAKOV: Ce-mi trebuie mie hangiul? Du-te tu de-i spune.

OSIP: Zău, conaşule că...

HLESTAKOV: Ei bine, du-te dracului şi cheamă-l aici pe hangiu.

Osip iese.

SCENA III

Hlestakov singur.

HLESTAKOV: Grozav aş vrea să mănînc ceva! M-am plimbat puţin, crezînd că poate mi-o trece pofta de mîncare, dar dracu' s-o ia de poftă, văd că nu-mi trece. De n-aş fi făcut cheful de la Penza, mi-ar fi rămas bani de drum pînă acasă. Căpitanul cela de pedestraşi m-a dat gata de tot. Orice-ai spune da' minunat taie bestia la stos. Am stat în totul un sfert de ceas la joc şi m-a lefterit. Straşnic mai joacă! Bine ar fi să-l mai întîlnesc undeva! Dealtfel, cum să-l mai întîlnesc? A fost doar o întîmplare. De-aş ajunge odată mai degrabă acasă, că tare mă mai plictisesc pe drum. Şi, ca un făcut, am nimerit în orăşelul acesta scîrbos. Aiurea se întîmplă cel puţin să mai pice cîte ceva, aicea însă nimic, cu desăvîrşire nimic! Prin băcănioare se mai găseşte batog şi destul de bun, numai că blestemaţii de tejghetari tare puţin îţi dau de gustat. *(Începe să fluiere uvertura din Robert le Diable, apoi „Nu mai coase, maică" iar la urmă le încurcă pe toate.)* Văd că nu vrea să vină nimeni.

SCENA IV

Hlestakov, Osip şi o slugă de la han.

SLUGA: Jupînul mi-a poruncit să vă întreb ce doriţi.
HLESTAKOV: Bună ziua, frăţioare! Ei, cum o duci? Sănătos?
SLUGA: Slavă domnului!
HLESTAKOV: Dar la han la voi, cum mai merge? Toate-s bune?
SLUGA: Slavă domnului. Toate-s bune.
HLESTAKOV: Şi aveţi mulţi călători?
SLUGA: Destui.
HLESTAKOV: Ascultă, drăguţă, pînă acuma tot nu mi s-a adus masa, aşa că grăbeşte-i, te rog. Vezi să mi-o aducă mai repede, că îndată după masă am nişte treburi.
SLUGA: Păi jupînul a zis că nu vă mai dă nimic. Mi se pare chiar că are de gînd să meargă azi să se jăluiască primar lui.
HLESTAKOV: Şi de ce s-ar jălui? Judecă şi dumneata, drăguţă. Se poate una ca asta? Vreau şi eu să mănînc ceva. Altfel s-ar putea să slăbesc şi mai rău. Mi-e tare foame. Îţi spun ca să ştii: nu glumesc deloc.

SLUGA: Aşa o fi. Dar dumnealui a zis: „Nu-i dau de mîncare, pînă nu-mi plăteşte ce-a luat pînă acuma". Asta a zis.

HLESTAKOV: Du-te şi-l mai potoleşte, mai înduplecă-l.

SLUGA: Ce să-i mai spun?

HLESTAKOV: Vezi de-l lămureşte şi tu ca lumea că am nevoie să mănînc. Cît priveşte banii, asta-i altă treabă... Şi-o fi închipuind cumva, mocofanul, că dacă lui nu-i pasă cînd nu mănîncă o zi, apoi şi cu alţii e la fel? Ia te uită la el!

SLUGA: Mă rog. Eu am să-i spun.

SCENA V

Hlestakov singur.

HLESTAKOV: Oricum, proastă treabă dacă nu-mi dă nimic de mîncare. Foame ca acuma nu mi-a fost încă niciodată. Să mai pun la bătaie ceva din haine? Nu, asta n-o fac. Mai bine să flămînzesc puţin, dar să ajung acasă îmbrăcat ca la Petersburg. Păcat că Ioahim nu mi-a dat cu chirie o caretă. Al dracului de bine ar fi fost să fi sosit acasă în caretă, să fi trasţanţoş la scară, la vreun moşier din vecini, cu felinarele aprinse la caretă, şi cu Osip dinapoi, în livrea. Ce s-ar mai minuna toţi: „Cine a venit? Cine să fie?" Deodată intră un lacheu şi anunţă: „Ivan Alexandrovici Hlestakov de la Petersburg întreabă dacă binevoiţi să-l primiţi". Bădăranii de acolo nici măcar atîta lucru nu ştiu, ce înseamnă „dacă binevoiţi să-l primiţi". Orice caraghios de moşier care vine la dînşii, de cum a sărit din brişcă, dă buzna ca un urs de-a dreptul în salon... Dar dacă-ţi iese înainte vreo fată mai frumuşică, te-apropii şi-i spui: „Domnişoară cît de..." Ptiu! *(Scuipă.)* Îmi vine leşin, aşa mi-e de foame!

SCENA VI

Hlestakov, Osip, apoi sluga.

HLESTAKOV: Ce se aude?

OSIP: Aduce masa.

HLESTAKOV: *(bate din palme şi saltă pe scaun)*. Aduce! aduce! aduce!...

SLUGA: *(intră cu nişte farfurii şi un şervet)*. Jupînul a zis că vă mai dă azi pentru ultima dată.

HLESTAKOV: Ei, jupîn-tău, jupîn-tău... Puțin îmi pasă de jupîn-tău! Ce ai acolo?
SLUGA: Supă și friptură.
HLESTAKOV: Cum așa? Numai două feluri?
SLUGA: Numai.
HLESTAKOV: Da' ce-i prostia asta! Nu primesc! Du-te și-i spune: Ce treabă e asta? E prea puțin.
SLUGA: Jupînul zice că și asta-i prea mult.
HLESTAKOV: Dar mîncărică de ce n-ai adus?
SLUGA: Mîncărică nu-i.
HLESTAKOV: Și de ce nu-i? Doar am trecut pe lîngă bucătărie și am văzut cu ochii mei gătind peşte și pîrjoale.
SLUGA: Da, se poate, da' acestea-s pentru alții, mai de soi.
HLESTAKOV: Of!... Nerodule!
SLUGA: Mă rog.
HLESTAKOV: Bine mă, ticălosule, cum se face că lor le dați de mîncare și mie nu? De ce, dracu' să vă ia, nu-mi dați și mie? Parcă nu-s și eu călător ca și ei?
SLUGA: Păi ce mai vorbă, nu sunteți ca ei.
HLESTAKOV: Dar ei cum sînt?
SLUGA: Cum vreți să fie? Ce mai vorbă: d-āia care plătesc.
HLESTAKOV: Nu mai vreau să stau de discuții cu un nerod ca tine. *(Își toarnă supă din ceașcă în farfurie și începe să mănînce.)* Ce fel de supă e asta? Ai turnat în ceașcă apă chioară: n-are nici un gust, ba mai și pute. Nu vreau supa asta. Adă-mi alta!
SLUGA: O luăm înapoi. Jupînul a zis că dacă n-o vreți, atîta pagubă.
HLESTAKOV: *(apărînd farfuria cu mîna)*. Ei, ei... Domol, prostule! Apucături de acestea prind poate la alții, nu la mine. Eu nu-s de teapa lor. Nu te-aș sfătui să te porți așa cu mine. *(Mănîncă)*. Doamne, dumnezeule, ce supă! *(Mănîncă mai departe.)* Nu cred să fie un singur om în lumea asta care să fi mîncat asemenea supă. Uite, în locul ochiurilor de grăsime, plutesc fulgi. *(Taie carnea de pasăre.)* Văleu, văleu! Ce fel de găină-i asta? Dă-mi friptura. A mai rămas în farfurie puțină supă. Ia-o tu, Osip! *(Începe să taie friptura)*. Ce fel de friptură-i asta? Asta nu-i friptură.
SLUGA: Atuncea ce-i?
HLESTAKOV: Dracu' știe ce-o fi, numai friptură nu-i. Asta-i talpă friptă, nu carne de vacă. *(Mănîncă.)* Ia te uită cu ce

mă hrănesc potlogarii, canaliile! O bucățică numai de mesteci, că te și fulgeră în fălci. *(Se scobește în dinți cu degetele.)* Nemernicilor. Parcă-i scoarță de copac, nu alta. Poftim, a rămas în măsele. Ți se înnegresc și dinții de la așa mîncare. Potlogarii! *(Își șterge gura cu șervetul.)* Altceva mai este?

SLUGA: Nu.

HLESTAKOV: Canalii! Nemernici! Măcar să mai fi dat vreo mîncărică sau o prăjitură. Atîta știți, trîntorilor, să-i jupuiți pe călători!

Sluga strînge mase și iese împreună cu Osip, ducînd amîndoi tacîmurile.

SCENA VII

Hlestakov, apoi Osip.

HLESTAKOV: Parcă nici n-aș fi mîncat, zău așa. Mai rău mi-am stîrnit foamea. De-aș avea ceva mărunțiș, aș trimite în piață să-mi cumpere măcar o jimblă.

OSIP: *(intrînd)*. A venit primarele după nu știu ce și întreabă de dumneavoastră.

HLESTAKOV: *(speriat)*. Na-ți-o bună! Zău că nu m-am așteptat la asta... Auzi bestia de hangiu! Ce mă fac dacă într-adevăr mă vîră la închisoare? De-ar face-o în chip demn... încă n-ar fi nimic, și poate că m-aș duce... Ba nu, ce zic eu că m-aș duce? Ieri s-au uitat la mine două fete de negustor, și pe uliță trec mereu ofițeri... Nu, nu mă învoiesc cu asta! N-o poate face, iar de o face, are să fie un porc. Poate s-o facă unui tîrgoveț oarecare sau unui meseriaș... Nu trebuie să mă las. *(Își face curaj.)* Ce poate să-mi facă? Am să-i spun: „Cum de îndrăzniți? Nici nu vreau să știu!..." *(Clanța ușii se mișcă, Hlestakov pălește.)*

SCENA VIII

Hlestakov, primarul și Dobcinski. Primarul intră și se oprește. Timp de cîteva minute stau amîndoi speriați și se holbează unul la altul.

PRIMARUL: *(își mai vine puțin în fire și duce mîinile la vipușca pantalonului)*. Să trăiți!

HLESTAKOV: *(se înclină)*. Am onoarea...

PRIMARUL: Mă iertați...

HLESTAKOV: Mă rog...

PRIMARUL: Ca părinte al acestui oraș, socot de datoria mea să mă îngrijesc ca tuturor călătorilor și fețelor cinstite să nu li se facă nici un fel de strîmbătăți...

HLESTAKOV: *(la început se cam bîlbîie, însă către sfîrșitul replicii, glasul i se întărește).* Ce să fac? Nu-i din vina mea... Zău, am să plătesc... Îmi trimite de la țară...

Bobcinski își vîră capul pe ușă.

Mai degrabă el e de vină: carnea de vacă pe care mi-a dat-o era așa de tare, parcă era talpă, iar supa — dracu' știe ce-a turnat acolo... Am fost silit s-o arunc afară, pe geam. Zile întregi m-a lăsat să mor de foame... Ceaiul, iarăși, e groaznic, pute a pește. Atunci de ce aș... Asta-i bună!

PRIMARUL: *(intimidat).* Iertați-mă, dar zău că nu-i din vina mea. La mine în piață carnea de vacă totdeauna-i bună. O aduc negustorii de la Holmogor, oameni așezați și cu purtări cuviincioase. Nici nu mă dumiresc de unde o fi luat-o, hangiul, carnea asta? Binevoiți a-mi îngădui să vă propun ceva. Poate că veniți cu mine să vă găsesc altă gazdă.

HLESTAKOV: Nu, nu vreau! Știu eu ce înseamnă altă gazdă. Închisoarea, vrei să spui. De ce să mă... N-aveți nici un drept... Să vă arăt foaia de drum... Sînt cinovnic și plec la mine la țară, în gubernia Saratovului. Am slujba mea la minister... Așa că dumneavoastră să nu îndrăzniți... Am să mă plîng.

PRIMARUL: *(aparte).* Of, doamne! Știe tot! Blestemații aceia de negustori i-au spus tot!

HLESTAKOV: *(făcîndu-și curaj).* Cum de îndrăzniți... Ministrul mă cunoaște personal. Nu, nu merg. Nu merg în ruptul capului, chiar de-ați veni cu toți oamenii dumneavoastră. *(Aparte.)* Nu mă las; nu mă las și pace! Iar la nevoie, dacă o fi... atunci... *(pune mîna pe sticla care se află în spatele lui.)*

PRIMARUL: *(stă drept și tremură din tot trupul).* Îndurați-vă de mine și nu mă nenorociți! Am nevastă și copii mici... Nu duceți la pierzanie pe un biet om!...

HLESTAKOV: Nimic nu vreau s-aud! Atîta mai lipsea! Ce-i, treaba mea? Și pentru că ai dumneata nevastă și copii, înseamnă să intru eu la pușcărie? Frumos, n-am ce zice!

Bobcinski își vîră capul pe ușă și, de frică, și-l trage îndată înapoi.

Nu. Vă foarte mulțumesc, dar nu vreau.

PRIMARUL: *(tremurînd)*. Din nepricepere, zău așa, din nepricepere. Nu ne ajung mijloacele. Leafa nu ajunge nici pentru ceai și zahăr. Și chiar dacă am luat pe aici pe colo cîte un șperț, au fost doar mezelicuri, cîte ceva de-ale gurii, sau de-un rînd, două de haine. Cît despre ce spune văduva subofițerului, care se îndeletnicește cu negoțul și care trăncănește că eu chipurile aș fi pus s-o bată, asta-i clevetire, zău așa, curată clevetire! Scorneli de-ale dușmanilor mei. Lumea așa-i de rea aicea, că ar fi gata să-mi facă de petrecanie.

HLESTAKOV: Da... desigur... *(Cade pe gînduri)*. Oricum, nu pricep de ce-mi îndrugi dumneata de răutatea oamenilor de aici sau de nu știu ce văduvă de subofițer... N-o cunosc și nici nu mă interesează. Ce-ai avut dumneata cu văduva subofițerului, asta-i cu totul altă treabă, dar să mă bați pe mine, n-ai să îndrăznești, pînă să-ți îngădui una ca asta, mai va. De plătit banii, i-oi plăti, numai că n-am acuma. De aceea am și rămas aici, pentru că n-am o copeică.

PRIMARUL: *(aparte)*. Mă ia subțire! Ian te uită cum bate șaua și cum le învăluie pe toate ca într-o ceață. Pas de te dumirești ce vrea, din care parte să te apropii de el. Ce-ar fi oare să încerc, la noroc? *(Tare.)* Dacă aveți într-adevăr nevoie de bani, sau altceva, sînt gata să vă servesc chiar și în clipa asta. Am îndatorirea să-i ajut pe călători.

HLESTAKOV: Vreți atunci să mă împrumutați cu niște bani? O, dacă-i așa, sînt gata să achit imediat. Mi-ar trebui numai vreo două sute de ruble ca să scap de hangiu. Cum ajung la țară, imediat vi-i trimit... Numaidecît.

PRIMARUL: Vai de mine. Sînt gata să aștept cît vreți. Cum aș putea îndrăzni să vă pun un termen? Poftim, aveți aici tocmai două sute de ruble. Nu vă mai osteniți să le numărați.

HLESTAKOV: (*luînd banii*). Mulțumesc foarte mult. Vă sînt foarte recunoscător. Mărturisesc că mi-ați făcut un mare serviciu, pentru că nu mai aveam o lețcaie. Cum văd acuma, sînteți un om foarte nobil, însă mai înainte credeam... *(Bagă banii în buzunar.)*

PRIMARUL: (*aparte*). Ei, slavă domnului! Bine c-a luat banii. De-acuma poate că treaba o să meargă strună. Dealtfel, în loc de două sute, i-am vîrît patru.

HLESTAKOV: Ei, Osip!

Osip intră.

Ia cheamă încoace sluga hangiului. *(Primarului și lui Dobcinski.)* Dar de ce stați în picioare? Aveți, mă rog, bunătatea și luați loc. *(Lui Dobcinski.)* Ședeți, vă rog!

PRIMARUL: Lăsați, stăm foarte bine și-n picioare.

HLESTAKOV: Ședeți, vă rog. Ședeți. *(Lui Dobcinski.)* Ședeți.

Primarul și Dobcinski se așază. Bobcinski își vîră capul pe ușă.

PRIMARUL: *(aparte)*. Ar trebui să fiu mai îndrăzneț. Vrea să-i respectăm incognitoul. Bine. S-o luăm de bună și să ne facem că nu știm cu ce fel de om avem de-a face. *(Tare.)* Treceam tocmai pe aici în interes de serviciu, cu dumnealui, cu Piotr Ivanovici Dobcinski, moșier de prin partea locului, și am intrat dinadins la han, ca să aflu dacă-s găzduiți cum se cuvine călătorii, fiindcă eu nu-s ca alți primari, cărora nici nu le pasă de așa ceva, deoarece eu, eu, chiar lăsînd la o parte îndatoririle slujbei mele, vreau și din creștinească dragoste pentru aproapele nostru ca fiecare muritor să fie bine primit.— Și iată, ca un fel de răsplată a rîvnei mele, întîmplarea mi-a dat prilejul să fac o cunoștință așa de plăcută.

HLESTAKOV: Și eu sînt foarte bucuros. Recunosc că, fără de dumneavoastră, zăceam aici mult și bine. Habar n-aveam cu ce să plătesc.

PRIMARUL: *(aparte)*. Zi-i înainte, c-acuși te cred. *(Tare.)* Îmi îngăduiți, oare, să vă întreb unde și înspre ce locuri binevoiți să plecați?

HLESTAKOV: Plec la mine la moșie, în gubernia Saratovului.

PRIMARUL: *(aparte, cu o față care a căpătat deodată o expresie ironică)*. În gubernia Saratovului! Mare șmecher ești! *(Tare.)* Plăcută călătorie, pentru minte și pentru suflet. Călătoriile îmbogățesc tot felul de însușiri... Nu-i așa că dumneavoastră plecați acolo mai mult de plăcere, pentru distracția dumneavoastră?

HLESTAKOV: Ba deloc. M-a chemat taică-meu. Vă mărturisesc că mi-ar fi plăcut mai bine să fi rămas la Petersburg...

PRIMARUL: *(aparte)*. Auzi, cică-l cheamă taică-său! Știu că toarnă la gogoși! Și-i încă tînăr! *(Tare.)* Și pentru multă vreme binevoiți să plecați acolo?

HLESTAKOV: Nu știu. N-aș fi vrut să trăiesc printre țărani, lasă că nici moșierii n-au nici o cultură, însă, oricum, mi-am și dat demisia.

PRIMARUL: *(aparte)*. Şi-a dat şi demisia! Strașnic le mai învîrteşte! *(Tare.)* Aţi făcut foarte bine. Ce-i dealtfel, slujba? Numai bătaie de cap: nu dormi nopţile, te străduieşti pentru patrie, nu precupeţeşti nimica, cît despre răsplată, cine ştie dacă are să vie vreodată. *(Îşi plimbă ochii prin odaie.)* Dar ce pete mari prin colţuri! Trebuie să curgă undeva, căci văd că pereţii sînt uzi şi mult prea scunzi... Mi se pare că odaia asta nu-i prea plăcută pentru dumneavoastră.

HLESTAKOV: Scîrboasă odaie! Şi nişte ploşniţe cum n-am mai văzut nicăieri! Muşcă, canaliile, parc-ar fi cîini!

PRIMARUL: Spuneţi-mi, mă rog, cum se face că un oaspete aşa de luminat, să rabde asemenea neplăceri de la nişte netrebnice de ploşniţe care nici n-ar fi trebuit să se nască pe lume! Mi se pare, atîta cît pot vedea cu ochii mei slabi, că-i cam întuneric în odaia dumneavoastră. Dar poate că şi muştele au murdărit aşa geamurile.

HLESTAKOV: Da, odaia e întunecoasă de tot, iar hangiul şi-a luat obiceiul să nu dea deloc lumînări. Cînd vreau cîteodată să fac ceva, să citesc, sau mă apucă fantezia să compun, nu pot, pentru că-i întuneric beznă.

PRIMARUL: Îndrăznesc să vă cer să-mi faceţi o favoare foarte mare, pe care, fără îndoială, poate că nici n-o merit.

HLESTAKOV: Şi care anume?

PRIMARUL: Aş îndrăzni să vă rog să vă mutaţi la mine. Am pentru dumneavoastră o odaie foarte comodă.

HLESTAKOV: *(gînditor)*. Adică, cum la dumneavoastră? Şi ce fel de odaie aveţi?

PRIMARUL: Am o odaie minunată. Şi veţi avea la mine şi masa, o masă poate nu aşa ca în capitală, însă o masă bună, pregătită din merinde proaspete, nu din acele care vi le dă la han cu bani. Nu mă refuzaţi! Am să fiu foarte bucuros să am un oaspete ca dumneavoastră! Aşa mi-e firea, să fiu primitor. Am fost primitor încă din copilărie! Sînt gata să pun la dispoziţie tot ce am, mai cu seamă cînd oaspetele este un om atît de luminat. Să nu credeţi că vi-o spun din linguşire. Nu, n-am cusurul ăsta. Totul vine din adîncul sufletului.

HLESTAKOV: Îţi foarte mulţumesc. Şi dumneata mi-ai plăcut tare mult.

SCENA IX

Aceiași, și sluga de la han, însoțită de Osip. Bobcinski se uită din ușă.

SLUGA: Ați binevoit să mă chemați?

HLESTAKOV: Da. Dă-mi socoteala.

SLUGA: Păi, v-am dat-o deunăzi.

HLESTAKOV: Nu-mi mai aduc aminte de socotelile tale tîmpite. Spune cît era acolo?

SLUGA: În ziua întîia, ați binevoit să cereți masa, a doua zi ați cerut numai somon și după asta ați luat toate pe datorie.

HLESTAKOV: Tîmpitule! Iar începi cu socotelile tale? Spune cît face tot ce-am luat?

PRIMARUL: Nu vă mai îngrijiți de asta. Lăsați, că așteaptă. *(Slugii.)* Banii ți-i trimite dumnealui. Șterge-o!

HLESTAKOV: Că bine zici! Chiar așa.

Pune banii la loc. Sluga iese. Bobcinski se tot uită din ușă.

SCENA X

Primarul, Hlestakov, Dobcinski.

PRIMARUL: N-ați dori cumva să vizitați acum cîteva din instituțiile orașului nostru, cum ar fi, de pildă, așezămintele de binefacere și altele?

HLESTAKOV: Ce să fac acolo?

PRIMARUL: Numai așa, ca să vedeți cum merge treaba... Știți, e o îndeletnicire prielnică pentru minte, ca să observe. Cu asemenea prilej puteți afla multe lucruri de folos.

HLESTAKOV: Sînt gata. Cu cea mai mare plăcere.

Bobcinski își vîră capul pe ușă.

PRIMARUL: Dacă veți dori, vom trece de asemenea pe la școala județeană, ca să vedeți metoda noastră de predare a științelor.

HLESTAKOV: Mă rog, mă rog!

PRIMARUL: După asta, dacă veți mai binevoi, veți vizita arestul și închisorile, ca să vă dați seama cum sînt ținuți la noi răufăcătorii...

HLESTAKOV: Da, închisorile... Nu, mai bine m-aș duce să văd așezămintele de binefacere.

PRIMARUL: Voia dumneavoastră. Și cum doriți să mergem? În trăsura dumneavoastră, sau împreună cu mine în droșca mea?

HLESTAKOV: Merg mai degrabă cu droșca dumitale.

PRIMARUL: *(lui Dobcinski).* Ei, Piotr Ivanovici, dacă-i așa, nu mai este loc pentru dumneata.

DOBCINSKI: Nu-i nimica. Merg și pe jos.

PRIMARUL: Du-te fuga pînă la mine acasă și spune nevesti-mi, sau stai! Mai bine să-ți dau un bilețel. *(Lui Hlestakov.)* Aș putea îndrăzni să vă cer voie să scriu față cu dumneavoastră, numai două rînduri nevestei mele, ca să se pregătească de primirea unui oaspete așa de onorabil?

HLESTAKOV: Ce să te mai ostenești? Dar, dealtfel, mă rog, dacă vrei dumneata, scrie. Ai aici și cerneală, numai hîrtie nu știu, — zău... poate scrii pe socoteala asta?

PRIMARUL: Cum nu! Scriu și pe socoteală. *(Scrie, și dă biletul lui Dobcinski, care îl ia și dă să plece spre ușă, cînd, deodată, ușa iese din țîțîni și Bobcinski, care asculta de cealaltă parte a ușii, zboară cu ușă cu tot pînă în mijlocul scenei. Toți strigă de uimire. Bobcinski se ridică de jos.)*

HLESTAKOV: Ce-i? Nu cumva v-ați lovit?

BOBCINSKI: Nu-i nimica, nu-i nimica! Numai o mică julitură deasupra nasului. Trag o fugă la Hristian Ivanovici. Îmi dă un plasture și-mi trece.

PRIMARUL: *(îi face lui Bobcinski tot felul de semne de mustrare. Apoi lui Hlestakov).* Poftiți, vă rog, să mergem. Iar servitorului dumneavoastră îi voi spune să vă ducă geamantanul la mine. *(Lui Osip.)* Ascultă, prietene, duci toate lucrurile la mine acasă, la primar. Pe oricine l-ai întreba, îți arată. Poftiți, mă rog. *(Îi face loc lui Hlestakov să treacă înainte și dă să iasă după el, însă din ușă se întoarce și-i spune lui Bobcinski cu dojană în glas.)* Ai făcut-o fiartă! Alt loc să cazi n-ai găsit? Te-ai întins ca o plăcintă! *(Iese, cu Bobcinski după el.)*

Se lasă cortina.

ACTUL AL TREILEA

Odaia din actul întîi.

SCENA I

Anna Andreevna şi Maria Antonovna mai stau încă la fereastră, în aceeaşi poziţie.

ANNA ANDREEVNA: Ei poftim! De-un ceas întreg de cînd aşteptăm şi numai tu cu sclifoseala ta prostească eşti de vină. Eram gata, dar tu tot mai trebuia să te mocoşeşti cu ceva. Mai bine nu te ascultam. Tare mi-e necaz! Şi ca dinadins, ţipenie de om nu se vede pe uliţă, parc'au murit cu toţi.

MARIA ANTONOVNA: Nu te necăji, mamaie. Peste cîteva minute aflăm tot. Acuşi trebuie să pice şi Avdotia. *(Se uită pe fereastră şi scoate un ţipăt.)* Ah! mamaie, mamaie! Uite, colo, în capul uliţei vine cineva.

ANNA ANDREEVNA: Unde vine? Totdeauna ai fel de fel de vedenii... Bă nu, ai dreptate! Vine. Cine să fie?... Nu-i tocmai 'nalt... cu frac... Oare cine să fie? Tu ce zici? De-ai şti ce necaz mi-e! Cine poate să fie?

MARIA ANTONOVNA: E Dobcinski, mamaie!

ANNA ANDREEVNA: Care Dobcinski? Totdeauna ţi se năzare mai ştiu eu ce! Ba nu-i deloc Dobcinski. *(Face un semn cu batista.)* Ei, dumneata de-acolo, vină-ncoace! Dar mai repede!

MARIA ANTONOVNA: Zău mamaie, că-i Dobcinski.

ANNA ANDREEVNA: Uite, vezi, nu faci decît să mă contrazici. Cînd îţi spun eu că nu-i Dobcinski!

MARIA ANTONOVNA: Acum ce mai spui mamaie? Crezi că-i Dobcinski?

ANNA ANDREEVNA: Destul! Acuma văd şi eu că-i Dobcinski. De ce te mai ciorovăieşti cu mine? *(Strigă pe fereastră.)* Vino mai repede, mai repede! Abia te mişti... Hai, spune, unde-s? Cuum?... Dar vorbeşte odată, omule, de-acolo de unde eşti — că-i totuna. Cuum?... E tare sever? Daa? Dar bărbatu-meu, bărbatu-meu? *(Se trage puţin îndărăt de la fereastră şi spune înciudată)* Că prost mai este! Cică pînă n-o intra în odaie, nu poate spune nimic.

SCENA II

Aceleași și Dobcinski.

ANNA ANDREEVNA: Spune, mă rog, și dumneata: frumos îți șade? M-am bizuit numai pe dumneata, ca pe un om cumsecade. Dintr-o dată toți au fugit din casă și dumneata după ei! Iar eu pînă acum tot n-am aflat nimic precis de la nimeni. Nu ți-e rușine? Ți-am botezat pe Vanecika și pe Lizanka dumitale, iar dumneata uite cum te porți cu mine!

DOBCINSKI: Zău, cumătră, așa de tare am fugit să-ți aduc respectele mele, încît nici nu mai pot răsufla. Respectele mele, Maria Antonovna!

MARIA ANTONOVNA: Bună-ziua, Piotr Ivanovici!

ANNA ANDREEVNA: Ei, ce se aude? Hai, spune-ne și nouă cum și ce fel e pe acolo.

DOBCINSKI: Anton Antonovici v-a trimis un bilețel.

ANNA ANDREEVNA: Dar el... el ce e? General?

DOBCINSKI: Nu. Nu-i general, dar nici nu-i mai prejos de un general... Să vezi cultură ce are, și ce măreție în tot ce face.

ANNA ANDREEVNA: Ah! Trebuie să fie chiar acela despre care i s-a scris lui bărbatu-meu.

DOBCINSKI: Chiar el e! Noi am descoperit-o cei dintîi, Piotr Ivanovici și cu mine.

ANNA ANDREEVNA: Hai spune: ce-i și cum?

DOBCINSKI: Slavă domnului, totu-i bine. La început l-a primit pe Anton Antonovici cam aspru. Era supărat și i-a spus că la han toate merg prost, că n-o să vină la Anton Antonovici și că nu vrea să stea la închisoare pentru el; însă, pe urmă, cînd a aflat de nevinovăția lui Anton Antonovici și cînd au început să discute mai intim, și-a schimbat numaidecît părerea și slavă domnului, treaba s-a pus pe roate. Acuma s-au dus să viziteze așezămintele de binefacere... Drept să vă spun, Anton Antonovici s-a gîndit chiar să nu fie cumva un denunț secret. O cam sfeclisem și eu.

ANNA ANDREEVNA: Bine, dar... Toate astea-s prostii. Mai bine mi-ai spune cum arată. E tînăr sau bătrîn?

DOBCINSKI: Tînăr, foarte tînăr. Să tot aibă vreo douăzeci și trei de ani. Însă de vorbit, vorbește ca un om bătrîn: „Mă rog, zice, am să mă duc și acolo, și dincolo..." *(Face un gest cu*

mîinile.) Şi aşa de fumos le spune pe toate: „Mie îmi place, zice, să scriu şi să citesc, mă stinghereşte numai că aici în odaie e cam întuneric".

ANNA ANDREEVNA: Dar cum e, brunet sau blond?

DOBCINSKI: Nu. E mai mult şantret. Şi are nişte ochi vioi, ca de veveriţă, încît te fac să te fîstîceşti.

ANNA ANDREEVNA: Ia să văd ce-mi scrie în bilet. *(Citeşte.)* „Sufleţelule, mă grăbesc să te înştiinţez că situaţia mea a fost foarte jalnică, însă, cu ajutorul domnului, pentru doi castraveţi muraţi şi separat o jumătate de porţie de icre, o rublă şi douăzeci şi cinci de copeici..." *(Se opreşte.)* Nu mai pricep nimic. Ce au de-a face aici castraveţii muraţi şi icrele?

DOBCINSKI: Să vedeţi, de tare ce se grăbea, Anton Antonovici a scris bileţelul pe o hîrtie pe care era o socoteală.

ANNA ANDREEVNA: Ah, da! Ai dreptate. *(Citeşte mai departe.)* „Însă, cu ajutorul domnului, pare că totul se va isprăvi cu bine. Pregăteşte cît mai repede pentru un oaspe simandicos odaia cu tapetele galbene. Nu te mai osteni să faci gustări înainte de masă, pentru că gustările avem să le luăm la Artemi Filippovici, la eforia aşezămintelor de binefacere. Vin, însă, vezi de pregăteşte cît mai mult. Spune-i negustorului Abdulin să-mi trimită tot ce are mai bun, că de nu, îi întorc pe dos toată prăvălia. Îţi sărut mînuşiţa, sufleţelule, şi rămîn al tău Anton Skvoznik Dmuhanovski..." Vai de mine! Dar atunci trebuie să ne grăbim. Ei, cine-i pe acolo? Tu eşti, Mişka?

DOBCINSKI: *(se repede şi strigă din uşă).* Mişka! Mişka! Mişka!

Intră Mişka.

ANNA ANDREEVNA: Ascultă: repede-te pînă la prăvălie la Abdulin... Stai să-ţi dau un bilet. *(Se aşază la masă şi în timp ce scrie, vorbeşte.)* Nu. Biletul ăsta îl dai lui Sidor, vizitiul, să tragă o fugă la prăvălia lui Abdulin şi să aducă de acolo nişte vin, iar tu apucă-te numaidecît de scutură odaia de alături, pentru musafiri. Pui acolo un pat, un spălător şi tot ce mai trebuie.

DOBCINSKI: Eu, Anna Andreevna, dau o fugă cît mai repede, să văd cum se descurcă dumnealui pe acolo.

ANNA ANDREEVNA: Du-te, du-te! Nu te mai ţin.

SCENA III

Anna Andreevna și Maria Antonovna.

ANNA ANDREEVNA: Ei, Mașenka, acum trebuie să ne ocupăm de toaletele noastre. Dumnealui e fante de capitală și atît ar mai lipsi să mai și rîdă de noi. Ție ți s-ar potrivi cel mai bine rochia albastră cu volănașe.

MARIA ANTONOVNA: Vai, mamaie! Rochia albastră nu-mi place nici de frică. Și Leapkina-Teapkina poartă rochie albastră, și fata lui Zemlenika tot albastră. Nu, mai curînd îmi pun rochia cea înflorată.

ANNA ANDREEVNA: Aia înflorată!... Zău că spui asta numai ca să mă contrazici. Aia albastră are să te prindă mult mai bine, pentru că eu vreau să pun rochia mea galbenă-pai. Îmi place foarte mult rochia galbenă-pai.

MARIA ANTONOVNA: Vai, mamaie! Dar nu te prinde deloc rochia galbenă-pai!

ANNA ANDREEVNA: Nu mă prinde rochia galbenă-pai?

MARIA ANTONOVNA: Nu te prinde. Nu te prinde în ruptul capului. Pentru rochia asta trebuie să ai ochii de culoare închisă.

ANNA ANDREEVNA: Asta-i nostim! Cum așa? Ochii mei nu-s de culoare închisă? Nici că se poate mai închisă. Auzi, prostie! Cum să nu fie de culoare închisă, dacă eu, cînd îmi dau în cărți, totdeauna mă pun de treflă?

MARIA ANTONOVNA: Vai, mamaie! Dar mata ești mai mult de roșu.

ANNA ANDREEVNA: Prostii! Curat prostii! N-am fost niciodată de roșu. *(Iese grăbită, împreună cu Maria Antonovna și spune din culise.)* Auzi ce i se năzărește: eu damă de roșu! Doamne ferește!

După plecarea lor, ușa odăii de alături se deschide și Mișka aruncă afară niște gunoi. În același timp, pe cealaltă ușă intră Osip cu un geamantan pe cap.

SCENA IV

Mișka și Osip.

OSIP: Unde să-i dau drumu'?

MIȘKA: Aicea, nenicule, aicea!

OSIP: Așteaptă! Lasă-mă întîi să răsuflu. Of! Amărîtă viață! Cînd ți-e pîntecele gol, orice povară ți se pare grea.
MIȘKA: Ia spune, nenicule, generalul vine degrabă?
OSIP: Care general?
MIȘKA: Păi, boierul dumitale!
OSIP: Boierul? Păi ce fel de general e?
MIȘKA: Cum așa? Nu-i general?
OSIP: Ba-i general, da' din partea ailaltă.
MIȘKA: Și asta-i mai mult sau mai puțin decît un general adevărat?
OSIP: Mai mult.
MIȘKA: Zi așa?! De asta s-a stîrnit, pesemne, atîta zarvă la noi.
OSIP: Ian ascultă, băiete! Cum văd eu, ești iute de picior. Ce-ar fi să-mi pregătești ceva de mîncare?
MIȘKA: Pentru dumneata, nenicule, nu-i încă nimica gata. Doară n-ai să mănînci din mîncarea noastră obișnuită. Da' cum s-o pune boieru' dumitale la masă, are să ți se dea din aceeași mîncare ca și lui.
OSIP: D'apoi din mîncarea voastră obișnuită ce aveți?
MIȘKA: Ciorbă, cașă și plăcintă.
OSIP: Ciorbă, cașă și plăcintă? Adă'ncoace! Nu-i nimica, mîncăm de toate. Ei, hai și-om duce întîi geamantanul. Dar altă ieșire mai este?
MIȘKA: Este.

Amîndoi duc geamantanul în odaia de alături.

SCENA V

Cei doi gardieni dau de perete amîndouă canaturile ușii, pe care intră Hlestakov, urmat de primar. Vin apoi epitropul așezămintelor de binefacere, inspectorul școlar, Dobcinski și Bobcinski cu un plasture pe nas. Primarul arată cu un gest celor doi gardieni o hîrtie căzută pe jos. Amîndoi se reped s-o ridice, îmbrîncindu-se unul pe altul.

HLESTAKOV: Bune așezăminte aveți! Îmi place că în orașul dumneavoastră arătați călătorilor în trecere tot ce aveți. În alte orașe nu mi s-a arătat nimic.
PRIMARUL: În alte orașe — dați-mi voie să vă raportez — primarii și cinovnicii au mai mult grijă de ei, adică de folosul cu care se pot alege. Aicea însă, putem spune că alt gînd

n-avem, decît să ne arătăm, prin sîrguință și băgare de seamă, vrednici de luarea-aminte a mai marilor noștri.

HLESTAKOV: Gustarea n-a fost deloc proastă. La dumneavoastră se mănîncă în fiecare zi așa, sau numai în anumite zile?

PRIMARUL: Nu. A fost pregătită anume pentru un oaspe așa de plăcut.

HLESTAKOV: Vă mulțumesc foarte mult. Vă rog și eu, domnilor, dacă se întîmplă să veniți la mine la țară, să... Și vinuri aveți foarte bune. Nu mă așteptam deloc să găsesc asemenea vinuri într-o mică capitală de județ. Dar peștele ăla, ce fel de pește este?

ARTEMI FILIPPOVICI: Păstrugă.

HLESTAKOV: Dar știți că-i grozav! Demult n-am mîncat așa de bine. Unde am luat noi gustarea? La spital sau unde?

ARTEMI FILIPPOVICI: La eforia așezămintelor de binefacere.

HLESTAKOV: Da, da, mi-aduc aminte. Erau acolo și niște paturi. Nu prea erau mulți bolnavi. Probabil că s-au însănătoșit.

ARTEMI FILIPPOVICI: Au mai rămas cel mult vreo zece. Ceilalți s-au făcut sănătoși. Asta-i, dealtfel, orînduiala la noi. Poate să nu vă vină a crede, însă de cînd am luat eu conducerea, toți se înzdrăvenesc ca muștele. Nici n-apucă bine bolnavul să intre la spital, că se și face sănătos, și asta datorită nu atît leacurilor, cît omeniei și rînduielii care domnesc la noi.

PRIMARUL: Nici nu îndrăznesc să vă raportez toată bătaia de cap legată de îndatoririle de părinte al acestui oraș. Atîtea treburi și de tot felul, privind mai ales curățenia, reparațiile, ordinea... Într-un cuvînt, chiar celui mai destoinic om și încă i-ar veni greu. Însă, cu ajutorul domnului, toate merg bine. Desigur că alt primar s-ar fi gîndit numai la interesele lui, dar să mă credeți că eu, chiar și atuncea cînd mă culc, tot mă gîndesc „doamne, dumnezeule, cum aș face ca șefii mei să-mi vadă rîvna și să fie mulțumiți de mine?...“ De m-or răsplăti sau nu m-or răsplăti, asta-i, bineînțeles, voia lor, dar eu am cel puțin liniștea sufletească. Cînd știu că în oraș toate-s în bună rînduială, cînd străzile sînt măturate, pușcăriașii bine ținuți, bețivii puțini la număr, ce-mi mai trebuiește mie? Zău că nu mai vreau nici un fel de onoruri. Onorurile sînt, ce-i drept, ademenitoare, dar față de virtute, toate sînt numai praf și deșertăciune.

ARTEMI FILIPPOVICI: *(aparte)*. Ian te uită, trîntorul, cum le mai zugrăvește! Mare dar i-a dat dumnezeu!

HLESTAKOV: Dar și mie îmi place să stau cîteodată să visez, să filozofez, știți așa, uneori în proză, alteori în versuri.

BOBCINSKI: *(către Dobcinski)*. Are dreptate, Piotr Ivanovici, perfectă dreptate! Și face niște observații... vezi cît de colo că-i tobă de carte.

HLESTAKOV: Spuneți-mi, mă rog, n-aveți aici la dumneavoastră cercuri unde s-ar putea, de pildă, juca în cărți?

PRIMARUL: *(aparte)*. Ehei! Știm noi, drăguță, unde bați tu șaua! *(Tare.)* Doamne ferește! Aici la noi nici nu s-a auzit măcar de asemenea cercuri. N-am luat o carte în mînă de cînd sînt, ba nici nu știu cum se joacă în cărți. Niciodată nu le-am putut suferi, iar de mi s-a întîmplat vreodată să văd un rigă de tobă, sau altă figură, m-a apucat așa scîrbă, că-mi venea să scuip, nu alta! Odată mi s-a întîmplat că, vrînd să fac plăcere copiilor, le-am clădit un castel din cărți de joc, iar după asta am visat toată noaptea blestematele acele de cărți. Ducă-se pe pustii! Cum de-și poate pierde cineva cu ele un timp așa de prețios!

LUKA LUKICI: *(aparte)*. Iar mie mi-a cîștigat abia ieri, potlogarul, o sută de ruble.

PRIMARUL: Mai degrabă întrebuințez timpul ăsta în folosul statului.

HLESTAKOV: Totuși, n-aveți dreptate. Totul atîrnă de felul cum joci. De pildă dacă cineva trece mîna, cînd ar trebui să tripleze miza... Nu, cîteodată tare te mai ispitește să joci.

SCENA VI

Aceiași, Anna Andreevna și Maria Antonovna.

PRIMARUL: Îndrăznesc să vă prezint familia mea: nevastă-mea și fiică-mea.

HLESTAKOV: *(salutîndu-le)*. Cît de fericit sînt, doamnă, că am plăcerea să vă văd.

ANNA ANDREEVNA: Nouă ne e și mai plăcut să vedem o persoană așa de însemnată.

HLESTAKOV: *(pozînd)*. Să am iertare, doamnă, dar e întocmai dimpotrivă. Pentru mine e și mai plăcut.

ANNA ANDREEVNA: Stați jos, vă rog.

HLESTAKOV: Chiar în picioare de-aș sta alături de dumneavoastră și încă e o mare fericire pentru mine. Dealtfel, dacă țineți cu tot dinadinsul să șed jos, uite că șed. Cît de fericit mă simt să pot ședea, în sfîrșit, lîngă dumneavoastră!

ANNA ANDREEVNA: Vai de mine! Nici nu îndrăznesc să iau vorbele dumneavoastră pe seama mea. Cred că după traiul din capitală, voiajul trebuie să vă fi părut foarte neplăcut.

HLESTAKOV: Nici că se poate mai neplăcut. Știți și dumneavoastră ce înseamnă pentru cineva obișnuit să trăiască în lumea mare, să se folosească de toate conforturile și deodată, să se trezească undeva în drum... Nu mai întîlnești un om cult, cu care să poți sta de vorbă. Șefii stațiilor de poștă sînt cum nu se poate mai nepoliticoși și cu totul lipsiți de bună-creștere. Vă mărturisesc că de nu se ivea prilejul acesta care să mă răsplătească cu prisosință pentru toate... *(se uită la Anna Andreevna)* nu știu ce m-aș fi făcut.

ANNA ANDREEVNA: În adevăr, a trebuit să vă fie foarte neplăcut.

HLESTAKOV: Dealtfel, doamnă, în clipa asta mi-e foarte plăcut.

ANNA ANDREEVNA: Îmi faceți prea mare onoare. N-o merit.

HLESTAKOV: De ce să n-o meritați? O meritați prea bine, doamnă.

ANNA ANDREEVNA: Trăiesc aici ca într-un sat...

HLESTAKOV: Da, desigur. Dealtfel și satul își are plăcerile lui: pîrăiașele, colibele, zefirul... Eu, doamnă, am o slujbă foarte convenabilă la Petersburg. E adevărat că cinul meu nu-i prea mare. Nu-s deloc mai mare decît un asesor colegial, dacă nu chiar și ceva mai mic. În schimb, mă cunoaște toată cancelaria, iar șeful de secție este în cele mai prietenești relații cu mine. Mă bate pe umăr și-mi zice: „Vină, frate, la mine la masă!" Dar la drept vorbind, fac și eu destul de multe. Poate că dumneavoastră credeți că aș face și eu parte dintr-aceia care se îndeletnicesc cu copiat hîrtiile? Nu. Nu-i deloc așa. Vin și spun numai atît: „treaba asta trebuie făcută așa, iar astălaltă așa", iar contopistul care șade acolo îi și dă drumul penei pe hîrtie, scîrț... scîrț... așa de repede zboară. Am și fotoliul meu, ca un șef de birou adevărat. Aprodul, cum mă vede, fuge după mine pe scări cu peria în mînă strigîndu-mi: „Ivan Alexandrovici, dați-mi voie să vă

șterg cizmele de praf.“ *(Către primar.)* De ce stați în picioare, domnilor? Luați loc, mă rog!

Toți laolaltă { PRIMARUL: După cinul nostru, mai putem sta și în picioare.
ARTEMI FILIPPOVICI: Lăsați că stăm și-n picioare.
LUKA LUKICI: Nu vă supărați pentru noi!

HLESTAKOV: Vă rog nu faceți fasoane și stați jos.

Primarul și ceilalți se așază.

Da, nimeni din cinovnicii noștri de acolo nu se îmbracă așa ca mine. Hainele mi le cos la Ruci, trei sute de ruble rîndul. Iar de mi se întîmplă să mă duc undeva, toți spun: ...„Uite că vine Ivan Alexandrovici!“ Într-o zi, chiar, pe cînd mergeam pe jos, m-au luat drept ambasadorul Turciei. Zău așa! Și lucrul cel mai de mirare era că nici măcar nu purtam atunci mantaua militară. Soldații au sărit cu toții din postul de gardă și au înțepenit, așa, cu armele. După asta, ofițerul, care mi-e bun prieten, mi-a zis: „Ei, frate, te-au asemuit cu ambasadorul Turciei“.

ANNA ANDREEVNA: Nu mai spune!

HLESTAKOV: Da. Toată lumea mă cunoaște. Nu-i petrecere la care să nu mă duc. La teatru... cunosc actrițe drăguțe. Mă ocup doar și cu literatura. Scriu pentru scenă tot felul de vodeviluri și știți, destul de bine. Mă văd adesea cu literați. Unii vin chiar la mine acasă, la masă. Am o locuință foarte drăguță. Plătesc opt sute de ruble pentru trei odăi cu ferestrele la stradă.

ANNA ANDREEVNA: Va să zică dumneavoastră, afară de alte îndeletniciri, mai și scrieți. Ce plăcut trebuie să fie cînd ești scriitor! Probabil că publicați și în reviste?

HLESTAKOV: Da. Public și în reviste. Dealtfel am o mulțime de opere: „Nunta lui Figaro“, „Sumbeca“... Uite și „Fenella“ e tot opera mea. Și toate acestea le-am scris din întîmplare. Recunosc că nici nu voiam să scriu, însă direcția teatrului mi-a spus: „Te rugăm, frate, scrie ceva pentru noi“. Și atuncea mi-am zis: „Hai, fraților, să vă scriu“. Și m-am și pus de le-am scris toate într-o singură seară. Îmi public operele și în reviste, de pildă în „Moskovski Telegraf“ și în „Biblioteka dlia citenia“. Toate articolele lui Brambeus sînt ale mele.

ANNA ANDREEVNA: Spuneți-mi, vă rog, atunci dumneavoastră sînteți Brambeus?

HLESTAKOV: Da. Toate sînt ale mele, și celelalte opere sînt tot ale mele. Smirdin îmi plătește douăzeci și cinci de mii de ruble. Dacă-i să vorbim drept, toate revistele pe care le au acolo, sînt scoase de mine.

ANNA ANDREEVNA: Atunci fără îndoială că și „Iuri Miloslavski" e opera dumneavoastră?

HLESTAKOV: Da, e opera mea.

ANNA ANDREEVNA: Mi-am închipuit numaidecît.

MARIA ANTONOVNA: Vai, mamaie! Dar acolo scrie că e opera domnului Zagoskin!

ANNA ANDREEVNA: Ei poftim! Știam eu că și în asta ai să mă contrazici.

HLESTAKOV: Ah, da! E adevărat. Romanul este scris de Zagoskin, dar vedeți că mai este și alt „Iuri Miloslavski", pe care l-am scris eu.

ANNA ANDREEVNA: Atunci probabil că l-am citit pe al dumneavoastră. Tare frumos e scris!

HLESTAKOV: Da. Smirdin îmi dă patruzeci de mii de ruble pe an. Mi-am adunat din asta o avere. Am două case la Petersburg. Dacă vă apropiați de casa mea, jurați că-i un palat. I-am poruncit anume arhitectului să-i dea cea mai frumoasă înfățișare. Peste tot sînt numai coloane, bazinuri, cascade... De-ar fi fost să iau cu chirie un asemenea apartament, trebuia să plătesc cel puțin douăzeci de mii de ruble pe an. Dau cîteodată și baluri.

ANNA ANDREEVNA: Îmi închipui ce gust și ce splendoare trebuie să domnească la aceste baluri!

HLESTAKOV: Oh! Sînt niște baluri strălucite. Dau cîte o farfurie cu desert de-ți lingi degetele, sau vreo plăcintă, așa de fierbinte, încît n-o poți lua în gură, iar la mijloc umplută cu înghețată rece ca gheața. Eu mereu mă duc pe la baluri de astea. Avem acolo partida noastră de *whist*, joacă ministrul nostru, ambasadorii Franței, Angliei și Germaniei și eu. Dacă se întîmplă să întîrzii puțin, ambasadorii îndată întreabă: „Dar unde să fie Ivan Alexandrovici? Trimiteți numaidecît după Ivan Alexandrovici!" Și cînd începem să jucăm, vă spun drept, nu mai e chip să scapi de ei. Ce mă mai obosesc, ce mă mai obosesc! La întoarcere, după ce am urcat în fugă scara, pînă la etajul al patrulea, unde stau, scot

mantaua, o dau bucătăresei și spun: „Na, Mavruška, ține!" Așa de tare asud, că curge de pe mine sudoarea șiroaie, iar a doua zi n-am deloc chef să mă duc la slujbă. Uneori îi și zic lui Osip: „Ascultă, Osip, vezi de nu mă trezi mîine dimineața, că nu mă duc la slujbă". Dealtfel o spun asta numai așa, pentru că de fapt, îmi fac slujba chiar acasă, și cinovnicii vin totdeauna la mine. Ar fi foarte interesant să vedeți ce se petrece la mine cînd mă trezesc. Conții și prinții se înghesuie în antret la mine și bîzîie ca muștele... atît auzi bzz... bzz... bzz... Ei, dar n-am ce-i face, trebuie să-i primesc. Nici nu se poate altfel. Uneori se întîmplă să pice și ministrul... dar asta nu totdeauna, așa cîteodată.

Primarul și ceilalți, cuprinși de sfiiciune, se ridică de la locurile lor.

Toți au nevoie de mine, pentru că postul meu este cel mai mănos. Chiar și pe scrisorile mele scrie cîteodată „Excelenței sale..." Mi s-a întîmplat odată să conduc chiar departamentul. Lucrul s-a petrecut în chip destul de ciudat: din cauză de boală, directorul plecase la el la țară. Toți se gîndeau: cui să-i dea oare conducerea treburilor departamentului? Cine și cum să-i ia locul? Erau destui doritori printre generali și unii se și apucaseră chiar de treabă, dar și-au dat numaidecît seama că nu mergea. Prea era complicat. Cînd se uitau întîi, li se părea ușor, însă cînd cercetau mai de aproape și vedeau că-i greu, o lăsau dracului. Și văzînd ei că nu pot face nimica, s-au gîndit la mine: „Ivan Alexandrovici, spuneau ei, poate s-o facă". Și în aceeași clipă au început să alerge pe uliță curierii... pretutindeni curieri și numai curieri. Să fi fost vreo cincisprezece curieri: „Ivan Alexandrovici! Ivan Alexandrovici, poftiți de conduceți dumneavoastră departamentul!" Recunosc că m-am cam fîstîcit. Ieșisem în halat cum eram și am vrut la început să refuz, însă mi-am zis, mai știi, ajunge vestea pînă la suveran — și-i neplăcut. Și nu voiam nici să-mi stric foaia calificativă. „Mă rog, domnilor, le-am zis eu, primesc, numai să știți că la mine nu merge treaba așa. De acuma încolo nu mai trec nimic cu vederea... dar nimic... nimic!... Eu toate le văd, așa că să nu crîcniți! Pentru că eu..." Și ce-i drept, cînd se întîmpla să trec prin departament, pe cinovnici uite așa îi apuca tremuriciul...

Primarul și ceilalți tremură și ei de spaimă.

Asist și la Consiliul de stat. Cînd dau vreodată baluri la curte, apoi totdeauna trimit după mine. Au vrut să mă facă chiar și vice-cancelar. *(Cască de i se mută fălcile.)* Dar despre ce vorbeam?

PRIMARUL: *(se apropie de Hlestakov, tremurînd din tot trupul și se silește să vorbească)*. Da... ex... ex... exce...

HLESTAKOV: Ce este? Ce spui?

PRIMARUL: Dar... ex... ex... ex... ex...

HLESTAKOV: Nu pricep nimic.

PRIMARUL: Ex... ex... excelența voastră n-ar vrea să se odihnească? Iaca, aveți aici o odaie și tot ce vă trebuiește.

HLESTAKOV: Să mă odihnesc? Mă rog, mă rog, sînt gata, de ce nu? *(Se ridică.)* La revedere, doamnă. Drept e, m-a apucat un somn... Gustarea dumneavoastră a fost foarte bună. *(Intră în odaia de alături, urmat de primar.)*

SCENA VII

Aceiași, afară de Hlestakov și de primar.

BOBCINSKI: *(către Dobcinski)*. Iaca om, Piotr Ivanovici! Ce om de seamă! N-am stat încă niciodată în fața unei persoane atît de simandicoase. Mai să mor de frică. Dumneata cum crezi, Piotr Ivanovici, ce să fie?

DOBCINSKI: Eu socot că-i aproape general.

BOBCINSKI: Ba eu cred că generalii nu-i ajung nici la călcîie. Dar dacă o fi general, atunci să știi că-i generalissim. Și la curte se duce! Haidem, Piotr Ivanovici, să le spunem și lui Ammos Feodorovici și lui Korobkin. Ei nu știu încă nimica de toată istoria asta. La revedere, Anna Andreevna!

DOBCINSKI: La revedere, cumătră!

Pleacă amîndoi.

ARTEMI FILIPPOVICI: *(lui Luka Lukici.)* Ce persoană înaltă, iar noi nici nu ne-am pus mundirele. Așa de tînăr și să ocupe o funcție atît de însemnată. Of, doamne! Numai să nu pățim ceva! La revedere, doamnă! *(Iese, urmat de Luka Lukici.)*

SCENA VIII

Anna Andreevna şi Maria Antonovna.

ANNA ANDREEVNA: Ah, ce om plăcut!
MARIA ANTONOVNA: Ah! Drăguţul de el!
ANNA ANDREEVNA: Şi ce purtări distinse! Vezi îndată că-i om din lumea mare a capitalei. Recepţii şi toate celelalte... Vai ce bine e! Tare îmi plac tinerii ca el! Sînt moartă după ei. Dealtfel, i-am plăcut şi eu foarte mult. Am observat că se uita tot timpul la mine.
MARIA ANTONOVNA: Ah, mamaie! La mine se uita.
ANNA ANDREEVNA: Mai domol, mă rog, cu prostiile tale. De data asta n-ai nimerit-o.
MARIA ANTONOVNA: Nu, mamaie, zău că-i aşa.
ANNA ANDREEVNA: Ei poftim! Se poate ca tu să nu mă contrazici? Nu-i chip cu tine şi pace! Cum aşa să se uite la tine? Şi de ce, mă rog, să se uite la tine?
MARIA ANTONOVNA: Zău, mamaie, că s-a uitat tot timpul la mine. Şi cînd a început să vorbească despre literatură şi pe urmă, cînd povestea cum a jucat *whist* cu ambasadorii, tot la mine se uita.
ANNA ANDREEVNA: Poate că s-a uitat la tine o dată sau de două ori, da' numai aşa. Probabil că şi-a zis: „Hai să mă uit o dată şi la asta!"

SCENA IX

Aceleaşi şi primarul.

PRIMARUL: *(intră în vîrful picioarelor).* Sst!... Sst...
ANNA ANDREEVNA: Ce este?
PRIMARUL: S-a întins puţin, să se odihnească. Să vă păzească dumnezeu să faceţi vreun zgomot. Parcă m-a lovit în cap! Grozavă spaimă m-a cuprins: de cînd sînt, om aşa de seamă n-am văzut. *(Cade pe gînduri.)* Joacă în cărţi cu miniştri, se duce la curte... Nu zău, cu cît mă gîndesc mai mult... dracu' să-l ştie... Mă întreb ce să mai cred. Şi aşa îmi vuieşte capul, parc-aş sta într-o clopotniţă, sau aş aştepta să mă spînzure.
ANNA ANDREEVNA: Ba eu n-am simţit nici cea mai mică sfiiciune. N-am văzut într-însul altceva decît un om cult, subţire, din lumea înaltă. Cît despre cinurile lui, nici nu vreau să ştiu.

PRIMARUL: Aşa sînteţi voi, femeile. Ajunge numai vorba asta şi te-ai lămurit. Pentru voi toate-s joacă. Aruncaţi vorbe în vînt, fără nici o noimă. Şi ce vă pasă. Scăpaţi cu o bătaie şi gata. Dar cu noi bărbaţii alta-i treaba. Într-o bună zi, ia-l de unde nu-i. Tu, sufleţelule, ai vorbit cu el fără să te sinchiseşti de nimic, parc'ar fi fost un Dobcinski oarecare.

ANNA ANDREEVNA: De asta te-aş ruga să nu duci tu grijă. În privinţa asta, noi două ştim ceva. *(Se uită la fiică-sa.)*

PRIMARUL: *(vorbind numai pentru el)*. Ehei! Ce să mai pierd vremea cu voi? Na-ţi-o bună!... Nici pînă acuma nu mi-am venit în fire din spaima pe care am tras-o. *(Deschide uşa şi strigă din uşă.)* Mişka! Ia cheamă-i pe gardieni, pe Svistunov şi pe Derjimorda. Trebuie să fie pe undeva pe aici, după poartă. *(După o scurtă pauză.)* Ciudat e orînduită acuma lumea: oamenii-s toţi slăbănogi, jigăriţi, aşa că nu poţi nicidecum ghici că ar fi persoane însemnate. Totuşi, oricît s-a ascuns el, pînă la urmă nu s-a putut ţine şi a spus tot: se vede cît de colo că omul e încă tînăr.

SCENA X

Aceiaşi şi Osip. Toţi fug înaintea lui şi-i fac semn cu degetul să vină mai aproape.

ANNA ANDREEVNA: Ia vino-ncoace, dragă.

PRIMARUL: Ssst! Ce-i? Ce face? Doarme?

OSIP: Încă nu. Deocamdată cască oleacă şi se întinde.

ANNA ANDREEVNA: Ascultă, cum te cheamă?

OSIP: Osip, doamnă.

PRIMARUL: *(către nevastă-sa şi fiică-sa)*. Ajunge! Isprăviţi odată! *(Lui Osip.)* Ei, prietene, te-au hrănit bine?

OSIP: Cum nu! M-au hrănit bine. Mulţumesc dumneavoastră.

ANNA ANDREEVNA: Ia să-mi spui: pe la boierul tău trebuie să vină o mulţime de conţi şi de prinţi?

OSIP: *(aparte)*. Ce să-i spun? Dacă pînă acuma m-a hrănit bine, înseamnă că după asta are să mă hrănească şi mai bine. *(Tare.)* Da, vin şi conţi.

MARIA ANTONOVNA: Osip, sufleţelule, tare drăguţ e boierul tău!

ANNA ANDREEVNA: Ia spune-mi, te rog, Osip, cum e...

PRIMARUL: Da' mai isprăviţi odată! Cu vorbele voastre goale mă împiedicaţi pe mine. Ia spune, prietene...

ANNA ANDREEVNA: Da' ce fel de cin are boierul tău?
OSIP: Un cin ca toate cinurile.
PRIMARUL: Of, doamne! Dar nu mai conteniţi o dată cu întrebările voastre prosteşti? O vorbă nu mă lăsaţi să scot şi doară-i chestie serioasă! Ia spune, prietene, ce fel de om e boierul tău? Este aspru din fire? Îi place să dojenească oamenii sau ba?
OSIP: Îi place rînduiala. Cere ca toate să fie după tipic.
PRIMARUL: Ştii că îmi place chipul tău! Măi prietene, cum socot eu, trebuie să fii om bun. Ei, acum...
ANNA ANDREEVNA: Ascultă, Osip, cum umblă îmbrăcat boierul tău? În mundir sau...
PRIMARUL: Ajunge, moriştelor! Zău că ajunge! Trebuie să vorbesc despre ceva de seamă, de care atîrnă viaţa unui om... *(Lui Osip.)* Ei, prietene, zău că-mi placi foarte mult. Ştii că acum îi cam rece şi întrucît voi sînteţi călători, nu strică să bei în drum un păhărel de ceai mai mult. Na, ţine de la mine două ruble.
OSIP: *(ia banii)*. Mulţămesc, domnule. Să vă deie dumnezeu sănătate că aţi ajutat un om sărac.
PRIMARUL: Bine, bine. Mă bucur şi eu. Ia spune, prietene...
ANNA ANDREEVNA: Ascultă, Osip, ce ochi îi plac mai mult boierului tău?
MARIA ANTONOVNA: Osip dragă, tare drăguţ nas are boierul tău!
PRIMARUL: Da' staţi oleacă! Lăsaţi-mă şi pe mine să scot o vorbă. *(Lui Osip.)* Ia spune, te rog, prietene, la ce cată mai mult boierul tău, adică ce-i place lui mai mult la drum?
OSIP: Îi place şi lui după cum se întîmplă. Mai mult decît toate îi place însă primirea bună şi ospătarea, de asemenea bună.
PRIMARUL: Zici, ospătarea bună?
OSIP: Da, bună. Măcar că-s iobag, boierul îmi poartă de grijă, ca să-mi fie şi mie bine. Zău aşa! Cînd se întîmplă să ne oprim undeva, mă întreabă: „Ei, Osip, te-au hrănit bine?" „Prost, înălţimea voastră!" „Ei, Osip, zice dumnealui, gazda asta nu-i de nădejde. Vezi de adă-mi aminte de ea cînd ne-om întoarce acasă". Da' eu nu: „Lasă, îmi zic, *(face un gest cu mîna a lehamite)* ce să-i mai aduc aminte? Fie el în plata domnului! Că eu îs om de rînd".
PRIMARUL: Da, da, ai dreptate! Ţi-am dat adineauri de-un pahar de ceai. Mai ţine acuma, pe deasupra, şi pentru covrigi.

OSIP: La ce vă mai osteniți? *(Ascunde banii.)* Poate numai așa, să beau un păhărel în sănătatea înălțimii voastre.

ANNA ANDREEVNA: Vino, Osip, la mine, să-ți dau și eu.

MARIA ANTONOVNA: Osip dragă, sărută-l pe boierul tău din partea mea.

Din odaia de alături se aude tușind nu prea tare Hlestakov.

PRIMARUL: Ssst! *(Se ridică în vîrful degetelor. Toată scena urmează în șoaptă.)* Să vă ferească dumnezeu să faceți zgomot! Hai, plecați odată! Ajungă-vă...

ANNA ANDREEVNA: Haidem, Mașenka. Am să-ți spun ce am băgat de seamă la musafirul nostru. Ceva despre care nu putem vorbi decît între noi.

PRIMARUL: Doamne, ce au să mai trăncănească acuma împreună! Cred că dacă i-ar veni cuiva în gînd să le asculte, și-ar astupa urechile! *(Lui Osip.)* Ei, prietene...

SCENA XI

Aceiași, Derjimorda și Svistunov.

PRIMARUL: Ssst! Mai rar urși ca voi! Ce v-a găsit de bocăniți așa cu cizmele? Parcă aruncă cineva saci dintr-o căruță. Unde dracu' ați fost?

DERJIMORDA: Am fost din porunca...

PRIMARUL: Ssst! *(Îi închide gura cu palma.)* Ia te uită cum cîrîie cioara! *(Îl îngînă.)* Am fost din porunca... Urli ca din butoi. *(Lui Osip)*. Tu, prietene, du-te de pregătește alături ce-i trebuiește boierului tău. Cere să-ți deie din casă tot ce ai nevoie.

Osip iese.

Iar voi să stați în cerdac și să nu vă clintiți din loc. Nu lăsați pe nimeni în casă și mai cu seamă pe negustori. Dacă dați drumul măcar unuia, să știți... Cum vedeți pe vreunul cu o jalbă, sau chiar dacă nu vine cu o jalbă, dar pare că ar vrea să se jeluiască împotriva mea, luați-l de gît și faceți-i vînt binișor, uite așa... *(Arată cu piciorul.)* Auziți? Ssst!... Ssst!... *(Iese în vîrful picioarelor, în urma gardienilor.)*

ACTUL AL PATRULEA

Aceeaşi odaie

SCENA I

Hlestakov singur.

HLESTAKOV: Mie îmi place orăşelul ăsta. Tare drăguţă e lumea aici... Dar mare lucru înseamnă să fi locuit un timp la Petersburg! Toţi se frămîntă şi aleargă în jurul tău cu atîta respect, de parc'ai fi cine ştie ce persoană însemnată! Foarte frumuşică fată fiica asta a primarului! E atît de proaspătă... şi ce buze trandafirii are! Dar şi maică-sa e încă nurlie, aşa că s-ar mai putea... Îmi place să-mi petrec timpul aşa. Cred totuşi că primarul ăsta trebuie să fie un mare zăpăcit; în loc de două sute de ruble, mi-a dat patru sute, după cum am observat mai tîrziu. Am să-l rog să-mi lase banii aceştia un timp, ca să am de cheltuială pe drum. Mă gîndesc că, dacă-i chiar aşa de bun, să-i mai cer un împrumut, cu toate că nu prea am nevoie acum, dar pentru că tot s-a ivit prilejul, e mai bine să ai bani la o adică. La drum nu poţi să-ţi faci socoteală la ţanc. Mai ştii? Poate că-l întîlnesc iar pe căpitan.

SCENA II

Hlestakov şi dirigintele poştei care intră ţanţoş ca la paradă în mundirul lui şi cu mîna la spangă.

DIRIGINTELE POŞTEI: Am onoarea să mă prezint. Şpekin, consilier de curte, dirigintele poştei.

HLESTAKOV: Vă rog, poftiţi şi staţi jos... Aşadar, locuiţi aici în oraş?

DIRIGINTELE POŞTEI: Întocmai.

HLESTAKOV: Îmi pare bine că vă cunosc. Îl cunosc foarte bine şi pe şeful dumneavoastră. Se poate să nu-l cunosc? Mi se pare că ţineţi de amiralitate? Da, e un om bun ca pîinea caldă. Ba chiar, drept să vă spun, am făcut amîndoi curte unei fete foarte drăguţe. Ei, natural, că nu i-a mers, că-i doar bătrîn. De cîte ori se întîmpla să mă întîlnească,— eu eram încă la Podul Poliţiei, iar el la Podul Anicikin — ridica de de-

parte degetul şi-mi striga: „Criminalule, norocosule, canalie!“ Acolo, pe Nevski-Prospekt, ştiţi dumneavoastră, se pot întîlni multe fete drăguţe... *(Aparte.)* Ce-ar fi să-i cer un împrumut? *(Tare.)* Va să zică, dumneavoastră sînteţi dirigintele poştei de aici?

DIRIGINTELE POŞTEI: Întocmai.

HLESTAKOV: Închipuiţi-vă lucru ciudat ce mi s-a întîmplat în drum. Plecînd din Petersburg, socotisem dinadins banii pînă la cel mai mic amănunt, ca să ajungă pentru toate. Uite, mi-am zis, atîta pentru caii de poştă, atîta pentru cheltuielile mele, atîta surugiilor pentru votcă, atîta pentru feciorul meu — şi toate le socotisem cît se poate de bine. Însă tare mă mir şi eu cum s-a întîmplat, dar banii mi-au ajuns numai pînă la jumătate cale, şi acuma îmi lipseşte un fleac. N-aţi putea dumneavoastră să-mi împrumutaţi ceva bani pentru un timp cît de scurt?

DIRIGINTELE POŞTEI: Cît poruncîţi?

HLESTAKOV: Măcar vreo sută de ruble, ca să am pentru nevoile cele mai grabnice, şi chiar mîine... dacă nu, foarte curînd vi-i dau înapoi.

DIRIGINTELE POŞTEI: Îndată! *(Scotoceşte prin buzunare şi spune cu jumătate de glas.)* Ah, doamne, ar fi frumos să n-am! Doamne fereşte... Ba am, ba am! *(Se grăbeşte să întindă bancnotele.)*

HLESTAKOV: Vă mulţumesc foarte mult! *(Aparte.)* Dirigintele ăsta al poştei pare să fie un om de treabă.

DIRIGINTELE POŞTEI: *(se ridică şi ia poziţie de drepţi, cu mîna la şpangă).* Nemaiîndrăznind să vă supăr mai mult cu prezenţa mea... Nu cumva aveţi vreo observaţie de făcut în privinţa administraţiei poştelor?

HLESTAKOV: Bun, bun. La revedere, la revedere!

SCENA III

Hlestakov şi Ammos Feodorovici, care intră ţanţoş, ca la paradă, în mundirul lui, cu mîna la şpangă.

AMMOS FEODOROVICI: Am onoarea să mă prezint: Leapkin-Teapkin, asesor de colegiu, judele judecătoriei de judeţ locale.

HLESTAKOV: A! Faceţi-mi plăcerea şi staţi jos. Ocupaţi demult funcţia dumneavoastră aici în localitate?

AMMOS FEODOROVICI: Din opt sute şaisprezece. Am fost ales prin voinţa nobilimii pe un termen de trei ani şi de atunci am păstrat slujba asta pînă în ziua de azi.

HLESTAKOV: Asta-i bine. Şi eu sînt tot slujbaş. Sînteţi decorat?

AMMOS FEODOROVICI: După trei termene de cîte trei ani, la propunerea şefilor mei, am fost decorat cu ordinul Sfîntului Vladimir clasa a patra.

HLESTAKOV: Da. Dealtfel asta-i încă destul de bine. Este un cinovnic la noi care de cincisprezece ani de cînd slujeşte, a primit doar o tinichea. Spuneţi-mi, vă rog... — mi-e şi ruşine, dar n-am ce-i face. Mi s-a întîmplat în drum un lucru cu totul neaşteptat: m-am lefterit. Spuneţi, nu mi-aţi putea împrumuta o sută de ruble pentru scurt timp? S-ar putea să vi-i restitui chiar mîine.

AMMOS FEODOROVICI: Numaidecît! *(Scoate îndată banii din portofel.)*

HLESTAKOV: Vă sînt foarte recunoscător. Ştiţi şi dumneavoastră că la drum se întîmplă să ai tot felul de nevoi. Niciodată nu poţi prevedea tot. Undeva îţi vine cheful să mănînci, în altă parte să cumperi ceva. Cu toate că-s fleacuri, dar pînă la urmă se adună.

AMMOS FEODOROVICI: *(salutînd).* Nemaiîndrăznind să vă supăr mai mult cu prezenţa mea, am onoarea...

HLESTAKOV: Cum, plecaţi? De ce aşa de repede? Mai staţi. Îmi place să stau de vorbă cu dumneavoastră.

AMMOS FEODOROVICI: Nu îndrăznesc să vă supăr...

HLESTAKOV: Ei, dacă-i aşa, atunci la revedere. Vă mulţumesc foarte mult pentru vizita dumneavoastră. *(Îl petrece.)* După cîte mi se pare mie, judecătorul nu-i prost, ba chiar deloc. Îmi plac oamenii ca el, cu care poţi vorbi deschis.

SCENA IV

Hlestakov şi Artemi Filippovici, care intră ţanţoş, ca la paradă, cu mîna la şpangă.

ARTEMI FILIPPOVICI: Am onoarea să mă prezint. Zemlenika, consilier de curte, eforul aşezămintelor de binefacere ale oraşului.

HLESTAKOV: Bună-ziua. Mă rog dumneavoastră, staţi jos.

ARTEMI FILIPPOVICI: Am avut onoarea să vă însoțesc personal și să vă primesc la eforia așezămintelor de binefacere, a căror conducere îmi este încredințată.

HLESTAKOV: A, da! Mi-aduc aminte. M-ați primit cu o gustare foarte bună.

ARTEMI FILIPPOVICI: Sînt bucuros să-mi pot sluji patria.

HLESTAKOV: Trebuie să recunosc că-mi place foarte mult o masă bine pregătită și, lucru curios, nu atît ca să fie multă mîncare, cît să fie gustoasă și să țină de sat. Spuneți-mi, mă rog, ieri mi s-a părut că sînteți mai scund? Este drept?

ARTEMI FILIPPOVICI: Se prea poate. *(După o pauză).* Ce vă pot spune, însă, că nu-mi cruț nici o osteneală și-mi îndeplinesc slujba cu toată rîvna. *(Se trage cu scaun cu tot mai aproape de Hlestakov și vorbește cu glas scăzut.)* În schimb, știți, dirigintele poștei de aici nu-și vede deloc de treabă, da' știți, deloc. Toate-s la el nici că se poate mai încurcate, coletele întîrzie... Vă rog să cercetați înadins chiar dumneavoastră. Tot așa și judecătorul, care a fost aici chiar acuma, înainte de a intra eu. Umblă numai după iepuri, ține cîini la sediul instituției, iar purtarea lui, de-ar fi să spun tot adevărul în fața dumneavoastră — și desigur că n-am încotro, trebuie s-o fac pentru binele patriei, cu toate că mi-i rudă și prieten — purtarea lui, zic, e din cele mai scandaloase. Este aici un moșier, căruia îi zice Dobcinski, pe care ați binevoit să-l vedeți. Nu iese bine acest Dobcinski de acasă, hop că se înființează judecătorului la nevastă-sa. Sînt gata s-o declar sub jurămînt... Să vă uitați dinadins la copiii lui Dobcinski. Nici unul nu seamănă cu el. Toți, pînă și fetița cea mică, seamănă leit cu judecătorul.

HLESTAKOV: Nu mai spuneți! Asta n-aș fi crezut-o nici în ruptul capului!

ARTEMI FILIPPOVICI: De asemenea și inspectorul școlar al județului... Mă mir cum de i-a putut încredința stăpînirea un astfel de post. E mai rău ca un iacobin. Îndrumează tineretul spre principii atît de dăunătoare, încît îmi vine și greu să vi le spun. Nu binevoiți a porunci să vi le aștern mai bine toate acestea pe hîrtie?

HLESTAKOV: Bun. Fie și pe hîrtie. Îmi va face multă plăcere. Știți, cînd mă plictisesc, tare îmi place să citesc ceva distractiv... Cum e numele dumneavoastră de familie? Mereu îl uit.

ARTEMI FILIPPOVICI: Zemlenika.

HLESTAKOV: Ah, da!... Zemlenika. Spuneți-mi, mă rog, copii aveți?

ARTEMI FILIPPOVICI: Cum nu, am. Am cinci. Doi sînt chiar mari.

HLESTAKOV: Auzi fericire! Și cum îi cheamă?

ARTEMI FILIPPOVICI: Nikolai, Ivan, Elizaveta, Maria și Perepetuia.

HLESTAKOV: Foarte bine.

ARTEMI FILIPPOVICI: Nemaiîndrăznind să vă supăr mai mult cu prezența mea am onoarea...

HLESTAKOV: La revedere! Mulțumesc din suflet pentru plăcuta convorbire. Faceți bunătatea și mai treceți pe aici și altă dată... să mă vedeți... *(Se întoarce înapoi la ușă și strigă pe urma lui Artemi Filippovici, care a ieșit între timp.)* Ei, dumneavoastră, cum vă zice? Vă uit mereu numele.

ARTEMI FILIPPOVICI: Artemi Filippovici.

HLESTAKOV: Artemi Filippovici, fiți bun... Poate aveți cumva la dumneavoastră să-mi împrumutați trei sute de ruble pentru un scurt timp? Pe drum m-am lefterit de tot.

ARTEMI FILIPPOVICI: Am.

HLESTAKOV: De-ați ști ce bine pică! Mă gîndeam chiar acum că n-ar fi rău... La revedere. Vă mulțumesc frumos.

SCENA V

Hlestakov, Bobcinski și Dobcinski.

BOBCINSKI: Am onoarea să mă prezint: Piotr Bobcinski, fiul lui Ivan Bobcinski, locuitor al acestui oraș.

DOBCINSKI: Piotr Dobcinski, moșier, fiul lui Ivan Dobcinski.

HLESTAKOV: Ah, da! V-am mai văzut. Mi se pare chiar că ați căzut atunci. Ei, cum merge nasul?

BOBCINSKI: Slavă domnului! Nu face să vă îngrijiți de asta. Zgaiba s-a și uscat, s-a uscat de tot.

HLESTAKOV: Bine că s-a uscat. Îmi pare bine... *(Deodată tăios.)* Bani aveți?

BOBCINSKI: Bani? Ce fel de bani?

HLESTAKOV: *(repede și cu glas tare)*. Să-mi împrumutați vreo mie de ruble.

BOBCINSKI: O sumă aşa de mare n-am, zău că n-am! Nu cumva ai dumneata, Piotr Ivanovici?

DOBCINSKI: N-am. Dar chiar dacă am, îi ţin în casa asistenţei sociale.

HLESTAKOV: Păcat... Ei, dacă n-aveţi o mie, daţi-mi măcar o sută.

BOBCINSKI: Piotr Ivanovici, nici o sută de ruble n-ai la dumneata? Eu n-am decît douăzeci şi cinci.

DOBCINSKI: *(uitîndu-se în portofel).* Am patruzeci în asignaţii.

BOBCINSKI: Iar eu un bilet de douăzeci şi cinci de ruble. Dar poate mai am şi ceva mărunţiş... ia să caut... *(se scotoceşte prin buzunare.)* Trei de cîte două grivine.

HLESTAKOV: La urma urmei nu mai face să vorbim de asta. Dacă aşa s-a întîmplat... Totuna-i! Daţi-le încoace. La prima ocazie voi socoti de datoria mea să vi le restitui. *(Ia banii.)*

DOBCINSKI: Îmi iau îndrăzneala să vă cer ceva cu privire la o afacere foarte delicată.

HLESTAKOV: Despre ce-i vorba?

DOBCINSKI: Este un caz foarte delicat. Să vedeţi, feciorul meu mai mare mi s-a născut înainte de a mă fi însurat.

HLESTAKOV: Da?

DOBCINSKI: Adică aşa vine vorba. Însă de născut, mi s-a născut tot aşa de bine ca şi cînd aş fi fost însurat în toată legea. Situaţiei acesteia i-am pus apoi capăt, cum se şi cuvenea, prin cununie, după toate rînduiclile. Aşa că eu aş vrea acuma să-l recunosc de fiu şi după lege, ca să-l cheme şi pe el Dobcinski, ca şi pe mine.

HLESTAKOV: Bine, am să...

DOBCINSKI: Nu v-aş mai fi supărat, dar e păcat de băiat care-i foarte înzestrat... Tare mult mai făgăduieşte. Spune pe de rost tot felul de poezii, iar de-i cade în mînă un briceag, îndată se apucă să cioplească. Ciopleşte trăsurele şi cu atîta iscusinţă, mai dihai ca un scamator. Iaca ştie şi Piotr Ivanovici.

BOBCINSKI: Da. Foarte înzestrat băiat.

HLESTAKOV: Bine, bine! Mă ocup eu de asta, am să vorbesc... Fii încredinţat că afacerea o să se facă. Am să-i spun ministrului. *(Lui Bobcinski.)* Poate aveţi şi dumneavoastră să-mi spuneţi ceva?

BOBCINSKI: Cum să n-am? Am chiar o rugăminte cît se poate de umilă.

HLESTAKOV: Şi care anume? În ce privinţă?

BOBCINSKI: Vă rog cu respect ca atunci cînd va fi să vă duceţi la Petersburg, să le spuneţi tuturor marilor dregători de acolo, adică senatorilor, amiralilor, uite aşa: Excelenţa voastră, sau luminăţia-voastră, în oraşul cutare şi cutare locuieşte Piotr Ivanovici Bobcinski.

HLESTAKOV: Foarte bine.

BOBCINSKI: Iar de aveţi cumva prilejul să-l vedeţi pe suveranul nostru, vă rog să-i spuneţi şi suveranului: Maiestatea voastră imperială, în oraşul cutare şi cutare locuieşte Piotr Ivanovici Bobcinski.

HLESTAKOV: Foarte bine.

BOBCINSKI: Ne iertaţi că v-am supărat cu prezenţa noastră.

DOBCINSKI: Ne iertaţi că v-am supărat cu prezenţa noastră.

HLESTAKOV: Dimpotrivă... dimpotrivă... Mi-a făcut mare plăcere. *(Îi petrece pînă la uşă.)*

SCENA VI

Hlestakov singur.

HLESTAKOV: Da' mulţi cinovnici mai sînt pe aici! Orăşelul ăsta pare să fie destul de populat. După cîte văd eu acuma, îmi vine să cred că m-au luat drept om de stat. Asta-mi place. Mie îmi place să mă socotească cineva om însemnat. Are ea, fizionomia mea, ce-i drept, ceva impunător... dar e şi o dovadă de noblеţe sufletească că sînt toţi gata să mă împrumute. Să încerce cineva la Petersburg, fie şi la ultimul dintre croitori, să-şi coase un frac pe datorie. Nu găseşti unul să ţi-l facă, pentru nimic în lume! După părerea mea, asta-i chiar afară din cale... moravuri aşa de stricate găseşti numai în capitală... Ia să număr cîţi bani am acum. *(Scoate banii din buzunar.)* În pachetul acesta sînt patru sute. *(Îl pune deoparte.)* Dar aici cît o fi? *(Numără.)* Două zeci şi cinci, cincizeci, şaptezeci şi cinci — dar slinoasă mai este! — o sută. Aici, iar mai am o sută. Oho! Aproape mia! Oricum, după cîte mi se arată mie, tare proşti trebuie să mai fie cinovnicii aceştia! Cred că trebuie să aibă undeva în scăfîrlie vreo crăpătură prin care şuieră vîntul! Auzi ce proşti! Am să mă pun să-i scriu anume despre întîmplarea asta a mea lui Triapicikin. Tot scrie el fel de fel de articolaşe şi are să-i

încondeieze binişor. Bună idee, zău, aşa! Ei, Osip, ia adu-mi hîrtie şi cerneală!

OSIP: *(vîrîndu-şi capul pe uşă)*. Îndată.

SCENA VII

Hlestakov şi Osip, care intră cu cerneală şi hîrtie.

HLESTAKOV: Ei, ai văzut, prostule, cum sînt primit şi ospătat? *(Începe să scrie)*.

OSIP: Văd. Slavă domnului! Numai, ştiţi ceva, Ivan Alexandrovici?

HLESTAKOV: *(scriind)*. Ce?

OSIP: Plecaţi de aici. Zău aşa, e timpul.

HLESTAKOV: *(scriind mai departe)*. Prostii! Şi de ce-ai pofti să plec?

OSIP: Iac-aşa! Lăsaţi-i în plata domnului. Am petrecut aici două zile. Ajunge! La ce să vă încurcaţi cu ei mai mult? Daţi-i încolo! Ne trezim, doamne fereşte, că mai vine altul... zău aşa, Ivan Alexandrovici! Caii de poştă îs buni aici. Ce-am mai zbura!

HLESTAKOV: *(scrie)*. Nu. Am chef să mai rămîn! Plecăm mîine.

OSIP: De ce să lăsăm pe mîine? Zău, Ivan Alexandrovici, haideţi să plecăm azi! Cu toate că vi se arată aici mare cinste, dar ştiţi dumneavoastră, tot mai bine este să plecaţi. Că doar v-au luat drept altul... Pe urmă, şi boieru ăl bătrîn are să se supere că am zăbovit atîta. Ce-am mai zbura! Aici ne-ar da şi cai buni.

HLESTAKOV: *(scrie)*. Bine, bine. Dar mai întîi, du-te cu scrisoarea asta şi totodată, ia şi foaia de drum pentru caii de poştă. Vezi de deschide bine ochii, să fie cai buni. Spune-le surugiilor că le dau cîte o rublă, dar să mă ducă întocmai ca pe curierii împărăteşti şi să cînte tot drumul... *(Scrie întruna.)* Îmi închipui ce-o să spună Triapicikin, care are doar atîta duh...

OSIP: Eu, boierule, oi trimite scrisoarea cu un om de-aici şi mai curînd m-oi apuca să strîng lucrurile, ca să nu ne pierdem vremea degeaba.

HLESTAKOV: *(scrie)*. Bine. Adă numai o lumînare.

OSIP: *(iese şi vorbeşte din culise)*. Ia ascultă, frate, duci scrisoarea asta la poştă şi-i spui dirigintelui s-o trimită fără plată. Şi-i mai spui să repeadă îndată aicea cea mai bună troică,

din acele pentru curieri, iar drumul spune-i că boierul nu-l plăteşte, pentru că merge pe socoteala statului. Să grijească să se facă treaba cît mai degrabă, pentru că altfel se supără boierul. Stai că scrisoarea încă nu-i gata.

HLESTAKOV: *(tot mai scriind)*. Sînt curios să ştiu unde o fi stînd acuma Triapicikin, pe strada Poştei sau pe Gorohovaia? — că şi lui îi place să se mute des dintr-o casă într-alta, fără să plătească. Hai să pun la întîmplare strada Poştei... *(Împătureşte scrisoarea şi scrie adresa.)*

Osip aduce lumînarea. Hlestakov pecetluieşte plicul. În timpul ăsta se aude gasul lui Derjimorda: „Unde te vîri, bărbosule? Parcă ţi-am spus o dată că nu-i voie să las pe nimeni înăuntru!..."

HLESTAKOV: *(îi dă scrisoarea lui Osip)*. Ţine scrisoarea şi du-o!

GLASURILE NEGUSTORILOR: Lasă-ne, tătucule! N-ai dreptul să ne opreşti, că doar am venit cu treabă.

GLASUL LUI DERJIMORDA: Hai căraţi-vă! Căraţi-vă de aici! Nu primeşte pe nimeni. Doarme.

Zgomotul se tot înteţeşte.

HLESTAKOV: Ce să fie asta, Osip? Ia vezi tu ce-i afară!

OSIP: *(se uită pe fereastră)*. Nişte negustori care vor să intre, dar nu-i lasă gardianul. Flutură în mîini nişte hîrtii. Pesemne că vor să vă vadă pe dumneavoastră.

HLESTAKOV: *(se apropie de fereastră)*. Ce s-a întîmplat, dragii mei?

GLASURILE NEGUSTORILOR: Am venit la înălţimea voastră. Porunciţi să ne primească jalbele.

HLESTAKOV: Daţi-le drumul! Daţi-le drumul! Lăsaţi-i înăuntru. Osip, spune-le să intre.

Osip iese.

(Hlestakov ia jalbele pe fereastră, desface una şi citeşte). „Prea înaltei sale luminăţii, domnului financiar din partea negustorului Abdulin..." Dracu' să-i ştie! Cinuri de-alde astea nici nu-s!

SCENA VIII

Hlestakov şi negustorii, care au cu ei un coş cu sticle de vin şi nişte căpăţîni de zahăr.

HLESTAKOV: Ce s-a întîmplat, iubiţilor?

NEGUSTORII: Am venit să ne jăluim înălţimii voastre.

HLESTAKOV: Şi ce poftiţi?

NEGUSTORII: Stăpîne, nu ne lăsa la aman! Răbdăm degeaba tot soiul de obide.

HLESTAKOV: Din partea cui?

UNUL DINTRE NEGUSTORI: Păi toate din partea primarului de aici. Aşa primar, stăpîne, n-a fost de cînd lumea. Atîtea obide ne face, că nici nu le poţi zugrăvi. Ne-a nenorocit de tot cu cartiruirea. Nu ne-a mai rămas alta, decît să ne punem gîtul în juvăţ. Aşa se poartă cu noi, că ni-e şi groază să spunem. Ne apucă de barbă şi ne strigă: „Măi tătarule, măi!..." Zău aşa! Şi măcar de nu i-am face pe plac! Dar noi toate hatîrurile i le facem; fiecare îi dăruim de rochii nevesti-si şi fiică-si, asta-i lucru ştiut, şi n-avem nimic de zis împotrivă! Dar să vedeţi că lui tot nu-i ajunge. Vine prin prăvălii şi ia tot ce vede. Cum ocheşte o bucată de postav, zice: „Ehei, drăguţule, bun postav! Ia să-l duci la mine acasă!" Şi-l duci, n-ai ce-i face! Dar în bucata aia să tot fie pe puţin cincizeci de arşini.

HLESTAKOV: Cum se poate? Auzi potlogarul!

NEGUSTORII: Zău aşa! N-am pomenit încă aşa primar. Cum îl vezi venind spre prăvălie, ascunzi tot. Şi să vedeţi, că nu ia numai cine ştie ce trufandale; orice porcărie îi bună pentru dînsul. Ia cîte un pumn, de pildă, şi din nişte prune uscate care de şapte ani de cînd zac în butoi şi nu le mănîncă nici băieţii mei din prăvălie. Ziua lui e de sfîntul Anton şi ţi s-ar părea că de vreme ce i-ai adus tot de ce are nevoie, gata, l-ai mulţumit! De unde! Mai trebuie să-i dai, pentru că, zice el, ziua lui e şi de sfîntul Onufri. Ce să-i faci? Îi duci şi de sfîntul Onufri.

HLESTAKOV: Ăsta-i un bandit, nu alta!

NEGUSTORII: Şi ce bandit! Dar ia încearcă de te pune cu dînsul, că-ţi încartiruieşte în casă un regiment întreg. Te cheamă la dînsul şi porunceşte să se închidă uşile. „N-am să te pedepsesc cu bătaia, zice, şi nici n-am să te pun la cazne, pentru că asta-i oprit de lege, dar am să te fac, drăguţule, să mănînci numai scrumbii sărate."

HLESTAKOV: Auzi, nemernicul! Ăsta merită să fie trimis în Siberia!

NEGUSTORII: Oriunde l-ar trimite milostenia ta, toate ar fi bune, numai să fie cît mai departe de noi. Părintele nostru, nu ne dispreţui pîinea şi sarea! Ţi-am adus plocon nişte zahăr şi un coş de vin.

HLESTAKOV: Nici să nu vă gîndiți la una ca asta! Nu iau nici un fel de mită! Ei, dacă ar fi, de pildă, să-mi propuneți un împrumut de trei sute de ruble, atunci ar fi cu totul altceva. Un împrumut pot lua.

NEGUSTORII: Te rugăm, părinte. *(Scot banii).* Dar de ce să-ți dăm doar trei sute? Ia mai bine cinci sute, numai ajută-ne.

HLESTAKOV: Mă rog! Dacă-i vorba de împrumut, n-am nimic împotrivă; pot lua.

NEGUSTORII: *(îi prezintă banii pe o tavă de argint).* Te rugăm să-i primești cu tavă cu tot.

HLESTAKOV: La urma urmei, dați încoace și tava.

NEGUSTORII: *(înclinîndu-se).* Dacă-i așa, te rugăm, ia totodată și vinul și zahărul.

HLESTAKOV: Nu, asta nu! Nu iau nici un fel de mită.

OSIP: De ce nu vreți să luați, înălțimea voastră? Luați! Prinde bine la drum. Ia aduceți încoace căpățînile și sacul! Dați toate încoace, că toate-s de folos. Ce mai aveți acolo? O frînghiuță? Dați aici și frînghiuța, că și o frînghiuță prinde bine la drum. Se strică telega sau altceva — să ai cu ce lega!

NEGUSTORII: Atunci ne faci bunătatea asta, înălțimea voastră? Căci dacă nici înălțimea voastră nu ne poate ajuta, nici nu mai știm ce ne rămîne de făcut: nu ne rămîne alta decît să ne spînzurăm!

HLESTAKOV: Neapărat, neapărat! Am să mă străduiesc.

Negustorii pleacă. Se aude un glas de femeie: „Nu! N-ai să îndrăznești să mă oprești! Află că m-oi jălui de tine chiar lui! Nu mă-mpinge așa!"

HLESTAKOV: Cine-i acolo? *(Se apropie de fereastră.)* Ce s-a întîmplat, mătușico?

GLASUL LĂCĂTUȘĂRESEI: Te rog, părintele meu, fie-ți milă de mine... Stăpîne, ascultă-mă!

HLESTAKOV: *(din fereastră).* Dă-i drumul.

SCENA IX

Hlestakov și lăcătușăreasa.

LĂCĂTUȘĂREASA: *(se înclină pînă la pămînt).* Milostivește-te de mine, stăpîne!

HLESTAKOV: Cine ești, femeie?

LĂCĂTUȘĂREASA: Sînt nevasta unui lăcătuș de aici din oraș. Mă cheamă Fevronia Petrova Poșleopkina. Tată-meu...

HLESTAKOV: Și ce vrei?

LĂCĂTUȘĂREASA: Îndură-te de mine, stăpîne. Am venit să mă jăluiesc de primar. Trimeată-i-ar dumnezeu toate pacostele pe cap! Potlogarul! N-aibă parte de nimica nici el, nici copiii lui, nici neam din neamul lui...

HLESTAKOV: Dar ce este?

LĂCĂTUȘĂREASA: Pungașul mi-a tuns chilug bărbatul și l-a luat la oaste, cu toate că nu ieșise la sorți. Dar nici după lege nu putea să-l ia, căci bărbatul meu era doar însurat.

HLESTAKOV: Și-atuncea cum de-a făcut-o?

LĂCĂTUȘĂREASA: A făcut-o pungașul, iaca a făcut-o! Bătu-l-ar dumnezeu pe lumea asta și pe ailaltă! Și dacă o fi avînd vreo mătușă, dare-ar boala și-n mătușă-sa, iar de mai trăiește taică-său, deie damblaua într-însul și oprească-i-se un os în gît, ticălosul! Trebuia să-l ieie la oaste pe feciorul croitorului, care-i un bețivan cum nu se află, însă părinții i-au dat niște plocoane pe cinste și atuncea s-a legat de feciorul Panteleevei, negustoreasa. Dar și Panteleeva a trimis nevesti-si vreo trei valuri de pînză și atunci s-a apucat de capul meu: „Ce-ți trebuie ție bărbat? Bărbatu-tău nu-i bun de nimica!" Oi fi știind eu mai bine dacă bărbatu-meu e bun sau nu! Asta-i treaba mea și nu a lui, potlogarul! „Bărbatu-tău e-un hoț, mi-a zbierat, și chiar de n-a furat pînă acuma, totuna, are să fure! Afară de asta, la anul tot îl ia!" Da' cum să stau eu făr' de bărbat? Nu s-a gîndit, ticălosul, că-s o biată femeie? Stinge-i-s-ar tot neamul de pe lumea asta să i se stingă! Iar de-i trăiește soacra, apoi și soacră-si...

HLESTAKOV: Bine, bine, maică. Hai, du-te, du-te! Am să-i spun... Du-te cu dumnezeu. *(O petrece pe bătrînă).*

LĂCĂTUȘĂREASA: *(plecînd).* Nu uita, părintele nostru. Milostivește-te de noi.

HLESTAKOV: Bine, bine.

În fereastră apar mîini care țin jalbe.

Mai sînteți acolo? *(Se apropie de fereastră.)* Nu mai primesc! Ajunge, ajunge! Lăsați-mă în pace! *(Pleacă de la fereastră.)* Ei, drăcia dracului! M-am săturat! Osip, nu mai dai drumul la nimeni!

OSIP: *(strigă din fereastră)*. Hai plecați! Plecați de aici! Nu mai are timp azi. Veniți mîine!

Ușa se deschide și apare silueta unui om într-o manta de postav păros, cu barbă, cu o buză umflată și legat la fălci. În spatele acestuia se ivesc în perspectivă alte siluete.

Hai, cară-te!... Cară-te de aici!... Ce te bagi? *(Se propteşte înaintea omului cu palmele în burta lui, îl împinge îndărăt, iese odată cu dînsul în antret și închide ușa după el).*

SCENA X

Hlestakov și Maria Antonovna.

MARIA ANTONOVNA: Ah!

HLESTAKOV: De ce v-ați speriat așa, domnișoară?

MARIA ANTONOVNA: Nu m-am speriat.

HLESTAKOV: *(pozînd)*. Vai de mine, domnișoară. Îmi pare foarte bine că m-ați luat drept un om care... Îngăduiți-mi să vă întreb: încotro ați avut intenția să vă duceți?

MARIA ANTONOVNA: Drept să vă spun, nu mă duceam nicăieri.

HLESTAKOV: Și de ce, mă rog, nu vă duceați nicăieri?

MARIA ANTONOVNA: Credeam că mamaia poate-i aici...

HLESTAKOV: Nu-i. Aș vrea să știu de ce nu vă duceți nicăieri?

MARIA ANTONOVNA: Mi se pare că v-am stingherit. Erați ocupat cu afaceri importante.

HLESTAKOV: *(pozînd)*. Ochișorii dumneavoastră fac mai mult decît toate afacerile importante... Dumneavoastră nu mă puteți stingheri nicicum și niciodată. Dimpotrivă, îmi puteți face numai plăcere.

MARIA ANTONOVNA: Vorbiți cum se vorbește în capitală.

HLESTAKOV: Fiindcă am de-a face cu o făptură atît de minunată cum sînteți dumneavoastră. Faceți-mi favoarea și stați jos. Nu pot suferi deloc să vă văd stînd în picioare. Dumneavoastră nu un scaun ar trebui să vi se ofere, ci un tron.

MARIA ANTONOVNA: Drept să vă spun, nu știu... Trebuie numaidecît... *(Se așază.)*

HLESTAKOV: Ce splendidă eșarfă!

MARIA ANTONOVNA: Sînteți un zeflemist. D-abia așteptați prilejul să rîdeți de noi, provincialii.

HLESTAKOV: Cît de mult aș dori, domnișoară, să fiu eșarfa dumneavoastră și să vă înlănțui gîtul de crin!

MARIA ANTONOVNA: Nu înțeleg deloc ce vreți să spuneți. Eșarfă... Ciudată vreme e azi afară.

HLESTAKOV: Dar buzele dumneavoastră, domnișoară, fac mai mult decît orice vreme.

MARIA ANTONOVNA: O, cum vorbiți... V-aș ruga mai curînd să-mi scrieți niște versuri în album, drept amintire. Trebuie să știți multe versuri.

HLESTAKOV: Pentru dumneavoastră, domnișoară, fac tot ce vreți. Ce versuri doriți? N-aștept decît porunca...

MARIA ANTONOVNA: Niște versuri, știți, din acele noi, frumoase.

HLESTAKOV: Mare scofală niște versuri! Cunosc o mulțime de versuri.

MARIA ANTONOVNA: Spuneți, spuneți, ce versuri aveți de gînd să-mi scrieți?

HLESTAKOV: Ce să le mai spun? Le știu destul de bine.

MARIA ANTONOVNA: Îmi plac foarte mult versurile.

HLESTAKOV: Știu o mulțime de versuri de tot soiul. De pildă, acestea: „O, tu om, care, în amărăciune cîrtești zadarnic împotriva lui dumnezeu..." și cîte altele... Numai, vedeți, acum nu-mi vin în minte. Dealtfel, toate acestea sînt fleacuri. În loc de a vă spune versuri, mai bine să vă zugrăvesc amorul meu pe care o privire a dumneavoastră... *(Își rage scaunul mai aproape).*

MARIA ANTONOVNA: Amorul! Nu pricep ce-i amorul... N-am cunoscut încă niciodată amorul. *(Își trage scaunul înapoi.)*

HLESTAKOV: *(își apropie iar scaunul).* De ce vă trageți scaunul? Stăm mai bine aproape unul de altul.

MARIA ANTONOVNA: *(își trage scaunul și mai înapoi).* De ce-am sta aproape? Nu-i totuna dacă stăm departe?

HLESTAKOV: *(își apropie iar scaunul).* De ce să stăm departe? Nu-i totuna dacă am sta aproape?

MARIA ANTONOVNA: *(își trage scaunul înapoi).* Dar nu văd de ce-am sta?

HLESTAKOV: *(își apropie iar scaunul).* Vi se pare numai că stăm aproape. Închipuiți-vă că stăm departe. Cît de fericit aș fi, domnișoară, dacă v-aș putea strînge în brațe!

MARIA ANTONOVNA: *(se uită pe fereastră).* Ce pasăre zboară acolo? O coțofană sau ce?

HLESTAKOV: *(o sărută pe umăr și se uită pe fereastră)*. O coțofană.
MARIA ANTONOVNA: *(se ridică indignată)*. Ce obrăznicie! Asta-i chiar din cale-afară...
HLESTAKOV: *(o oprește)*. Mă iertați, domnișoară. Am făcut-o din dragoste, numai din dragoste.
MARIA ANTONOVNA: Prea mă socotiți provincială!... *(Dă să plece, dar nu se hotărăște.)*
HLESTAKOV: *(căutînd s-o oprească)*. Asta-i din dragoste, numai din dragoste! Nu vă supărați, Maria Antonovna. Am glumit numai. Sînt gata să vă cer iertare în genunchi. *(Cade în genunchi.)*

SCENA XI

Aceiași și Anna Andreevna.

ANNA ANDREEVNA: *(dînd cu ochii de Hlestakov, în genunchi, care n-a apucat să se ridice, bate din palme a mirare)*. Ah! Ce figură!
HLESTAKOV: *(ridicîndu-se)*. Ei, drăcia dracului!
ANNA ANDREEVNA: *(aparte)*. Mărturisesc că mă găsesc într-o situație... nu știu... *(Către fiică-sa.)* Ce ți-a venit? De la cine ai luat exemplu?
HLESTAKOV: *(i se aruncă deodată în genunchi)*. Anna Andreevna! Sînt îndrăgostit, sînt îndrăgostit! Vă rog să-mi acordați mîna Mariei Antonovna!
ANNA ANDREEVNA: Ah, doamne! Cum așa? Nu zău, așa deodată și mai stați încă și în genunchi...
HLESTAKOV: Dați-mi mîna, mîna! Dacă nu vă învoiți, mor îndată, chiar aici pe loc. Mă împușc fără să mă gîndesc ce poate urma.
ANNA ANDREEVNA: Drept să vă spun, încă nu-mi vin în fire. Nici nu îndrăznim să ne gîndim la așa cinste. Dumneavoastră trebuie să luați cel puțin o contesă sau o prințesă.
HLESTAKOV: Mi-e totuna! Nu prea mă uit eu la contese. Dacă nu primiți cererea mea, nici nu vă puteți închipui ce mi se poate întîmpla. Ca om cinstit, vă asigur de asta. Sînt o fire hotărîtă și pentru mine viața nu face doi bani.
ANNA ANDREEVNA: Ah, doamne! Cum mă speriați! Să-ți pui în joc viața, și încă atît de îngrozitor! Ridicați-vă... Primesc, numai ridicați-vă.

HLESTAKOV: *(ridicîndu-se).* Sînt acum cel mai... *(Aparte.)* Dar și ea e tare nurlie! *(Apropiindu-se de Anna Andreevna. Tare.)* Cît de fericit sînt, că pot, în sfîrșit...

SCENA XII

Aceiași și primarul, care intră cu sufletul la gură.

PRIMARUL: Excelența voastră, nu mă nenorociți! Nu mă nenorociți!

HLESTAKOV: Dar ce-i cu dumneata?

PRIMARUL: Au fost aici negustorii și vi s-au plîns împotriva mea. Vă asigur, pe cinstea mea, că nici jumătate din ce v-au spus nu-i adevărat. Ei sînt acei care înșeală și fură lumea la cîntar! Lăcătușăreasa a mințit, spunîndu-vă că eu i-aș fi tuns chilug bărbatul! Ca om cinstit ce sînt, vă spun că nu eu l-am tuns! De tuns, ea l-a tuns.

HLESTAKOV: De asta, să n-aveți nici o grijă. Nu cred nimic din ce mi-a spus.

PRIMARUL: Să nu-i credeți, excelența voastră, să nu-i credeți! Sînt așa de mincinoși, că nici un copil nu i-ar crede. Tot orașul îi știe de mincinoși. Cît despre pungășiile lor, îndrăznesc să vă raportez că potlogari ca ei nu s-au văzut de cînd lumea.

HLESTAKOV: O da, netrebnicii! Asta am văzut-o eu numaidecît.

ANNA ANDREEVNA: Știi tu ce cinste ne face Ivan Alexandrovici? Ne cere mîna fiicei noastre.

PRIMARUL: Cum?... Cum?... Ai căpiat se vede, maică! Nu vă supărați, vă rog, excelența voastră, da-i cam într-o ureche. Așa a fost și maică-sa.

HLESTAKOV: Ba nu... E adevărat. Vă cer mîna fiicei dumneavoastră. M-am îndrăgostit de ea.

PRIMARUL: Nu-mi vine a crede, excelența voastră!

ANNA ANDREEVNA: Păi dacă îți spune cu gura dumnealui!

HLESTAKOV: Poate credeți că glumesc?... Dacă nu vă învoiți, faceți din mine cel mai nenorocit om.

PRIMARUL: Nu îndrăznesc să cred. Nu-s vrednic de așa cinste.

HLESTAKOV: Aveți bunătatea și nu mă aduceți la disperare. Dacă nu vă învoiți să-mi dați mîna Mariei Antonovna, dracu' știe ce sînt în stare să fac...

PRIMARUL: Nu-mi vine a crede, excelența voastră. Îmi pare că glumiți.

ANNA ANDREEVNA: Of! Tare greu de cap mai ești. Ai auzit doar cu urechile tale!

PRIMARUL: Dar nu pot crede...

HLESTAKOV: Vă mai spun o dată, dați-mi mîna fiicei dumneavoastră. Cînd ajung la disperare, sînt gata de orice. Aflați că dacă mă împușc, au să vă dea în judecată.

PRIMARUL: Of, doamne, dumnezeule! Nu mă știu vinovat nici cu trupul, nici cu cugetul. Binevoiți, excelența voastră, să faceți precum doriți. Numai să nu vă supărați. Zău că nu mai știu nici eu acuma ce se petrece în capul meu. M-am prostit așa de tare, cum n-am fost de cînd sînt.

ANNA ANDREEVNA: Haide, binecuvîntează-i!

Hlestakov se apropie cu Maria Antonovna.

PRIMARUL: Să vă binecuvînteze dumnezeu! Eu n-am aici nici o vină.

Hlestakov și Maria Antonovna se sărută.

(Primarul se uită la ei.) Ei drace! E chiar așa!... *(Se freacă la ochi.)* Da, da, se sărută! Chiar se sărută! Parcă s-ar fi logodit cu adevărat. Ehei! Ce noroc pe capul meu! Bravo mie!

SCENA XIII

Aceiași și Osip.

OSIP: Caii așteaptă la scară.

HLESTAKOV: Bine... Vin îndată.

PRIMARUL: Binevoiți să plecați?

HLESTAKOV: Plec.

PRIMARUL: Dar atuncea cum rămînc? Adică... Mi se pare că ați binevoit să faceți aluzie cu privire la o căsătorie?

HLESTAKOV: Dar plec numai pentru o zi, la un unchi al meu, un bătrîn bogat care locuiește nu departe de aici. Mîine sînt înapoi.

PRIMARUL: Nu îndrăznim să vă reținem. Nădăjduim să vă întoarceți cu bine.

HLESTAKOV: Sînt om punctual. La revedere, Maria Antonovna, obiect suav al pasiunii mele. Sînt trist că mă despart de dum-

neavoastră, chiar și pentru așa de scurt timp. La revedere, sufletelule. *(îi sărută mîna.)*

PRIMARUL: N-aveți nevoie de ceva la drum? Mi se pare că vă trebuiau niște bani?

HLESTAKOV: O, nu! Ce să fac cu ei? *(După o clipă de gîndire.)* Dealtfel, n-ar fi rău.

PRIMARUL: Și cît doriți?

HLESTAKOV: Ei, un fleac... Cît o fi. Mi-ați dat atunci, îmi pare, două sute, adică nu două ci, de fapt, patru sute. Nu vreau să profit de greșeala dumneavoastră. Și acuma, dacă sînteți așa de drăguț, dați-mi tot atîta, ca să facă exact opt sute.

PRIMARUL: Îndată. *(Scoate asignatele din portofel.)* Ca să vedeți cum s-a nimerit: numai hîrtii noi noute.

HLESTAKOV: Ah da! *(Ia asignatele și se uită la ele.)* Bun lucru! Bani noi, noroc nou! Parcă așa se spune?

PRIMARUL: Întocmai!

HLESTAKOV: Ei, la revedere, Anton Antonovici! Vă rămîn foarte îndatorat pentru ospitalitatea dumneavoastră și vă mulțumesc foarte mult. Vă spun sincer — să nu credeți că vă fac un compliment — dar nicăieri n-am fost așa de bine primit. La revedere, Anna Andreevna! La revedere, Maria Antonovna, sufletelul meu! Nu zăbovesc mult. Poate chiar mîine sînt înapoi!

Din culise.

GLASUL LUI HLESTAKOV: La revedere, Maria Antonovna, îngerul sufletului meu!

GLASUL PRIMARULUI: Cum asta? Plecați cu căruța de poștă?

GLASUL LUI HLESTAKOV: Da, așa-s eu obișnuit. Caretele cu arcuri îmi dau dureri de cap.

GLASUL SURUGIULUI: Prrr!...

GLASUL PRIMARULUI: Atunci măcar să vă așternem ceva. Poate vreun covoraș?

GLASUL LUI HLESTAKOV: Nu. Ce nevoie? Astea-s fleacuri. Adică... mă rog. Puteți da și un covoraș.

GLASUL PRIMARULUI: Ei, Avdotia, du-te în pod și scoate cel mai bun covor, acela persan pe fond albastru. Hai, fuga!

GLASUL SURUGIULUI: Prrr!...

GLASUL PRIMARULUI: Atunci, pe cînd porunciți să vă așteptăm?

GLASUL LUI HLESTAKOV: Mîine sau poimîine.

GLASUL LUI OSIP: Aha! Un covor? Ia dă-l încoace! Așterne-l uite-așa! Acum dă-mi niște fîn să pun în partea asta.

GLASUL SURUGIULUI: Prrr!

GLASUL LUI OSIP: Uite, în partea asta! Aici! Mai pune. Buun. De-acu' are să fie bine. *(Bate cu palma peste covor.)* Acuma, înălțimea voastră, vă puteți așeza.

GLASUL LUI HLESTAKOV: La revedere, Anton Antonovici!

GLASUL PRIMARULUI: La revedere, excelența voastră!

GLASUL FEMEILOR: La revedere, Ivan Alexandrovici!

GLASUL LUI HLESTAKOV: La revedere, mamaie!

GLASUL SURUGIULUI: Hii, zmeilor!

Se aude zvon de zurgălăi. Se lasă cortina.

ACTUL AL CINCILEA

Aceeași odaie

SCENA I

Primarul, Anna Andreevna și Maria Antonovna.

PRIMARUL: Ei, ce zici acuma, Anna Andreevna? Te-ai fi gîndit tu vreodată la una ca asta? Mai rar așa noroc pe capul cuiva, fie el, dracu' afurisit. Acuma recunoaște și tu deschis că nici în vis n-ai visat așa ceva. Dintr-o biată primăreasă, să te trezești deodată... Măi că mare drăcie!... Ia te uită cu ce om de seamă te-ai înrudit!

ANNA ANDREEVNA: Ba să mă ierți. De cînd știam eu de asta! Minunea ți s-o fi părînd așa de mare ție, care ești om de rînd și n-ai văzut niciodată oameni de lume.

PRIMARUL: Dar parcă ce, maică? Sînt doar și eu om de lume. Mari granguri am ajuns noi doi. Ce zici, Anna Andreevna? Dracu' să mă ia, dar tare sus ne-am cocoțat! De-acum, să vezi ce o să-i frec pe berecheții mei, de le-o trece gustul de jalbe și denonsuri. Ei, care-i acolo?

Intră unul din gardieni.

Aha! Tu ești Ivan Karpovici? Ia să mi-i poftești mata, pe negustori. Le arăt eu, canaliilor! Tocmai de mine au găsit să

se jăluiască? Auzi, blestematele de iude! Aşteptaţi oleacă, hulubaşilor. V-am jumulit eu pînă acuma cît v-am jumulit, dar de acuma-ncolo pielea o iau de pe voi. Ia să-i treci la catastif pe toţi cîţi s-au jăluit de mine, dar şi mai vîrtos să-i treci pe scribălăii ăia, care le-au scris jalbele. Şi-apoi, spune-le tuturor, ca să ştie marea cinste pe care a hărăzit-o dumnezeu primarului, ca să-şi dee fata, nu după un om de rînd, ci după unul fără seamăn pe lume, unul care poate să-i alunge pe toţi din oraş, şi să-i vîre la închisoare, şi tot ce vrea. Vezi de vesteşte toată lumea, ca s-o afle fiecare. Strigă în gura mare, trage clopotele! La naiba, dacă-i praznic, praznic să fie!

Gardianul iese.

Va să zică aşa-i, Anna Andreevna! Ei, ce zici? Ce facem acuma? Mai stăm aici, sau plecăm la Piter?

ANNA ANDREEVNA: Natural că la Petersburg. Cum putem rămînea aici?

PRIMARUL: Ei, dacă zici tu la Piter, fie şi la Piter. Da-i bine şi aici. Mă gîndesc numai că am s-o dau la dracu'slujba asta a mea de primar. Aşa-i Anna Andreevna?

ANNA ANDREEVNA: Nici vorbă! Parcă mare lucru e să fii primar?

PRIMARUL: Cînd stai şi te gîndeşti, Anna Andreevna, poate că pun mîna acuma pe-un cin de seamă pentru că el e prieten la cataramă cu toţi miniştrii, se duce pe la curte aşa că poate să-mi facă rost de o asemenea avansare, încît cu timpul să mă procopsesc cu un mundir de general. Cum crezi, Anna Andreevna, pot eu ajunge general?

ANNA ANDREEVNA: Ba bine că nu! Desigur că poţi.

PRIMARUL: Ei, drace! Bună treabă să fii general! Iţi pune un cordon peste umăr... Ce fel de cordon ţi se pare ţie mai bun, Anna Andreevna? Roşu sau albastru?

ANNA ANDREEVNA: Bineînţeles că albastru. Albastrul e mai frumos!

PRIMARUL: Ia te uită, i s-a deschis pofta! Dar şi roşu e bun. Ai să mă întrebi de ce vreau să fiu general? Pentru că de s-ar întîmpla să plec undeva curierii şi aghiotanţii ar galopa peste tot locul înaintea mea la staţiile de poştă, strigînd: „Repede, cai!" Pe la staţii aşteaptă tot felul de consilieri titulari, căpitani, primari, dar degeaba, pentru că lor nu li

se dau cai, pe cînd ție, nici că-ți pasă. Tu stai la masă, la cîte-un guvernator, iar primarul tot mai așteaptă la stație. He-he-he!... *(Se strică de rîs.)* Dracu' să mă iee, da' tare ispititoare treabă!

ANNA ANDREEVNA: Ție tot ce e grosolan îți place. Înțelege odată, omule, că trebuie să-ți schimbi viața pe de-a întregul. Cunoștințele tale n-au să mai fie, acolo, un judecător oarecare, cu capul numai la cîini, cu care să te duci la vînat iepuri, sau un de-alde Zemlenika. Cunoștințele tale au să fie dimpotrivă oameni cu purtări fine: tot conți și altă lume bine. Numai, drept să-ți spun, mă cam tem să n-o scrîntești. Cîte-odată spui niște vorbe, pe care în lumea bună nu le auzi.

PRIMARUL: Ei și mare lucru? Ce poate strica o vorbă?

ANNA ANDREEVNA: Bine, cît ești primar mai merge — însă acolo-i cu totul altă viață.

PRIMARUL: Da, zice lumea că-s acolo mai cu seamă două feluri de peștișori grozavi de buni la gust: stridiile și păslăveii pe care numai să-i vezi, și-ți kasă gura apă.

ANNA ANDREEVNA: Poftim, la ce se gîndește! I-e capul numai la peștișori. Eu, dacă mă-ntrebi, vreau ca locuința noastră să fie cea dintîi din toată capitala, iar în odaie la mine așa de tare să miroasă a parfumuri, încît să nu poți intra fără să-ți închizi ochii. *(Își închide ochii și respiră adînc.)* Ah, ce frumos miroase!

SCENA II

Aceiași și negustorii.

PRIMARUL: Aha, șoimilor!... Noroc!

NEGUSTORII: *(i se închină)*. Să trăiești, tătucule!

PRIMARUL: Ei, hulubașilor, cum o mai duceți? Merge alișverișul? Ce-i blestematilor de berecheți, stați cît e ziulica de mare lîngă samovar și înșelați lumea la arșin? V-ați jăluit, canaliilor? V-ați jăluit, bestiilor? V-ați jăluit, șarlatani bărboși? Ei și cu ce v-ați ales? Credeați că îndată mă și închid!... Lua-v-ar toți dracii să vă ia! Știți voi că...

ANNA ANDREEVNA: Ah! doamne dumnezeule. Antoșa, urît mai vorbești!

PRIMARUL: *(cu nemulțumire în glas)*. Doar n-oi sta acuma să mă uit cum vorbesc!... Știți voi că cinovnicul căruia v-ați

jăluit, se însoară cu fiică-mea? Aţi auzit? Ei, ce ziceţi acuma? Am să vă răsucesc bărbile de n-are să vă rămînă un fir de păr. Pungaşilor! Atîta ştiţi, potlogarilor, să înşelaţi lumea. Luaţi cîte o furnitură; predaţi postav putred şi înşelaţi vistieria cu o sută de mii de ruble, şi apoi azvîrliţi, canaliilor colo, vreo douăzeci arşini plocon. Apoi dacă s-ar afla de asta, v-ar atîrna de streang. Vă scoateţi pîntecul înainte şi o luaţi razna, că deh! omul e negustor şi nimeni n-are voie să-l atingă. „Noi, negustorii, ziceţi, nu sîntem mai prejos decît nobilimea". Halal nobilime! n-am ce zice. Vai de capul tău, pocitanie! Păi nobilul învaţă carte. L-o fi bătînd la şcoală; dar treaba asta îşi are rostul ei: îl bat ca să înveţe lucruri folositoare. Dar cu voi cum stă treaba? De la început o luaţi cu coţcăriile; jupînul vă bate pentru că nu vă pricepeţi să înşelaţi lumea. Vezi cîte unul, un mucos, nu ştie bine „Tatăl nostru", dar a şi învăţat să fure la cîntar. Cum însă i se rotunjeşte pîntecul şi-şi umple buzunarele, prinde a se fuduli, de nici cu prăjina nu-i ajungi la nas. Neruşinaţilor! Credeţi că dacă daţi pe gît şaisprezece samovare pe zi, trebuie numaidecît să faceţi pe grozavii? Scuip pe voi şi pe toată ţîfna voastră!

NEGUSTORII: *(i se închină)*. Iertaţi-ne, Anton Antonovici!

PRIMARUL: Aha, v-aţi dus cu jalba? Dar ia spune, cine te-a ajutat pe tine să învîrteşti şmecheria ceea cu construcţia podului, atunci cînd ai pus în deviz douăzeci de mii de ruble pentru lemn deşi nu era acolo nici măcar de-o sută? Cine te-a ajutat, ţăcălie de ţap? Eu te-am ajutat. Ai uitat asta? De te-aş fi denunţat pentru treaba asta te-ar fi putut trimite în Siberia, canalie ce eşti. Ei, ce spui? Aud?

UNUL DIN NEGUSTORI: Am păcătuit faţă de dumnezeu, Anton Antonovici! Ne-a împins necuratul. Nu ne mai jăluim cît îi lumea. Spune numai ce poftești, numai nu te supăra!

PRIMARUL: „Nu te supăra!" Uite, acuma te tăvălești la picioarele mele. Şi de ce te tăvălești? Pentru că a ieşit pe-a mea. Dar să se fi aplecat cumpăna cît de cît de partea ta, canalie, m-ai fi înfundat tu bine în mocirlă şi mi-ai fi dat pe deasupra cu parul în cap.

NEGUSTORII: *(se înclină pînă la pămînt)*. Anton Antonovici, nu ne nenoroci!

PRIMARUL: „Nu ne nenoroci!" Acuma ziceţi: nu ne nenoroci, dar înainte ce spuneaţi? Ce v-aş mai băga la puşcărie...

(Ridică mîna.) Să vă ierte dumnezeu. Ajunge! Nu eu am inima aia să țin minte răul! Numai băgați bine de seamă, felicitările să fie ca lumea. Că doar nu-mi dau fata după un nobil oarecare. Să nu credeți cumva că scăpați cu o bucată de batog sau cu o căpățînă de zahăr... Ați înțeles? Ei, de-acu' duceți-vă cu dumnezeu.

Negustorii pleacă.

SCENA III

Aceiași, Ammos Feodorovici, Artemi Filippovici și apoi Rastakovski.

AMMOS FEODOROVICI: *(încă din pragul ușii).* I-adevărat, Anton Antonovici, ce se zvonește? Cică ar fi dat norocul cel mare peste dumneata.

ARTEMI FILIPPOVICI: Am onoarea să vă felicit pentru marea dumneavoastră fericire. M-am bucurat din toată inima, cînd am auzit *(se apropie de Anna Andreevna și-i sărută mîna)*, Anna Andreevna!... *(se apropie de Maria Antonovna și-i sărută mîna)*, Maria Antonovna!...

RASTAKOVSKI: *(intră.)* Felicitările mele, Anton Antonovici! Să vă dea dumnezeu mulți ani, dumneavoastră și tinerei perechi. Să ajungeți să vedeți o droaie de nepoți și strănepoți, Anna Andreevna! *(se apropie de Anna Andreevna și-i sărută mîna)*, Maria Antonovna!... *(se apropie de Maria Antonovna și-i sărută mîna).*

SCENA IV

Aceiași, Korobkin cu nevasta și Liuliukov.

KOROBKIN: Anton Antonovici, am onoarea să vă felicit! Anna Andreevna!... *(se apropie de Anna Andreevna și-i sărută mîna)*, Maria Antonovna!... *(se apropie de Maria Antonovna și-i sărută mîna).*

NEVASTA LUI KOROBKIN: Anna Andreevna, vă felicit din toată inima. Deie-vă dumnezeu să fiți fericiți!

LIULIUKOV: Anna Andreevna, am onoarea să vă felicit! *(Se apropie de Anna Andreevna, îi sărută mîna, apoi se întoarce*

spre spectatori şi plin de el plescăie din limbă.) Maria Antonovna, am onoarea să vă felicit! *(Se apropie de Maria Antonovna, îi sărută mîna, apoi se întoarce spre spectatori şi plin de el, iarăşi plescăie din limbă.)*

SCENA V

Intră o mulţime de musafiri în redingote şi fracuri, se apropie mai întîi de Anna Andreevna, îi sărută mîna exclamînd „Anna Andreevna!" apoi spre Maria Antonovna, exclamînd "Maria Antonovna!" Printre musafiri îşi fac loc Bobcinski şi Dobcinski.

BOBCINSKI: Am onoarea să vă felicit...
DOBCINSKI: Anton Antonîci! Am onoarea să vă felicit...
BOBCINSKI: ...cu prilejul acestui fericit eveniment.
DOBCINSKI: Anna Andreevna!
BOBCINSKI: Anna Andreevna!

Dau buzna amîndoi în acelaşi timp spre Anna Andreevna, se apleacă să-i sărute mîna şi se ciocnesc cu frunţile.

DOBCINSKI: Maria Antonovna! *(Îi sărută mîna.)* Am onoarea să vă felicit. Aveţi să fiţi foarte, foarte fericită, aveţi să purtaţi numai rochii de aur, iar la masă numai ciorbe delicate aveţi să mîncaţi. Cred că vă veţi petrece timpul foarte amuzant.

BOBCINSKI: *(întrerupîndu-l)*. Maria Antonovna, am onoarea să vă felicit! Să vă dea dumnezeu toate bogăţiile şi tot aurul din lume. Şi un fecioraş mic de tot, *(arată cu mîna)*, iacaşa de mic, ca să-l poţi ţine în palmă şi care să ţipe oa-oa-oa!...

SCENA VI

Mai sosesc cîţiva musafiri, care sărută mîna gazdelor, printre ei este Luka Lukici cu nevasta.

LUKA LUKICI: Am onoarea...
NEVASTA LUI LUKA LUKICI: *(o ia înaintea bărbatului ei)*. Te felicit, Anna Andreevna!

Se sărută.

Așa m-am bucurat! Mi-a spus cineva: „Anna Andreevna își mărită fata". „Ah! doamne", mi-am zis eu și așa m-am bucurat, că i-am spus bărbatului meu: „Ascultă Lukancik, auzi noroc ce-a dat peste Anna Andreevna!" „Ei, m-am gîndit eu, slavă domnului!" Și zic: „Sînt așa de încîntată, încît ard de nerăbdare să i-o spun Annei Andreevna personal..." „Ah! doamne dumnezeule, zic eu. Anna Andreevna tocmai aștepta să-i cadă o partidă bună pentru fiică-sa, și uite că soarta a vrut să se întîmple tocmai precum și-a dorit". Și crede-mă că de bucurie mi s-a încleștat gura. Plîngeam doar plîngeam... dar ce plîns: cu hohote! Luka Lukici m-a și întrebat: „Ce ai, Nastenka de plîngi așa de tare?" „Nu știu nici eu, Lukancik, i-am spus eu, însă uite cum îmi curg lacrimile șiroaie!"

PRIMARUL: Domnilor, stați jos, vă rog, jos. Ei, Mișka, mai adă scaune!

Musafirii se așază.

SCENA VII

Aceiași. Comisarul și cei doi gardieni.

COMISARUL: Înălțimea voastră, am onoarea să vă felicit și să vă doresc ani mulți și fericiți!

PRIMARUL: Mulțumesc, mulțumesc! Domnilor, stați jos, vă rog!

Musafirii se așază.

AMMOS FEODOROVICI: Dar spune-ne, mă rog, Anton Antonovici, cum a început asta, adică cum s-a desfășurat treptat toată tărășenia?

PRIMARUL: S-a desfășurat într-un chip nemaipomenit: Chiar domnia-sa personal a binevoit să ne facă cererea.

ANNA ANDREEVNA: Și-a făcut-o în felul cel mai respectuos și delicat. Ce minunat de frumos mi-a vorbit. Mi-a spus: „Anna Andreevna, nu mă uit că nu-i contesă și nici prințesă, dar numai din respect pentru meritele dumneavoastră și ale fiicei dumneavoastră"... Și este un om atît de admirabil, atît de bine educat și cu purtări așa de nobile! „Credeți-mă, Anna Andreevna, mi-a spus, viața mea nu face o lețcaie, dar dacă am luat hotărîrea asta, e numai pentru că stimez

rarele dumneavoastră calități și vă rog să-mi acordați mîna dumneavoastră, iar dacă veți avea cruzimea...

MARIA ANTONOVNA: Ah! Mamaie! Dar asta mi-a spus-o mie!

ANNA ANDREEVNA: Isprăvește odată! Nu înțelegi nimic și nu te amesteca în treburi care nu te privesc! „Să mă credeți, Anna Andreevna, vreau neapărat să-mi dați mîna dumneavoastră sau a fiicei dumneavoastră, numai pentru că simt o dragoste profundă și sînt uimit de calitățile dumneavoastră..." Și uite așa, m-a copleșit cu un șuvoi de cuvinte măgulitoare... Iar cînd am vrut să-i spun: „Nu îndrăznim în ruptul capului să nădăjduim la o cinste atît de mare..." a căzut deodată în genunchi și a rostit în chipul cel mai nobil: „Anna Andreevna, nu mă nenorociți! Și dacă nu veți răspunde sentimentelor mele, îmi pun capăt zilelor".

MARIA ANTONOVNA: Zău mamaie că asta mi-a spus-o mie.

ANNA ANDREEVNA: Bineînțeles... a adus vorba și de tine. Asta nu tăgăduiesc.

PRIMARUL: Ce ne-a mai speriat! Zor nevoie că se împușcă: „Mă împușc, mă împușc!" așa striga!

MAI MULȚI MUSAFIRI: Nu mai spuneți!

AMMOS FEODOROVICI: O întîmplare într-adevăr extraordinară!

LUKA LUKICI: Adevărat voia soartei!

ARTEMI FILIPPOVICI: *(aparte)*. Porcului ăstuia îi pică întotdeauna norocul în covată.

AMMOS FEODOROVICI: Anton Antonovici, dacă ții să iei cățelul pe care l-ai tocmit, mă rog, ți-l pot da.

PRIMARUL: Nu-mi arde mie acuma de căței.

AMMOS FEODOROVICI: Ei, dacă nu-l vrei, ne putem înțelege asupra altui cîine.

NEVASTA LUI KOROBKIN: Ah! Anna Andreevna. Nici nu-ți închipui cît de mult mă bucur de fericirea dumitale. Dați-mi voie să vă întreb, unde se află acum înaltul oaspe? Am auzit că a plecat nu știu pentru ce...

PRIMARUL: Da. A plecat pentru o zi, cu o treabă foarte însemnată.

ANNA ANDREEVNA: E dus la un unchi al lui ca să-i ceară binecuvîntarea.

PRIMARUL: Ca să-i ceară binecuvîntarea, dar chiar mîine... *(Strănută.)*

Urările de sănătate se contopesc într-o singură larmă de glasuri.

Vă mulțumesc foarte mult... dar mîine chiar se întoarce. *(Strănută.)*

Iar se aude larmă de urări dintre care, mai tare, glasurile:

COMISARULUI: Să trăiți, înălțimea voastră.
AL LUI BOBCINSKI: O sută de ani și-un sac de bani.
AL LUI DOBCINSKI: Să trăiești, să-mbătrînești!
AL LUI ARTEMI FILIPPOVICI: Lua-te-ar dracu' să te ia!
AL NEVESTEI LUI KOROBKIN: Dare-ar ciuma în tine!...
PRIMARUL: Mulțumesc, mulțumesc! Asemenea și dumnea-voastră!
ANNA ANDREEVNA: Ne gîndim acum să ne mutăm la Petersburg. Drept să vă spun atmosfera de aici e din cale-afară de provincială, chiar ca la țară. Recunosc că e o pacoste să stai aici... Apoi mai este și bărbatu-meu, care capătă acolo cinul de general.
PRIMARUL: Domnilor, ce mai la deal, la vale, vă spun deschis: tare aș vrea să ajung general!
LUKA LUKICI: Dumnezeu să-ți ajute să izbutești.
RASTAKOVSKI: Nu poate omul, ce poate domnul!
AMMOS FEODOROVICI: La corabie mare, ape largi.
ARTEMI FILIPPOVICI: Cum îi fapta și răsplata!
AMMOS FEODOROVICI: *(aparte.)* Te pomenești că ăsta chiar ajunge general. Și-i șade lui să fie general, cum îi șade chelului tichie de mărgăritar. Ehei, frate! Ia-o mai domol. Pînă acolo mai e! Am mai văzut noi și pe alții mai dihai decît tine, și care pînă azi tot n-au ajuns generali.
ARTEMI FILIPPOVICI: *(aparte)*. Ia te uită, lua-l-ar dracu'! I-a venit acuma gustul să se facă general. Dar mai știi? poate că ajunge și general, pentru că rîie are destulă. *(Către primar.)* Anton Antonovici, cînd o fi, vezi de nu uita de noi...
AMMOS FEODOROVICI: Iar dacă ni s-o întîmpla ceva, de pildă să avem nevoie de dumneata pentru vreo treabă, ocrotește-ne și mai departe...
KOROBKIN: La anu' vreau să-mi duc feciorul în capitală, ca să intre în slujba statului. Tare te-aș ruga să ai mata bunătatea să-l iei sub ocrotirea dumitale și să-i ții loc de tată, sărăcuțului de orfan.
PRIMARUL: Din partea mea, bucuros. Sînt gata să stărui.
ANNA ANDREEVNA: Așa ești tu, Antoșa: Totdeauna gata să promiți! Mai întîi nici n-ai să ai timp să te gîndești la toate.

Şi apoi, ce ai tu să te încurci cu fel de fel de făgăduieli? De ce, mă rog, ai face-o?

PRIMARUL: De ce, draga mea? Cîteodată, mai poţi face un bine.

ANNA ANDREEVNA: Poftim! Asta ţi-o închipui tu!

NEVASTA LUI KOROBKIN: Aţi auzit cum ne tratează?

O DOAMNĂ DINTRE MUSAFIRI: O cunosc eu! Totdeauna a fost aşa: n-apuci s-o pofteşti să şadă, că şi pune picioarele pe masă...

SCENA VIII

Aceiaşi şi dirigintele poştei

DIRIGINTELE POŞTEI: Am venit să vă spun o chestie grozavă.

PRIMARUL: Şi ce anume? Ia să auzim.

DIRIGINTELE POŞTEI: Nu ştiu nici eu ce să vă zic. Împrejurările sînt aşa de ciudate, încît...

UNII DINTRE MUSAFIRI: Da' ce-i? Ce s-a întîmplat?

DIRIGINTELE POŞTEI: Viu acasă şi găsesc o scrisoare a cinovnicului aceluia... căruia i-am arătat toate instituţiile. Pe plic era adresa unui anume Triapicikin, din Sankt-Petersburg, strada Poştei. Cum m-am uitat şi am văzut strada Poştei am încremenit pe loc. „Fără doar şi poate, mi-am zis eu, e vorba de mine. Te pomeneşti că dumnealui o fi aflat că se întîmplă cîteodată să deschid scrisorile, aşa de plăcere. Şi în aceeaşi clipă, o putere neprevăzută a început să mă sîcîie s-o deschid.

AMMOS FEODOROVICI: Cum adică? Chiar scrisoarea aceea?

Pe feţele tuturor se zugrăveşte spaima.

DIRIGINTELE POŞTEI: Drept să vă spun, m-am cutremurat şi eu la gîndul ăsta şi îndată am pus scrisoarea la loc pe masă şi am dat să chem un curier, ca s-o trimit cu o ştafetă. Cum însă m-am depărtat puţin de masă, am simţit că mă trage înapoi. Un glas îmi şoptea la ureche: „Deschide-o!" iar la cealaltă ureche auzeam: „N-o deschide!" „Deschide-o!" „N-o deschide!" Dintr-o parte parcă mă împingea cineva pe sub mînă, iar din alta, auzeam o putere nevăzută care îmi spunea: „Lasă scrisoarea, că ai să pieri ca un pui de vrabie!" Timp de vreo zece minute am stat aşa neştiind ce să fac, pînă în sfîrşit, m-am hotărît: fie ce-o fi, dar eu tot o deschid.

PRIMARUL: Cum de-ai îndrăznit?

DIRIGINTELE POŞTEI: Iac-aşa, am deschis-o! Dar am tras o spaimă cum n-am mai pomenit de cînd sînt. Am poruncit să închidă obloanele şi am astupat chiar eu, cu mîna mea, toate crăpăturile. Cum am tras de pecete, am simţit foc în vine; cînd am rupt-o, am început să dîrdîi de frig; iar cînd am scos şi am despăturit scrisoarea, nu mai ştiam nici eu pe ce lume sînt. Îmi tremurau buzele şi-mi clănţăneau dinţii, aşa că timp de un ceas bătut, un rînd n-am izbutit să citesc.

PRIMARUL: Cum de te-ai încumetat să deschizi scrisoarea unui împuternicit aşa de sus-pus?

DIRIGINTELE POŞTEI: Păi să vezi, aicea-i toată şotia: nu-i nici împuternicit şi nici sus pus!...

PRIMARUL: Atunci ce-o fi, după părerea dumitale?

DIRIGINTELE POŞTEI: Dracu' ştie ce-o fi! Nici cîine, nici ogar.

PRIMARUL: *(înfuriindu-se)*. Cum de îndrăzneşti să spui una ca asta? Să ştii că pun să te aresteze!

DIRIGINTELE POŞTEI: Cine să mă aresteze? Dumneata?

PRIMARUL: Eu!

DIRIGINTELE POŞTEI: N-ai atîta putere!

PRIMARUL: Ştii dumneata că cinovnicul ăsta se însoară cu fiica-mea? Ştii c-o să ajung şi eu curînd un mare demnitar şi că te pot trimite în Siberia?

DIRIGINTELE POŞTEI: Ehei, Anton Antonovici! Care Siberie? ...Siberia e departe! Mai bine să vă citesc scrisoarea.

TOŢI: Citeşte-o!... Citeşte-o!

DIRIGINTELE POŞTEI: *(citeşte)*. „Luna mai, în... etc. etc... Ţi-am scris, dragă Triapicikin cum m-a lefterit la Penza căpitanul acela de pedestraşi. Aici, hangiul era gata să mă vîre la închisoare. Tatei nu i-am mai scris, pentru că nu-mi place tonul scrisorilor lui. Vorbeşte numai că merit să fiu bătut. Cu acest sistem, avînd în vedere gradul nostru de civilizaţie de azi, nu obţine el nimic. Dintr-o dată însă scena s-a schimbat. Stau acum acasă la primar, mă desfăt din plin şi-i dau înainte cu glumele şi cu spiritele. Iar nevastă-sa şi fiica-sa nu mai pot după mine. Nu m-am hotărît încă cu care să încep, dar cred că-i mai bine cu mama. Cu fiica cred să-mi meargă mai greu, pe cînd mama este din femeile acelea care se îndrăgostesc numaidecît pînă peste urechi. Primarul este un om

foarte cumsecade şi primitor, aşa cum erau oamenii pe vremuri, însă numai paie nu mănîncă de prost ce e!!!"

PRIMARUL: Nu se poate! Nu scrie asta acolo!

DIRIGINTELE POŞTEI: *(arătîndu-i scrisoarea)*. Uite, citeşte şi dumneata!

PRIMARUL: *(citeşte)*. „...numai paie nu mănîncă de prost ce e..." Nu se poate! Dumneata ai scris!

DIRIGINTELE POŞTEI: Ce rost avea să scriu eu?

ARTEMI FILIPPOVICI: Citeşte mai departe!

DIRIGINTELE POŞTEI: *(citeşte)*, „Primarul este un om foarte cumsecade şi primitor, aşa cum erau oamenii pe vremuri, dar numai paie nu mănîncă de prost ce e!"

PRIMARUL: Lua-l-ar dracu'! Mai era nevoie să repete! Parcă n-ajunge că e scris acolo!

DIRIGINTELE POŞTEI: *(citeşte mai departe)*. „Însă... hm... hm... hm... hm, numai paie nu mănîncă de prost ce e. Dirigintele poştei este şi el un om cumsecade..." *(Se opreşte din citit.)* Ei şi despre mine spune ceva urît.

PRIMARUL: Ce anume spune? Citeşte!

DIRIGINTELE POŞTEI: Ce rost are să citesc?...

PRIMARUL: Ei drăcia dracului! Dacă-i să citim, atunci să citim! Citeşte tot!

ARTEMI FILIPPOVICI: Daţi-mi voie să citesc eu. *(Îşi pune ochelarii şi citeşte.)* „Dirigintele poştei este şi el un om cumsecade, seamănă leit cu Miheev, paznicul nostru de departament, şi mă prind că ticălosul trage la măsea tot aşa de bine ca şi el."

DIRIGINTELE POŞTEI: *(către spectatori)*. Un mucos obraznic, căruia i se cuvine o bătaie bună, şi atîta tot.

ARTEMI FILIPPOVICI: *(citeşte mai departe)*. „Afară de asta, epitropul aşezămintelor de binefa... fa... fa... fa..." *(Se bîlbîie.)*

KOROBKIN: Dar de ce te-ai oprit?

ARTEMI FILIPPOVICI: Scrisul nu-i citeţ. Dar, ce mai caleavalea, se vede cît de colo că-i un ticălos...

KOROBKIN: Daţi-mi mie scrisoarea. Cred că ochii mei sînt mai buni. *(Vrea să ia scrisoarea.)*

ARTEMI FILIPPOVICI: *(nu vrea să dea scrisoarea din mînă)*. Lăsaţi să trec peste asta. Mai departe scrisul e citeţ.

KOROBKIN: Permiteți-mi, mă pricep eu...

ARTEMI FILIPPOVICI: Lăsați că de citit pot citi și eu: mai departe, zău că tot e citeț.

DIRIGINTELE POȘTEI: Nu. Pînă acuma s-a citit tot, așa că citește și de aici înainte.

TOȚI: Artemi Filippovici, dă scrisoarea. Dă-o. *(Lui Korobkin.)* Citește-o dumneata.

ARTEMI FILIPPOVICI: O dau. *(Dă scrisoarea.)* Poftim. Îmi dați voie să acopăr asta cu degetul? *(Acoperă ceva cu degetul.)* Uite, numai ce scrie aici nu citi, tot restul, poftim.

Toți tabără pe el.

DIRIGINTELE POȘTEI: Citește! Citește tot!

KOROBKIN: *(citește)*. „Afară de asta, epitropul așezămintelor de binefacere, un oarecare Zemlenika, închipuiește-ți un porc finlandez cu urechi uriașe și cu o tichie în cap."

ARTEMI FILIPPOVICI: *(către spectatori)*. Măcar de-ar fi de duh! Dumnezeu știe ce-o fi ăsta porc cu tichie. A mai văzut cineva așa ceva?

KOROBKIN: *(citește mai departe)*. „De la inspectorul școlar vine o duhoare de ceapă..."

LUKA LUKICI: *(către spectatori)*. Zău că n-am luat ceapă în gură de cînd sînt.

AMMOS FEODOROVICI: *(aparte)*. Slavă domnului că de mine, cel puțin, nu scrie nimic.

KOROBKIN: *(citește)*. Apoi mai este un oarecare judecător..."

AMMOS FEODOROVICI: *(aparte)*. Poftim! *(Tare.)* Domnilor, mi se pare că scrisoarea e în adevăr cam lungă. Deocamdată, cred că ajunge.

LUKA LUKICI: Dar, de ce? Eu vreau să știu tot.

KOROBKIN: *(citește mai departe)*. „Apoi mai este un oarecare judecător, Leapkin-Teapkin, un om de cel mai îngrozitor *moveton*. *(Se oprește.)* Ăsta trebuie să fie vreun cuvînt franțuzesc.

AMMOS FEODOROVICI: Dracu' știe ce-o fi însemnînd! Ar fi bine să însemne numai potlogar. Dar mai știi? S-ar putea să însemne și mai rău.

KOROBKIN: *(citește mai departe)* «Într-un cuvînt, toți sînt niște prostălăi teribili! După fiziognomia mea m-au luat

drept guvernator general. Cît mă privește, le-am aruncat și eu praf în ochi cît am putut. Știu că scrii pentru „Biblioteka dlia citenia". Scrie te rog ceva și despre asta, și vezi de-i încondeiază bine de tot. Dragă Triapicikin, te las cu bine. Vreau să-ți urmez pilda și să mă îndeletnicesc și eu, de-acuma încolo, cu literatura. Tare-i plictisitor, frate, să trăiești așa! Simt și eu nevoie de-o hrană sufletească, dar plebea asta mondenă nu înțelege nimic. Aș vrea să mă ocup în sfîrșit de ceva înalt. Scrie-mi la Podkatilovka în gubernia Saratovului. *(Întoarce scrisoarea și citește.)* Domniei sale domnului Ivan Vasilievici Triapicikin, la Sankt-Petersburg, strada Poștei, numărul nouăzeci și șapte, în curte, etajul al treilea, dreapta.»

UNA DIN DOAMNE: Ce duș neașteptat!

PRIMARUL: Dacă a vrut să mă omoare, m-a omorît! Sînt pierdut, pierdut deabinelea! Nici nu mai văd bine înaintea ochilor. În loc de obraze, văd niște rîturi de porc și atîta tot... Întoarceți-l. Întoarceți-l din drum. *(Face semne cu mîna.)*

DIRIGINTELE POȘTEI: De unde să-l mai întorci? Parcă anume am poruncit căpitanului de poștă să-i dea cea mai bună troică, și lua-m-ar dracu', i-am scris și dispoziții pentru celelalte stații.

NEVASTA LUI KOROBKIN: Mai rar așa rușine!

AMMOS FEODOROVICI: Lua-o-ar dracul de treabă. I-am împrumutat și niște bani.

ARTEMI FILIPPOVICI: Și eu i-am dat trei sute de ruble.

DIRIGINTELE POȘTEI: *(oftează)*. Of! și eu i-am dat o sută.

BOBCINSKI: De la Piotr Ivanovici și de la mine a luat șaptezeci și cinci ruble asignate și trei de cîte două grivine.

AMMOS FEODOROVICI: *(își desface mîinile înlături cu nedumerire)*. Cum de s-a întîmplat una ca asta? Cum de ne-am lăsat prostiți în așa hal?

PRIMARUL: *(se plesnește peste umeri)*. Cum de-am putut eu?... Cum de-am putut eu, bătrîn nătîng? Mi-am ieșit din minți, berbec tîmpit ce sînt. De treizeci de ani de cînd sînt în slujba asta, nu s-a găsit un negustor, nu s-a găsit antreprenor care să mă ducă de nas. Am băgat în cofă pe toți potlogarii, șmecherii și pungașii, care înșelau lumea! Pe trei guvernatori i-am păcălit! Și încă ce guvernatori! Iar acuma... un filfison, un mucos cu caș la gură!... Și, ia-l de unde nu-i. Cred

că fuge pe şleaul mare, că nu mai contenesc o clipă clopoţeii.

ANNA ANDREEVNA: *(lui bărbatu-său)*. Cum aşa?... Dar asta nu se poate. Doar s-a logodit în toată forma cu Maşenka!

PRIMARUL: *(furios)*. Păi nu vezi că n-are nimic serios în el? Un om de nimica, lua-l-ar dracu'! Bine a zis cine a zis că dacă dumnezeu vrea să-l piardă pe cineva, îi ia mai întîi mințile. Ce avea, mă rog, ca să-l fi luat drept om de vază şi mare dregător? De-ar fi avut măcar ceva care să te facă să ai respect de dînsul, dar aşa, ce era el, dracu' să-l ştie? Un netrebnic, un sfrijit! Mai sfrijit ca un chibrit! Şi cum de s-a întîmplat asta? Cine a scornit întîi şi-ntîi vorba că el e cinovnicul trimis să facă revizia?...

ARTEMI FILIPPOVICI: Cine a scornit-o? Uite cine a scornit-o! *(Arătîndu-i pe Dobcinski şi pe Bobcinski.)* Uite, berecheții ăştia au scornit-o.

BOBCINSKI: Ba nu, zău că n-am nici o vină! Nici prin gînd nu mi-a trecut...

DOBCINSKI: Eu n-am spus nimic, dar chiar nimic...

ARTEMI FILIPPOVICI: Ba voi aţi spus!

LUKA LUKICI: Ba bine că nu. N-aţi venit voi cei dintîi în goană de la han, urlînd ca nebunii: „A sosit, a sosit! Şi nu vrea să plătească nimic!"? Lua-v-ar dracu' să vă ia, că bună poamă aţi mai găsit!

PRIMARUL: Bineînţeles că voi! Bîrfitorii tîrgului! Mincinoşi blestemaţi!

ARTEMI FILIPPOVICI: Lua-v-ar dracu' cu revizorul vostru şi cu poveştile voastre cu tot!

PRIMARUL: Toată ziulica umblaţi lela prin tîrg şi înnebuniţi lumea. Meliţe blestemate! Numai de bîrfeli vă ţineţi. Coţofene jumulite cu coadă scurtă!

AMMOS FEODOROVICI: Flecari blestemaţi!

LUKA LUKICI: Caraghioşilor!

ARTEMI FILIPPOVICI: Stîrpiturilor!

Toţi tabără pe ei.

BOBCINSKI: Zău că n-am spus eu. Piotr Ivanovici a spus.

DOBCINSKI: Ba nu, Piotr Ivanovici! Cel dintîi dumneata ai... asta...

BOBCINSKI: Ba nu! dumneata întîi...

ULTIMA SCENĂ

Aceiaşi şi un jandarm.

JANDARMUL: Un cinovnic trimis de împărat a sosit de la Petersburg şi vă pofteşte să veniţi chiar acuma la dumnealui. A tras la han.

Toţi scot un strigăt de uimire şi rămîn cu gurile căscate şi feţele înmărmurite. Scenă mută.

Cortina cade

---

2. DOUĂ SCENE SCOASE DIN PRIMA VERSIUNE A „REVIZORULUI" CA ÎNCETININD DESFĂŞURAREA ACŢIUNII

ACTUL III, SCENA A 3-A

Anna Andreevna şi Maria Antonovna.

MARIA ANTONOVNA: Dar nu pricep, mămico, de ce ţi se pare matale că tot ce ai mai frumos sînt ochii?

ANNA ANDREEVNA: Prostii! Numai prostii vorbeşti, domnişoară. Pe vremea cînd locuia la noi coloneleasa, care se ţinea de modă cum n-am mai văzut să se ţină cineva şi îşi comanda toate rochiile la Moscova, de cîte ori nu s-a întîmplat să-mi zică: „Ia să faci bunătatea, Anna Andreevna, şi să-mi spui şi mie, ce au ochii dumitale de vorbesc, nu alta?... " Şi toată lumea pe urmă o ţinea într-un glas: „Ah, Anna Andreevna, cum stă omul o clipă cu dumneata, uită de orice, sub impresia drăgălăşeniei dumitale". Ce să mai zic de ştabs-căpitanul de cavalerie Stavrokopîtov, care era pe atunci în garnizoană aici, la noi? Nu-mi aduc bine aminte, dar mi se pare că locuia dincolo de depozitul de remontă. O frumuseţe de bărbat! Avea o faţă proaspătă şi obrajii rumeni, cum n-am mai văzut— ochii negri, negri de tot şi gulerele cămăşilor dintr-un batist din care negustorii noştri nu ne-au dăruit niciodată. Şi de cîte ori nu mi-a spus: „Îţi jur, Anna Andreevna, că nu numai

că n-am văzut ochi ca ai dumneavoastră, dar nici în cărți n-am citit că ar fi pe undeva asemenea ochi. Cînd mă uit la dumneata nu mai știu ce-i cu mine..." Purtam pe atunci o pelerinuță de tul, pe care erau brodate frunze de viță cu spice, iar de jur împrejur, un volănaș de danteluță de mătasă, îngust, nu mai lat de un deget. Era o frumusețe, pelerina asta! Cînd și cînd, căpitanul îmi zicea așa: „Anna Andreevna, atîta plăcere simt cînd mă uit la dumneata, încît inima mea..." Nu-mi pot aduce aminte ce-mi mai spunea atunci. Păi cum? S-a stîrnit după asta o istorie! Voia numai-decît să se împuște, numai că nu știu cum s-a întîmplat, că a rătăcit pe undeva pistoalele. Dacă le avea atunci la îndemînă, demult nu mai era pe lumea asta.

MARIA ANTONOVNA: Nu știu, mamaie, dar mie totuși îmi pare că partea de jos a feței matale e mult mai frumoasă decît ochii.

ANNA ANDREEVNA: Niciodată, niciodată! Asta nu se poate spune. Prostii și nimic mai mult!

MARIA ANTONOVNA: Zău, mamaie. Cînd vorbești așa, cum vorbești acuma, sau stai în profil, buzele matale...

ANNA ANDREEVNA: Te rog, nu mai îndruga fleacuri. Nesuferită mai ești, zău așa! Nu-i chip să nu contrazică... Doamne ferește! E invidioasă pe maică-sa pentru eă are ochi frumoși! Ei, dar m-am luat cu discuțiile și cu prostiile astea și a trecut o mulțime de vreme. Mai știi, te pomenești că pică chiar acuma și o să ne găsească îmbrăcate ca vai de lume.

(Iese grăbită. Maria Antonovna o urmează.)

ACTUL IV, SCENA A 6-A

Hlestakov și Rastakovski, care poartă un mundir cu epoleți, de pe vremea Ecaterinei.

RASTAKOVSKI: Am onoarea să mă prezint. Rastakovski, maior-secund în retragere, moșier de prin partea locului și locuitor al acestui oraș.

HLESTAKOV: A! Îmi pare foarte bine. Vă rog faceți bunătatea și stați jos. Îl cunosc foarte bine pe comandantul dumneavoastră.

RASTAKOVSKI: *(se așază)*. Binevoiți atunci să-l cunoașteți și pe Zadunaiski?

HLESTAKOV: Care Zadunaiski?

RASTAKOVSKI: Contele Rumianțov-Zadunaiski, Piotr Alexandrovici. Doar ăsta-i fostul meu comandant.

HLESTAKOV: Da... Și e mult de cînd ați servit în armată?

RASTAKOVSKI: În șapte sute șaptezeci și trei am luat parte la asediul Silistriei. Bătălia a fost foarte aprinsă. Turcii se apropiaseră de tot de noi, iaca așa ca masa asta din fața noastră. Eram pe atunci sergent, iar maior secund al regimentului era Piotr Vasilievici Gvozdiev. Nu binevoiți să-l cunoașteți și dumneavoastră?

HLESTAKOV: Gvozdiev?... Cine mai e și ăsta?

RASTAKOVSKI: Piotr Vasilievici. Din înaltul ordin al răposatei împărătese a fost mutat apoi la dragoni.

HLESTAKOV: Nu l-am cunoscut.

RASTAKOVSKI: Mi-am închipuit eu că nu l-ați cunoscut, pentru că sînt peste treizeci de ani de cînd a murit. Aici, nu departe de oraș, la vreo douăzeci de verste, mai trăiește o nepoată de-a lui, măritată cu Ivan Vasilievici Rogatka.

HLESTAKOV: Rogatka? Nu mai spune! Nu mi-aș fi închipuit deloc așa ceva.

RASTAKOVSKI: Da. Rogatka, Ivan Vasilievici... Și așa, turcii stăteau în fața noastră cum stă masa asta. Era iarnă, zăpadă și o zăpăceală ca în anul acela în care francujii se apropiau de Moscova. În regimentul nostru era maior-secund un neamț, unul Fuchtel-Knabe. Îi zicea Sihfrid Ivanovici, însă Potiomkin, generalul *en șef* de atunci, a poruncit să i se schimbe numele: „Află că de-acuma încolo nu te mai cheamă Sihfrid, ci Supă, așa că ești Supă Ivanovici..." Și de atunci așa i-a rămas numele: Supă Ivanovici. Și acest Supă Ivanovici, împreună cu maiorul secund Gvozdiev, despre care v-am vorbit, au fost trimiși după furaj. Drept însoțitori am fost delegați eu și încă un cvartir-maistru, poate că-l cunoașteți și dumneavoastră, Trepakin Avtonom Pavlovici. Dealtfel nici el nu mai este. Să tot fie douăzeci și cinci de ani de cînd a murit.

HLESTAKOV: Trepakin? Habar n-am cine era. Dar eu aș fi vrut să vă rog...

RASTAKOVSKI: *(nu-l ascultă.)* Un bărbat arătos cu părul blond și eghileții de aur. Strașnic mai dansa poloneza! Cînd pocnea

o dată din palme, îi lua dama pînă și colonelului. Și îndată ce fetele... He-he-he!... Stăteam pe atuncea în corturi și cînd te uitai în cortul lui... he-he-he... Zăreai cîte o fată, iar dis-de-dimineață o scotea de acolo ordonanța, dichisită în uniformă de dragon, cu tricornul he-he-he... și cu banduliera atîrnînd... he-he-he...

HLESTAKOV: Da, o istorie asemănătoare i s-a întîmplat și unui cunoscut de al meu, un cinovnic, care are o slujbă foarte mănoasă. Ședea în halat, își aprinsese pipa, cînd deodată, vine la el un alt prieten de-al meu, ofițer într-un regiment de cavalerie de gardă, și-i zice... *(Se oprește și se uită țintă în ochii lui Rastakovski.)* Ascultați, mă rog, n-ați putea să-mi împrumutați ceva bani? M-am lefterit de tot în drum.

RASTAKOVSKI: Dar cine a cerut, mă rog, banii? Cinovnicul de la ofițerul de gardă? Sau ofițerul de gardă de la cinovnic?

HLESTAKOV: Nu. Banii vi-i cer eu dumneavoastră. Să vedeți, s-ar putea întîmpla mai tîrziu să uit și de aceea e mai bine să vă spun de pe acuma.

RASTAKOVSKI: Atunci dumneavoastră aveți nevoie de bani? Curios! Credeam că ofițerul din istoria dumneavoastră ceruse banii. Uite ce se poate întîmpla cîteodată într-o discuție. Atunci aveți nevoie de bani? Eu, ca să fiu sincer, am venit să vă deranjez cu o mare rugăminte.

HLESTAKOV: Dar ce anume? Despre ce-i vorba?

RASTAKOVSKI: Trebuie să primesc un supliment de pensie și v-aș ruga să puneți o vorbă bună pentru mine, pe lîngă senatori, sau pe lîngă cine-o fi.

HLESTAKOV: Mă rog, mă rog!

RASTAKOVSKI: Să vedeți, am făcut și o cerere, numai că nu știu bine dacă am adresat-o unde se cuvine.

HLESTAKOV: Dar cît timp să fie de cînd ați făcut cererea?

RASTAKOVSKI: Drept să vă spun, nu-i chiar așa de mult. Am făcut-o prin anul opt sute unu. Iaca-s treizeci de ani de atunci, dar rezoluție tot nu i s-a pus încă. Am trimis-o pe vremea aceea cu Sosulkin Ivan Petrovici, care se ducea tocmai atunci la Petersburg, dar nu era tocmai omul în care să te poți încrede. Se prea poate să nu fi dat cererea unde s-a cuvenit. Ce-i drept, n-oi mai fi avînd chiar așa de mult de așteptat.

Cum au trecut treizeci de ani, socot că de-acuma încolo treaba s-o rezolva repede.

HLESTAKOV: Da, cum nu. Acuma treaba se rezolvă repede. De-altfel şi eu, din partea mea... Bine, bine.

---

3. SCENĂ CARE N-A FOST INCLUSĂ DE AUTOR ÎN PRIMA VERSIUNE IMPRIMATĂ A „REVIZORULUI"

ACTUL IV, SCENA A 8-A

Hlestakov şi Ghibner.

GHIBNER: *Ich habe die Ehre mich zu rekommandieren: Doctor der Armen-Anstalten, Ghibner*[1]),

HLESTAKOV: Vă rog aveţi bunătatea şi staţi jos.

GHIBNER: *Es freut mich sehr die Ehre zu haben, einen so würdigen Mann zu sehen, den die hohe Obrigkeit bevollmächtigt hat*[2])...

HLESTAKOV: Vă rog... Eu pe nemţeşte n-o cam... chiar aşa. Mai bine daţi-o pe rusește. Spuneţi-mi, vă rog: Acuma li s-a fixat îndeobşte cinovnicilor lefuri bune. Nu dispuneţi de ceva bani?

GHIBNER: Ban?... ce ban?...

HLESTAKOV: Da. Dacă aveţi ceva bani, v-aş ruga să-mi daţi un împrumut. Un împrumut... Adică uite ce: dumneavoastră îmi *gibt*[3]) ceva bani acum, iar eu vi-i dau apoi îndărăt.

GHIBNER: Ban?... N-are ban. *(Îşi scoate portofelul şi-l scutură.) Sehen sie*[4]) . N-are. Una trabuc, asta tot ce are.

HLESTAKOV: Ei, n-ai ce-i face! De unde nu-i, nici dracul n-are ce lua!...

GHIBNER: *(ascunde portofelul dar apoi vîră iarăşi mîna în buzunar). Wollen Sie eine Cigarre rauchen?*[5]) *(Scoate ţigara de foi şi i-o oferă).*

---

1) Am onoarea să mă recomand: doctor Ghibner, medicul aşezămintelor de binefacere (în limba germană). (N. trad.)

2) Mă bucur că am onoarea să văd pe un om aşa de vrednic pe care înalta ocîrmuire l-a însărcinat... (în limba germană). (N. trad.)

3) Daţi (în limba germană). (N. trad.)

4) Vedeţi (în limba germană). (N. trad.)

5) Nu vreţi să fumaţi o ţigară de foi? (În limba germană.) (N. trad.)

HLESTAKOV: A! Bine. *Gut.*![1]) Daţi-o încoace. *Gibt! (O ia şi o aprinde).* Bun trabuc! Probabil că o aveţi din Petersburg? *(Trage şi scoate fum.)*

GHIBNER: Nu... Din... Riga.

HLESTAKOV: Din Riga? Tocmai! Aşa m-am gîndit şi eu.

GHIBNER: *(se ridică şi-i salută). Ich darf Sie nicht mehr zu beunruhigen und Ihnen die theure Zeit zu berauben, die Sie den Staatsgeschäften widmen*[2]*. (Îl salută.)*

HLESTAKOV: La revedere. Mi-a părut bine de cunoştinţă.

SCENA A 9-a

HLESTAKOV: *(singur).* Nu e rău să te alegi şi cu un trabuc! Dar mulţi cinovnici sînt pe aici! Orăşelul are destul de multă populaţie...

4. FRAGMENT DINTR-O SCRISOARE

adresată de autor unui literat, curînd după prima reprezentare a „Revizorului".

...„Revizorul" a fost jucat. Simt o stare ciudată şi parcă o greutate pe suflet... Mă aşteptam, ba chiar ştiam de mai înainte, cum au să se întîmple lucrurile, însă mă simt cu toate acestea cuprins de un sentiment de tristeţe şi de ciudă apăsătoare. O operă a mea, chiar a mea, mi s-a părut dezgustătoare şi absurdă, ca şi cum n-ar fi fost deloc a mea. Interpretarea rolului principal a fost un fiasco. Mă aşteptam la asta. Diur nu l-a înţeles nici cît negru sub unghie pe Hlestakov. El a făcut din Hlestakov un fel de Alnaskarov, sau ceva aidoma nenumăraţilor pişicheri de vodeviluri de pe la teatrele pariziene, care au venit să se fîţîie pe la noi. Hlestakov a părut un simplu mincinos — una din figurile acelea palide, care de două sute de ani tot apar pe scenă în una şi aceeaşi haină. Să fie oare cu putinţă să nu se vadă, din felul cum apare

[1]) Bine (în limba germană). (N. trad.)

[2]) Nu îndrăznesc să vă mai supăr şi să vă răpesc timpul preţios pe care îl dedicaţi afacerilor de stat (în limba germană). (N. trad.)

personajul în rol, cine este Hlestakov? Sau poate că o semeție oarbă a pus stăpînire pe mine înainte de vreme și puterea mea de a realiza acest caracter a fost atît de slabă, încît actorul n-a putut găsi în Hlestakov nici măcar o umbră din ce am vrut să arăt eu, nici măcar o aluzie? Mie însă personajul mi s-a părut limpede. Hlestakov nu-i un șarlatan și nici un mincinos de meserie; el uită chiar că minte și ajunge aproape să creadă singur în ceea ce spune. Și-a dat drumul, e bine dispus, vede că toate merg bine, că-i ascultat și asta ajunge să-l facă să vorbească mai legat, mai slobod, din tot sufletul și perfect sincer. Tocmai prin minciunile pe care le spune, Hlestakov arată ceea ce este. În genere, actorii noștri nu se pricep deloc să mintă. Ei își închipuie că a minți este pur și simplu a îndruga brașoave. A minți însă, înseamnă a spune minciuna pe un ton atît de aproape de adevăr, atît de firesc, atît de naiv, cum nu poți spune decît adevărul. Tocmai în asta constă tot comicul minciunii. Sînt aproape sigur că Hlestakov ar fi cîștigat mai mult, dacă aș fi ales pentru acest rol pe unul dintre actorii cei mai fără de talent, și i-aș fi spus doar atît, că Hlestakov este un om îndemînatic, un om cu desăvîrșire *comme il faut*, deștept și, mă rog, chiar cu virtuți, și că nu-i rămîne decît să-l reprezinte întocmai așa. Hlestakov nu minte deloc cu răceală sau cu fanfaronadă teatrală; el minte cu sentiment. Ochii lui exprimă voluptatea pe care o simte mințind. Aceasta e cea mai bună și mai poetică clipă din viața lui, aproape un fel de inspirație. De-ar fi fost exprimate măcar ceva din toate acestea! Așa, bietului Hlestakov nu i-a fost dat să aibă parte de nici un fel de caracter, adică de nici un fel de față, de înfățișare și de fizionomie, de nimic, dar absolut nimic din toate acestea. Desigur că e neasemuit mai ușor să caricaturizezi pe niște bătrîni cinovnici, în mundire de uniformă ponosite, cu gulerele roase, însă să prinzi trăsăturile care sînt destul de arătoase și nu apar colțuroase în cadrul unui cerc obișnuit din lumea bună, aceasta n-o poate face decît un maestru al scenei cu o personalitate puternică. La Hlestakov nimic nu trebuie să fie conturat cu ascuțișul. El face parte dintr-un cerc, care nu se deosebește — pare-se — prin nimic de alte cercuri ale tineretului. Uneori se comportă chiar destul de bine, vorba lui are greutate, iar firea lui, în parte lașă și netrebnică, nu apare decît în scenele în care e nevoie de prezență de spirit sau de caracter. Trăsăturile rolului unui primar oarecare sînt mai lămurite și mai puțin mobile. Pînă și înfățișarea lui, neschimbată și dură, îl conturează dintr-o dată și ajunge, în parte, să-i afirme și caracterul. Trăsăturile rolului lui Hlestakov sînt însă

prea mobile și mult mai fine, și de aceea, mai greu de prins. Dacă stăm să-l analizăm, ne întrebăm cine e de fapt acest Hlestakov? E un tînăr, un cinovnic, cum s-ar zice, ușuratic, dar care are o sumedenie de calități pe care le au oamenii despre care lumea nu prea spune că ar fi ușuratici. Ar fi o greșeală din partea unui scriitor să pună aceste trăsături în niște oameni care, printre altele, nu-s lipsiți de calități frumoase, pentru că i-ar face astfel obiectul batjocorii generale. Cel mai bun lucru ar fi ca fiecare să caute în acest rol o părticică din el însuși și, în același timp, să se uite în jurul lui fără frică sau spaimă că i s-ar putea întîmpla ca cineva să-l arate cu degetul, sau să-i zică pe nume. Într-un cuvînt, acest personaj trebuie să fie un tip, ale cărui trăsături sînt deosebit de răspîndite în multe caractere rusești și care s-au întrunit aici, întîmplător, într-o singură persoană, cum se întîmplă dealtfel destul de des și în viață. Oricui i s-a întîmplat, sau i se poate întîmpla, să fie pentru o clipă, dacă nu și pentru mai multe, un fel de Hlestakov, lucru pe care firește nu l-ar recunoaște bucuros. De rîs de unul de-alde Hlestakov este însă gata să rîdă oricînd, numai bineînțeles ca personajul să fie în pielea altuia și nu a lui. Și un sprinten ofițer de gardă poate trece uneori drept un Hlestakov, chiar un om de stat poate trece uneori drept un Hlestakov, ba chiar și păcătosul nostru de frate, literatul, poate fi și el uneori un Hlestakov. Pe scurt, rar de se întîmplă să nu fie cineva măcar o singură dată în viața lui un Hlestakov. Numai, că, după ce i se întîmplă acest lucru, îi întoarce spatele cu atîta îndemînare, ca și cum nici n-ar fi fost el acela.

Cum e cu putință așadar, să nu se vadă nimica din toate acestea în Hlestakovul meu? Dar mai știi? Se prea poate ca el să fie în adevăr un personaj palid, iar eu, într-un impuls de vanitate trecătoare, să fi crezut că se va găsi cîndva un actor de mare talent care să-mi fie recunoscător că am întrunit într-un singur personaj atîtea trăsături diferite, care îi dau putința să arate dintr-odată toate laturile variate ale talentului său. Și iată că din Hlestakov a ieșit un rol copilăresc, un rol de nimica toată. Asta mă apasă și mă face să turbez de ciudă.

Stam în sală și chiar de la începutul reprezentației piesei mele, eram plictisit. Nu-mi păsa de felul cum avea să fie primită piesa și nici de entuziasmul publicului. Numai de un singur judecător din toți cei care erau de față în sală, mă temeam și judecătorul acesta eram eu. Auzeam în mine tot felul de mustrări și de proteste împotriva piesei mele, care le acopereau pe toate celelalte.

În genere însă, publicul s-a arătat mulțumit. Jumătate din public a primit piesa chiar cu simpatie; celalaltă, după cum e și obiceiul, a fluierat-o însă pentru niște motive care n-aveau totuși nimic de-a face cu arta. De felul cum a fluierat-o, avem să vorbim cu cel dintîi prilej, cînd ne vom întîlni. Sînt multe lucruri care mi-ar putea servi de învățătură, dar și destule caraghioslîcuri. Mi-am însemnat chiar unele din ele. Dar să lăsăm asta la o parte.

Mi se pare că în genere, primarul a împăcat publicul cu „Revizorul". De asta eram de mai înainte sigur, deoarece, pentru un talent ca acela al lui Sosnițki, nimic din rolul acesta nu putea rămîne nelămurit. Mă bucur de a-i fi dat cel puțin prilejul să-și arate talentul în toată amplitudinea lui, talent despre care unii și începuseră a vorbi cu nepăsare, punîndu-l în aceeași oală cu mulți alți actori, răsplătiți cu atîta dărnicie cu aplauze în tot felul de vodeviluri banale și alte piese distractive. Nădăjduisem de asemenea și în rolul slugii, deoarece observasem că actorul nu era un actor de rînd și că dădea multă atenție cuvintelor și semnificației lor. În schimb, cei doi prieteni ai noștri, Bobcinski și Dobcinski, au ieșit și mai prost decît mă așteptasem. Cu toate că mă gîndisem că aveau să iasă prost, pentru că încă de pe vremea cînd creasem pe acești doi omuleți, nu mi i-am închipuit în pielea lui Scepkin și a lui Reazonțov. M-am gîndit totuși că înfățișarea exterioară, cum și situația în care se găseau protagoniștii, îi vor ajuta să-și joace mulțumitor rolurile și nu să le caricaturizeze în asemenea hal. Dar toate s-au întîmplat anapoda și a ieșit o adevărată caricatură. Cum i-am văzut, încă înainte de a fi început reprezentația, în costumele lor, am încremenit de uimire. Acești doi oameni care sînt de fapt destul de îngrijiți, rotofei, cu părul lins cuviincios, s-au trezit deodată cu niște peruci sure în cap, mult prea înalte și nepotrivite, ciufuliți, neîngrijiți și cu niște plastroane uriașe, scoase afară și mototolite; iar pe scenă se schimonoseau în așa hal, încît să nu-i vezi în ochi. Pentru cea mai mare parte a piesei, costumele erau în genere foarte proaste și caricaturale, de ți-era mai mare rușinea. Cînd am cerut să se facă măcar o singură repetiție în costume, parcă presimțeam asta. Mi s-a răspuns, însă, că nu-i deloc nevoie de așa ceva, că nu se obișnuiește și că actorii știu ei ce au de făcut. Văzînd că nu pun mare preț pe vorbele mele, i-am lăsat în pace. Îți mai spun încă o dată: sînt mîhnit, nespus de mîhnit. Nu știu nici eu de ce mă copleșește, atîta, mîhnirea.

În timpul reprezentației, am băgat de seamă că începutul actului al patrulea era rece. Părea că acțiunea piesei, al cărei curs fusese pînă aici lin, sau se întrerupea, sau începea să se desfășoare de-aci înainte, alene. Mărturisesc că încă de pe vremea lecturii, un actor priceput și cu experiență mi-a făcut observație că n-am procedat cu destulă îndemînare, făcîndu-l pe Hlestakov să ceară el cel dintîi bani cu împrumut, și că ar fi fost mult mai bine dacă cinovnicii erau aceia care să-i ofere bani. Ținînd seama de această observație destul de subtilă, care își avea partea ei de adevăr, n-am văzut totuși motivul pentru care Hlestakov, fiind un „Hlestakov", să nu fi putut cere el întîi să-l împrumute. Cum însă observația fusese făcută, mi-am zis: „Așadar se prea poate să fi realizat prost această scenă". Și, ce-i drept, în timpul reprezentației am văzut limpede că începutul actului al patrulea este palid și că poartă semnul unei oarecari oboseli. Cum m-am întors acasă, m-am apucat numaidecît să transform scena. Mi se pare că ea a ieșit acuma ceva mai viguroasă, oricum mai firească și se potrivește mai bine cu restul. Nu mai am însă puterea să cer ca acest fragment să fie cuprins în piesă. Sînt obosit; iar cînd îmi aduc aminte că pentru asta ar trebui să umblu, să mă rog, să mă închin, le las mai curînd pe toate în plata domnului. Mai bine rămîne s-o fac la ediția a doua, sau la o reluare a „Revizorului"...

Încă un cuvînt cu privire la ultima scenă. Eșecul a fost aici desăvîrșit. Cortina cade în timpul confuziei generale, făcînd ca piesa să pară neisprăvită. Eu, însă, n-am nici o vină în treaba asta. N-au vrut să mă asculte și pace. Eu susțin pînă și acuma că ultima scenă nu poate avea succes, pînă ce nu vor înțelege că această ultimă scenă este un tablou mut; că toate persoanele trebuie să reprezinte un grup încremenit, că aici se isprăvește drama vorbită, preschimbîndu-se într-o pantomimă mută, că timp de două sau trei minute, nu trebuie să coboare cortina și că toate acestea trebuie să se întîmple în aceleași condiții pe care le cer și *tablourile vivante*. Mi s-a răspuns însă că aceasta le ia libertatea actorilor, că dirijarea grupului va trebui încredințată unui maestru de balet, lucru oarecum înjositor pentru actori și așa mai departe și așa mai departe... Multe obiecții de acest fel li se puteau citi pe fețe, care dezvăluiau încă și mai vîrtos ciuda, decît o făceau vorbele. Cu toată năvala asta de obiecții, eu rămîn la punctul meu de vedere și le spun de-o sută de ori: „Nu! Asta nu le poate lua deloc libertatea

actorilor şi nu-i deloc înjositor". Dacă un maestru de balet este în stare să simtă adevărata poziţie a fiecărui personaj, n-are decît să alcătuiască grupul cum îl taie capul. Nişte indicaţii care să pună anumite limite nu pot fi piedică talentului, tot aşa precum stîncile de granit nu pot opri cursul unui fluviu. Dimpotrivă. Intrînd în aceste limite, rîul îşi mişcă valurile mai din plin şi mai repede, iar din poziţia care i se va indica, un actor sensibil poate exprima totul. Aranjamentul priveşte numai poziţia în grup, dar expresia feţei nu i-o înlănţuieşte nimeni. Faţa îi rămîne liberă să exprime orice pornire, iar în acest mutism al lui, poate exista o varietate nemărginită de expresii. Spaima fiecăruia dintre personaje nu seamănă cu a celorlalte, aşa cum nu se asemuiesc între ele nici caracterul şi gradul fricii sau al spaimei, care sînt pe măsura păcatelor pe care ştie să le fi făcut fiecare. Altfel rămîne trăsnit primarul, şi altfel nevastă-sa şi fiică-sa. Într-un fel deosebit se sperie judecătorul şi altfel se sperie epitropul, dirigintele poştei şi ceilalţi. Într-un fel anume, al lor, vor rămîne uimiţi Bobcinski şi Dobcinski, care nici aici nu se dezmint şi se întorc unul către celălalt, cu o întrebare mută pe buze. Numai oaspeţii pot încremeni în acelaşi fel. Ei, însă, alcătuiesc numai fondul tabloului, care este schiţat cu o singură aruncătură de penel şi acoperit cu o culoare unică. Pe scurt, fiecare interpret urmează să-şi continue aici rolul prin mimică şi chiar de-ar trebui probabil să se supună maestrului de balet, va putea totuşi rămîne totdeauna un mare actor. Dar nu mai am puterea să alerg şi să discut. Sînt obosit şi trupeşte şi sufleteşte. Jur că nimeni nu ştie de suferinţele mele şi nu mi le aude. Dumnezeu să-i aibă în plata lui pe toţi! Mi-e scîrbă de piesa mea. Aş vrea să fug acum, dumnezeu ştie unde. Numai călătoria care mă aşteaptă, vaporul, marea şi altele, un cer străin, undeva departe, m-ar mai putea înviora. Sînt însetat de toate acestea cum numai dumnezeu ştie. Pentru dumnezeu, vino mai repede! Nu plec pînă nu-mi iau rămas bun de la dumneata. Mai am să-ţi spun multe pe care nu-i în stare să ţi le spună o scrisoare anostă şi rece...

25 mai 1836, St. Petersburg.

---

5. AVERTISMENT

pentru acei care ar voi să joace cum se cuvine piesa „Revizorul".

Mai mult ca orice, actorul trebuie să se ferească de a cădea în caricatură. Pînă şi în rolurile cele mai mici, nu trebuie să fie nimic trivial, nici exagerat. Dimpotrivă, actorul trebuie să caute cu deosebire a fi mai simplu, mai modest şi mai nobil chiar decît ar fi în realitate persoana pe care o reprezintă. Cu cît mai puţin se va gîndi actorul să fie comic şi să-i facă pe ceilalţi să rîdă, cu atît mai mult va ieşi la iveală comicul rolului pe care îl interpretează. Comicul va ieşi în evidenţă de la sine, tocmai prin seriozitatea cu care îşi vede de ocupaţia lui fiecare personaj al comediei. Toţi sînt agitaţi şi plini de grija muncii pe care o fac, ba chiar şi înflăcăraţi, ca şi cum asta ar fi cea mai însemnată problemă a vieţii lor. Spectatorul vede absurdul grijilor care îi frămîntă numai din sală, ei însă nu glumesc deloc şi nici nu le trece prin minte că cineva ar putea rîde de ei. Înainte de a prinde micile ciudăţenii şi particularităţi exterioare ale personajului pe care trebuie să-l interpreteze, un actor deştept va trebui să se străduiască să prindă expresia omenească generală a rolului; va trebui să cerceteze care este rostul acestui rol, să cerceteze preocuparea dominantă a fiecărui din personajele pentru care îşi consumă viaţa lui şi care constituie preocuparea permanentă a gîndurilor lui, preocupare care e pentru el un fel de cui, care i-a fost înfipt în cap. Prinzînd această preocupare principală a personajului pe care îl interpretează, actorul trebuie să fie atît de pătruns de ea, încît gîndurile şi pornirile personajului să-i devină proprii, fără să-i iasă o clipă din minte, tot timpul cît durează piesa. El n-are a se ocupa prea mult de scenele izolate, netipice, cum şi de fleacuri. Acestea vor ieşi bine şi cu destulă îndemînare şi de la sine, în cazul cînd el nu-şi va scoate din cap, nici măcar o clipă, cuiul acela care stă bine înfipt în capul eroului pe care îl reprezintă. Toate aceste particularităţi şi mici apucături de care ştie să se folosească într-un mod aşa de fericit, chiar şi actorul care se pricepe numai să prindă şi să imite mersul şi mişcările — nu însă şi să creeze un rol integral — nu sînt decît culorile care urmează să fie puse cînd compoziţia e gata şi desenul just executat. Ele constituie corpul şi veşmîntul unui rol, nu însă şi sufletul lui. Aşadar, actorul trebuie să prindă mai întîi sufletul rolului, iar nu haina lui.

Unul din rolurile cele mai însemnate ale „Revizorului" este acel al primarului. Pe omul acesta îl preocupă mai mult decît ori-

ce să nu scape ceea ce-i cade în mînă. Din pricina acestei preocupări constante a lui, n-a avut cînd să privească viața mai cu strictețe, sau să se examineze mai atent pe el însuși. Tot din cauza acestei preocupări a devenit un asupritor, fără însă să fie conștient de asta, pentru că nu are în firea lui dorința răutăcioasă de a asupri, ci numai aceea de a pune mîna pe tot ce-i văd ochii. El uită pur și simplu că năravul acesta al lui e o povară pentru ceilalți și că din pricina asta, unora li se frînge grumazul. Cînd negustorii, care unelteau pieirea lui, îi propun niște bunuri ispititoare, ei îl iartă așa deodată, pentru că a devenit robul bunurilor ispititoare ale vieții care i-au tocit sensibilitatea, făcîndu-l surd la starea și la suferințele altuia. Simte că-i păcătos, se duce la biserică, se crede nezdruncinat în credința lui și chiar are de gînd, într-o bună zi, să se pocăiască. Însă prea mare e ispita tuturor bunurilor care trec pe lîngă el, iar obiceiul de a nu lăsa să-i scape nimic din mînă s-a prefăcut la el în năravv. Zvonul că vine un revizor îl uimește din cale afară, dar ce-l face să-și piardă capul, este că acest revizor vine incognito și că nu poate ști nici cînd vine și nici cum va proceda. De la începutul și pînă la sfîrșitul piesei, primarul se găsește în niște situații care întrec pe acele care i s-au întîmplat în alte momente ale vieții lui. Nervii îi sînt încordați. Din pricina trecerilor de la spaimă la speranță și la bucurie, privirea i se face oarecum înflăcărată, ajunge astfel mai ușor pradă amăgirii, și acum el, pe care altădată nu era om care să-l poată înșela, devine accesibil amăgirii. Văzînd că revizorul nu mai este de temut, fiindcă-i în mîna lui, ba chiar pe cale să se înrudească cu el, închipuirea lui o ia razna. Numai la gîndul vieții pe care are s-o ducă în mijlocul chefurilor și bețiilor, cum are să împartă slujbe, cum are să ceară pentru el cai de poștă, cum au să-l aștepte primarii în anticameră, cum are să facă pe grozavul și are să dea tonul, îl apucă o bucurie fără de margini. De aceea vestea sosirii adevăratului revizor e pentru el o lovitură de trăsnet mult mai mare decît pentru toți ceilalți, iar situația lui ajunge cu adevărat tragică.

Judecătorul e un om mai puțin vinovat în ce privește mita pe pe care o ia. Nici nu-și bate măcar capul să născocească cine știe ce minciuni, patima lui cea mare fiind vînatul cu ogari... Ce să-i faci? Fiecare om își are o patimă a lui, pentru care e în stare să facă tot felul de strîmbătăți, fără să bănuiască măcar că minte. Ceea ce-l preocupă pe judecător este persoana lui și gărgăunii pe care îi are în cap, iar dacă-i ateu, asta-i numai din pricină că e singura arenă unde se poate arăta. Orice eveniment, chiar și acele care înfrico-

şează pe alţii, este pentru el un mare chilipir, pentru că dă hrană presupunerilor şi reflexiunilor lui, în care îşi găseşte aceeaşi mulţumire pe care şi-o găseşte şi actorul în munca lui. Tocmai aceasta trebuie să o exprime şi faţa actorului. În timp ce vorbeşte, judecătorul se uită la ceilalţi, urmărind efectul pe care îl produc asupra lor vorbele lui. El îşi caută expresiile.

Zemlianika e un om gras, însă, cu toată rotunjimea lui, pe care n-o poţi cuprinde, un potlogar subţire, cu multă îndemînare şi linguşire în felul lui de a se purta. La întrebarea lui Hlestakov, cum se numeşte peştele pe care l-a mîncat, eforul se apropie repede de el cu uşurinţa unui filfizon de douăzeci şi doi de ani, ca să-i spună chiar sub nas: chemadon. Zemlianika face parte dintre oamenii care, ca să iasă ei din încurcătură, nu găsesc mijloc mai nimerit decît să-i înfunde pe alţii şi se grăbeşte să clevetească şi să pîrască, fără să ţină seama măcar de faptul că cel pîrît îi este cumătru sau prieten, singuru-i gînd fiind cum să iasă el basma curată. Cu toată grăsimea lui şi aparenţa stîngace, e foarte sprinten. De aceea, un actor deştept nu va lăsa să-i scape ocaziile cînd apucăturile de om galant ale acestui grăsan vor fi deosebit de ridicole în ochii spectatorilor, fără ca să caute cu tot dinadinsul să facă din aceasta o caricatură.

Inspectorul şcolar nu este decît un om speriat de reviziile dese şi de observaţiile pe care le primeşte, nu se ştie pentru ce; şi de aceea se teme ca de foc, de tot soiul de vizite şi tremură ca o frunză cînd aude de revizor, cu toate că singur nu ştie cu ce e vinovat. Actorul care interpretează acest rol n-are dificultăţi, el n-are decît să exprime o permanentă frică.

Dirigintele poştei este un om bun, a cărui bunătate merge pînă la prostie şi care priveşte viaţa ca pe o culegere de poveşti interesante, bune ca să-ţi treci timpul cu ele, poveşti scoase toate din scrisorile pe care le deschide. Actorului nu-i rămîne nimic alta de făcut, decît să se arate cît se poate de simplu şi de bun la suflet.

Rolurile lui Bobcinski şi Dobcinski, cei doi flecari ai oraşului, cer să fie jucate deosebit de bine. Actorii trebuiesc să şi le fixeze foarte bine în minte. Aceşti doi sînt oameni a căror viaţă n-are alt rost decît să alerge cît e ziulica de mare prin oraş, ca să aducă omagiile lor şi să răspîndească ştirile. Pentru ei, treabă mai însemnată decît să facă vizite nici că se află. Patima de a povesti a înghiţit la ei oricare altă preocupare, ajungînd patima lor conducătoare şi năzuinţa vieţii lor. Într-un cuvînt, aceşti doi sînt nişte oameni parcă sortiţi să împlinească nevoile altora şi nu ale lor. Tre-

buie neapărat ca atunci cînd unul din ei izbuteşte în sfîrşit să i se dea voie să povestească ceva, să i se vadă plăcerea pe faţă. Graba şi agitaţia lor se datoresc numai fricii ca cineva să nu-i întrerupă, împiedicîndu-i să povestească. Dorinţa lor de a avea ce povesti îi împinge să fie curioşi, ca să afle tot. Asta e şi pricina din care Bobcinski se bîlbîie. Amîndoi sînt scurţi şi îndesaţi, seamănă cum nu se poate mai bine unul cu altul şi au burticica la fel de ieşită înainte. Amîndoi au faţa rotundă, sînt îmbrăcaţi curăţel şi au părul bine netezit. Dobcinski este înzestrat în plus cu o chelie nu prea mare, în creştetul capului. Se vede că-i însurat şi nu becher, ca Bobcinski. Cu toate acestea, Bobcinski are întîietatea asupra lui Dobcinski, din pricina vioiciunii lui mai mari şi chiar conduce în oarecare măsură judecata lui. Pe scurt, actorul care vrea să joace bine unul din aceste roluri trebuie să se îmbolnăvească de morbul curiozităţii şi să-şi închipuiască că are mîncărime de limbă. El trebuie să uite că-i un om de nimica, cum îl arată de fapt rolul, şi să lase la o parte toate micile atribute ale rolului; fără de asta riscă să cadă de-a dreptul în caricatură.

Toate celelalte personaje, adică negustorii, oaspeţii, poliţiştii şi jălbarii de tot felul, sînt figuri care ne trec zilnic pe dinaintea ochilor şi de aceea pot fi uşor prinse de oricine se pricepe să observe particularităţile vorbirii şi manierelor oamenilor, oricare ar fi tagma din care fac parte. Acelaşi lucru l-am putea spune şi despre sluga lui Hlestakov, cu toate că rolul ei este mai însemnat decît al celorlalţi. Osip este o slugă bătrînă după calapodul slugilor ruseşti, care cam ţine ochii în pămînt şi care, înţelegînd că boierul lui este un biet conţopist de nimica toată, se poartă grosolan cu el, ba i-ar place chiar să-i facă morală, vorbindu-şi chipurile sieşi. E un potlogar din cei tăcuţi, care, numai prilej să aibă, că nu-l scapă să ciordească printre altele cîte ceva. Oricine cunoaşte acest soi de servitor, pricină pentru care asemenea roluri s-au jucat totdeauna bine. Fiecare poate simţi, în aceeaşi măsură, gradul impresiei pe care îl poate produce sosirea revizorului asupra fiecăruia dintre personaje.

Nu trebuie însă să se uite, că tuturor le umblă în cap numai revizorul şi că pe toţi numai revizorul îi preocupă. În jurul revizorului se învîrteşte frica şi nădejdea tuturor personajelor. Unii nădăjduiesc să scape de primarii cei răi şi de tot soiul de şperţări; alţii văzînd că pînă şi pe cei mai suspuşi dregători, ca şi pe fruntaşii societăţii îi înspăimîntă revizorul, se simt cuprinşi şi ei de spaimă. Ceilalţi, care se ţin mai liniştiţi faţă de toate cîte se petrec în lumea asta şi se scobesc cu degetul în nas, sînt însă şi ei curioşi să

afle ce-i cu zvonul şi aşteaptă cu o frică tainică să vadă în sfîrşit persoana care a pricinuit atîta neliniştе în oraş şi care nu se poate să nu fie un personaj neobişnuit şi însemnat.

Cel mai greu rol este acel al persoanei luată drept revizorul, de întregul oraş vîrît în sperieţi. Ca atare, Hlestakov este un om de nimic. Chiar şi uşuraticii spun că om mai uşuratic decît el nu se dovedeşte. Niciodată în viaţă nu i s-ar fi întîmplat să facă un lucru care ar putea atrage luarea-aminte a orişicui. Puterea spaimei generale a făcut dintr-însul un personaj deosebit şi comic. Spaima, care le-a înceţoşat tuturora ochii, i-a creat arena în care să poată juca rolul acesta comic. Înfruntat şi pus la punct de către toţi, pentru tot ce făcea, pînă şi pentru obiceiul de a se plimba fandosindu-se pe Nevski-Prospekt, s-a trezit dintr-o dată la largul lui şi şi-a dat drumul într-un chip cum nici nu i-ar fi trecut vreodată prin minte. Tot ce se petrece într-însul este surpriză şi i se întîmplă din senin. Aşa se face că multă vreme nu-i în stare să înţeleagă ce au oamenii de-i arată atîta cinste şi respect. Simte numai plăcerea şi satisfacţia de a vedea că lumea îl ascultă, îi intră în voie, îi face toate după plac şi nu se mai satură să-i soarbă orice vorbă ar rosti şi atîta tot. Şi-a dat drumul gurii şi nici nu ştie, la începutul discuţiei, unde-l vor duce vorbele lui. „Temele" de discuţie care i se dau au de scop să-l iscodească. Aceste teme, al căror scop este să-l facă să vorbească, celălalt i le vîră de-a dreptul în gură, înfiripînd discuţia. Hlestakov simte numai că dacă nu se iveşte vreo piedică, poate poza cu succes oriunde. El simte că-i maestru şi în literatură, că nici la baluri nu-i printre cei din urmă, că dă el însuşi baluri şi pînă la urmă, se simte şi om de stat. În fiecare clipă este gata să spună orice minciună. Masa cu tot soiul de peşti şi de vinuri i-a dat o stare de euforie plină de fantezie şi o elocvenţă volubilă. Cu cît vorbeşte mai mult, cu atît participă cu toate simţurile la ceea ce spune, lucru care-l face să exprime multe lucruri cu foc. Cum nu are intenţia preconceputăsă tragă lumea pe sfoară, el şi uită că minte, ba i se pare că toate despre cîte vorbeşte, le-a şi făcut în realitate. De aceea scena în care vorbeşte despre el ca despre un om de stat este în adevăr în stare să intimideze pe un cinovnic. Asta se întîmplă mai cu seamă atunci cînd, povestind cum i-a vîrît în sperieţi pe toţi la Petersburg, i se iveşte îndată pe faţă o expresie de importanţă, cu toate atributele ei şi cu tot ce vrei şi ce nu vrei. Cum nu o dată i s-a întîmplat să fie bruftuit de mai marii lui, trebuie să reprezinte asta în chip măiestru şi în clipa cînd vorbeşte, să arate plăcerea deosebită pe care o simte că poate în sfîrşit scutura şi el pe cineva

măcar în povestiri, dacă nu altfel. Ar fi putut ajunge cine știe cît de departe cu snoavele lui, însă cum s-a cherchelit și limba i se împleticește în gură, cinovnicilor nu le rămîne decît să-l petreacă, plini de spaimă și de respect, în camera pregătită pentru el. Cînd se scoală din somnul de după amiază, Hlestakov este același care a fost și înainte și nici nu-și mai aduce aminte cu ce anume îi vîrîse în sperieți pe toți. Ca și pînă acum, el nu se gîndește la nimic și face întruna, prostii peste prostii. Se îndrăgostește în același timp și de mamă și de fiică. Cere bani pentru că cererea îi scapă fără voie în mod automat și pentru că cel dintîi căruia i-a cerut, s-a arătat îndată gata să-i dea. Abia la sfîrșitul actului se dumirește că a fost luat drept cineva sus de tot. Dacă nu era însă Osip, care a izbutit — cu chiu și cu vai, să-l lămurească oarecum că o astfel de înșelăciune nu poate dura mult, ar fi așteptat nici că se poate mai liniștit să fie dat în brînci afară și fără cinste pentru el. Cu toate că este un personaj fantasmagoric, care, ca o personificare a minciunii, a șters-o în goana troicii numai dumnezeu știe unde, rolul trebuiește totuși să fie dat neapărat celui mai bun dintre actorii care s-ar găsi, pentru că-i și cel mai greu. Acest personaj superficial, de nimic, are totuși o sumedenie de însușiri, pe care le au adesea și oamenii vrednici. Mai ales nu trebuie ca actorul să scape din vedere dorința de a poza a personajului, dorință de care, dealtfel, sînt molipsiți mai mult sau mai puțin toți oamenii, și care apare mai mult ca orice la Hlestakov, dorință copilăroasă, pe care o întîlnim însă adesea la mulți deștepți chiar și mai vîrstnici, așa că rar dacă nimerești om căruia să nu i se fi întîmplat să pozeze și el o dată în viața lui. Într-un cuvînt, pentru a juca acest rol, actorul trebuie să aibă un talent foarte multilateral, să nu exprime permanent unele și aceleași trăsături, ci o diversitate de trăsături. Actorul trebuie să fie un om de lume foarte abil, pentru că altfel i-ar fi cu neputință să exprime cu naivitate, cu bunătate și simplicitate, acea superficialitate care domnește în lumea mare și care, mai mult decît orice altceva, îl mînă pe om în toate direcțiile, trăsătură pe care Hlestakov o are din plin.

Ultima scenă a „Revizorului" trebuie jucată cu deosebită inteligență. Aici gluma a încetat și situația în care se află cele mai multe dintre personaje este aproape tragică. Cea mai înspăimîntătoare situație dintre toți o are primarul. Oricum ar fi, nu-i șagă să te trezești dintr-o dată înșelat în chip așa de grosolan și pe deasupra, încă de un băiețandru flușturatic, și de nimic, care chiar după înfățișare și siluetă nu era deloc arătos ca să impună, căci arăta ca

un chibrit de slab. (Este ştiu că în timp ce toţi sînt graşi, Hlestakov este sfrijit). Să fie înşelat aşa de grosolan şi cine? El, primarul, care ştia să tragă pe sfoară oameni deştepţi şi chiar pungaşi iscusiţi! Vestea sosirii adevăratului revizor este pentru el o lovitură de trăsnet. Încremeneşte. Mîinile desfăcute înlături şi capul dat pe spate i-au rămas nemişcate. Tot grupul din jurul lui împietreşte şi el în diferite poziţii.

Toată această scenă este de fapt un tablou mut şi de aceea, trebuie construită aşa cum se construiesc de obicei tablourile vivante. Fiecărui personaj trebuie să i se fixeze o poziţie anume determinată, potrivită caracterului pe care îl are, gradului de spaimă şi uimirii care i se zugrăveşte pe faţă la auzul vorbelor care vestesc sosirea adevăratului revizor. Trebuie neapărat ca aceste poziţii să nu semene una cu alta şi să fie cît mai deosebite şi mai variate. Pentru aceasta fiecare dintre interpreţi trebuie să ţină bine minte poziţia lui, pe care s-o poată lua îndată ce auzul îi va fi uluit de ştirea fatală. La început, totul va ieşi silit şi oamenii vor semăna cu nişte automate, însă mai tîrziu, după cîteva repetiţii, pe măsură ce fiecare actor va pătrunde mai adînc în situaţia lui, îşi va însuşi poziţia prescrisă, care va ajunge a lui, firească. Imobilitatea şi stîngăcia de automat vor dispare şi scena aceasta mută va părea spontană, ieşită de la sine.

Drept semnal de schimbare a poziţiei poate sluji micul ţipăt pe care îl scot de obicei femeile, cînd sînt surprinse. Unii îşi iau treptat poziţia care le este prescrisă în scena mută încă de cînd văd apărînd vestitorul ştirii fatale. Aceştia sînt cinovnicii mai mărunţei. Ceilalţi, care îşi schimbă numaidecît poziţia, sînt cei mai uluiţi. N-ar fi deloc rău ca actorul principal să părăsească pentru un timp poziţia lui şi să se uite de cîteva ori la acest tablou în calitate de spectator ca să-şi dea seama ce anume trebuieşte slăbit, ce anume întărit sau îndulcit, pentru ca tabloul să iasă cît mai firesc.

Acest tablou ar trebui alcătuit cam în felul următor:

În mijloc stă primarul încremenit şi cu desăvîrşire mut de groază. În dreapta lui, stau nevastă-sa şi fiică-sa cu feţele speriate, îndreptate către el. În urma lor stau dirigintele poştei, prefăcut în semn de întrebare şi cu faţa întoarsă către spectatori. În spatele lui, Luka Lukici cu faţa albă ca varul. În stînga primarului se află Zemlianika, cu sprîncenele ridicate în sus, pe cale să ducă la gură degetele pe care parcă şi le-ar fi fript tare cu ceva. În spatele lui, aproape chircit, stă judecătorul, strîmbînd din buze, ca şi cum ar spune: „Ei poftim! Iacătă şi ziua răfuielilor!" În urma lui, Bob-

cinski și Dobcinski, cu ochii holbați și gura căscată, se uită nedumeriți unul la altul. Musafirii alcătuiesc două grupuri, cîte unul de fiecare parte, din care unul schițează o singură mișcare, străduindu-se să se uite la fața primarului. Pentru ca întreg grupul să se închege cu îndemînare și nesilit, cel mai nimerit ar fi ca un pictor, priceput în schițarea de grupuri, să fie însărcinat să facă o schiță de care să se țină actorii în luarea pozițiilor respective.

Dacă fiecare dintre actori ar intra cîtuși de puțin în toate situațiile rolului său de-a lungul întregii piese, atunci el va ajunge să exprime și în această scenă mută starea de uimire potrivită rolului pe care îl are, încununînd prin această scenă și mai mult, perfecțiunea jocului său. Dacă se va întîmpla însă ca actorii să fie reci și încordați în timpul reprezentării piesei, ei vor rămîne la fel de reci și de încordați și aici, cu singura deosebire că în scena mută, lipsa lor de măiestrie va ieși și mai mult la iveală.

---

6. DEZNODAMÎNTUL „REVIZORULUI"

PERSONAJELE

PRIMUL COMIC — Mihailo Semionovici Scepkin.
O ACTRIȚĂ DRĂGUȚĂ.
ALT ACTOR.
FEODOR FEDORÎCI, amator de teatru.
PIOTR PETROVICI, om din lumea mare.
SEMION SEMIONÎCI — și el om din lumea destul de mare, dar în felul lui.
NIKOLAI NIKOLAICI, literat.
ACTORI ȘI ACTRIȚE.

PRIMUL COMIC: *(iese pe scenă.)* Ei, acuma nu mai am de ce face pe modestul. Nu de alta, dar pot spune că de data asta am jucat cu adevărat bine și că nu degeaba m-a aplaudat publicul. Dacă ajungi să simți asta singur și dacă nu ți-e rușine de tine însuți, înseamnă că ai făcut o treabă ca lumea.

Intră un grup de actori și de actrițe.

ALT ACTOR: *(cu o cunună în mînă).* Mihailo Semionîci, cununa asta nu mai vine din partea publicului. Ți-o aducem noi,

actorii. De multe ori publicul împarte cununi fără să fie prea sever în alegerea lui. Te poți alege cu o cunună din partea publicului chiar fără cine știe ce merite mari. Dacă însă confrații, colegii tăi care-s uneori și invidioși și nedrepți, dacă acești confrați hotărăsc unanim să aducă cuiva o cunună, atunci înseamnă că omul acela este cu adevărat vrednic să fie încununat.

PRIMUL COMIC: *(luînd cununa)*. Prieteni, știu să prețuiesc cununa asta.

ALT ACTOR: Nu, n-o mai ține așa în mînă. Pune-o în cap!

TOȚI ACTORII ȘI ACTRIȚELE: Pune cununa în cap! Pune-o în cap!

ACTRIȚA DRĂGUȚĂ: *(iese înainte și spune cu un gest poruncitor)*. Mihailo Semionîci, pune cununa în cap!

PRIMUL COMIC: Nu, prieteni! De luat cununa de la voi, o iau, însă de pus în cap, n-o pun! Altceva este să capeți o cunună din partea publicului ca o expresie obișnuită a unui omagiu cu care răsplătește pe oricine s-a învrednicit să-i placă. Dacă nu ți-o așezi atunci în cap, ar însemna că dovedești dispreț față de atenția lui. Să te încununi însă în mijlocul semenilor tăi, înseamnă să fii prea încrezut în tine.

TOȚI: Pune cununa-n cap!

ACTRIȚA CEA DRĂGUȚĂ: Mihailo Semionîci, pune cununa în cap.

ALT ACTOR: Asta ne privește pe noi: noi sîntem judecătorii și nu dumneata. Binevoiește mai întîi să-ți pui cununa pe cap și apoi îți vom spune de ce te-am încununat. Uite așa! Acum, stai și ascultă: Ți-am dat această cunună pentru că de peste douăzeci de ani de cînd te afli în mijlocul nostru, nu-i unul printre noi pe care să-l fi jignit; pentru că ți-ai împlinit datoria cu mult mai multă rîvnă decît oricare dintre noi și ne-ai dat prin asta imboldul să lucrăm neostenit în ogorul ăsta al nostru, fără de care mă cam îndoiesc c-am fi avut puterea s-o facem. Ce putere străină este în stare să te îmboldească, cum te îmboldește exemplul unui coleg? Apoi pentru că nu te-ai gîndit numai la dumneata și nu te-ai frămîntat să-ți joci frumos rolul, fără să te sinchisești de ceilalți, dar ai ținut ca fiecare să fie bine în rolul lui și n-ai refuzat niciodată cuiva sfatul dumitale și nici n-ai disprețuit pe nimeni. În sfîrșit, pentru că îți iubești arta cum n-a iubit-o nici unul

din noi niciodată. Iată de ce ți-am adus acuma cu toții, pînă la unul, această cunună.

PRIMUL COMIC: *(emoționat)*. Nu, prieteni, nu-i chiar așa! Cu toate că aș fi vrut să fie așa.

Intră Feodor Fedorîci, Semion Semionîci, Piotr Petrovici și Nikolai Nikolaici.

FEODOR FEDORÎCI: *(se repede și-l îmbrățișează pe primul comic)*. Mihailo Semionîci! Nu-mi pot veni în fire și nici nu știu ce să-ți spun despre jocul dumitale. Niciodată n-ai jucat așa.

PIOTR PETROVICI: Nu lua, Mihailo Semionîci, vorbele mele drept măgulire, dar trebuie să mărturisesc deschis că n-am întîlnit pînă acum asemenea joc, cu toate că pot spune, fără să mă laud, că am fost la toate teatrele de mîna întîia din Europa și am văzut pe cei mai buni actori. Nu-mi lua vorbele drept măgulire, zău așa!

SEMION SEMIONÎCI: Mihailo Semionîci! *(În neputință de a-și exprima admirația prin viu grai, și-o exprimă printr-un gest cu mîna.)* Ești un adevărat Asmodeu!

NIKOLAI NIKOLAICI: Ca cineva să interpreteze un rol cu atîta perfecțiune, cu atîta desăvîrșire, cu atîta înțelegere și cu atîta pătrundere pentru toate, asta e mai mult decît o o interpretare obișnuită. Asta-i o operă nouă, o a doua creație!

FEODOR FEDORÎCI: Culmea artei și nimic alta!... Abia acum afli în sfîrșit înaltul înțeles al artei! Dar ia să-mi spui dumneata de pildă, ce trăsătură atrăgătoare are personajul pe care l-ai jucat chiar acum? Mă întreb cum de poți desfăta spectatorii, apărînd în pielea unui potlogar? Fiindcă ai izbutit și asta! Văd c-ai izbutit! Am plîns. Însă nu pentru că aș fi compătimit starea în care se afla personajul am plîns, ci de desfătare. Mi s-a ușurat și mi s-a luminat mintea, pentru că ai scos în evidență toate nuanțele unui suflet de potlogar și ne-ai făcut să înțelegem cît se poate de lămurit ce-i un potlogar.

PIOTR PETROVICI: Dă-mi totuși voie ca — lăsînd de-o parte măiestria cu care este pusă în scenă piesa, punere în scenă cum, recunosc, n-am mai văzut — și o pot spune, fără să mă laud, pentru că am fost la cele mai bune teatre — dă-mi totuși voie să aflu, căci nu prea știu bine, cui trebuie să-i fie îndatorat autorul pentru asta: dumneavoastră actorilor, sau di-

recției teatrelor noastre? Probabil și unora și altora. Trebuie însă să vă spun: cu asemenea montare o poți scoate ușor la capăt cu orice piesă. Nu luați, domnilor, cuvintele mele drept măgulire! Oricum, lăsînd toate aceste la o parte, dați-mi totuși voie să fac o observație cu privire chiar la piesă, aceeași observație pe care am mai făcut-o și acum zece ani, cînd a fost jucată întîia oară: Nu văd în „Revizorul", chiar și în versiunea care a fost dată acuma, nici un fel de folos pentru societate, așa ca să poți spune că societatea ar avea nevoie de piesa asta.

SEMION SEMIONÎCI: Ba eu socot că piesa-i de-a dreptul vătămătoare. În piesa asta sînt arătate lucruri care ne înjosesc. Nu prea văd dragostea de patrie a aceluia care a scris-o. Și unde mai pui lipsa de respect, ba chiar și obrăznicia... Mai mult chiar, e un lucru pe care nu-l înțeleg: Cum de se încumetă cineva să le spună tuturor, drept în ochi: „De cine rîdeți? De voi rîdeți!"

FEODOR FEDORÎCI: Dragă Semion Semionîci, dumneata ai uitat se vede că nu autorul e acela care vorbește, ci primarul. Un potlogar supărat și înciudat, care, bineînțeles, e furios fiindcă lumea rîde de el.

PIOTR PETROVICI: Dă-mi mata voie, Feodor Fedorîci, dă-mi mata totuși voie să observ că vorbele acestea au produs o impresie ciudată și probabil că multora dintre acei care au fost la teatru li s-a părut că autorul le zvîrlea chiar lor vorbele: „De voi rîdeți!" Eu spun că... vă rog domnilor să nu-mi tălmăciți cele ce auziți drept expresia unei antipatii personale față de autor, sau a unei porniri, sau încă... Într-un cuvînt, mă înțelegeți: să nu credeți cumva că aș avea ceva împotriva lui. Vă împărtășesc însă impresia mea personală. Mi s-a părut că în clipa aceea, se afla în fața mea un om care își bătea joc de toate cîte-s la noi, de moravurile noastre, de obiceiurile noastre, de rînduielile noastre. Și după ce ne face să rîdem de toate acestea, ne mai și spune pe deasupra, drept în față: „De voi rîdeți!"

PRIMUL COMIC: V-aș ruga să-mi dați voie să-mi spun și eu aici cuvîntul. Lucrul acesta a ieșit de la sine. Într-un monolog, pe care actorul și-l adresează lui însuși, el vorbește de obicei cu fața către spectatori. Cu toate că primarul și-a ieșit din fire și numai că nu delira, totuși nu se poate să nu fi băgat de seamă zîmbetele ironice de pe fețele musafirilor, stîrnite

de amenințările lui caraghioase împotriva lui Hlestakov, care — după ce-i înșelase pe toți — zbura acum în goana cailor de poștă spre dumnezeu știe ce meleaguri. Autorul n-a avut nicidecum intenția să dea cuvintelor lui înțelesul despre care ați vorbit. Asta v-o spun eu, deoarece cunosc o mică taină a acestei piese. Dați-mi însă voie să vă pun și eu o întrebare: ce-ar fi dacă în adevăr autorul și-ar fi pus drept scop să arate spectatorului că, la drept vorbind, rîde chiar de dînsul?

SEMION SEMIONÎCI: Mulțumesc pentru compliment. Eu unul, cel puțin, nu găsesc deloc c-aș avea ceva comun cu oamenii arătați în „Revizorul". S-avem, mă rog, iertare. Nu mă laud că n-aș avea și eu cusururi, așa cum nu-s nici alții care să nu aibă, însă, oricum o fi, eu cu oamenii din piesă nu semăn. Asta-i chiar din cale-afară! Motto-ul piesei spune: „De ți-e mutra strîmbă, nu da vina pe oglindă". Piotr Petrovici, vreau să te întreb: am eu mutra strîmbă? Feodor Fedorîci, te întreb și pe tine: am eu mutra strîmbă? Nikolai Nikolaici, spune și tu, am eu mutra strîmbă? *(Adresîndu-se tuturor celorlalți.)* Domnilor, vă întreb pe dumneavoastră toți, și vă rog să-mi spuneți: am eu mutra strîmbă?

FEODOR FEDORÎCI: Dragul meu Semion Semionîci, iar ai pus o întrebare ciudată. Doar n-ai fi vrînd să spui că ești o frumusețe, cum dealtfel nu sîntem nici păcătoșii de noi. Ce atîta vorbă! Chipul tău nu-i canonul canoanelor de frumusețe. Oricum m-aș uita la tine, tot chiomb arăți. Așa că, drept vorbind, ce mi-e chiomb, ce mi-e strîmb!

PIOTR PETROVICI: Domnilor, atingeți cu totul altă problemă. Aicea-i vorba de conștiința omului. Da-i și caraghios să vă certați despre cine are și cine n-are chipul strîmb. Alta-i treaba cea mai de seamă. Și pentru asta, dați-mi voie să mă întorc iar la aceeași nedumerire: nu văd tîlcul adînc pe care să-l aibă comedia asta și nici scopul. Cel puțin acest tîlc nu reiese limpede.

NIKOLAI NIKOLAICI: Dar ce scop vei mai fi vrînd să aibă, Piotr Petrovici? Arta include în sine scopul ei. Năzuința către frumos și către înălțător, asta-i toată arta. Asta-i condiția indispensabilă a artei, fără de care arta nu-i artă. De aceea, oricum ar fi, arta nu poate fi imorală. Fie că o face prin afirmație, arătîndu-ne frumusețea celor mai bune virtuți ale omului, fie că o face prin negație, rîzînd de cusururile lui,

tendința constantă a artei este numai binele. Dacă arăți tot ce are omul mai rău și arăți în așa fel, încît pe fiecare dintre spectatori să-l apuce scîrba, vă întreb pe dumneavoastră, nu-i oare asta o laudă a tot ce este bun? Vă întreb, nu-i oare asta o laudă a binelui?

PIOTR PETROVICI: Nici nu mai încape vorba, Nikolai Nikolaici. Dă-mi totuși voie să te întreb...

NIKOLAI NIKOLAICI: (*fără să-l asculte*). Ce-i prost nu-i faptul că răul ni se arată într-o lumină rea, și că-ți dai seama că-i cu desăvîrșire rău în toate privințele. Prost este numai atunci cînd, după felul în care e arătat răul, nu te poți dumiri dacă răul e chiar rău sau nu tocmai rău. Prost e numai atunci cînd răul e făcut atrăgător pentru spectator, cînd așa-i de amestecat cu binele, încît nu mai știi partea cui s-o iei. Și iarăși prost este cînd binele este arătat așa fel, că nu vezi binele în bine.

PRIMUL COMIC: Nikolai Nikolaici, îți jur că ăsta-i adevărul curat și nimic alta. Ai spus lucruri de care am fost totdeauna convins, numai că nu m-am putut exprima așa de bine cum te-ai exprimat dumneata. Prost lucru să nu poți vedea binele ascuns în bine! Ăsta-i cusurul tuturor pieselor moderne, cu care sîntem siliți să distrăm publicul. Spectatorul cînd iese de la teatru nu știe nici el ce fel de om a văzut; bun sau rău? Binele nu-l ispitește, iar răul n-are nimic într-însul care să-l dezguste, așa că bietul om rămîne ca într-un vis fără să poată scoate din ce a văzut nici un soi de regulă, care să-i folosească la ceva în viață și așa-i de nedumerit asupra căii pe care a urmat-o pînă atunci, încît e gata să se ia după cel dintîi ins care i-ar ieși în cale, fără măcar să-l întrebe încotro îl duce și cu ce scop îl duce.

FEODOR FEDORÎCI: Unde mai pui, Mihailo Semionîci, ce chin pe actor să joace asemenea rol, dacă-i din tot sufletul un adevărat actor.

PRIMUL COMIC: Nu mai continua! Vorbele dumitale îmi străpung inima. Nu-ți poți închipui cîtă amărăciune simt uneori. Înveți un rol, îl frămînți și nu știi nici tu ce expresie să-i mai dai. Uneori uiți de toate, te substitui personajului, te înflăcărezi, îl miști pe spectator, însă cînd stai să te gîndești cu ce mijloace l-ai mișcat, te apucă scîrba de tine însuți. Ai vrea să se deschidă pămîntul și să te înghită, iar aplauzele te fac să roșești ca de o rușine a ta, personală. Hotărît lucru,

nu mai știu nici eu ce-i mai rău: să arăți fărădelegile în așa fel încît spectatorul să fie gata-gata să se împace cu ele, sau să arăți virtuțile în asemenea lumină, încît să nu simtă nici o dorință de a le urma. Cum cred eu, și într-un caz și în celălalt, tot cu putregaiuri avem de-a face și nu cu arta. Adînc tîlc are ce ne-a spus Nikolai Nikolaici: Rău este cînd nu poți vedea binele ascuns în bine.

ALT ACTOR: Aveți dreptate, aveți dreptate. Rău e cînd nu poți vedea binele ascuns într-o faptă bună.

PIOTR PETROVICI: N-am nici o obiecție împotriva acestei afirmații, dar absolut nici una! Vorbele lui Nikolai Nikolaici au un înțeles adînc. Mihailo Semionîci a mers și mai departe. Totuși ăsta nu-i încă răspunsul la întrebarea mea. Ceea ce ai spus dumneata acuma — adică binele să fie arătat cu o putere magică care să tîrască cu ea nu numai oamenii buni, dar și pe cei răi, iar răul cu atîta dispreț, încît spectatorul să nu simtă numai dorința de a nu se împăca cu oamenii arătați pe scenă, dar, dimpotrivă, să dorească să se descotorosească cît mai grabnic de ei — toate acestea, Nikolai Nikolaici, trebuiesc să fie condiția obligatorie a oricărei opere. Dar asta nu-i totul. Orice operă trebuie să mai aibă în afară de asta o expresie a ei proprie, personală, căci altfel ea nu va avea o originalitate. Nikolai Nikolaici, pricepi dumneata ce vreau să spun? De aceea nu văd în „Revizorul" marea însemnătate care i se dă de către alții. Trebuie să se simtă limpede ce anume l-a făcut pe scriitor să întreprindă opera lui, ce anume ținteşte, încotro tinde, ce lucru nou vrea să ne arate. Uite, Nikolai Nikolaici, asta-i însemnat, și nu ceea ce ai spus dumneata în genere despre artă.

NIKOLAI NIKOLAICI: Piotr Petrovici, cum poți afirma dumneata că nu se vede încotro tinde autorul? D-apoi lucrul ăsta... lucrul ăsta... se vede.

PIOTR PETROVICI: Nikolai Nikolaici, ba asta nu se vede deloc. Iată, eu unul nu văd în comedia asta vreun scop deosebit, care să reiasă din însăși opera. Sau poate că autorul l-o fi ascuns înadins. Dacă-i așa, atunci autorul a făcut o crimă împotriva artei. De spus, Nikolai Nikolaici, poți spune ce vrei. Dar hai să analizăm cu seriozitate comedia asta. „Revizorul" nu produce doar așa impresie, încît spectatorul să iasă înviorat de la spectacol. Dimpotrivă — și cred că știi și dumneata — unii au simțit o enervare de prisos, alții chiar furie, dar

în genere, toți au plecat cu un simțământ de apăsare. Cu toată plăcerea pe care ți-o produc unele scene născocite cu multă îndemînare, cu toată situația cu adevărat comică în care se găsesc multe din personajele lucrării, cu toată cizelarea cu adevărat măiastră a unora din caractere, pînă la sfîrșit îți rămîne ceva — cum să spui... Nici nu vă pot explica... rămîne ceva monstruos și sumbru, un fel de spaimă care te cuprinde cînd te gîndești la neorînduiala de la noi. Chiar și apariția jandarmului, care se ivește în ușă asemenea unui călău, încremenirea generală provocată de vorbele lui vestind sosirea adevăratului revizor care urmează să-i distrugă pe toți, să-i mături de pe fața pămîntului, să-i nimicească cu desăvîrșire, toate acestea sînt inexplicabil de înspăimîntătoare. Vă mărturisesc cu toată certitudinea, *à la lettre*[1]) că nici o tragedie nu mi-a produs o impresie atît de puțin îmbucurătoare, atît de tristă, atît de apăsătoare, așa că sînt înclinat să bănuiesc că autorul a urmărit într-adins să producă această impresie cu ultima scenă a comediei lui. Nu-i cu putință ca impresia să fi ieșit așa chiar de la sine.

PRIMUL COMIC: Bine că măcar după zece ani, de cînd se tot joacă „Revizorul", v-a venit în sfîrșit în minte să puneți întrebarea. Toți au atacat mai mult sau mai puțin această impresie apăsătoare pe care o producea piesa, însă nimeni nu a pus pînă acum întrebarea: de ce anume trebuie produsă această impresie? gîndind că autorul și-ar fi scris de bunăseamă comedia fiindcă așa i-a trăsnit, neștiind nici el de ce o scrie și ce are să iasă dintr-însa. Veți admite că o fi avînd și el măcar dramul de minte pe care nu refuzăm să-l atribuim fiecărui om. Apoi, la drept vorbind, chiar de le face un prost, acțiunile își au toate o pricină a lor.

Toți se uită la el cu uimire.

PIOTR PETROVICI: Mihailo Semionîci, poate c-ai vrea să ne explici ce ai spus, pentru că ni se pare cam nelămurit.

SEMION SEMIONÎCI: Cam aduce a ghicitoare.

PRIMUL COMIC: Cum se face că n-ați băgat de seamă că „Revizorul" n-are sfîrșit?

NIKOLAI NIKOLAICI: Cum așa n-are sfîrșit?

SEMION SEMIONÎCI: Dar ce sfîrșit ați mai vrea? Comedia are cinci acte. De comedii în șase acte nici nu s-a auzit. Oare să mai vină pe deasupra încă o săpuneală?

[1]) Fără înconjur (în limba franceză). (N. trad.)

PIOTR PETROVICI: Dați-mi totuși, voie, Mihailo Semionîci, să vă întreb: ce piesă poate fi aceea care să n-aibă sfîrșit? Nikolai Nikolaici, spune despre așa ceva în canoanele artei? După mine, e cum ai aduce o besactea închisă, o pui în fața tuturor și întrebi ce-i înăuntru!

PRIMUL COMIC: Ei, și dacă besacteaua e anume pusă dinaintea dumneavoastră ca să vă osteniți s-o deschideți?

PIOTR PETROVICI: Dacă-i așa, trebuie cel puțin să spui, sau să-i dai măcar omului o cheie în mînă.

PRIMUL COMIC: Dar dacă cheia e așezată și ea alături de besactea?

NIKOLAI NIKOLAICI: Mă rog, nu mai vorbi în cimilituri. Eu cred că dumneata știi ceva. Probabil că autorul ți-o fi dat cheia, însă dumneata o ții ascunsă și faci pe secretosul.

FEODOR FEDORÎCI: Mihailo Semionîci, destăinuiește-ne și nouă secretul. Fără șagă, dar tare aș vrea să știu ce se poate ascunde aici. Eu, unul, nu văd să fie ceva.

SEMION SEMIONÎCI: Dar deschide-ne odată besacteaua asta enigmatică! Ce-i cu besacteaua asta ciudată, care nu se știe de ce ne-a fost adusă, care nu se știe de ce a fost pusă în fața noastră și care nu se știe de ce-i închisă?

PRIMUL COMIC: Ei și ce vă faceți dumneavoastră dacă vă arăt că se deschide atît de ușor, încît o să vă mirați cum de n-ați deschis-o singuri? Și dacă într-însa se află un lucru care pentru unii e un ban care nu mai umblă, iar pentru alții un cervonț strălucitor, căruia oricît i s-ar schimba pajura — în vecii vecilor același preț are să aibă?

NIKOLAI NIKOLAICI: Dar isprăvește odată, frate, cu ghicitorile! Dă-ne cheia și pace!

SEMION SEMIONÎCI: Mihailo Semionîci, cheia!

FEODOR FEDORÎCI: Cheia!

PIOTR PETROVICI: Cheia!

TOȚI ACTORII ȘI ACTRIȚELE: Mihailo Semionîci, cheia!

PRIMUL COMIC: Vra să zică vreți cheia? Dar știu eu, domnilor, dacă vă veți învoi s-o primiți? Poate o veți arunca cu besactea cu tot.

NIKOLAI NIKOLAICI: Cheia! Nu mai vrem să știm nimica. Vrem cheia!

TOȚI: Cheia!

PRIMUL COMIC: Mă rog, poftiți cheia! Poate însă că nu sînteți obișnuiți să auziți de la un actor comic ce am să vă spun eu,

dar ce să-i faci? Azi mi-e inima înflăcărată, îmi simt sufletul ușor și, oricum mi-ați primi cuvintele, sînt gata să vă spun tot, tot ce am pe suflet. Nu, domnilor, autorul nu mi-a dat cheia. Numai vedeți că sînt clipe cînd ești în astfel de dispoziție sufletească, că înțelegi ceea ce altădată n-ai fi în stare... Am dat de-o cheie și inima mi-a șoptit că-i cheia cea bună. Cînd am deschis besacteaua din fața mea, mintea mi-a spus că nici autorul nu putea avea alt gînd.

Uitați-vă bine la orașul arătat în piesă. Toți, pînă la unul, sîntem înțeleși că asemenea oraș nu-i în toată Rusia, căci nu s-a mai auzit ca toți, dar absolut toți cinovnicii orașului, să fie niște monștri. De obicei tot se mai află în fiecare oraș cîte doi-trei oameni cinstiți, însă în piesă nu-i unul! Într-un cuvînt: asemenea oraș nici nu se află. Așa-i? Ei, ce se întîmplă dacă acest oraș închipuit se găsește în sufletul nostru al fiecăruia? Să nu ne privim cu ochii unui om de lume, pentru că nu omul de lume ne va judeca, ci să ne uităm cît de puțin cu ochii aceluia care cheamă la confruntare pe toți oamenii și în fața căruia pînă și cel mai bun dintre noi— vă rog să nu uitați asta — își va pleca ochii în pămînt de rușine și să vedem avea-va cineva curajul să-ntrebe: „oare mi-e mutra strîmbă?“ Mi-e teamă ca fiecare să nu se sperie de mutra lui strîmbă, la fel cum s-a speriat de mutrele cinovnicilor pe care le-a văzut în piesă. Nu, Piotr Petrovici! Nu, Semion Semionîci! Să nu spuneți: „Astea-s povești vechi“ sau „asta o știm și noi“. Dați-mi voie să-mi spun în sfîrșit și eu cuvîntul. Credeți în adevăr că trăiesc numai ca să fac giumbușlucuri? Lucrurile care ne sînt date ca să le ținem veșnic minte nu trebuiesc socotite drept lucruri vechi. Ele se cuvine să fie primite ca pe o noutate pe care o auzim întîiași dată și oricine le-ar rosti, n-avem de ce ne uita cine-i persoana care le rostește. Nu, Semion Semionîci! Nu de frumusețea noastră trebuie să fie vorba. Dar despre ce este de fapt viața noastră, pe care ne-am obișnuit s-o socotim o comedie, care se poate isprăvi cu o tragedie, la fel cum s-a isprăvit și comedia pe care am jucat-o chiar acum. Orice s-ar spune, dar revizorul care ne așteptă în pragul mormîntului este groaznic. De ce să mai umblați cu șoalda? Parcă dumneavoastră nu știți cine este acest revizor? Revizorul este conștiința noastră care s-a trezit și care ne va sili să ne cercetăm, cu ochii în patru, pe noi înșine. Nimic nu se poate ascunde de

acest revizor, pentru că-i trimis dintr-o poruncă de sus și ne vom trezi cu el cînd n-are să mai fie cu putință să ne tragem înapoi nici măcar cu un pas. Dintr-o dată vei descoperi dinaintea ta și în tine însuți un monstru așa de groaznic, încît ți se va ridica părul măciucă de spaimă. Mai bine să-ți revizuiești viața la început decît atunci cînd ai ajuns la sfîrșitul ei. În loc să spunem tirade goale despre noi și să ne cîntăm osanale, mai bine ne-am opri puțin chiar acuma în hîdul oraș al sufletului nostru, care este de cîteva ori mai rău decît oricare alt oraș, în care își fac de cap patimile noastre, întocmai ca hîzeniile acelea de cinovnici, fiindcă ne prădăm visteria propriului nostru suflet. Trebuie să ne adresăm revizorului încă de la începutul vieții noastre și mergînd braț la braț cu el, să revizuim ce avem în suflet — dar revizorul nostru să fie un revizor din cei adevărați și nu un amăgitor de-alde Hlestakov. Hlestakov este un conțopist. Hlestakov este conștiința superficială a lumii, o conștiință venală și amăgitoare. Hlestakov poate fi cumpărat chiar de patimile noastre, care sălășluiesc în noi. Plimbîndu-ne braț la braț cu Hlestakov prin orașul sufletului nostru, nu vom băga de seamă nimic. N-ați văzut și dumneavoastră cum toți cinovnicii discutînd cu el s-au justificat, s-au strecurat cu îndemînare și au ieșit neprihăniți, aproape niște sfinți? Credeți dumneavoastră că orice patimă a noastră nu-i încă și mai vicleană decît un potlogar de cinovnic? Și nu numai o patimă, dar chiar și cea mai searbădă și mai de rînd obișnuință a fiecăruia. Acestea vor izbuti să se ferească cu atîta îndemînare ca să iasă basma curată, încît aveți să le luați drept virtuți, cu care pe deasupra să vă mai și lăudați înaintea semenului vostru, spunîndu-i: „Ia te uită mîndrețe de oraș ce am! Ce rînduială și ce curățenie domnesc pretutindeni!" Patimile noastre sînt fățarnice. Asta v-o spun eu, care am avut destul de furcă cu ele. Nu! Cu o conștiință lumească și superficială n-ai să ajungi să vezi nimic în tine. Patimile îți vor amăgi conștiința, iar conștiința va înșela patimile, așa cum i-a înșelat Hlestakov pe cinovnici, după care conștiința se va mistui, încît nici urma n-ai să i-o mai găsești. Ai să rămîi ca prostul de primar care se cocoțase cine știe cît de sus, care s-a și văzut general și care a anunțat ca lucru sigur că va ajunge cel mai de seamă om din toată capitala, și s-a pornit să făgăduiască slujbe — dar s-a trezit deodată

că fusese dus de nas în toate privințele și înșelat de un țingău, de un ușuratic, de un zvăpăiat care n-avea nici în clin nici în mînecă cu adevăratul revizor. Nu, Piotr Petrovici! Nu, Semion Semionîci! Nu, domnilor! Dacă sînteți de părerea mea, lăsați la o parte conștiința voastră lumească. Nu cu Hlestakov să ne cercetăm conștiința, ci cu adevăratul revizor. Vă jur că orașul nostru sufletesc face să te gîndești la el, așa cum se gîndește un suveran bun la țara lui. Așa cum îi izgonește suveranul, cu demnitate și asprime, pe mituiții de pe pămîntul lui, tot așa să ne izgonim și noi șperțarii sufletești. Este un mijloc, este un bici, cu care îi putem izgoni. Și acest mijloc, nobilii mei compatrioți, este rîsul! Rîsul de care se tem atîta toate patimile noastre josnice! Rîsul care-i creat ca să-ți bați joc de toate care fac de rușine adevărata frumusețe a omului. Să-i redăm iarăși rîsului adevărata lui menire! Să li-l luăm înapoi acelora care l-au prefăcut într-un sacrilegiu ușuratic, întinzîndu-l asupra tuturor lucrurilor fără să deosebească nici ce-i bine, nici ce-i rău! În același fel în care rîdem de ticăloșia altuia, să rîdem cu mărinimie de ticăloșia noastră, de ticăloșiile pe care le vom găsi în noi. Nu numai comedia asta, dar tot ce va apare din pana vreunui scriitor ca o batjocură a viciilor și a josniciei, s-o luăm ca pe ceva care ne ține, ca și cum ar fi fost scrisă pentru noi, căci de toate vom găsi în adîncul sufletului nostru, numai să nu coborîm într-însul ca un de-alde Hlestakov, ci cu un adevărat revizor, fără putință de a fi mituit. Să nu vă supărați dacă vreun primar înfuriat, sau mai bine zis necuratul, vă va șopti prin gura lui: „De cine rîdeți? De voi rîdeți!" Să-i răspundeți cu mîndrie: „Da, rîdem de noi, pentru că ne îndeamnă nobila noastră fire rusească, pentru că ascultăm de o poruncă de sus de a fi mai buni decît alții!" Compatrioți! Doar și în vinele mele, ca și în ale voastre, tot sînge rusesc curge. Ia uitați-vă la mine cum plîng. Actor comic, v-am făcut mai înainte să rîdeți, acuma însă plîng. Lăsați-mă să simt că și misiunea mea e tot așa de cinstită ca a fiecăruia dintre voi, că-mi slujesc patria cum o slujiți și voi, că nu-s un măscărici ușuratic făcut numai pentru distrarea celor ușuratici, ci un cinovnic cinstit al marii împărății dumnezeiești, care am trezit în voi rîsul — însă nu rîsul desmățat cu care rîd în lumea asta oamenii unii de alții, rîs născut din deșertăciune și trîndăvie searbădă, ci rîsul

care se naște din dragostea pentru om. Să arătăm toți laolaltă lumii întregi că mic sau mare, toți cîți trăiesc pe pămîntul rusesc, n-au altă năzuință decît să slujească aceluia căruia trebuie să-i slujească tot ce pe lumea asta se avîntă într-acolo... *(se uită în sus)* în sus, spre suprema și veșnica frumusețe!

---

7. A DOUA VERSIUNE A SFÎRȘITULUI DIN „DEZNODĂMÎNTUL REVIZORULUI"

SEMION SEMIONÎCI: Cum? Cum ai zis, Mihal Mihalîci? Ce tot spui dumneata acolo? Ce fel de oraș sufletesc?

MIHAL MIHALÎCI: Mie așa mi s-a părut. Mi s-a părut că ăsta-i chiar orașul meu sufletesc și că ultima scenă reprezintă ultima scenă din viață, cînd conștiința te silește deodată să te uiți cu toată luarea-aminte în suflet și te sperii de tine însuți. Mi s-a părut că revizorul acesta adevărat, care numai la vestea că a sosit aduce atîta groază, este adevărata noastră conștiință, care ne întîmpină în pragul mormîntului. Și iarăși mi s-a părut că flușturaticul acesta de Hlestakov, acest potlogar, sau cum mai vreți dumneavoastră să-i ziceți, este conștiința noastră lumească, ușuratică și prefăcută care, folosindu-se de spaima noastră, ia deodată înfățișarea conștiinței celei adevărate și se lasă cumpărată de patimile noastre, tot așa precum a fost mituit Hlestakov de către cinovnici — și se mistuie apoi, ca și el, cine știe unde. Mi s-a părut că acest sfîrșit trist și neîmbucurător, care l-a indignat și l-a zguduit pe spectator, mi s-a ivit în față pentru a-mi aduce aminte că și viața, pe care ne-am obișnuit puțin cîte puțin să o socotim drept o comedie, poate avea și un sfîrșit trist și tragic. Mi s-a mai părut că toată comedia asta, în întregul ei ansamblu, pare să spună că revizorul care ne întîmpină la sfîrșit ar trebui să-l chemăm de la început și împreună cu el, cu acest adevărat revizor, asemenea unui suveran drept care își revizuiește împărăția, să ne uităm cu luare-aminte în sufletele noastre și să ne înarmăm împotriva patimilor noastre, cum se înarmează suveranul, ca să se apere împotriva cinovnicilor venali, pentru că patimile jefuiesc tezaurul sufletului

nostru, tot aşa cum fură cinovnicii visteria şi bunurile statului. Şi trebuie să facem revizia asta cu adevăratul revizor, pentru că patimile noastre sînt făţarnice, şi nu numai patimile, dar pînă şi cel mai mic şi banal obicei e în stare să se strecoare cu atîta îndemînare şi s-o întoarcă cu atîta dibăcie, cum nu s-au priceput s-o întoarcă în faţa lui Hlestakov şmecherii de cinovnici, aşa că tu vei fi gata să iei aceste patimi drept virtuţi, şi chiar să te făleşti cu orînduiala oraşului tău sufletesc, fără măcar să-ţi treacă prin minte că s-ar putea întîmpla să rămîi păcălit, cum a rămas primarul. Mie aşa mi s-a părut.

PIOTR PETROVICI: Mihal Mihalîci, tot ce-ai spus dumneata este foarte elocvent, numai că aş vrea să ştiu unde ai găsit dumneata asemănările? Ce asemănare poate fi între Hlestakov şi conştiinţa lumească fluşturatică şi între adevăratul revizor şi conştiinţa cea adevărată. Nikolai Nikolaici, spune-mi drept, găseşti dumneata aici o asemănare?

NIKOLAI NIKOLAICI: Eu mărturisesc că nici una.

SEMION SEMIONÎCI: Şi eu la fel! Oricît mi-aş holba ochii, de văzut nu văd nimic.

FEODOR FEDORÎCI: Mihal Mihalîci, îţi spun sincer, că deşi gîndul nu-i deloc prost şi ar putea servi chiar de subiect pentru o operă de artă, nu cred că autorul să-l fi avut în vedere.

NIKOLAI NIKOLAICI: *(cu hotărîre)*. Năzbîtii! Nici pomeneală de aşa ceva!

MIHAL MIHALÎCI: Dar parcă eu v-am spus că autorul a avut în vedere tocmai gîndul acesta? V-am spus doar dinainte: „Autorul nu mi-a dat cheia, dar v-o propun pe a mea". Însă chiar de-ar fi avut acest gînd, autorul proceda prost dacă dezvăluia chiar aşa de lămurit. Comedia ajungea atunci o alegorie şi ar fi putut ieşi din ea o predică searbădă şi moralizatoare. Nu! Datoria autorului era să zugrăvească numai spaima pricinuită de nişte neorînduieli vădite şi întîmplate — nu într-un oraş fictiv ci într-unul real, de pe pămînt, să adune grămadă toate relele de pe pămîntul nostru, ca ele să poată fi văzute cît mai repede, şi să nu fie socotite ca un rău necesar care trebuie admis, tot atît de necesar printre lucrurile bune, cum sînt necesare umbrele într-un tablou. Datoria lui este să zugrăvească lucrurile acestea întunecate cu atîta putere, încît să simţim cu toţii că trebuie luptat împotriva lor, încît să-l vîre în sperieţi pe spectator şi să-l facă să se cutremure, aşa ca gîndul

neorînduielilor să-l pătrundă pînă-n adîncul sufletului. Asta trebuia s-o facă. De tras morala cuvenită, asta-i de-acuma treaba noastră. Doar nu mai sîntem copii, slavă domnului! M-am gîndit la morala pe care aş putea-o trage pentru mine şi am găsit morala asta, pe care v-am împărtăşit-o.

PIOTR PETROVICI: Mihal Mihalîci, comediile se scriu pentru toată lumea. Se cuvine ca toţi să tragă din ele morala, însă o morală la mintea omului şi la îndemîna tuturor, iar nu vreuna picată de cine ştie unde, pe care ar putea-o trage un om deosebit, care nu seamănă cu toată lumea. Am să te întreb un singur lucru: cum de se face că pînă acuma n-a tras nimeni din piesa asta morala pe care ai tras-o dumneata?

NIKOLAI NIKOLAICI: *(cu grabă)*. Chiar aşa! Uite, asta-i întrebare! Ia să ne lămureşti mai întîi problema cum se face că numai dumneata ai tras morala asta şi nu şi ceilalţi?

SEMION SEMIONÎCI: Da, Mihal Mihalîci, de ce numai dumneata ai tras-o? De ce numai dumneata singur ai tras-o?

MIHAL MIHALÎCI: În primul rînd, de unde ştii dumneata că eu aş fi singurul care am tras morala asta? În al doilea rînd, de ce o socotiţi aşa de îndepărtată? Eu, dimpotrivă, socot că lucrul cel mai apropiat de noi e tocmai propriul nostru suflet. Ce am avut atunci în vedere era tocmai sufletul meu, m-am gîndit la mine şi de aceea am tras morala asta. Dacă şi alţii ar fi avut în vedere propria lor persoană, ar fi tras probabil aceeaşi morală pe care am tras-o şi eu. Dar oare se apropie fiecare din noi de opera unui scriitor ca o albină, ca să scoată ce crede că-i folositor lui? Nu! Noi căutăm în toate nu o morală pentru folosul nostru, ci pentru alţii. Sîntem gata să luptăm şi să apărăm întreaga societate, îngrijindu-ne de moralitatea altora, dar uităm de a noastră. Căci de rîs ne place doar să rîdem de alţii şi nu de noi. Şi cusururile tot la alţii ne place să le găsim, iar nu la noi. Oricum ar fi, dar vedeţi şi dumneavoastră: au venit azi la teatru trei mii de spectatori şi toţi ştiu că au venit să rîdă, iar fiecare din aceşti trei mii e sigur că va rîde de alţii şi nu de el. Cea mai mică aluzie că s-ar putea să semene cu cel de care a rîs îl poate înfuria şi e gata să repete în mînia lui: „Am eu mutra strîmbă?"

SEMION SEMIONÎCI: Mihal Mihalîci, nu în sensul ăsta vorbeam...

MIHAL MIHALÎCI: *(întrerupîndu-l)*. Dă-mi voie, Semion Semionîci. De ce dumneata, care eşti un om nobil, cu adevărat su-

flet rusesc şi în sfîrşit, un ins care priveşte viaţa cu ochi creştineşti, pronunţi vorbe care contrazic felul dumitale de a gîndi? În primul rînd, de ce uiţi mereu că obiectul comediei, şi în genere al satirei, nu-i să arate meritele omului, ci tot ce este de dispreţuit într-însul? Cu cît arăţi mai mult ceea ce-i de dispreţuit în om, ca atare, cu cît aceste cusururi stîrnesc indignarea fiecăruia şi-l zguduie, cu atît mai mult îşi atinge comedia scopul. De ce uiţi de fiecare dată acest lucru şi vrei să-i impui satirei obiective care se potrivesc mai degrabă tragediei? N-ai dreptate: cine doreşte să scoată o morală, acela are s-o scoată; cine se uită în sufletul său, are să ia din toate, de ce are nevoie. Acela va fi în stare să vadă şi într-un oraş material oraşul său sufletesc, acela va pricepe că trebuie să se înarmeze şi mai vîrtos împotriva făţărniciei. Numai acela care va face aşa va vedea că aicea-i vorba de ceva serios. Nu! Lăsaţi satira în pace! Ea îşi atinge scopul. Oriunde s-ar afla, răul nu trebuie cruţat. Dacă vreţi însă să priviţi lucrurile creştineşte, uitaţi-vă la orice satiră ca la ceva care vi se adresează vouă înşivă şi înainte de a căuta să observaţi legătura ei cu întreaga societate, aplicaţi-vă învăţătura oricărei comedii vouă înşivă. Dacă, aşadar, urmează să procedaţi creştineşte, trebuie ca orice operă, în care răul este biciuit, s-o îndreptăţi împotriva ta, ca ceva scris anume pentru tine. Ştii şi dumneata că nu se află viciu pe care îl observăm la alţii, din care măcar o părticică să nu fie şi în noi, cu toate că nu chiar în aceeaşi măsură, dar în altă formă, îmbrăcat în alte haine, mai cuviincioase şi mai arătoase, aşa cum este îmbrăcat şi Hlestakov. Cîte ai să găseşti în sufletul tău, dacă ai să te uiţi într-însul împreună cu revizorul acela cinstit care te va întîmpina în pragul mormîntului! Ştim lucrul acesta, însă ne facem a-l uita. „Sufletul îmi clocoteşte de patimi", ne spunem noi în fiecare zi, însă de alungat, nu vrem să le alungăm. Avem şi un bici în mînă care ne-a fost dat să le alungăm.

SEMION SEMIONÎCI: Ce bici? Care bici?

MIHAL MIHALÎCI: Dar rîsul nu-i oare şi el un bici? Sau vă închipuiţi poate că rîsul ne-a fost dat degeaba? De rîs se teme şi cel din urmă ticălos, pe care nu-l poţi atinge cu altceva, de el se teme şi acela căruia de obicei nu i-e frică de nimic. Înseamnă aşadar că rîsul ne este dat pentru un scop bun. Spuneţi-mi, mă rog, pentru ce ne-a fost dat nouă rîsul? Numai ca să ne hlizim aşa fără nici un rost? Dacă rîsul ne-a fost

dat ca să lovim cu el toate cîte fac de ruşine înalta frumuseţe a omului, de ce să nu ne slujim fiecare dintre noi de rîs mai înainte de toate, pentru a lovi în ceea ce strică frumuseţea propriului nostru suflet? De ce să nu îndreptăm rîsul în făptura noastră şi să nu gonim cu el pe mituitorii noştri proprii? De ce numai la gîndul că s-ar putea să rîdeţi de voi înşivă, vă cuprinde furia?... Oricum ar fi însă, fiecare patimă, fiecare pornire josnică din noi, rîvneşte totuşi, cu tot dinadinsul, să joace un rol oricît de jalnic ar fi, vor să capete o înfăţişare nobilă, şi numai sub această formă să ţi se strecoare în suflet, pentru că firea noastră e nobilă şi nu le-ar primi în toată goliciunea lor neruşinată. Dar credeţi-mă că atunci cînd vă veţi bate joc de patima asta a noastră şi fără să cruţaţi nimic, o veţi izbi vîrtos, chiar dacă ar fi să muriţi de ruşine, neştiind unde să vă ascundeţi obrazul — atunci patima n-are să mai îndrăznească să rămînă în sufletul vostru, ci va fugi atît de iute, încît o să-i pierdeţi urma.

SEMION SEMIONÎCI: Mărturisesc că vorbele dumitale mă fac să cad pe gînduri. Dar crezi oare că-i cu putinţă să îndrepţi rîsul acesta împotriva ta însuţi? Împotriva propriei tale persoane?

PIOTR PETROVICI: Socot că aceasta-i cu putinţă numai la un om care a simţit în acelaşi timp şi noblețea firii omeneşti, şi scîrba pentru cusururile lui.

MIHAL MIHALÎCI: Eu unul cred că omul are putinţa să facă asta, numai atunci cînd mai este pe deasupra şi rus pînă în adîncul sufletului. Recunoaşteţi şi voi că rîsul exista în noi toţi. Sarcasmul necruţător este răspîndit la noi pînă şi printre oamenii din popor. De asemenea noi, ruşii, avem şi curajul să ne smulgem din noi şi să fim necruţători cu noi înşine. De aceea la noi e mai cu putinţă o întoarcere a rîsului spre calea lui firească. Încercaţi să mă contraziceţi! Dovediţi-mi că n-am dreptate! Dărîmaţi-mi şi distrugeţi-mi convingerea, distrugîndu-mă totodată şi pe mine, biet măscărici, pe care mă ţine în picioare această convingere încercată pe propria-mi piele. Semion Semionîci, spune dumneata, nu curge în vinele mele acelaşi sînge rusesc care curge şi în ale dumitale? Pot eu oare simţi altceva, în clipele mele înălţătoare, decît ce simţi şi dumneata în astfel de clipe? Nu stau oare acum în faţa voastră în cea mai înălţătoare clipă a vieţii mele? Mi-am terminat cariera. Părăsesc teatrul unde am slujit timp de douăzeci

de ani. Aţi ţinut să mă încununaţi chiar dumneavoastră şi m-aţi mişcat. Şi tot dumneavoastră aproape că m-aţi silit să vă spun ceea ce v-am spus. Uitaţi-vă la mine cum plîng: actor comic, v-am făcut odată să rîdeţi. Acuma însă plîng. Lăsaţi-mă să simt că şi misiunea mea e tot aşa de curată ca a fiecăruia dintre voi, că şi eu mi-am slujit patria, că nu-s un măscărici uşuratic, ci un cinovnic cinstit al marii împărăţii dumnezeieşti şi că n-am trezit în voi rîsul acela besmetic cu care un om îşi bate joc de altul, ci rîsul care se naşte din dragostea pentru om. Nikolai Nikolaici! Feodor Fedorîci! Semion Semionîci şi voi toţi tovarăşii mei, cu care mi-am petrecut timpul în muncă şi în discuţii povăţuitoare, de la care am învăţat multe şi de care mă despart acum! Prieteni, publicul a iubit talentul meu, voi însă m-aţi iubit pe mine. După plecarea mea, luaţi înapoi rîsul acelora care l-au prefăcut în sacrilegiu faţă de toate, fără să deosebească ce-i bine şi ce-i rău. Vă mai spun încă o dată, credeţi în vorbele pe care le rosteşte sufletul meu acum, pentru întîia dată în viaţa mea: Rîsul e bun, e cinstit. El ne-a fost dat anume, nu ca să rîdem de alţii, dar de noi înşine. Iar acela care n-ar avea puterea să rîdă de propriile lui cusururi, mai bine să nu mai rîdă niciodată!... Căci altminteri rîsul ajunge o clevetire, de care va trebui să răspundă odată, cum răspunzi de o fără-de-lege!...

POSTFAŢA

Piesa intitulată „Deznodămîntul Revizorului" era destinată pentru reprezentaţia de beneficiu şi de adio a unuia dintre cei mai buni actori ai teatrului nostru. De aceea nu strică să se ţină minte că *primul comic*, principalul personaj al acestei comedii, este luat în clipa în care, ajuns la limita legală de vîrstă, părăseşte scena şi îşi ia rămas bun pentru totdeauna de la publicul pe care l-a înveselit atîta vreme şi de la colegii lui, cu care încetează să mai fie coleg.

ORDINUL VLADIMIR CLASA TREIA

(Fragmente dintr-o comedie neisprăvită)

FRAGMENTUL ÎNTÎI

MARIA PETROVNA: „M" şi „A" iar în partea cealaltă, numele de familie: „Povalişcev şi prinţesa Şlepohvostova". Şi vezi ca toate acestea să apară cît mai grandios. De asemenea te rog să fie gata cel mai tîrziu pînă-n două săptămîni.

KAPLUNOV: Foarte bine! *(Se repede să deschidă uşa.)*

MARIA PETROVNA: *(către valet)*. Ştii unde stă cinovnicul acela?

VALETUL: Ştiu.

MARIA PETROVNA: Spune-i vizitiului să mă ducă întins acolo. Uff! Nici acuma nu sînt liniştită. *(Iese.)*

SCENA III-A

Odaia lui Alexandr Ivanovici.

HRISANFI PETROVICI: Îmi pare foarte bine că v-am cunoscut. Mi se pare curios, dar după fizionomia dumneavoastră, n-aş fi crezut că aţi fi un om de ispravă.

ALEXANDR IVANOVICI: Ştii mata, în privinţa asta este o veche zicătoare...

HRISANFI PETROVICI: Spuneţi, nu cumva răposata maica dumneavoastră s-a speriat de ceva pe cînd era grea?

ALEXANDR IVANOVICI: Să lăsăm mai bine asta.

HRISANFI PETROVICI: Nu, ascultă încoace. Nu te supăra, dar se întîmplă foarte des. Aşa de pildă, asesorul nostru are toată partea de jos a feţei ca de berbec. Parc-ar fi teşită, nu alta, şi-i năpădită de un fel de lînă întocmai ca la berbeci. Şi toată treaba asta i se trage de la o întîmplare neînsemnată. Pe cînd răposata era în durerile facerii, un berbec s-a apropiat de fereastră şi l-a împins necuratul să behăie.

ALEXANDR IVANOVICI: Da. Asta se-ntîmplă.

HRISANFI PETROVICI: Abia acuma, cînd mă uit mai bine la dumneavoastră, îmi dau seama că faţa dumneavoastră îmi este parcă cunoscută: era la noi, la regimentul de carabinieri, un locotenent. Semăna leit cu dumneavoastră, ca două picături de apă. Straşnic beţivan! Trebuie să spun că nu trecea o zi, să nu se întoarcă cu fălcile mutate din loc.

ALEXANDR IVANOVICI: Daţi-mi voie: Vreau cum nici că se poate, să vă ajut şi cît mai repede. Faceţi-mi vă rog plăcerea şi luaţi loc în jilţul acesta şi povestiţi-mi cu de-amănuntul despre ce-i vorba.

HRISANFI PETROVICI: Îmi daţi voie, dar stînd jos, nu-i chip să vă spun despre ce-i vorba. E o afacere încurcată de tot. Aţi cunoscut cumva în judeţul Ustiuj pe o moşieriţă anume Evdokia Malafeevna Jerebţova? N-aţi cunoscut-o? Buun! E mătuşa noastră bună, a mea şi a bestiei de frate-meu. Cei mai apropiaţi moştenitori ai ei sîntem noi, frate-meu şi cu mine. Oh, ascultaţi, ascultaţi! Afară de noi mai era şi o soră care s-a măritat cu generalul Povalişcev. Ei, dar de dînsa n-avem ce vorbi, cu dînsa n-am nimica. Ea şi-a primit şi aşa partea care i se cuvenea. Îmi daţi voie: şi iacătă-l pe acest potlogar, adică frate-meu, pentru că el, dacă-i vorba de asta, îţi face orice la care minister vrei, iacătă-l că vine la dînsa şi-i spune: „Dumneata mătuşică ai ajuns să ai, slavă domnului, şaptezeci de ani. De ce-ai mai vedea mata singură de gospodărie la o vîrstă aşa de înaintată? Mai bine m-ai lăsa pe mine să am grija dumitale şi să te ţin eu". Vedeţi? Asta-i? Vă daţi seama? Vă daţi seama? Şi s-a mutat la dînsa în casă, unde a prins a trăi şi a porunci, parcă el ar fi fost adevăratul stăpîn. Auziţi ce vă spun?

ALEXANDR IVANOVICI: Aud!

HRISANFI PETROVICI: Asta-i! Şi iacătă-o pe mătuşica — dumnezeu ştie din ce pricină — că începe să bolească. Mai ştii? poate să-i fi dat chiar el ceva. De aflat, am aflat-o eu de la

alţii. Băgaţi de seamă! Şi atuncea viu şi eu la moşie. În antret îmi iese înainte bestia aceea, adică frate-meu, plîngînd cu şiroaie de lacrimi. „Ei, frăţioare, îmi spune el, de acuma-ncolo, vai de capul nostru cît om trăi. Binefăcătoarea noastră..." „Ce, şi-a dat sufletul?" „Încă nu, dar trage să moară". Intru şi, ce-i drept, mătuşica zăcea lată şi holba numai ochii în neştire. Ce era să fac, să plîng? Asta n-ajută la nimic. Aşa-i că n-ajută?

ALEXANDR IVANOVICI: N-ajută.

HRISANFI PETROVICI: Ei, ce era să fac? N-aveam ce face. Pesemne că aşa era voia domnului. M-am dat mai aproape de dînsa. „Ei, mătuşică, i-am spus eu, sîntem cu toţii muritori. Numai unul dumnezeu este stăpîn pe viaţa noastră şi cum se zice, cine nu moare azi, moare mîine. N-ai dori cumva mata, cît mai este vreme, să laşi vreo dispoziţie?" Ei, şi ce credeţi dumneavoastră c-a făcut mătuşica? Cum nu-şi mai putea întoarce limba în gură, am auzit-o numai spunînd: „e... e... e..." Iar potlogarul acela care stătea lîngă patul ei, adică frate-meu, mi-a spus: „Mătuşica vrea să-ţi dea a înţelege că dispoziţiile pe care le-a avut de lăsat, le-a lăsat". Aţi auzit dumneavoastră? Aţi auzit?

ALEXANDR IVANOVICI: Credeţi că a spus ea întocmai asta?

HRISANFI PETROVICI: De unde dracu' să fi spus? Ea a bălmăjit numai: „e...e...e..." şi atîta tot. Eu însă, îi dau ghies: „Îmi dai voie, mătuşică, să aflu şi eu cam ce dispoziţii ai lăsat mata?" Şi ce credeţi dumneavoastră că mi-a răspuns mătuşica? Mătuşica mi-a răspuns iar: „e...e...e..." Iar nemernicul acela mi-a spus iarăşi: „Mătuşica zice că toate dispoziţiile ei în privinţa asta se află în testament." Aţi auzit, mă rog? Aţi auzit? Ce era să fac? Am tăcut şi n-am mai scos o vorbă.

ALEXANDR IVANOVICI: De ce nu l-aţi prins chiar pe loc cu minciuna?

HRISANFI PETROVICI: Cum era să fac? *(Îşi desface braţele înlături în semn de deznădejde.)* Frate-meu a început să se jure că mătuşica spusese în adevăr toate acestea. Ei... şi l-am crezut.

ALEXANDR IVANOVICI: Şi aţi deschis testamentul?

HRISANFI PETROVICI: L-am deschis.

ALEXANDR IVANOVICI: Ei şi?

HRISANFI PETROVICI: Să vedeți cum s-au petrecut lucrurile. După ce ne-am îndeplinit toate datoriile după datina creștinească, l-am întrebat pe frate-meu dacă n-ar fi timpul să citim care anume era voința moartei. Frate-meu nici nu era în stare să vorbească, așa plîngea. „Ia, îmi spuse el, și citește singur". Și ce credeți dumneavoastră că scria în testament? „Nepotului meu Ivan Petrovici Barsukov... auziți! care nu m-a părăsit și a stat în preajma mea pînă la moarte, drept răsplată pentru fiiasca lui grijă, luați, vă rog aminte, îi las în stăpînire moșia mea, atît cea moștenită cît și cea cumpărată, aflătoare în județul Ustiujului, oho-ho-ho! cu cinci sute de suflete, potrivit controalelor revizuite, cu tot ce ține de moșie și așa mai departe..." Ei, ați auzit tot? „Nepoatei mele, Mariei Petrovna, fiica Povalișcevei, născută Barsukova, îi las satul care i se cuvine cu o sută de suflete. Nepotului meu Hrisanfi, feciorul lui Piotr Barsukov, îi las tot restul, auziți mă rog! auziți ce-mi lasă, ca să-și aducă aminte de mine. Oho-ho! îi las: trei fuste împletite cu iglița și toate vechiturile care se află în pod, și anume: două pilote de puf, vesela de faianță, cearșafuri, scufii" și dracu'știe ce alte otrepe. Ei, cum vi se pare asta? Vă întreb pe dumneavoastră: Ce dracu' am eu nevoie de fuste împletite cu iglița?

ALEXANDR IVANOVICI: Ah, doamne, dumnezeule! Ce potlogărie!

HRISANFI PETROVICI: Așa-i: potlogărie! În privința asta sînt de aceeași părere cu dumneavoastră. Dar vă întreb: Ce nevoie am eu de fuste împletite cu iglița? Ce să fac eu cu ele? Să mi le pun pe cap?

ALEXANDR IVANOVICI: Și martorii au iscălit toate acestea?

HRISANFI PETROVICI: Cum să nu fi iscălit? A adunat tot felul de ticăloși.

ALEXANDR IVANOVICI: Dar răposata? A iscălit cu mîna ei?

HRISANFI PETROVICI: Vedeți, aicea-i buba: De iscălit a iscălit. Numai că dracu' știe cum a iscălit.

ALEXANDR IVANOVICI: Adică, cum?

HRISANFI PETROVICI: Iaca cum: pe răposata o chema Evdokia, dar ea a mîzgălit o scară a mîței, că nu te poți dumeri ce este.

ALEXANDR IVANOVICI: Cum așa?

HRISANFI PETROVICI: Dracu' știe cum s-a făcut că în loc să fi scris Evdokia, a scris „Obmokni".

ALEXANDR IVANOVICI: Ah! Mare ticălos!

HRISANFI PETROVICI: Oho-ho! Trebuie să vă spun că fratemeu e în stare să făptuiască orice: „Iar nepotului meu Hrisanfi Petrovici îi las trei fuste împletite cu igliţa".

ALEXANDR IVANOVICI: *(aparte)*. Oricum ar fi, halal de Ivan Petrovici Barsukov. Nu l-aş fi crezut niciodată aşa de ticălos.

HRISANFI PETROVICI: *(dînd din mîini)*. Ce-o fi însemnînd oare „Obmokni"? că doar nu-i un nume!

ALEXANDR IVANOVICI: Ei şi acuma ce aveţi de gînd să faceţi?

HRISANFI PETROVICI: Am şi dat o jalbă pentru anularea testamentului, pe temeiul că iscălitura-i plăsmuită. Să nu mintă! Pe răposata o chema Evdokia şi nu „Obmokni".

ALEXANDR IVANOVICI: Şi bine aţi făcut. Dar să-mi daţi voie ca de acum încolo să iau eu toată afacerea asta în mînă. Scriu numaidecît un bilețel către un secretar pe care îl cunosc. Iar pînă una alta, să-mi faceţi rost de o copie a testamentului.

HRISANFI PETROVICI: Nici nu ştiţi cît de îndatorat vă rămîn! *(Pune mîna pe căciulă.)* Pe care uşă trebuie să ies? Pe aceea de colo, sau pe asta?

ALEXANDR IVANOVICI: Poftiţi, vă rog, pe asta.

HRISANFI PETROVICI: Aşaa! V-am întrebat, ca să ştiu pentru cînd oi mai avea nevoie. La revedere, onorabile! Cum vă spune? Că uit mereu.

ALEXANDR IVANOVICI: Alexandr Ivanovici.

HRISANFI PETROVICI: Alexandr Ivanovici! Îl ştiu pe unul Alexandr Ivanovici Bruldiukovski. Nu cumva îl cunoaşteţi?

ALEXANDR IVANOVICI: Nu.

HRISANFI PETROVICI: Mai locuieşte încă şi azi la cinci verste de satul meu. La revedere!

ALEXANDR IVANOVICI: La revedere, onorabile! La revedere!

FRAGMENTUL AL DOILEA

KAPLUNOV: Mai vrei acu'şi vin ?Dar votca nu-ţi place? Tot un drac! Votcă de bei, sau vin — totuna te îmbeţi. Hai, ş-om merge.

ŞREIDER: Nu. Eu mă duc la theater nemţeşte.

KAPLUNOV: Ce să faci la teatru? *(Aparte.)* Trabuc nemţesc! Şi ce mai minte ticălosul! Nici gînd n-are să se ducă la teatru.

Amarnic e de zgîrcit ticălosul de neamț. Se teme să nu piardă la cărți un bănuț și mai spune că se duce la teatru. Dacă-i să plătească el, atunci crenvurștul de neamț nici măcar o bere nu se îndură să bea. Zău c-am să-l bat într-o zi, de-am să-l zvînt. *(Tare.)* Ce fel de oglindă-i asta? *(Ia în mînă o oglindă de pe masă.)*

LAVRENTI: Ia isprăviți odată! De ce-ați venit? Nu vedeți că boieru' nu-i aici? Ce treabă aveți?

Se aud bătăi într-o ușă laterală.

Iac-acuma are să vă vadă și boieru'.

Șreider și Kaplunov o șterg în grabă. Rămîne numai Petrușevici cufundat în gînduri.

Lavrenti și Annușka.

LAVRENTI: Ah! Anna Gavrilovna. Dacă-i să vă spun cît de multă stimă am pentru dumneavoastră, apoi să știți că mare plăcere am să vă văd.

ANNUȘKA: Nu vă mai deranjați, Lavrenti Pavlovici. Am întîlnit careta boierului și aflînd astfel că nu-i acasă, am intrat la dumneavoastră c-o treabă, da' numai pentru un minut.

LAVRENTI: Și foarte bine ați făcut! Tare ne mai bucurăm, nevastă-mea și cu mine, cînd vă vedem. Stați jos, vă rog.

ANNUȘKA: *(se așază)*. Ia spuneți-mi, poate știți ceva de balul care se dă zilele astea?

LAVRENTI: Cum să nu știu? Să vedeți: ca să zic așa, punem mînă de la mînă. Dă unul dă și altul, mai dă și al treilea. Bineînțeles c-am strîns o sumă destul de frumoasă. Nevastă-mea și cu mine am dat cinci ruble. Fireşte că avem bal, sau cum i se mai zice de obicei, serată. Bineînțeles, au să fie și tratații și ca să zic așa, răcoritoare... Iar pentru tineret dans și tot soiul de distracții de acest soi.

ANNUȘKA: Să știți că vin și eu. Vin neapărat! Am trecut pe aici numai ca să știu dacă veniți și dumneavoastră cu Agafia Ivanovna.

LAVRENTI: Agafia Ivanovna tot timpul numai de dumneavoastră vorbește.

ZAKATIȘCEV: *(dînd buzna pe ușă)*. Ivan Petrovici e acasă?

LAVRENTI: Nu-i.

ZAKATIȘCEV: *(aparte)*. Păcat! De nu mă ținea atîta de vorbă bădăranul cela, îl mai prindeam. Oricum, nu-i spun eu pe degeaba surpriza pe care i-o pregătește frățiorul lui. Nu, Ivan Petrovici! mă iartă — pe mine să mă propui neapărat pentru decorare. Te-am slujit pîn-acuma cu mult prea multă rîvnă și ți-am adus destulă contrabandă. Nuu! O să trebuiască să-mi dai și patru miișoare pe deasupra. Ehei! am să-mi cumpăr niște trăpași pe cinste. Tot orașul are să zbîrnîie numai de căișorii lui Zakatișcev. Aș fi vrut și o trăsurică, și dacă-i să fie, atuncea numai verde. Galbenă nu vreau nici în ruptul capului. Da' unde s-a dus Ivan Petrovici?

LAVRENTI: S-a dus la Maria Petrovna.

ZAKATIȘCEV: *(dă cu ochii de Annușka și se înclină)*. Bună ziua duduie! Ah, ce ochișori hoțești!

ANNUȘKA: Nu-s pentru dumneata.

ZAKATIȘCEV: *(dînd să plece)*. Minți, strengăriță! Ești îndrăgostită de mine. Recunoaște — ești îndrăgostită pînă peste urechi. Vezi că te-ai înroșit! (*Iese.*)

ANNUȘKA: Așa-i. Cu cît e cineva mai slut, cu atîta își închipuiește că toată lumea-i îndrăgostită de el. Dacă și la balul nostru au să fie ticăloși de aceștia, atuncea eu...

LAVRENTI: Nu vă temeți, Anna Gavrilovna. La noi vine numai cea mai bună societate. N-aș putea spune sigur, dar am auzit că vin kamerdinerul contelui Tolstogub, sufragiul și vizitiul prințului Briuhovețki, fata din casă a nu știu cărei prințese. Și cred că au să mai vină și niște slujbași.

ANNUȘKA: Un singur lucru nu-mi prea place: că vin și vizitii. Aceștia miros totdeauna a tutun de cel prost și a votcă. Ș-apoi sînt toți niște neciopliți și niște bădărani.

LAVRENTI: Anna Gavrilovna, dați-mi voie să vă spun că printre vizitii, sînt vizitii și vizitii. Bineînțeles, ca vizitii ce sînt, își petrec cea mai mare parte a timpului pe lîngă cai și le mai curăță, mă iertați, murdăria. Și iarăși, ca oameni simpli, nu încape îndoială că mai beau și ei cîte-un pahar de votcă, iar de fumat, fumează mahorcă — nu de alta, dar mai mult fiindcă nu le ajunge, cum dealtfel fumează mahorcă cea mai mare parte a lumii de rînd. Da. Natural că de aceea se întîmplă, ca să zic așa, să pută a balegă și a votcă. Toate aceste-s adevărate. Totuși trebuie să recunoașteți, Anna Gavrilovna, că sînt și vizitii care cu toate că-s vizitii, după treaba pe care o fac, sînt mai degrabă vătafi peste cai, decît vizitii. Slujba

lor, sau ca să zic aşa, funcţia lor e să împartă ovăzul, sau să mai muştruluiască pe cîte un surugiu sau pe un grăjdar, cînd se fac vinovaţi de mai ştiu eu ce.

ANNUŞKA: Ce frumos vorbiţi dumneavoastră, Lavrenti Pavlovici! Nu mă mai satur ascultîndu-vă.

LAVRENTI: *(cu un zîmbet de mulţumire pe buze).* Nu face să-mi mulţumiţi, domnişoară. Desigur că nu tot omul are darul vorbirii. Natural că se-ntîmplă cîteodată să dai şi de unul care este, cum se zice... peltic. Da, da. Sau mai dai şi de alte cazuri asemănătoare, care îşi au, dealtfel, obîrşia tot în natură... N-aţi dori cumva să poftiţi la mine în odaie?

Annuşka iese. Lavrenti se ia după dînsa, dar văzîndu-l pe Petruşevici, care-i cu gîndul aiurea, se opreşte.

Ah! Grigori Savici! Eram cît pe ce să te închid aici. Iartămă. La noi s-a făcut demult vremea să prînzim.

PETRUŞEVICI: *(deşteptîndu-se din visarea lui).* Doamne, dumnezeule! Doamne, dumnezeule! Care va să zică asta-i tot! Am slujit şi-am tot slujit. Şi cu ce m-am ales? Hm! *(Cu-n zîmbet amar).* Aici se tot aude de un bal. Nu-mi arde mie de baluri. Chiar azi a fost vorba să mă duc cu Andrei Ivanovici la un boston. Nu. Nu mă duc. Nu-mi trebuie mie acuma boston! Nu ştiu singur ce am să fac şi unde am să mă duc. Ce-o să spună oare Maria Grigorievna mea? *(Iese încet şi maşinal.)*

Cortina cade.

ALFRED

ACTUL I

Norodul se îngrămădeşte pe chei.

UNUL DIN MULŢIME: Aoleu! Ce mă-npingi aşa? Dă-mi răgaz să răsuflu!

ALTUL DIN MULŢIME: Pentru dumnezeu! Daţi-vă la o parte!

AL TREILEA GLAS: Ian te uită cum se îmbrînceşte! Ce vrei tu, spune? Ei, uite marea, apa... Atîta-i tot. Ce? N-ai mai văzut-o niciodată? Şi tu crezi c-ai să-l vezi pe rege aşa, dintr-odată?

TURKHILL: Ei, de acuma cum o da dumnezeu! Poate c-or veni timpuri mai bune cînd o fi regele aici. Poate c-o izbuti să alunge pe cîinii aceştia de danezi.

— De unde eşti tu, frate?

TURKHILL: Din comitatul Hurting. Sînt Tom Turkhill şi am acolo o fîşie de pămînt.

— N-am auzit.

TURKHILL: Am fugit din Coldingham.

— Aha! Ştiu! Acolo unde au ars pe nişte călugăriţe? Valeu, ce grozăvii s-au petrecut acolo! Aşa păgîni nu s-au mai pomenit de cînd l-au răstignit jidovii pe Christos.

O FEMEIE DIN MULŢIME: Da' ce-a fost acolo?

— Uite ce-a fost: Cînd călugăriţele au aflat că se apropie Ingvar cu danezii lui şi trebuie să ştii dumneata, mătuşă, că ăştia-s o naţie pentru care nu-i femeie pe care s-o lase în pace, numai să fie ea cît de cît drăguţă. Şi, mă-nţelegi dumneata...

că eşti doar femeie. Atunci stareţa — care era o sfîntă, cu adevărat o sfîntă — le-a hotărît pe călugăriţe să-şi cresteze faţa şi şi-a crestat-o ea cea dintîi. S-a sluţit de tot. Şi cînd tiarele acelea au văzut că nu nimeresc nici o faţă drăguţă, au zvîrlit în foc pe toate călugăriţele.

UN GLAS: Vai de mine!

UN GLAS DIN MULŢIME: Ehei! Aşa-s anglo-saxonii!...

ALT GLAS: Tare îi lifta asta blestemată!

— Adevărat. Parcă-i necuratul!

— Ei, da-n comitatul vostru cum îi?

— Cum îi la noi în comitat? I-a doua lună de cînd nu mai auzim slujbă.

— Da' cum aşa?

— Toate bisericile îs pustii. Nu-l poţi găsi pe episcop, să-l caţi cu lumînarea.

— Rău cu danezii, da' cu ai noştri şi mai rău! Toţi *tanii*[1]) se tîrăsc în faţa danezului, ca să capete cît mai mult pămînt. Iar dacă vreun gospodar vrea să fugă de stăpînirea afurisită şi cîinească a duşmanului şi se pune sub ocrotirea vreunui *tan*, crezînd că dacă-i să plăteşti dările atunci mai degrabă să le plăteşti unuia de-ai tăi decît unui străin, o păţeşte încă şi mai rău. Şi aşa-i de grea robia lui cum nici bretonul n-a mai cunoscut-o.

— Ei, acuma în sfîrşit, om mai prinde şi noi curaj. Vorbeşte lumea că ne vine un rege cum nici n-a fost vreodată, un rege înţelept ca David din cărţi.

— Cum se face atuncea că-i peste mare şi nu aicea?

ALTUL: Unde peste mare?

— Într-o cetate. La Roma.

— Da' de ce stă acolo?

— Pentru că acolo în cetatea aceea, vestită pentru înţelepciunea ei, a învăţat el carte. Acolo a învăţat tot — tot ce se poate învăţa pe lumea asta.

ALT GLAS: Cum îi zice cetăţii?

— Roma.

ALT GLAS: N-am auzit.

— N-ai auzit de Roma? Ei, că deştept mai eşti!

ALTUL: Dar care cetate o fi Roma asta? Nu-i unde stă sfîntul părinte?

---

[1]) Cavaler, nobil. (N. red. rom.)

— Drept grăieşti! Maică preistă, de m-aş putea duce şi eu o dată la Roma! Oamenii zic că îi mai mare decît toată Anglia, iar casele-s acolo de aur.

ALT GLAS: Nu mi-e atîta să văd Roma, cît aş vrea să-l văd pe papa. Gîndeşte şi tu: mai presus decît papa nu-i nimic pe lume. Şi episcopii, şi chiar regele sînt mai prejos decît papa. Şi atîta-i de sfînt, încît oricîte ţi-ar fi păcatele, el de toate te poate dezlega.

— Ian-ascultă! Este aici unul care spune că l-ar fi văzut pe papa.

UN GLAS DIN MULŢIME: *(venind din cealaltă parte)*. Şi l-ai văzut tu chiar pe papa?

BRIFRICK: *(din mijlocul mulţimii)*. L-am văzut.

— Şi unde l-ai văzut?

BRIFRICK: Chiar la Roma.

GLASURI: Ei, cum a fost, de l-ai văzut? Cum îi? Cum arată?

Mulţimea se îngrămădeşte spre partea unde-i vorbitorul.

Ia daţi-ne pace! Ce vă vîrîţi peste noi? Ce, n-aţi mai auzit poveşti prosteşti?

BRIFRICK: Am să vă spun toate pe rînd, aşa cum s-au întîmplat... Cînd a murit mătuşă-mea Markinda, mi-a lăsat jumătate de *hydes* de pămînt. Şi mi-am zis: Ce nevoie ai tu, Brifrick, fiul lui Anikhelm, să-ţi mai lucrezi pămîntul, cînd poţi să ajungi cu armele la glorie? Şi zicîndu-mi asta, am plecat cu corabia la regele Franţei. Regele Franţei strîngea tocmai o ceată alcătuită din bărbaţii cei mai viteji, care să-l apere în lupte sau să-l însoţească oriunde ar fi să se ducă, şi, de-ar fi să se uite lumea la ei, să-i vadă toţi cît sînt de chipeşi. Cînd m-am rugat să mă primească şi pe mine, m-au primit. Buni oameni, franţujii! Platoşele n-or fi ele de-o sută de ori mai bune decît ale noastre. Zalele li-s la fel cu ale noastre, numai că nu-s toate de fier. Cînd te uiţi la ele, au în unele locuri cîte un rînd de inele de alamă, iar în altele inelele-s de argint. Fiecare din ei are spadă, iar arcuri n-au deloc, ci numai lăncii. Securea lor e mai mare, cît o jumătate de pud. Ba chiar şi mai grea, iar tăiuşul nici că se poate mai ascuţit. Tăiuşul securii lui Wulfing cel bătrîn, nu face două parale faţă de al lor.

WULFING: *(din mulţime)*. Ia mai tacă-ţi gura!

BRIFRICK: Şi iată-ne plecaţi, cu regele Franţei, la Roma, ca să îngenunchiem în faţa papii. Oraşul i-aşa că nici nu vi-l

pot zugrăvi. Casele şi bisericile domnului nu-s clădite ca cele de la noi, şi n-au acoperişurile ascuţite ca fierul de lancie, cum le au la noi ci rotund, ca un arc întins şi nici n-au vîrf. Peste tot sînt numai coloane şi cioplituri în lemn, peste tot aur. O minunăţie! Îţi ia ochii, nu alta! Iar acuma, să vă spun despre papa. Într-o seară a venit un tovarăş al meu, un neamţ anume Arnold. Bun soldat, bun luptător! Avea o grămadă de inele şi de cruci de aur, dobîndite în războaie. Tare frumos mai cînta din chitară!... „Vrei, mi-a zis el, să-l vezi pe papa?" Mai întrebi? Sigur că vreau!" „Atunci vin mîine la tine mai de dimineaţă. Slujba o face însuşi papa". Şi m-am dus cu Arnold. Valeu, cîtă lume era pe uliţe! Mai multă decît aici. Norodul Romei, bărbaţi şi femei, era gătit de-ţi lua ochii. Ne-am împins şi am ajuns în locul cel mai bun, da' şi aici, de eram mai mărunţel, nimica nu vedeam, din pricina mulţimii. Întîi şi-ntîi au ieşit nişte băieţi, cam de zece ani, îmbrăcaţi cu veşminte cusute cu fir de aur şi cu lumînări în mîini. Şi cînd au ieşit parcă ne-au vorbit. Să fi văzut drumul, drumul pe care mergeau! Era aşternut cu postav roş, roş aprins ca sîngele... Aşa postav roş, zău că n-am văzut de cînd sînt. Spun drept, în faţa tuturor, că de-ar fi să-mi pot face dintr-un postav ca ăsta o mantie, nu numai c-aş da coiful meu cel nou aurit şi bătul cu nestemate pe care îl ştiţi, dar şi armura lui Kentus cel roş, schimbată de el pe-un murg, ş-oi mai adăuga barda şi mănuşile bătrînului Wulfing ş-aş mai pune pe deasupra un cal, şi zău că tot n-ar trebui să-mi pară rău să le dau pe toate pe-o mantie ca aia, roşie-roşie ca focul.

UN GLAS DIN MULŢIME: Ce dracu' ne tot baţi capul? Ce nevoie avem noi de mantilele tale? Tu să ne spui de papa.

WULFING: *(din mulţime)*. Lăudărosul! Ia uite cum se mai laudă!

BRIFRICK: Spun îndată şi de papa. Şi iată că-n urma copiilor vin ăia, cum le zice?... Într-un fel, parc-ar fi nişte episcopi. Numai că nu-s episcopi, ci mai degrabă aduc cu cavalerii sau baronii noştri, care şi-au pus nişte rănţii. Nu-mi aduc bine aminte, dar au un nume sîsîit. De cum au ieşit cavalerii sau episcopii, ţi-au şi luat ochii! Iar cînd s-a ivit însuşi papa, aşa de tare strălucea, că nici de mai puteai vedea ceva! Veşmintele episcopilor erau toate de argint; ale papei numai aur. Podişca pe care treceau episcopii era şi ea de argint, iar aceea pe care trecea papa, de aur. Şi podeaua pe care stăteau

episcopii tot de argint era, iar aceea pe care sta papa tot de aur...

UN GLAS DIN MULȚIME: Browing. o corabie! Zău că vine o corabie!

Toți se aruncă înainte, cu Brifrick în frunte și se înghesuie și mai tare spre țărm.

GLASURI DIN MULȚIME: Ia stai! Pentru dumnezeu! M-ați strivit! — Lăsați-mă măcar să mă trag înapoi.

GLASUL UNEI FEMEI: Vai de mine! Ce dihanie neîndemînatică! Mi-a sucit mîna. Of! Dă-mi drumul să trec! În numele lui Christos, lăsați-mă să trec.

BRIFRICK: Ce te sui pe umerii mei? Da' ce-s eu? Cal de călărie? Unde-i regele? Unde-i corabia? Vai de mine, că mare înghesuială!

UN GLAS DIN POPOR: Nu-i nici o corabie!
— Cine-o fi născocit că vine regele?
— Cum cine? N-ai spus tu?
— Nici gînd n-am avut!
— Atunci, care a spus că-i regele?
— John Sping!
— Ei, Sping, de ce ai spus că vine regele?

SPING: Stimată adunare, zău că semăna aidoma cu o corabie.
— De acuma-ncolo ține-ți gura, prostule, dacă nu vrei să pluteşti şi tu.

O BĂTRÎNĂ: *(făcîndu-și drum în față).* Iaca, și-au găsit oamenii să se-nghesuie! Și de ce, mă rog, se-nghesuie, că doar nu-i nimeni.

BRIFRICK: Aha! Tu erai, Kudred! De unde vii, prietene?

KUDRED: De-acasă.

BRIFRICK: Ai venit să vezi pe rege?

KUDRED: Chiar mai mult decît să-l văd.

BRIFRICK: Și ce treabă te-aduce aici, mă rog?

KUDRED: Am venit să mă jăluiesc de-a dreptul regelui.

BRIFRICK: Împotriva cui?

KUDRED: Împotriva lui Ethelbald, tan regesc.

BRIFRICK: Glumești, frate?

KUDRED: Ba nu glumesc deloc.

UN GLAS DIN MULȚIME: Ian te uită! Se plînge împotriva lui Ethelbald! A căpiat! Ethelbald e cel mai puternic din tot

regatul. — Are oaste mai mare şi bogăţii mai multe chiar decît regele!

EGBERT: Cine se plînge împotriva lui Ethelbald, să-mi întindă mîna! Cu toate că eşti un moşnean de rînd, pe cînd eu sînt tan, am să ţi-o strîng, fiindcă eşti şi anglo-saxon şi om cinstit. Şi ţi-oi da ajutor.

BRIFRICK: Şi de ce te plîngi împotriva lui Ethelbald?

KUDRED: De ce? Să-ţi spun: cu toate că Ethelbald este cel mai puternic dintre toţi tanii regeşti, este un ticălos şi un pungaş. Cînd danezii au cotropit Wessex-ul şi au pornit jaful, am alergat la porcul de Ethelbald. M-am gîndit că era aşa de bogat şi avea atîta pămînt, încît n-avea de ce mă obijdui pe mine. I-am făgăduit că la nevoie, am să vin cel dintîi în oastea lui cu calul şi cu toată armura mea. Iar potlogarul, îndată ce-au plecat danezii, m-a trecut printre robii lui. Ce nevoie am eu să pietruiesc puntea dracului care duce la castelul lui? Şi de ce-aş căra eu, pe cei doi cai ai mei, cei mai falnici cai, nuiele pentru fascine? Iar acuma, cînd m-am dus şi eu, pentru nevoile mele, în comitatul Hexham, mi-a răşluit pămîntul strămoşesc în întindere de peste două *hydes* şi l-a dat în stăpînire unui vasal de-al lui, iar mie mi-a zvîrlit douăzeci de coţi de pămînt nisipos dincolo de ţintirim. „Uite! mi-a spus el, ai şi tu pămînt!" Dar ce crezi tu, bătrîne potlogar, că ţi-s rob? Sînt moşnean, sînt om slobod! Să fi vrut numai, îmi mai cumpăram încă două *hydes* de pămînt, duram o biserică şi o casă, şi eram şi eu tan! După legea anglo-saxonă, nimeni nu poate jigni sau robi un om liber. Ce-am făcut eu? Am săvîrşit poate vreo fără-de-lege?

BRIFRICK: Şi nu te-ai dus cu plîngerea ta la *schirgemotul* vostru?

KUDRED: Toţi îs nişte ticăloşi. Îşi ţin parte unul altuia.

BRIFRICK: Oricum, ce-a hotărît judecata?

KUDRED: Uite, ţine hîrtia. Citeşte-o dacă poţi!

BRIFRICK: Ce spui tu? Va să zică judecătorii voştri scriu! Auziţi oameni buni: o hotărîre scrisă! În tot comitatul nostru, şi nici măcar în tot Wessex-ul, nu se află *sheriff* sau *caldorman* care să ştie a scrie. Ia uitaţi-vă oameni buni la mîzgăliturile acestea de buchii. Undeva, pe aici, trebuie să fie şi a şi b şi c. Mă cam pricep la de-alde astea, că pe timpuri, am început să învăţ carte cu un dascăl.

TURKHILL: *(către Wulfing)*. Nu cred să fie ştiinţă mai grea de învăţat, decît să scrii.

WULFING: Da' oricum o fi, popii ştiu carte.

BRIFRICK: *(către Kissa)*. Prea slăvite tan, îi fi ştiind să citeşti. Citeşte tu!

KISSA: Vezi-ţi de treabă. Doar nu-s popă!

HURTING: Ia dă-o încoace. Ţi-o citesc eu!

TURKHILL : Cine-i ăsta?

WULFING: Nu ştiu.

UN GLAS: Ăsta-i unul care a fost învăţător. Dar acuma şcoala lui e dărîmată de danezi.

HURTING: *(citeşte)*. „Se aduce la cunoştinţa tuturor din *Schirgemotul* Agelmostand comitatul Hereford, că în timpul domniei lui Ethelred, fiind..."

— A, ăsta-i încă de pe timpul răposatului rege. Viteaz rege! Toată viaţa s-a bătut cu ticăloşii ceia de danezi!

HURTING: *(urmează)*. „...fiind de faţă: episcopul Dunstan, aldermanul Keolrick, Warwick, fiul acestuia Esgwin, fiul lui Sentwin şi Turkhill cel saşiu, iar drept comisari regeşti, fiind de asemenea de faţă..."

WULFING: Ai, auzit, Turkhill? Tu ai fost ăla...

TURKHILL: Dar ce, eu îs saşiu?

HURTING: *(urmează)*. „fiind de faţă la scaunul de judecată şeriful Brining, Althelwald de Fromm, Leofin de Fromm, poreclit cel Negru, Godrick de Stock şi toţi *tanii* comitatului Hereford. Kudred feciorul lui Edwin a chemat în judecată pe prea nobilul comite şi pe *tanul* regesc, pentru a i se recunoaşte că a avut de la prea nobilul comite Ethelbald..."

În mulţime se aud ţipete şi se vede înghesuială

—Lasă-mă, lasă-mă! Dă-mi drumul! Unde-ai vrea să mă dau la o parte? Doamne, dumnezeule, plesnesc nu alta! Aşa mă strîng din toate părţile!

UNUL ÎNALT: *(care îşi agită mîinile ridicate deasupra capului)*. Tare-aş vrea să ştiu, la ce se vîră aici muierile astea?

BRIFRICK: De ce se înghesuie lumea? *(Îşi face loc şi el.)* —Au căpiat toţi, nu alta! Şi nimeni nu vine. Iar a dat zvoană un prost că vine o corabie.

KUDRED: *(răcneşte)*. Hîrtia, hîrtia! Daţi încoace hîrtia! Fricosul! A şi rupt-o...

KISSA: Cine a spus că vine regele?

GLASURI: N-am spus-o eu! N-am spus-o eu! Se vede că tot Sping a născocit-o!
SPING: Nu, prea nobile *tan*. Nici limba în gură nu mi s-a mișcat.
BRIFRICK: Zău că tare-i prost norodul! Ei, și ce mare lucru ar fi de-ar veni în adevăr o corabie?
WULFING: El îi doară cel care s-a vîrît întîi să vadă!
BRIFRICK: Ei și? Eu n-am dreptul să mă uit?
UNUL DIN MULȚIME: Uite, *tanii* au pornit călări. Pesemne că vor să-i iasă înainte regelui.
UN CAVALER: *(călare)*. Cale slobodă! Oameni buni, dați-vă la o parte!
EGBERT: Dar cine vine?
CAVALERUL: *(călare)*. Dă-te la o parte, ți-am spus. Faceți loc să treacă prea nobilul Ethelbald, *tan* regesc.
EGBERT: Dă-i din partea mea palma asta! *(Îl lovește și fuge.)*
CAVALERUL: *(răcnind după el)*. Las' că ne mai întîlnim noi, drac blestemat cu brațe lungi.
WULFING: Uite-l pe comitele Edwin c-a pornit. La-i văzut?
TURKHILL: L-am văzut. Frumoasă armură are!
WULFING: Uite-l și pe Ethelbald! Ce mai de oaste stă în jurul lui. Parcă-i în mijlocul unei păduri de cavaleri. Ehei! Și ce frumos sînt îmbrăcați! Ce armuri! Ce scuturi! Zău, să fi vrut numai, și-i băteau pe danezi.
TURKHILL: Și de ce n-au vrut?
WULFING: Iac-așa! Sînt doar mînă în mînă cu dușmanul.
TURKHILL: Ei poftim!
WULFING: Și de ce nu i-am bate, cînd ai noștri sînt de cinci ori pe-atîta? De i-am aduna pe toți saxonii și pe toți anglii, numai călărimea ar cuprinde tot drumul de la Londra la York. Pe cînd toți danezii, laolaltă, n-ajung la trei mii.
TURKHILL: Ei, stimate amice! Cum te cheamă? Wulfing?
WULFING: Da, Wulfing.
TURKHILL: Hai atunci și-om fi prieteni, Wulfing.
WULFING: Uite, ține mîna mea!
TURKHILL: Să nu mai vorbești așa de danezi, stimate Wulfing. Pe ei îi ajută necuratul. Chiar satana, acela care ispitește oamenii, despre care ne citește preotul în biserică. Să știi, măi frate, că ei se pricep să farmece și marea. Din furtunoasă, se liniștește cîteodată ca un copil, iar de vor, se pornește să urle ca lupul! Altminteri, de mult le venea de hac călărimea noastră...

WULFING: Iar prinde a se înghesui lumea! Și văd că și *tanii* își flutură coifurile. Ia să ne uităm și noi! Mai știi? Poate că la urma urmei, o fi venind chiar regele.

UN GLAS DIN MULȚIME: Ei, acu' zic și eu: Asta-i corabie!

TURKHILL: Iar începe înghesuiala!

GLASURI: O corabie cu trei pînze. De ce te îmbulzești? Nu te vîrî înaintea mea!

—Uite că-s și oameni pe punte! Par niște muște.

—Dar de ce nu se vede regele?

—Cum vrei să-l vezi de pe acuma? Doar îs o mulțime de oameni pe punte!

—Uite c-a sclipit ceva la soare!

—Repede mai vine corabia! Se vede cît colo că-i lucru de peste mare! Cum mai lucesc ferestruicile. La noi nu-s așa corăbii!

—Ăla trebuie să fie vreun *tan*, că tare mai sclipește!

—Nu, celălalt sclipește mai tare! Uite ce coif! Ce armură bogată!

WULFING: Aceștia-s *tanii* care au plecat în solie la Roma, să aducă pe rege.

TURKHILL: Dar unde-i regele? Că doar regele trebuie să poarte coroană.

WULFING: Dacă n-a fost încă încoronat...

TURKHILL: Aha, uite: și-a scos pălăria... *Tanii* își flutură coifurile. Vivat!... Trăiască regele!

ÎNTREG ȚĂRMUL: *(strigă)*. Vivat! Trăiască regele!

—Iată, iar flutură coifurile... Trăiască regele!...

POPORUL: Trăiască regele!

UN CĂLĂREȚ: *(de pe cal)*. Dați-vă la o parte oameni buni! *(Flutură halebarda.)*

Oamenii se dau înapoi. Se aud țipetele celor striviți.

TURKHILL: Ce strigă așa? Cine-i cel ce strigă?

CĂLAREȚUL: *Tanul* din Kenulf, feciorul lui Egald, *tanul* din Middlesex, războinicul vestit.

Corabia s-a apropiat de țărm. Mulțimea înghesuită arată ca o mare de capete.

ALFRED: *(coborînd din corabie)*. Bine v-am găsit, bunii mei supuși!

POPORUL: Trăiască regele! Vivat!

Regele și suita lui, care au suit pe cai, se zăresc mulțimii.

POPORUL: Vivat! Trăiască regele!

ALFRED: Vă mulțumesc, vă mulțumesc dragii mei! Sînt tot atît de fericit ca și voi, că vă văd și că revăd Anglo-saxonia, moșia mea strămoșească.

EGBERT: Auzi? Anglo-saxonia! Nu știe încă, pesemne, că Mercia și East-Anglia nu mai sînt ale noastre.

Regele pleacă. Tanii și poporul îl urmează, în urale.

TURKHILL: Halal rege! 'Nalt de stat, arătos, mai chipeș decît toți! Și ce frumos pășea! Întocmai ca șoimul. Îmi vine a crede că armura lui prețuiește mai mult decît viața ta! Hai să privim și noi!

WULFING: Stai! De ce-am merge? Uite-te și tu, nu le poți ajunge din urmă: sînt călări și au pornit-o în trap mare spre York.

TURKHILL: Și de ce nu spre Londra?

WULFING: Vezi că la Londra se pregătesc acum toate după cuviință. Cînd pregătirile or fi gata, s-o duce și acolo.

EGBERT: *(întorcîndu-se)*. Nu, n-aș vrea să fiu printre cei din urmă! Sînt și eu de-o seamă cu *tanii*. Ba am avut și eu vasali șaisprezece *tani*. Am pierdut ce-i drept, multe în război, și acuma nu-i mai am! Dar am apărat pămîntul nostru strămoșesc. De ce comitele Edwig, Kenulf, — nu mai vorbesc de cîinele de Ethelbald și de mucosul de barbă-roșie, Kill, fecioru-său, — de ce aceștia să aibă dreptul să însoțească pe rege în rîndul întîi? Și de ce trebuie să urmez eu abia după alți doi *tani*? Eram să-l dobor cu lancea din șa pe ticălosul de Kill, dar m-am oprit, că era regele de față!

KISSA: Lua-l-ar dracu'! La urma urmei, sînt bucuros de întoarcerea regelui. Iar îi gonim pe danezi dincolo de mare și iar avem să cucerim East-Anglia, Mercia și chiar Northumberland! Chiar dacă țara-i pustiită, are pămînturi bune de arat și pășuni pentru vite.

EGBERT: Voinic și frumos e regele ăsta al nostru! Mie unul, îmi place. M-oi duce de-a dreptul la dînsul, i-oi întinde mîna după obiceiul saxon străvechi și i-oi spune: „Uite măria-ta, asta-i mîna mea. La cea dintîi nevoie vor sta totdeauna

alături de tine paisprezece călăreți înarmați, cu cai buni, iar eu al cincisprezecelea". Nu-s eu om de nădejde? Ia te uită numai cîte urme de răni am. Haidem, Kissa, să bem în sănătatea lui! Ei, Kudred! Te-a obijduit Ethelbald? Fii mîine la Londra și întreabă de *tanul* Egbert pe *tanul* comitatului Somerset. Lumea mă cunoaște.

KUDRED: Ei, cred c-acuma regele are să-i mai astîmpere un pic pe nobili.

WULFING: Și ce-are să le facă regele? Regele nu le poate spune: „Ia să dai înapoi cutare și cutare pămînt. Îți poruncesc eu!" Și ce-are să răspundă *witenagemotul*?

KUDRED: Oricum, neorînduiala are să fie, ce-i drept, mai mică. Orice ar răspunde, tot va fi mai bine! Cel puțin, au să fie drumurile mai păzite. Dar tu Wulfing, din ce trăiești?

WULFING: Țiu un petic de pămînt de-al *tanului*.

KUDRED: Și-l plătești cu dijmă?

WULFING: Nu. Pămîntul nu mi-a murdărit încă niciodată mîna.

KUDRED: Atunci ce faci?

WULFING: Sînt păstor. Am șaizeci de oi și treizeci de vite cornute, toate ale mele pe care le port la păscut pe pășunile de la Helgut. Străine, dacă vrei, oprește-te de te odihnește la mine. Ți-oi da să mănînci brînză și să bei lapte cum nu se găsește în tot Wessexul. Iar mîine dimineața, devreme de tot, ne-om îndrepta spre Londra, ca să privim și noi la sărbătorirea regelui. Ia te uită, la ce se zgîiește iar norodul? De ce vă-ngrămădiți iar, bărbați viteji?

UN GLAS DIN MULȚIME: O corabie. Iar vine o corabie!

KUDRED: Așa-i. O corabie! Dar ce să fie cu corabia asta? Să fie în adevăr tot cu suita regească?

TURKHILL: D-apoi vezi că asta nu mai este ca cealaltă. Catargul și pînzele nu-s deloc la fel. Ia stai s-o vedem mai de aproape. Nici lumea de pe corabie nu pare îmbrăcată la fel.

UNUL DIN MULȚIME: *(lovindu-și palmele una în alta.)* Saxonii! Hai să fugim! Să fugim!...

KUDRED: Ce s-a întîmplat?

O FEMEIE DIN MULȚIME: Regele mării!...

KUDRED: Nu se poate!

TURKHILL: Sînt creștin și vă spun drept! Parcă voi nu vedeți că-i o corabie daneză?

GLASURI: Ei, oameni buni! Chiar așa-i! Daneză! — Uite cum fac semne ca să rămînem pe țărm. — Da, cum de nu! — Hai s-o ștergem fraților!

Toți o iau la goană în neorînduială.
Corabia trage la țărm. Ruald stă agățat de catarg.

GLASUL LUI HUBBO: Aruncă odgonul Ruald. Cîrmaci, trage mai la vale. Acolo dai de un banc de nisip.

Normand înoată cu odgonul în dinți.

Mai la vale! Și mai la vale! Afurisită lume! Toți au șters-o! Acuma, drept înainte! Normand, prinde cîrligul!... Stai!

HUBBO: *(Ieșind pe mal).* Iată-ne și-n Anglia. Trageți luntrea cea mare la mal!

Luntrea este trasă la mal.

Ce facem, bersekerii mei fără teamă? Să-l așteptăm pe Ingward, sau să pornim de pe-acuma năvala și să ne stropim armurele cu sînge de saxon, roșu, ca asfințitul dinaintea furtunii?

RĂZBOINICII: Lăncile ni-s gata!

RUALD: N-ar fi mai bine, Hubbo, regele meu, să trimitem iscoade să cerceteze și să afle numărul dușmanilor?

HUBBO: Tu, Ruald, spui asta? Se vede că ție, nu marea ți-a legănat pruncia! Pentru cuvintele acestea ale tale, s-ar cuveni să fii aruncat în valuri! „Care îndrăzneț a întrebat vreodată de numărul dușmanilor?" a spus tatăl meu, Lodbrod, biruitor în treizeci și trei de bătălii.

RUALD: Hubbo, fiul lui Lodbrod! Mă învinuiești c-aș fi fricos. Dar cînd oare ne-am acoperit de rușine, frate-meu Grimuald și cu mine, în fața oastei noastre? S-a întîmplat cîndva în viață, să mă-ncălzesc la vatră sau să dorm sub acoperiș? Parcă haina mea s-a uscat pe catarg și nu pe mine?

HUBBO: Iartă-mă, Ruald. Frate-tău Grimuald a fost un războinic vestit. Am pierdut, prieteni, pe un tovarăș viteaz. Mărite Odin! Ce furtună și ce luptă! Vijelia ne-a rupt veșmintele de pe noi și le-a luat cu ea în întuneric, iar stropii mării ne-au ciuruit fețele înfierbîntate! Și totuși jur pe spada și pe lancea mea, că n-aș fi precupețit nimic pentru o astfel

de soartă, soartă vrednică de pizmuit. Acum Grimuald benchetuiește cu legiunile de viteji. Și însuși Odin îi umple cupa, făcută dintr-o tigvă largă, și-l întreabă: „Cu cîte răni te-ai ales, Grimuald, în cea din urmă luptă a ta?“ „Cu șaptesprezece răni și cu încă patru pe deasupra“, îi răspunde Grimuald. „Aprig luptător! Iată, îți dau, Grimuald, ciute nemuritoare cu părul strălucind ca argintul. Înveselește-te viteaz îndrăzneț, și lovește-le cu lancea ta, care nimerește departe“. Ascultă Stemid! Acum n-avem timp, dar cînd vom benchetui pe cadavrele saxonilor, acoperite cu pulbere, și vom aprinde stejarii Albionului, ai să ne cînți atunci isprăvile vitejești ale lui Grimuald. Știi tu care anume cîntec ai să ne cînți? Acela care-ți răscolește tot sufletul, care te umple de îndrăzneală, de-o veselie turbată, și face mîna să apuce mînerul săbiei... Acum, tovarășii mei, trebuie să vă spun ce avem de făcut. Anglia este o țară frumoasă, cu vite multe, și cu pășuni și pămînturi iarăși multe la număr. In Northumberland și în Mercia, unde-s așezați de-ai noștri, locuitorii sînt săraci, dar aici locuințele și mai cu seamă bisericile sînt foarte bogate și pline de aur. Nu-i războinic care să rămîie fără lanț de aur. Spadele anglo-saxonilor sînt cum nu se poate mai bune. Ei le aduc de departe. Ne putem alege de aici orice săbii vrem și lănci și tot felul de armuri. Și am să vă mai spun acum ceva, care-mi face plăcere și are să vă placă nu mai puțin și vouă, tovarășii mei. Au anglo-saxonii niște fete cu fețele albe, cum îi zăpada noastră scandinavă, stropită cu sînge roșu de ciută tînără. Dar luați aminte, tovarăși! Da, mai sînt în Anglia și războinici călări, cu săbii și cu lănci, gata să pună mîna pe arme, iar mulțimea lor este fără de număr. Numai că Odin nu-i primește pe nici unul la el în Walhala, fiindcă-s toți niște păcătoși de creștini. Mai aduceți-vă aminte și asta, că mai vin azi aici și alți războinici de-ai noștri și-n timp ce noi izbim dintr-o parte, năvălesc și ei din cealaltă parte... Vedeți ce frumos și ce cald e pe aici! La noi în Scandinavia, n-avem asta! Iarna ține aici în totul numai două luni.

RUALD: Am să-mi cîștig în luptă cel mai bun castel din toată Anglia. Nouăzeci de robi anglo-saxoni mă vor sluji și-mi vor umple cupa la ospăț.

—Să fie adevărat, Hubbo, regele nostru, că-s pe undeva țări și mai calde?

HUBBO: Sînt.

—Și unde nu-i deloc iarnă?

HUBBO: Ei, ca să nu fie chiar deloc iarnă, asta nu se află. Iarnă tot este. Oricum, ar trebui să încercăm. Ți se urăște să trăiești multă vreme în același loc. Noi doi, Elgad, om porni-o apoi mai departe, ca să ne pomenească în cîntece și de cealaltă parte a oceanului. Jur pe armura mea că de acolo vei veni pe o corabie aurită. Mantia va fi roșie ca focul, iar coiful bătut cu pietre scumpe! Iar aripile de pe coif, strălucitoare ca luceafărul de seară. Și cum oi ajunge la cea dintîi fiică de împărat din lume, am să-i spun: „Prea frumoasă principesă, sînt rege și am venit adus de dragoste fierbinte pentru ochii tăi albaștri. Cu aceeași mînă care a răpus zeci de sute de viteji, vine acuma regele Hubbo să te ia pe tine împreună cu zestrea pe care ți-a pregătit-o bătrînul tău tată!

RĂZBOINICII: Vivat! Trăiască regele Hubbo!

HUBBO: Să trăiți și voi tovarăși! Hai s-o pornim! Avlug și Roll, voi doi rămîneți la luntre. Iar noi — n-om ierta pe nimeni și vom sătura săbiile noastre cu sînge pînă va fi...

ALFRED: *(înconjurat de tanii și comiții regatului).* Vă mulțumesc, vă mulțumesc, nobili *tani*, pentru urările voastre. Nădăjduiesc că-mi veți da din partea voastră ajutor să gonim barbaria și neștiința, de care pătimește națiia anglo-saxonă.

COMITELE EDWIG: Sire, sînt gata oricînd! Cincizeci de călăreți înarmați pot intra în orice clipă în luptă.

COMITELE ETHELBALD: Brațul meu și cei optzeci de vasali ai mei îți aparțin, sire!

SIFRED: Sînt gata să îndeplinesc orice cerință legiuită a stăpînirii. Am douăzeci de pușcași călări și o sută patruzeci de pedestrași...

CLEOBALD: Pe meleagurile mele, caii-s puțini, în schimb pedestrași pot strînge cîți poftești...

ALFRED: Prieteni, greșiți cu toții! Nu acesta-i ajutorul pe care vi-l cer vouă, ajutor la care, se înțelege, am tot dreptul. Mă gîndesc la binefacerile învățăturii care lipsesc în Anglia. V-am rugat să mă ajutați a-i deprinde pe anglo-saxoni să

lepede năravurile lor grosolane care-i acoperă asemenea unei scoarţe vechi.

Tanii stau tăcuţi. Unii dintre ei, nedumeriţi, întind braţele înlături, neştiind ce să creadă.

EDWIG: Cum vine asta, sire? Spui că anglii şi saxonii sînt gro solani? Doară Anglia ei au cucerit-o!

ALFRED: Împotriva acestui adevăr nu-mi rămîne nimic de spus. Dar pare-se, că afară de lupte, nici nu vor să se gîndească la altceva. Ţi-ai văzut, Edwig, feciorul?

EDWIG: L-am văzut, sire.

ALFRED: Ei şi? Cum l-ai găsit?

EDWIG: Bun băiat! Numai pare să aibă prea mare slăbiciune pentru învăţătură şi mînuieşte rău lancea.

ALFRED: N-ai dreptate, Edwig. Ar trebui să mulţumeşti lui dumnezeu pentru asemenea fecior. Stai azi de vorbă cu el, iar mîine trimite-l la mine. Am fost amîndoi prieteni, tot timpul cît am petrecut la Roma. N-am mai văzut demult Anglia. De cum era odată îmi aduc aminte ca prin somn. Trebuie să mai fi rămas resturi de monumente romane. Se mai află încă zidul pe care l-a ridicat împăratul Constantin la Londra şi baia construită de romani lîngă York?

EDWIG: Nu ştiu, sire, de care romani vorbeşti.

ALFRED: Romanii sînt poporul care a cucerit Anglia şi i-au supus pe britani.

EDWIG: Britani, ce-i drept, au fost, dar de romani, sire, nici pomeneală.

ALFRED: Nu ştii pentru că n-ai citit. Romanii au fost un popor mare. Au învins întreaga lume, printre care şi Britania.

EDWIG: Orice ai spune măria-ta, dar romanii locuiesc la Roma. Nu, sire, cei ce ţi-au spus astfel, au mînţit! Sînt la noi bătrîni care îşi mai aduc aminte că saxonii au biruit un neam cum mai îndrăzneţ nici n-a fost vreodată. Dar ei stăruie că aceştia au fost numai britanii.

ALFRED: Ei, despre asta n-are nici un rost să stăm atîta la sfat. Frumos, n-am ce zice, halal de *tanii* noştri! Eu unul, iubiţii mei, aş vrea să vă aud zugrăvindu-mi starea în care se află astăzi ţara şi toate întîmplările cîte au fost în lipsa mea, de la moartea fratelui meu Ethelred. N-aveţi teamă că mă obosiţi. Găsesc eu vreme să mă odihnesc. Tu, Ethelbald, ca unul ce eşti cel mai vechi în slujba ţării şi întîiul sfetnic

în *witenagemot*, stai și-mi spune cu de-amănuntul despre toate.

ETHELBALD: Toate-s bune, sire. Rău e numai dinspre partea danezilor. Dealtfel, șleaul mare de la York la Londra a fost îndreptat și pe de-a-ntregul pietruit. Menajeria ta e în bună stare. Armurile tale regești, scuturile păr întești, precum și cele dobîndite de răposatul tău frate Ethelred, le-am păstrat în bună stare.

—Minte, ursul bătrîn. Cea mai bună lance a șterpelit-o pentru el.

ALFRED: Tu, Ethelbald, îmi vorbești de gospodăria mea. Astea-s fleacuri! Ce te-am rugat eu, e să-mi spui ce-i cu regatul. Cum stau lucrurile cu regatul?

COMITELE EDWIG: Regatul se află în stare foarte proastă. Megieșii, ca și robii bretani nu plătesc nici o dajdie. Lanurile-s toate pustiite de danezi. N-avem cu ce-i înarma pe cavaleri. Caii, niște mîrțoage...

ALFRED: De ce i-ați lăsat pe danezi să pună mîna pe Mercia și pe East-Anglia?

— Ce puteam face, măria ta? Răposatul rege, adică fratele tău, a luptat cu vitejie, dar danezii s-au dovedit mai tari. Danezii sînt frați buni cu diavolul, iar balaurii mării le întovărășesc corăbiile.

ALFRED: Ethelred, fratele meu, a fost un saxon viteaz și plin de bărbăție, care a luptat cum se cuvenea să lupte. Dar vinovații, voi ați fost! Nesupunerea vasalilor, asta a fost pricina!

SIFRED: Dacă pămîntul meu era în East-Anglia sau în Mercia, îl apăram cu mîna mea și cu a vasalilor mei. Însă eu îmi am pămînturile mele...

ALFRED: Dar parcă ale voastre ați fost în stare să le apărați? De ce, de-a lungul întregului drum pe care am venit, păș unile-s pustiite, iar două biserici dărîmate? Un pîlc de cîțiva danezi și-au bătut joc de voi, iar voi, creștini, înarmați pînă-n dinți, ați putut suferi una ca asta!

— Bravo! Că bine grăit-ai, rege! — Așa rege zic și eu! — Ager ca vulturul de stîncă!

SIFRED: N-am fost niciodată necinstit. Eram totdeauna gata de luptă. Iar dacă comitele de Middlesex nu s-ar fi certat cu mine, nu-i lăsam pe danezi să pătrundă în țară, și scăpam Wesexul cu toate posesiunile lui.

ALFRED: Voi sînteți de vină! Voi, cu certurile voastre mărunte! Nu-mi place deloc năravul acesta feudal al vostru. Numai dumnezeu știe ce-i asta! Fiecare orînduiește cum îl taie capul! Unuia mai mare nu i se supun, iar cînd sînt între ei, nu se pot învoi. Într-un stat, lucrurile trebuie să fie cum erau în împărăția romană. Regele-i acela care trebuie să poruncească cum crede el că-i mai bine și cum îi este voința!

ODO: *(plecînd ochii)*. Hm! Parcă n-aș fi înțeles prea bine. Știu că *tanul* anglo-saxon este om slobod, și numai dacă regelui i-ar trece prin gînd să-i ia pămîntul lui, atunci...

ALFRED: Dar de ce nu văd aici nici un episcop? Doar un singur bătrîn șubred a ieșit să mă-ntîmpine...

—Episcopul de Wesex a fost ucis în timpul războiului cu danezii, iar Athelstan, cel de Kent, a murit.

ALFRED: Și nimeni nu s-a îngrijit să aleagă alți episcopi în locul lor?

HAROLD: Nu, măria ta! Dar nu-i din vina noastră. *Tanii* s-au adunat toți, anume pentru treaba asta, numai că n-au avut pe cine alege. N-au găsit pe nimeni care să știe a citi sfînta scriptură.

ALFRED: Cum așa? Să nu fie în toată Anglia un preot care să știe carte! Doar tatăl lui Ethelbald a întemeiat un colegiu...

—De cînd nu mai este colegiul!

ALFRED: Ce s-a făcut cu el?

—L-au ars danezii.

ALFRED: Iar danezii! Mare năpastă și cu danezii ăștia! Sau Anglia este alcătuită numai din fricoși, sau într-adevăr danezii sînt niște... Dar cine-i omul ăsta? *(Omului.)* Ce vrei, omule?

TRIMISUL: Măria ta!

ALFRED: Spune!

TRIMISUL: Au năvălit danezii și pradă Londra.

REGELE: *(uimit)*. Vorbești de lup și lupu' la ușă! Ei, domnilor *tani* și comiți, trebuie să ne gîndim numaidecît să punem mîna pe arme. N-avem ce face. Trebuie să lăsăm toate la o parte.

—Sînt gata!

—Sire, toți vasalii mei se găsesc aici cu mine.

—Am oastea mea totdeauna în preajmă!

ETHELBALD: Pentru tine, sire, sînt gata să jertfesc tot!

HAROLD: Mă înarmez cît ai clipi! *(Pleacă.)*

ALFRED: Vijelios începe domnia mea! Faceți, nobili *tani*, jurămînt, să nu-i lăsăm pe danezi să cucerească nici o palmă de pămînt!

TANII: Jurăm pe mîntuitorul nostru Isus și pe fecioara Maria!

ALFRED: Atunci să încălecăm pe dată și să pornim! Dar mai întîi aș vrea să văd și eu ce-i cu oastea voastră. Ei, rege! Arată acum ce poate sufletu-ți dornic de isprăvi! Iată ogorul pe care rîvneai să-l lucrezi! Multă treabă te-așteaptă! Înfăptuirile se arată împovărătoare! Ai de adus făclia învățăturii și a cunoașterii aici, unde nici urmă nu găsești de ele, unde în toată țara nu dovedești un singur slovar!... Ai de îmblînzit și de adus la ascultarea legilor, neorînduiala și samavolnicia acestor neastîmpărați magnați ai țării, care te privesc cu ochi de fiară. Iar pe deasupra ne-a sărit acuma și dușmanul în spate. Deie-ne numai domnul putere!... *(Pleacă.)*

CEOLIN: Tare-mi place regele!

EDRICK: Nu-l cunoști încă bine, Ceolin. Regele ăsta-i un zeu!

EDWIG: Kedovall, oamenii tăi sînt toți înarmați?

KEDOVALL: Toți!

EDWIG: Ce zici de rege? Vorbește ca un viteaz.

KEDOVALL: Da, viteaz. Mi se pare numai că...

EDWIG: Ce ți se pare?

KEDOVALL: Prea face pe înțeleptul!

ACTUL II

Alfred, comitele Ethelbald, comitele Edwig, Ceolin, Kedowall urmați de pîlcul de luptători, intră în scenă.

ALFRED: Tot nu-mi vine a crede că sîntem bătuți. O mînă de oameni, o ceată de tîlhari și-atîta tot! Iar cincisprezece mii de călăreți, împreună cu floarea nației saxone și cu nouăzeci de mii de oameni pedestrime, n-au putut ține piept acestei cete. Nobili *tani*, stîlpi ai acestei nații, ce aveți de răspuns?

COMITELE EDWIG: Dă-ne drumul, rege. Adun toată slujitorimea palatului meu și-mi mîn din urmă chiar eu vasalii. Facă fiecare la fel, cum fac eu.

ALFRED: Tu, comite, ai părul alb, și dai astfel de sfat? Nu, nobili *tani*! Toate țin acum de noi înșine și de dîrzenia

noastră. Dacă dăm acum înapoi, pierdem tot și facem numai să crească mîndria dușmanului. Pe legea mea, îi vom face să creadă că-s de neînvins! Și atunci, pe cine are să-l mai tragă inima să meargă împotriva lor? I-ați văzut doar cum luptau. Un pas să dăm înapoi, și obrăznicia lor va crește uriașă, ca a lui Goliat. Baroni, n-avem decît un singur mijloc! Să nu mai stăm pe gînduri! Acum, cîtă vreme națiа n-a prins încă de veste de înfrîngerea noastră, trebuie cu aceleași forțe, să trecem de la apărare la atac.

KEDOWAL : Ai văzut și tu, rege, că vitejia noastră e fără de reproș. Nu m-am gîndit nici cînd să-mi cruț viața. Jur însă, pe sfînta fecioară, că numai diavolul e cu dînșii! I-am văzut chiar eu chipul întunecat, alergînd alături de neînfrîntul lor Hubbo. Întîia dată vasalii mei au pălit de spaimă. Și întîia dată mi-au fost străpunse zalele, binecuvîntate de episcop acum doi ani.

ALFRED: Neagră-i neștiința care răzbate din tine, Kedowall! Știu că degeaba aș căuta să te încredințez că n-ai dreptate. Prea veche-i coaja care-ți învăluie sufletul. *Tani*, bine se mai vede că ați fost creștinați nu demult și nu înțelegeți o boabă din credința asta! V-ați speriat de duhul cel rău! Da-i oare cu putință ca duhul cel rău să i se împotrivească lui dumnezeu? Este cineva în lumea asta mai mare decît dumnezeul creștinesc? Ați auzit strigătele și ați văzut lăncile ascuțite cu care oamenii aceștia ai mării au năvălit în rîndurile noastre. De ce strigau așa? Implorau în toată clipa pe zeul lor păgîn Odin, care, față de dumnezeul nostru creștinesc, nu-i decît țărînă și pulbere. Iar voi sînteți fără nici un fel de nădejde. Ce soi de creștini sînteți voi? Cu voi sînt Christos și sfînta fecioară!

TANII: Să pornim, rege. Nu le dăm danezilor nici doi coți de pămînt.

O PARTE DIN NOROD ȘI CĂLĂREȚII: Rege, danezii...

ALFRED: Oprește!

UN CĂLĂREȚ: ... se apropie!

ALFRED: Toți *tanii* să rămînă locului! Departe-s danezii?

CĂLĂREȚUL: Vin pe urmele noastre.

ALFRED: În numele sfintei Maria, rămîneți locului, neclintiți ca stîncile Kentului.

Pe scenă năvălește un pîlc de danezi. Saxonii îi întîmpină cu lăncile.

HUBBO: Fii ai lui Odin! Ospățul vostru n-are să fie desăvîrșit dacă nu-i nimiciți pe saxoni.

ALFRED: Nu uitați, anglo-saxoni! Cu noi sînt Christos și fecioara Maria!

HUBBO: Rinald, Rinald! Prea încet zăngăne spada ta! Prea puține scîntei îți scapără lancea, lovind armurile dușmane!

RINALD: N-ai dreptate, Hubbo, regele meu! Sîngele curgînd din leșurile dușmanului, ți-a încețoșat privirea.

ALFRED: Țineți-vă tari, creștini! Sfîntul Gheorghe, călare pe-un cal alb, e cu voi!

HUBBO: Odin! Mîna mea aburește de sînge. Pe Ingwar însă, nu-l simt alături. Rinald, Rinald, de ce ți-e coiful spart? Oare nu-ți tremură mîna?

RINALD: N-avea grijă, Hubbo, regele meu, nu-i nimic, mai poate izbi!... Uite, cîine, ține!... Fiii lui Odin vor strînge destule tigve pentru cupele ospățului.

ALFRED: Anglo-saxoni! Pentru Maria! Pentru Christos!

HUBBO: Mi-s buzele arse, mi-e limba uscată. Dar Ingwar al meu nu vine să m-ajute!

RINALD: *(căzînd)*. Odin, pregătește-mi un loc în Walhala. —Ține, cîine de danez! *(Îi străpunge capul cu lancea.)*

ALFRED: Anglo-saxoni, am biruit!

HUBBO: N-ai să ai odihnă, Alfred, cît timp spada asta mai joacă în mîinile mele!

ALFRED: Opriți-vă, danezi! Dă-te prins, Hubbo, și zvîrlă spada!

HUBBO: Niciodată! Socoți că fiii lui Odin s-au dat cîndva robi cuiva?

ALFRED: N-am nevoie, Hubbo, de libertatea ta. Nu ți-o iau. Aș vrea numai să-ți spun două vorbe.

Hubbo se oprește numaidecît. Amîndouă părțile lasă jos lănciile.

Sînt gata să fac cu tine pace și să cruț ce ți-a mai rămas din tovarăși, numai să pleci îndată peste mare și să faci jurămînt, după datina credinței tale, că nu te vei mai ivi niciodată pe țărmurile Angliei. Armele vi le puteți lua cu voi! Nu ne atingem de nimic ce aveți pe voi!

HUBBO: Rege Alfred, primesc!

ALFRED: Atunci, viteazule, rostește jurămîntul.

HUBBO: Jur pe Odin, pe armura mea, pe spada mea tocită că niciodată eu și tot pîlcul meu de viteji, nu vom mai năvăli pe moșia ta. Iar de nu-mi voi ține jurămîntul, să îngălbenim

ca arama zalelor noastre și întoarcă-ni-se lănciile împotriva noastră!

ALFRED: Ați auzit cu toții jurămîntul? Hubbo, ești slobod. Poți pleca! Corăbiile tale te așteaptă la țărm.

HUBBO: Haidem, tovarăși! N-are de ce ne fi rușine, uitîndu-ne unul la altul! Ne-am bătut cu vitejie. Dacă nu azi, mîine — dacă nu aici, aiurea, corăbiile noastre vor aduce pieire dușmanilor cu armuri de aur...

NOTE PENTRU O DRAMĂ DIN ISTORIA UCRAINEI

CUM TREBUIE REALIZATĂ ACEASTĂ DRAMĂ

Cadrul acțiunii trebuie să fie atmosfera luxuriantă a sudului, peste care, noaptea, să se reverse luciul argintiu al lunii.

Ziua trebuie să fie scăldată într-o ploaie de raze vii ale soarelui și plină de o strălucire care să-ți ia ochii.

Drama urmează să fie pusă în lumina veacurilor trecute, demult apuse și pătrunsă de atmosfera timpurilor pe cînd domneau nesăbuita voie bună, jocurile căzăcești și toată libertatea fără de nici un frîu.

Ea trebuie să se petreacă într-un torent de vorbe, venind dintr-o patimă nestinsă, și în același timp, într-un laconism hotărît și sacadat, izvorît din putere și libertate și într-un avînt groaznic care să respire a cumplită răzbunare, și în virtuți primitive și aspre și în vicii neînduplecate care să aibă tăria fierului și într-un sacrificiu nemaipomenit, care să fie de o mărinimie sălbatică și neomenească.

Ea mai trebuie să se petreacă în totala nepăsare a veacurilor apuse.

Răspunsurile prin comparații și prin alegorii: „E adevărat că se întîmplă ca boul să fie răpus, să moară — însă de mîna omului, căruia dumnezeu i-a dat mintea de a născoci cuțitul; pînă acuma însă, nu s-a întîmplat niciodată ca boul să piară din pricina unui porc".

Dispozițiile cu privire la vînzarea peștelui și aprovizionarea de iarnă, sînt date tocmai pe vremea cînd flăcăii o duc într-o beție. De asemenea, acelea pentru cumpărătura sării, cu privire la bostănării, la grîne, cum și la îndestularea cu iarbă de pușcă, cu sînețe și contășuri pentru soldați — „Pare-se că n-ar trebui să ne așteptăm la război, însă așa-i de mare năravul mujicului și al cazacului de a se răscula, încît nu-i chip ca norodul acesta blestemat să nu se ridice. Mereu îl mănîncă palma. De făcut, nu fac decît să umble lela prin crîșme și pe ulițe."

Călugărilor de la mînăstirea cutare să li se cumpere ștergare din cele țesute în casă și cusute cu arnici.

ÎN PRIVINȚA CAVALERILOR

Întrecerile lor de arme nu sînt dueluri, ci adevărate încăierări. Iau cu dînșii cît pot mai mulți slujitori, ies la cîmp și tabără pe adversarii lor.

MUJICII

Discuții între mujici. „Tare s-au mai scumpit toate. Toate-s scumpe foc. Pentru o sfoară de pămînt, care zău că nu-i mai lungă decît degetul ăsta, îți cer douăzeci de baniță de grăunțe, cîte patru perechi de pui, de ziua sfîntului duh și de paști cîte o pereche de gîște și a zecea parte de fiecare scroafă, din miere și la trei ani o dată, cîte un bou din trei.

Vorbește lumea despre comorile și bogățiile ascunse ale zaporojenilor: „Plec în Zaporojie, pentru că aici orice drac te bate de te stînge".

Demian ajunge bucătar, iar Samko, precupeț.

De născocit cum i-a intrat unui tînăr nobil un gînd în cap. Născocire cu adevărat căzăcească. Cum trebuiește pusă la cale. Lukaș spune că el nu înseamnă nimic și că-i nevoie să fie înduplecați polcovnicii. Norodul le împresoară casele și-i silește să... Trebuie spus felul în care o face...

Norodul clocotește și se înghesuie în piață, lîngă casa celor doi polcovnici și le cer stăruitor să li se alăture, adică să se puie în fruntea lor. Unul dintre polcovnici iese în cerdac, îi mustră, stăruie și le arată neputința de a face ce vor ei[1]).

Intră, îi anunță și îi sfătuiesc să fugă.

„Femei și neveste, fugiți și scăpați unde puteți! Leșii vin pe urmele noastre, jefuind și pîrjolind tot!" Sînt găsiți în starea asta. O bătrînă își strînge boarfele și plînge, luîndu-și rămas bun de la casa unde a locuit de atîta amar de vreme și de unde n-a ieșit niciodată.

O noapte splendidă, inspirată, plină de miresme paradisiace! Mă mai iubești oare? Te mai uiți cum te uitai odată la ibovnicul tău, pe care nu l-au schimbat nici anii și nici pierderile suferite? Mai arzi de focul dragostei? Mai strălucești dinaintea lui și-l mai săruți pe buze și pe frunte? Tot mai rîzi cum rîdeai altădată lumină a lunii? O, doamne, doamne, doamne!... Acestea-s sunetele care freamătă și clocotesc în tine? Jur că le-am auzit, că le-am auzit cu urechile mele, stînd singur la fereastră. Aveam cămașa desfăcută la piept și stăteam cu gîtul și cu pieptul în bătaia vîntului răcoritor al nopții. Cît e de dumnezeiesc vîntul nopții! Și cît de minunat, de reînnoitor, de îmbietor este acest vînt al nopții, aducător de voluptăți și miresme cerești și paradisiace. Boarea răcoroasă și aducătoare de bucurie mă îmbrățișa și mă învăluia cu adierile ei, apoi fugea și iar se întorcea să mă îmbrățișeze, iar codrul uriaș, negru și posomorît își înclina ramurile privind de departe, iar

[1]) Însemnare făcută mai tîrziu cu creionul în ciorna „Mantalei". (N. red. ruse).

deasupra lui aerul era nemișcat și solemn... Și, deodată, se auzi privighetoarea. O ceruri! Cum s-a aprins tot! Cum a răbufnit tot! Ah, ce tunet! Dar luna! Luna... Înapoiați-mi tinerețea! Dați-mi iar tăria tinereții mele și prospețimea mea de altădată! Tot ce a fost odată pe lumea asta, nu se mai întoarce!

După ce-și spune monologul, fata mai țipă multă vreme. Apoi iese mama ei, care îi spune: „Fata mea, te doare capul" și altele de acestea.

— Nu, nu capul mă doare. Toate mă dor. Sînt bolnavă. Mă dor mîinile, mă dor picioarele, mă doare pieptul, mă doare inima, mă doare sufletul. Simt că mă arde un foc. Dă-mi apă, mamă, mămucă!... Dar dă-mi o apă care să-mi stingă flacăra care mă arde. O! Blestemată fie nelegiuita! Blestemat să-i fie neamul! Blestemați să fie acei ti... *(cuvîntul este neisprăvit)* care au țipat. Mamă, mămucă! De ce m-ai mai făcut, dacă eram sortită să fiu așa de nenorocită? Se vede că nu te-ai dus la biserică; se vede că nu te-ai rugat la dumnezeu; se vede că te-ai scăldat într-o apă necurată, printre buruieni veninoase, între care s-a tîrît un șarpe.

— Mi se sfîșie inima. Și nu-i ceva să-mi fie drag: nici pămîntul, nici cerul, nici nimic din ce-i în jurul meu.

Renunțare desăvîrșită la lume. Și cu toate acestea, trebuie zugrăvită fericirea și bogăția de altădată, care ar fi putut... Își ia adio printre lacrimi, de la anii tinereților, de la bucuriile tinereților, de la toate. Supunere severă soartei. Jurămintele pe care le va face. Felul cum se va ruga și cum va cădea în genunchi în fața icoanelor: „Voi plînge mereu și nici o hrană nu-i voi da bietei inimi a mele și nici n-am s-o bucur cu vreo amintire".

Și, deodată, urmează aici întîlnirea cu rivala care este într-o stare jalnică și totul izbucnește iarăși, cu tot focul și puterea de mai înainte. Torente de mustrări și de bucurii răutăcioase. Apoi își vine în fire, și, aducîndu-și aminte de jurămintele făcute, îngenunchează și cere iertare.

NOTE FINALE

DRAMATURGIA LUI GOGOL

Interesul pentru teatru a luat naştere la Gogol încă de prin anii adolescenţei. Trezirea timpurie a acestui interes este datorată pe de o parte cunoştinţei pe care o făcuse cu teatrul ucrainean popular (aşa zisul „Vertep") iar pe de altă parte, influenţei lui Vasili Afanasievici, tatăl său, pătimaş amator de teatru şi autorul mai multor comedii scrise în spirit popular ucrainean. Gogol-tatăl îşi punea chiar el în scenă comediile la un teatru improvizat în casa unui oarecare Troşcinski din Kibinţî, unde şi juca rolurile principale. Nu încape nici o îndoială că aceste spectacole au lăsat urme în amintirea băiatului. Curînd după sosirea lui la Petersburg, fapt care se întîmplă în 1829, Gogol o roagă pe maică-sa să-i trimită comediile tatălui său (care murise între timp). La 30 aprilie 1829, Gogol scrie mamei sale: „Toată lumea este aici aşa de preocupată de tot ce-i ucrainean, încît voi căuta să încerc dacă nu se poate pune în scenă una din ele la un teatru de aici". Gogol s-a folosit dealtfel de comediile tatălui său, la motto-urile din „Iarmarocul de la Sorocinţî".

Încă din şcoală, Gogol îşi manifestase dealtfel talentul pentru scenă, interpretînd cu succes roluri comice la spectacolele date de liceul din Nejinsk. Mai tîrziu Gogol s-a arătat a fi un excelent lector al propriilor opere.

Atracţia lui Gogol pentru teatru era legată de nemaipomenitul lui dar de a reda vorbirea vie cu toate nuanţele ei realiste. Limba eroilor lui Gogol se deosebeşte prin plasticitatea caracterului ei social — psihologic şi e atît de expresivă în ce priveşte intonaţia, gesturile şi mimica, încît aproape că s-ar putea lipsi de însemnările de regie. Începînd cu „Serile în cătunul de lîngă Dikanka" acest element dramatic apare în toate nuvelele şi povestirile lui Gogol, care le şi pune în scenă, lăsînd ca subiectul să se desfăşoare mai cu predilecţie în dialoguri. Mai cu seamă se deosebesc prin caracterul lor dramatic „Iarmarocul de la Sorocinţi", „O noapte de mai", „În noaptea de ajun" (de unde şi uşurinţa transformării acestor povestiri în librete de operă, a căror muzică a fost compusă de Rimski Korsakov şi Ceaikovski). Asupra calităţilor scenice ale „Serilor" atrage atenţia şi P. A. Pletnev, care scrie lui Jukovski în decembrie 1832 cu privire la comedia: „Ordinul Vladimir clasa treia" comedia pe care avea de gînd s-o scrie Gogol şi care este prima încercare a autorului în domeniul artei dramatice: „Lui Gogol îi umblă în cap o comedie. Nu ştiu dacă

are să ajungă s-o scoată la lumina zilei iarna aceasta, însă mă aştept să iasă o perfecţiune a genului. Totdeauna m-a impresionat elementul dramatic din basmele lui.

Gogol atribuia teatrului şi dramei o înaltă semnificaţie socială şi nu-şi închipuia că piesele ar putea avea alt rost decît să fie jucate. „Drama trăieşte numai pe scenă; aiurea decît pe scenă, drama este ca un suflet fără trup", îi scrie el lui M. P. Pogodin la 20 februarie 1833. Înalta concepţie pe care o avea despre importanţa teatrului, şi-a găsit mai tîrziu expresia în monologul final al autorului din „La ieşirea din teatru" (1842): „Poveşti!... Iată că balcoanele şi parterele teatrelor gem de lume: toată sala se cutremură de jos şi pînă sus şi preschimbată fulgerător într-un singur om şi un singur simţămînt, toţi s-au întîlnit ca nişte fraţi, într-o singură pornire sufletească..."

Această forţă unificatoare a teatrului ca armă de propagandă, Gogol o mai subliniază şi în „Extrase din corespondenţa cu prietenii" (1847). Iată ce scrie el într-un articol despre teatru: „Teatrul nu înseamnă cîtuşi de puţin un lucru mic şi deloc o treabă fără importanţă, mai ales dacă iei în consideraţie că într-un teatru pot încăpea deodată de la cinci la şase mii de oameni şi că toată această mulţime în care, dacă stai s-o analizezi în parte, nu-i om care să semene cu altul, este zguduită dintr-o dată de aceleaşi emoţii, plînge cu aceleaşi lacrimi şi rîde cu acelaşi rîs general. E o catedră de la care poţi spune lumii multe lucruri bune". O părere analoagă, asupra teatrului, considerat drept „catedră", a fost expusă mai înainte şi de Bielinski. El vedea însemnătatea teatrului în faptul că aici omul se contopeşte cu toţi spectatorii din sală „în acelaşi sentiment". «Aici nu trăiţi propria voastră viaţă, scria Bielinski în „Visări literare" (1834), ...nu vă bucuraţi de propria voastră fericire şi nici nu tremuraţi de vreo primejdie care vi s-ar putea întîmpla vouă; aici „eul" vostru rece dispare în eterul înflăcărat al dragostei... Este însă cu putinţă să descriu tot farmecul teatrului, toată puterea lui magică asupra sufletului omenesc?... »

Cu toate acestea, teatrul de atunci era departe de a corespunde menirii lui. Repertoriul era alcătuit din spectacole istorice, cu caracter feeric şi prelucrări după melodramele şi vodevilurile străine. Piesele originale ruseşti erau în genere foarte puţine. De obicei spectacolele erau de ansamblu şi erau alcătuite din piese în cîte un act şi un „divertisment" cu cîntece şi dansuri. Se înţelege cît de greu îi venea vestitului actor Mihail Semionovici Şcepkin să se vadă silit să joace în nişte piese de nimica şi de asemenea plăcerea pe care i-a făcut-o rolul primarului din „Revizorul", în care Şcepkin şi-a putut arăta în toată plenitudinea, genialul lui talent realist, aşa cum şi-l mai arătase în rolul lui Famusov din „Prea multă minte strică".

Cu cît mai înalte erau concepţiile lui Gogol despre teatru, cu atît mai sever judeca el starea în care se afla acesta. A luat poziţie cu dîrzenie împotriva pieselor fără nici un conţinut, de care era plin repertoriul, şi, mai cu seamă, împotriva tendinţei de a pune în scenă piese străine, cerînd crearea unei dramaturgii ruse autohtone, care să oglindească realitatea rusească vie, « Unde-i viaţa noastră? exclama el cu privire la melodramele străine „reci şi umflate". Unde sîntem noi, cu toate patimile şi ciudăţeniile noastre de azi?... » („Povestiri din Petersburg" 1836). Gogol cerea teatrului un tablou viu şi actual al societăţii şi situaţii veridice ale realităţii ruseşti. El se apropie din acest punct de vedere de Bielinski, care, în

„Visări literare" exclamă: „Bine ar fi fost să fi avut un teatru al nostru rusesc, popular!... Într-adevăr, să poți vedea pe scenă întreaga Rusie cu tot binele și răul ei, cu tot ce are înălțător și caraghios, să auzi vorbind eroii victorioși, scoși din morminte de puterea fanteziei, să auzi bătînd puternic pulsul vieții ruseşti".

Chiar de la începutul activității lui dramatice, Gogol năzuia să creeze o comedie socială, întemeiată pe raporturi sociale și nu pe raporturi personale, private. El socotea că orientarea socială este o trăsătură națională caracteristică a comediei ruse. „După cîte mi se pare, comedia n-a avut asemenea expresie la nici un alt popor". („Extrase din corespondența cu prietenii". Articolul despre Poezia rusă). Gogol considera ca modele de comedii „cu adevărat sociale" numai „Neisprăvitul" de Fonvizin și „Prea multă minte strică" de Griboedov. În același articol, referindu-se la predecesorii săi, Fonvizin și Griboedov, Gogol spunea: „Autorii noștri comici nu erau animați de motive personale, ci sociale, și nu s-au ridicat împotriva unui singur om, ci împotriva unui șir întreg de excese, împotriva abaterii întregii societăți de la calea cea dreaptă." În „La ieșirea din teatru" scrisă în legătură cu „Revizorul", Gogol a dat următoarea definiție a principiilor de construcție a comediei sociale, definiție pusă în gura celui de al doilea amator de artă. „O comedie trebuie să se înnoade de la sine, în tot cuprinsul ei, într-un singur mare nod, un nod general. Intriga nu trebuie să se oprească numai la unul sau doi eroi ai piesei, ci trebuie să-i cuprindă pe toți și să atingă ceea ce frămîntă, mai mult sau mai puțin toate personajele. Fiecare trebuie să fie un erou. Mișcarea și cursul acțiunii trebuie să zguduie întreaga mașină". Pe acest temei, el cere să se renunțe la tradiționala intrigă amoroasă, pe care cel de al doilea amator, o compară cu „un nod mic făcut în colțul unei batiste". După cuvintele celui de al doilea amator, tematica socială este „rolul direct și adevărat" al comediei. Chiar de la începutul ei, comedia, a fost în mîinile lui Aristofan, după spusele aceluiași „al doilea amator", „o creație socială, populară" care „a pășit abia mai tîrziu pe drumul îngust al intrigii particulare și a introdus acțiunea amoroasă, care a ajuns veșnica intrigă obligatorie". A reda comediei însemnătatea ei inițială și a o face din nou „o creație populară, socială", iată scopul pe care și l-a pus Gogol încă de la început și către care tindea nezdruncinat.

Primul pas întreprins de Gogol în această direcție a fost comedia „Ordinul Vladimir clasa treia", pe care a început s-o scrie pe la sfîrșitul anului 1832 sau la începutul anului următor, 1833. Comedia fusese concepută pe un plan foarte larg. Gogol avea de gînd să cuprindă aici și marea birocrație cum și cercurile lumii înalte. Intriga se desfășura pe cîteva planuri și cuprindea o sumedenie de personaje, de la boieri și pînă la lachei. Ciocnirea micilor ambiții ale tagmei cinovnicești, interese venale, vanitatea lumii mari, servilitatea de lacheu și în genere — vulgaritatea și superficialitatea vîrfurilor societății — trebuiau să constituie conținutul comediei, a cărei concepție avea în acest fel un caracter satiric ascuțit. Subiectul comediei era goana ambițioasă după Ordinul Vladimir de clasa treia și nebunia pe care o avea drept urmare, reflectată în parte în „Însemnările unui nebun". Într-unul din caietele de note ale lui Gogol, este schițată schema acestei comedii: „vrea să ajungă, să apuce, să pună mîna, cînd, deodată înnebunește, iar obiectul mult dorit se pierde în depărtare". Această schemă și-a găsit apoi întrebuințarea în „Revizorul", unde catas-

trofa îl prinde pe primar tocmai în clipa iluziorului său triumf, cînd toate visurile lui de a ajunge general plesnesc ca niște baloane de săpun. Comedia lui Gogol „Ordinul Vladimir clasa treia" s-a oprit la actul al doilea. Pletnev îi scrie în această privință lui Jukovski la 11 martie 1833: „Comedia asta a lui Gogol n-a pornit din cap. Prea multe voia el să cuprindă". Mai era însă și altă pricină care l-a făcut pe Gogol să abandoneze comedia, și anume piedicile pe care le-ar fi pus cenzura, cum prevedea el, dacă piesa era să fie adusă pe scenă. La 20 februarie 1833, Gogol îi scria lui M. P. Pogodin cu privire la această comedie: « Zilele acestea a început să se înfiripeze și subiectul. Am scris și titlul, pe un caiet alb și gros: „Ordinul Vladimir clasa treia". Cîtă ironie, cît rîs și cîtă sare!... Dintr-o dată, văzînd însă că pana mea dă întruna de hopuri pe care cenzura (teatrală — *A. S.*) nu ne va lăsa cu nici un chip să le sărim, m-am oprit. Dacă piesa n-are să poată fi jucată, ce rost are s-o scriu?... Nu-mi rămîne altceva mai bun de făcut, decît să născocesc subiectul cel mai nevinovat, de care să n-aibă de ce se supăra nici măcar gardistul de pe stradă. Dar ce preț poate avea o comedie fără adevăr și fără ironie? » La aceste piedici ale cenzurii făcea aluzie și Puşkin în scrisoarea lui către prințul V. F. Odoevski, (din 30 octombrie 1833) în care îl întreba de soarta comediei lui Gogol: „Ce-i cu comedia lui? S-a ivit vreo piedică?" Cîteva scene din primele două acte ale acestei comedii nerealizate, au fost utilizate de Gogol mai tîrziu (în 1842) în fragmentele lui dramatice („Dimineața unui om ocupat", „Procesul", „Anticamera" și „Fragment".

Prima realizare a problemelor ridicate de comedia cu adevărat socială care să conțină „adevăr" și „ironie", a fost „Revizorul", piesă pusă în scenă întîia dată în 1836, care a văzut în același timp și lumina tiparului. Însuși Gogol considera „Revizorul" drept o cotitură a creației lui. Comicul operelor lui, anterioare „Revizorului" i se părea superficial și fără scop. După propria-i afirmație, abia în „Revizorul", rîsul lui capătă o orientare serioasă. Gogol considera că această schimbare s-ar datora influenței lui Puşkin, care, după cîte spunea el, l-a silit să privească lucrurile cu seriozitate. (Cum a arătat Gogol, tot Puşkin a fost acela care i-a dat și subiectul „Revizorului".) De la satira „Mirgorodului" și a „Arabescurilor", satiră localizată și comparativ limitată la un anumit cadru, Gogol trece aici la o satiră generalizată cu un conținut cuprinzînd întreaga alcătuire a statului. Despre această semnificație generalizantă vorbește chiar și Gogol în „Spovedania unui autor" (1847). «Dacă e să rîzi, scrie el, atunci mai bine să rîzi tare și de acele lucruri care merită în adevăr să fie obiectul batjocorii întregii lumii... În „Revizorul" m-am hotărît să adun laolaltă tot ce-i rău în Rusia — rău de care știam atunci — adică toate nedreptățile care se fac tocmai în funcțiile și împrejurările cînd i se cere omului să fie cît mai drept — și să rîd de toți dintr-o dată. Însă după cîte se știe, lucrul a făcut o impresie zguduitoare. » „Revizorul" ne-a arătat uimitoarea prefacere a lui Gogol de a ridica particularul la general, rămînînd în același timp credincios realității. Generalizarea tabloului pe care l-a arătat este atinsă prin faptul că dezvăluie rădăcina întîmplării în totalitatea ei, și arată pricinile generale, explicînd astfel întreaga purtare a personajelor. Cum de s-a putut întîmpla ca un slujbaș cu experiența pe care o are primarul, să ia pe un „sfrijit" oarecare, pe „o cîrpă de om", drept cine știe ce persoană însemnată? Asemenea încurcătură se poate întîmpla numai acolo unde domnește o supunere oarbă față de ranguri și nici

nu i-ar trece măcar prin minte cuiva să pună la îndoială un cuvînt al „mai marilor" săi. Anecdota falsului revizor, searbădă la prima vedere, se transformă sub pana lui Gogol într-un rechizitor amenințător împotriva întregii mașini administrativo-birocratice a Rusiei țariste, împotriva întregului regim autocrat întemeiat pe un arbitrar nelimitat al unora și o deplină lipsă de drepturi a celorlalți. Revizorul nu e deloc o comedie despre mită: Mita nu e decît un detaliu din tabloul general și una din nenumăratele racile ale ordinei existente. Tocmai această ordine generală a zugrăvit-o Gogol în comedia lui, „Revizorul" așa cum „Sufletele moarte" — „reprezentau, după cum spune Herzen groaznica spovedanie a Rusiei actuale, care corespunde aidoma demascărilor lui Kotoșihin din secolul al XVII-lea".

În afară de conținutul social, o inovație îndrăzneață a fost de asemenea renunțarea la intriga amoroasă, renunțare dictată de considerentele realiste de care vorbește Gogol în „La ieșirea din teatru" tot prin gura celui de al doilea amator de artă: „Acum, năzuința de a-ți găsi un locșor convenabil, de a străluci coborîndu-l cu orice preț pe altul, de a te răzbuna de o mojicie sau de-o batjocură, mai degrabă alcătuiesc intriga unei piese. Oare goana după rang, după avere, după o însurătoare potrivită, nu-s ele subiecte de intrigă, mai atrăgătoare decît dragostea?" Tocmai această lipsă a „intrigii", în înțelesul obișnuit al cuvîntului, a fost ceea ce a uluit mai mult pe spectatori la prima reprezentare a „Revizorului". După spusele lui P. V. Annenkov, majoritatea spectatorilor, „smulsă din toate obișnuințele și așteptările teatrale, a rămas la presupunerea că se joacă o farsă." „Totuși, în farsa asta, spune Annenkov mai departe, erau trăsături și fenomene atît de pline de forță vitală, că de vreo două ori, și tocmai în pasajele care erau mai puțin în contradicție cu înțelesul obișnuit al comediei, așa cum o vedeau majoritatea spectatorilor, răsuna un rîs general." Annenkov mai subliniază că publicul care a asistat la acest spectacol, era „un public ales, în cel mai deplin înțeles al cuvîntului". În legătură cu acest fapt e caracteristic sfatul unui „cunoscător". O. I. Senkovski (baronul Brambeus) pe care acesta i l-a dat lui Gogol în revista „Biblioteka dlia citenia" (Biblioteca de lectură). Pentru crearea unei „intrigi puternice", Senkovski a propus să fie introdus în comedie „încă un personaj feminin". „Hlestakov ar fi putut să facă curte vreunei domnișoare provinciale, prietena sau rivala fetei primarului, să trezească într-însa un sentiment gingaș, care să reverse interes asupra întregii piese etc." Răspunsul la acest sfat îl dau cuvintele celui de al doilea amator de artă din „La ieșirea din teatru" cu privire la „intriga amoroasă," de care nu se putean lipsi dramaturgii.

Comedia lui Gogol a provocat vîlvă și comentarii. Mulți rîdeau, deoarece vedeau în „Revizorul" numai o farsă distractivă. În numărul celor care făceau haz se afla și Nicolae I., care, după cum spunea Herzen se tăvălea de rîs, nu alta, la premiera „Revizorului". „O, ironie! Sfîntă ironie, apari numai și am să mă închin ție!" exclama Herzen cu acest prilej... Majoritatea reacționarilor însă, care ghiciseră adevăratul tîlc al comediei: demascarea stării de lucruri din Rusia — erau furioși. «Comedia a fost socotită de către mulți drept o manifestare liberală cam în felul comediei „Bărbierul din Sevilla" a lui Beaumarchais, recunoscută de toți ca un fel de bombă incendiară politică, aruncată în societate sub forma unei comedii...», scria despre „Revizorul" prințul P. A. Viazemski.

Şi mai departe: „Unii o aclamau, alţii se bucurau de ea ca de un atac îndrăzneţ, deşi ascuns, împotriva autorităţii constituite. După părerea lor, Gogol, alegînd drept cîmp de bătaie un orăşel capitală de judeţ, ţintea mult mai sus... Pornind de la acest punct de vedere, ceilalţi bineînţeles considerau comedia drept un atentat la siguranţa statului, atentat de care erau nelinişteţi şi speriaţi, şi vedeau în nenorocosul sau norocosul autor comic, un răsculat primejdios." Contele F. I. Tolstoi — poreclit Americanul, un aventurier şi un cartofor (de care şi-a bătut joc Griboedov în „Prea multă minte strică") l-a numit pe Gogol, după cum relatează S. T. Aksakov, „duşman al Rusiei" şi spunea că „trebuia trimis în Siberia în lanţuri". Cunoscutul reacţionar F. F. Wighel îi scria lui M. N. Zagoskin curînd după prima reprezentaţie a „Revizorului": „Autorul a născocit un fel de Rusie şi în această Rusie un fel de oraş în care a îngrămădit toate ticăloşiile pe care rar de le întîlneşti ieşind la iveală în adevărata Rusie... Pe domnul autor îl cunosc: Reprezintă tînăra Rusie în toată obrăznicia şi cinismul ei". Toate aceste aprecieri rău intenţionate s-au oglindit şi în presă. Un ziarist venal F. V. Bulgarin a aruncat public lui Gogol, în două foiletoane dedicate „Revizorului", pe care le-a publicat în „Severnaia pcela" (Albina nordului) învinuirea de a „cleveti" împotriva Rusiei.

Zguduit de învinuirile literare şi politice care plouau pe capul lui, Gogol şi-a dat seama că societatea rusă nu era încă destul de coaptă pentru a înţelege adevăratele probleme ale comediei şi în genere ale literaturii. Aşa, la 15 mai 1836, Gogol îi scrie lui M. P. Pogodin: „Trist lucru să vezi starea jalnică în care se mai află la noi scriitorul. Toţi sînt împotriva lui şi nu-i nici o forţă echivalentă care să-i ţină partea. Scriitorul este un răsculat, un incendiator! Şi cine o spune? O spun oamenii de stat, îmbătrîniţi în slujbe, oamenii cu experienţă care ar trebui să aibă măcar atîta minte ca să înţeleagă adevărata faţă a lucrurilor, oameni care se socotesc cultivaţi." Acelaşi lucru îl scria Gogol în 29 aprilie 1836 şi lui Şcepkin: „Toţi sînt împotriva mea. Cinovnicii stimabili, care nu mai sînt tineri, ţipă că dacă am ajuns să vorbesc aşa despre slujbaşi, înseamnă că nu mai am nimic sfînt; poliţiştii sînt împotriva mea; negustorii sînt împotriva mea, literaţii sînt şi ei împotriva mea."

Persecuţiile care i se făceau de către reacţionari l-au determinat pe Gogol, precum se ştie, să părăsească Rusia pentru o vreme. El a renunţat de asemenea la gîndul să reformeze teatrul şi să-l aducă la adevărata lui menire. După cum scrie în „Scrisoare către un literat", i-e „scîrbă" de comedia lui. Fără să mai vorbim de faptul că interpretarea „Revizorului" pe scena Teatrului Alexandrovski din Petersburg nu l-a satisfăcut deloc — deoarece mulţi actori jucau această comedie ca pe o farsă obişnuită — Gogol a mai simţit şi lipsurile piesei aşa cum fusese scrisă în prima ei versiune (1836). În „Scrisoare către un literat" Gogol spune: „Numai de un singur judecător din toţi cei care erau de faţă, în sală, mă temeam, şi judecătorul acesta eram eu. Auzeam în mine tot felul de mustrări şi de proteste împotriva piesei mele, care le acopereau pe celelalte". Probabil că atunci i s-a înfiripat în minte planul prelucrării piesei, prelucrare realizată în 1841 (pentru ediţia din anul 1842). În versiunea tipărită în 1842, Gogol nu numai că n-a slăbit conţinutul satiric al piesei, dar l-a întărit încă şi mai mult. Tocmai aici se dezvăluie în toată plenitudinea lui, largul înţeles generalizant şi demascator al comediei. Efectul scenei finale a fost foarte mult intensificat şi tot aici apar pentru întîiaşi dată cuvintele

vestite ale primarului pe care acesta le aruncă de-a dreptul în sala de spectacol. „De cine rîdeți? De voi rîdeți!" În cuvintele acestea, se aude glasul mînios și demascator al însuși autorului. Nicolae I, „care se tăvălea de rîs" la premiera „Revizorului", ar fi putut lua aceste cuvinte ca spuse pe socoteala lui. Comedia a mai suferit și o transformare stilistică, din care dialogul a căpătat un curs ritmic și o formă mai reliefată și mai cizelată. Această „epurare" artistică a contribuit la expresivitatea și mai vie a ideii piesei. Nu degeaba mărturisea însuși Gogol că rîsul lui « n-a apărut niciodată cu atîta tărie ca în „Revizorul".»

După „Revizorul", Gogol lasă la o parte teatrul pentru multă vreme, și nu-l reia decît în 1840. Acum însă, își considera piesele drept opere destinate în primul rînd tiparului. Încă din 1836, Gogol transformă începutul comediei „Ordinul Vladimir clasa treia" într-o scenetă separată: „Dimineața unui om ocupat", care a și apărut în „Sovremennik" (Contemporanul), revista lui Pușkin. De prin anii 1841—1842 datează un grup de piese pregătite de către Gogol pentru prima ediție a operelor lui complete, care cuprindea „Căsătoria", „Jucătorii de cărți", „Procesul", „Anticamera", „Fragment" și „La ieșirea din teatru". Toate aceste piese sînt sau transformări, sau opere anterioare terminate abia atunci, însă concepute și schițate cu mult înainte de a fi început „Revizorul".

În piesele lui de mai tîrziu, Gogol nu mai este preocupat de situații scenice acute. Dacă în „Revizorul" mai este păstrat un echilibru între „intrigă" și „caractere", în piesele de mai tîrziu, „caracterele" predomină „intriga", lucru care se observă cu deosebire în „Căsătoria". Această comedie este alcătuită dintr-un șir de episoade care au drept scop să zugrăvească caracterele cu mai multă plenitudine și să lărgească tabloul moravurilor. Aici nu-și mai aveau locul considerentele care l-au făcut pe Gogol să scoată din „Revizorul" două scene complet terminate sub motivul că „ar fi încetinind acțiunea piesei", scena între Anna Andreevna și Maria Antonovna, din actul al treilea, și scena între Hlestakov și Rastakovski, din actul al patrulea, care au fost apoi tipărite separat. Asemenea încetiniri se potriveau pe deplin problemelor de descriere a moravurilor din „Căsătoria". De aceea, de pildă, discuția dintre logodnici cu privire la Sicilia, pe care Gogol o scosese la început, pe motive de construcție a piesei, a putut fi ușor repusă în versiunea definitivă din 1842, cînd principiile de construcție ale comediei de moravuri au fost stabilite cu destulă claritate. Ca și în „Revizorul", Gogol s-a arătat a fi un novator și în „Căsătoria". Construcția episodică a „Căsătoriei" uimea pe contemporani, care o considerau drept un defect vădit. Vestitul actor I. I. Sosnițki, prietenul lui Gogol, era de părere că piesa nu era deloc o comedie, deoarece n-avea nici un fel de subiect. Același lucru îl scotea în evidență și critica mioapă și dușmănoasă, cu prilejul punerii în scenă a „Căsătoriei" din 1843. Din spusele contemporanilor, reiese că mulți socoteau piesa neisprăvită, deoarece nu sfîrșea cu o căsătorie.

„Căsătoria" a constituit un pas înainte în dezvoltarea sistemului dramaturgiei lui Gogol și este piesa care deschidea calea spre dramaturgia realistă a lui Ostrovski. Dezvoltarea lentă a acțiunii, largile tablouri din viață, episoadele puțin legate de subiectul principal — toate aceste erau elemente care pregăteau sistemul de construcție al pieselor lui Ostrovski, determinat de scopurile pe care le urmăreau piesele satirice și de moravuri. În „Căsătoria", Gogol s-a arătat a fi predecesorul lui Ostrovski

şi în privinţa zugrăvirii trăsăturilor tipice ale vieţii negustorimii. Tatăl Agafiei Tihonovna, schiţat în treacăt în povestirea Arinei Panteleimonovna, constituie prototipul despoţilor lui Ostrovski; Fiokla lui Gogol anticipează peţitoarele lui Ostrovski; fata de negustor care visează un logodnic nobil, reprezintă prima schiţă pentru Lipocika din comedia lui Ostrovski „Rămîne în familie". După cum scria mai tîrziu Cernîşevski, Ostrovski „n-a adăugat prea multe" la zugrăvirea vieţii negustorimii peste „ceea ce ne-a dat Gogol". Considerată astfel, „Căsătoria" este aceea care a predeterminat şi forma şi conţinutul comediilor lui Ostrovski.

În „Căsătoria" sînt scoase la iveală principiile artistice de care s-a călăuzit Gogol în cele mai bune opere ale lui; „Suflete moarte" şi „Mantaua", care au ajuns temelia şcolii realismului critic al anilor 1840—1850. O anecdotă cu un peţit neizbutit, i-a servit lui Gogol drept motiv pentru o „schiţă" de moravuri. Chipurile arătate în „Căsătoria" aveau o însemnătate de generalizare din cele mai mari. Podkolesin reprezintă evoluţia mai departe a tipului lui Şponka din „Serile în cătunul de lîngă Dikanka", pe care ni-l aminteşte prin timiditatea lui şi frica lui de însurătoare. Discuţia lui Şponka cu logodnica lui e o schiţă premergătoare a discuţiei dintre Podkolesin şi Agafia Tihonovna. Totodată Podkolesin, alături de Tentenikov din „Suflete moarte", a fost prototipul lui Oblomov şi al întregii galerii de „oameni de prisos". În raportul pe care îl face comitetul de cenzură cu privire la „Căsătoria", cenzorul Nikitenko, (care, ce-i drept, îl simpatiza pe Gogol), defineşte piesa ca un fel de schiţă de moravuri a vieţii cinovnicilor subalterni şi a tîrgoveţilor din Petersburg, care nu are nici un fel de scop rău intenţionat. Însă cu toată aparenta nevinovăţie a conţinutului, comedia avea un înţeles satiric adînc. Coborînd în domeniul micilor fleacuri ale vieţii, Gogol a arătat mobilele generale care o conduc. El ne-a zugrăvit întreaga viaţă a unei burghezii blajine dar în acelaşi timp vătămătoare, în care cinul, titlul, averea, slujesc drept singură măsură a meritelor cuiva. Aceasta e lumea sărăciei mintale, unde nu-i nimic care să treacă dincolo de graniţa unor interese mărunte şi meschine şi unde lipseşte logica normală a faptelor. Oamenii care ţin de lumea asta banală, sînt atît de străini de sentimentele umane fireşti, încît ajunge să le vadă numai licărind, ca să-şi iasă din fire, după cum ne arată zbuciumul neputincios al lui Podkolesin de a-şi exprima sentimentul de dragoste, nou pentru el, care l-a copleşit şi îndată s-a şi stins. „Căsătoria" e o demascare a întregului regim feudal autocrat, şi anume a laturii lui social-politice şi era firesc că tocmai această adîncime satirică să stîrnească atîta iritare în cercurile reacţionare.

Dacă Gogol, luîndu-se după dimensiunile piesei, mai putea socoti „Căsătoria" drept comedie, atunci piesele lui într-un act cu intriga lor destul de dezvoltată — în numărul cărora intră şi „Jucătorii de cărţi" erau considerate de el drept „fragmente dramatice şi scene izolate". În noiembrie 1842 în scrisoarea către Şcepkin care numise „Jucătorii de cărţi" comedie, Gogol subliniază că piesa n-ar fi o comedie ci o scenă comică şi atîta tot. Originalitatea „Jucătorilor de cărţi" constă în lipsa desăvîrşită de roluri feminine şi în faptul că intriga rămîne ascunsă pînă la sfîrşit. Interesul nu-i concentrat aici asupra jocului de cărţi, ci asupra caracterului rolurilor, care sînt ale unor măsluitori, al căror scop este de a-l înşela pe Iharev. Unele din persoanele acestei „comedii în comedie" nu apar aici sub faţa lor adevărată, fără mască, şi de aceea rămîn necunoscute

cititorului şi spectatorului, (bătrînul Glov şi slujbaşul Zamuhrîşkin). Anecdota potlogăriilor unor trişori nu-i aici decît un motiv pentru zugrăvirea unor personaje tipice, dintre care slujbaşul Zamuhrîşkin a influenţat neîndoielnic tipurile de slujbaşi ai lui Ostrovski, începînd cu Rispolojenski din „Rămîne în familie" şi isprăvind cu Ciugunov din „Lupii şi oile". Şi aici tot Gogol este acela care i-a netezit calea lui Ostrovski.

Cele patru scenete provenind din transformarea unor fragmente din „Ordinul Vladimir clasa treia": „Dimineaţa unui om ocupat", „Procesul", „Anticamera" şi „Fragment" zugrăvesc nişte unghere ale lumii de sus şi ale birocraţiei care trebuiau să constituie mediul acelei comedii neterminate. „Dimineaţa unui om ocupat" şi „Procesul" sînt satire muşcătoare împotriva înaltelor sfere ale birocraţiei, cu trîndăvia, carierismul, venalitatea şi invidia lor faţă de succesele rivalilor. Reflexul acestei lumi „boiereşti" este lumea servitorimii, zugrăvită în scena „Anticamera". Şi aici există o ierarhie strictă după modelul cinovnicimii, aceeaşi ploconire dinaintea rangurilor, acelaşi orgoliu şi aceeaşi vanitate meschină. Majordomul comunică cu ifos că după cîte a auzit el, la balul lacheilor care urmează să aibă loc, vine şi „Lacheul contelui Tolstogub". Annuşka, fata în casă, socoteşte că-i înjositor pentru dînsa să se afle în societatea unor vizitii, pentru că ei sînt „bădărani" şi aşa mai departe. În privinţa asta, Annuşka este bucăţică ruptă din Maria Alexandrovna, sclifosita cucoană din „Fragment", care nu se poate uita fără de dezgust la „un conţopist" şi doreşte ca feciorul ei să ajungă militar şi să fie primit „la toate balurile curţii".

Obiectul piesei „La ieşirea din teatru" îl constituie problema teoretică generală a comediei şi a însemnătăţii rîsului. Această formă neobişnuită de dispută teoretică, scrisă în formă scenică, ajunge la Gogol un tablou larg de gen, care cuprinde viaţa diferitelor pături ale societăţii şi o întreagă galerie de personaje caracteristice. Aşa de pildă, cei doi ofiţeri, cei doi „literaţi", cei „doi în scurtă", negustorul cu nevastă-sa, nacialnicul cu grad de general, „tînărul cinovnic", care se gudură în jurul lui, şi ceilalţi. Desfăşurarea treptată a temei în episoade cu dialog viu, dau scenetelor o mişcare dramatică. În afară de chestiunea literară propriuzisă, Gogol atinge aici şi problema politică pusă în „Revizorul". În felul acesta el se întoarce aici la tematica generalizantă a „Revizorului", cu care se începea volumul de teatru al ediţiei operelor lui din 1842. Iar „La ieşirea din teatru", care e pusă la sfîrşit, constituie un fel de concluzie ideologică a volumului.

Comediile lui Gogol ocupă un loc de onoare şi foarte însemnat în istoria dramaturgiei universale. Ele reprezintă un fenomen inedit, original, care a jucat un rol uriaş în dezvoltarea opiniei publice ruse progresiste şi a teatrului realist rusesc. Înalta comedie socială la care visa Gogol, s-a transformat la el într-o dezaprobare mînioasă şi necruţătoare a întregei realităţi politice şi sociale a timpului său. Bielinski socotea „Revizorul" drept una din acele „creaţii artistice strălucite" şi „adînc veridice", cu care Gogol „a contribuit puternic la ridicarea conştiinţei publice româneşti şi care a dat putinţa Rusiei să se poată vedea ca într-o oglindă". Bielinski punea „Revizorul" la acelaşi nivel cu „Suflete moarte". Şi aici, şi acolo, el vedea spus „cu brutalitate", „adevărul amar". Conţinutul social al pieselor lui Gogol a dat teatrului său un larg caracter democratic. După părerea lui Herzen „Revizorul" n-a fost o comedie pentru o parte din public, ci o comedie pentru întreg poporul şi o defineşte: „O comedie pentru toţi".

Nu o dată a încercat Gogol să iasă din limitele genului comediei. Sînt extrem de sugestive incursiunile lui în domeniul dramei istorice, adică drama istorică neisprăvită „Alfred" (1835) şi „Notele pentru o dramă din istoria Ucrainei" (1839—1840). Şi în una, şi în cealaltă, sînt puse probleme sociale şi politice. Regele Alfred e arătat drept un suveran care vrea să răspîndească cultura în popor şi drept un conducător al poporului în lupta lui împotriva jugului feudalităţii. În drama ucraineană urma să fie arătată răscoala ţărănimii ucrainene împotriva tiraniei moşierilor polonezi. Cum reiese din notele păstrate, Gogol avea în vedere să redea aici un tablou viu al raporturilor feudale, al sărăciei ţăranilor, al boierescului greu şi al birurilor apăsătoare.

Operele dramatice ale lui Gogol sînt cuprinse în volumul al 4-lea şi ultimul al ediţiei din 1842 a operelor lui. Ordinea în care au apărut acolo, este cea indicată de însuşi Gogol în scrisorile lui către Prokopovici, datate Bad-Gastein, 29 august (10 septembrie) şi Roma 10 (22) octombrie. În ediţia de faţă a fost păstrată în total ordinea stabilită de Gogol.

REVIZORUL

Piesa „Revizorul" este tipărită aici după textul din Operele complete ale lui Gogol, ediţia Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. volumul IV, 1951 şi după cea de a 10-a ediţie a operelor lui Gogol publicată sub îngrijirea lui N. S. Tihonravov, volumul II, 1889.

Timpul la care a fost scrisă comedia este determinat după următoarele date: În toamna anului 1835, după ce a terminat „Căsătoria" în prima ei formă, Gogol l-a rugat pe Puşkin să-i dea un subiect pentru o nouă comedie. Gogol îi scrie lui Puşkin la 7 octombrie 1835: „Faceţi-mi bunătatea de a-mi da un subiect, sau măcar o anecdotă, comică sau nu, însă autentic rusească. Îmi tremură mîna de nerăbdare să scriu o comedie". Această scrisoare afirmă indirect indicaţia lui Gogol în „Spovedania unui scriitor" că subiectul „Revizorului" i-a fost dat de Puşkin. În scrisoarea lui din 6 decembrie 1835, Gogol îi comunică lui M. P. Pogodin că a terminat de trei zile comedia, ceea ce înseamnă 4 decembrie. Gogol îi scrie: „Trăiască comedia! M-am hotărît, în sfîrşit să dau un exemplar la teatru. Am să poruncesc să copieze alt exemplar pentru tine, pe care să ţi-l trimit la Moscova, împreună cu rugămintea să avertizezi acolo, în chestia asta, pe cine trebuie. Spune-i lui Zagoskin (Zagoskin era pe vremea aceea directorul teatrului din Moscova — *A. S.*) că am să-i scriu în privinţa asta şi că-l voi ruga insistent să facă tot ce poate ca să mă ajute. Spune-i simpaticului nostru Şcepkin că are în comedia asta zece roluri pentru el, să ia pe care îl vrea, ba din partea mea, poate să le joace, dacă pofteşte, chiar pe toate deodată. Îmi pare foarte rău că n-am pregătit nimic pentru reprezentaţia lui de beneficiu. În timpul din urmă am fost atît de împovărat de griji, încît abia de-am izbutit acum trei zile să isprăvesc piesa." (Este vorba aici de „Revizorul" — *A. S.*) Astfel, comedia, începută în octombrie, a fost isprăvită la 4 decembrie 1835, adică în mai puţin de două luni. După cum se vede din scrisorile lui Gogol, comedia a mai fost supusă totuşi unor schimbări în perioada punerii în scenă şi a pregătirii pentru tipar.

„Revizorul" a fost reprezentat întîia dată la 19 aprilie 1836 la Teatrul Alexandrovski din Petersburg, şi apoi, la 25 mai 1836 şi la Moscova,

la Teatrul Mic. Rolul primarului a fost jucat la Petersburg de I. I. Sosnițki, iar la Moscova de M. S. Șcepkin. Tot atunci, în primăvara aceluiași an, a apărut o ediție separată a „Revizorului". (Textul. acestei ediții coincide aproape în întregime cu versiunea pentru teatru). În 1841 apare a doua ediție care aduce unele schimbări, iar abia în 1842, în volumul IV al ediției operelor lui Gogol, „Revizorul" apare în versiunea lui definitivă. Textul acestei ultime versiuni a fost prelucrat în mod simțitor. (Minciuna lui Hlestakov capătă un caracter inspirat și hiperbolic, scena finală este schimbată, i s-a adăugat apostrofa primarului către public: „De ce rîdeți ș.a.m.d.") Abia aici înaltul patos social al comediei și-a căpătat expresia deplină. Cu toate acestea, textul ultimei versiuni, apărute în toate edițiile posterioare ale operelor lui Gogol, a fost introdus pe scenă abia în 1870.

Prima punere în scenă de la Petersburg a „Revizorului" l-a dezamăgit pe Gogol. Era nemulțumit și de actori și de piesă, în care a descoperit o mulțime de lipsuri. Cu toate sfaturile lui Puşkin, Gogol nu s-a învoit să vină la Moscova ca să citească el piesa actorilor. La 29 aprilie 1836, Gogol îi scria lui Șcepkin: „Puteți face cu piesa mea tot ce vreți, dar eu n-am să m-apuc să alerg pentru ea. M-am săturat de ea, la fel cum m-am săturat și de alergături."

„Revizorul" a provocat tot felul de atacuri vehemente din partea criticii reacționare. Cele două articole ale lui Bulgarin, publicate în „Severnaia pcela" (nr. 97 din 30 aprilie și nr. 98 din 1 mai 1836) se deosebeau prin caracterul lor neobișnuit de veninos. Scopul acestor articole era să dovedească caracterul „neverosimil" și „himeric" al „Revizorului" și că „abuzurile administrative" nu pot în genere constitui obiectul unei comedii, iar orășelul zugrăvit de Gogol nu-i un orășel „rusesc" ci un orășel „ucrainean sau bielorus". Așadar Gogol n-avea de ce cleveti... „Rusia", încheia plin de venin Bulgarin, raționamentele lui denunțătoare. Lui Bulgarin îi ținea isonul în „Biblioteka dlia citenia" (mai 1836) O. I. Senkovski, care găsea și el că orașul arătat de Gogol nu era un oraș rusesc. După părerea acestui critic „orășelul se găsea mai curînd în Ucraina sau în Bielorusia, decît în altă regiune a Rusiei". Ca și Bulgarin, Senkovski afirma că o comedie nu putea fi construită pe niște „abuzuri administrative", făcînd cu acest prilej aluzia că piesa lui Gogol este o calomnie.

„Abuzurile administrative care se petrec în locuri îndepărtate și puțin cercetate, scria Senkovski, le găsești în toată lumea și nu există nici un motiv satisfăcător să le pui în socoteala numai a Rusiei, mutînd această anecdotă pe pămîntul nostru și populînd piesa cu personaje exclusiv din mijlocul poporului nostru". Prințul P. A. Viazemski a luat apărarea lui Gogol în „Sovremennikul" lui Puşkin (nr. 2 din 1836), dar el a apărat comedia lui Gogol din punctul de vedere al „artei pure" și nega sensul ei protestatar și critic. După Viazemski, toată comedia se rezolva în rîs.

O analiză amănunțită a „Revizorului" a fost făcută de Bielinski în 1840, în articolul dedicat piesei lui Griboedov „Prea multă minte strică". Acest articol, scris în perioada unei „scurte împăcări cu realitatea" nu dezvăluie pe deplin caracterul demascator al „Revizorului". Bielinski se oprește mai ales asupra părții artistice a comediei lui Gogol. Cu toate acestea, el subliniază transpunerea fidelă a realității și printr-o analiză subtilă, arată dependența caracterelor și a purtării personajelor din comedie, de condițiile sociale ale vieții. În acest fel el aduce pe cititor la înțelegerea profundei

însemnătăți sociale a piesei. « În viață, omul trebuie să fie fericit, formulează Bielinski „filozofia simplă" a primarului — lucru pentru care este nevoie de bani și de cinuri, pe care nu le poți căpăta însă decît din mită, furînd vistieria statului, fiind slugarnic și tîrîndu-te înaintea mai marilor tăi, a notabililor și a celor bogați, și împilînd și purtîndu-se cu grosolănie de vită, față de subalterni... Primarul știe că mijloacele cu care își poate atinge aceste scopuri sînt păcate împotriva lui dumnezeu, însă acestea le știe abstract, cu mintea și nu cu sufletul, și el se dezvinovățește cu scuza simplă la care recurg toți oamenii vulgari că „nu-s eu nici primul, nici ultimul și pe urmă, toți fac așa..." Și nu numai de-alde Skvoznik-Dmuhanovski sînt tîrîți de șuvoiul puternic al acestei fraze magice „toți fac așa"... Primarul nostru nu era din oamenii prea îndrăzneți din fire, așa că: „toți fac așa", era pentru el un argument suficient pentru a-i liniști conștiința bătătorită ». În felul acesta Bielinski a subliniat cel dintîi tipicul eroilor lui Gogol, dependența lor de condițiile sociale și influențele mediului și a întregului sistem birocratic autocrat. Datorită acestei tipizări, numele lui Hlestakov, al lui Derjimorda, al lui Bobcinski și al lui Dobcinski, au devenit nume comune. În polemica lui cu dușmanii de clasă, V. I. Lenin se folosea adesea de aceste nume.

pag. 14 *Volterienii* — libercugetători, adepți ai lui Voltaire.

pag. 21 *„Cartea lui Ioan Masonul"* este vorba de o carte cu privire la masonerie, tradusă în limba rusă în veacul al XVIII.

pag. 29 *Stos* — joc de cărți.

pag. 29 *„Robert le Diable"* — operă muzicală a compozitorului francez Meyerbeer.

pag. 30 *Ioahim* — maistru caretaș din Petersburg.

pag. 48 *„Nunta lui Figaro"* — comedia dramaturgului francez Beaumarchais (1787); „Norma", operă muzicală a compozitorului italian Bellini (1831). Comicul replicii lui Hlestakov reiese din amestecul diferitelor genuri: opere, comedii.

pag. 49 *Baronul Brambeus* - pseudonimul lui O. I. Senkovski, redactorul revistei „Biblioteka dlia citenia"; „Fregata Speranța" (Fregat Nadejda) nuvelă scrisă de A. A. Bestujev Marlinski (1797—1837); „Telegraful moscovit" (Moskovski telegraf) revistă editată în 1825 de N. A. Polevoi. A fost suspendată în 1834 din ordinul lui Nicolae I. Comicul replicii lui Hlestakov reiese din amestecul titlurilor de reviste și lucrări.

pag. 49 *Smirdin A. F.* — librar din Petersburg. Edita revista „Biblioteka dlia citenia".

pag. 57 *Cicero* (106—43 înaintea erei noastre) — om politic roman cunoscut prin talentul său oratoric.

pag. 64 *Casa asistenței sociale* — instituție de binefacere, care se ocupa și cu operațiuni bănești.

pag. 73 *„O, tu, om, care, în amărăciune, cîrtești zadarnic împotriva lui dumnezeu..."* — primele versuri din oda lui Lomonosov „Aleasă din Iov".

pag. 75 *„Legile condamnă"* — vers din nuvela „Insula Bornholm" de N. M. Karamzin: „Legile condamnă obiectul dragostei mele..."

Este tipărită aici după textul din Operele complete ale lui Gogol, ediția Academiei de Științe a U.R.S.S. volumul V, 1949.

Prima schițare neterminată a „Căsătoriei", datează din 1833. Aici, acțiunea se petrecea la țară, într-un mediu moșieresc. Subiectul amintea puțin de situația Solohăi din povestirea „În noaptea de ajun". O fată de măritat nu vrea să renunțe la nici unul din pretendenții la mîna ei, iar urmarea este că-i pierde, probabil, pe toți. Comedia avea titlul „Pretendenții" și în ea nu figurau încă nici Podkolesin și nici Kocikariov. Prima redactare a comediei a fost terminată în întregime în primăvara anului 1835 — Podkolesin și Kocikariov figurau acum între personaje. Gogol a citit comedia în această formă la 4 mai 1835 acasă la M. P. Pogodin, la Moscova, cînd i s-a dat și noul titlu, „Căsătoria". În toamna anului 1835, Gogol a pregătit textul în vederea prezentării lui la teatru, însă ocupat în lunile octombrie-decembrie 1835 cu „Revizorul", a amînat prezentarea manuscrisului pentru mai tîrziu. Comunicînd lui Pogodin la 6 decembrie 1835 că a terminat „Revizorul", el îi scrie cu privire la „Căsătoria": „N-am de gînd să prezint teatrului comedia pe care am citit-o la dumneata la Moscova". Totuși, în primăvara anului următor 1836, determinat de rugăminții stăruitoare ale lui Șcepkin, căruia îi făgăduise piesa pentru reprezentația de beneficiu, Gogol o mai transformă încă o dată. După această transformare, „Căsătoria" a fost lăsată deoparte pînă în 1841, cînd Gogol i-a dat forma definitivă în vederea cuprinderii ei în ediția operelor lui din 1842. Unele îndreptări și adăugiri au fost făcute chiar sub tipar.

„Căsătoria" apare întîia dată sub tipar în 1842 în volumul IV al operelor. Piesa a fost jucată pentru prima oară la 9 decembrie 1842 la Petersburg (la reprezentația de beneficiu a lui Sosnițki) iar în 5 februarie 1843 la Moscova (la reprezentația de beneficiu a lui Șcepkin). La Petersburg, datorită jocului prost al actorilor, „Căsătoria" nu are nici un succes. La 9 decembrie 1842, Bielinski scria lui V. P. Botkin la ieșirea de la spectacol: « Viu chiar acum de la teatru. „Căsătoria" jucată odios și josnic, a fost fluierată și a căzut. Sosnițki, care l-a jucat pe Kocikariov, nici nu știa măcar rolul. Sosnițkaia (fata de măritat) a jucat admirabil, nici Martînov (Podkolesin) n-a fost deloc rău, însă ceilalți s-au prezentat cît se poate de odios. Acum dușmanii lui Gogol jubilează ». În 1843 Bielinski publică în „Otecestvennîie zapiski" (Însemnări din patrie) o notiță specială, în care sub forma unui îndreptar pentru actori, caracterizează toate rolurile acestei comedii... Bielinski care se oprește în această notă în mod deosebit asupra rolului lui Kocikariov, cu intenția de a-i face morală lui Sosnițki, scrie referindu-se la jocul acestuia: „Dacă un actor care interpretează rolul lui Kocikariov, auzind despre intenția lui de a se însura, ia o mutră serioasă, ca un om care are în vedere un anumit scop, atunci va strica totul chiar de la început." La Moscova „Căsătoria" a fost jucată mult mai bine, cu toate că și aici interpreții rolurilor principale, Șcepkin (Podkolesin) și Jivokini (Kocikariov) au fost slabi. Șcepkin n-a reușit să interpreteze cum trebuie pe Podkolesin. După cum spune S. T. Aksakov, sfiiciunea lui în scena cu fata de măritat „aducea aminte de primar" — iar schimbarea neașteptată a stării sufletești a lui Podkolesin din ultimul monolog, a fost extrem de prost exprimată. Aksakov scrie mai departe: „Trecerile de la entuziasmul provocat de faptul că se însoară,

la îndoiala care se iveşte mai întîi şi apoi la teama lui de neînvins, chiar atunci cînd vorbele pe care le rosteşte exprimă bucuria, au dispărut toate cu desăvîrşire şi au fost exprimate cu mijloace teatrale şi vulgare". Cauza insuccesului pe scenă al „Căsătoriei", era forma neobişnuită a piesei (lipsa unei intrigi exterioare, desfăşurarea lentă a acţiunii, episoadele intercalate, detaliile specifice din viaţa negustorească etc.).

„Căsătoria" a fost întîmpinată cu duşmănie de critica reacţionară, pe care căderea piesei o făcea să jubileze. Criticul revistei „Severnaia pcela" (nr. 279 din 12 decembrie 1842) scria: „Nici intrigă, nici deznodămînt, nici caractere, nici spirit, nici măcar veselie. Şi asta vrea să fie o comedie? Este ceea ce francezii numesc *scènes à tiroirs* (piese cu săltăraşe). Revista „Repertuar i Panteon" (Repertuar şi Pantheon) scria: « Aceste scene, schiţate cu chiu şi cu vai, a căror intrigă nu-i suficientă şi cărora le lipseşte deznodămîntul, nu pot fi numite comedie. O comedie mai are însă nevoie pe deasupra şi de verosimil. În „Căsătoria" n-avem nici una, nici alta. » Atacînd „Căsătoria", critica duşmănoasă a lui Gogol, avea în vedere orientarea generală satirică şi realistă a operei lui, care s-a manifestat cu atîta vehemenţă în lucrarea „Suflete moarte" apărută chiar atunci.

Bielinski a fost singurul a cărui critică favorabilă a apărut în presă, lămurind publicului înalta valoare artistică şi socială a comediei lui Gogol.

JUCĂTORII DE CĂRŢI

Comedia este tipărită aici după textul din Operele complete ale lui Gogol, ediţia Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. volumul V, 1949.

„Jucătorii de cărţi" a apărut întîia dată în ediţia din 1842 a operelor lui Gogol volumul IV, în partea intitulată „Fragmente dramatice şi scene izolate". Toate operele cuprinse în această parte sînt date chiar de Gogol ca provenind din perioada 1832—1837. Versiunea definitivă a „Jucătorilor de cărţi" a fost terminată în 1842, însă a fost începută fără doar şi poate mai devreme. În 29 august 1842, trimiţînd comedia lui Prokopovici, Gogol îi scrie din Germania unde se afla pe atunci: «Piesa „Jucătorii de cărţi", pe care v-o trimit azi, abia am putut-o reconstitui. Foile ciornei erau scrise de atîta vreme şi atît de neciteţ, încît mi-au dat mult de furcă pînă le-am putut descifra ». N. S. Tihonravov socotea că manuscrisul iniţial al „Jucătorilor de cărţi" provine din perioada petrecută de Gogol la Petersburg pînă la 1836.

Gogol a atins de multe ori în opera lui tema jocului de cărţi. Jocul de cărţi este una din trăsăturile caracteristice ale lui Hlestakov din „Revizorul" şi a celor doi cinovnici din „Dimineaţa unui om ocupat". Tot despre un pachet de cărţi măsluite este vorba şi în „Suflete moarte". Nozdriov ca şi Iharev se străduieşte „să aleagă din cîteva zeci de duzini, cărţile pentru o singură talie, dar cea mai bine marcată, pe care să te poţi bizui ca pe cel mai credincios prieten" (Cap. X).

Piesa „Jucătorii de cărţi" a văzut lumina rampei întîia dată la Moscova, în ziua de 5 februarie 1843, la reprezentaţia de beneficiu a lui Şcepkin, în aceeaşi seară cu „Căsătoria", în ciuda sfatului lui Gogol de a păstra „Jucătorii" pentru spectacolul de beneficiu următor. Şcepkin a jucat în seara aceea rolul lui Uteşitelnîi; iar rolul lui Zamuhrîşkin era interpretat de Prov Sadovski.

La Petersburg comedia s-a jucat mai tîrziu, abia la 26 aprilie 1843. Rolurile principale au fost interpretate de Martînov (Iharev), Sosnițki (Uteșitelnîi) și P. A. Karatîghin (Zamuhrîșkin). Versiunea scenică a fost tare ciopîrțită de cenzură care a scos tot ce amintea de husari și de ofițerime. De asemenea au fost scoase vorbele lui Zamuhrîșkin ca: „Și cei care-s mai sus decît noi, iau și ei șperțuri."

La Petersburg comedia a fost primită cu răceală, fapt pe care Bielinski îl explică prin nivelul scăzut al spectatorilor obișnuiți ai teatrului Alexandrovski. Bielinski scria: „Prin adevărul ei adînc, prin concepția creației ei, prin grija cu care sînt cizelate personajele, prin ținuta păstrată în ansamblul ei ca și în amănunte, opera aceasta nu putea avea nici un sens și nici un interes pentru cea mai mare parte a publicului care frecventa Teatrul Alexandrovski."

În caietul de note al lui Gogol din anii 1841—1842 găsim o listă cu termenii jocurilor de cărți, pregătită probabil pentru „Jucătorii de cărți". Chiar în timpul tipăririi piesei, Gogol a mai adăugat o frază cu termeni de joc, pe care i-a comunicat-o lui Prokopovici într-o scrisoare din 26 noiembrie 1842, scrisă din Germania: „Baftă! Hotărît baftă! Și nu-i decît o exoflă." Fraza asta te rog s-o adaugi numaidecît. E o expresie autentic ofițerească, în felul ei, nu fără merite.

pag. 162 *Parole* — termen care înseamnă că miza se dublează.

pag. 162 *Atande* — de la fr. *attendez* (așteptați) cuvînt folosit ca termen de joc, pentru a marca o întrerupere în timpul partidei.

pag. 162 *Talia* — o partidă de joc, în timpul căreia se distribuie toate cărțile dintr-un pachet.

pag. 174 *Consiliul de tutelă* — forul tutelar al instituțiilor de binefacere, care primea spre păstrare sume de bani, plătind dobînzi.

pag. 177 *Parole pe* — termen de joc, care înseamnă sporirea mizei de două ori față de *parole*.

pag. 177 *Plie* — termen de joc care înseamnă carte îndoită pentru a marca faptul că s-a mizat pe ea.

pag. 178 *Banco* — termen de joc care înseamnă că s-a mizat pe toată suma.

pag. 178 *Exoflă* — carte simplă (nici figură și nici as).

DIMINEAȚA UNUI OM OCUPAT

Este tipărită aici după textul din Operele complete ale lui Gogol ediția Academiei de Științe a U.R.S.S. volumul V, 1949.

Sceneta a fost tipărită mai întîi în 1836 în „Sovremennikul" lui Pușkin vol. I, și retipărită cu schimbări neînsemnate în ediția din 1842 a operelor, volumul IV, în partea intitulată „Fragmente dramatice și scene izolate". Aceasta era prima scenetă ieșită din transformarea comediei neterminată „Ordinul Vladimir clasa treia". După conținut, ține probabil de actul întîi al comediei. Ivan Petrovici Barsukov, zugrăvit aici drept „om ocupat", este dealtfel chiar eroul comediei care, după planul inițial al lui Gogol, trebuia să înnebunească în goana lui după ordinul Vladimir clasa treia. Sceneta era cunoscută în cercul lui Pușkin încă din toamna anului 1835. Pușkin se referă la aceasta, în scrisoarea pe care i-o scrie lui Pletnev în octombrie 1835 din Mihailovskoe: „Fă-l pe Langher să deseneze o vignetă

fără un sens prea adînc (în legătură cu publicarea almanahului — *A. S.*) — care poate reprezenta o liră, floricele, o cupă, iederă, ca celea din apartamentul lui Alex. Iv." (În textul definitiv, „Ivan Petrovici" — *A. S.*). În scrisoarea lui din martie 1836 către Puşkin, Gogol numeşte această scenă: „Dimineaţa unui cinovnic". Se prea poate ca titlul să fi fost schimbat de cenzură.

PROCESUL

Sceneta este tipărită aici după textul din Operele complete ale lui Gogol, ediţia Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. volumul V, 1949.

Este prelucrarea unei scene din actul întîi din „Ordinul Vladimir clasa treia". În martie 1840, Gogol citeşte această lucrare la Moscova, în casa lui Aksakov, iar de tipărit, a fost tipărită întîia dată în ediţia operelor lui Gogol din 1842. Proletov, eroul scenetei corespunde personajului care apare în „Dimineaţa unui om ocupat" sub numele de Alexandr Ivanovici. Ivan Petrovici Barsukov din „Dimineaţa unui om ocupat" se numeşte aici Pavel Petrovici Burdiukov. „Procesul" este singura dintre scenetele lui Gogol care a fost jucată în timpul vieţii autorului. (La Petersburg, în seara de 27 septembrie 1844, de către turneul de beneficiu al lui Şcepkin, unde acesta îl juca pe Burdiukov, iar Martînov pe Proletov.)

ANTICAMERA

Sceneta este tipărită aici după textul din Operele complete ale lui Gogol, ediţia Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. volumul V, 1949.

Din comedia „Ordinul Vladimir clasa treia" a intrat în textul acesta numai dialogul majordomului cu Annuşka, restul fiind scris mai tîrziu, spre sfîrşitul anului 1839 sau începutul anului 1840. Acţiunea se petrece în anticamera lui Ivan Petrovici Barsukov, personajul principal al comediei, pe care aici îl cheamă Feodor Feodorovici. Sceneta a fost tipărită întîia dată în ediţia din 1842 a operelor lui Gogol.

pag. 211 „*...nu ştiu care din infanterie*" — general de infanterie.

pag. 211 „*Bonjur, coman vu franse...*" — frază fără sens alcătuită din cuvinte franţuzeşti. „Bonjour" — bună ziua; „coman vu franse" în loc de *comment vous portez vous* — cum vă simţiţi.

FRAGMENT

Sceneta este tipărită aici după textul din Operele complete ale lui Gogol, ediţia Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. volumul V, 1949.

Este o prelucrare a uneia din scenele comediei „Ordinul Vladimir clasa treia". Prelucrarea, începută în 1840, a fost isprăvită în 1842, mai tîrziu decît prelucrarea celorlalte scenete, şi publicată întîia dată în ediţia operelor lui Gogol din 1842. Iniţial avea titlul „Scene din viaţa lumii mari", schimbat apoi de Gogol, după sfatul lui Prokopovici în cel actual. Maria Alexandrovna din „Fragment" (în manuscris Maria Petrovna) este sora lui Ivan Petrovici Barsukov, eroul comediei nerealizate „Ordinul Vladimir clasa treia" şi care apare în „Dimineaţa unui om ocupat".

Piesa este tipărită aici după textul din Operele complete ale lui Gogol, ediția Academiei de Ştiințe a U.R.S.S. volumul V, 1949.

Apare întîia dată la sfîrşitul volumului IV al ediției operelor din 1842. Primele schițe au fost făcute în aprilie şi mai 1836 sub impresia primei reprezentații a „Revizorului". Punînd definitiv la punct această piesă, Gogol s-a străduit foarte mult să-i dea o semnificație principială şi generalizantă, pentru ca să nu apară numai ca un comentar la „Revizorul". Gogol îi scria lui Prokopovici la 15 iulie 1842 din Germania unde se afla: « Trebuie să fac piesa aceasta oarecum ideală, adică să poată fi aplicabilă oricărei piese care atinge problema abuzurilor sociale. De aceea te rog să nu faci nici o aluzie sau să nu arăți că a fost scrisă cu prilejul „Revizorului"». Intr-o altă scrisoare din 29 august 1842, Gogol îi scria aceluiaşi: «Cea mai mare bătaie de cap am avut-o cu ultima piesă, intitulată „La ieşirea din teatru", dar aceasta e partea finală a operelor mele şi de aceea deosebit de însemnată, motiv care a cerut o punere la punct minuțioasă ». În replicile „literatului" şi „încă unui literat" sînt parodiate părerile lui Bulgarin din „Severnaia pcela" şi ale lui Senkovski din „Biblioteka dlia citenia". Prin gura celui de-„al doilea amator de artă", Gogol răspunde lui Senkovski, care recomandase introducerea în comedie a unei „intrigi amoroase". Locul acțiunii este foaierul Teatrului Alexandrovski din Petersburg.

pag. 231 *August Kotzebue* (1761—1819) dramaturg german, autor de piese sentimentale cu subiecte banale care se traduceau în limba rusă şi se jucau pe scenele teatrelor în primul pătrar al veacului XIX, agent al lui Alexandru I, asasinat pentru activitatea sa reacționară de studentul Karl Sand în 1819.

pag. 241 *Consilier de stat* — unul din cinurile cele mai înalte din „tabelul de ranguri".

pag. 251 *Frontispiciu* — desenul de pe prima pagină a unei cărți.

pag. 254 *Colegiul afacerilor externe* — departamentul afacerilor externe. La acest departament tinerii intrau în slujbă pentru a face carieră.

ANEXE

ANEXE LA „REVIZORUL"

Anexele la „Revizorul" se tipăresc după textul din Operele complete ale lui Gogol, ediția Academiei de Ştiințe a U.R.S.S. volumul IV, 1951.

1. *„Revizorul" (prima versiune apărută în ediția din 1836).*

Prima versiune a apărut cu puțin înainte de reprezentarea comediei pe scena Teatrului Alexandrovski din Petersburg. (Aprobarea cenzurii poartă data de 13 martie 1836). În timp ce se tipărea comedia, Gogol a comandat să i se tragă cîteva exemplare „in quarto", cu marginile largi. Pe unul din aceste exemplare a fost scris noul text definitiv al comediei pentru a treia ediție a operelor apărută în 1842. (Transformări parțiale fuseseră introduse şi în ediția a doua din 1841). În timpul prelucrării primei versiuni, Gogol a şters în întregime unele scene, înlocuindu-le cu altele noi.

(Primele trei scene din actul I. Scena a cincea, a opta şi a zecea din actul al II-lea; ultima scenă din actul al V-lea şi altele.) În alte cazuri (schimbări în replici) noile replici sînt scrise pe margine. Puţine sînt scenele rămase neschimbate (scena a cincea din actul I, primele trei scene din actul al II-lea, primele patru scene din actul al III-lea etc.). Trebuie să notăm faptul că Bielinski în articolul lui din 1840 dedicat piesei lui Griboedov „Prea multă minte strică" a analizat versiunea „Revizorului" din 1836.

La începutul Anexei la comedia „Revizorul" este dat afişul primei reprezentaţii a „Revizorului".

2. *Două scene scoase din prima versiune a „Revizorului" ca încetinind desfăşurarea acţiunii.*

Prima scenă (dintre Anna Andreevna şi Maria Antonovna) a fost tipărită întîia dată în Anexele din ediţia a doua a „Revizorului" 1841; a doua scenă (între Hlestakov şi Rastakovski) a fost tipărită mai întîi în „Moskvitianin" 1841, trimestrul III.

pag. 349 *Rumianţev — Zadunaiski P. A.*, conte, (1725—1796) vestit conducător de oşti şi comandant suprem al trupelor ruseşti în războiul cu turcii din 1770—1774.

3. *Scenă care n-a fost inclusă de către autor în prima versiune imprimată a „Revizorului"*

Scena a fost tipărită întîia dată în „Bibliograficiski zapiski" (Însemnări bibliografice nr. 7 din 1859, ca scrisă în prima versiune a „Revizorului" din 1835.

4. *Fragment dintr-o scrisoare adresată de autor unui literat, curînd după prima reprezentare a „Revizorului".*

Fragmentul a fost tipărit întîia dată drept prefaţă la a 2-a ediţie a „Revizorului" din 1841. În scrisoarea lui din 5 martie 1841, către S. T. Aksakov, Gogol îi comunică că această scrisoare din 25 mai 1836, fusese destinată lui Puşkin, însă nu i-a fost trimisă. Se prea poate ca Gogol să fi început în adevăr o scrisoare către Puşkin cu privire la „Revizorul", însă ciorna arată că fragmentul de scrisoare a fost scris între 1840—1841.

pag. 352 *Diur N. O. (1807—1839)* — actor mort de tînăr. A avut mult sueces în vodeviluri.

pag. 352 *Alnaskarov* — eroul comediei „Castelul aerian" de N. I. Hmelniţki.

5. *Avertisment pentru acei care ar voi să joace cum se cuvine piesa „Revizorul"* s-a tipărit întîia oară de N. S. Tihonravov în 1886 la editarea versiunii scenice a „Revizorului". După presupunerea acestuia, „Avertismentul" trebuie să fi fost scris în 1842.

6. *« Deznodămîntul „Revizorului" »* Această piesă a fost scrisă în 1846, în perioada misticismului bolnăvicios al lui Gogol în acelaşi timp cu „Extrase din corespondenţa cu prietenii". Gogol, care se afla în străinătate, a trimis piesa lui Pletnev, ca să fie tipărită ca anexă la noua ediţie a „Revizorului" şi în acelaşi timp şi lui Şcepkin la Moscova, ca s-o joace la reprezentaţia lui de beneficiu. Totuşi protestul categoric al prietenilor lui Gogol (Aksakovilov, Şevîriov şi alţii) împotriva « Deznodămîntului „Revizorului" », l-a făcut să renunţe la punerea în scenă a piesei şi la tipărirea ei. Şcepkin îi scria lui Gogol în mai 1847: « După ce m-am făcut bine şi am citit sfîrşitul dumitale la „Revizorul", am fost furios pe mine şi şi pe miopia mea, căci pînă acum am studiat pe toţi eroii „Revizorului" ca pe nişte oameni vii... Lăsaţi-mi-i aşa cum sînt... Nu-mi daţi nici un fel

de indicații, că aceștia n-ar fi niște cinovnici, ci propriile noastre patimi. Dumneavoastră ați adunat în același loc cîțiva oameni din toată lumea, din care ați alcătuit un grup. În cei zece ani de cînd trăiesc în preajma lor, am ajuns să mă înrudesc cu ei și acum voiți să mi-i luați. Nu, nu vi-i dau! Cît va fi să trăiesc nu vi-i dau! După mine n-aveți decît să-i prefaceți chiar și în țapi, însă pînă atunci nu vi-l las nici măcar pe Derjimorda, căci și el mi-e drag.» «Deznodămîntul „Revizorului"» a fost tipărit întîia dată în 1856 în Operele postume ale lui Gogol.

7. *A doua versiune a sfîrșitului din «Deznodămîntul „Revizorului"»* Versiunea aceasta a fost scrisă în 1847, în legătură cu protestele prietenilor împotriva «Deznodămîntului „Revizorului"»

ORDINUL VLADIMIR CLASA TREIA

Piesa este tipărită aici după textul din Operele complete ale lui Gogol, ediția Academiei de Științe a U.R.S.S. volumul V, 1949. Paginile comediei acesteia neterminată, care s-au păstrat, sînt incluse în caietele cu „Procesul" și „Anticamera". Aceste foi conțin două fragmente: unul din ele este de fapt sfîrșitul scenei a doua și scena a treia a comediei, celălalt sfîrșitul unui act, (probabil al celui de al II-lea). Părțile din text care n-au fost folosite pentru „Procesul" și „Anticamera" sînt barate. Zakatișcev din cel de al doilea fragment e prima conturare a lui Sobacikin din sceneta „Fragment".

ALFRED

Drama este tipărită aici după textul din Operele complete ale lui Gogol, ediția Academiei de Științe a U.R.S.S. volumul V, 1949.

Textul a fost publicat întîia oară în 1856 de către P. A. Kuliș în „Însemnări din viața lui Gogol". Manuscrisul dramei datează din 1835.

pag. 393 *Hydes* — măsură de pămînt.

pag. 397 *Schirgemot* — judecata comitatului Schir — șerif; judecător.

pag. 401 *Witenagemot* — consiliul coroanei (în trad. literală; sfatul înțelepților).

pag. 402 *Berseker* — viteaz (din mitologia scandinavă).

NOTE PENTRU O DRAMĂ DIN ISTORIA UCRAINEI

Notele sînt tipărite aici după textul din Operele complete ale lui Gogol, ediția Academiei de Științe a U.R.S.S. volumul V, 1949.

Aceste note au fost făcute în 1839. În 10 august 1839, Gogol îi scrie din Viena lui S. P. Șevîriov următoarele cu privire la dramă: lucrarea pe care am început-o nu merge. Simt însă că poate ieși de aici ceva frumos. Oare pentru a realiza o operă dramatică nu trebuie să lucrezi, așa cum făceam eu înainte, cu gîndul la teatru, la învolburarea de chipuri și de priviri ale spectatorilor care se uită la tine țintă din toate părțile? La 15 august 1839 Gogol scrie lui Pogodin: „Am la mine cîntecele ucrainene. Mă aprovizionez și mă străduiesc pe cît se poate mai mult, să prind atmosfera vremurilor bătrînești". Același lucru îl comunică peste zece zile — 25 august 1839 — lui Șevîriov: „În fața mea trec unele după altele, tot mai lămurite, vremurile poetice de altădată ale căzăcimii, iar de n-oi izbuti să fac ceva din

toate aceste, am să fiu un prost. Nu ştiu dacă am fost îndemnat să fac acest lucru de cîntecele ucrainene pe care le am la îndemînă, sau m-am trezit cu sufletul cuprins de o viziune clară a trecutului. Sînt însă o sumedenie de lucruri care astăzi rar dacă se întîmplă". Totuşi drama a rămas nescrisă. Schiţele rămase au fost tipărite întîia dată de către P. A. Kuliş în revista „Osnova" („Baza") în ianuarie 1861.

Al. Slonimski

E R A T Ă

Pag.	*Rîndul:*	*În loc de:*	*Se va citi:*
22	4 de sus	Judecătorul	Judecătorul.
151	1 și 2 de sus	Kocikaiov.) Cum, tătucule? Asta-i batjocură?	Kocikariov.) Cum, tătucule? Asta-i batjocură!
225	2 de jos	Crud	„Crud
235	4 de jos	Nr. 2	No. 2
291	10 de sus	mase	masa
327	17 de jos	rage	trage
361	19 de jos	pute	putea
364	2 de sus	știu	ştiut

CUPRINSUL

Revizorul 5
Căsătoria 97

Fragmente dramatice și scene izolate

Jucătorii de cărți 155
Dimineața unui om ocupat 191
Procesul 198
Anticamera 206
Fragment 214
La ieșirea din teatru, după reprezentarea unei comedii noi 227

Anexe

Anexe la „Revizorul" 267
Ordinul Vladimir clasa treia 383
Alfred 391
Note pentru o dramă din istoria Ucrainei 412

Note finale 417

Redactor de carte : Dăscălescu I.I.
Tehnoredactor : Bachmayer V.
Corector : Goldstein J.

Dat la cules 17.X.1956. Bun de tipar 11.V.1957. Tiraj 13.110. Hîrtie velină mată de 65 gr. m.p. Ft. 61×86/16. Coli ed. 26,97. Coli de tipar 27,5. Comanda 111. Planşe 14. A. nr. 03467. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 S=R. Pentru bibliotecile mari indicele de clasificare 8 S „18"—O=R.

Tiparul executat sub com. nr. 1521 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", Bucureşti — R.P.R.

N.V. GOGOL

OPERE

CASA RUSA